Onderzoeksrapport 2021

Staat van het Nederlands

Over de verschuivende taalkeuzes van Surinamers, Vlamingen en Nederlanders in het dagelijks leven.

Meertens Instituut Nederland

Kathy Rys (onderzoeker, Instituut voor de Nederlandse Taal)

Wilbert Heeringa (onderzoeker, statistiek en technische ondersteuning, Fryske Akademy)

Janneke Sif Rutten (onderzoeker, Radboud Universiteit Nijmegen)

Frans Hinskens (coördinator, Meertens Instituut en Radboud Universiteit Nijmegen)

Universiteit Gent, België

Johan De Caluwe (coördinator, Universiteit Gent)

Instituut voor de Opleiding van Leraren en Anton de Kom Universiteit van Suriname

Usha Balesar (onderzoeker, Instituut voor de Opleiding van Leraren)

Sita Doerga Misier (coördinator, Anton de Kom Universiteit van Suriname)

Inhoud

1. Inleiding: StaatNed 3: tweede herhaling van De Staat van het Nederlands – Vergelijking met de vorige rondes 5

1.1. Selectie van de maatschappelijke domeinen 5

1.2. Het StaatNed-panel en enkele algemene gegevens over de enquête 7

2. Onderzoeksresultaten 13

2.1. Taalkeuze in de naaste omgeving 13

2.1.1. Familie, vrienden en bekenden 19

2.1.1.1. Welke taal spreken de StaatNed-panelleden met hun familie, vrienden en bekenden? 20

2.1.1.2. Welke taal spreken deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands met hun familie, vrienden en bekenden? 74

2.1.1.3. Zijn er leeftijdsverschillen in het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden wanneer het Nederlands de moedertaal/ een van de moedertalen is? 97

2.1.1.4. Zijn er leeftijdsverschillen in het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden wanneer het Nederlands niet de moedertaal is? 127

2.1.2. Taalkeuze in dagelijkse contacten met onbekenden of in formele contexten 154

2.1.2.1. Welke taal gebruiken mensen in dagelijkse contacten buitenshuis? 155

2.1.2.2. Welke taal spreken mensen met een andere moedertaal dan het Nederlands in contacten buitenshuis? 186

2.1.3. De talen om ons heen: welke talen horen StaatNed-panelleden in dagelijkse situaties in naaste omgeving? 194

2.1.3.1. Welke talen horen de StaatNed-panelleden om zich heen? 194

2.1.3.2. Welke talen horen deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands om zich heen? 226

2.1.4. Attitudes: welke attitudes hebben de StaatNed-panelleden ten opzichte van het Nederlands? 236

2.2. Taalkeuze op het werk 238

2.2.1. In welke taal of talen communiceren StaatNed-panelleden op hun werk? 239

2.2.2. In welke taal of talen presenteren werkgevers zich naar de buitenwereld? 272

2.2.2.1. Gegevens uit de enquête 272

2.2.2.2. Flankerende gegevens 298

2.2.3. Vindt het StaatNed-panel dat mensen alleen een baan mogen krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen? 305

2.3. Taalkeuze op sociale media 308

2.3.1. Welke taal/talen gebruiken de StaatNed-panelleden op sociale media? 309

2.3.2. Welke taal/talen gebruiken de panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands op sociale media? 340

2.4. Taalkeuze in het hoger onderwijs 351

2.4.1. Resultaten van de enquête met betrekking tot de taalkeuzes in het hoger onderwijs 352

2.4.1.1. HBO/ hogeschool 352

2.4.1.2. Universiteit 368

2.4.2. Flankerende gegevens met betrekking tot taalkeuzes in het universitair onderwijs 384

2.4.3. Wat vinden StaatNed-panelleden van het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs? 387

3. Besluit 391

3.1. Ontwikkelingen in de taalkeuzes in de naaste omgeving 391

3.2. Ontwikkelingen in de taalkeuzes op het werk 395

3.3. Ontwikkelingen in de taalkeuzes op sociale media 397

3.4. Ontwikkelingen in de taalkeuzes in het hoger onderwijs 398

3.5. Conclusie en suggestie voor de toekomst 400

Bijlage: Staat van het Nederlands 2020 - Overzicht van de gegevensverwerking 401

1. Inleiding: StaatNed 3: tweede herhaling van De Staat van het Nederlands – Vergelijking met de vorige rondes[1]

1.1. Selectie van de maatschappelijke domeinen

Vijf jaar geleden besloot de Nederlandse Taalunie om door middel van een grootschalige online enquête en de verzameling van flankerende gegevens, die tweejaarlijks gedeeltelijk zouden worden herhaald, de staat van het Nederlands te gaan volgen. In 2016 verscheen het verslag van de eerste ronde. Het doel van dit langetermijnonderzoek is om op basis van wetenschappelijk verantwoorde en betrouwbare cijfers veranderingen in de taalkeuze van inwoners van het Nederlandse taalgebied vast te stellen. De deelnemers aan het onderzoek vormen samen het zogenaamde 'StaatNed-panel'. Om de twee jaar vult dit panel, dat tot nog toe is blijven groeien, een online vragenlijst in. In 2016 waren er twee afzonderlijke vragenlijsten, één voor Nederland en één voor Vlaanderen. De Nederlandse vragenlijst wordt mede ingevuld door deelnemers uit Friesland, maar de Friese resultaten worden ook systematisch apart geanalyseerd (zie ook Rys et al. 2017: 9). De Vlaamse vragenlijst wordt ingevuld door deelnemers uit Vlaanderen (Vlaams Gewest) en Brussel (Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Ook de Brusselse data[2] worden apart geanalyseerd (zie ook Rys et al. 2017: 9). Sinds 2018 doet ook Suriname mee aan het Staat-van-het-Nederlands-onderzoek. De Surinaamse deelnemers vullen ook een afzonderlijke enquête in. Hiernaast worden voor bepaalde situaties flankerende gegevens verzameld om de enquêteresultaten hier en daar aan af toetsen.

In de **oorspronkelijke enquête uit 2016** (verderop ook wel de 'nulmeting' genoemd) werd de taalkeuze van de deelnemers voor de volgende maatschappelijke domeinen bevraagd:

- Taalkeuze in de naaste omgeving:
  - Taalkeuze in de communicatie met familie, vrienden en buren
  - Taalkeuze in 'sociale situaties' zoals in het ziekenhuis, bij de huisarts, aan de kassa in de supermarkt, op de markt, op straat in de buurt waar men woont
  - Taalkeuze in de uitoefening van een religie

[1] Opdrachtgever is de Nederlandse Taalunie (www.taalunie.org). Uitvoerders zijn het Meertens Instituut in Nederland (www.meertens.knaw.nl) (Frans Hinskens, Wilbert Heeringa en Kathy Rys), de Universiteit Gent in België (www.ugent.be) (Johan De Caluwe), het Instituut voor de Opleiding van Leraren in Suriname (Usha Balesar) en Anton de Kom Universiteit van Suriname (Sita Doerga Misier). De flankerende gegevens werden verzameld door Janneke Sif Rutten (Radboud Universiteit Nijmegen).
[2] De Brusselse steekproef is beperkt tot Nederlandstalige Brusselaars.

- Taalkeuze op het werk:
  - Schriftelijk en mondeling taalgebruik met collega's en leidinggevenden
  - Taalkeuze in jaarverslagen, op websites, in reclameslogans en in vacatures van bedrijven
  - Taalkeuze in cultuur en media
  - Taalkeuze bij de raadpleging van nieuwsbronnen zoals kranten, tv-journaal of online nieuws
  - Taalkeuze bij het gebruik van sociale media zoals Facebook, Twitter, WhatsApp en sms
  - Taalkeuze bij het lezen van boeken of tijdschriften
  - Taalkeuze bij het beluisteren van muziek
  - Taalkeuze bij het kijken naar films of series op tv
- Taalkeuze in het onderwijs en de wetenschap:
  - Taalkeuze binnen de verschillende niveaus van onderwijs (o.a. taal die men spreekt met leerkrachten/docenten, instructietaal, etc.):
    - basisonderwijs
    - voortgezet onderwijs
    - hoger onderwijs
  - Taalkeuze in de wetenschap:
    - taalkeuze van verschillende studies volgens de studiegidsen
    - taalkeuze in wetenschappelijke artikelen en proefschriften

Zoals gezegd werd bij de **eerste herhaling van de enquête in 2018** (i.e. StaatNed 2) het StaatNed-panel uitgebreid met deelnemers uit Suriname. Voor Suriname was deze ronde dus de nulmeting. Daarom werden alle vragen voor alle domeinen door het Surinaamse panel ingevuld. In Nederland en Vlaanderen werden in 2018 niet alle maatschappelijke domeinen opnieuw bevraagd; enkel de volgende domeinen kwamen aan bod:

- Taalkeuze in de naaste omgeving (met uitzondering van religie)
- Taalkeuze bij het (online) gebruik van sociale media
- Taalkeuze in het hoger onderwijs
- Taalkeuze in de wetenschap

Taalkeuze in de naaste omgeving werd opnieuw onderzocht omdat er in StaatNed 2 – in tegenstelling tot de nulmeting – ook gevraagd werd naar het eventuele gebruik van dialecten en regionale talen, en omdat de naaste omgeving nu eenmaal het domein bij uitstek is waarin mensen niet-standaardtalige variëteiten spreken. Taalkeuze bij het gebruik van sociale media werd gekozen, omdat dit bij de nulmeting in 2016 het domein was waarin, naast het Nederlands, het Engels prominenter aanwezig was dan in andere domeinen. Omdat bij de nulmeting het Engels de plaats van het Nederlands soms overnam als voertaal in het hoger onderwijs en in de wetenschap, werden ook deze domeinen opnieuw bevraagd in de eerste herhalingsronde.

Bij deze **tweede herhaling van het onderzoek** (i.e. StaatNed 3; gegevens verzameld in 2020-2021) worden wederom niet alle maatschappelijke domeinen onderzocht. Een herhaling van de bevraging van alle domeinen staat gepland voor de volgende ronde van Staat van het Nederlands, die in 2022 zal plaatsvinden. In de huidige ronde wordt er gevraagd naar de taalkeuze van de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse deelnemers binnen de volgende domeinen:

- Taalkeuze in de naaste omgeving (met uitzondering van religie)
- Taalkeuze bij het (online) gebruik van sociale media
- Taalkeuze in het hoger onderwijs
- Taalkeuze op het werk

Ook nu zijn er specifieke redenen voor de keuze van deze domeinen. De taalkeuze in de naaste omgeving wordt ook in deze ronde bevraagd, om twee redenen. Ten eerste zijn de antwoordmogelijkheden met betrekking tot dialecten en regionale talen in de Vlaamse enquête (d.w.z. Vlaanderen en Brussel) uitgebreid ten opzichte van de vorige ronde: in tegenstelling tot de Nederlandse deelnemers kregen de Vlaamse deelnemers in de vorige ronde enkel aan het begin van de enquête de vraag "Spreekt u een dialect of iets tussen het Nederlands en het dialect in?" en indien ze die vraag positief beantwoordden, werd er ook gevraagd om welk specifiek dialect het ging. In de versie van de enquête waarover hier gerapporteerd wordt konden de Vlaamse deelnemers – net als de Nederlandse – bij elke vraag over taalkeuze in de naaste omgeving de optie 'dialect of iets tussen het Nederlands en dialect in' aanvinken.[3,4] Ten tweede zijn er in deze ronde van Staat van het Nederlands extra inspanningen gedaan om ten opzichte van vorige rondes meer deelnemers met andere thuistalen dan het Nederlands te vinden. Omdat deze andere talen vooral in de naaste omgeving worden gebruikt en minder in de publieke domeinen, kunnen we deze groep van niet-moedertaalsprekers pas zichtbaarder maken als we het domein van de naaste omgeving opnieuw bevragen. Taalkeuze bij het gebruik van sociale media en in het hoger onderwijs worden ook opnieuw bevraagd omdat het meer veranderlijke domeinen in het onderzoek gebleken zijn. Ten slotte wordt de taalkeuze op het werk opnieuw bekeken: dit domein werd in 2016 voor Nederland en Vlaanderen en in 2018 voor Suriname de eerste keer bevraagd. Voor alle regio's is dit dus de eerste herhaling van de bevraging rond taalkeuze op het werk, waarbij digitaal werken door de coronacrisis exponentieel is toegenomen en mogelijk voor veranderingen heeft gezorgd. Hierbij zijn voor hoger onderwijs en werk opnieuw flankerende gegevens verzameld op basis van studiegidsen en websites, jaarverslagen en vacatures. Het flankerende onderzoek naar het talengebruik in de wetenschapswereld in StaatNed2, is deze keer niet herhaald (zie Rys et al. 2019: 277-344).

1.2. Het StaatNed-panel en enkele algemene gegevens over de enquête

Deelname aan het StaatNed-onderzoek gebeurt op vrijwillige basis. Dat betekent dat het plausibel is dat sommige groepen uit de samenleving in eerste instantie oververtegenwoordigd zijn in de respons. Om de invloed van die oververtegenwoordigde groepen op de resultaten te neutraliseren, is het nodig om de data te 'stratificeren'.[5] Eenvoudig gezegd betekent dit dat er gesnoeid wordt in het aantal deelnemers uit oververtegenwoordigde groepen, zodat uiteindelijk alle groepen uit de Nederlandse, Friese, Vlaamse, Brusselse en Surinaamse samenleving gelijkmatig vertegenwoordigd worden. Het uiteindelijke aantal deelnemers kan dus afwijken van het oorspronkelijke aantal. In tabel 1 geven we een overzicht van het aantal deelnemers na stratificatie voor de verschillende regio's in respectievelijk 2016, 2018 en 2020.

	Aantal deelnemers		
	2016	2018	2020
Nederland	3003	3624	3195
Friesland	133	317	186
Vlaanderen	3419	2513	4007
Brussel	113	130	309
Suriname	--	730	949

Tabel 1. Aantal deelnemers na stratificatie aan het StaatNed-onderzoek in 2016, 2018 en 2020.

[3] Aan het begin van de vragenlijst kregen deelnemers de mogelijkheid om deze optie uit te zetten.
[4] In ons onderzoek beschouwen wij dialecten en regionale talen ook als Nederlands. Nederlands is een paraplubegrip dat ook niet-standaardtalige variëteiten omvat (zie Rys et al. 2019: 5-7).
[5] Over de maximaal mogelijke combinatie die bij het CBS voorhanden is: geslacht x leeftijd x geboorteland x provincie.

De details van de stratificatieprocedure zijn terug te vinden in de bijlage bij dit rapport ('De staat van het Nederlands 2020. Overzicht van de gegevensverwerking'). Na de stratificatie krijgen we de volgende waarden voor de correlatie tussen de verdelingen volgens de enquête en volgens CBS/StatBel/ABS Statistiek (tabel 2):

	Correlatie r
Nederland	0.851
Friesland	0.858
Vlaanderen	0.908
Brussel	0.858
Suriname	0.875

Tabel 2. Correlatie tussen de verdelingen volgens de enquête en volgens CBS/StatBel/ABS Statistiek

Voor nauwkeurigheid is er een minimum waarde vastgesteld, maar als we uitgaan van een minimum correlatie van r=0.85, maken we een veilige keuze. Met de gevolgde stratificatie hebben we voldoende recht om te stellen dat onze enquêtegegevens de Nederlandse, Friese, Vlaamse, Brusselse en Surinaamse samenlevingen vertegenwoordigen.

Om na te gaan of de gestratificeerde steekproeven voor ieder gebied en elke enquêtevraag voldoende groot zijn, hebben we voor elke steekproef de foutenmarge berekend op basis van de grootte van het equivalent in de totale populatie en het aantal deelnemers in de steekproef. De foutenmarges zijn berekend voor een betrouwbaarheidsniveau van 95% en proportie P=0.5 (normale verdeling). De foutenmarges voor de vijf gebieden worden gegeven in tabel 3.

	Populatie	Aantal deelnemers na stratificatie	Foutenmarge voor een betrouwbaarheidsniveau van 95%
Nederland	14460286	3195	1.7%
Friesland	5423561	186	7.2%
Vlaanderen (Vlaams Gewest)	5551925	4007	1.5%
Brussel (Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Nederlandstaligen)	170638	309	5.6%
Suriname	455439	949	3.2%

Tabel 3. Foutenmarges voor Nederland, Friesland, Vlaanderen, Brussel en Suriname voor een betrouwbaarheidsniveau van 95% en proportie P=0.5.

De resultaten laten zien dat voor Nederland en Vlaanderen de foutenmarge onder de 2% ligt, en voor Suriname ligt de foutenmarge onder de 5%. Voor deze gebieden vormen de (na stratificatie geselecteerde) deelnemers aan ons panel dus een representatieve steekproef. Voor Friesland (als afzonderlijk gebied) en voor Brussel (alleen Nederlandstaligen) ligt de foutenmarge boven de 5%. De resultaten voor deze gebieden zijn dus iets minder betrouwbaar.

Een aantal cijfers in tabel 1 valt op. Zo was er een uitschieter in het aantal Friese deelnemers in de eerste herhalingsronde (2018). Door de stratificatie van de data had deze grotere steekproef in Friesland geen rechtstreeks gevolg voor de resultaten. Wel was het zo dat de extra Friese deelnemers vooral geworven waren via streektaalorganisaties en dat de enquête samenviel met een onderzoek van de Fryske Akademy naar contactvariëteiten tussen het Nederlands en het Fries (zie Rys et al. 2019: 43-44). Deze factoren hebben er toen mogelijk toe geleid dat er in vergelijking met 2016 hogere percentages waren voor de taalkeuzes 'altijd Fries' en 'ook Fries'. In deze ronde is het aantal Friese deelnemers eerder te vergelijken met het aantal deelnemers bij de nulmeting.

Verder valt het op dat het aantal Vlaamse, Brusselse en Surinaamse deelnemers fors is toegenomen ten opzichte van vorige rondes. Deze grotere steekproeven kunnen ertoe leiden dat de resultaten bij sommige vragen (bijv. vragen die slechts van toepassing zijn op een kleinere subgroep, zoals bijvoorbeeld deelnemers met kinderen in het hoger onderwijs) representatiever zijn, wat zich vertaalt in kleinere foutenmarges (zie Rys et al. 2019: 14-16).[6] Dit is vooral in het geval van Brussel[7] en Suriname positief, aangezien voor die regio's niet alle resultaten onder de maximale foutenmarge zaten in de vorige ronde. Voor Nederland en Vlaanderen deed dit probleem zich nauwelijks voor.

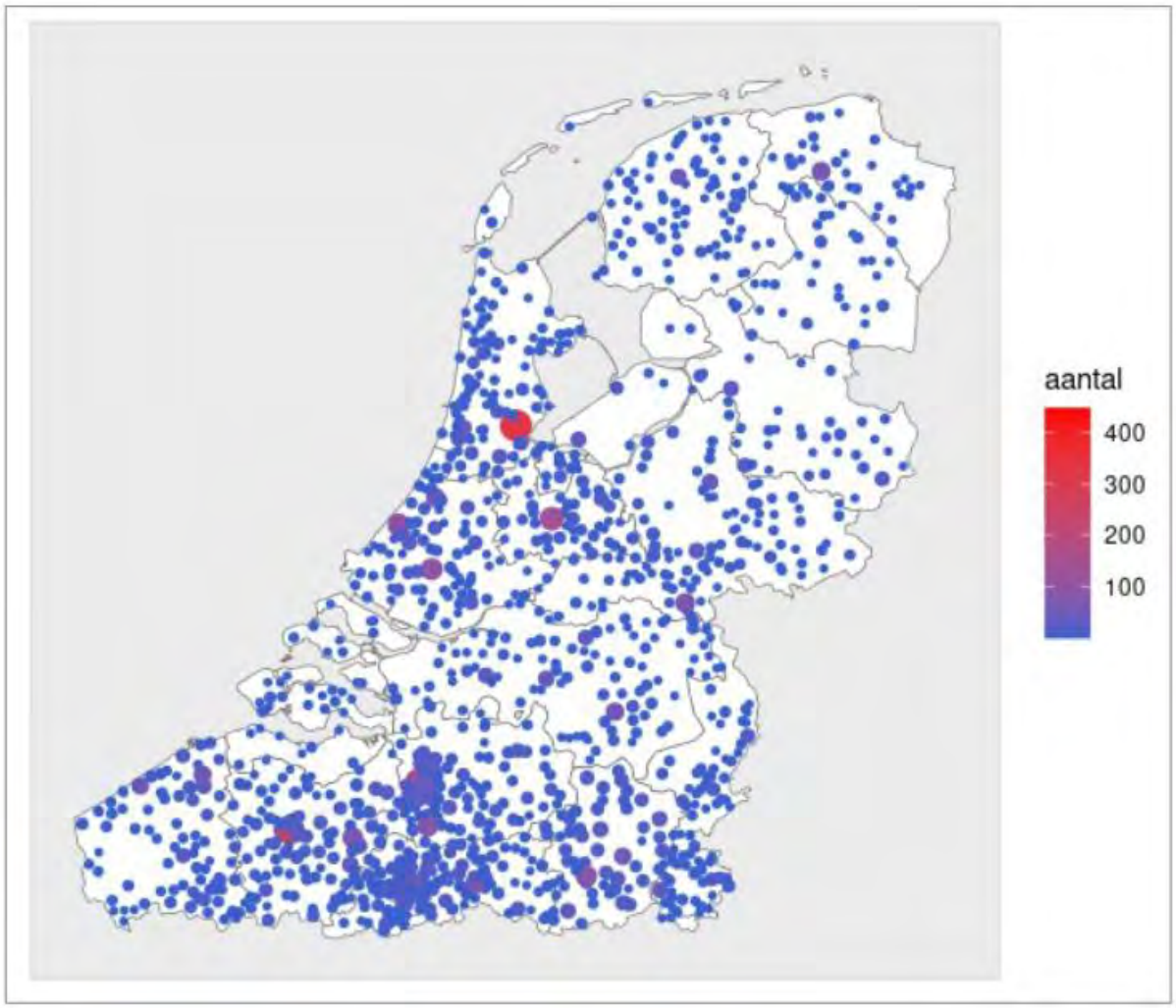
In de enquête vragen wij deelnemers naar de taalkeuzes die ze maken in bepaalde situaties. Het gaat dus steeds over gerapporteerd taalgedrag. Dit kan soms afwijken van het werkelijke taalgedrag van de panelleden. Zeker in Suriname kan dit een rol spelen: omdat niet alle deelnemers daar over internet beschikten, werden er interviewers naar hen thuis gestuurd om de enquête af te nemen. De aanwezigheid van de interviewer kan ertoe geleid hebben dat sommige deelnemers een antwoord gaven waarvan ze dachten dat het van hen verwacht werd in plaats van het werkelijke antwoord.[8]

[6] Idealiter ligt de foutenmarge onder de 5,0%. Bij een foutenmarge tussen 5,0 en 10,0% is de nodige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de resultaten. Resultaten met foutenmarges boven de 10,0% zijn niet erg betrouwbaar. Zie bijvoorbeeld ResearchGate: "*but for most social science studies, margin of error of 3-5 %, sometimes even 10% is fine if you want to deduce trends or infer results in an exploratory manner.*"
(https://www.researchgate.net/post/What_is_the_permissible_margin_of_error_when_computing_a_social_research_sample_size)

[7] Ondanks het feit dat er nu een veel grotere steekproef is van Nederlandstalige Brusselaars dan in de vorige metingen, zullen we de resultaten waar mogelijk toch aftoetsen aan de resultaten uit de recente vierde Brusselse taalbarometer (Janssens 2018). Voor deze Brusselse taalbarometer worden niet alleen meer Brusselaars bevraagd, deze worden ook persoonlijk geïnterviewd en het betreft Brusselaars met verschillende talige achtergronden. De resultaten voor de Nederlandstalige Brusselaars zijn wel apart beschikbaar en kunnen dus met de resultaten voor de Nederlandstalige Brusselaars uit onze digitale enquête worden vergeleken. Wanneer resultaten met elkaar in lijn blijken te liggen, kunnen we onze resultaten met meer zekerheid naar voren schuiven.

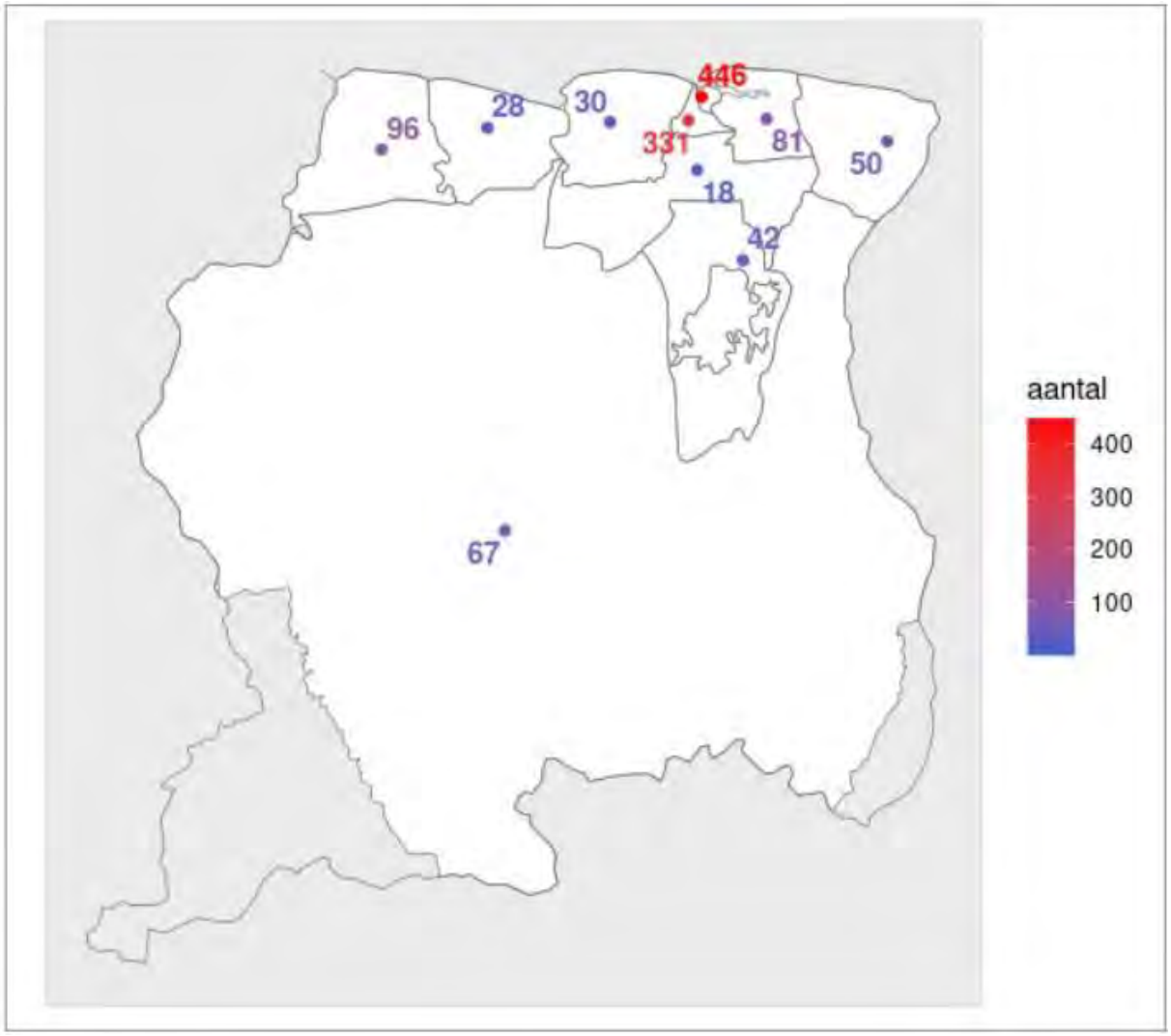
[8] Desalniettemin spraken de interviewers doorgaans de taal van de respondenten tijdens het afnemen van de enquête.

Wat de geografische ruimte betreft, wordt de verspreiding van de deelnemers weergegeven in de Kaarten 1 en 2.

Kaart 1. Geografische spreiding van de deelnemers in Nederland, Vlaanderen en Brussel. Elke stip representeert een plaats. Hoe roder en groter de stip, hoe meer mensen in die plaats aan de enquête hebben meegedaan.

Op Kaart 2 zien we per district het aantal deelnemers in Suriname. Hoewel in de enquête niet alleen gevraagd werd naar het district, maar ook naar de woonplaats en zelfs de straatnaam, was het moeilijk om een gedetailleerdere kaart te maken. Er was veel variatie in de manier waarop de deelnemers de plaatsnamen schreven wat het moeilijk maakte om op een geautomatiseerde manier de coördinaten betrouwbaar te vinden. Verder zou weergave op straatnaamniveau de kaart te gedetailleerd maken.

Kaart 2. Aantal deelnemers per district in Suriname. De grijze gebieden in het zuidwesten en zuidoosten zijn de zogenaamde betwiste gebieden.

2. Onderzoeksresultaten

2.1. Taalkeuze in de naaste omgeving

In de online enquête werd gepeild naar de taalkeuzes van de panelleden in hun persoonlijke contacten enerzijds, namelijk de dagelijkse omgang met mensen uit hun naaste omgeving (meer bepaald familieleden, vrienden, buren), en in hun dagelijkse contacten met onbekenden of in formelere contexten anderzijds (meer bepaald bij de huisarts, in het ziekenhuis of in de supermarkt). Verder werden er vragen gesteld over de talen die de panelleden om zich heen horen in deze dagelijkse situaties buitenshuis. Ten slotte peilde de enquête ook naar de attitudes die de panelleden hebben ten opzichte van het Nederlands.

Aangezien StaatNed 3 de tweede herhalingsronde is van het Staat van het Nederlands-onderzoek voor Nederland en Vlaanderen en de eerste herhalingsronde voor Suriname, zullen (in beginsel voor alle domeinen) de nieuwe resultaten systematisch met de vorige resultaten vergeleken worden, dus met 2016 en 2018 in het geval van Nederland en Vlaanderen en met 2018 in het geval van Suriname. Zo kunnen we achterhalen of er zich sinds de nulmeting veranderingen hebben voorgedaan in de status van het Nederlands binnen het domein van de naaste omgeving. Om te achterhalen of verschillen met de vorige metingen al of niet significant zijn, werd er een Fisher's exact test gebruikt. In tegenstelling tot de standaard proportionele test, kan deze test goed overweg met kleine steekproeven (< 5), wat bij enkele vragen het geval is. De test is aan de conservatieve kant, d.w.z. dat een heel enkele keer een significantie gemist wordt, maar dat is ons inziens beter dan een 'vals significant' resultaat.

Zoals in de vorige sectie is aangeduid, werd er in deze onderzoeksronde ingezet op het werven van extra deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands. De taalkeuzes van deze groep zullen in aparte sub-paragrafen worden belicht.[9]

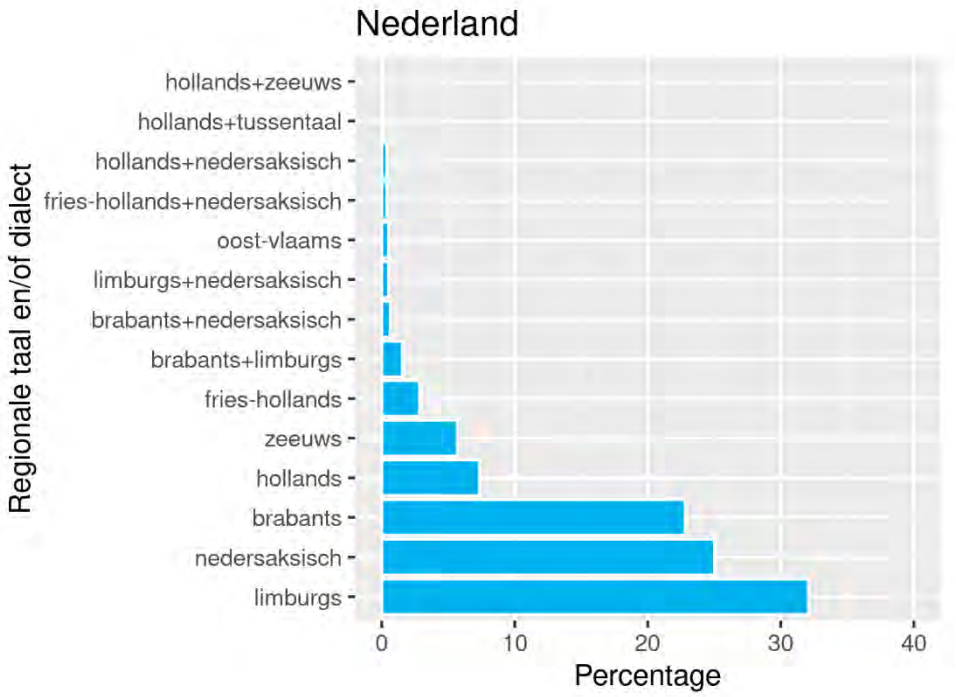
Aangezien mensen over het algemeen het meest dialectaal of regionaal spreken in de naaste omgeving, komen in deze paragraaf ook de resultaten met betrekking tot het gebruik van dialecten en regionale talen aan bod. Sinds 2018 brengen wij ook het gebruik van dialecten en regionale talen mee in kaart, eerst alleen voor Nederland, maar sinds de laatste StaatNed-meting ook voor Friesland, Vlaanderen en Brussel. Daarin onderscheidt het StaatNed-onderzoek zich bijvoorbeeld van Schmeets & Cornips (2021)[10], wier onderzoek naar het gebruik van dialecten en regionale talen zich enkel en alleen op Nederland richt. Bovendien beperkt Staat van het Nederlands zich, anders dan Schmeetz & Cornips (2021), niet tot een momentopname; de StaatNed-enquête is inmiddels al drie keer op vergelijkbare wijze afgenomen, waardoor ook eventuele verschuivingen in de taalkeuzes in diverse domeinen opgespoord kunnen worden.

[9] Ook in de vorige rondes van StaatNed werden de taalkeuzes van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands apart belicht. Doordat er toen redelijk kleine steekproeven waren (d.w.z. kleine aantallen deelnemers met een andere moedertaal), waren de antwoorden op sommige vragen weinig representatief, wat zich uitte in te grote foutenmarges. Door in te zetten op grotere steekproeven, proberen we dit probleem te ondervangen.

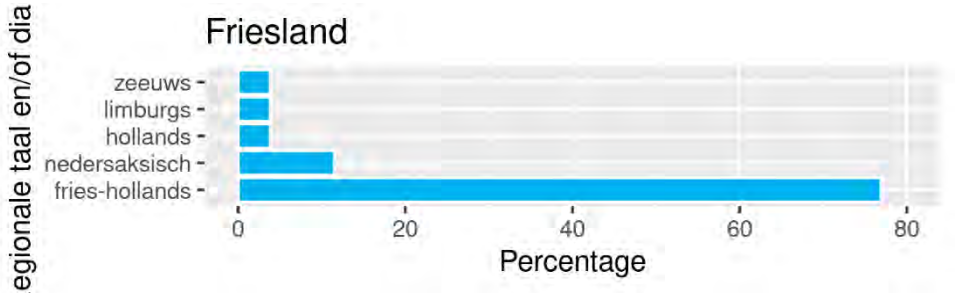
[10] Schmeets, Hans & Cornips, Leonie (2021). Talen en dialecten in Nederland – Wat spreken we thuis en wat schrijven we op sociale media? *Statistische Trends*, CBS. https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2021/talen-en-dialecten-in-nederland

Uiteraard is het gebruik van dialecten en regionale talen slechts één aspect van ons onderzoek en blijven we focussen op de plaats van het Nederlands (zowel standaardtaal als alle andere variëteiten) in verhouding tot erkende regionale talen en de vele andere talen die in Nederland, Vlaanderen en Suriname gesproken worden.

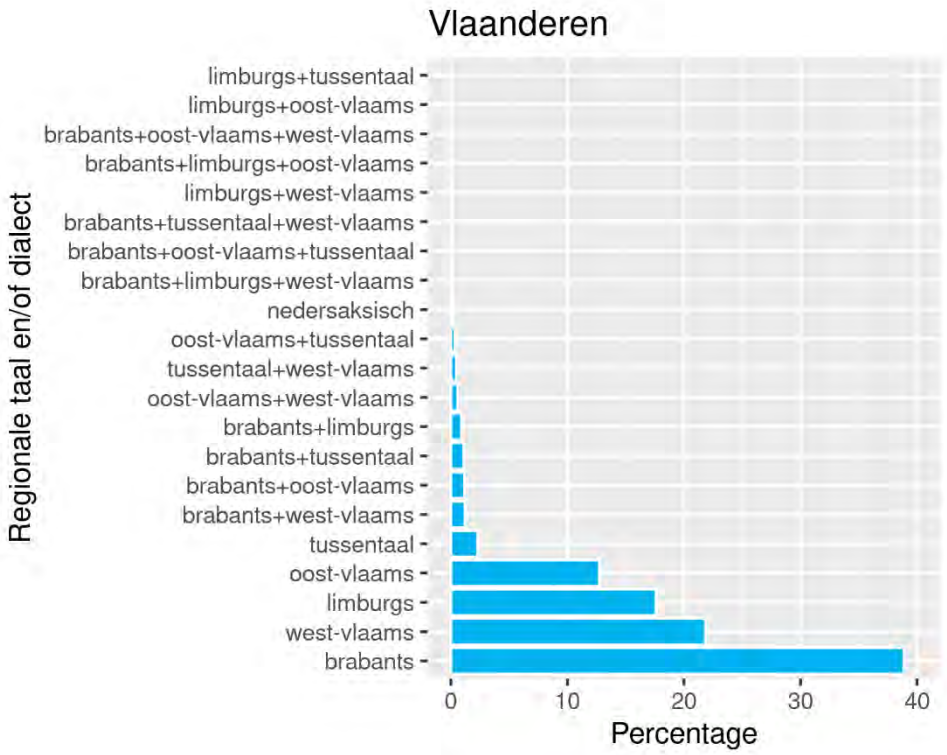
In de Nederlandse en Vlaamse enquête werd onder het kopje van 'Uw persoonlijke achtergrond' de volgende vraag gesteld: "Welke regionale taal/talen en/of dialect(en) spreekt u naast of in plaats van het Nederlands?" De antwoorden op deze vraag resulteren in de figuren 1, 2, 3 en 4.

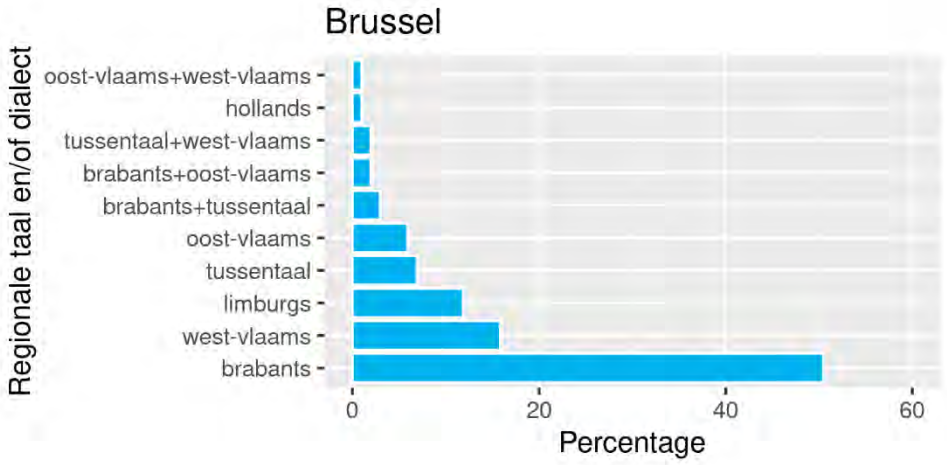
Figuur 1. Welke regionale taal/talen en/of dialect(en) spreekt u naast of in plaats van het Nederlands? – Nederland

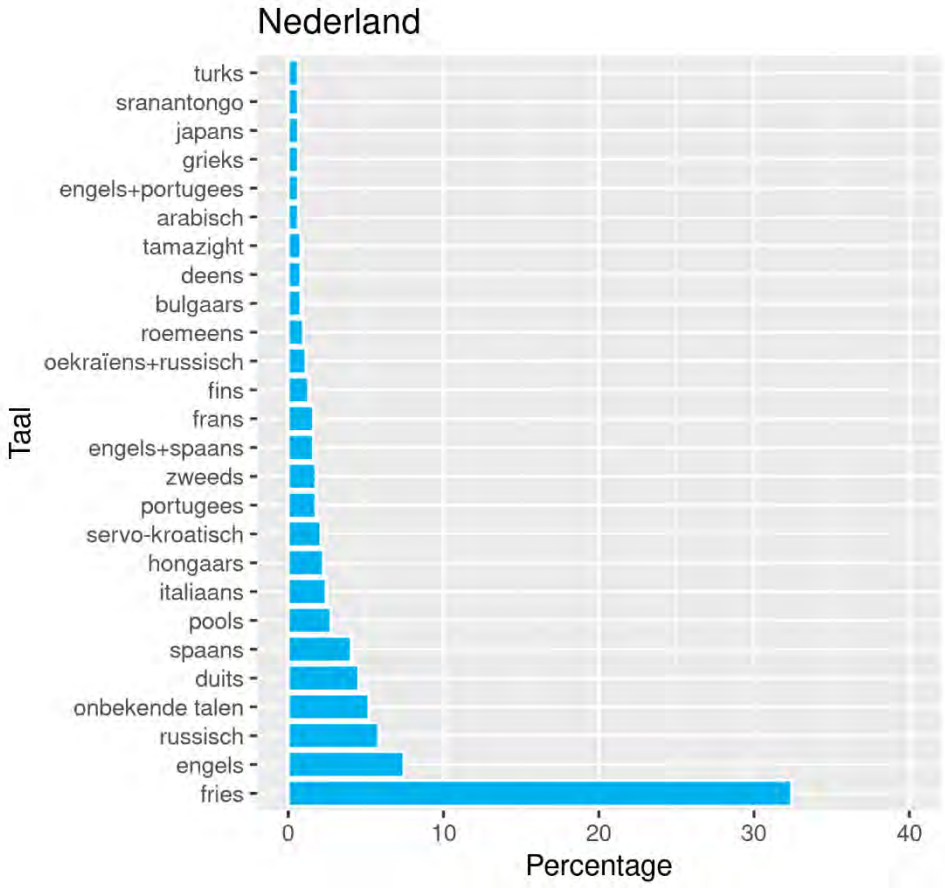
Figuur 2. Welke regionale taal/talen en/of dialect(en) spreekt u naast of in plaats van het Nederlands? – Friesland

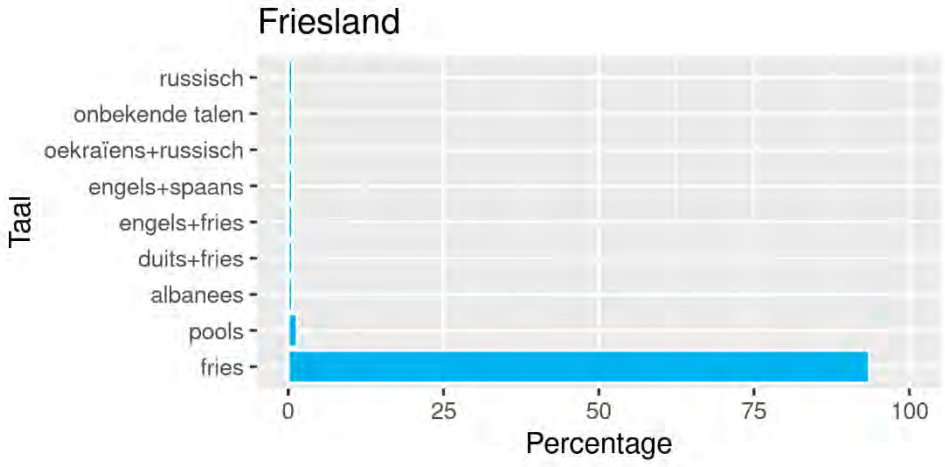
Figuur 3. Welke regionale taal/talen en/of dialect(en) spreekt u naast of in plaats van het Nederlands? – Vlaanderen

Figuur 4. Welke regionale taal/talen en/of dialect(en) spreekt u naast of in plaats van het Nederlands? – Brussel

Figuur 5. Welke taal/talen spreekt u naast of in plaats van het Nederlands? – Nederland

Figuur 6. Welke taal/talen spreekt u naast of in plaats van het Nederlands? – Friesland

Voor de interpretatie van deze grafieken is het zinvol om hier een korte uiteenzetting te geven over het traditionele dialectlandschap. Vanouds worden er zes groepen van Nederlandse dialecten onderscheiden (zie Taeldeman & Hinskens 2013)[11]. In het zuiden zijn er het West-Vlaams, het Oost-Vlaams, het Brabants en het Limburgs, meer noordelijk het Hollands en het Nedersaksisch. De Zeeuwse dialecten worden om historische en taalkundige redenen grotendeels gerekend tot de West-Vlaamse groep.[12] Het Brabants wordt zowel in België (met als voornaamste stadsdialect het Antwerps) als in Nederland gesproken en ook de Limburgse dialecten worden door de rijksgrens in Belgische en Nederlandse variëteiten gescheiden. De Hollandse dialecten worden traditioneel gesproken in de provincies Zuid- en Noord-Holland alsmede een groot deel van Utrecht. Het Nedersaksische gebied strekt zich uit van Gelderland tot en met Groningen; tot deze groep behoren onder meer het Achterhoeks en het Twents. Op de Stellingwerven worden er Nedersaksisch-Friese contactvariëteiten gesproken. In Friesland en op de eilanden Ameland en Terschelling worden er Fries-Hollandse contactvariëteiten gesproken zoals het Stadsfries, het Bildts en het Midlands.

In Nederland (figuur 1) geven 776 panelleden (op een totaal van 3195 Nederlandse panelleden, dus 24,3%) een of meerdere dialecten of regionale talen op. In figuur 1 zien we welke variëteiten dit zijn: het hoogst scoort het Limburgs – dat in Nederland officieel erkend is als regionale taal – met 32,1% (n = 249) van de (776) Nederlandse panelleden die aangaven een dialect of regionale taal te gebruiken.[13] Dit wordt gevolgd door het Nedersaksisch – ook een officiële regionale taal – met 25,0% (n = 194). Brabantse dialecten doen het ook goed, met 22,8% (n = 177). Verder geeft 7,3% (n = 57) van de deelnemers Hollandse dialecten op, 5,7% (n = 44) Zeeuwse dialecten, 2,8% (n = 22) Fries-Hollandse dialecten, en 1,5% (n = 12) geeft een combinatie van Brabants en Limburgs op.[14] Daarnaast wordt er in Nederland ook veel Fries gesproken. Op de vraag "Welke taal/talen spreekt u naast of in plaats van het Nederlands?" (zie figuur 5) antwoordden 200 van de 617 panelleden (dus 32,4%) die aangaven een andere taal dan het Nederlands te beheersen met 'Fries'.[15]

In Friesland (figuur 2) geven slechts 26 respondenten (op een totaal van 186 Friese panelleden, dus 14,0%) aan een of meerdere dialecten of regionale talen te beheersen. [16] De meerderheid van die groep, namelijk 20 respondenten (76,9%) geeft aan Fries-Hollandse dialecten te beheersen. Verder geven 3 panelleden (11,5%) aan Nedersaksisch te spreken. We moeten er echter wel rekening mee houden dat we met een zeer kleine steekproef en daardoor met een hoge foutenmarge (19,2%) te maken hebben. Deze resultaten voor Friesland zijn dus niet zo betrouwbaar. Uit figuur 6 blijkt bovendien dat 131 deelnemers van de 140 Friezen (93,6%) die aangaven een andere taal naast of in plaats van het Nederlands te spreken de vraag "Welke taal/talen spreekt u naast of in plaats van het Nederlands?" beantwoord heeft met 'Fries'.[17]

In Vlaanderen antwoorden 2073 deelnemers (op een totaal van 4007 Vlaamse panelleden, dus 52,0%) een of meerdere dialecten of regionale talen te spreken. Dat is aanzienlijk hoger dan in Nederland. Van de Vlaamse panelleden die aangaven een dialect of regionale taal te spreken (figuur 3) geeft 38,9% (n = 806) aan Brabantse dialecten te spreken. Op de tweede plaats staan de West-Vlaamse dialecten met 21,9% (n = 453).

[11] Taeldeman, J. & F. Hinskens (2013), The classification of the dialects of Dutch. In: F. Hinskens & J. Taeldeman (2013), *Language and Space: Dutch*. Berlin / Boston: De Gruyter Mouton. 129-142.
[12] Historisch en ook taalkundig kunnen we het Zeeuws indelen bij het West-Vlaams (nl. West-Zeeuws-Vlaanderen en de rest van Zeeland) en het Oost-Vlaams (nl. Land van Hulst) (zie Taeldeman & Hinskens 2013).
[13] Men dient er zich van bewust te zijn dat het percentage hier is berekend op basis van de groep panelleden die aangaven een dialect of regionale taal te beheersen: de 249 panelleden die aangaven Limburgs te beheersen vertegenwoordigen 32,1% van die deelgroep, maar vertegenwoordigen 7,8% van het totale aantal (n = 3195) Nederlandse panelleden. Dit geldt ook voor de andere percentages die in de figuren 1-4 worden weergegeven.
[14] Keuzes die door minder dan 1,0% van de deelnemers genoemd zijn, worden meestal niet gerapporteerd.
[15] Dit is dus 6,3% van het totale Nederlandse panel (n = 3195).
[16] Ook volgens de *Fryske Taalatlas* (2020: 14) is de moedertaal van ongeveer 13,0 à 14,0% van de deelnemers een dialect of een regionale taal (nl. 'streektaal', 'Stellingwerfs', 'Bildts').
[17] Dit vertegenwoordigt dus 70,4% van alle Friese panelleden.

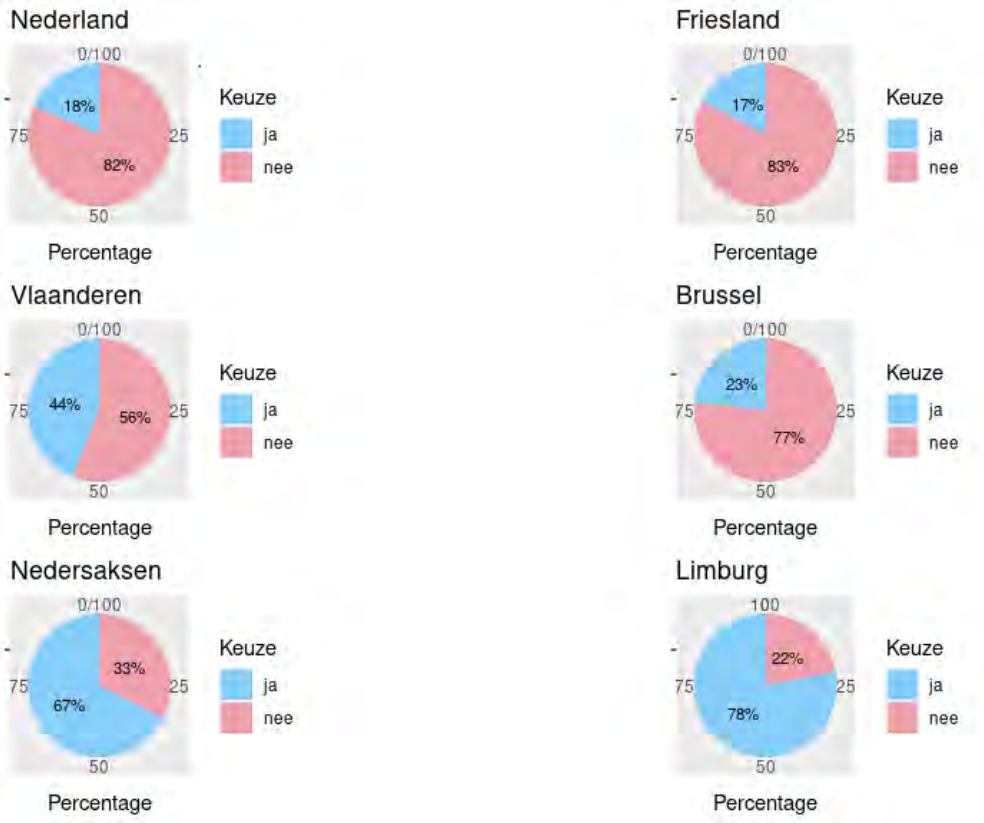
Daarna volgen het Limburgs (17,6%, n = 365) en het Oost-Vlaams (12,7%, n = 264). Slechts 2,3% (n = 48) heeft opgegeven een variëteit te spreken die tussen het Nederlands en dialect in zit. Deze variëteit wordt over het algemeen 'tussentaal' genoemd (cf. Taeldeman 1992)[18]. Waarschijnlijk is er hier sprake van onderrapportage bij de Vlaamse deelnemers. Cijfers uit ander onderzoek naar het gebruik van tussentaal in Vlaanderen zijn immers aanzienlijk hoger. Zo rapporteert Lohman (2011, 29-30)[19] in haar onderzoek naar kenmerken en het gebruik van tussentaal in talkshows voor een aantal bekende Vlamingen percentages voor 'tussentaligheid' tussen 0,37% en 25,54%.

In Brussel (figuur 4) zijn er 101 panelleden (op een totaal van 309 Brusselse panelleden, dus 32,7%) die aangeven een of meerdere dialecten of regionale talen te spreken. Voor 50,5% (n = 51) van die panelleden is dat een Brabants dialect, voor 15,8% (n = 16) een West-Vlaams dialect, voor 11,9% (n = 12) een Limburgs dialect, voor 6,9% (n = 7) tussentaal en voor 5,9% (n = 6) een Oost-Vlaams dialect.

In Nederland zijn dus het Fries, het Limburgs en het Nedersaksisch de populairste regionale talen, in Friesland zijn dat het Fries als zodanig en de Fries-Hollandse dialecten, en in Vlaanderen en Brussel de Brabantse dialecten als koploper gevolgd door de West-Vlaamse dialecten.

Eén optie die de Nederlandse en Vlaamse invullers van de vragenlijsten kregen luidde als volgt: "*In de vragen hierna wordt gevraagd welke taal u spreekt of hoort in verschillende situaties. U kunt kiezen uit verschillende talen waaronder – uiteraard – het Nederlands. Wilt u graag dat daaraan nog twee extra keuzemogelijkheden worden toegevoegd, namelijk 'dialect' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands'?*" In de grafieken in figuur 7 worden de proporties gegeven voor hoeveel van de deelnemers in de vier regio's (Nederland, Friesland, Vlaanderen, Brussel) en in Limburg en het Nedersaksische gebied[20] inderdaad voor deze optie gekozen hebben. In deze grafieken omvat het antwoord 'nee' niet enkel de deelnemers die negatief op deze optie hebben geantwoord, maar ook de mensen die deze vraag niet hebben gekregen omdat ze eerder al aangaven geen dialect te spreken.

[18] Taeldeman, Johan (1992). Welk Nederlands voor Vlamingen? *Nederlands van nu*, 40. 33-51.
[19] Lohmann, Joyce (2011). *Onderzoek naar de kenmerken en het gebruik van tussentaal in talkshows.* Onuitgegeven masterscriptie Universiteit Gent.
[20] In paragraaf 2.1.1 is er ook aandacht voor het gebruik van dialect en regionale taal bij de Limburgse en Nedersaksische deelnemers, omdat het Limburgs en het Nedersaksisch officieel erkende regionale talen zijn in Nederland (zie verder par. 2.1.1).

Figuur 7. Aantal deelnemers die voor de optie gekozen heeft om bij elke vraag twee extra keuzemogelijkheden te krijgen, namelijk 'dialect' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands'.

Het valt op dat er grote verschillen zijn tussen de regio's. Het minst werd er voor deze optie gekozen in Friesland (17%) en Nederland (18%), gevolgd door Brussel (23%). Binnen het Vlaamse panel wordt door ongeveer dubbel zoveel deelnemers (44%) positief geantwoord op deze optie. De koplopers zijn Limburg en Nedersaksen, waar respectievelijk 78% en 67% positief hebben geantwoord op deze optie. De sterke vraag naar deze extra opties 'dialect' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands' bij de Limburgse en Nedersaksische deelnemers, en in minder mate ook bij de Vlaamse deelnemers, geeft indirect ook weer dat dialect en regionale taal voor deze panelleden extra belangrijk zijn.

2.1.1. Familie, vrienden en bekenden

De taalkeuze in de naaste omgeving omvat enerzijds contacten met familieleden, vrienden en bekenden (zoals buren), en anderzijds contacten buitenshuis (op straat of in de winkel) en in formelere situaties (bij de dokter, in het ziekenhuis). In deze paragraaf bespreken we de taalkeuzes met familie, vrienden en bekenden; we willen inzicht bieden in de volgende vragen:

- Welke taal spreken de StaatNed-panelleden met hun familie, vrienden en bekenden? (par. 2.1.1.1)
- Welke taal spreken in het bijzonder panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands met hun familie, vrienden en bekenden? (par. 2.1.1.2)
- Zijn er leeftijdsverschillen in het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden wanneer het Nederlands de moedertaal/ een van de moedertalen is? (par. 2.1.1.3)
- Zijn er leeftijdsverschillen in het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden wanneer het Nederlands niet de moedertaal is? (par. 2.1.1.4)

2.1.1.1. Welke taal spreken de StaatNed-panelleden met hun familie, vrienden en bekenden?

Taalkeuzes in het algemeen

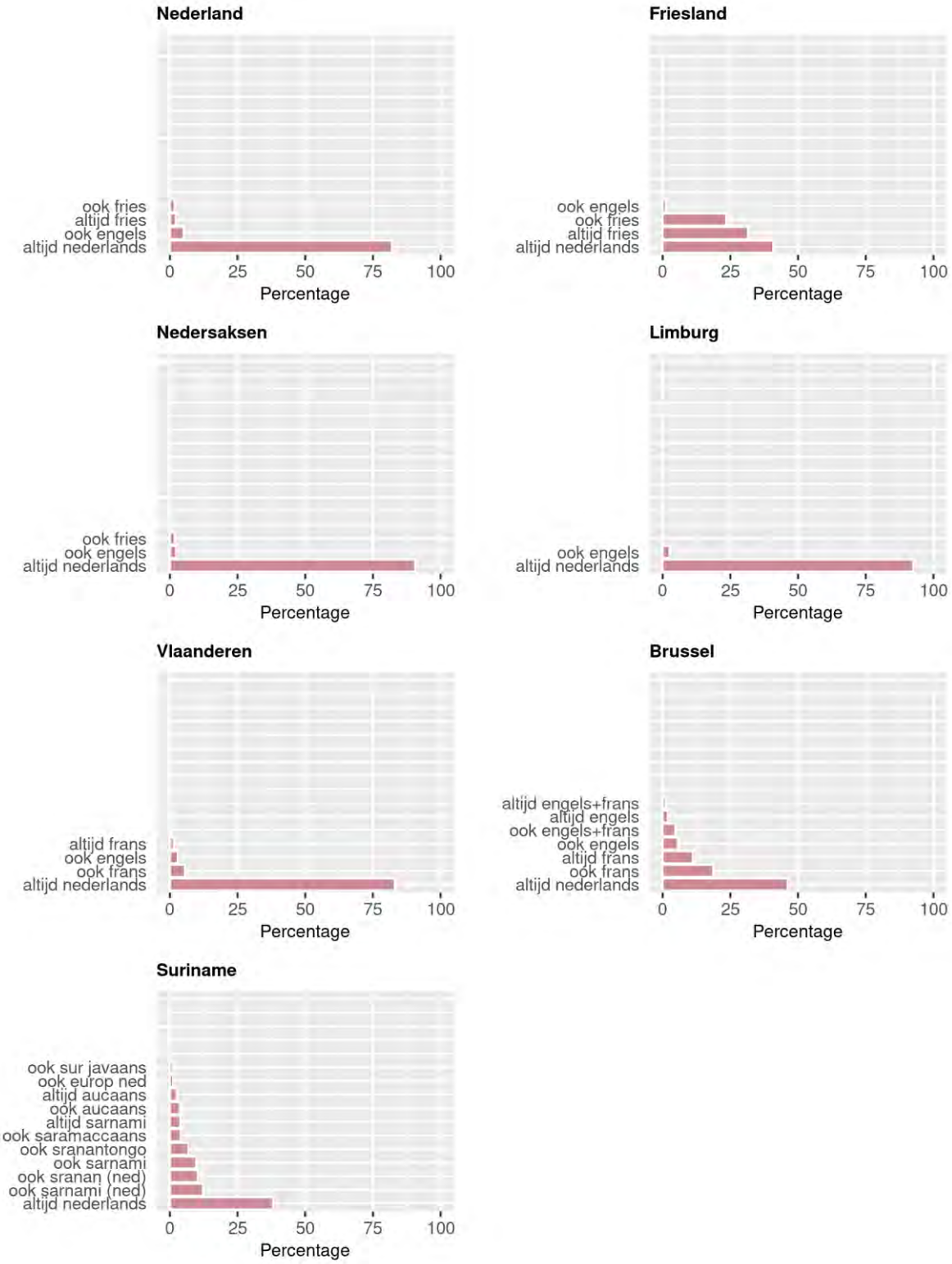
Figuur 8 toont de taalkeuze van de StaatNed-panelleden in de naaste omgeving in het algemeen (i.e. alle verschillende situaties samen). Van het Nederlandse panel zegt 82,1% altijd Nederlands te spreken in de naaste omgeving, 5,1% combineert Nederlands en Engels, 2,2% spreekt altijd Fries en 1,8% spreekt Nederlands en Fries.

In Friesland geeft 40,8% van de deelnemers aan altijd Nederlands te spreken in de naaste omgeving, 31,6% spreekt altijd Fries, 23,5% spreekt Nederlands en Fries en 1,2% ten slotte spreekt Nederlands en Engels.

Van het Vlaamse panel zegt 83,0% altijd Nederlands te spreken, 5,5% combineert Nederlands en Frans, 2,9% spreekt Nederlands en Engels en 1,4% spreekt altijd Frans.

In Brussel spreekt minder dan de helft van het panel, namelijk 46,2%, altijd Nederlands in de naaste omgeving. 18,6% spreekt er Nederlands en Frans, 11,2% altijd Frans, 5,7% gebruikt Nederlands en Engels, 4,7% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 2,0% spreekt altijd Engels, 1,0% gebruikt altijd Engels en Frans en ook 1,0% spreekt Nederlands, Duits, Engels en Frans. Het sterk meertalige karakter van Brussel komt naar voren uit deze cijfers.

Ook in Suriname worden in de communicatie in de naaste omgeving veel verscheidene talen gebruikt. Slechts 38,1% spreekt er altijd Nederlands, 12,3% spreekt naast Nederlands ook Sarnami vermengd met Nederlands, 10,4% spreekt Nederlands vermengd met Sranantongo, 9,7% spreekt Nederlands en Sarnami, 6,8% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 4,1% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 3,8% spreekt altijd Sarnami, 3,7% spreekt Nederlands en Aucaans, 2,5% spreekt altijd Aucaans, 1,2% gebruikt Nederlands en Europees Nederlands, 1,1% spreekt Nederlands en Surinaams-Javaans en 1,0% ten slotte spreekt Nederlands en Engels in de naaste omgeving.

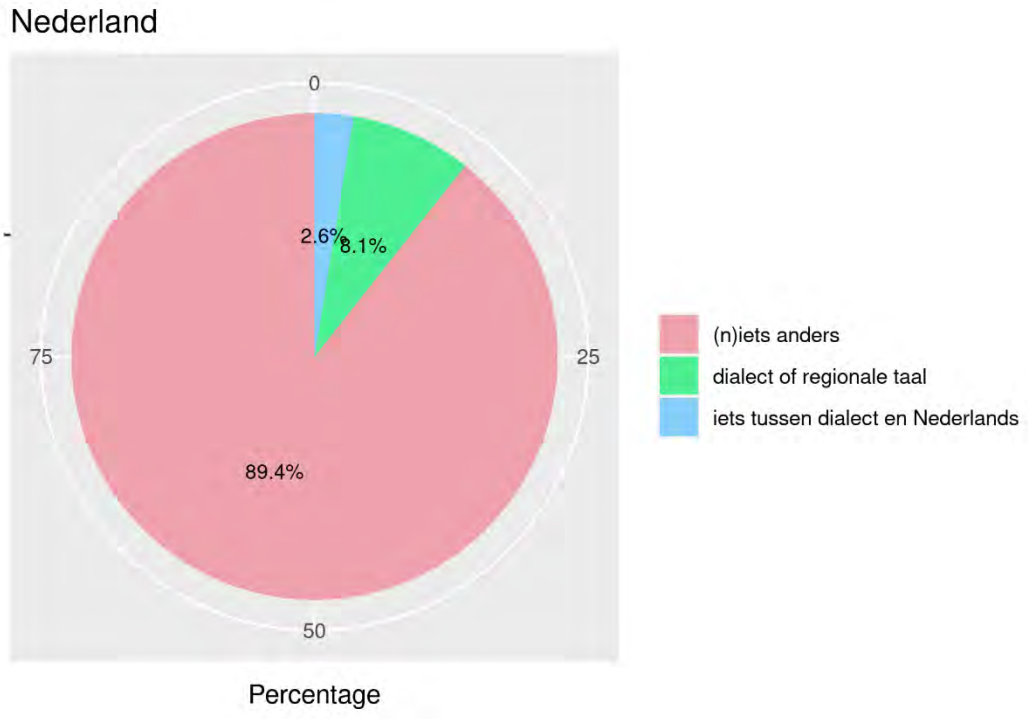

Figuur 8. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – algemeen

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in het algemeen

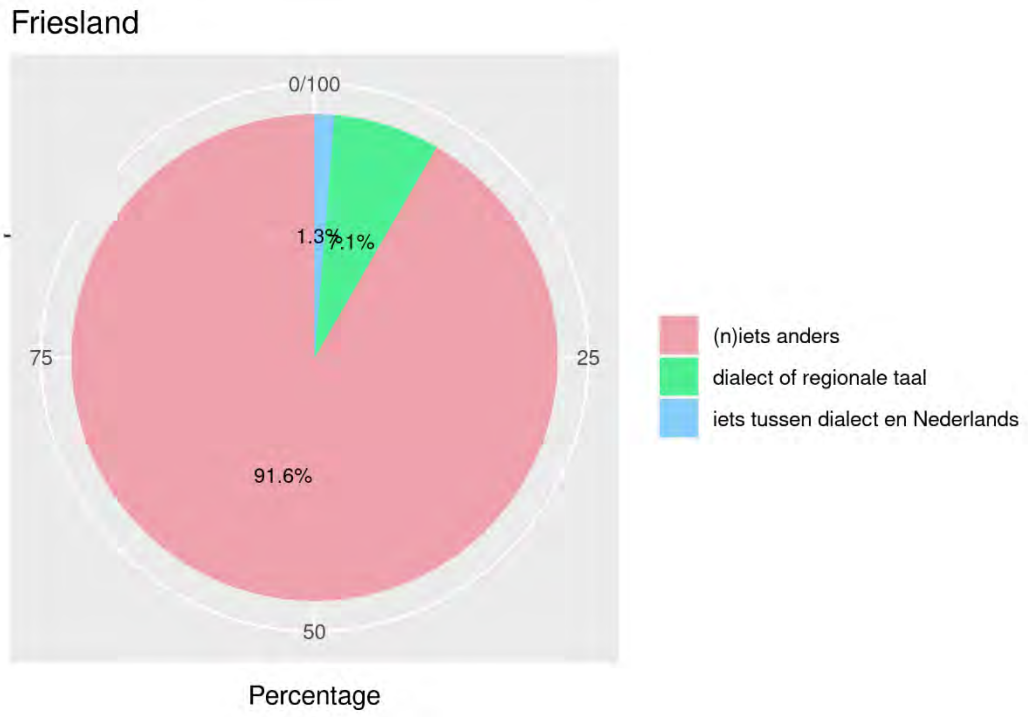
In de Nederlandse en Vlaamse enquête was het ook mogelijk om bij de verschillende stellingen telkens dialect of een regionale taal als vaste antwoordoptie aan te duiden.[21] Als een panellid antwoordde dialect of een regionale taal te spreken, dan werden deze variëteiten ook meegerekend als Nederlands (d.w.z. Nederlands is een paraplubegrip). Daarnaast echter, zijn er ook afzonderlijke analyses toegepast die ons de figuren 9 - 12 opleveren. Deze figuren bieden inzicht in de mate waarin er dialect en/of regionale taal of tussenvariëteiten gesproken wordt/worden in de naaste omgeving in het algemeen (d.w.z. alle situaties tesamen) in respectievelijk Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel.

We zien dat 8,1% van het Nederlandse panel dialect of een regionale taal zegt te spreken in de naaste omgeving in het algemeen, 2,6% antwoordt dat ze iets tussen dialect en Algemeen Nederlands spreken en 89,4% zegt (n)iets anders te spreken. In Friesland verklaart 7,1% van het panel dialect of een regionale taal te spreken in de naaste omgeving, 1,3% spreekt een tussenvariëteit en 91,6% zegt (n)iets anders te spreken. In Vlaanderen worden in veel sterkere mate niet-standaardvariëteiten gerapporteerd: 17,3% zegt dialect of een regionale taal te spreken in de naaste omgeving, 14,6% verklaart een tussenvariëteit (in Vlaanderen 'tussentaal' genoemd) te spreken en 68.1% zegt (n)iets anders te spreken. Van het Brusselse panel ten slotte, zegt 5,6% dialect of een regionale taal te spreken, 7,2% antwoordt tussentaal te spreken en 87,2% spreekt (n)iets anders.

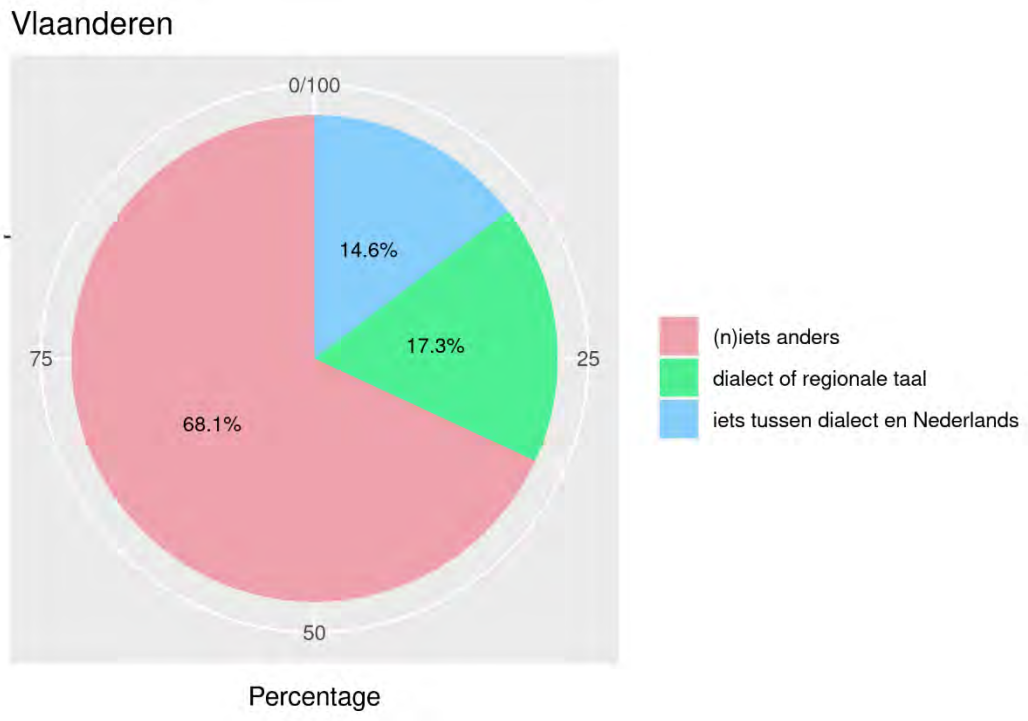

Figuur 9. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

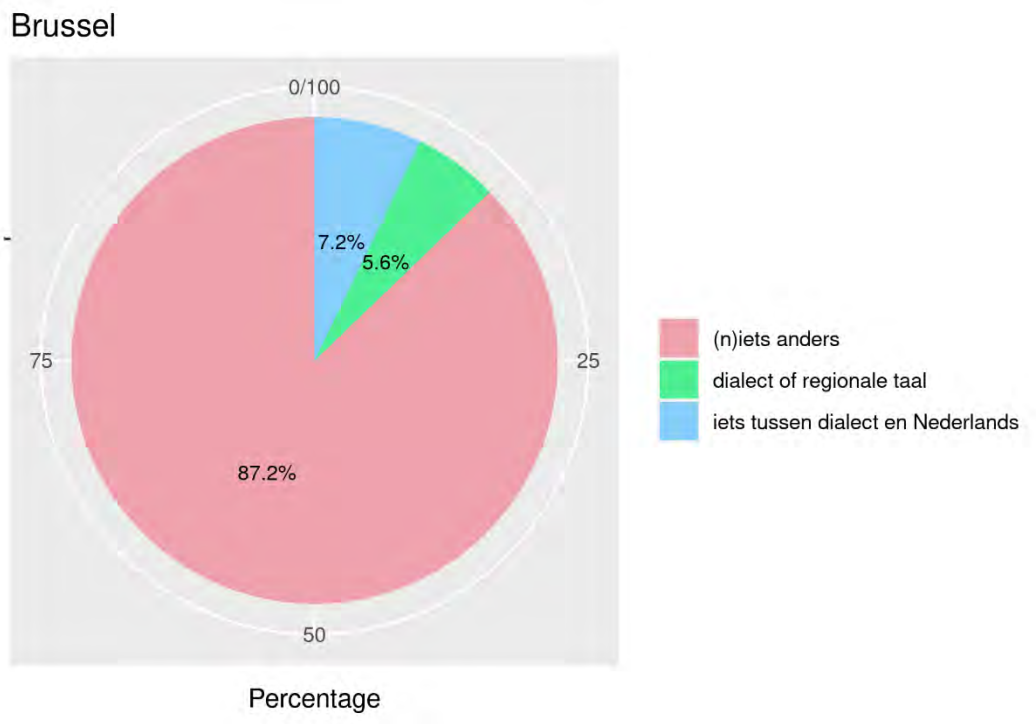
[21] In 2018 was dit voor de Nederlandse deelnemers ook al mogelijk, voor de Vlaamse en Brusselse nog niet.

Figuur 10. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 11. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 12. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes en gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten met de familie

De taalkeuze in de naaste omgeving varieert soms naargelang van het type verwantschap dat men met de gesprekspartner heeft: zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat men met zijn kinderen anders spreekt dan met zijn ouders of grootouders. In wat volgt, wordt de taalkeuze van de panelleden per situatie besproken. Daarbij zullen niet enkel de resultaten van de laatste meting worden besproken, maar zullen ook systematisch de significante verschillen met de twee vorige metingen worden geanalyseerd.[22]

Figuur 13 representeert de **taalkeuze van de panelleden in gesprekken met de eigen grootouders**. In Nederland geeft 87,6% van de panelleden aan altijd Nederlands te spreken met de eigen grootouders. Ten opzichte van de vorige metingen lijkt hier sprake te zijn van een significante achteruitgang in de keuze voor uitsluitend Nederlands: in 2016 was dit nog 93,0% en in 2018 90,0%. Een Fisher's exact test geeft bovendien aan dat de verschillen tussen de drie jaartallen significant zijn (minimaal $p < 0{,}01$). Zoals in de inleiding al werd aangegeven, namen er in deze ronde van Staat van het Nederlands echter relatief meer mensen deel met een andere moedertaal dan het Nederlands. Dit grotere aandeel niet-moedertaalsprekers zou dus het significant afgenomen percentage voor de keuze 'altijd Nederlands' (deels) kunnen verklaren. Daarom hebben we naast de 'gewone' Fisher's exact testen, ook 'strengere' Fisher's exact testen toegepast: deze analyse gebeurde op basis van een selectie van deelnemers voor de drie jaartallen (2016, 2018, 2020) met als geboorteland/-regio Nederland, Vlaanderen of Suriname en voor 2020 ook nog een selectie op nationaliteit (van de deelnemer zelf, van de vader en van de moeder) en op gewest (alleen voor Vlaanderen (=Vlaanderen) en Brussel (=Brussel)).23 Aangezien de achteruitgang in de keuze voor 'altijd Nederlands' over het algemeen

[22] In deel c en d van deze paragraaf (nl. leeftijdsverschillen bij resp. moedertaalsprekers en niet-moedertaalsprekers) zal aan de hand van zogenaamde 'apparent time' verschillen (hier: verschillen in taalkeuze tussen gesprekspartners van verschillende leeftijdsgroepen) getoetst worden of de 'real time' ontwikkelingen (tussen de gegevens voor 2016, 2018 en 2020) ook op die manier bevestigd worden.
[23] Deze strengere selectiecriteria konden niet worden toegepast op de data van 2016 en 2018 omdat er toen niet gevraagd werd naar nationaliteit (van de deelnemer/vader/moeder).

ook in die strengere analyses naar voren kwam, lijkt het ons niet aannemelijk dat dit resultaat toegeschreven kan worden aan het grotere aandeel deelnemers met een andere moedertaal. In wat volgt bespreken we de resultaten van de 'gewone' Fisher's exact testen.

Terugkerend naar figuur 13 zien we verder nog dat 3,5% van de Nederlandse panelleden (Friesland inclusief) aangeeft altijd Fries met de grootouders te spreken, en 1,1% naast Nederlands ook Fries. Een Fisher's exact analyse leert ons dat de keuze voor altijd Fries tussen 2016 en 2018 toenam van 2,4% naar 6,1% (***)[24], maar tussen 2018 en 2020 weer afnam van 6,1% naar 3,5% (***). Zoals in het rapport van StaatNed 2 werd vermeld, was het aantal Friese deelnemers met een voorliefde voor het Fries relatief hoog bij de eerste herhalingsronde (Rys et al. 2019: 43-44). De toename in de keuze voor het Fries werd toen ook voor een groot deel toegeschreven aan dat grote aantal Friese deelnemers. Uit onze nieuwe cijfers blijkt dat deze verklaring gegrond was: nu het aantal Friese deelnemers weer min of meer is gezakt naar het niveau van de nulmeting, is ook de keuze voor 'altijd Fries' weer afgenomen. Tussen de nulmeting en de laatste ronde is er wel nog steeds een significante toename van 'altijd Fries', maar die toename is beperkter, namelijk van 2,4% naar 3,5% (**).

In Friesland zegt 46,8% van de panelleden altijd Fries te spreken met de eigen grootouders, 44,5% spreekt altijd Nederlands en 5,8% gebruikt een combinatie van Nederlands en Fries. Een Fisher's exact analyse toont aan dat er tussen de nulmeting en de laatste meting een significante (*)toename is in de keuze voor altijd Fries, van 35,2% (in 2016) naar 46,8%. De keuze voor altijd Nederlands is dan weer significant (*)afgenomen in Friese contacten met de grootouders (van 57,4% in 2016 naar 44,5% in 2020).

In Vlaanderen geeft 88,2% van de deelnemers op dat ze altijd Nederlands spreken met hun grootouders. Zowel ten opzichte van 2016 (nl. 95,0%) als 2018 (nl. 95,5%) is dit een significante afname (***). Verder zien we in figuur 13 dat 3,9% van de Vlaamse deelnemers naast Nederlands ook Frans spreekt met de grootouders en dat 2,5% zelfs uitsluitend Frans spreekt. De keuze voor altijd Frans is ten opzichte van de nulmeting significant toegenomen: van 0,5% in 2016 naar 2,5% in 2020 (***). Ook de combinatie van Nederlands en Frans is in deze ronde toegenomen, zowel ten opzichte van 2016 als 2018 (nl. van 2,0% in 2016 naar 3,1% in 2020 (***)).

In Brussel spreekt 69,7% van de panelleden altijd Nederlands met de grootouders, 10,0% spreekt er altijd Frans, 7,7% spreekt er Nederlands en Frans, 1,8% spreekt Nederlands en Engels, 1,1% gebruikt altijd Duits en 1,1% spreekt altijd Engels. Deze cijfers liggen dicht bij en vertonen gelijkaardige evoluties als de cijfers uit BRIO4 voor Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen.[25] Uit dat onderzoek (Janssens, 2018: 52) blijkt dat van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen 78,1% altijd Nederlands spreekt met grootouders (komt van 91,9% in BRIO3[26]), 15,3 % Nederlands en Frans spreekt (van 7,3% in BRIO3), 3,6% andere talen spreekt (van 0,7% in BRIO3), 2,2% Frans en andere talen spreekt (niet te zien in BRIO3) en 0,7% altijd Frans spreekt (niet te zien in BRIO3).[27]

[24] Voor het aanduiden van de significantie in de tekst maken we gebruik van de aanduidingen (*), (**) en (***), waarbij (*) staat voor een significantieniveau van $p < 0,05$, (**) staat voor $p < 0,01$ en (***) staat voor $p < 0,001$. Het systeem gaat niet verder dan drie sterren; (***) kan dus ook duiden op $p < 0,0001$.

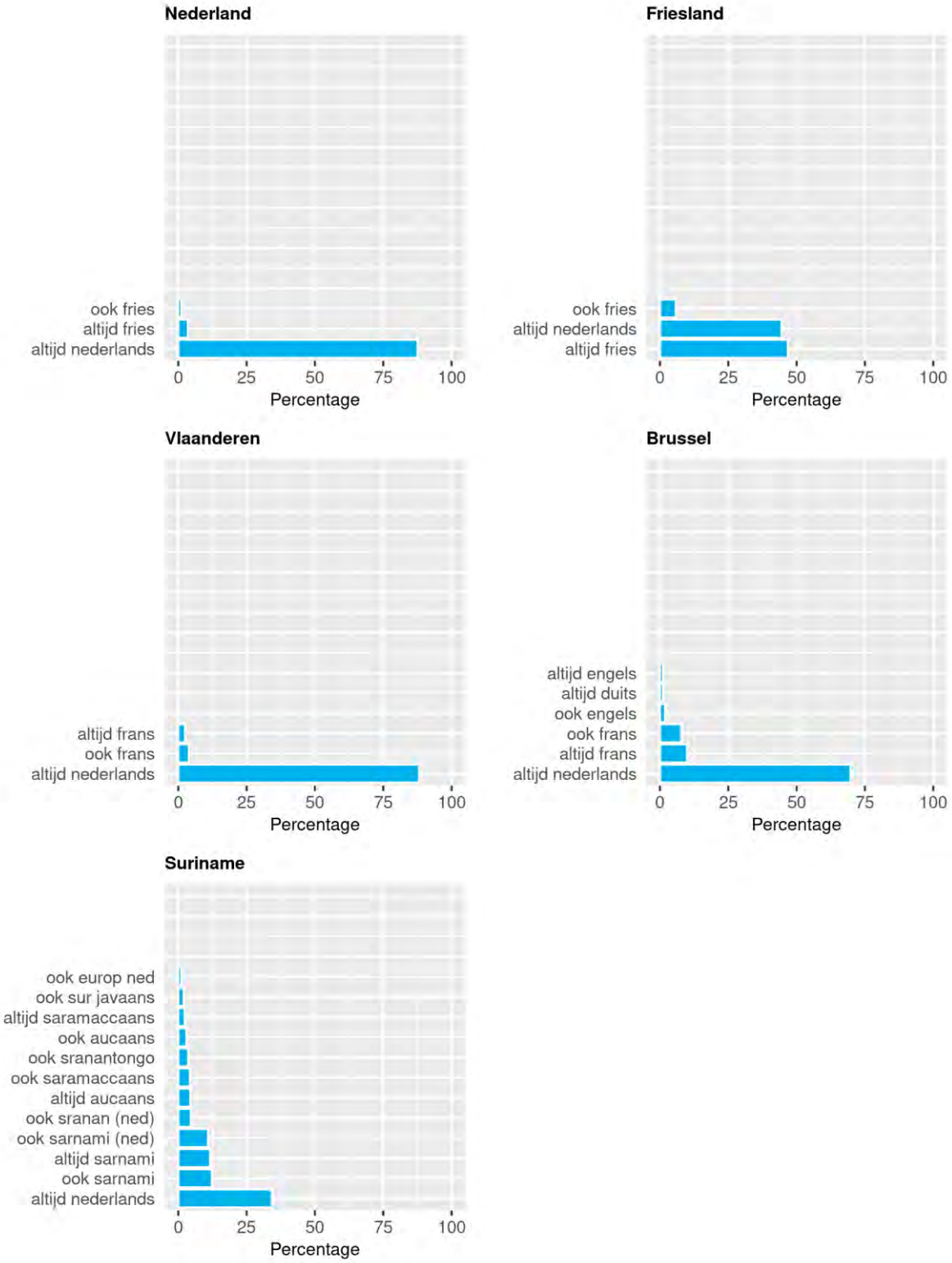
[25] Janssens, Rudi (2018). *Meer taligheid als opdracht. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van taalbarometer 4.* Brussel: VUPRESS.

[26] Janssens, Rudi (2013). *Meertaligheid als cement van de stedelijke samenleving. Een analyse van de Brusselse taalsituatie op basis van Taalbarometer 3.* Brussel: VUPRESS.

[27] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans geeft 59,4% aan Nederlands en Franste spreken met grootouders, 20,9% spreekt altijd Nederlands, 12,4% spreekt altijd Frans, 5,4% spreekt Frans en andere talen en 1,9% spreekt andere talen.

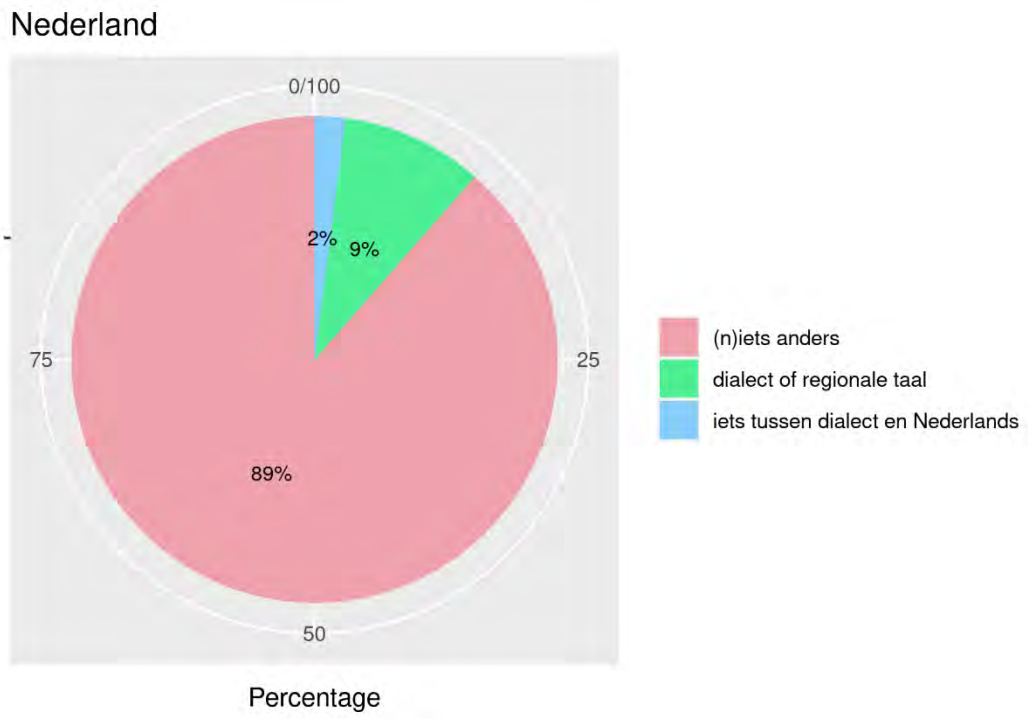
Omdat de steekproeven van Nederlandstalige Brusselaars in 2016 en 2018 klein waren (resp. n = 113 en n = 130), werden de resultaten mogelijk meer door toevalligheden in de samenstelling van het panel bepaald dan nu het geval is (n = 309). Daarom moeten de longitudinale bevindingen voor Brussel steeds met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Uit de Fisher's exact testen blijkt dat de keuze voor altijd Nederlands sinds de nulmeting sterk is afgenomen in Brussel (namelijk van 94,6% in 2016 naar 80,9% in 2018 (***), en naar 69,7% in 2020 (***)). De keuze voor altijd Engels is daarentegen in 2020 (nl. 1,1%) significant (*) toegenomen ten opzichte van 2016 (nl. 0,1%), ook de keuze voor altijd Frans is aanzienlijk toegenomen (nl. 0,8% in 2016 --> 10,0% in 2020 (***)), alsook de keuze voor Nederlands en Frans (nl. 2,6% in 2016 --> 7,7% in 2020 (***)). De achteruitgang van altijd Nederlands en de toename van Nederlands en Frans zien we ook in de BRIO4-data terug (zie hierboven, ontwikkelingen t.a.v. BRIO3).

In Suriname ten slotte, geeft 34,3% van de deelnemers aan altijd Nederlands te spreken met de grootouders, 12,3% spreekt er naast Nederlands ook Sarnami, 11,7% spreekt er altijd Sarnami, 10,9% spreekt ook Sarnami vermengd met Nederlands (afgekort als Sarnami (Ned)), 4,6% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo (afgekort als Sranan (Ned)), 4,4% spreekt er altijd Aucaans met de grootouders, 4,3% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 3,6% combineert Nederlands en Sranantongo, 3,0% gebruikt Nederlands en Aucaans, 2,4% spreekt altijd Saramaccaans, 2,0% spreekt Nederlands en Surinaam-Javaans, en 1,1% spreekt Nederlands en Europees Nederlands. De resultaten van Suriname kunnen nu voor het eerst vergeleken worden met de nulmeting (van 2018). Uit de Fisher's exact analyse komen de volgende tendensen als significant naar voren: er is ten opzichte van de nulmeting een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 22,3% naar 34,3% (***), een afname in de keuze voor altijd Saramaccaans van 4,7% naar 2,4% (*), een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 1,1% naar 3,0% (*), een toename in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 0,2% naar 4,3% (***), en ten slotte een afname in de keuze van Nederlands en Sarnami van 16,6% naar 12,3% (*). De aanzienlijke toename van altijd Nederlands in real time kan waarschijnlijk worden toegeschreven aan het feit dat een groot deel, namelijk zo'n drie kwart, van de Surinaamse enquêtes is ingevuld door de onderzoekers zelf die bij de panelleden langs gingen. Door deze interviewsituatie hebben wellicht veel respondenten het gebruik van het Nederlands overgerapporteerd omdat ze dachten dat dit wenselijk was. Ook in de andere situaties, die hieronder besproken worden, is er sprake van een toename van altijd Nederlands, die wellicht op dezelfde manier kan worden verklaard. Daarnaast zien we in de Surinaamse resultaten voor de verschillende situaties een aantal toenames en afnames die waarschijnlijk vooral toe te schrijven zijn aan het feit dat er nu meer dan twee jaar geleden gezorgd is voor een betere spreiding van de respondenten. De stratificatie is deze keer beter uitgezet, waardoor alle districten goed zijn vertegenwoordigd. In 2018 was de groep van Hindoestanen bijvoorbeeld oververtegenwoordigd; dit kan de afname van het Sarnami tussen 2018 en 2020 verklaren. Over het algemeen zijn er daarentegen toenames in de keuze voor Aucaans en Saramaccaans, omdat er in deze meting specifiek gezocht is naar 'voldoende' moedertaalsprekers van deze talen, die bij de nulmeting ondervertegenwoordigd waren.

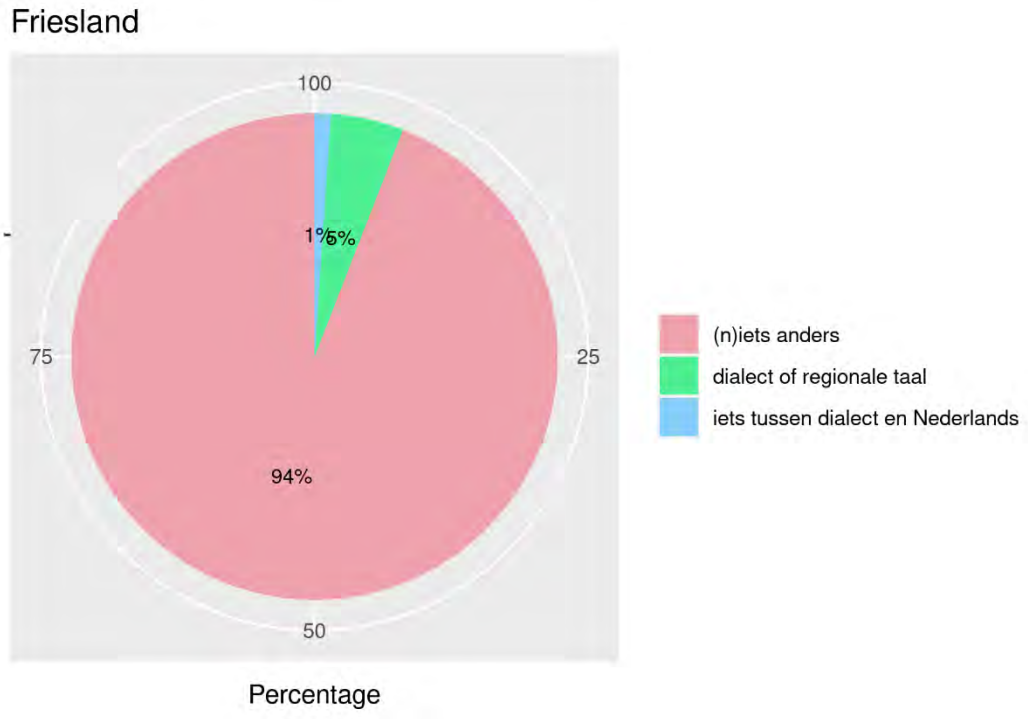

Figuur 13. Met mijn grootouders spreek/sprak ik...

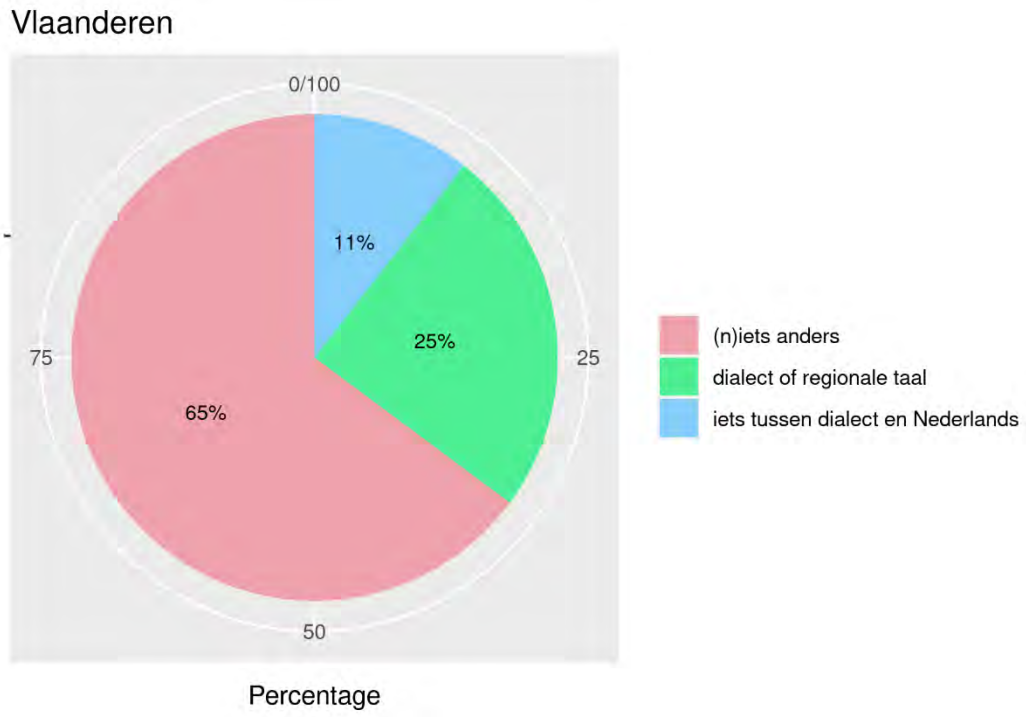
De figuren 14 - 17 bieden inzicht in de mate waarin er **dialect en/of regionale taal of tussenvariëteiten** gesproken wordt/worden **met de grootouders** in respectievelijk Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel.

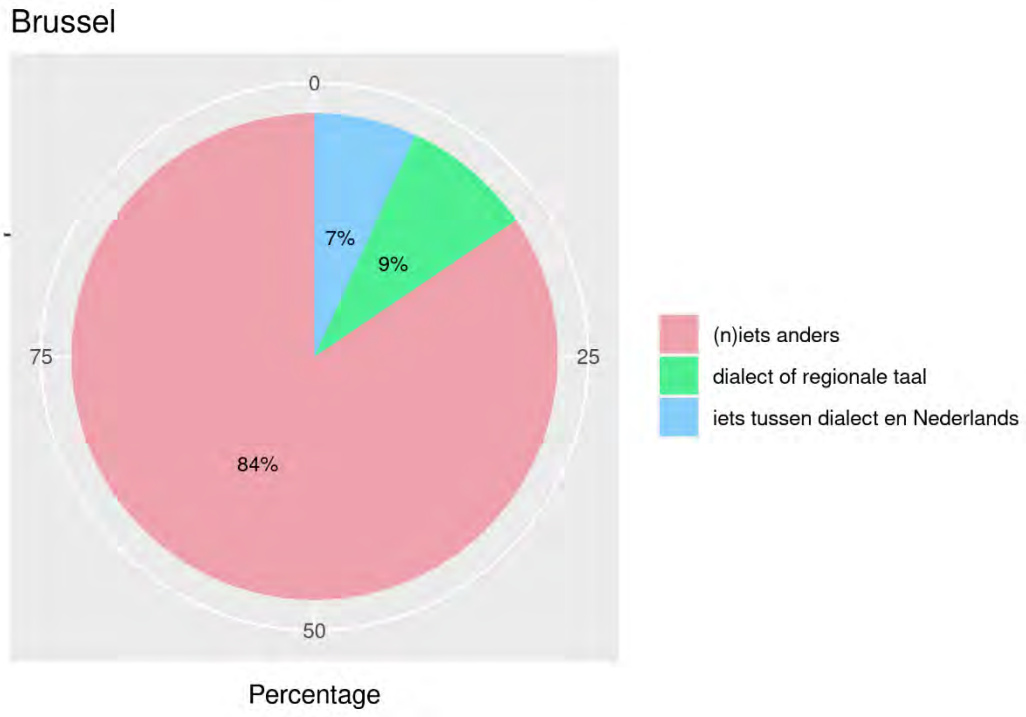
Figuur 14. Met mijn grootouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 15. Met mijn grootouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 16. Met mijn grootouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 17. Met mijn grootouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Figuur 14 laat zien dat 9,4% van de Nederlandse panelleden dialect of een regionale taal spreekt met de eigen grootouders en dat 2,0% een variëteit spreekt die tussen dialect en Algemeen Nederlands in zit. 88,5% zegt (n)iets anders te spreken. Van het Friese panel (figuur 15) geeft 4,8% aan dialect of een regionale taal te spreken,[28] 1,1% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands en 94,1% spreekt (n)iets anders. In Vlaanderen (figuur 16) zegt 24,6% dialect of een regionale taal te spreken met de grootouders, 10,5% spreekt er iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in (tussentaal), en 64,8% spreekt er (n)iets anders. In Brussel (figuur 17) geeft 8,7% aan dialect of een regionale taal te spreken, 6,8% spreekt er een tussenvariëteit en 84,5% spreekt (n)iets anders. Vlaanderen is duidelijk de koploper wat het gebruik van dialect en in mindere mate ook tussentaal betreft. In Friesland wordt dan weer het minst dialect/regionale taal of een tussenvariëteit gesproken.

Van het Nederlandse panel geeft 87,1% aan altijd Nederlands te spreken met de eigen **ouders** (zie figuur 18) en 3,5% spreekt altijd Fries met de ouders.[29] Ten opzichte van de vorige metingen is de keuze voor altijd Nederlands ook in deze situatie significant afgenomen: de nieuwe meting van 87,1% staat tegenover 93,0% in 2016 (***) en tegenover 89,6% in 2018 (**). Wat de keuze voor altijd Fries betreft, zien we dezelfde tendens als bij de taalkeuze met de grootouders: hoewel er een significante toename is in de keuze voor altijd Fries tussen 2016 (nl. 2,1%) en 2020 (nl. 3,5% ***), is die toename lang niet zo sterk als tussen 2016 en 2018 (nl. 5,5% ***). Ook dit kan allicht weer toegeschreven worden aan de deelname van meer Friesgezinde panelleden in 2018.

Voor Friesland zien we ook hetzelfde patroon als in de contacten met grootouders, ook met de ouders wordt er in 2020 meer altijd Fries gesproken (namelijk 45,6%) dan in 2016 (namelijk 33,6% *), en minder altijd Nederlands (namelijk 43,3% vs. 56,2% in 2016 (*)). Verder spreekt 8,3% naast Nederlands ook Fries met de ouders.

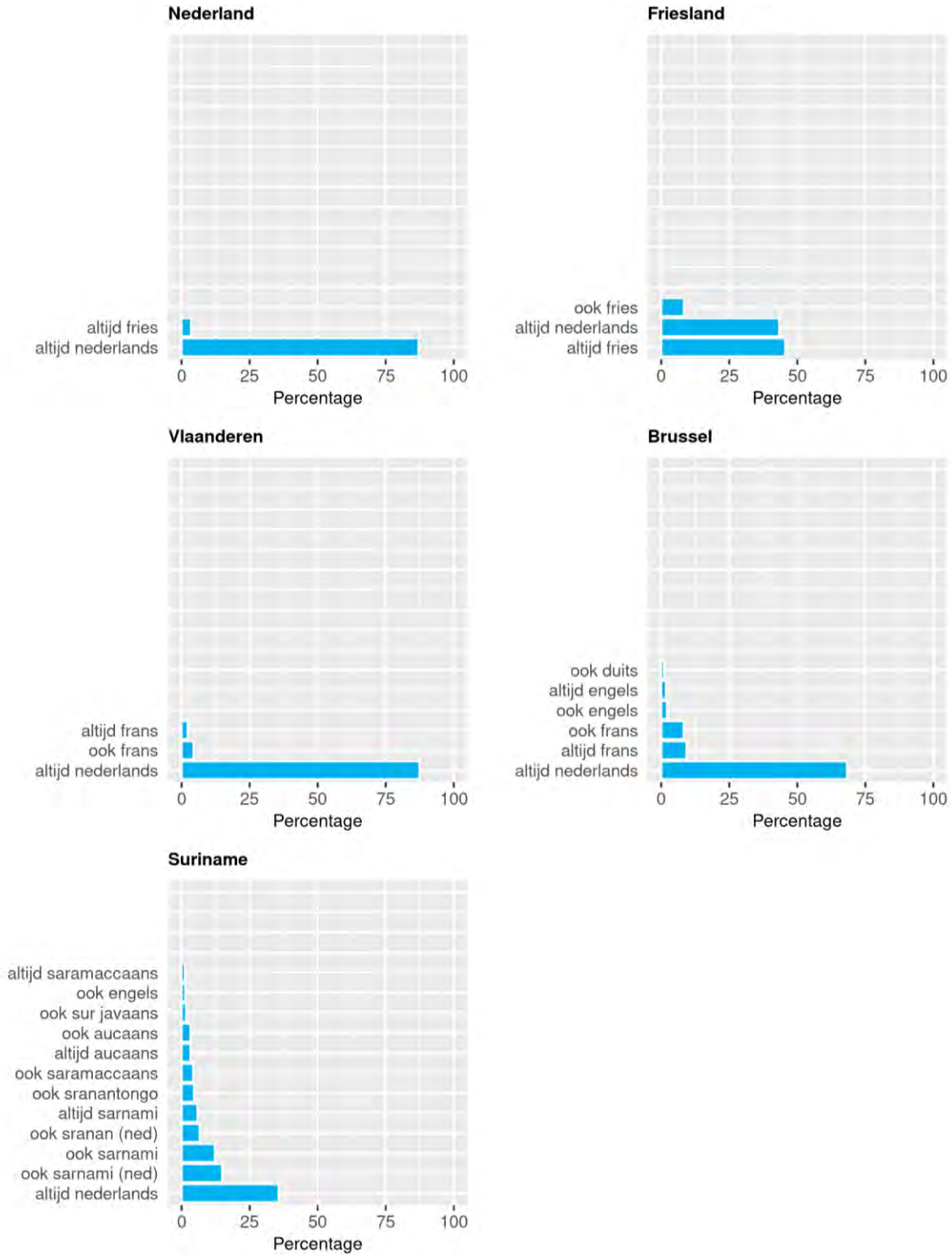
Van het Vlaamse panel zegt 87,4% altijd Nederlands te spreken met de eigen ouders, 4,4% spreekt naast Nederlands ook Frans en 2,2% spreekt altijd Frans. Voor de keuze 'altijd Nederlands' is er in 2020 (nl. 87,4%) zowel een afname ten opzichte van 2016 (nl. 94,9% ***) als ten opzichte van 2018 (nl. 95,5% ***). Verder zien we voor Vlaanderen een significante toename in de keuze voor altijd Frans ten opzichte van 2016 en 2018[30]: van 0,4% in 2016 en 2018 naar 2,2% in 2020 (***). Ook de combinatie van Nederlands en Frans is in 2020 (nl. 4,4%) toegenomen in vergelijking met 2016 (nl. 2% ***) en 2018 (nl. 1,9% ***).

In Brussel geeft 68,3% van de deelnemers aan altijd Nederlands te spreken met de ouders, 9,3% zegt altijd Frans te spreken, 8,3% spreekt Nederlands en Frans, 2,1% Nederlands en Engels, 1,7% altijd Engels en 1,0% Nederlands en Duits. Ten opzichte van de vorige metingen betekent de score van 68,3% voor 'altijd Nederlands' een zeer sterke afname: zowel ten opzichte van de 94,2% in 2016 (***), als ten opzichte van de 81,5% in 2018 (**). Verder zien we over de drie metingen heen een significante toename in de keuze voor altijd Frans: van 0,7% in 2016 naar 9,3% in 2020 (***)[31]. De keuze voor Nederlands en Frans is in 2020 (nl. 8,3%) wel significant toegenomen ten opzichte van 2016 (nl. 2,7% ***), maar niet meer ten opzichte van 2018 (nl. 8,7%). De toename heeft dus plaatsgevonden tussen de nulmeting en de eerste herhalingsronde. Uit de vierde Brusselse taalbarometer blijkt dat Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen meer

[28] Daarnaast is ook het Fries zelf een regionale taal, die uiteraard in veel sterkere mate door het Friese panel wordt gebruikt (nl. 93,6%, zie figuur 6 paragraaf 2.1). Het Fries figureert echter niet in de hier besproken schijfdiagrammen die het relatieve gebruik tonen van niet-standaardtalige variëteiten. We moeten deze diagrammen in het geval van Friesland vermoedelijk interpreteren als een indicator van het gebruik van o.a. streektalen (bijv. het Stadsfries), het Stellingwerfs en het Bildts. Verderop zal het gebruik van het Fries (als regionale taal) nog vergeleken worden met het gebruik van de regionale talen Limburgs en Nedersaksisch.
[29] Alle andere taalkeuze(combinatie)s komen bij minder dan 1,0% van de panelleden voor en worden daarom niet besproken.
[30] Tussen 2016 en 2018 was de situatie stabiel met 0,4%.
[31] Ook de verschillen tussen de drie metingen onderling zijn alle significant.

Franstalige dan Nederlandstalige partners kiezen (Janssens, 2018: 53). Dit kan mee verklaren waarom ze melden dat ze ook met hun eigen ouders meer Frans naast Nederlands gaan spreken. Verder is de keuze voor altijd Engels toegenomen ten opzichte van de nulmeting (nl. 1,7% in 2020 vs. 0,1% in 2016 (**)), alsook de keuze voor Nederlands en Engels (nl. 2,1% in 2020 vs. 0,1% in 2016 (***)). Ten slotte is er in vergelijking met de nulmeting ook een toename in het gebruik van Nederlands en Duits (nl. 1,0% in 2020 vs. 0,1% in 2016 (*)).

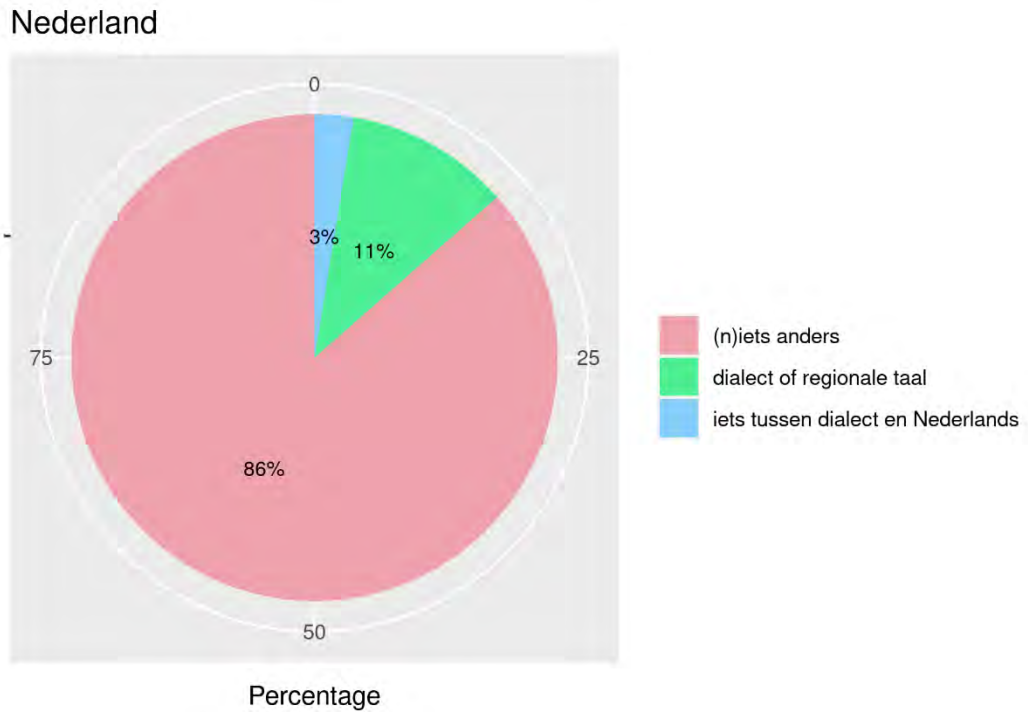
In Suriname zegt 35,7% van de deelnemers altijd Nederlands te spreken met de ouders. Verder spreekt 14,9% naast Nederlands ook Sarnami vermengd met Nederlands, 12,3% spreekt Nederlands en Sarnami, 6,6% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 5,9% spreekt altijd Sarnami, 4,6% spreekt Nederlands en Sranantongo, 4,3% gebruikt Nederlands en Saramaccaans, 3,3% spreekt altijd Aucaans, 3,3% spreekt Nederlands en Aucaans, 1,7% combineert Nederlands en Surinaams-Javaans, 1,4% spreekt Nederlands en Engels en 1,2% ten slotte spreekt altijd Saramaccaans. De volgende significante tendensen ten opzichte van de nulmeting komen naar voren uit een Fisher's exact analyse: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 22,8% in 2018 naar 35,7% in 2020 (***). Deze ontwikkeling zagen we ook in de contacten met de grootouders (nl. een stijging van 22,3% naar 34,3%), en kan wellicht in verband worden gebracht met een overrapportage van het gebruik van het Nederlands door de interviewsituatie. Verder is er een significante toename in de keuze voor altijd Aucaans van 0,9% in 2018 naar 3,3% in 2020 (**)en een toename in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 2,2% in 2018 naar 4,3% in 2020 (*). Daarentegen is er een afname in de keuze voor altijd Saramaccaans, namelijk van 2,8% in 2018 naar 1,2% in 2020 (*). Vermoedelijk is die afname het effect van een betere spreiding van de respondenten in 2020.

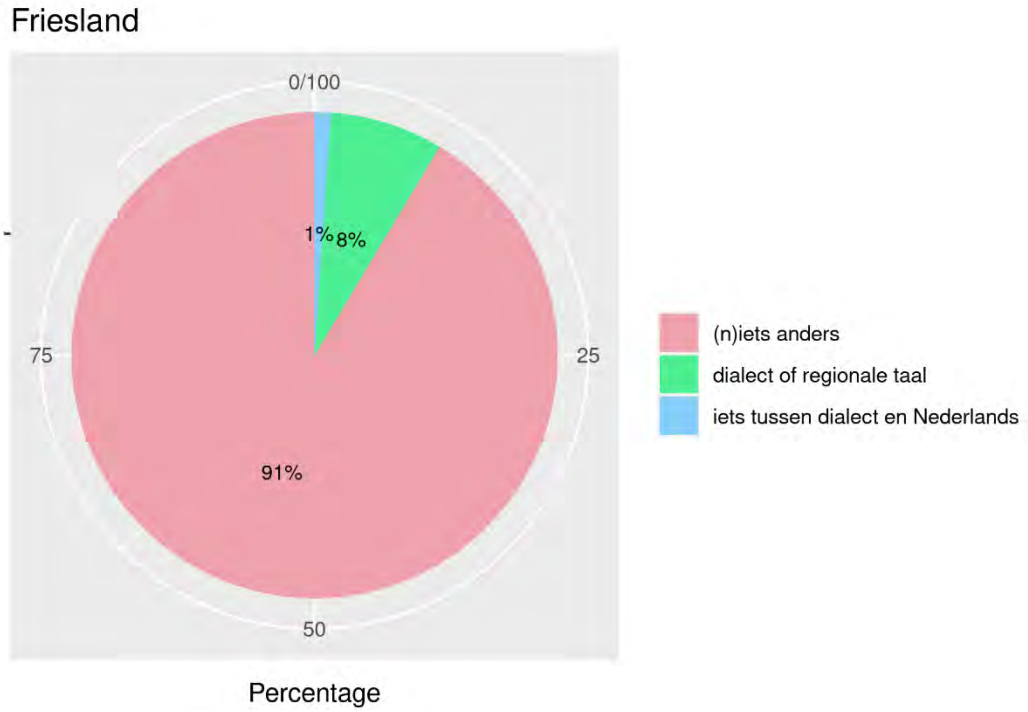
Figuur 18. Met mijn ouders spreek/sprak ik...

In de **contacten met de ouders** wordt ook **dialect en regionale taal** gesproken. Van de Nederlandse deelnemers (figuur 19) geeft 11,0% aan dialect of een regionale taal te spreken met de ouders, 2,6% spreekt een variëteit tussen dialect en Algemeen Nederlands in en 86,5% spreekt (n)iets anders. In Friesland (figuur 20) zegt 7,5% van de deelnemers met de eigen ouders dialect of een regionale taal te spreken, 1,1% spreekt iets tussen dialect

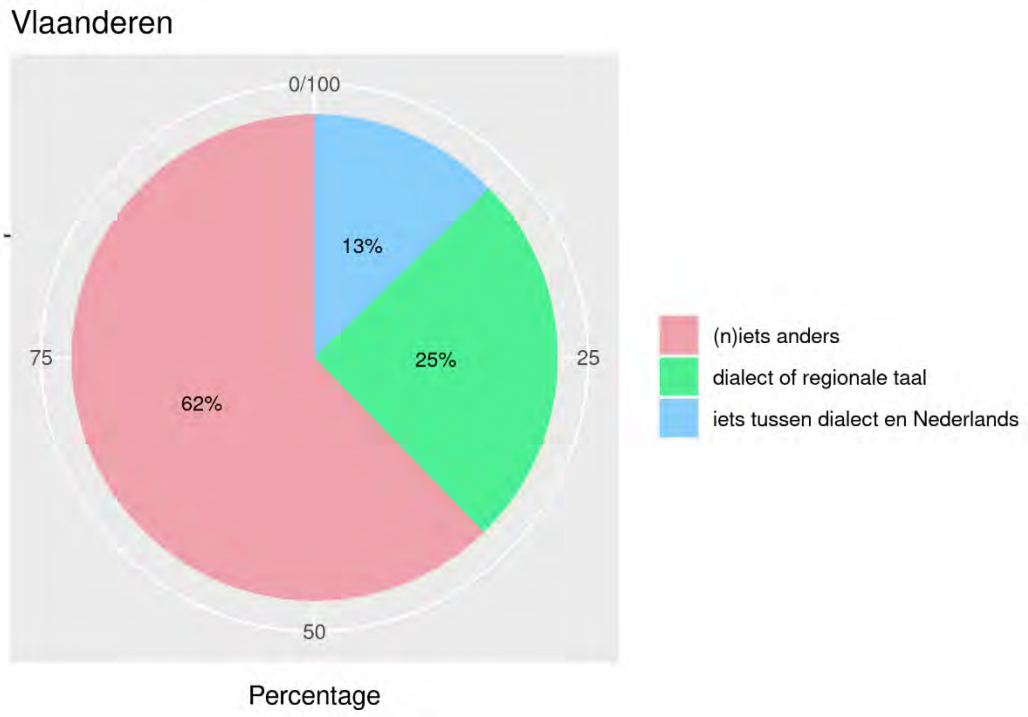
en Algemeen Nederlands in en 91,4% spreekt (n)iets anders. Van de Vlaamse panelleden (figuur 21) geeft maar liefst 25,0% aan dialect of een regionale taal te spreken met de ouders, terwijl nog eens 12,8% tussentaal zegt te spreken en 62,3% (n)iets anders zegt te spreken. In Brussel (figuur 22) zegt 9,7% dat ze dialect of een regionale taal spreken met de ouders, 9,4% spreekt er tussentaal en 80,9% spreekt (n)iets anders.

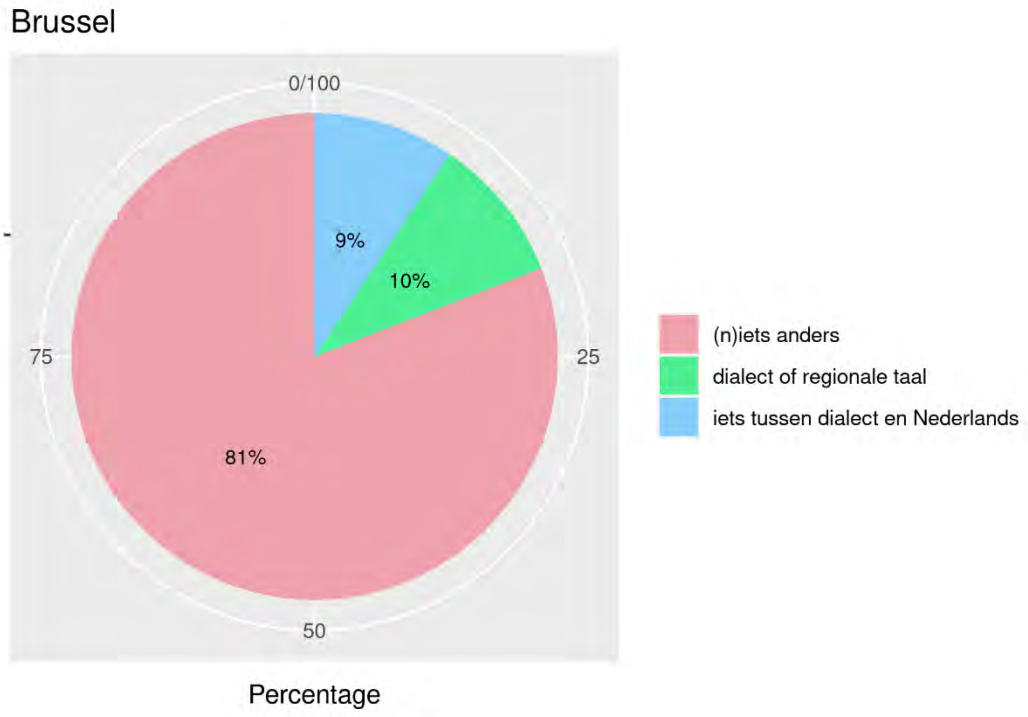
Figuur 19. Met mijn ouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 20. Met mijn ouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 21. Met mijn ouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 22. Met mijn ouders spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Met de eigen **broer of zus** (figuur 23) spreekt 87,6% van de Nederlandse panelleden altijd Nederlands, 3,3% spreekt altijd Fries, 1,7% spreekt Nederlands en Engels en 1,1% combineert Nederlands en Fries. De combinatie van Nederlands en Engels valt hier op ten opzichte van de contacten met grootouders en ouders, waar deze combinatie niet boven de 1,0% uitkwam. De Fisher's exact analyse brengt een significante afname

van de keuze voor altijd Nederlands aan het licht die al is ingezet bij de nulmeting: er is een afname van 92,8% in 2016 naar 89,1% in 2018 (***) en naar 87,6% in 2020[32]. Verder doen er zich significante tendensen voor in de keuze voor 'altijd Fries', die overeenkomen met wat we zagen bij de contacten met de grootouders en ouders: een significante toename van 'altijd Fries' over een periode van vier jaar (nl. 1,9% bij de nulmeting, 3,3% in 2020 (***)), afgezien van de exponentiële toename die er was tussen de eerste en tweede meting (nl. 1,9% --> 5,1% (***))en de daarop volgende afname tussen 2018 en 2020 (nl. 5,1% --> 3,3% (***)).

Van de Friese panelleden zegt het grootste deel, namelijk 46,0%, altijd Fries te spreken met de broer of zus, 41,5% geeft aan altijd Nederlands te spreken en 9,7% spreekt Nederlands en Fries. De tendensen die naar voren komen uit een Fisher's exact analyse zijn dezelfde als bij de andere contacten: er is een significante toename in de keuze voor altijd Fries tussen 2016 (nl. 29%) en 2020 (nl. 46% **), en een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands (nl. 57,3% in 2016 --> 41,5% in 2020 (**)).

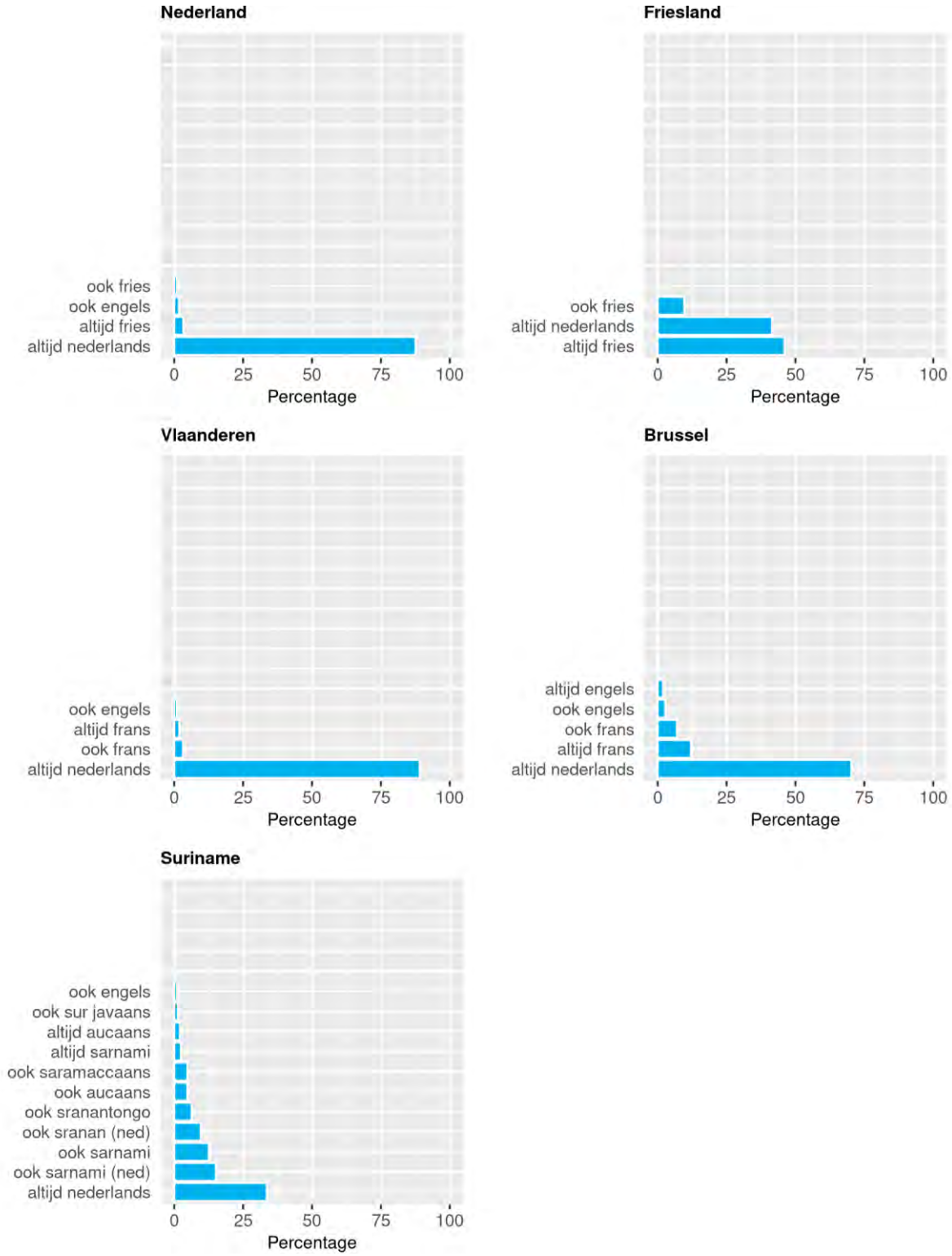
In Vlaanderen spreekt het merendeel van het panel altijd Nederlands met de eigen broer of zus, namelijk 89,1%. 3,2% spreekt Nederlands en Frans, 1,8% spreekt altijd Frans en 1,1% spreekt Nederlands en Engels. Net als voor Nederland het geval was, komt hier de combinatie van Nederlands en Engels boven de 1,0% uit, terwijl dat in de contacten met de grootouders en ouders niet zo was. De Fisher's exact analyse toont een aantal significante tendensen. Ten eerste is er een significante afname van de keuze voor altijd Nederlands tussen de nulmeting (nl. 95,7%) en 2020 (89,1% ***), die pas is ingezet in 2018 (nl. 95,7%)[33]. Verder is er tussen 2016 (nl. 0,3%) en 2020 (nl. 1,8%) een significante toename (***) in de keuze voor altijd Frans, die pas is begonnen in 2018 (nl. 0,3%)[34]. Ook de toename in de combinatie van Nederlands en Frans (nl. 1,1% in 2016 --> 1,4% in 2018 --> 3,2% in 2020) is pas significant sinds de laatste meting[35].

In Brussel geeft 70,3% van de panelleden aan altijd Nederlands te spreken met de eigen broer of zus, 12,1% spreekt altijd Frans, 7,0% spreekt Nederlands en Frans, 2,7% spreekt Nederlands en Engels en 2,0% spreekt altijd Engels. Volgens de Fisher's exact analyse is er tussen 2016 en 2020 een achteruitgang van de keuze voor altijd Nederlands, met 94,2% in 2016, 85,0% in 2018 en 70,3% in 2020.[36] Daarentegen is er een toename in de keuze voor altijd Engels (nl. 0,2% in 2016 --> 2,0% in 2020 (**)), een aanzienlijke toename voor altijd Frans (nl. 0,4% in 2016 --> 12,1% in 2020 (***)), en een sterke toename voor de combinatie van Nederlands en Frans (nl. 1,8% in 2016 --> 7,0% in 2020 (***)). Net als bij de contacten met grootouders en ouders, zien we weer een afname van de keuze voor altijd Nederlands, terwijl de andere talen(combinaties) gegroeid zijn. We beschikken niet over gegevens uit de vierde Brusselse taalbarometer om deze ontwikkelingen hier verder te controleren.

In de Surinaamse resultaten duiken dezelfde talen(combinaties) op als bij de andere contacten: 33,6% van de Surinaamse panelleden spreekt altijd Nederlands met de eigen broer of zus, 15,2% spreekt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 12,5% spreekt Nederlands en Sarnami, 9,6% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 6,3% spreekt Nederlands en Sranantongo, 4,8% combineert Nederlands en Aucaans, 4,8% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 2,4% spreekt altijd Sarnami, 2,1% gebruikt altijd Aucaans, 1,3% spreekt Nederlands en Surinaams-Javaans en 1,1% spreekt Nederlands en Engels.

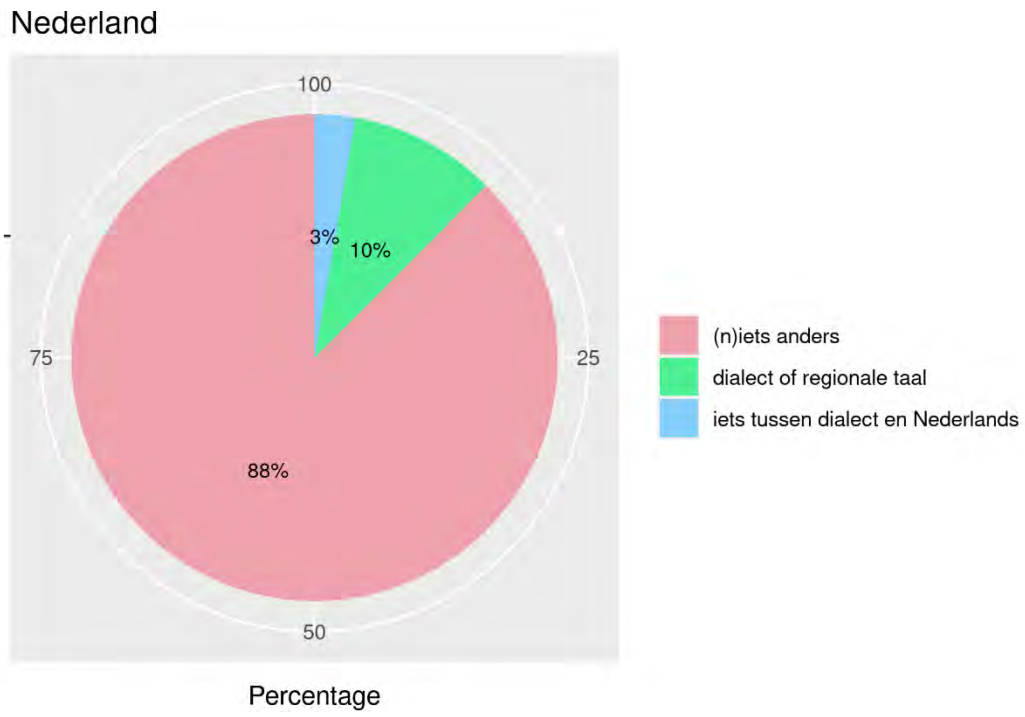
[32] $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}05$ voor 2020 vs. 2018
[33] Geen significante ontwikkeling tussen 2016 en 2018.
[34] Geen significante ontwikkeling tussen 2016 en 2018.
[35] $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2018
[36] $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}01$ voor 2018 vs. 2016.

Uit de Fisher's exact analyse blijkt dat de volgende ontwikkelingen ten opzichte van de nulmeting significant zijn: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands (nl. 19,2% in 2018 --> 33,6% in 2020 (***)), een afname in de keuze voor altijd Saramaccaans (nl. 2,7% in 2018 --> 0,6% in 2020 (***)), een afname in de keuze voor altijd Sarnami (nl. 5,3% in 2018 --> 2,4% in 2020 (**)) en een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans (nl. 2,9% in 2018 --> 4,8% in 2020 (*)).

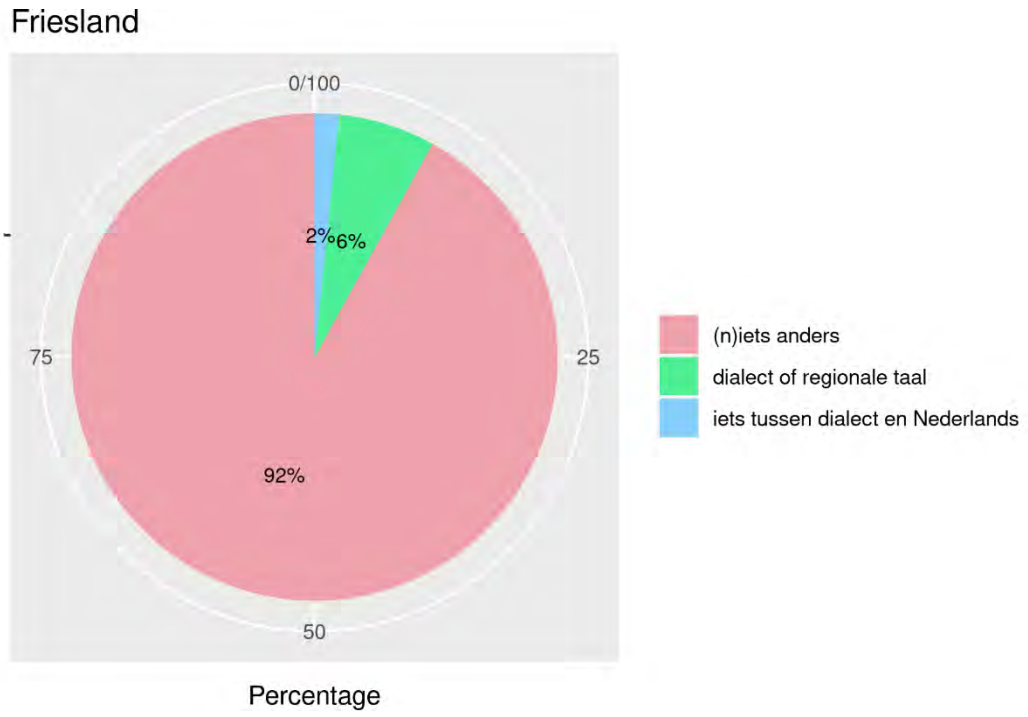

Figuur 23. Met mijn broer of zus spreek/sprak ik...

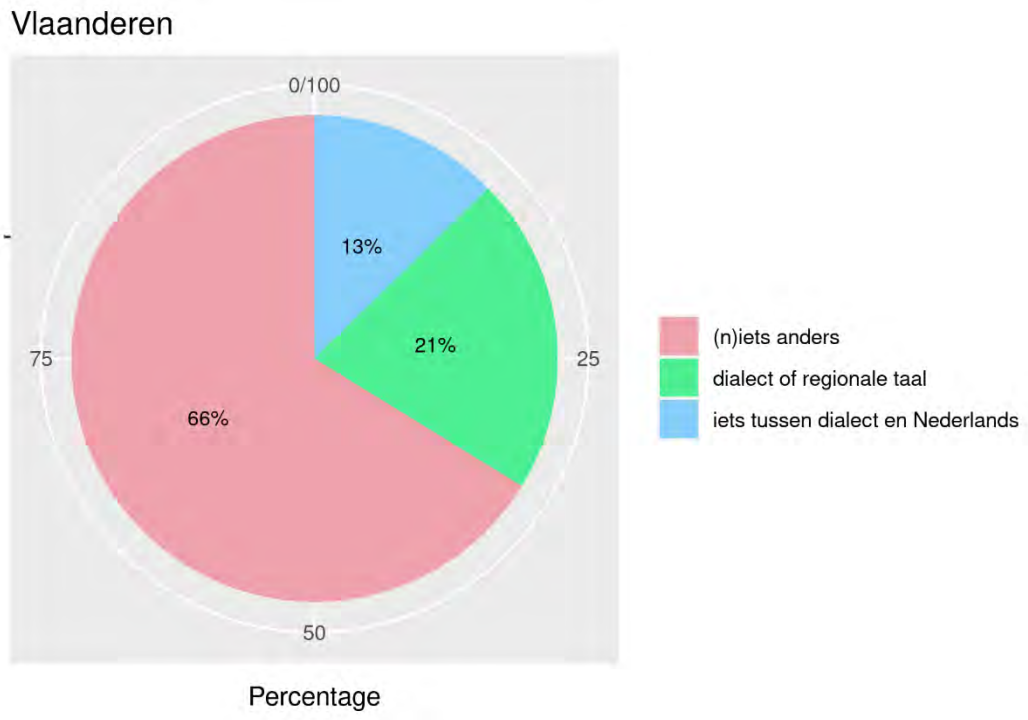
Figuur 24 laat zien dat 9,8% van de Nederlandse panelleden **dialect of een regionale taal** spreekt met de eigen broer of zus, dat 2,7% iets tussen dialect en Algemeen Nederlands spreekt en dat 87,5% (n)iets anders spreekt. Van het Friese panel (figuur 25) zegt 6,5% dialect of een regionale taal te spreken, 1,6% spreekt een tussenvariëteit en 91,9% spreekt (n)iets anders. In Vlaanderen (figuur 26) wordt veel meer dialect of een regionale taal gesproken met broers of zussen, namelijk door 21,1% van de panelleden. Verder spreekt 12,7% er tussentaal en 66,2% (n)iets anders. In Brussel (figuur 27) worden er wel minder niet-standaardtalige variëteiten gesproken dan in Vlaanderen: 9,1% geeft aan dialect of een regionale taal te spreken met broer of zus, 8,4% zegt een tussenvariëteit te spreken en 82,5% spreekt er (n)iets anders.

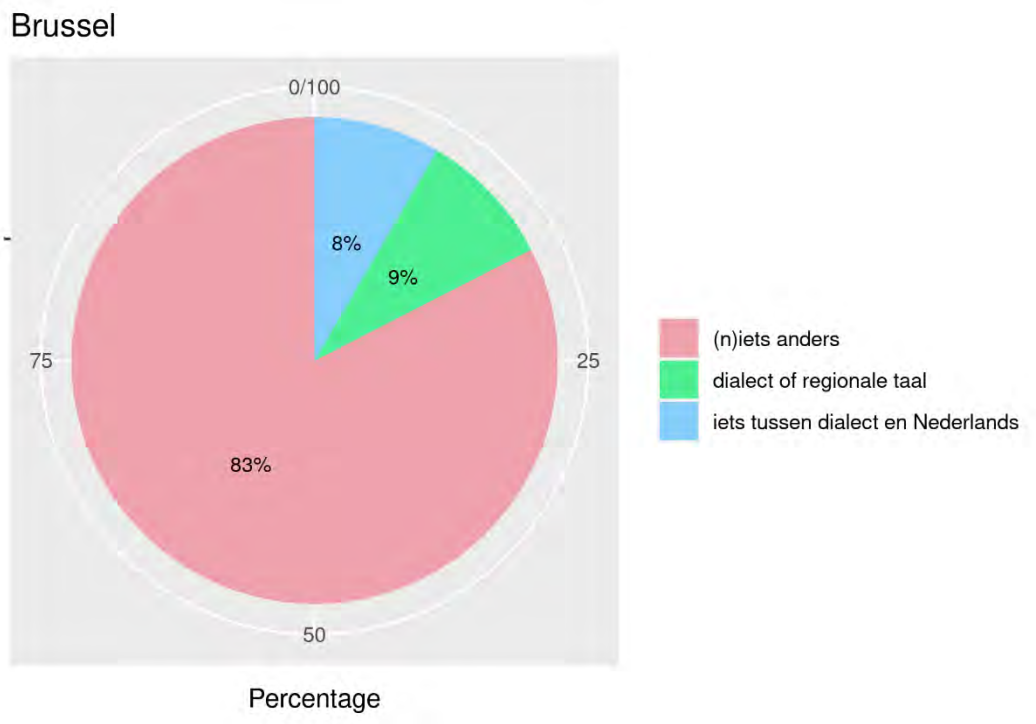
Figuur 24. Met mijn broer of zus spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 25. Met mijn broer of zus spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 26. Met mijn broer of zus spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 27. Met mijn broer of zus spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Hierboven hebben we de taalkeuze in contacten met de grootouders, de ouders en de broer of zus besproken. Al deze familieleden maken deel uit van de familie waar iemand uit voortkomt. Hieronder behandelen we de taalkeuze met familieleden die behoren tot het gezin dat men eventueel sticht: de partner en de kinderen.

Taalkeuzes en gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in het gezin dat men sticht

Van de Nederlandse panelleden zegt 79,9% altijd Nederlands te spreken met zijn of haar **partner** (zie figuur 28). Verder geeft 5,3% aan Nederlands en Engels te spreken. In contacten met de broer/zus kwam de combinatie van Nederlands en Engels ook boven de 1,0% uit, namelijk op 1,7%, minder dan met de partner. Wellicht is dit percentage toe te schrijven aan panelleden die met een niet-Nederlandstalige partner samen zijn en die bijvoorbeeld Engels spreken als een lingua franca, een taal die voor geen van beiden de moedertaal is maar die ze wel allebei beheersen. Verder wordt door 1,9% van de panelleden met de partner ook altijd Fries gesproken, altijd Engels (1,4%), Nederlands en Fries (1,4%) en Nederlands en Spaans (1,2%). De Fisher's exact analyse toont ons wat de significante ontwikkelingen zijn in vergelijking met de vorige rondes. Ten eerste is er ook hier weer een afname in de keuze voor altijd Nederlands: van 88,2% in 2016 naar 84,4% in 2018 en naar 79,9% in 2020.[37] Andere significante tendensen zijn een toename in de keuze voor altijd Engels die zich sinds de tweede ronde significant aftekent (nl. 0,7% in 2016, 0,8% in 2018, 1,4% in 2020)[38], een toename in de keuze voor altijd Fries (nl. van 1,2% in 2016 naar 1,4% in 2020, met een uitschieter van 3,2% in 2018)[39], een toename in de keuze voor Nederlands en Engels die zich sinds 2018 significant aftekent (nl. 3,4% in 2016, 4,0% in 2018, 5,3% in 2020)[40] en ten slotte een significante toename in de keuze voor Nederlands en Spaans sinds 2018 (nl. 0,5% in 2016, 0,6% in 2018, 1,2% in 2020)[41].

[37] $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}0001$ voor 2018 vs. 2016.
[38] Met $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}05$ voor 2020 vs. 2018.
[39] Met $p < 0{,}05$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}0001$ voor 2018 vs. 2016, maar een afname tussen 2018 en 2020 ($p < 0{,}001$).
[40] Met $p < 0{,}001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018.
[41] Met $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018.

In Friesland geeft 42,4% van de deelnemers aan altijd Nederlands te spreken met de partner, 31,4% spreekt er altijd Fries, 19,2% spreekt Nederlands en Fries en 4,1% combineert Nederlands en Engels. Volgens de Fisher's exact analyse is er een significante afname van altijd Nederlands tussen 2016 (nl. 55,4%) en 2020 (nl. 42,4% *)en tussen 2016 en 2018 (nl. 38,1% **); tussen 2018 en 2020 is er echter geen significante verandering meer in de keuze voor altijd Nederlands. Verder is er een significante toename geweest in de keuze voor altijd Fries tussen 2016 (nl. 22,3%) en 2018 (nl. 36,5% **), maar niet tussen de twee laatste rondes.

In Vlaanderen staat de keuze voor altijd Nederlands op de eerste plaats met 81,4%. Verder zegt 3,8% van de panelleden Nederlands en Engels te spreken, 3,8% spreekt Nederlands en Frans, 2,2% spreekt altijd Frans en 1,3% spreekt altijd Engels. Net als in de Nederlandse resultaten valt ook hier op dat Engels een groter aandeel heeft in contacten met de partner dan met andere familieleden. Een Fisher's exact analyse laat de volgende ontwikkelingen zien. Er is een significante afname van 'altijd Nederlands' tussen 2016 (nl. 89,8%) en 2020 (nl. 81,4% ***)en tussen 2018 (nl. 89,4%) en 2020 (***), maar niet tussen 2016 en 2018. Verder is de keuze voor Nederlands en Engels significant toegenomen tussen de nulmeting (nl. 2,7%) en de laatste meting (nl. 3,8% **), ook de keuze voor Nederlands en Frans is toegenomen tussen 2016 (nl. 2,0%) en 2020 (nl. 3,8% ***)en tussen 2018 (nl. 2,6%) en 2020 (**), maar niet tussen 2016 en 2018. De toename in de keuze voor Nederlands en Frans lijkt dus pas sinds 2018 te zijn ingezet. Ook de keuze voor altijd Frans toont een significante toename sinds 2018 (nl. 0,9% in 2016, 0,7% in 2018, 2,2% in 2020)[42]. Ten slotte is er ook een toename van 'altijd Engels' tussen 2016 (nl. 0,8%) en 2020 (nl. 1,3% *).

Voor Brussel geeft slechts 34,5% aan altijd Nederlands te spreken met de partner, 18,9% zegt altijd Frans te spreken, 14,7% spreekt Nederlands en Frans, 10,1% spreekt Nederlands en Engels, 5,9% gebruikt altijd Engels, 1,7% spreekt altijd Engels en Frans, 1,7% combineert Nederlands, Engels en Frans, 1,3% spreekt altijd Spaans en 1,3% spreekt Nederlands en Duits. Als we de resultaten van de verschillende metingen met elkaar vergelijken, zien we in Brussel een enorme achteruitgang van de keuze voor uitsluitend Nederlands[43]: van 84,0% in 2016, naar 44,3% in 2018, naar 34,5% in 2020.[44] De achteruitgang van het Nederlands wordt 'gecompenseerd' door de toenames van andere talen(combinaties): er is een sterke toename van 'altijd Frans' tussen 2016 (nl. 1,9%) en 2020 (nl. 18,9% ***) en tussen 2016 en 2018 (nl. 19% ***), maar niet tussen 2018 en 2020, een toename van altijd Engels tussen 2016 (nl. 1,0%) en 2020 (nl. 5,9% ***), een toename van Nederlands en Frans tussen 2016 (nl. 3,9%) en 2020 (nl. 14,7% ***) en een toename van Nederlands en Engels tussen 2016 (nl. 3,6%) en 2020 (nl. 10,1% ***). Ook deze bevindingen voor ons Brusselse panel liggen vooral in lijn met de cijfers en ontwikkelingen voor Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen in BRIO4, al wordt daarin nog meer altijd Frans gerapporteerd en zien we bij ons meer combinaties met Engels opduiken (10,1 + 5,9 + 1,7 + 1,7 %). Uit BRIO4 (Janssens, 2018: 52) blijkt dat 45,2% van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen altijd Frans spreekt met de partner (komt van 24,1% in TB3), 31,5% altijd Nederlands spreekt (van 56,9% in TB3), 17,8% Nederlands en Frans spreekt (van 12,0% in TB3) en 5,5% Nederlands en andere talen spreekt (van 6,9% in TB3).[45]

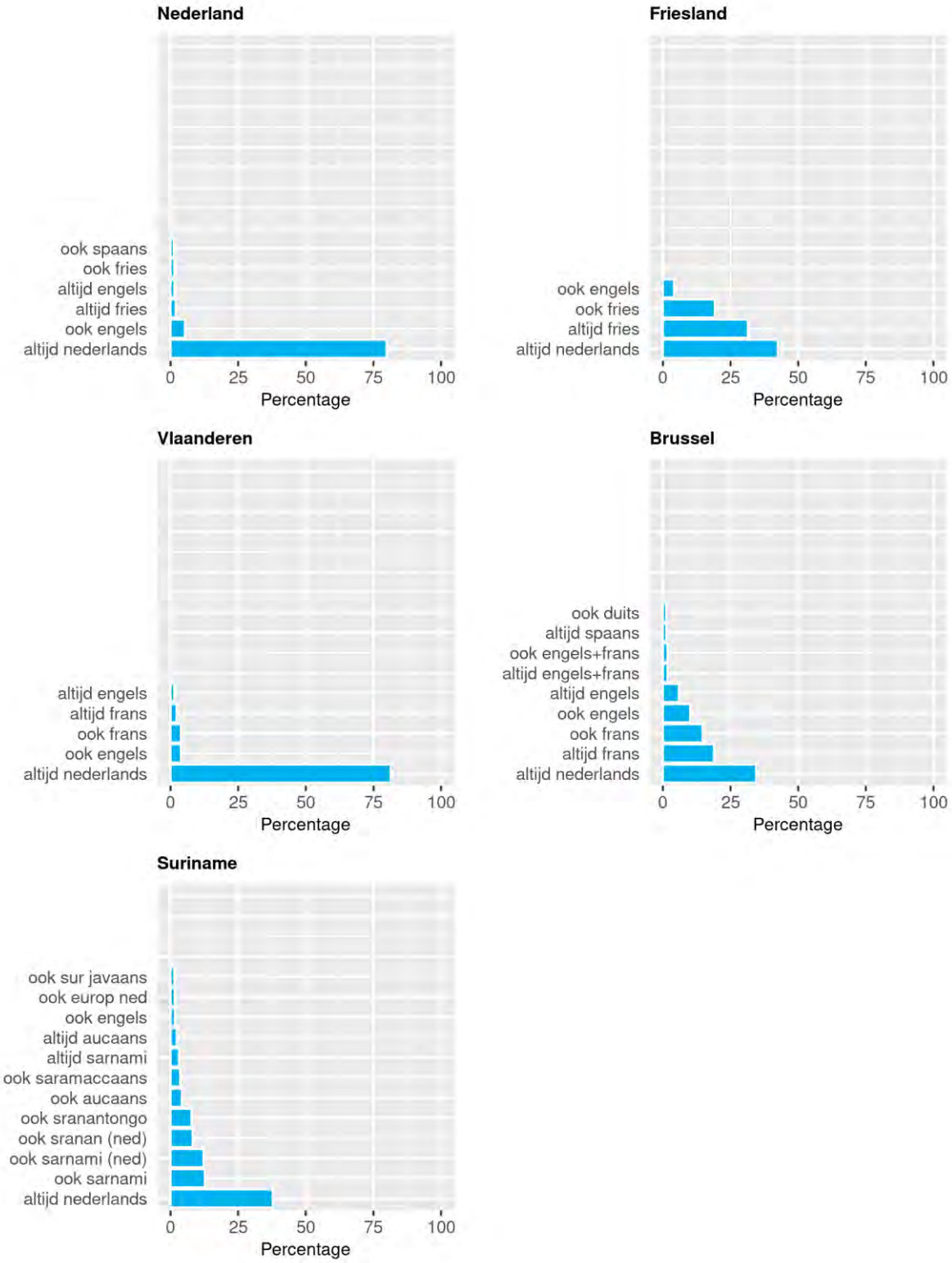
[42] $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2018

[43] Het feit dat er in de laatste meting heel wat meer (nl. 309) Brusselse panelleden deelnamen (nl. 113 in 2016 en 130 in 2018) en dat het aandeel van niet-moedertaalsprekers nu een stuk groter is dan in de vorige rondes, biedt hier geen verklaring, aangezien de sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands reeds tussen 2016 en 2018 plaatsvond (nl. van 84,0% naar 44,3% (***)), terwijl er tussen 2018 en 2020 geen significante afname meer was.

[44] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}0001$ voor 2018 vs. 2016, maar geen significant verschil tussen 2018 en 2020.

[45] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans spreekt 67,5% altijd Frans met de partner, 21,1% spreekt Nederlands en Frans, 7% spreekt Frans en andere talen en 4,4% spreekt altijd Nederlands (Janssens, 2018: 54).

Van het Surinaamse panel geeft 37,8% aan altijd Nederlands te spreken met de partner. Verder spreekt 12,7% Nederlands en Sarnami, 12,2% Nederlands vermengd met Sarnami, 8,2% ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 7,7% Nederlands en Sranantongo, 4,2% Nederlands en Aucaans, 3,5% Nederlands en Saramaccaans, 3,1% altijd Sarnami, 2,3% altijd Aucaans, 1,5% Nederlands en Engels, 1,5% Nederlands en Europees Nederlands en 1,4% Nederlands en Surinaams-Javaans. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 doen er zich slechts drie significante tendensen voor: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 20,4% in 2018 naar 37,8% (***) in 2020, een afname in de keuze voor altijd Sarnami van 5,6% in 2018 naar 3,1% in 2020 (*) en een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 1,9% in 2018 naar 4,2% in 2020 (*).

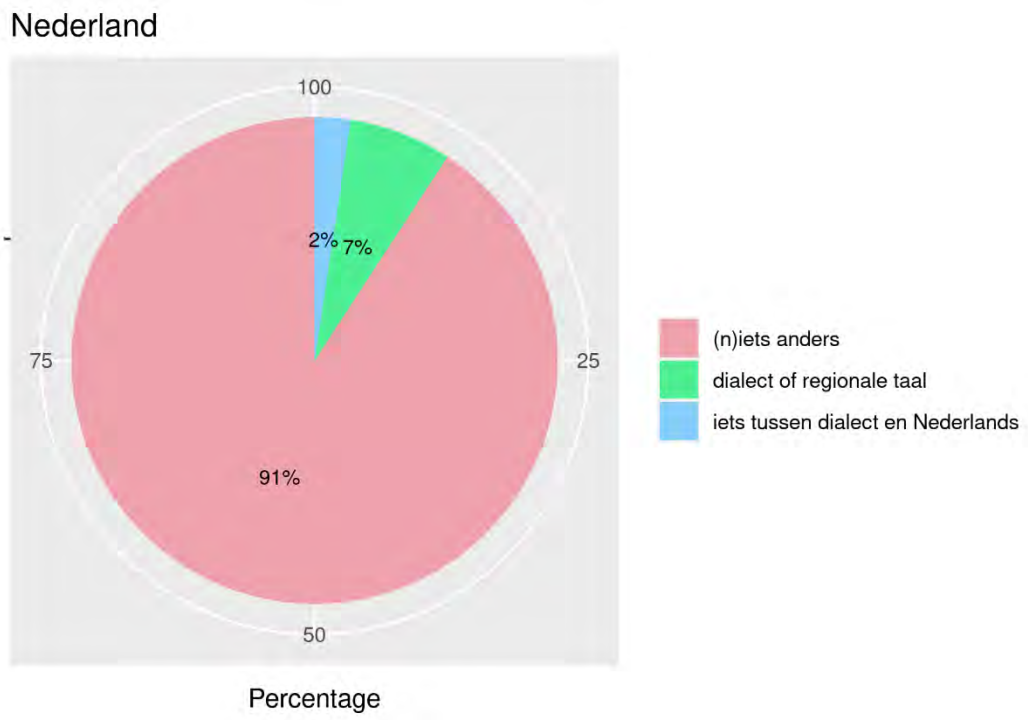
Figuur 28. Met mijn partner spreek/sprak ik...

Wat het **gebruik van niet-standaardtalige variëteiten in contacten met de partner** betreft, zien we dat de percentages voor dialect en regionale taal, en in het geval van Brussel ook voor tussenvariëteiten, lager liggen dan bij contacten met grootouders, ouders of broer/zus. Voor Nederland (figuur 29) zegt 6,8% dialect of een regionale taal te spreken (ter vergelijking: 9,4% met grootouders, 11,0% met ouders, 9,8% met broer/zus), 2,4% spreekt er iets tussen Nederlands en dialect in (vgl. 2,0% met grootouders, 2,6% met ouders, 2,7% met broer/zus).

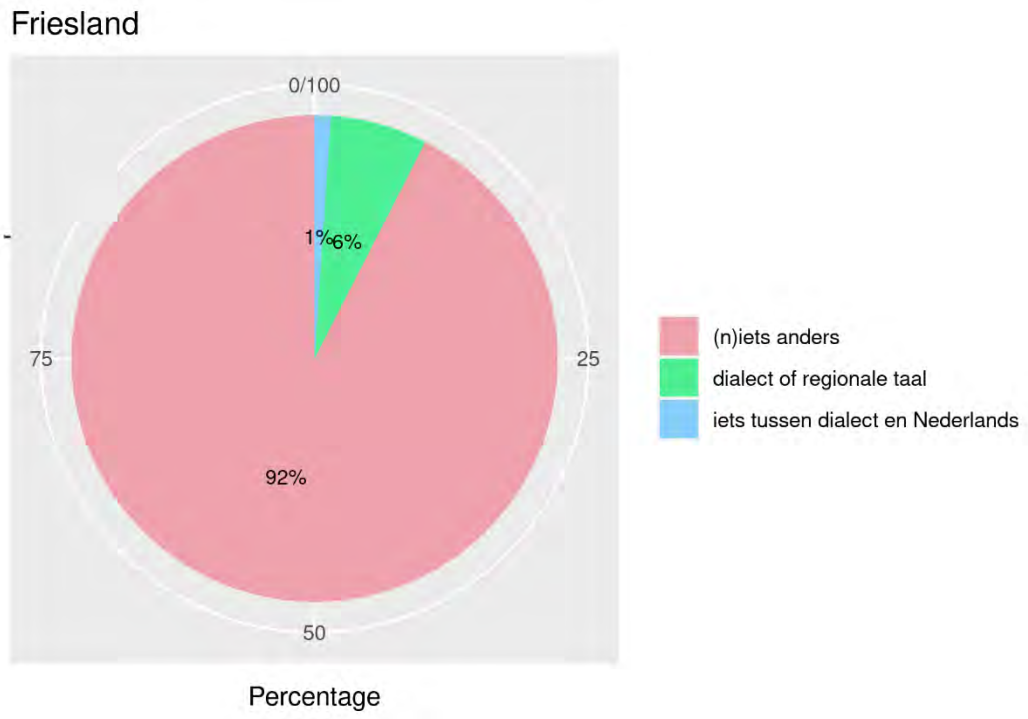
Van de Friese panelleden (figuur 30) geeft 6,5% aan dialect of een regionale taal te spreken met de partner, 1,1% spreekt een tussenvariëteit en 92,5% spreekt (n)iets anders. De Friese Taalatlas (2020: 14)[46] bevat ook informatie over spreektaal met de partner. Op de vraag 'Welke taal spreekt u (meestal) met uw partner?' antwoordt 43,1% van de deelnemers aan dat onderzoek dat ze meestal Fries spreken. 49,2% spreekt Nederlands tegen de partner. Ongeveer 2,0% spreekt een buitenlandse taal, ongeveer 10,0% spreekt 'streektaal', ongeveer 1,5% spreekt Stellingwerfs en ongeveer 1,0% spreekt Bildts. 'Streektaal' zou hier eventueel het 'Stadsfries' kunnen zijn.[47] Het Stadsfries is een verzamelnaam voor een aantal stadsdialecten (o.a. van Leeuwarden, Sneek, Heerenveen). Deze dialecten worden ook wel beschouwd als Fries-Hollandse mengtalen (Van de Velde et al. , 2019).[48] Het Stellingwerfs is een Nedersaksische streektaal die wordt gesproken in de gemeenten Oost- en Weststellingwerf (Bloemhoff et al., 2013)[49]. Het Bildts is een mengtaal met een overwegend Friese grammatica en een Hollandse woordenschat die wordt gesproken in het Bildt (Van Sluis et al., 2016)[50]. Volgens dit onderzoek spreekt dus ongeveer 12,5% van de deelnemers een dialect of een regionale taal met de partner. Bij het StaatNed-panel ligt dat aantal net iets lager (6,5% voor dialect en regionale taal, 1,1% voor iets tussen dialect en Algemeen Nederlands).

In Vlaanderen (figuur 31) spreekt 14,3% dialect of een regionale taal met de partner (vgl. 24,6% met grootouders, 25,0% met ouders, 21,1% met broer/zus) en 14,9% spreekt er tussentaal (vgl. 10,5% met grootouders, 12,8% met ouders, 12,7% met broer/zus). In Brussel (figuur 32) ten slotte, spreekt 2,6% dialect of een regionale taal met de partner (vgl. 8,7% met grootouders, 9,7% met ouders, 9,1% met broer/zus) en 5,2% spreekt er tussentaal (vgl. 6,8% met grootouders, 9,4% met ouders, 8,4% met broer/zus).

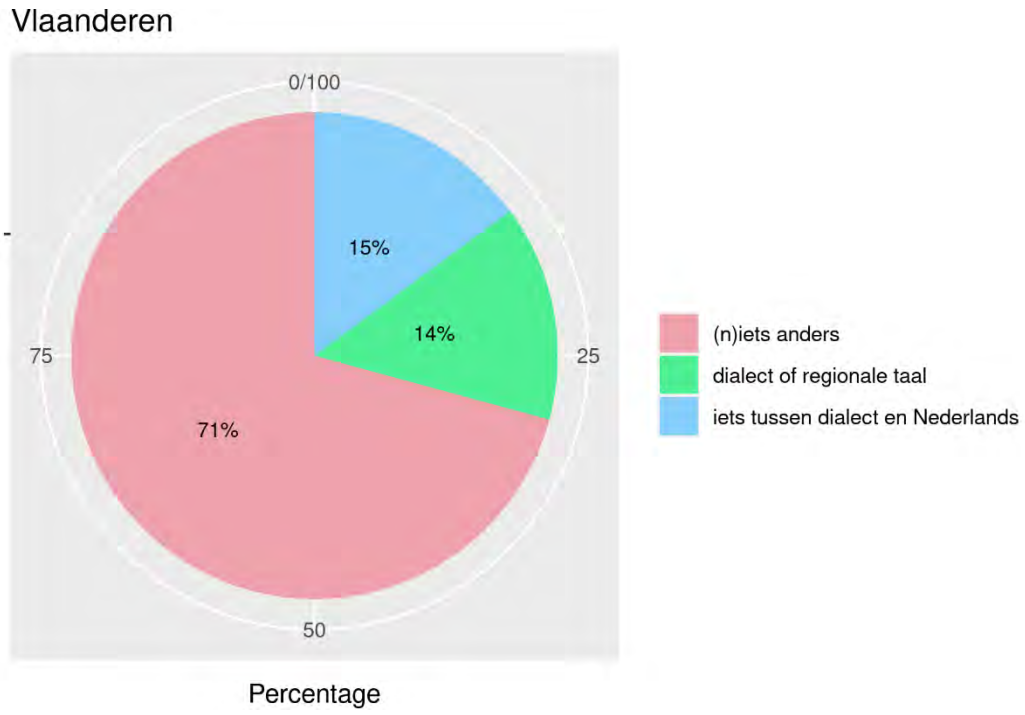
[46] Provincie Fryslân, 2020, *De Fryske Taalatlas 2020. Friese taal in beeld.*
[47] Persoonlijke communicatie Wilbert Heeringa (Fryske Akademy).
[48] Van de Velde, Hans, Pieter Duijff, Siebren Dyk, Wilbert Heeringa en Eric Hoekstra (2019), *Fries-Nederlandse contactvariëteiten in Fryslân. Rapport voor de Nederlandse Taalunie.* Zie https://www.fryske-akademy.nl/fileadmin/inhoud/beelden/homepage/Undersyk/Undersykstemas/Taaldeskripsje/NTU_2019_-_Fries-Nederlandse_contactvarieteiten_in_Fryslanprintferzje.pdf
[49] Bloemhoff, Henk, Germen de Haan & Arjen P. Versloot (2013), Language varieties in the province of Fryslân. In Frans Hinskens & Johan Taeldeman (2013), *Language and Space: Dutch.* Berlin/Boston: De Gruyter Mouton. 721-739.
[50] Van Sluis, Paulus, Eric Hoekstra & Hans van de Velde (2016), Bildts as a mixed language, *International Journal of the Sociology of Language* 242, 59-80.

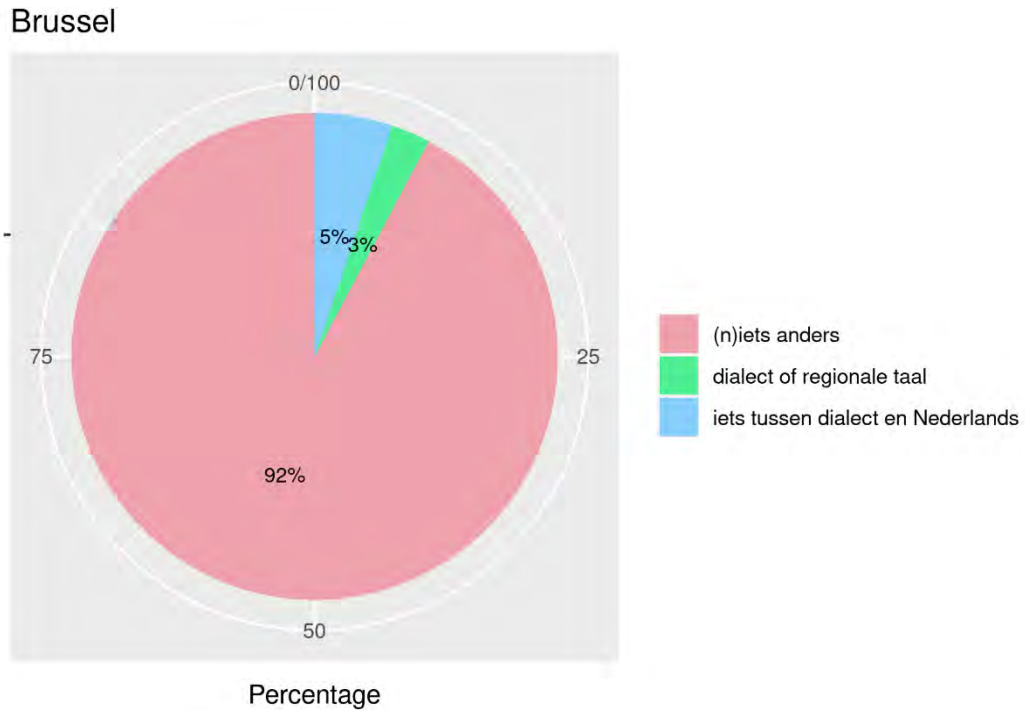
Figuur 29. Met mijn partner spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 30. Met mijn partner spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 31. Met mijn partner spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 32. Met mijn partner spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Ten slotte bespreken we **de taalkeuze van panelleden met hun kinderen** (zie figuur 33). Van het Nederlandse panel geeft 85,7% aan altijd Nederlands te spreken met de kinderen. Verder spreekt 2,9% Nederlands en Engels, 2,1% altijd Fries en 1,4% Nederlands en Fries. Zoals bij de contacten met andere familieleden, blijkt uit de Fisher's exact analyse dat de keuze voor altijd Nederlands significant is afgenomen, zij het in mindere mate dan in de andere situaties. Er is een afname van 91,4% in 2016, naar 88,5% in 2018, naar 85,7% in 2020.[51] Verder is de keuze voor altijd Fries significant toegenomen tussen 2016 (nl. 0,8%) en 2020 (nl. 2,1% ***)[52].

In Friesland zegt 49,3% altijd Nederlands te spreken met de kinderen, 28,8% spreekt altijd Fries en 18,5% spreekt Nederlands en Fries. De Fisher's exact analyse laat zien dat de keuze voor altijd Nederlands significant is afgenomen tussen 2016 (nl. 62%) en 2020 (nl. 49,3% *)en ook tussen 2016 en 2018 (nl. 43,8% **), maar niet meer tussen 2018 en 2020. De afname in de keuze voor altijd Nederlands lijkt dus gestabiliseerd te zijn. Verder is er een toename in de keuze om altijd Fries te spreken met de kinderen: van 16,0% in 2016 naar 28,8% in 2020 (*)[53].

Van het Vlaamse panel zegt 88,5% altijd Nederlands te spreken met de kinderen, 4,3% spreekt Nederlands en Frans en 1,5% spreekt Nederlands en Engels. Als we de verschillende metingen met elkaar vergelijken zien we de volgende ontwikkelingen: er is een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (nl. 93,6%) en 2020 (nl. 88,5% ***)en tussen 2018 (94,9%) en 2020 (***), maar er was een toename tussen 2016 (nl. 93,6%) en 2018 (nl. 94,9% *). Verder is er een significante toename van de combinatie Nederlands en Frans tussen 2016 (nl. 2,2%) en 2020 (nl. 4,3% ***) en tussen 2018 (1,8%) en 2020 (***), maar tussen 2016 en 2018 was de situatie stabiel.

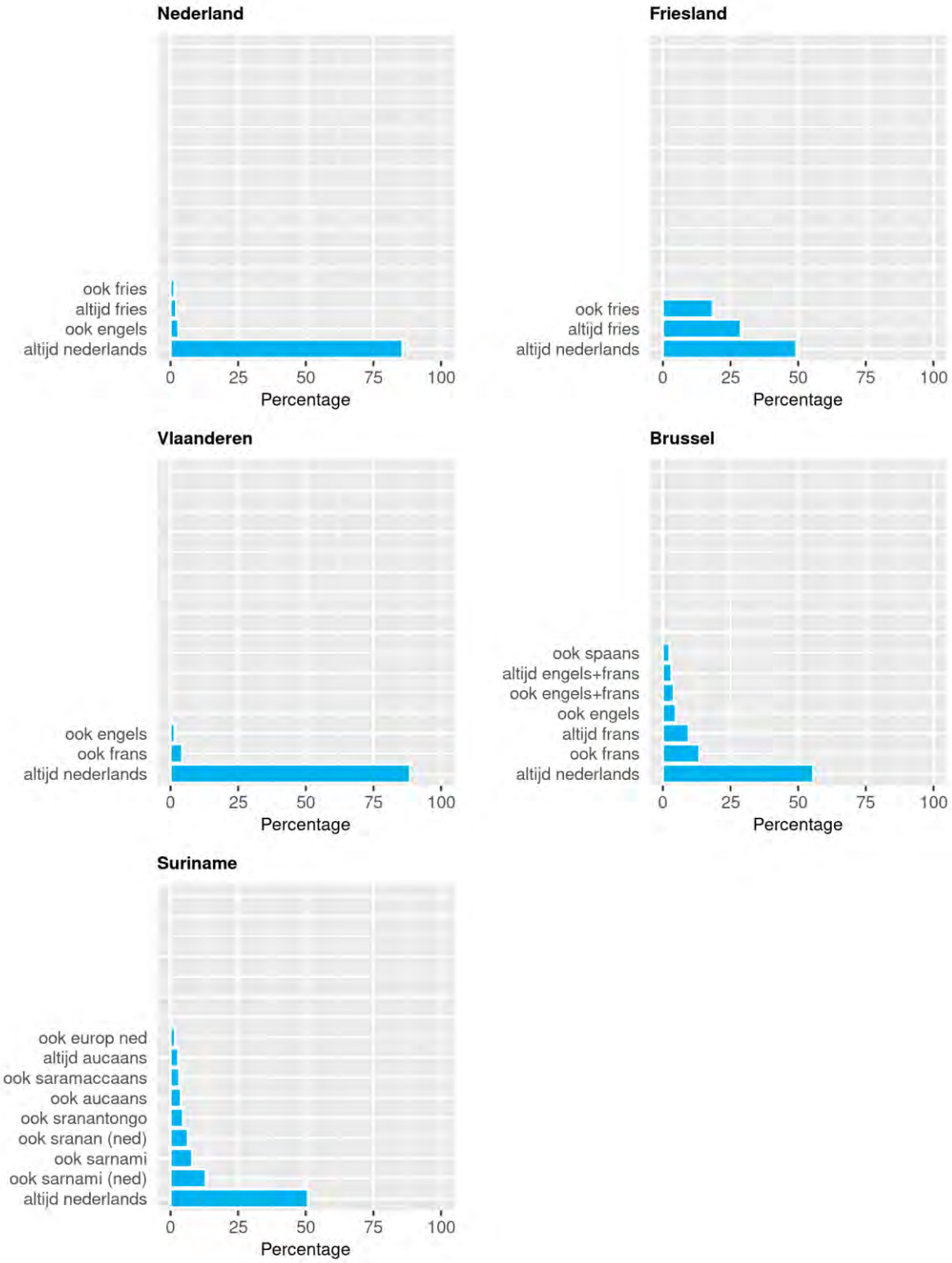
Van het Brusselse panel geeft 55,6% aan altijd Nederlands te spreken met de kinderen, 13,5% combineert Nederlands met Frans, 9,5% spreekt altijd Frans, 4,8% spreekt Nederlands en Engels, 4,0% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 3,2% spreekt altijd Engels en Frans en 2,4% spreekt Nederlands en Spaans. Zoals we eerder al aangaven dienen de longitudinale bevindingen voor Brussel met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden door de sterke groei van de steekproef in 2020. Daarom vergelijken we deze resultaten steeds met BRIO4. Ook in de communicatie met de kinderen laten onze Brusselse data een enorme achteruitgang van de keuze voor altijd Nederlands zien: van 92,4% in 2016, naar 68,3% in 2018, naar 55,6% in 2020.[54] Al levert deze enorme achteruitgang nog altijd veel hogere resultaten op voor altijd Nederlands met de kinderen dan in BRIO4, waarin slechts 18,6% van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen altijd Nederlands spreekt met het eigen gezin (komt van 48,7% in TB3) (Janssens, 2018: 52).[55] Het is logisch dat de achteruitgang in de keuze voor uitsluitend Nederlands gepaard gaat met de toename van een aantal andere talen (en talencombinaties). Ten eerste is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans: van 3,0% in 2016 naar 13,5% in 2020 (***), met een uitschieter in 2018 (nl. 22,0%)[56]. Ook de keuze voor altijd Frans is gegroeid tussen 2016 (nl. 0,4%) en 2020 (nl. 9,5% ***). Verder is er een toename van de combinatie Nederlands en Engels tussen 2016 (nl. 1,6%) en 2020 (nl. 4,8% *). Ten slotte zit ook de combinatie Nederlands en Spaans in de lift met een score van 0,1% in 2016 tegenover 2,4% in 2020 (**). Ook in BRIO4 zien we dat de afname in de keuze voor altijd Nederlands gepaard gaat met een toename van andere

[51] Met p <0,0001 voor 2020 vs. 2016, p <0,01 voor 2020 vs. 2018 en p <0,001 voor 2018 vs. 2016.
[52] Er was een uitschieter in de keuze voor altijd Fries in 2018 (nl. 3,4%) en bijgevolg een afname tussen 2018 en 2020 (**).
[53] Er was een uitschieter in 2018, namelijk 35,7%, met daarna weer een afname.
[54] Met p <0,0001 voor 2020 vs. 2016 en p <0,0001 voor 2018 vs. 2016, maar geen significante ontwikkeling tussen 2018 en 2020.
[55] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans spreekt 51,5% altijd Frans met het eigen gezin, 33,7% spreekt Nederlands en Frans, 6,1% spreekt Frans en andere talen en 1,0% spreekt altijd Nederlands (Janssens, 2018: 54).
[56] Met p <0,0001 voor 2018 vs. 2016, maar geen significant verschil tussen 2018 en 2020.

talen(combinaties): zo spreekt 51,1% van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen Nederlands en Frans met het eigen gezin, terwijl dat in BRIO3 nog 24,2% was en 16,9% spreekt altijd Frans met het gezin, terwijl dat in BRIO3 10,3% was.

In Suriname geeft 50,8% van de panelleden aan altijd Nederlands te spreken met de kinderen. In vergelijking met de contacten met andere familieleden, wordt er met de kinderen veel meer voor uitsluitend Nederlands gekozen (vgl. 34,3% met grootouders, 35,7% met ouders, 33,6% met broer/zus, 37,8% met partner). Dit resultaat kwam ook al uit de nulmeting naar voren (zie Rys et al. 2019: 44-45): ook toen scoorde de keuze voor altijd Nederlands aanzienlijk hoger in contacten met de kinderen dan met de overige familieleden. De verklaring voor dit resultaat is wellicht het feit dat de Surinaamse deelnemers erg veel belang hechten aan een goede beheersing van het Nederlands door hun kinderen, onder andere vanwege sociaal-economische motieven (bijv. professioneel succes als ze volwassen zijn). Verder geeft 12,9% aan Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands te spreken met de kinderen, 8,0% spreekt Nederlands en Sarnami, 6,4% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 4,6% spreekt Nederlands en Sranantongo, 3,8% spreekt Nederlands en Aucaans, 3,2% combineert Nederlands en Saramaccaans, 2,8% spreekt altijd Aucaans, 1,6% spreekt Nederlands gecombineerd met Europees Nederlands, 1,0% spreekt altijd Sarnami en 1,0% altijd Sranantongo.57 Een vergelijking met de nulmeting laat de volgende significante ontwikkelingen zien: de keuze voor altijd Nederlands is niet enkel hoger ten opzichte van de contacten met overige familieleden, maar is in vergelijking met 2018 ook sterk toegenomen, namelijk van 33,5% in 2018 naar 50,8% in 2020 (***). Ook de keuze voor Nederlands en Sarnami is toegenomen: van 4,6% in 2018 naar 8,0% in 2020 (*). De keuze voor altijd Saramaccaans is dan weer afgenomen van 3,7% naar 0,2% (***). Ook de keuze voor altijd Sarnami is afgenomen: van 3,4% naar 1,0% (*).

[57] Het is opvallend dat bijna niemand aangeeft Surinaams-Javaans te spreken met de kinderen. Deze taalkeuze werd slechts door 3 panelleden (= 0,6%) genoemd.

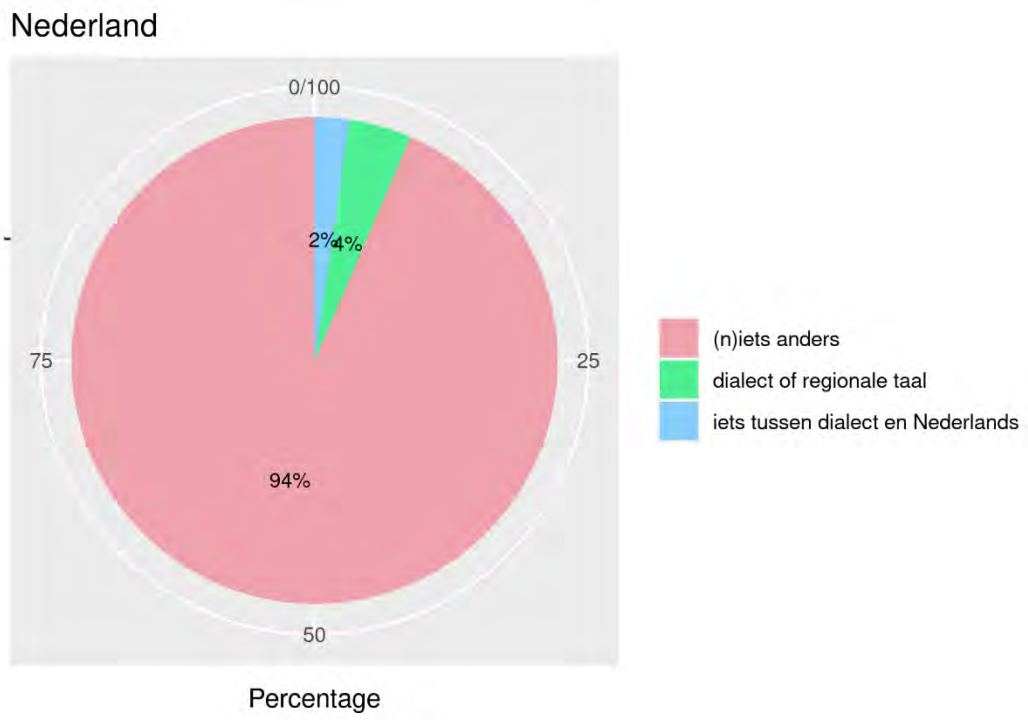
Figuur 33. Met mijn kinderen spreek/sprak ik...

Met de kinderen wordt er doorgaans minder **dialect** gesproken dan met andere familieleden, omdat men over het algemeen denkt dat een opvoeding in het dialect of in **regionale taal** een goede beheersing van het Standaardnederlands in de weg kan staan, wat dan weer gevolgen kan hebben voor succes op school en in de latere loopbaan. Dat blijkt ook uit onze data: voor alle regio's liggen de percentages voor dialect of een regionale taal (maar niet zozeer voor tussenvariëteiten)[58] lager in contacten met de kinderen dan met andere familieleden. In Nederland (figuur 34) spreekt 4,2% van de deelnemers dialect of een regionale taal met de kinderen (vgl. 9,4% met grootouders, 11,0% met ouders, 9,8% met broer/zus, 6,8% met partner) en 2,3% spreekt er iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.

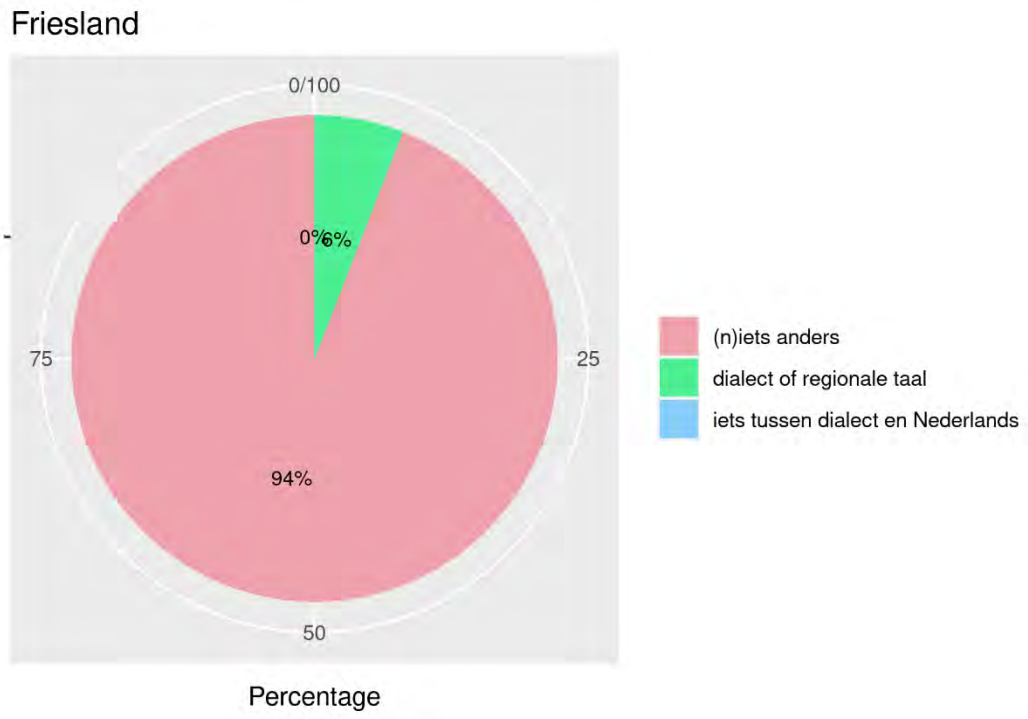
Erg opvallend is dat niemand van de Friese panelleden (figuur 35) heeft ingevuld met de kinderen dialect of een regionale taal te spreken. Wel spreekt 5,9% van hen iets dat tussen dialect en Algemeen Nederlands in zit. De Friese Taalatlas (2020: 14)[59] bevat ook informatie over moedertaal en spreektaal met de kinderen. Op de vraag 'Welke taal spreekt u (meestal) met uw kinderen?' antwoordt 45,1% van de deelnemers aan dat onderzoek dat ze Fries spreken, 49,7% rapporteert Nederlands te spreken, ongeveer 1,0% spreekt met de kinderen een buitenlandse taal, ongeveer 2,0% spreekt streektaal, ongeveer 1,0% Stellingwerfs en ongeveer 1,0% Bildts. Volgens de Friese Taalatlas wordt dus wel wat regionale taal gesproken met de kinderen, maar alles te samen is dat maar goed voor zo'n 4.0%. Dat wijkt niet veel af van de 5,9% panelleden die in ons onderzoek antwoorden dat ze iets tussen dialect en Algemeen Nederlands spreken. Deze antwoordoptie (nl. iets tussen dialect en Algemeen Nederlands) was er niet in het onderzoek van de Provincie Fryslân. Het is dan ook mogelijk dat de deelnemers die 'streektaal', 'Stellingwerfs' of 'Bildts' hebben ingevuld eigenlijk een tussenvariëteit bedoelden. We kunnen dus besluiten dat onze resultaten redelijk overeen lijken te stemmen met die van de Friese Taalatlas.

In Vlaanderen (figuur 36) spreekt 6,3% van de panelleden dialect of een regionale taal met de kinderen (vgl. 24,6% met grootouders, 25,0% met ouders, 21,1% met broer/zus, 14,3% met partner) en 13,4% spreekt er tussentaal. In Brussel (figuur 37) spreekt slechts 1,3% dialect of een regionale taal met de kinderen (vgl. 8,7% met grootouders, 9,7% met ouders, 9,1% met broer/zus, 2,6% met partner) en 2,9% spreekt er tussentaal.

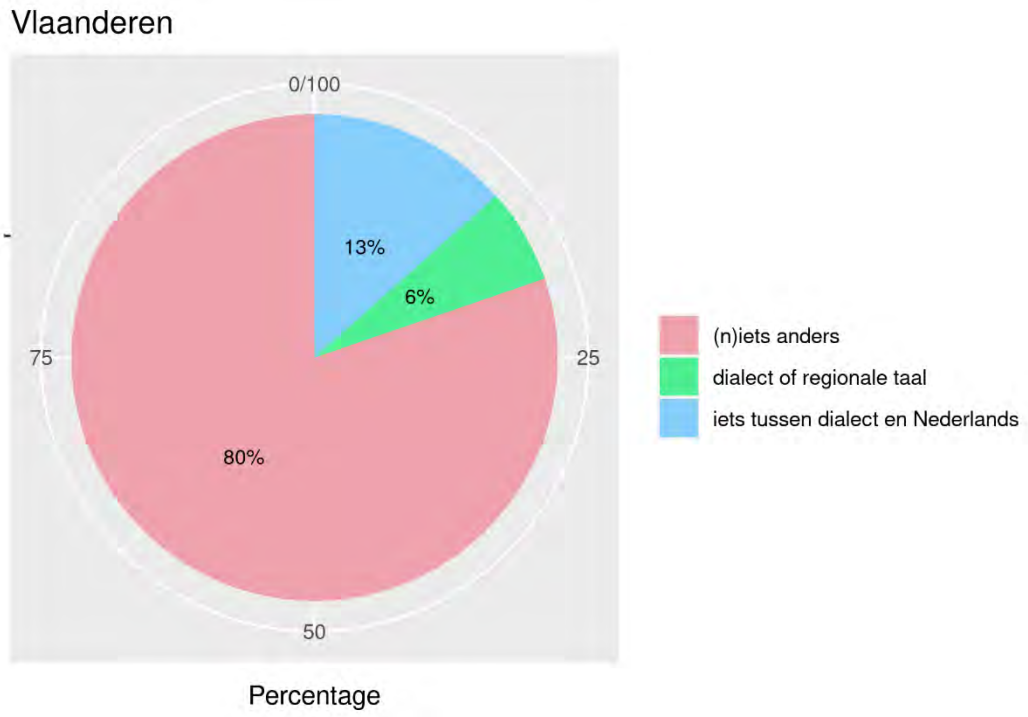
[58] In Nederland zijn de percentages voor tussenvariëteiten nagenoeg gelijk voor alle typen contacten; in Vlaanderen schommelen alle percentages voor tussentaal tussen 10,5% (met grootouders) en 14,9% (met partner); in Brussel is het percentage voor tussentaal in contacten met de kinderen wel opvallend lager dan in andere situaties (vgl. 6,8% met grootouders, 9,4% met ouders, 8,4% met broer/zus, 5,2% met partner, 2,9% met kinderen).
[59] Provincie Fryslân, 2020, *De Fryske Taalatlas 2020. Friese taal in beeld.*

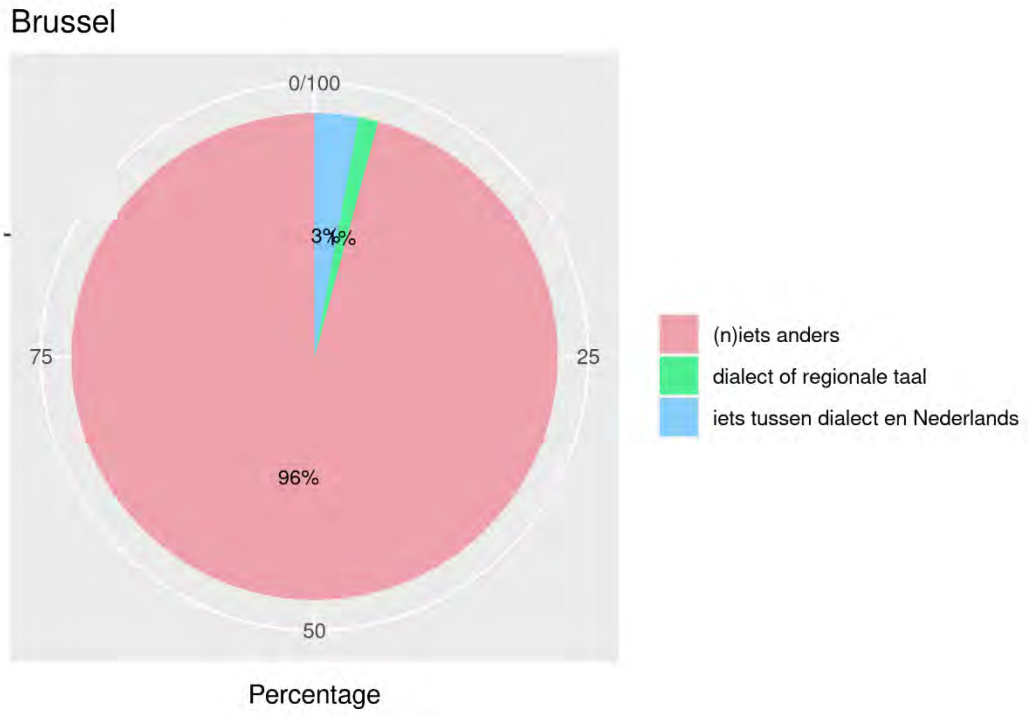
Figuur 34. Met mijn kinderen spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 35. Met mijn kinderen spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 36. Met mijn kinderen spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 37. Met mijn kinderen spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

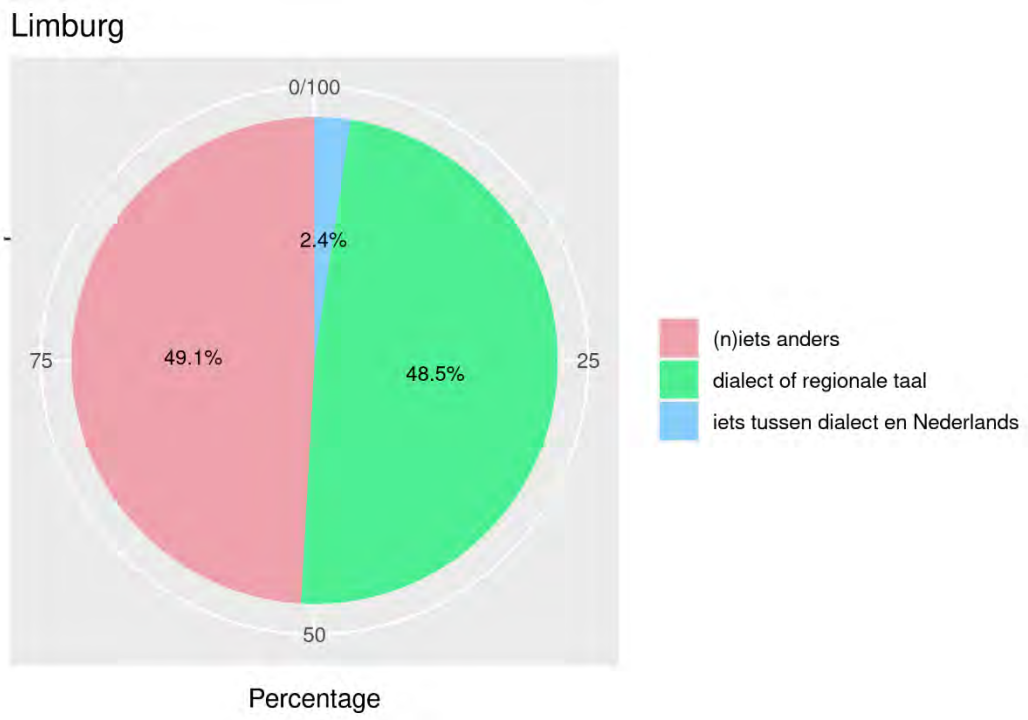
Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten door de Limburgers en Nedersaksen

Op deze plaats bespreken we ook kort de patronen van gebruik van dialect of een regionale taal met familieleden door sprekers van **het Limburgs**[60] **en het Nedersaksisch**. We doen dit omdat ook deze twee taalvariëteiten erkend zijn als regionale talen in Nederland[61]. Daarnaast geven we nog een korte samenvatting van de resultaten voor de keuzes 'altijd Fries' en 'ook Fries' bij het Friese panel, waarvoor de gebruikscijfers voor dit domein hierboven al zijn besproken, zodat de resultaten voor het Limburgs en het Nedersaksisch naast die van het Fries gelegd kunnen worden. Dat we het aandeel gebruik van het Fries opnieuw aanstippen, is ingegeven door het feit dat **het Fries** enerzijds de status heeft van (tweede rijks)taal en anderzijds een (volgens Deel III van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden) erkende regionale taal is. In dat laatste opzicht kan het vergeleken worden met het Limburgs en het Nedersaksisch (erkend volgens Deel II van hetzelfde handvest).

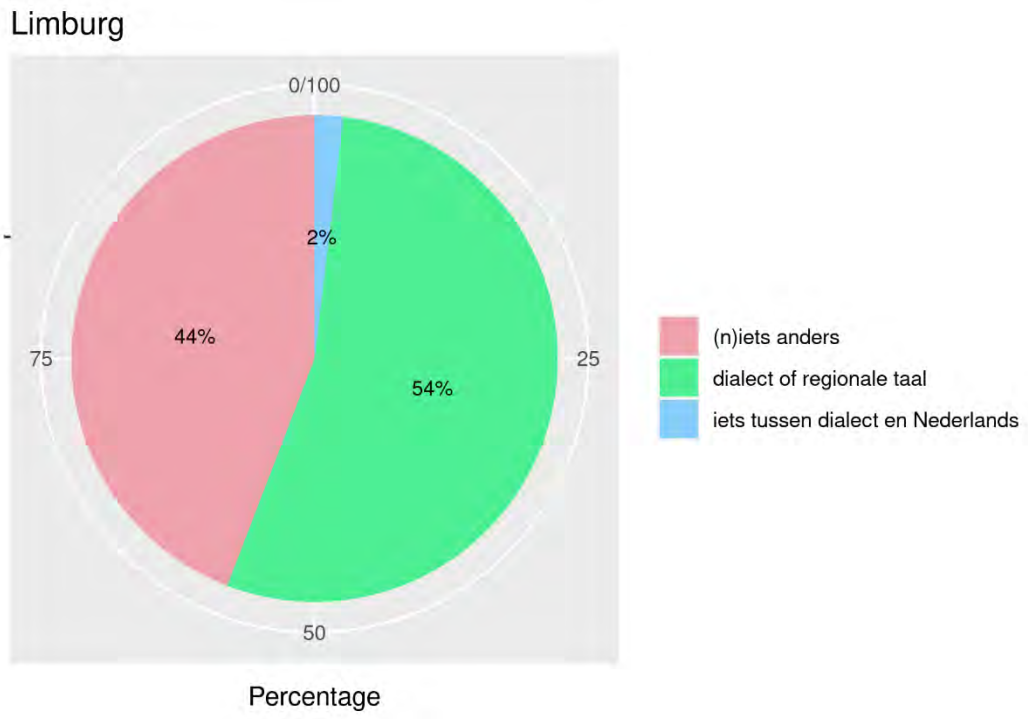
Figuur 38 laat zien dat in Limburg voor iets meer dan de helft wordt aangegeven dat er niet-standaardvariëteiten worden gesproken in de naaste omgeving in het algemeen: 48,5% van de Limburgers geeft aan dialect of een regionale taal te spreken en 2,4% zegt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands te spreken, terwijl 49,1% aangeeft (n)iets anders te spreken.

Van de Limburgse panelleden (N = 265) spreekt 54,0% dialect of een regionale taal met de eigen grootouders (figuur 39),[62] 1,9% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in[63] en 44,2% spreekt (n)iets anders. Met de ouders (figuur 40) wordt door 59,6% dialect of een regionale taal gesproken, 1,9% spreekt een tussenvariëteit[64] en 38,5% spreekt (n)iets anders. Met de eigen broer of zus (figuur 41) spreekt 57,7% van de Limburgse deelnemers dialect of een regionale taal, 2,3% spreekt een tussenvariëteit[65] en 40,0% spreekt (n)iets anders. Met de partner (figuur 42) spreekt 40,0% dialect of een regionale taal, 1,1% spreekt een tussenvariëteit[66] en 58,9% spreekt (n)iets anders. Ten slotte zegt 32,5% dialect of een regionale taal te spreken met de kinderen (figuur 43), 2,6% spreekt iets tussen Nederlands en dialect in[67] en 64,9% spreekt (n)iets anders. Vooral de mate waarin dialect of een regionale taal gebruikt wordt met de kinderen wijkt af van de contacten met andere familieleden, in die zin dat er veel minder dialect en regionale taal gesproken wordt met kinderen. Dit sluit aan bij de algemene Nederlandse tendens (zie figuur 34). Desalniettemin zien we bij de Limburgse panelleden veel hogere percentages voor het gebruik van dialect of een regionale taal dan bij de Nederlandse deelnemers in het algemeen, zelfs in hun communicatie met de kinderen.[68] We kunnen dan ook besluiten dat het Limburgs nog redelijk vitaal is. De percentages wijken overigens nauwelijks af van de bevindingen uit 2018 (Rys et al. 2019: 47-48).

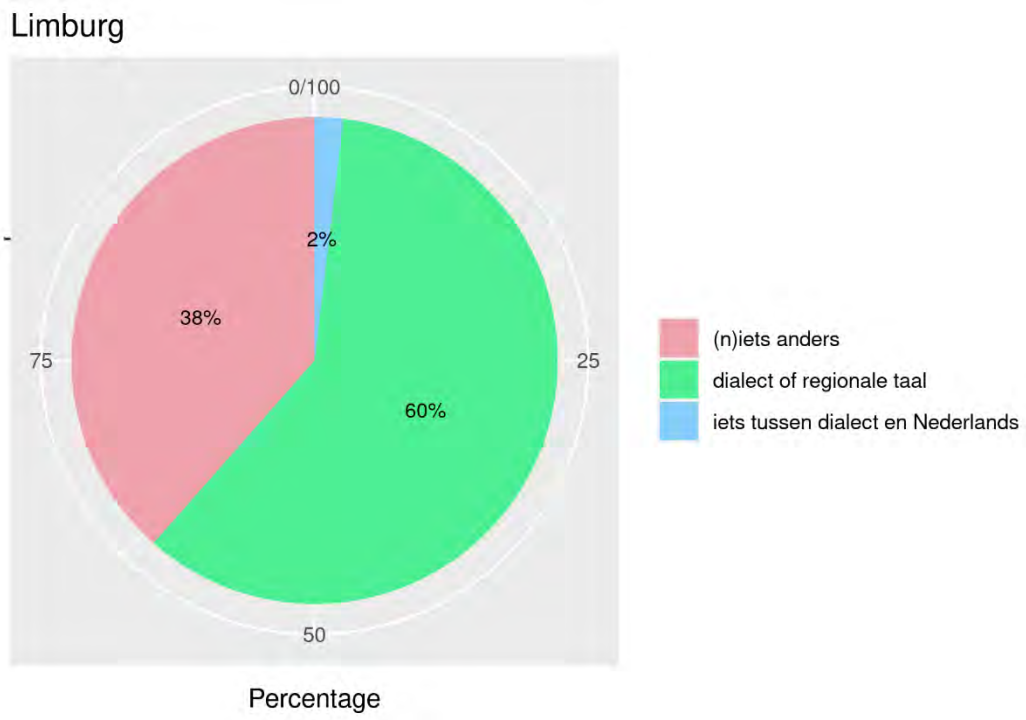
[60] Het Limburgs in Nederland, wel te verstaan; in België is het Limburgs niet erkend als regionale taal.
[61] Nederland erkent het Nedersaksisch als officiële regionale taal sinds 1996 en het Limburgs sinds 1997 op basis van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden.
[62] De cijfers in het schijfdiagram zijn afgerond. Daardoor kan het gebeuren dat de som van de percentages niet precies 100% is.
[63] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 54,0 + 1,9 = 55,9%.
[64] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 59,6 + 1,9 = 61,5%.
[65] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 57,7 + 2,3 = 60,0%.
[66] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 40,0 + 1,1 = 41,1%.
[67] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 32,5 + 2,6 = 35,1%.
[68] In Nederland als geheel liggen de scores voor het gebruik van dialect of een regionale taal tussen 4,2% en 11,0%.

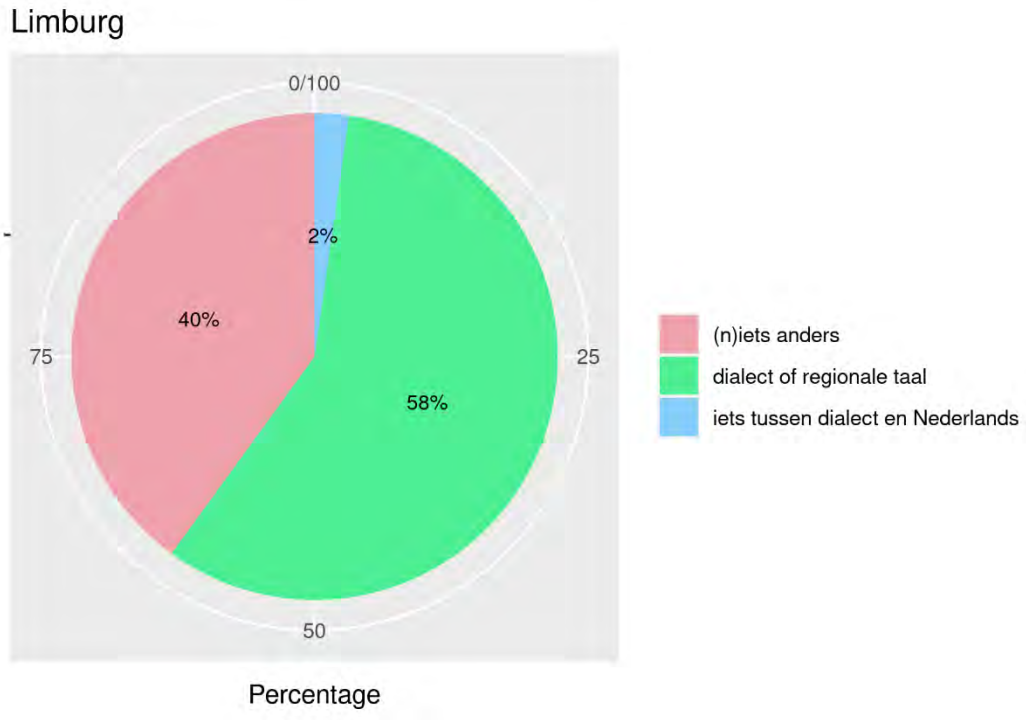
Figuur 38. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

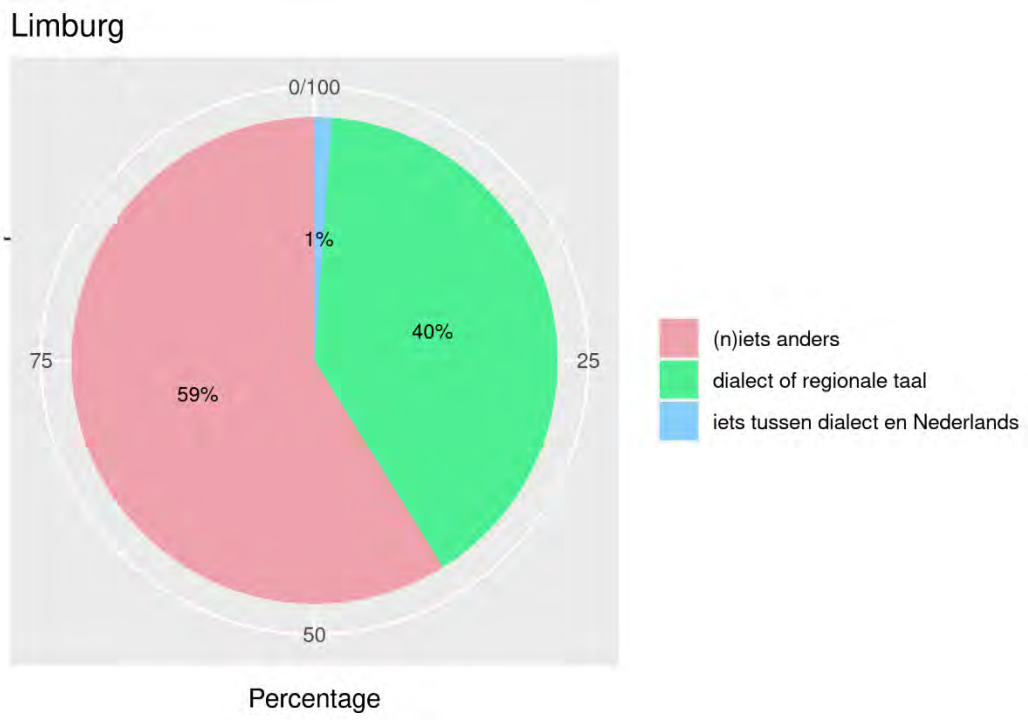
Figuur 39. Met mijn grootouders spreek/sprak ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

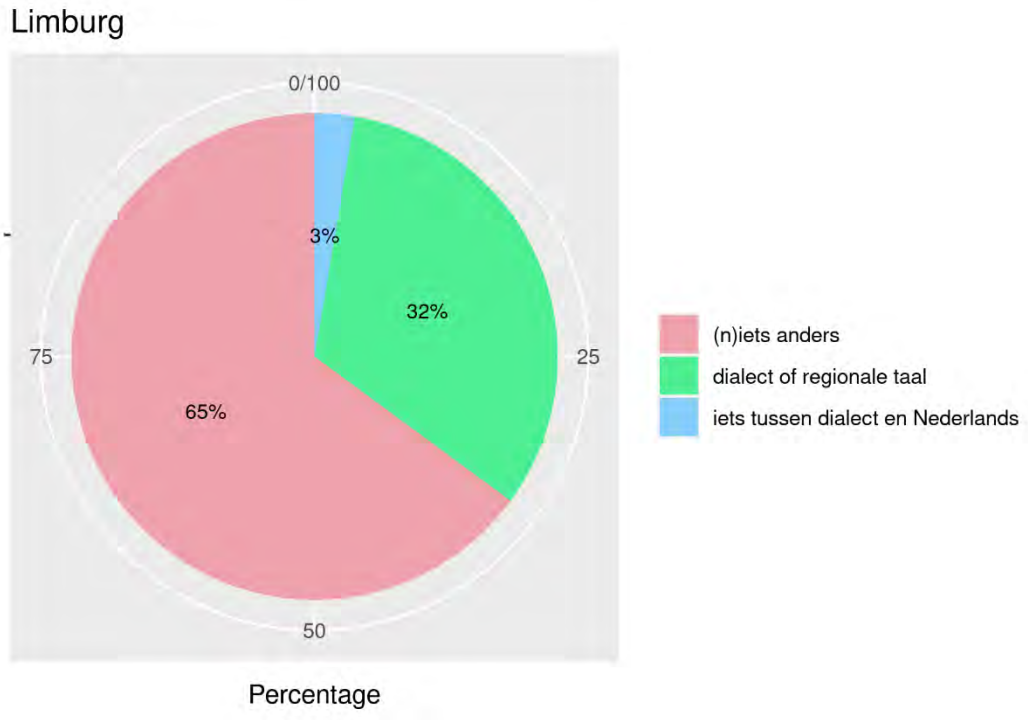
Figuur 40. Met mijn ouders spreek/sprak ik (ook)… – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 41. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik (ook)… – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

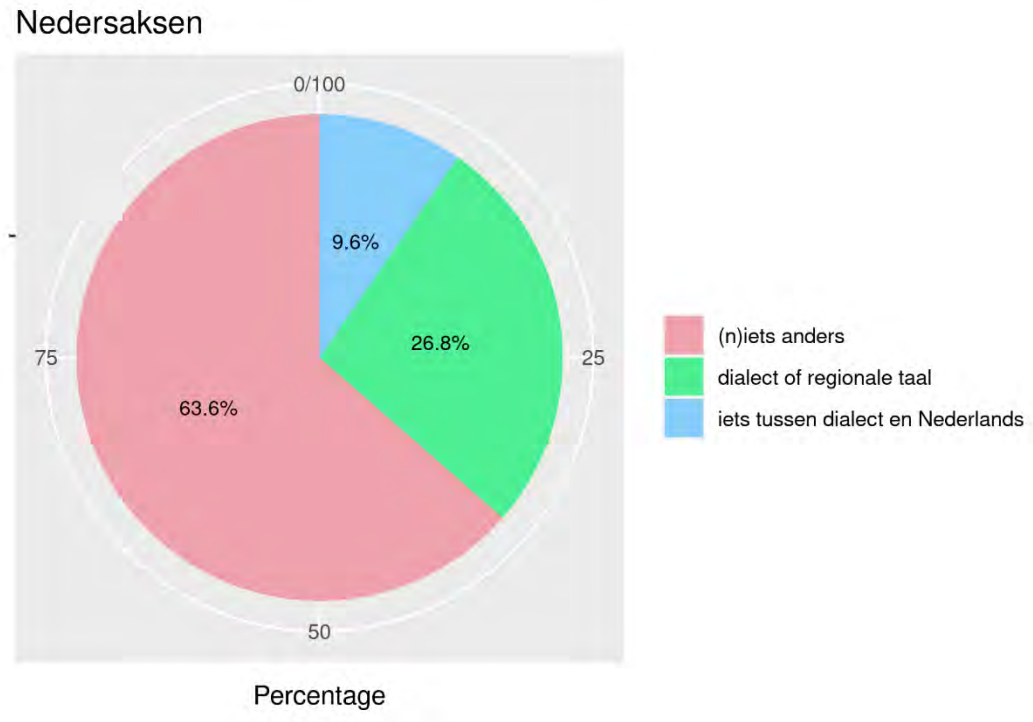
Figuur 42. Met mijn partner spreek/sprak ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 43. Met mijn kinderen spreek/sprak ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

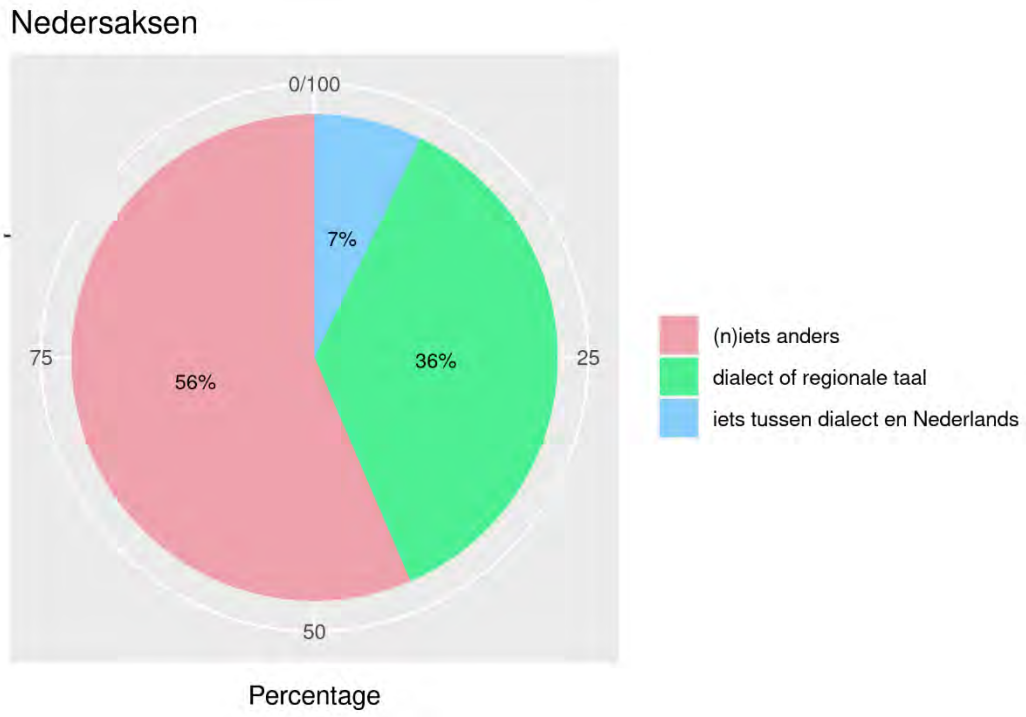
In figuur 44 wordt weergegeven in welke mate de Nedersaksen niet-standaardvariëteiten spreken in de naaste omgeving in het algemeen: 26,8% van het panel geeft aan dialect of een regionale taal te spreken, 9,6% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands en 63,6% antwoordt (n)iets anders te spreken. Terwijl in Limburg dus 50,9% niet-standaardvariëteiten spreekt in de naaste omgeving, is dat bij de Nedersaksen 36,4%.

Van de Nedersaksische panelleden (N = 209) spreekt 36,4% dialect of een regionale taal met de grootouders (figuur 45), 7,2% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in[69] en 56,5% spreekt (n)iets anders. Met de ouders (figuur 46) spreekt 38,8% dialect of een regionale taal, 8,1% een tussenvariëteit[70] en 53,1% (n)iets anders. Met broers/zussen (figuur 47) spreekt 33,0% van de Nedersaksische panelleden dialect of een regionale taal, terwijl 10,0% iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in spreekt[71] en 56,9% (n)iets anders. Met de partner (figuur 48) zegt 22,0% dialect of een regionale taal te spreken, 11,5% spreekt een tussenvariëteit[72] en 66,5% spreekt (n)iets anders. Ten slotte geeft 8,1% aan dialect of een regionale taal te spreken met de kinderen (figuur 49), 7,2% spreekt een tussenvariëteit[73] en 84,7% spreekt (n)iets anders. Ook de Nedersaksische scores voor het gebruik van dialect of een regionale taal liggen een stuk hoger dan de Nederlandse cijfers in het algemeen, maar minder hoog dan de Limburgse scores. In de communicatie met de kinderen wordt ook door de Nedersaksische panelleden het minst dialect of een regionale taal gebruikt, maar toch nog dubbel zoveel als door de Nederlandse deelnemers in het algemeen (nl. 8% vs. 4%). In vergelijking met de Limburgse panelleden spreken de Nedersaksische deelnemers minder dialect of een regionale taal, maar wel vaker een variëteit tussen dialect en Algemeen Nederlands. De percentages voor het Nedersaksisch zijn overigens nauwelijks veranderd ten opzichte van 2018, al wordt in 2020 vaker dialect of regionale taal gerapporteerd dan iets tussenin en ook meer dialect of regionale taal met de partner (Rys et al. 2019: 50).

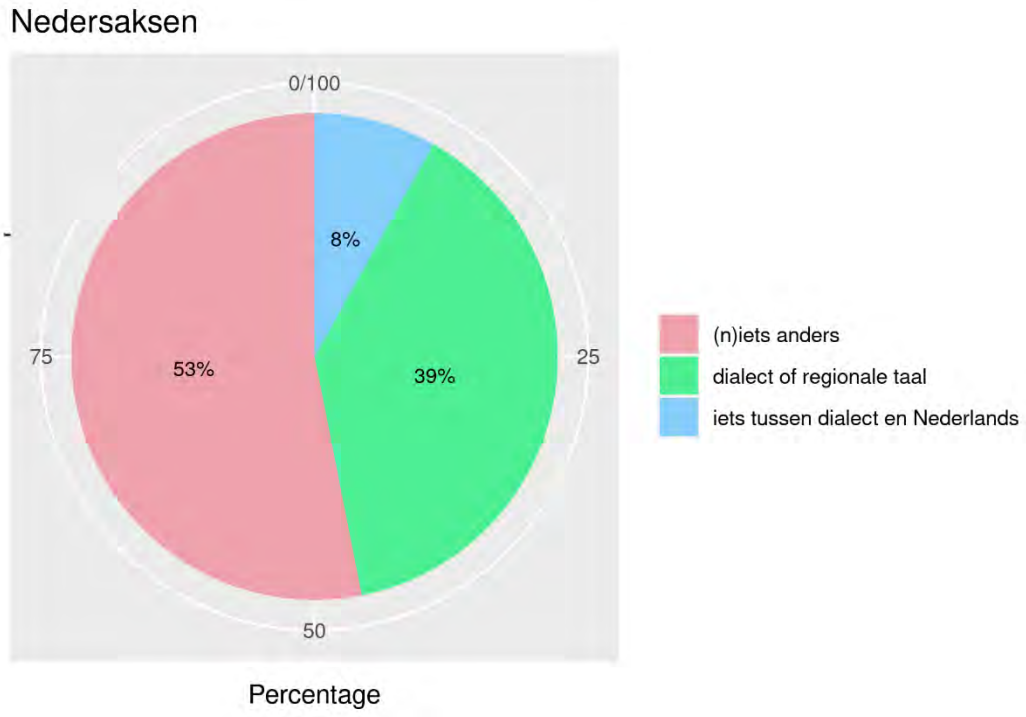

Figuur 44. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

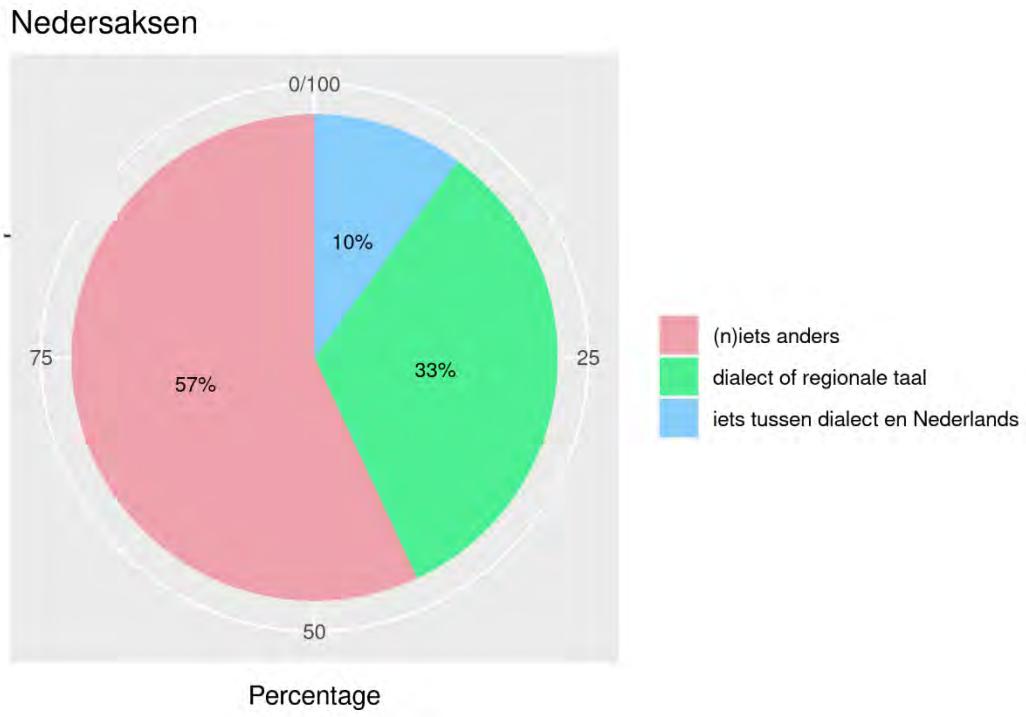
[69] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 36,4 + 7,2 = 43,6%.
[70] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 38,8 + 8,1 = 11,9%.
[71] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 33,0 + 10,0 = 43,0%.
[72] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 22,0 + 11,5 = 33,5%.
[73] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 8,1 + 7,2 = 15,3%.

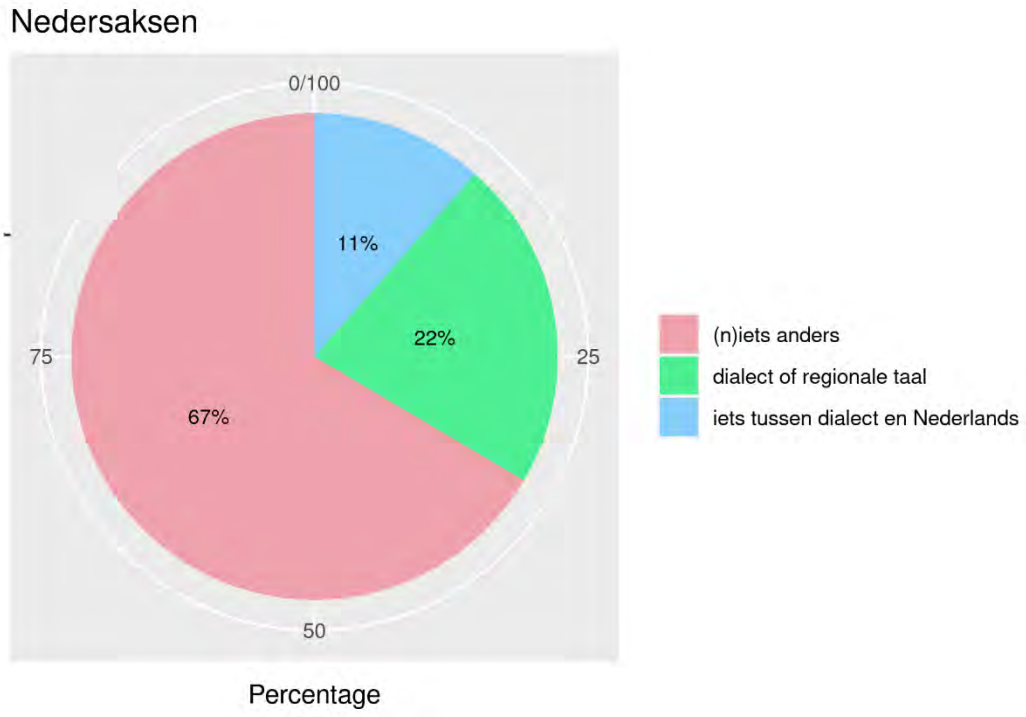
Figuur 45. Met mijn grootouders spreek/sprak ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

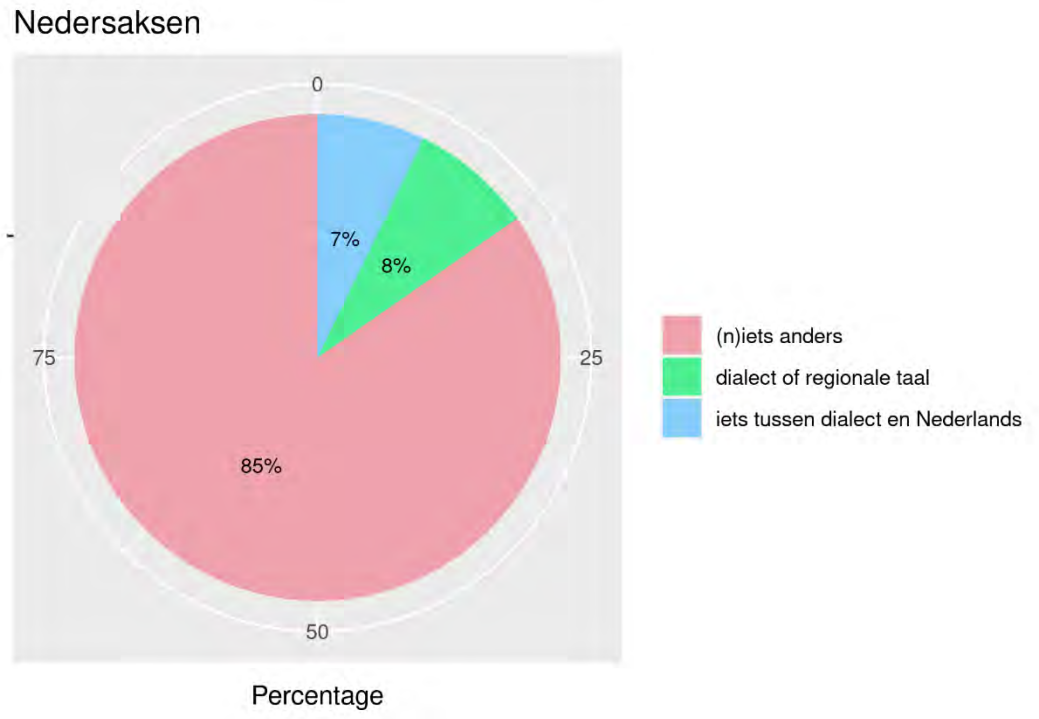
Figuur 46. Met mijn ouders spreek/sprak ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 47. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 48. Met mijn partner spreek/sprak ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 49. Met mijn kinderen spreek/sprak ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

De cijfers voor de keuzes van 'altijd Fries' en 'ook Fries'[74], die in deze paragraaf al werden besproken, worden hier kort samengevat. Vervolgens leggen we ze naast de Limburgse en Nedersaksische cijfers.[75,76] In Friesland geeft 55,1% aan altijd of ook Fries te spreken in de naaste omgeving in het algemeen.[77] Dat is iets meer dan de Limburgers (50,9%) en aanzienlijk meer dan de Nedersaksen (36,4%).

Meer bepaald zegt 52,6% van de Friese panelleden altijd of ook Fries te spreken met de eigen grootouders[78], 53,9% verklaart altijd of ook Fries te gebruiken in het contact met de ouders,[79] 55,7% kiest altijd of ook Fries tegenover broer of zus,[80] 50,6% geeft aan altijd of ook Fries te spreken met de partner[81] en 47,3% zegt altijd of ook Fries te spreken met de kinderen[82].

Met grootouders, ouders en broer/zus wordt er iets minder Fries dan Limburgs gesproken, respectievelijk 52,6% vs. 55,9%, 53,9% vs. 61,5% en 55,7% vs. 60,0%. De percentages lopen echter niet ver uiteen. Met de partner en met de kinderen wordt er echter meer Fries dan Limburgs gesproken, respectievelijk 50,6% vs.

[74] Deze cijfers worden opgeteld: percentage Fries = altijd Fries + ook Fries.
[75] Voor de vergelijking met het gebruik van het Fries, tellen we de percentages voor het gebruik van 'dialect of een regionale taal' en die van het gebruik van 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands' op.
[76] De vraag is immers anders gesteld aan de Friezen enerzijds en aan de Limburgers en Nedersaksen anderzijds. De Friezen konden naast het Nederlands kiezen voor 'altijd Fries' en 'ook Fries', terwijl de Limburgers en de Nedersaksen hun keuzes voor 'dialect of een regionale taal' of voor 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' binnen het Nederlands maakten. Met hun keuze 'dialect of een regionale taal' sloten de Limburgers en de Nedersaksen het Nederlands zelf dus niet uit, terwijl de Friezen dat met hun antwoord 'altijd Fries' wel deden. Daarom lijkt het ons aangewezen om voor de Friezen de keuzes 'altijd Fries' en 'ook Fries' op te tellen, terwijl we voor de Limburgers de keuzes 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' optellen. Op die manier weerspiegelen de resultaten het best het gehele gebruik van het Fries vs. het gehele gebruik van het Limburgs en het Nedersaksisch.
[77] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 31,6 + 23,5 = 55,1%.
[78] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 46,8 + 5,8 = 52,6%.
[79] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 45,6 + 8,3 = 53,9%.
[80] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 46,0 + 9,7 = 55,7%.
[81] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 31,4 + 19,2 = 50,6%.
[82] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 28,8 + 18,5 = 47,3%.

41,1% en 47,3% vs. 35,1%. Gezien het feit dat de overdracht van een taal op de volgende generatie de belangrijkste factor is in het voortbestaan van die taal, kunnen we stellen dat de toekomst van het Fries nog beter verzekerd is dan die van het Limburgs.[83]

In vergelijking met het Nedersaksisch, doet het Fries het beter in alle contactsituaties Het verschil is het grootst voor wat de communicatie met de kinderen betreft: 47,3% van de Friese panelleden zegt altijd of ook Fries te spreken met de kinderen, terwijl slechts 15,3% van de Nedersaksische panelleden dialect of een regionale taal of iets tussenin spreekt met de kinderen. De 'overlevingskansen' van het Nedersaksisch worden dus sterker bedreigd dan die van het Fries en van het Limburgs.

Taalkeuzes en gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten met vrienden en buren

Naast de taalkeuze in de communicatie met familieleden werd er in de enquête ook gevraagd naar de taalkeuze met **vrienden en buren**. Dit wordt hieronder besproken.

Van het Nederlandse panel geeft 64,7% aan altijd Nederlands te spreken met **vrienden** (figuur 50). Verder spreekt 14,6% Nederlands en Engels met vrienden, 3,5% spreekt Nederlands en Fries, 1,5% spreekt Nederlands, Duits en Engels en 1,1% combineert Nederlands, Engels en Spaans. De Nederlandse panelleden hebben dus waarschijnlijk redelijk veel internationale contacten in hun vriendenkring. De Fisher's exact analyse laat zien welke significante ontwikkelingen er hebben plaatsgevonden ten opzichte van de vorige StaatNed-metingen. Ten eerste zien we – conform de resultaten voor contacten met familieleden – een significante achteruitgang in de keuze voor altijd Nederlands: van 74,8% in 2016 naar 72,0% in 2018 en naar 64,7% in 2020.[84] Verder is er een significante toename in het gebruik van Nederlands en Engels tussen de nulmeting (nl. 12,3%) en de laatste meting (nl. 14,6% **). Deze toename is pas ingezet sinds de tweede meting (nl. 12,1%)[85]. Voor de combinatie van Nederlands en Fries zien we een significante toename tussen 2016 (nl. 2,6%) en 2020 (nl. 4,0%), met een uitschieter in 2018 (nl. 5,4%).[86]

In Friesland spreekt het merendeel van de panelleden een combinatie van Nederlands en Fries met vrienden, namelijk 49,5%. Verder spreekt 33,7% altijd Nederlands, 8,7% altijd Fries, 2,7% Nederlands en Engels en 1,1% Nederlands, Engels en Fries. De Fisher's exact analyse laat een opvallende ontwikkeling zien in de communicatie met vrienden van de Friese panelleden: tussen de nulmeting en de laatste meting is er een redelijk sterke afname in de keuze voor Nederlands en Engels, namelijk van 7,6% (in 2016) naar 2,7% (in 2020 *). De andere ontwikkelingen deden zich enkel voor tussen de eerste en de tweede ronde: er was een toename in de keuze voor altijd Fries (nl. 4,5% in 2016 --> 11,5% in 2018 (*))[87] en een afname in de keuze voor altijd Nederlands (nl. 43,2% in 2016 --> 30,8% in 2018 (**)).

Van de Vlaamse panelleden geeft 65,5% aan altijd Nederlands te spreken met vrienden, 10,0% spreekt Nederlands en Frans, 9,0% spreekt Nederlands en Engels, 3,3% combineert Nederlands, Engels en Frans, 1,7% spreekt Nederlands, Duits, Engels en Frans en 1,1% spreekt Nederlands, Engels, Frans en Spaans. Het feit dat hier in vergelijking met andere situaties meer talen zoals Frans, Engels of Duits opduiken, heeft allicht te maken met het feit dat Vlaamse deelnemers ook geregeld vrienden hebben uit andere delen van het land,

[83] Nog afgezien van het feit dat het Fries in Friesland een officiële taal is die sinds 1980 als een verplicht vak gegeven wordt op basisscholen in Friesland en sinds 1993 ook in de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs.
[84] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}01$ voor 2018 vs. 2016.
[85] Met $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018, maar geen significant verschil tussen 2016 en 2018.
[86] Met $p < 0{,}01$ voor de toename tussen 2016 en 2020, $p < 0{,}0001$ voor de toename tussen 2016 en 2018, en $p < 0{,}05$ voor de afname tussen 2018 en 2020.
[87] Deze sterke toename kan voor een groot deel worden toegeschreven aan het feit dat er in 2018 meer Friese panelleden deelnamen, die geworven waren via streektaalorganisaties en die het Fries een warm hart toedroegen.

uit Brussel of Wallonië bijvoorbeeld, met wie ze Frans, Engels of Duits praten. Bovendien zijn vele tienduizenden Vlamingen nog altijd Franstalig of (vooral) tweetalig Frans-Nederlands (bijv. rond Gent, Antwerpen en Brussel). Uit de Fisher's exact testen komen de volgende ontwikkelingen naar voren: er zijn significante toenames in de combinaties van Nederlands met andere talen, terwijl de keuze voor uitsluitend Nederlands is afgenomen. De keuze voor altijd Nederlands is significant afgenomen van 79,6% in 2016 naar 77,6% in 2018 en 70,5% in 2020.[88] Andere talencombinaties zijn significant toegenomen:[89] er is een spectaculaire toename in de keuze voor Nederlands en Frans tussen 2016 (nl. 4,1%) en 2020 (nl. 10,0%), die pas in 2018 (nl. 4,7%) is ingezet,[90] een toename van Nederlands, Engels en Frans tussen 2018 (nl. 2,5%) en 2020 (nl. 3,3% *), en ook een toename van Nederlands, Engels, Frans en Spaans van 0,5% in 2018 naar 1,1% in 2020 (**).

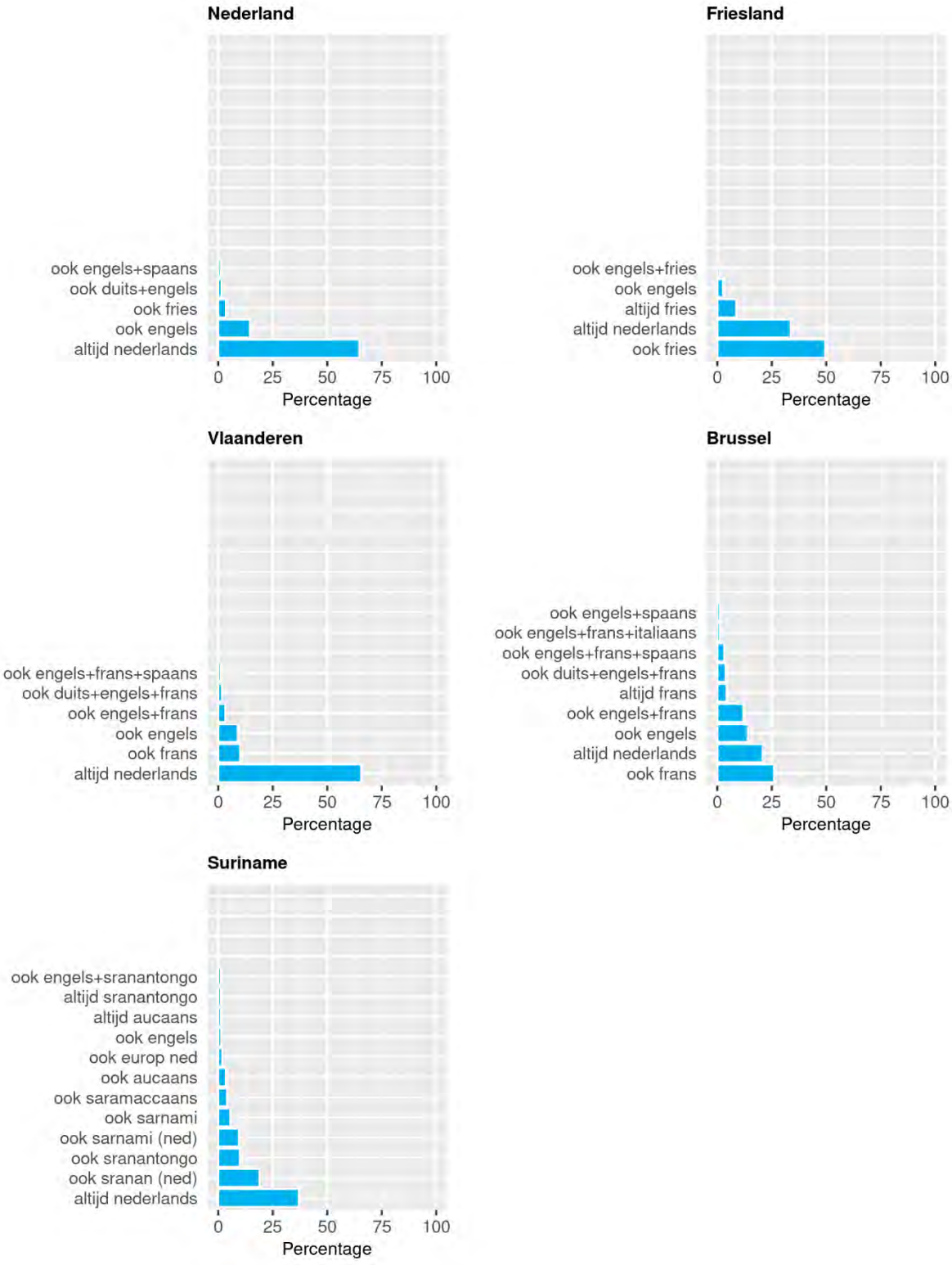
In Brussel wordt het Nederlands sterk beconcurreerd door andere talen in de communicatie met vrienden: slechts 20,8% van de panelleden spreekt altijd Nederlands met vrienden. Een groter deel spreekt Nederlands met Frans, namelijk 26,1%. Ook een aanzienlijk deel van de Brusselaars combineert Nederlands met Engels, namelijk 14,0%. Verder spreekt 12,1% Nederlands, Engels en Frans met vrienden, 4,2% spreekt altijd Frans, 3,9% spreekt Nederlands, Duits, Engels en Frans, 3,3% spreekt Nederlands, Engels, Frans en Spaans, 1,3% combineert Nederlands, Engels, Frans en Italiaans, 1,3% spreekt Nederlands, Engels en Spaans, 1,0% gebruikt altijd Engels, 1,0% combineert Nederlands, Duits en Engels en ten slotte ook 1,0% spreekt Nederlands, Duits, Engels, Frans en Spaans. In vergelijking met de respondenten in BRIO4 wordt er door de StaatNed-panelleden nog relatief veel uitsluitend Nederlands (20,8%) gesproken met vrienden. Van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen spreekt 45,3% Nederlands en Frans met vrienden, 40,9% Nederlands, Frans en Engels, 3,6% altijd Nederlands, 3,6% altijd Frans, 1,5% Nederlands, Frans, Engels en Italiaans en 1,5% Nederlands, Frans, Engels en Spaans (Janssens, 2018: 90).[91]

De Fisher's exact analyse toont de volgende significante ontwikkelingen voor Brussel: de keuze voor altijd Nederlands is dramatisch afgenomen tussen 2016 (nl. 68,7%) en 2020 (nl. 20,8%)[92], de keuze voor Nederlands en Engels is aanzienlijk toegenomen, van 9,0% in 2016 naar 14,0% in 2020 (**), zo ook de keuze voor Nederlands en Frans, met een toename van 7,9% in 2016 naar 26,1% in 2020[93]. In BRIO4 (Janssens, 2018: 91) zien we in de taal die vaak gebruikt wordt met vrienden minder drastische en ook andere verschuivingen (tussen BRIO3/2013 en BRIO4/2018) dan in ons onderzoek: van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen spreekt 62,7% vaak Nederlands met vrienden en dat was 79,7% in BRIO3, 47,4% spreekt vaak Frans en dat was 53,4% in BRIO3 en 9,5% spreekt vaak Engels en dat was 12,8% in BRIO3. Er is dus wel een afname, zij het minder drastisch, in het gebruik van Nederlands met vrienden, maar de keuze voor Frans en Engels zijn afgenomen (in tegenstelling tot onze bevindingen).

Ten slotte bespreken we de taalkeuze van de Surinaamse panelleden met hun vrienden. 37,0% van de Surinaamse deelnemers geeft aan altijd Nederlands te spreken met vrienden en 18,9% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo. In 2018 was Nederlands vermengd met Sranantongo nog de eerste keuze (Rys et al., 2019: 53). Verder spreekt 9,9% Nederlands en Sranantongo met vrienden, 9,5% spreekt

[88] Met p <0,0001 voor 2020 vs. 2016, p <0,0001 voor 2020 vs. 2018 en p <0,05 voor 2018 vs. 2016.
[89] We bespreken hier enkel de talencombinaties die in 2020 hoger scoren dan 1,0%.
[90] Met p <0,0001 voor 2020 vs. 2016 en voor 2020 vs. 2018, maar geen significant verschil tussen 2018 en 2016.
[91] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen spreekt 38,4% Nederlands en Frans met vrienden, 28,1% Nederlands, Frans en Engels, 20,9% altijd Frans, 6,1% Frans en Engels, 0,4% Nederlands, Frans, Engels en Spaans, 0,4% Frans, Engels en Spaans en 0% altijd Nederlands. Voor alle inwoners samen blijkt het Frans de dominante taal, het Nederlands en het Engels worden in gelijke mate gebruikt, maar volgen op verre afstand (Janssens, 2018: 91).
[92] Met p < 0,0001; deze afname was tussen 2016 en 2018 het sterkst (nl. van 68,7% naar 23,7% (p < 0,0001)) en is tussen de twee laatste metingen niet meer significant veranderd.
[93] Met p < 0,0001; de toename was het sterkst tussen 2016 en 2018 (nl. van 7,9% naar 26,8% (p < 0,0001)) en is tussen de twee laatste metingen niet meer significant veranderd.

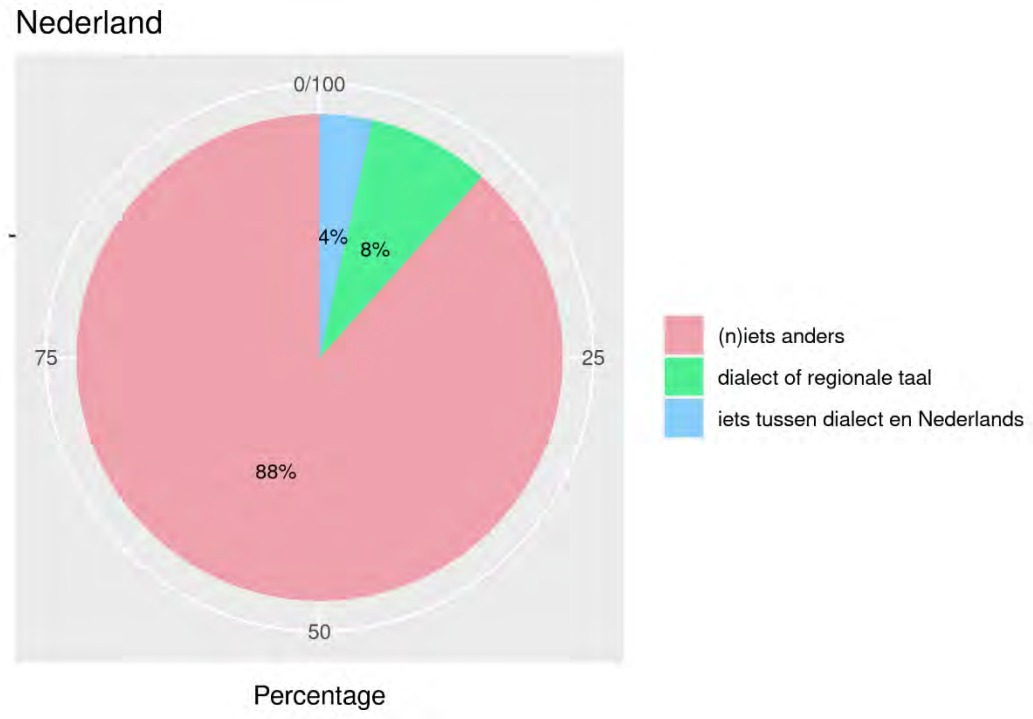
Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 5,5% spreekt Nederlands en Sarnami, 4,1% combineert Nederlands en Saramaccaans, 3,5% spreekt Nederlands en Aucaans, 1,8% spreekt Nederlands en Europees Nederlands, 1,4% gebruikt Nederlands en Engels, 1,3% spreekt altijd Aucaans, 1,2% spreekt altijd Sranantongo en ten slotte ook 1,2% combineert Nederlands, Engels en Sranantongo. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 doen zich de volgende significante tendensen voor: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 21,9% naar 37,0% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 1,0% naar 3,5% (**), een toename in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 1,5% naar 4,1% (**) en een aanzienlijke afname van de keuze voor Nederlands en Sranantongo van 17,1% naar 9,9% (***).

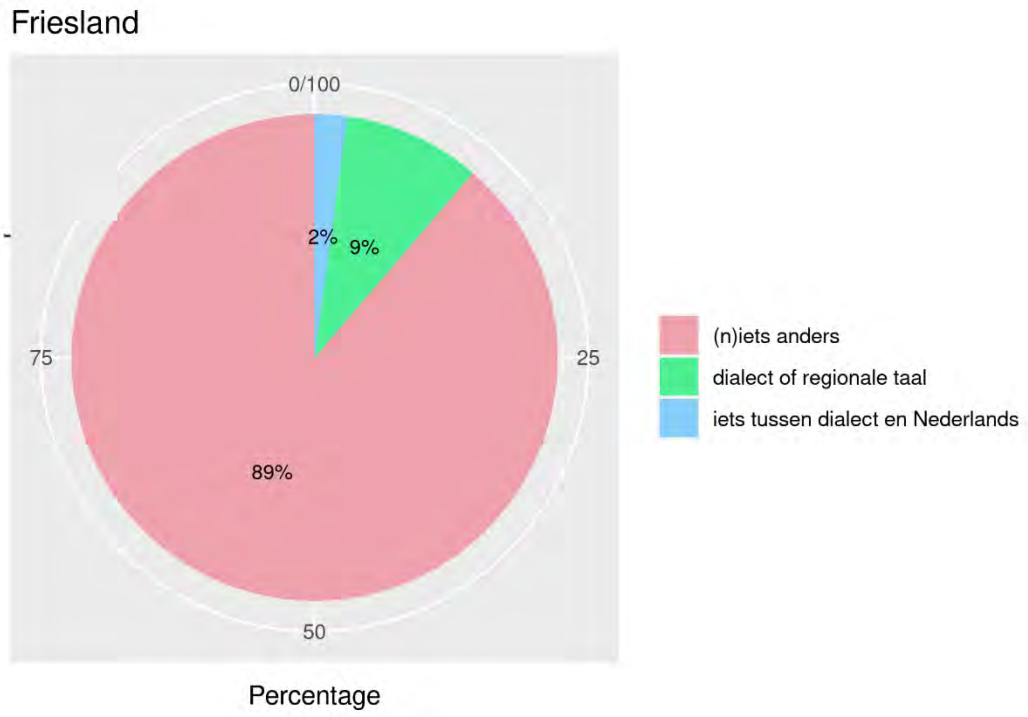
Figuur 50. Met mijn vrienden spreek/sprak ik...

Hoe zit het met het **gebruik van niet-standaardtalige variëteiten in de contacten met vrienden?** Figuur 51 laat zien dat 8,1% van het Nederlandse panel dialect of een regionale taal spreekt met vrienden, dat 3,5% iets tussen dialect en Algemeen Nederlands spreekt, en dat 88,4% (n)iets anders spreekt. Het percentage dat

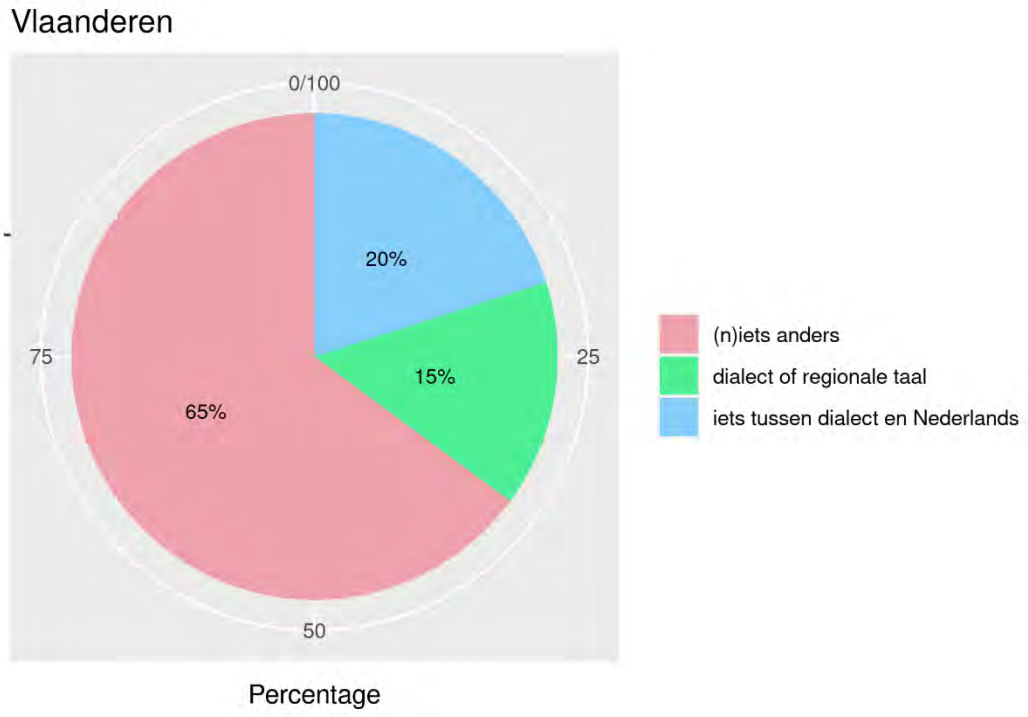
dialect of een regionale taal spreekt met vrienden is iets lager dan in de contacten met (groot)ouders en broer/zus (resp. 9,4%, 11,0% en 9,8%), maar iets hoger dan in contacten met de partner (nl. 6,8%). In Friesland (figuur 52) zegt 9,1% van de panelleden dialect of een regionale taal te spreken met vrienden, 2,2% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands en 88,7% spreekt (n)iets anders. Dit betekent dat in vergelijking met andere situaties, in het contact met vrienden het meest dialect/regionale taal gebruikt wordt door de Friese panelleden. Van de Vlaamse deelnemers (figuur 53) spreekt 15,0% dialect of een regionale taal met vrienden, 20,1% spreekt tussentaal en 64,9% spreekt (n)iets anders. De mate waarin men in Vlaanderen met vrienden dialect/regionale taal spreekt is het meest vergelijkbaar met contacten met de partner (nl. 14,3%) en de mate waarin men tussentaal spreekt is in de communicatie met vrienden het hoogst (wordt gevolgd door contact met de partner, nl. 14,9%). In Brussel ten slotte (figuur 54) zegt 4,9% van de deelnemers dialect of een regionale taal te spreken met vrienden, terwijl 11,3% tussentaal spreekt en 83,8% (n)iets anders spreekt. Net als in Vlaanderen wordt er met vrienden het meest tussentaal gesproken (gevolgd door contacten met de ouders, nl. 9,4%).

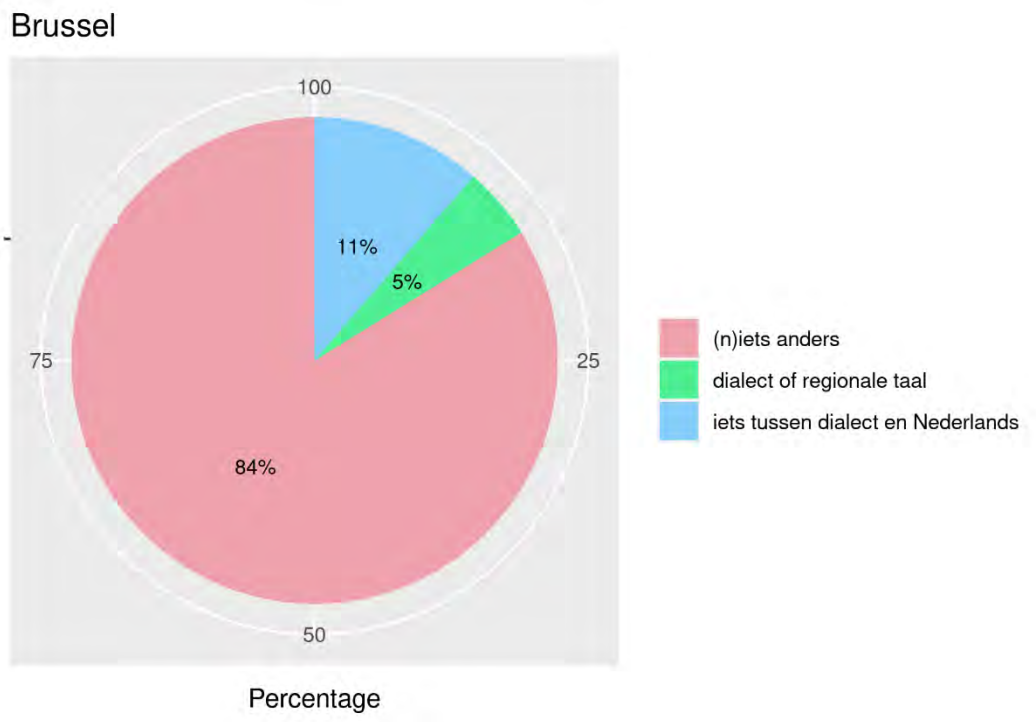
Figuur 51. Met mijn vrienden spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 52. Met mijn vrienden spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 53. Met mijn vrienden spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 54. Met mijn vrienden spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Onder het domein 'naaste omgeving' vallen ook de contacten met **buren**. In Nederland zegt 84,2% van de deelnemers altijd Nederlands te spreken met buren (zie figuur 55). Verder spreekt 8,4% Nederlands en Engels en 2,9% Nederlands en Fries. Waar de communicatie met vrienden sterk internationaal gekleurd is (dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat er slechts 64,7% altijd Nederlands gesproken wordt en dat er allerlei combinaties van Nederlands met andere talen voorkomen), spelen in de communicatie met buren enkel het Engels en het Fries een rol en wordt voor het grootste deel toch uitsluitend Nederlands gebruikt. Wanneer we vergelijken met vorige metingen komen de volgende significante ontwikkelingen naar voren: er is een afname in het gebruik van altijd Nederlands tussen 2016 (nl. 89,9%) en 2020 (nl. 84,2% ***), die eigenlijk hoofdzakelijk heeft plaatsgevonden tussen 2016 en 2018 (nl. 84,6% ***)[94]. Er is een toename van Nederlands en Engels van 4,8% in 2016 naar 6,8% in 2018 en 8,4% in 2020.[95] Ten slotte is er een toename van de keuze voor Nederlands en Fries: van 1,9% in 2016 naar 2,9% in 2020 (**)[96].

In Friesland spreekt het merendeel van de panelleden Nederlands en Fries met buren, namelijk 50,3%; 33,0% spreekt er altijd Nederlands met buren en 15,1% spreekt altijd Fries. De Fisher's exact analyse toont een significante afname van de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (nl. 43,8%) en 2020 (nl. 33,0% *), maar die afname vond eigenlijk vooral tussen 2016 en 2018 (nl. 33,9%)[97] plaats. Verder is er een aanzienlijke toename van de keuze voor Nederlands en Fries, van 38,5% in 2016 naar 50,3% in 2020 (*)[98].

In Vlaanderen zegt 84,1% van de panelleden altijd Nederlands te spreken met buren, 8,0% spreekt Nederlands en Frans, 3,6% Nederlands en Engels en 1,3% Nederlands, Engels en Frans. Net als in Nederland, wordt er in de communicatie met buren veel meer uitsluitend Nederlands gesproken dan in de contacten met

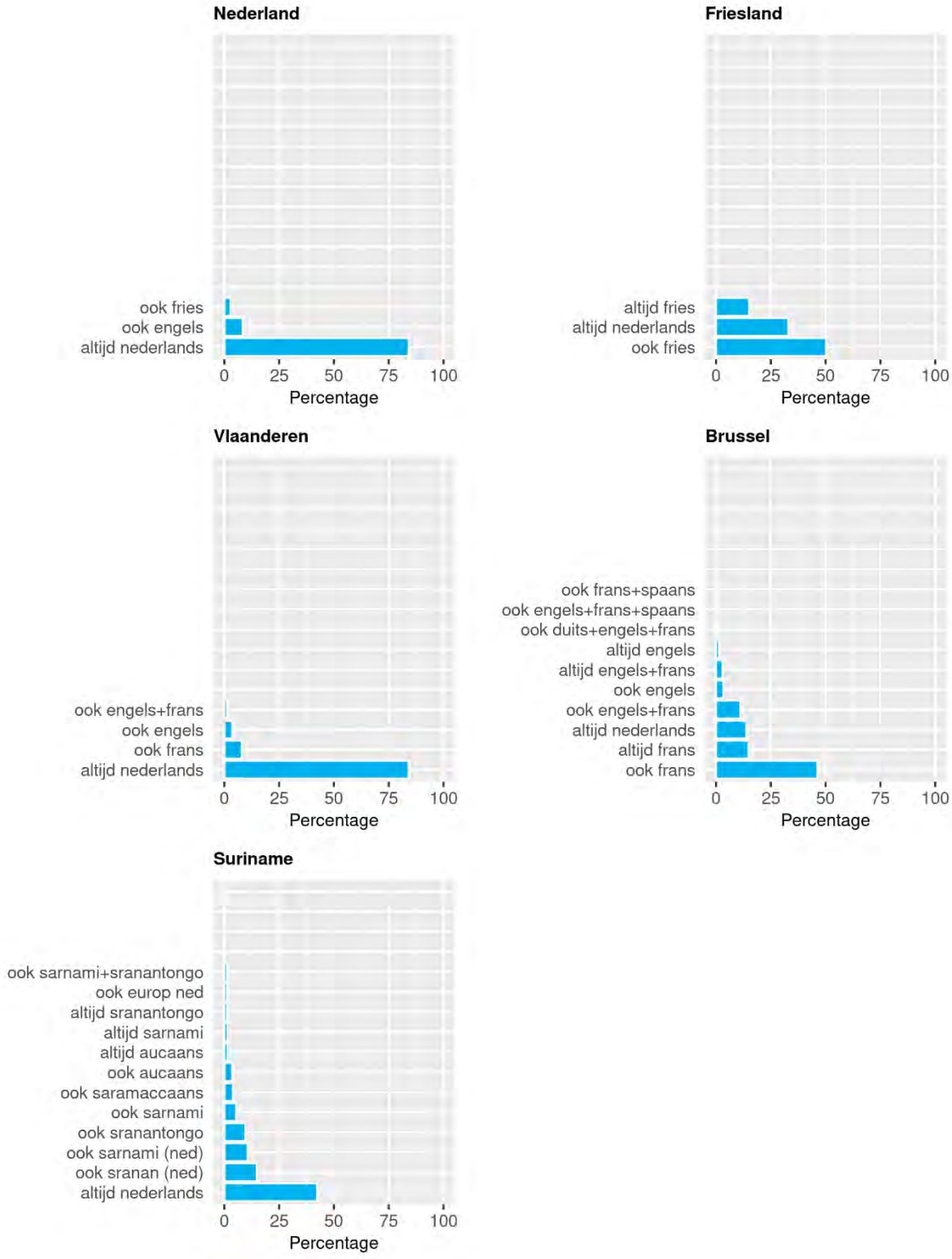
[94] Geen significant verschil tussen 2020 en 2018.
[95] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}001$ voor 2018 vs. 2016.
[96] Er was een uitschieter in 2018 (nl. 3,7%), maar daarna weer een afname.
[97] $p < 0{,}05$ voor 2018 vs. 2016
[98] De keuze voor altijd Fries was bij de tweede meting aanzienlijk toegenomen ten opzichte van de nulmeting (nl. 14,6% --> 25,1% ($p < 0{,}01$)), maar is daarna weer afgenomen (25,1% --> 15,1% ($p < 0{,}01$)), en is dus over de gehele lijn stabiel gebleven.

vrienden (nl. 65,5% altijd Nederlands in Vlaanderen). Toch is de keuze voor altijd Nederlands in gesprekken met buren wel afgenomen ten opzichte van vorige rondes van StaatNed: er is een significante afname van 91,3% in 2016 naar 89,0% in 2018 en 84,1% in 2020.[99] Verder is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 3,4% in 2016 naar 4,6% in 2018 en 8,0% in 2020.[100] Ook voor de keuze voor Nederlands en Engels is er een toename van 2,4% in 2016 naar 3,1% in 2018 en 3,6% in 2020[101]; deze toename vond vooral plaats tussen de eerste en de tweede meting.

Van het Brusselse panel spreekt het merendeel Nederlands en Frans met de buren, namelijk 46,3%. Verder spreekt 14,9% altijd Frans met buren. Slechts 13,9% zegt altijd Nederlands te spreken. De combinatie Nederlands, Engels en Frans wordt ook vaak genoemd (nl. 11,1%), 3,4% spreekt Nederlands en Engels, 3,0% spreekt altijd Engels en Frans, 1,4% gebruikt altijd Engels, 1,0% combineert Nederlands, Duits, Engels en Frans, 1,0% spreekt Nederlands, Engels, Frans en Spaans en 1,0% Nederlands, Frans en Spaans. Het meertalige karakter van Brussel blijkt dus ook uit de taalkeuzes die mensen maken als ze met hun buren spreken. Er is ook een aantal opvallende ontwikkelingen in de taalkeuze met de buren sinds de nulmeting. Ten eerste komt uit de Fisher's exact analyse een enorme afname van de keuze voor altijd Nederlands naar voren, namelijk van 80,8% in 2016 naar 13,7% in 2018 en 13,9% in 2020.[102] Deze afname vond echter al plaats tussen de eerste en tweede meting, terwijl de situatie sinds de tweede meting stabiel gebleven is. Daarentegen is de positie van het Frans sterker geworden: er is een toename in de keuze voor altijd Frans van 1,0% in 2016 naar 6,3% in 2018 en 14,9% in 2020[103] en in de keuze voor Nederlands en Frans van 9,3% in 2016 naar 46,3% in 2020 (***), met een uitschieter in 2018 (nl. 51,6%). Deze Brusselse resultaten zijn erg gelijkaardig met de bevindingen in BRIO4 voor de combinaties Nederlands en Frans en Nederlands, Frans en Engels, maar onder de StaatNed-panelleden wordt wel meer altijd Nederlands en minder altijd Frans gerapporteerd. Van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen spreekt 42,2% Nederlands en Frans met buren, 34,1% altijd Frans, 18,5% Nederlands, Frans en Engels, 2,2% altijd Nederlands, 2,2% Frans en Engels en 0,8% Frans en andere talen (Janssens, 2018: 103-104).[104] In vergelijking met BRIO3 (2013) zijn er geen grote veranderingen, behalve dat het Engels zich in het talengebruik met de buren steeds vaker bij het Frans en het Nederlands voegt.

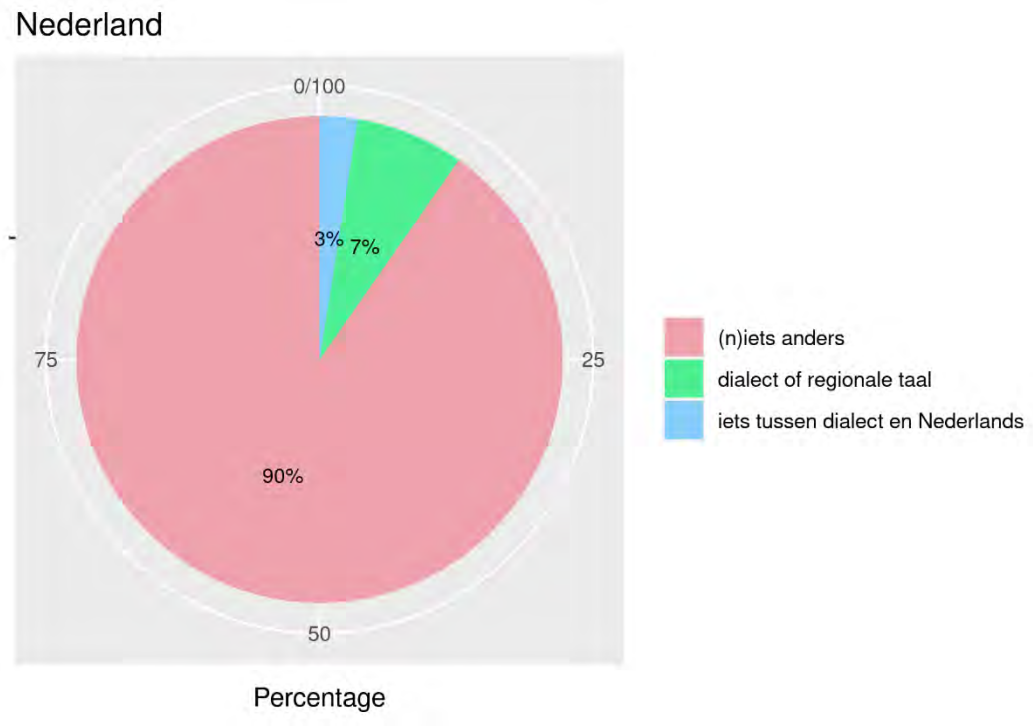
In Suriname geeft 42,4% van het panel aan altijd Nederlands te spreken met buren en 14,8% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo. Bij de nulmeting was Nederlands vermengd met Sranantongo nog de eerste keuze (Rys et al., 2019: 56). Verder spreekt 10,7% Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 9,6% spreekt Nederlands en Sranantongo, 5,4% combineert Nederlands en Sarnami, 4,0% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 3,6% spreekt Nederlands en Aucaans, 1,5% spreekt altijd Aucaans, 1,5% gebruikt altijd Sarnami, 1,3% spreekt altijd Sranantongo, 1,3% combineert Nederlands en Europees Nederlands en ook 1,3% spreekt Nederlands, Sarnami en Sranantongo. In vergelijking met de nulmeting is de keuze voor altijd Nederlands significant toegenomen, namelijk van 23,3% naar 42,4% (***). De keuze voor altijd Sarnami is afgenomen van 3,0% naar 1,5% (*). Ook de keuze voor Nederlands en Sranantongo is afgenomen, van 12,9% naar 9,6% (*). Daarentegen is de combinatie van Nederlands en Aucaans toegenomen (nl. 0,7% --> 3,6% ***), alsook de keuze voor Nederlands en Saramaccaans (nl. 1,5% --> 4,0%).

[99] Met $p < 0,0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0,0001$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0,01$ voor 2018 vs. 2016.
[100] Met $p < 0,0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0,0001$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0,05$ voor 2018 vs. 2016.
[101] Met $p < 0,01$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0,05$ voor 2018 vs. 2016, maar geen significant verschil tussen 2020 en 2018.
[102] $p < 0,0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0,0001$ voor 2018 vs. 2020, maar geen significant verschil tussen 2020 en 2018.
[103] Met $p < 0,0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0,05$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0,01$ voor 2018 vs. 2016.
[104] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans spreekt 43,3% Nederlands en Frans met buren, 35,6% altijd Frans, 14,6% Nederlands, Frans en Engels, 4,6% Frans en Engels, 1,9% Frans en andere talen en 0% altijd Nederlands (Janssens, 2018: 103-104).

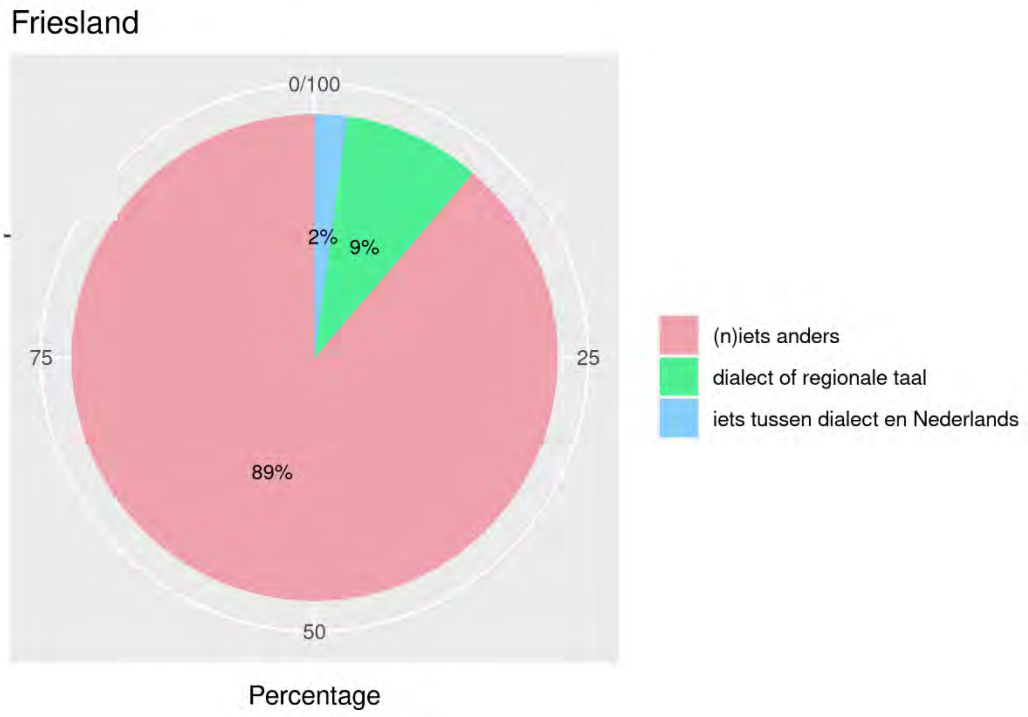

Figuur 55. Met mijn buren spreek/sprak ik...

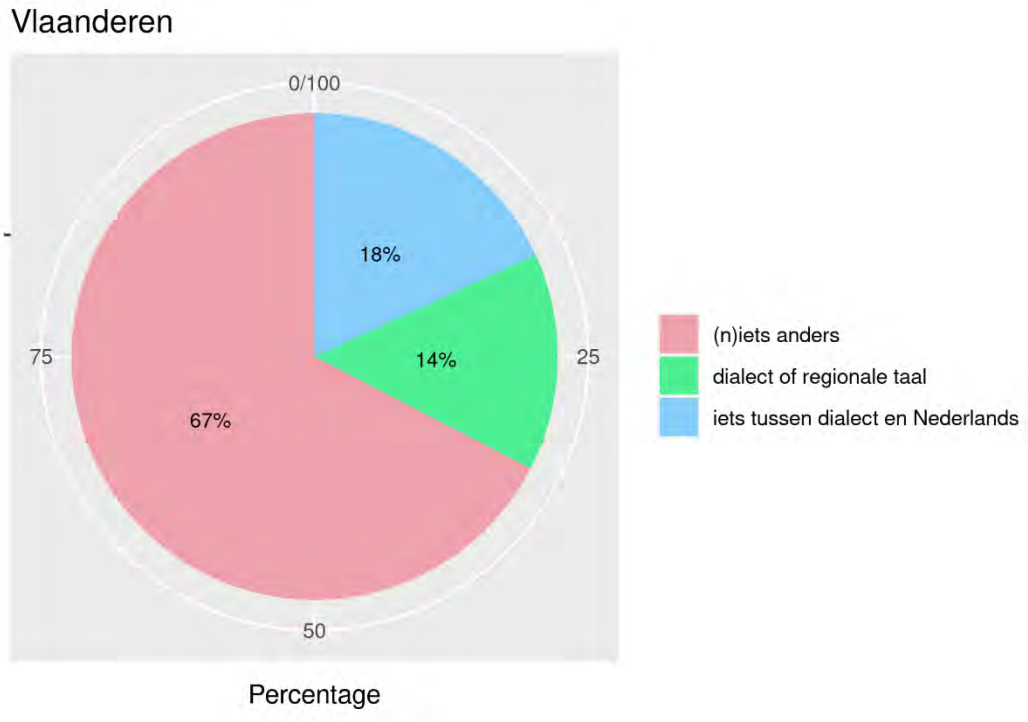
Uit figuur 56 blijkt dat 7,2% van het Nederlandse panel **dialect of een regionale taal** spreekt **met** de **buren**, en dat 2,5% een tussenvariëteit en 90,3% (n)iets anders spreekt. Deze cijfers zitten tussen die van contacten met vrienden en contacten met de partner in. In Friesland (figuur 57) spreekt 9,1% dialect of een regionale taal met buren; dat is evenveel als met vrienden. 2,2% spreekt er iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in en 88,7% spreekt (n)iets anders. Van het Vlaamse panel (figuur 58) zegt 18,1% dialect of een regionale taal te spreken, 14,4% tussentaal en 67,4% (n)iets anders. De Vlaamse deelnemers spreken met hun buren iets meer dialect of een regionale taal dan met hun vrienden (nl. 15,0%). In Brussel ten slotte (figuur 59), spreekt slechts 3,2% dialect of een regionale taal met buren, 6,1% spreekt er tussentaal en 90,6% spreekt (n)iets anders met buren. Alleen in de communicatie met de partner en de kinderen wordt er nog minder dialect of een regionale taal en minder tussentaal gesproken.

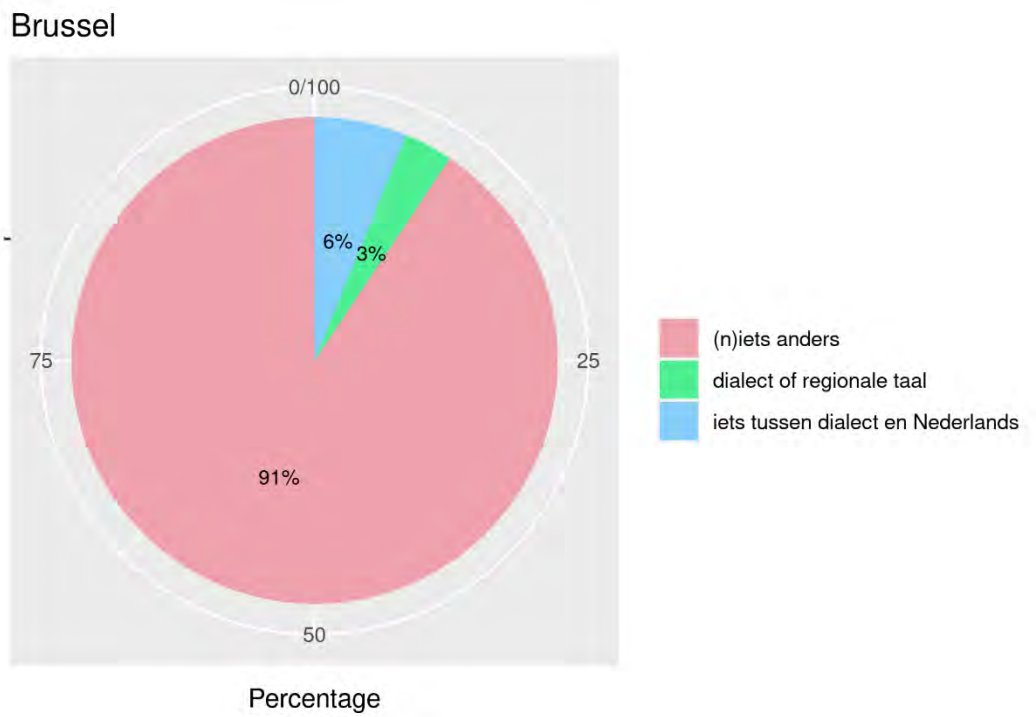
Figuur 56. Met mijn buren spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 57. Met mijn buren spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 58. Met mijn buren spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 59. Met mijn buren spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

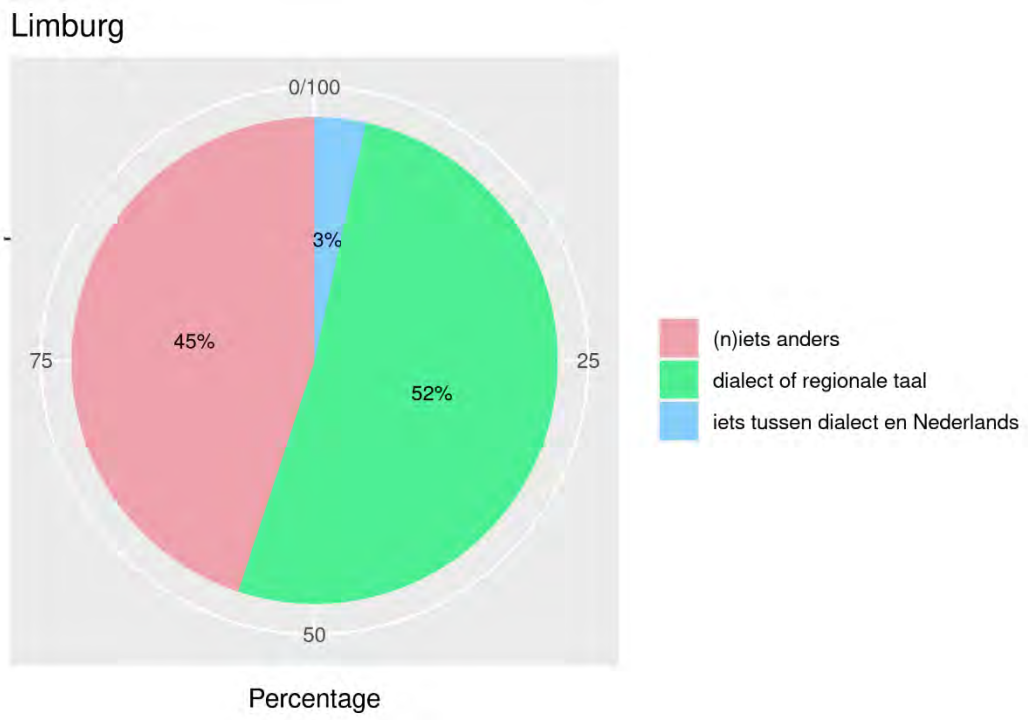
Ten slotte bespreken we hier kort het gebruik van niet-standaardtalige variëteiten met **vrienden en buren** door de **Limburgse en Nedersaksische panelleden**, en we vergelijken de resultaten met die van de **Friese** panelleden.

Van de Limburgse panelleden geeft 51,7% aan dialect of een regionale taal te spreken met vrienden (figuur 60), 3,4% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands[105] en 44,9% spreekt (n)iets anders. Met buren (figuur 61) spreekt 44,2% van de Limburgse deelnemers dialect of een regionale taal, 3,4% een tussenvariëteit[106] en 52,5% (n)iets anders. Deze cijfers komen min of meer overeen met die van de vorige meting (zie Rys et al. 2019: 58).

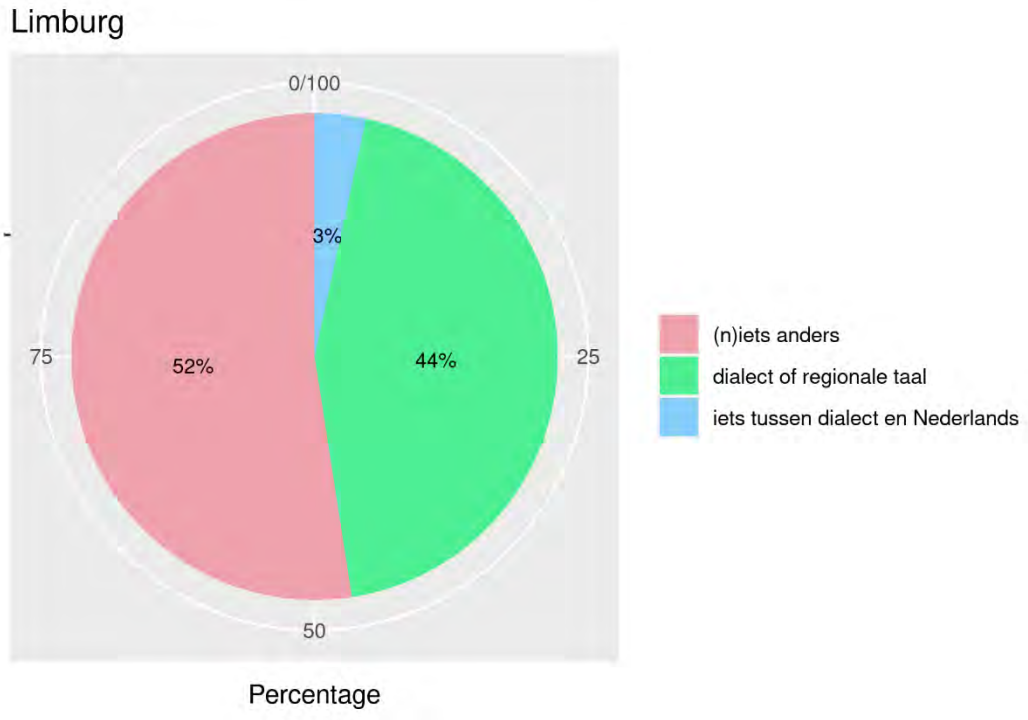
Volgens de rapportage van de Nedersaksische panelleden spreekt 24,9% dialect of een regionale taal met vrienden (figuur 62), 14,8% spreekt een tussenvariëteit[107] en 60,3% spreekt (n)iets anders. Met buren (figuur 63) spreekt 24,4% dialect of een regionale taal, 8,6% iets tussen dialect en Algemeen Nederlands[108] en 67,0% (n)iets anders. Ook deze cijfers wijken nauwelijks af van die van de vorige meting (zie Rys et al. 2019: 58).

We kunnen besluiten dat de Limburgers en Nedersaksen aanzienlijk meer niet-standaardtalige variëteiten spreken met vrienden en buren dan de Nederlandse panelleden in het algemeen. De Limburgse panelleden spreken vooral meer dialect, de Nedersaksische panelleden ook meer tussenvariëteiten. Net als in contacten met familieleden, ligt het gebruik van dialect of een regionale taal met vrienden en buren hoger bij de Limburgse dan bij de Nedersaksische panelleden.

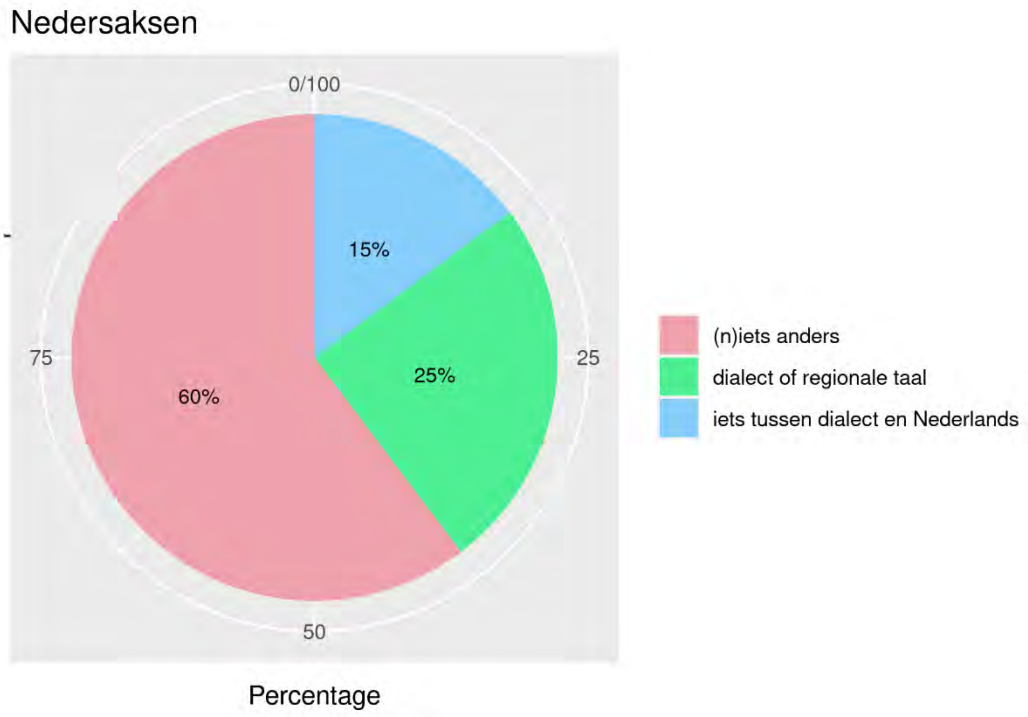
[105] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 51,7 + 3,4 = 55,1%.
[106] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 44,2 + 3,4 = 47,6%.
[107] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 24,9 + 14,8 = 39,7%.
[108] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect of Nederlands in' is 24,4 + 8,6 = 33,0%.

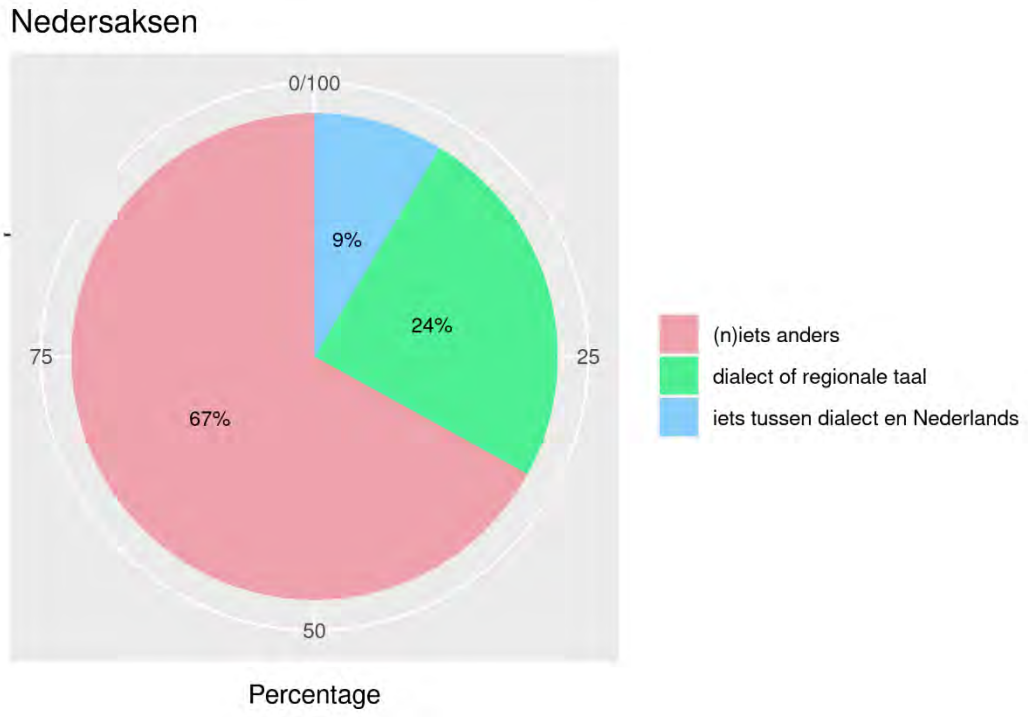
Figuur 60. Met mijn vrienden spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 61. Met mijn buren spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten - Limburg

Figuur 62. Met mijn vrienden spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 63. Met mijn buren spreek/sprak ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten - Nedersaksen

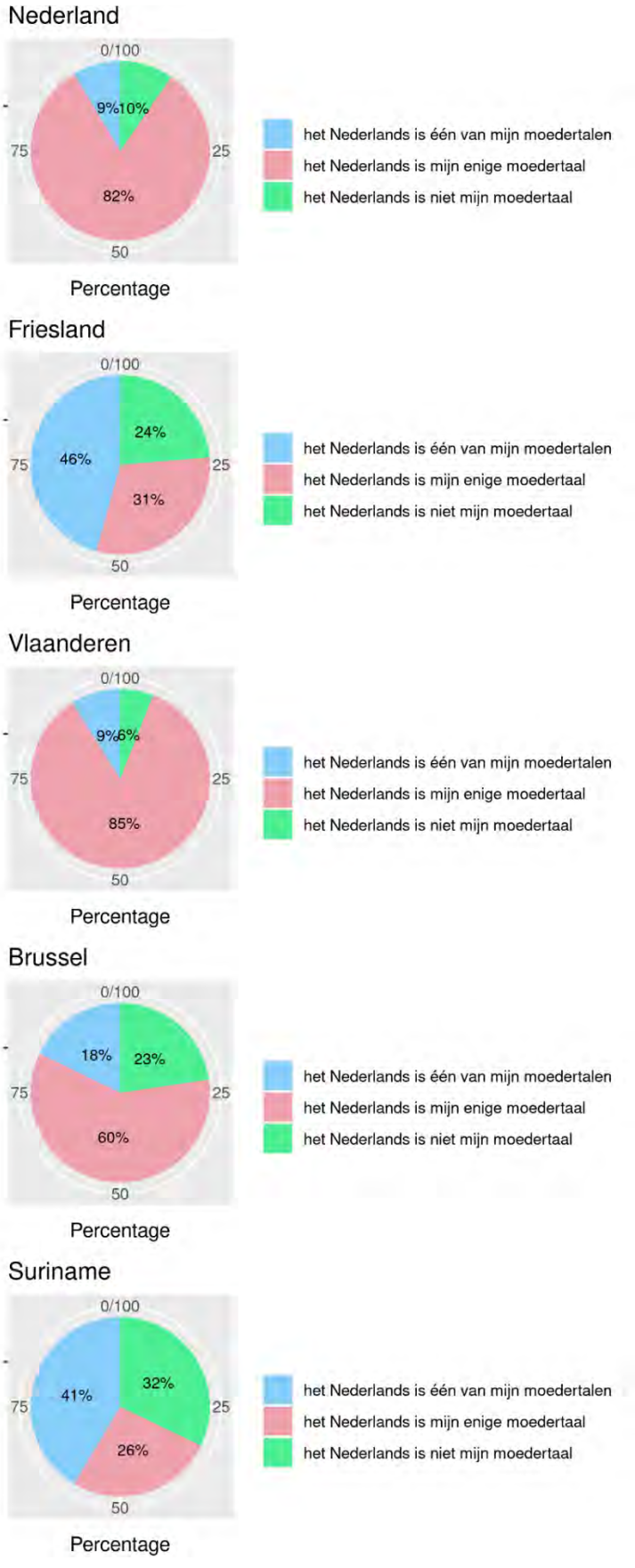
We vergelijken de Limburgse en Nedersaksische resultaten ook met die van het Fries in Friesland. Met vrienden wordt er door 58,2% van de Friese panelleden altijd of ook Fries gesproken[109] en met buren door 65,4%[110]. Dat betekent dat er zowel met vrienden als met buren meer Fries dan Limburgs wordt gesproken, respectievelijk 58,2% vs. 55,1% en 65,4% vs. 47,6%, en meer Fries dan Nedersaksisch wordt gesproken, respectievelijk 58,2% vs. 39,7% en 65,4% vs. 33,0%.

2.1.1.2. Welke taal spreken deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands met hun familie, vrienden en bekenden?

Zoals in de inleiding al werd gezegd, hebben de onderzoekers in deze ronde van Staat van het Nederlands extra inspanningen geleverd om een groter aantal deelnemers te werven voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. Bij de vorige metingen was het aantal deelnemers met een andere taal dan het Nederlands als moedertaal nogal laag, waardoor de antwoorden op sommige vragen niet altijd even betrouwbaar waren.[111] Bij de nulmeting, in 2016, was het antwoord op de vraag 'Is uw moedertaal Nederlands?' negatief bij 5% van de Nederlandse, 32% van de Friese, 3% van de Vlaamse en 12% van de Brusselse panelleden. Bij de tweede meting, in 2018, was het antwoord op diezelfde vraag negatief bij 5% van de Nederlandse, 27% van de Friese, 1% van de Vlaamse, 11% van de Brusselse en 40% van de Surinaamse panelleden.

In deze ronde van Staat van het Nederlands was de vraagstelling enigszins anders, namelijk 'Is het Nederlands uw enige moedertaal of een van uw moedertalen of niet uw moedertaal?' De antwoorden hierop worden gerepresenteerd in figuur 64.

[109] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 8,7 + 49,5 = 58,2%.
[110] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 15,1 + 50,3 = 65,4%.
[111] Een indicatie voor de mate van representativiteit is de 'foutenmarge'. Sinds de tweede meting wordt bij elke vraag en per regio de foutenmarge berekend. In dit onderzoek geldt een foutenmarge van < 5% als ideaal, een foutenmarge tussen 5 en 10% als betrouwbaar mits de nodige voorzichtigheid in acht genomen wordt, en een foutenmarge > 10% als niet erg betrouwbaar.

Figuur 64. Is het Nederlands uw enige moedertaal of één van uw moedertalen of niet uw moedertaal?

In Nederland antwoordt 9,6% van de deelnemers dat het Nederlands niet de moedertaal is (vgl. 5% in 2016 en 5% in 2018). Daarnaast is er nog 8,6% bij wie het Nederlands een van de moedertalen is en 81,8% die het Nederlands als enige moedertaal heeft.

In Friesland zegt 23,7% dat het Nederlands niet de moedertaal is (vgl. 32% in 2016, 27% in 2018).[112] Verder geeft 45,7% aan dat het Nederlands een van de moedertalen is en 30,6% heeft het Nederlands als enige moedertaal.

In Vlaanderen zegt 6,0% van de deelnemers dat het Nederlands niet de moedertaal is (vgl. 3% in 2016, 1% in 2018). Daarnaast antwoordt 8,9% dat het een van de moedertalen is en 85,1% dat het de enige moedertaal is.

In Brussel antwoordt 22,7% dat het Nederlands niet de moedertaal is (vgl. 12% in 2016, 11% in 2018). Verder is er nog 17,8% bij wie het Nederlands een van de moedertalen is en 59,5% bij wie het de enige moedertaal is.

In Suriname geeft 32,1% aan dat het Nederlands niet de moedertaal is (vgl. 40% in 2018). Verder zegt 41,4% dat het Nederlands een van de moedertalen is en slechts 26,4% dat het de enige moedertaal is.

We kunnen dus concluderen dat de opzet om meer niet-moedertaalsprekers te werven over het algemeen gelukt is, behalve in het geval van Friesland en Suriname, waar er nu iets minder niet-moedertaalsprekers van het Nederlands deelnamen. Dit is echter geen probleem voor de representativiteit, omdat het aantal niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in beide regio's toch al aanzienlijk groter was dan in de overige regio's.

De resultaten die we in deze paragraaf bespreken, hebben betrekking op de deelnemers die aangaven het Nederlands NIET als moedertaal te hebben (dus groen op de schijfdiagrammen hierboven). Voor deze panelleden bespreken we de taalkeuzes met hun verschillende familieleden, vrienden en buren.[113]

In figuur 65 wordt **de taalkeuze van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in de naaste omgeving in het algemeen** (i.e. alle situaties tesamen) gerepresenteerd. Van het Nederlandse panel zegt 38,3% altijd Nederlands te spreken, 9,6% spreekt altijd Fries[114], 6,8% spreekt Nederlands en Engels, 3,5% spreekt Nederlands en Fries, 3,3% spreekt altijd Russisch, 2,3% spreekt altijd Engels en 2,2% spreekt altijd Spaans. Verder worden nog genoemd: Nederlands en Russisch (1,7%), altijd Hongaars (1,5%), altijd Pools (1,3%), altijd Fins (1,2%), Nederlands en Spaans (1,1%), altijd Portugees (1,1%) en Nederlands, Engels en Russisch (1,1%).

In Friesland is het merendeel van de panelleden die aangeven een andere moedertaal te hebben Friestalig (nl. 131 van de 140 panelleden, 93,6%). Dat blijkt ook uit de resultaten voor de taalkeuze in de naaste omgeving: 53,8% spreekt altijd Fries, 22,7% spreekt Nederlands en Fries en slechts 15,7% spreekt altijd Nederlands.

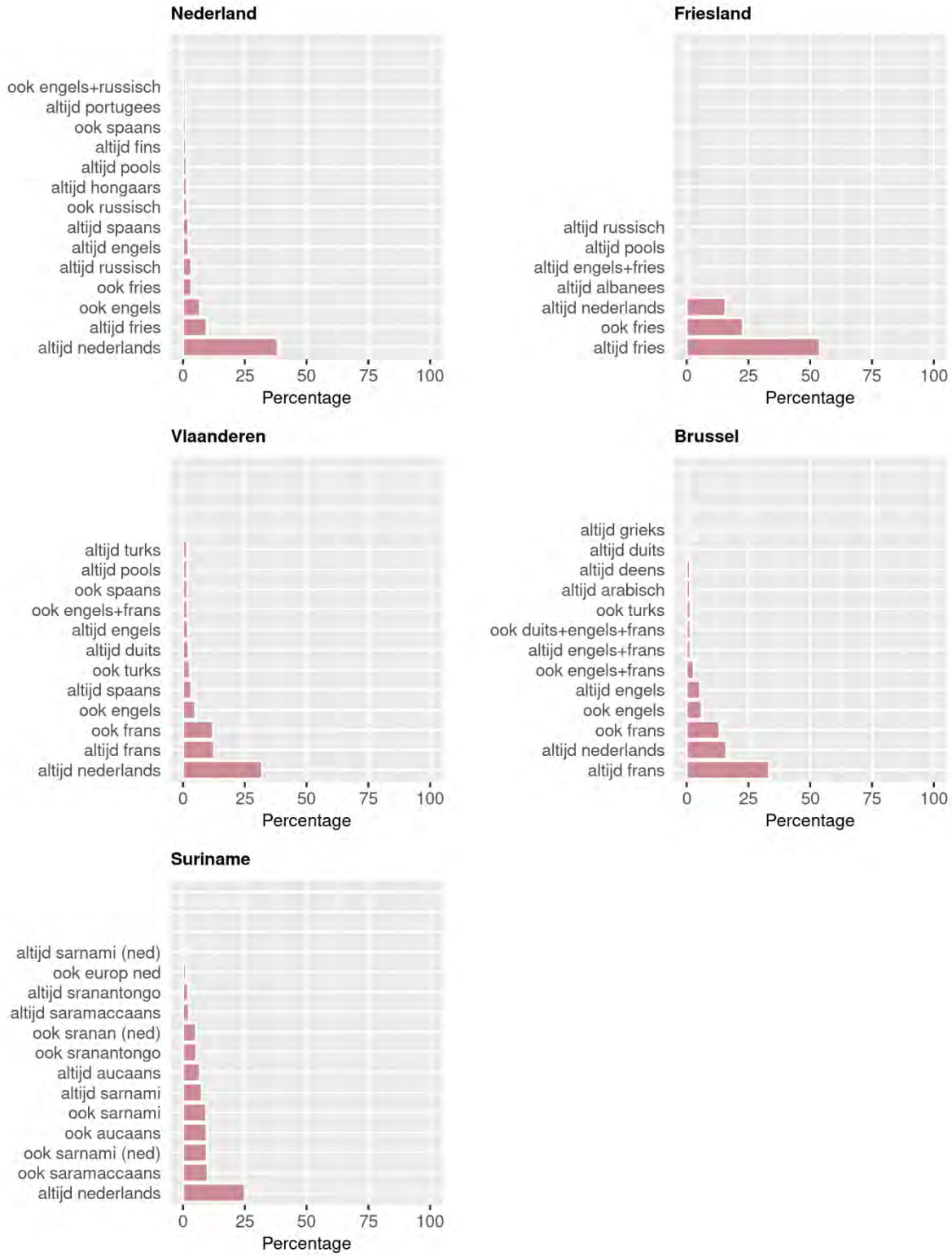
[112] Overigens is in al die gevallen de moedertaal het Fries.
[113] In paragraaf 2.1.1.1 werden de resultaten besproken voor de 'panelleden in het algemeen', dit wil zeggen zowel de moedertaalsprekers van het Nederlands als de respondenten die een andere taal dan het Nederlands als moedertaal hebben. In dat geval gaat het dus om álle deelnemers uit de gestratificeerde dataset waardoor de resultaten maximaal representatief zijn voor de bevolking/populatie in het gebied waarop ze betrekking hebben. In de huidige paragraaf komen de resultaten aan bod van de niet-moedertaalsprekers alleen. In sommige paragrafen echter (bijv. par. 2.1.4) worden de resultaten van de niet-moedertaalsprekers afgezet tegen die van de moedertaalsprekers alleen.
[114] Van de Nederlandse panelleden die het Nederlands niet als moedertaal hebben, antwoordt het merendeel, namelijk 32,4%, dat ze in plaats van of naast het Nederlands Fries spreken. Dit verklaart de redelijk hoge percentages voor altijd/ook Fries in de Nederlandse resultaten die in deze paragraaf besproken worden.

Van de Vlaamse panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands zegt 32,0% altijd Nederlands te spreken in de naaste omgeving, 12,6% geeft aan altijd Frans te spreken, 12,1% spreekt Nederlands en Frans, 5,0% spreekt Nederlands en Engels, 3,5% spreekt altijd Spaans, 2,7% spreekt Nederlands en Turks, 2,3% spreekt altijd Duits, 1,9% spreekt altijd Engels, 1,9% combineert Nederlands, Engels en Frans, 1,9% spreekt Nederlands en Spaans, 1,7% spreekt altijd Pools en ook 1,7% ten slotte spreekt altijd Turks.

In Brussel spreekt het merendeel van de niet-moedertaalsprekers altijd Frans, namelijk 33,3%. Verder spreekt 16,0% altijd Nederlands in de naaste omgeving, 13,4% combineert Nederlands en Frans, 6,0% spreekt Nederlands en Engels, 5,5% spreekt altijd Engels, 2,9% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 1,6% spreekt altijd Engels en Frans, 1,6% combineert Nederlands, Duits, Engels en Frans, 1,6% spreekt Nederlands en Turks, 1,3% spreekt altijd Arabisch, 1,3% spreekt altijd Deens, 1,0% spreekt altijd Duits en 1,0% spreekt altijd Grieks. Bij het Brusselse StaatNed-panel registreren we opvallend hoge resultaten voor altijd Nederlands en combinaties met Nederlands. In BRIO4 is het gebruik van Nederlands door anderstaligen helemaal niet zo goed zichtbaar, zeker niet met de partner of het eigen gezin (Janssens, 2018: 55-58), wel iets meer met vrienden en buren (Janssens, 2018: 90 en 103-104).

Van de Surinaamse panelleden die niet het Nederlands als moedertaal hebben, spreekt het grootste deel toch altijd Nederlands in de naaste omgeving, namelijk 25,1%. Verder spreekt 10,0% Nederlands en Saramaccaans, 9,7% Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 9,6% Nederlands en Aucaans, 9,4% Nederlands en Sarnami, 7,7% altijd Sarnami, 6,8% altijd Aucaans, 5,5% Nederlands en Sranantongo, 5,2% ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 2,4% altijd Saramaccaans, 2,1% altijd Sranantongo, 1,2% Nederlands en Europees Nederlands en 1,0% altijd Sarnami vermengd met Nederlands.

Algemeen kunnen we stellen dat er in de naaste omgeving door niet-moedertaalsprekers van het Nederlands gebruik wordt gemaakt van een rijk ‘talenpalet’. Het Nederlands heeft daarin ook zeker een rol, maar wordt aanzienlijk minder vaak als enige taal gebruikt en wordt met een of meerdere andere talen gecombineerd.

Figuur 65. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in de naaste omgeving? – algemeen – niet-moedertaalsprekers

In wat volgt bespreken we de **taalkeuzes van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in verschillende soorten contacten**. Bij die bespreking komt ook telkens de vergelijking met de vorige metingen aan bod. Omdat het aantal deelnemers per stelling soms aan de lage kant is, wat tot hogere foutenmarges en minder representativiteit leidt, zullen we in de bespreking hieronder telkens de respectievelijke foutenmarges noemen. Een foutenmarge van minder dan 5,0% is ideaal, bij een foutenmarge tussen 5,0% en 10,0% is enige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie, maar een foutenmarge van meer dan 10,0% betekent dat de resultaten minder betrouwbaar zijn.

Figuur 66 representeert de taalkeuze van de niet-moedertaalsprekers in de contacten die ze hebben met hun grootouders. In de Nederlandse enquête (foutenmarge 6,4%) antwoordt 29,6% altijd Nederlands te spreken met de eigen **grootouders**, 16,3% spreekt altijd Fries, 8,2% spreekt altijd Russisch, 5,2% altijd Spaans, 3,4% altijd Fins, 3,4% altijd Hongaars en 3,0% altijd Pools. Verder komen nog de volgende talen voor: altijd Portugees (2,6%), altijd Duits (2,1%), altijd Italiaans (2,1%), altijd Zweeds (2,1%), altijd Bulgaars (1,7%), altijd Engels (1,7%), altijd Deens (1,3%), altijd Roemeens (1,3%) en altijd Servo-Kroatisch (1,3%). De gekozen talen en de mate waarin ze gebruikt worden in gesprekken met de grootouders reflecteren natuurlijk in zekere mate de samenstelling van de groep niet-moedertaalsprekers. De mate waarin er 'altijd' voor deze talen gekozen wordt, geeft aan dat in de meeste gevallen de grootouders geen Nederlands beheersen.

Ook de resultaten van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands vergelijken we met de twee vorige StaatNed-metingen door middel van een Fisher's exact analyse. Voor de Nederlandse resultaten komt daar het volgende uit: er is een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands van 14,5% in 2016 naar 17,1% in 2018 en 29,6% in 2020.[115] Dit resultaat kan wellicht verklaard worden door de vergrote steekproef.[116]

Daarnaast zijn er bij de Nederlandse niet-moedertaalsprekers ontwikkelingen in de keuze voor altijd Fries die wellicht toe te schrijven zijn aan de relatief hoge mate van Friese deelname in de tweede StaatNed-ronde (2018) en dan in het bijzonder door mensen die het Fries een warm hart toedragen. Dat verklaart waarom de keuze voor altijd Fries tussen 2016 (nl. 43,6%) en 2018 (nl. 59,3% *) was toegenomen, om vervolgens weer af te nemen tussen 2018 en 2020 (nl. 16,3% ***). Afgezien van deze op- en neergaande evolutie van de keuze voor altijd Fries, mede veroorzaakt door de manier van ledenwerving in de tweede ronde, is er desalniettemin een significante en aanzienlijke afname in de keuze voor altijd Fries tussen 2016 (nl. 43,6%) en 2020 (nl. 16,3% ***). Ten slotte is er tussen 2016 en 2020 een significante afname in de keuze voor altijd Duits (6,8% --> 2,1% (*)) en tussen 2018 en 2020 een toename in de keuze voor altijd Spaans (0,8% --> 5,2% (*)).

In Friesland (foutenmarge 15,3%), waar het overgrote deel van de niet-moedertaalsprekers het Fries als moedertaal heeft, spreekt 78,0% altijd Fries met de grootouders en 12,2% spreekt er altijd Nederlands.[117] Gezien de foutenmarge hebben verdere analyses weinig zin. Bij deze resultaten – en ook alle volgende resultaten van de Friese niet-moedertaalsprekers – moeten we er ons van bewust zijn dat er een vertekening optreedt doordat de meerderheid van de niet-moedertaalsprekers in Friesland eentalig Friestalig is.[118] We

[115] Met $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018, maar geen significant verschil tussen 2016 en 2018.
[116] Een alternatieve verklaring is dat de grootouders zelf steeds langer in Nederland wonen en het Nederlands steeds beter beheersen, terwijl de kleinkinderen in Nederland geboren zijn en de oorspronkelijke taal steeds minder beheersen. Dit is echter een proces dat zich langzaam voltrekt en de periode (van vier jaar) waarin we de toename van het Nederlands optekenen, is te kort voor een dergelijke evolutie.
[117] De overige genoemde talen worden telkens maar door 1 persoon (= 2,4%) gesproken. Let wel: de foutenmarge van deze Friese resultaten is 15,3%. Voor deze stelling zijn de Friese resultaten dus niet zo betrouwbaar.
[118] Overigens is het de vraag of deze Friezen terecht opgeven dat Nederlands niet hun moedertaal is. Dat is afhankelijk van hoe je 'moedertaal' definieert. Ook wanneer je eerst Fries hebt geleerd (van je ouders) en daarna Nederlands (van anderen), maar wel tijdens de eerste zeven levensjaren, kan Nederlands toch als een moedertaal beschouwd worden (nl. zogenaamde sequentiële bilingualen). Dit wordt echter door de betreffende deelnemers allicht niet zo aangevoeld.

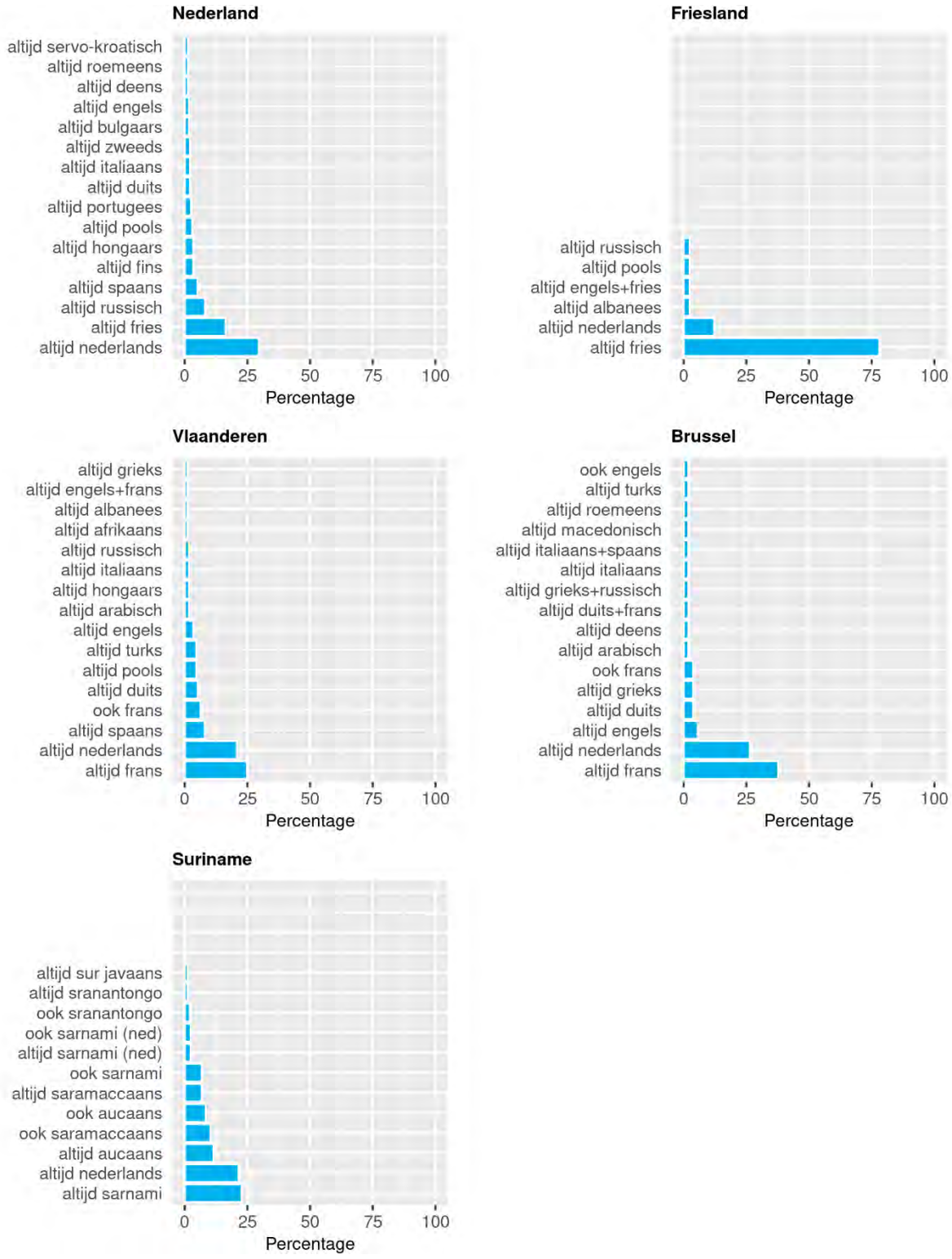
kunnen de Friestalige Friezen niet op één lijn zetten met het kleine aantal Friese deelnemers die een andere moedertaal dan het Nederlands of het Fries hebben. In principe zeggen de resultaten over de Friese niet-moedertaalsprekers dus vooral iets over de taalkeuzes van (eentalig) Friestaligen.

Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 7,5%) geeft 24,9% aan altijd Frans te spreken met de grootouders, 20,8% spreekt altijd Nederlands, 8,1% spreekt altijd Spaans, 6,4% spreekt Nederlands en Frans, 5,2% spreekt altijd Duits, 4,6% altijd Pools, 4,6% altijd Turks en 3,5% altijd Engels. Verder komen de volgende talen nog voor: altijd Arabisch (1,7%), altijd Hongaars (1,7%), altijd Italiaans (1,7%), altijd Russisch (1,7%), altijd Afrikaans (1,2%), altijd Albanees (1,2%), altijd Engels en Frans (1,2%) en altijd Grieks (1,2%). In de vergelijking met de vorige metingen komen er voor Vlaanderen maar twee significante tendensen naar voren: tussen 2016 en 2020 is er een afname in de keuze voor altijd Turks (12,9% --> 4,6% (*)) en een afname in de keuze voor Nederlands en Frans (14,5% --> 6,4% (*)).[119]

In Brussel (foutenmarge 13,5%) geeft 37,7% aan altijd Frans te spreken met grootouders, 26,4% spreekt altijd Nederlands, 5,7% altijd Engels, 3,8% altijd Duits, 3,8% altijd Grieks en 3,8% Nederlands en Frans.[120] De foutenmarge is te hoog om vergelijkingen met vorige metingen zinvol te maken. Het percentage voor altijd Nederlands is erg hoog in vergelijking met BRIO4, waarin deze taalkeuze zelfs helemaal niet voorkomt in het contact met grootouders: van de respondenten uit anderstalige gezinnen spreekt slechts 0,2% Nederlands en een andere taal met de grootouders, 2,7% spreekt Frans en een andere taal en 97,1% spreekt een andere taal met de grootouders (Janssens, 2018: 57).

In Suriname (foutenmarge 6,2%) ten slotte spreekt het merendeel (22,7%) van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands altijd Sarnami met de grootouders. Verder spreekt 21,5% er altijd Nederlands, 11,6% altijd Aucaans, 10,4% Nederlands en Saramaccaans, 8,4% Nederlands en Aucaans, 6,8% altijd Saramaccaans en 6,8% Nederlands en Sarnami. Daarnaast komen de volgende talen(combinaties) voor: altijd Sarnami vermengd met Nederlands (2,4%), ook Sarnami vermengd met Nederlands (2,4%), ook Sranantongo (2,0%), altijd Sranantongo (1,2%) en altijd Surinaams-Javaans (1,2%). De vergelijking met de nulmeting uit 2018 laat de volgende tendensen zien. Ten eerste is er een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 11,5% naar 21,5% (**). Daarnaast is er een toename in de keuze voor altijd Aucaans (3,2% --> 11,6% (**)) en in de keuze voor ook Aucaans (1,3% --> 8,4% (**)), alsook in de keuze voor ook Saramaccaans (0,6% --> 10,4% (***)). De keuze voor Nederlands en Sarnami daarentegen, is erop achteruitgegaan, namelijk van 24,4% naar 6,8% (***).

[119] Deze laatste afname zou mogelijk te maken kunnen hebben met de relatief hoge scores voor altijd Frans en altijd Nederlands, waardoor beide talen misschien minder gecombineerd worden, maar daarvoor hebben we geen aanwijzingen in de longitudinale bevindingen (nl. geen toename van altijd Frans en altijd Nederlands).
[120] Let op: de foutenmarge is hoog en de resultaten zijn dus minder betrouwbaar; 3,8% vertegenwoordigt hier slechts 2 deelnemers.

Figuur 66. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

In de communicatie met de **ouders** (figuur 67) komen bij de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,1%) min of meer dezelfde talen in ongeveer dezelfde volgorde terug als in de contacten met grootouders. Van dit panel zegt 23,1% altijd Nederlands te spreken met de ouders en 14,9% altijd Fries. De volgende talen worden nog genoemd: altijd Russisch (7,1%), altijd Spaans (4,7%), altijd Hongaars (3,9%), altijd Engels (3,5%), altijd Pools (3,5%), altijd Fins (2,7%), altijd Portugees (2,7%), altijd Duits (2,4%), altijd

Italiaans (2,0%), altijd Zweeds (2,0%), altijd Bulgaars (1,6%), altijd Deens (1,6%), altijd Roemeens (1,6%) en altijd Servo-Kroatisch (1,6%). De twee voornaamste ontwikkelingen, die ook bij de communicatie met de grootouders uit de Fisher's exact analyse kwamen, zijn een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands van 12,9% in 2016 naar 23,1% in 2020 (*) en een afname in de keuze voor altijd Fries (nl. 37,1% --> 14,9% (***)) en voor ook Fries (nl. 6,8% --> 0,8% (**)) tussen 2016 en 2020.[121]

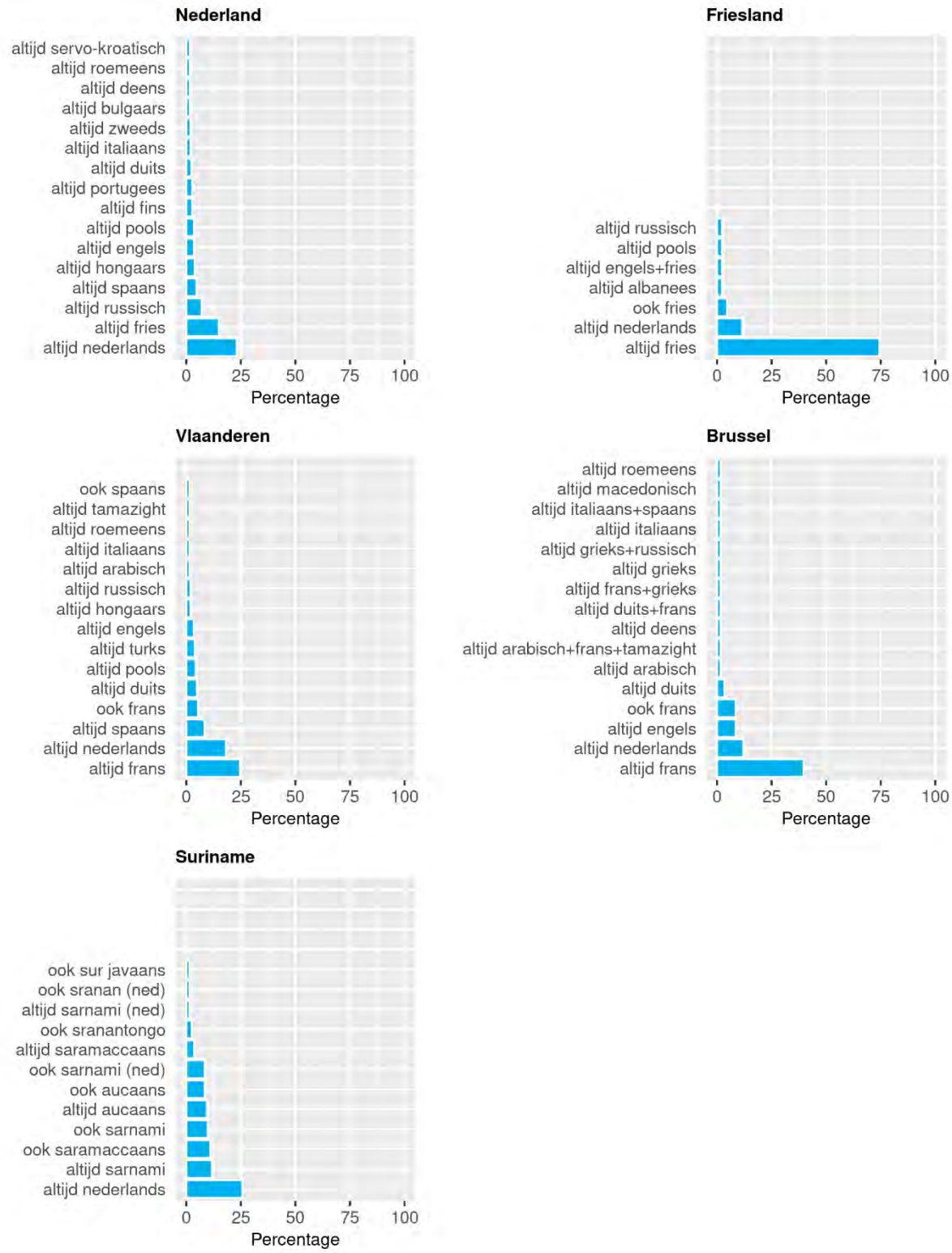
In Friesland (foutenmarge 14,9%) spreekt 74,4% van de niet-moedertaalsprekers altijd Fries met de ouders, 11,6% spreekt altijd Nederlands en 4,7% spreekt Nederlands en Fries.[122] Gezien de hoge foutenmarge hebben verdere analyses geen zin.

Ook in Vlaanderen (foutenmarge 6,9%) komen weer ongeveer dezelfde talen in min of meer dezelfde volgorde voor als bij de contacten met de grootouders. De meest voorkomende talen zijn Frans en Nederlands: 24,6% van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers spreekt altijd Frans met de ouders en 18,2% spreekt altijd Nederlands. De andere taalkeuzes die worden genoemd zijn altijd Spaans (8,4%), ook Frans (5,4%), altijd Duits (4,9%), altijd Pools (4,4%), altijd Turks (3,9%), altijd Engels (3,4%), altijd Hongaars (2,0%), altijd Russisch (2,0%), altijd Arabisch (1,5%), altijd Italiaans (1,5%), altijd Roemeens (1,5%), altijd Tamazight (1,5%) en ook Spaans (1,5%). Ten opzichte van de nulmeting in 2016 doen er zich bij de Vlaamse niet-moedertaalsprekers drie significante tendensen voor: er is een toename in de keuze voor altijd Frans (14,5% --> 24,6% (*)), maar een afname in de keuze voor Nederlands en Frans (14,5% --> 5,4% (*))[123], en er is een afname in de keuze voor Nederlands en Turks (7,9% --> 0,5% (**)). Wellicht zijn deze verschuivingen gedeeltelijk toe te schrijven aan de uitgebreide en deels anders samengestelde steekproef.

In Brussel (foutenmarge 12,9%) spreekt het merendeel van de niet-moedertaalsprekers altijd Frans met de ouders, namelijk 39,7%. Verder spreekt 12,1% altijd Nederlands, 8,6% altijd Engels, 8,6% Nederlands en Frans en 3,4% altijd Duits.[124] De foutenmarge weerhoudt ons ervan om verdere analyses te doen.

In Suriname (foutenmarge 5,9%) spreekt het merendeel van de deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands toch altijd Nederlands met de ouders, namelijk 25,7%. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat ouders er bewuster van worden dat kinderen het Nederlands goed moeten beheersen, omdat Nederlands nog steeds de schooltaal is. Zo kan het bijvoorbeeld gebeuren dat kinderen oorspronkelijk in een andere moedertaal werden opgevoed, maar op iets latere leeftijd toch hoofdzakelijk Nederlands gingen praten met hun ouders omdat hun ouders zelf overschakelden op het Nederlands. Verder spreekt 11,8% altijd Sarnami, 11,0% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 9,9% spreekt Nederlands en Sarnami, 9,6% spreekt altijd Aucaans, 8,5% Nederlands en Aucaans, 8,5% Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 3,7% spreekt altijd Saramaccaans, 2,6% Nederlands en Sranantongo, 1,5% altijd Sarnami vermengd met Nederlands, 1,5% ook Nederlands vermengd met Sranantongo en 1,5% Nederlands en Surinaams-Javaans. In vergelijking met de nulmeting in 2018 doen er zich de volgende ontwikkelingen voor: er is een zeer sterke toename in de keuze voor altijd Nederlands van 8,9% naar 25,7% (***), alsook in de keuze voor altijd Aucaans (0,5% --> 9,6% (***)), er is ook een toename in de keuze voor ook Aucaans (3,1% --> 8,5% (*)) en in de keuze voor ook Saramaccaans (3,7% --> 11,0% (**)). De keuze voor Nederlands en Sarnami is daarentegen afgenomen (19,9% --> 9,9% (**)).[125]

[121] Afgezien van de tijdelijke toename in de keuze voor het Fries in 2018.
[122] De andere talen worden telkens door slechts 1 persoon (= 2,3%) opgegeven. Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves niet zo betrouwbaar.
[123] Hier is mogelijk sprake van een verschuiving van Nederlands en Frans naar altijd Frans.
[124] De andere talen(combinaties) worden telkens maar door één deelnemer (= 1,7%) genoemd. Gezien de hoge foutenmarge zijn die opgaves niet zo betrouwbaar.
[125] Hierbij moet gezegd worden dat bij de nulmeting de Surinaamse steekproef in zekere mate gebiased was ten opzichte van Hindustani (en het Sarnami).

Figuur 67. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

Welke talen spreken niet-moedertaalsprekers met hun **broer of zus** (figuur 68)? In Nederland (foutenmarge 6,5%) zegt 25,0% van de deelnemers altijd Nederlands te spreken met de eigen broer of zus, 17,1% spreekt altijd Fries en 5,7% spreekt altijd Russisch. Verder worden de volgende talen genoemd: altijd Engels (3,9%), altijd Spaans (3,9%), altijd Fins (3,1%), altijd Pools (3,1%), altijd Duits (2,6%), altijd Zweeds (2,6%), altijd

Hongaars (2,2%), altijd Deens (1,8%), altijd Italiaans (1,8%), altijd Bulgaars (1,3%), altijd Portugees (1,3%), ook Fries (1,3%), en ook Servo-Kroatisch (1,3%). De voornaamste tendensen die uit de Fisher's exact analyse naar voren komen zijn een afname in de keuze voor altijd Fries van 37,6% in 2016 naar 17,1% in 2020 (***) en een afname in de keuze voor Nederlands en Fries van 9,6% in 2016 naar 1,3% in 2020 (***).

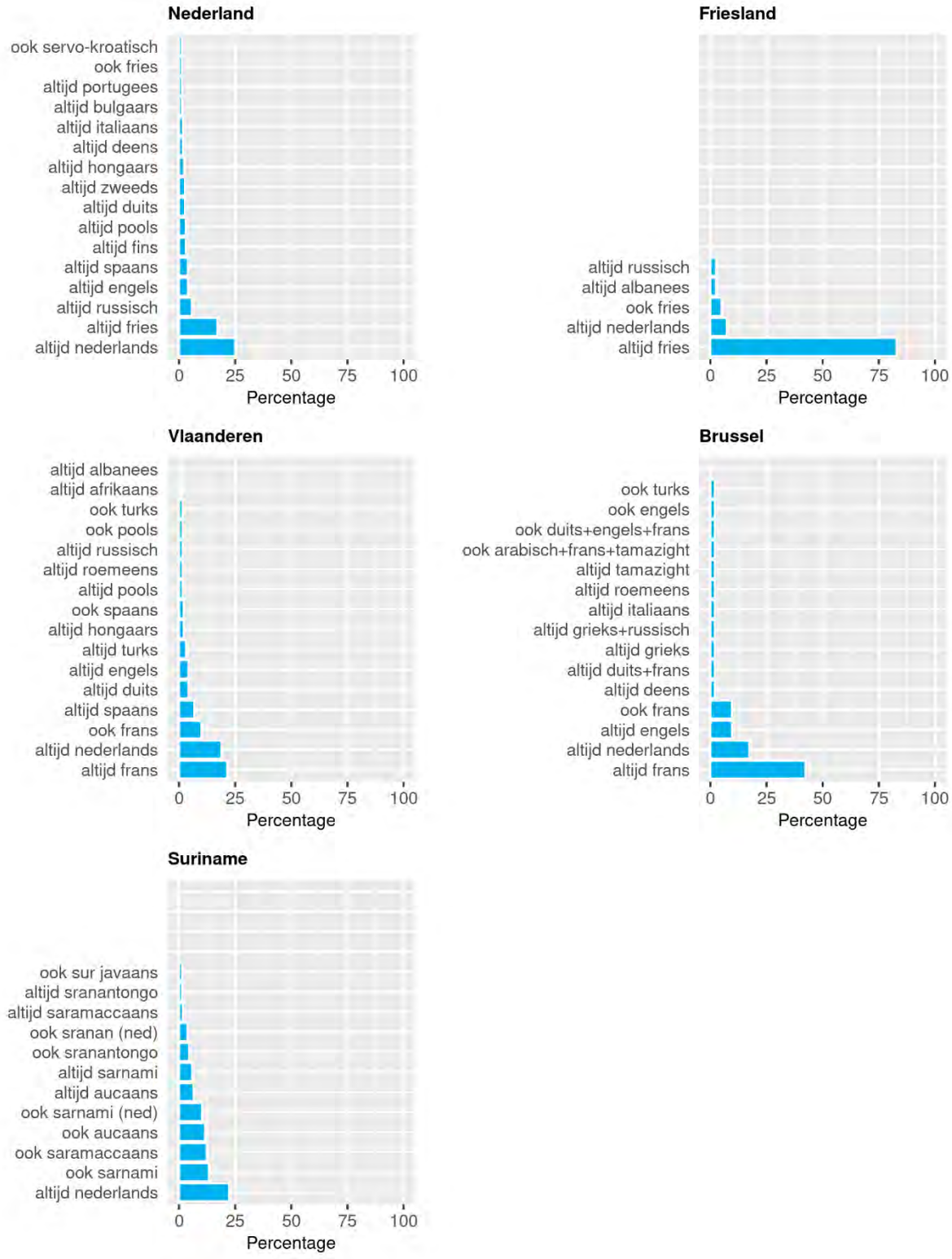
Van de niet-moedertaalsprekers in Friesland (foutenmarge 15,3%) zegt 82,9% altijd Fries te spreken met zijn of haar broer/zus, 7,3% spreekt altijd Nederlands en 4,9% spreekt Nederlands en Fries.[126]

Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 7,1%) spreekt 21,5% altijd Frans met de eigen broer of zus, 18,8% spreekt altijd Nederlands. Dit resultaat ligt vooral in lijn met de resultaten voor de Turkse (14%) en Poolse (15%) Vlamingen in SID (2017: 164)[127], maar is een pak hoger dan voor de Roemeense (9%) en een pak lager dan voor de Congolese (36%) en Marokkaanse (56%) Vlamingen. Verder gebruikt 9,9% van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans, 6,8% spreekt altijd Spaans, 4,2% spreekt altijd Duits, 4,2% spreekt altijd Engels en 3,1% spreekt altijd Turks. Verder komen de volgende talen(combinaties) voor: altijd Hongaars (2,1%), ook Spaans (2,1%), altijd Pools (1,6%), altijd Roemeens (1,6%), altijd Russisch (1,6%), Nederlands en Pools (1,6%), Nederlands en Turks (1,6%), altijd Afrikaans (1,0%) en altijd Albanees (1,0%). Er zijn twee significante ontwikkelingen ten opzichte van de nulmeting: de keuze voor altijd Frans is toegenomen van 10,6% in 2016 naar 21,5% in 2020 (*) en de keuze voor Nederlands en Turks is fors afgenomen (van 12,1% in 2016 naar 1,6% in 2020 (**)). Zoals hierboven al werd aangegeven zijn deze forse verschuivingen allicht grotendeels toe te schrijven aan de sterk uitgebreide steekproef.

In Brussel (foutenmarge 13,6%) antwoordt 42,3% altijd Frans te spreken met broers en zussen. Verder spreekt 17,3% altijd Nederlands, 9,6% altijd Engels en 9,6% Nederlands en Frans.[128] Gezien de foutenmarge trekken we geen vergelijkingen met vorige metingen.

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,7%) spreekt het grootste deel, namelijk 22,3%, toch altijd Nederlands met de eigen broer of zus. 13,4% spreekt Nederlands en Sarnami, 12,3% combineert Nederlands en Saramaccaans, 11,6% spreekt Nederlands en Aucaans, 10,3% spreekt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 6,5% gebruikt altijd Aucaans, 5,8% spreekt altijd Sarnami, 4,5% spreekt naast Nederlands ook Sranantongo en 3,8% ook Nederlands vermengd met Sranantongo. Verder worden nog genoemd: altijd Saramaccaans (1,7%), altijd Sranantongo (1,4%) en ook Surinaams-Javaans (1,4%). Als we de nieuwe resultaten vergelijken met de nulmeting in 2018 zien we opnieuw een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands (6,0% --> 22,2% (***)). Overige toenames zien we in de keuze voor Nederlands en Aucaans (2,9% --> 11,6% (***)) en voor Nederlands en Saramaccaans (5,1% --> 12,3% (**)). Daarentegen zijn er significante afnames in de keuze voor altijd Sarnami (11,8% --> 5,8% (*)) en voor altijd Saramaccaans (5,9% --> 1,7% (**)).

[126] De overige talen worden telkens door maar één persoon (2,4%) genoemd. Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves niet erg betrouwbaar.
[127] Stuyck, K., Doyen, G., Feys, Y., Noppe, J., Jacques, A., Buysschaert, P. (2018). *Survey Samenleven in Diversiteit 2017*. Brussel: Agentschap Binnenlands Bestuur
[128] De overige talen worden telkens door maar één persoon (1,9%) genoemd. Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves niet erg betrouwbaar.

Figuur 68. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

Van de Nederlandse deelnemers voor wie het Nederlands geen moedertaal is (foutenmarge 6,0%) zegt 41,3% dat ze altijd Nederlands spreken met hun partner (figuur 69). Dit resultaat ligt heel erg in lijn met Marokkaanse Nederlanders (41% vaak of altijd Nederlands met partner), meer dan Turkse Nederlanders (30%), maar minder dan Antilliaanse (74%) en Surinaamse Nederlanders (93%) (zie Huijnk & Andriessen, 2016; verderop SCP, 2016).[129] Verder spreekt 14,1% van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Engels met de partner, 7,1% geeft aan altijd Fries te spreken, 3,7% spreekt altijd Engels, 3,3% gebruikt Nederlands en Fries en 3,0% spreekt Nederlands en Spaans. Verder komen ook nog de volgende talen(combinaties) voor: altijd Russisch (1,9%), Nederlands, Engels en Spaans (1,5%), Nederlands en Russisch (1,5%), altijd Spaans (1,1%), en Nederlands, Duits en Engels (1,1%). Er komen een aantal tendensen naar voren uit de vergelijking met vorige rondes. Ten eerste is – net als bij de andere contactsituaties – de keuze voor altijd Fries drastisch afgenomen van 20,9% in 2016 naar 7,1% in 2020 (***)[130]. De keuze voor Nederlands én Fries is ook sterk afgenomen (11,3% in 2016 --> 3,3% in 2020 (**)). Verder is er een opvallende stijging in de keuze voor Nederlands en Engels, namelijk van 5,2% in 2016 naar 14,1% in 2020 (**). Bij de tweede meting in 2018 was er weliswaar een dieptepunt in het gebruik van altijd Nederlands (27,8%)[131], maar tussen 2016 (39,1%) en 2020 (41,3%) zit er geen significant verschil in de keuze voor altijd Nederlands.

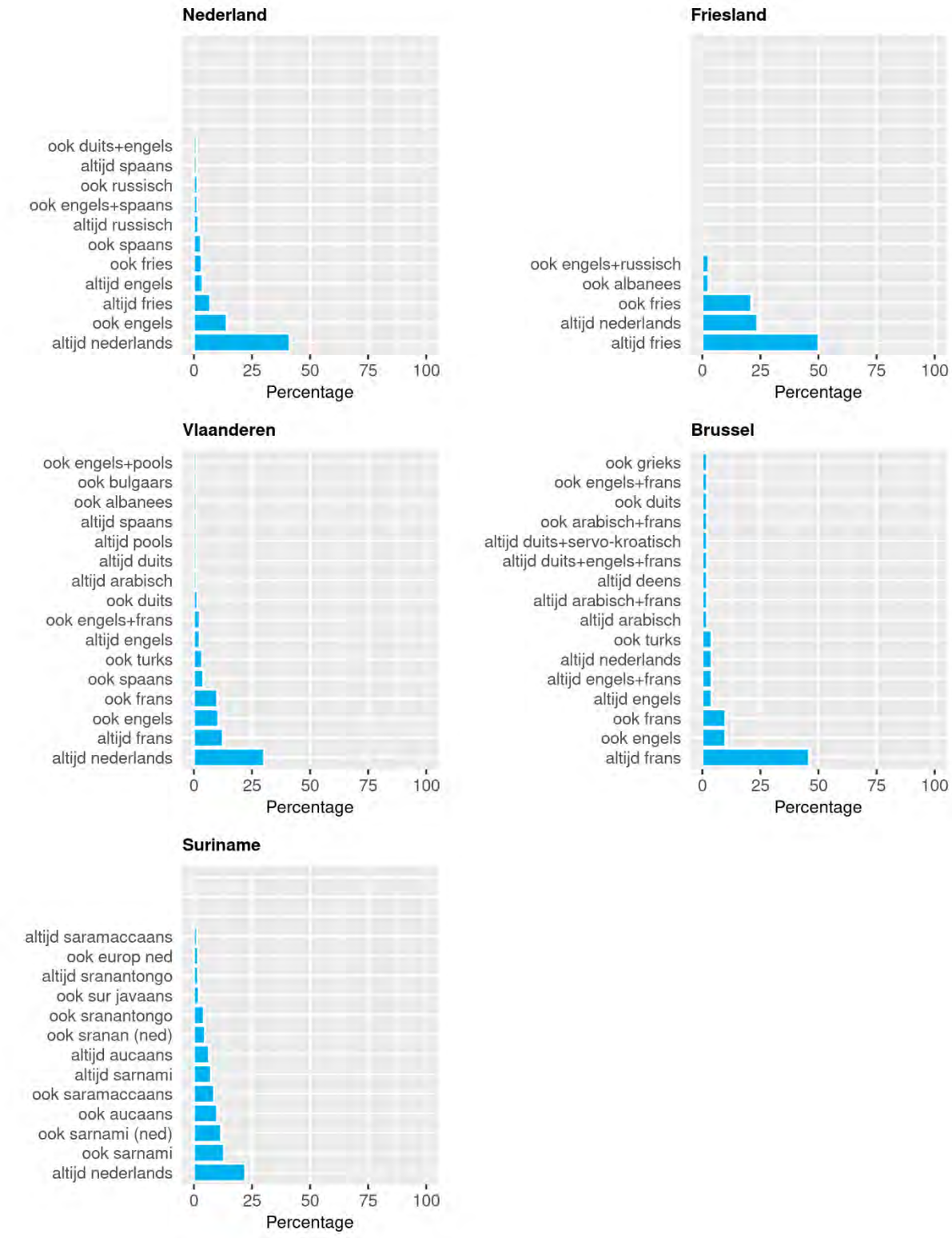
In Friesland (foutenmarge 15,9%) spreekt 50,0% van de niet-moedertaalsprekers altijd Fries met de partner. Dit is opvallend minder dan met de grootouders (78,0%), de ouders (74,4%) en de broer/zus (82,9%). 23,7% spreekt altijd Nederlands en 21,1% spreekt Nederlands en Fries.[132] De foutenmarge geeft geen aanleiding om vergelijkingen te trekken met andere enquêteresultaten.

Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers van het Nederlands (foutenmarge 6,9%) spreekt 30,2% altijd Nederlands met de partner, 12,6% spreekt altijd Frans, 10,6% combineert Nederlands met Engels, 10,1% spreekt Nederlands en Frans, 4,0% spreekt Nederlands en Spaans, 3,5% spreekt Nederlands en Turks, 2,5% gebruikt altijd Engels en 2,5% combineert Nederlands, Engels en Frans. Dit zijn hoge scores voor altijd Nederlands en Nederlands in combinatie met andere talen in vergelijking met SID (2017: 154), waar de Marokkaanse Vlamingen 29% ook en 10% altijd Nederlands rapporteren, de Turkse Vlamingen 35% ook en 3% altijd Nederlands en de andere groepen voor ook en altijd Nederlands samen rond de 20% uitkomen.[133] Verder worden ook de volgende taalkeuzes genoemd door de Vlaamse niet-moedertaalsprekers: ook Duits (1,5%), altijd Arabisch (1,0%), altijd Duits (1,0%), altijd Pools (1,0%), altijd Spaans (1,0%), ook Albanees (1,0%), ook Bulgaars (1,0%) en ook Engels en Pools (1,0%). Er zijn geen opvallende tendensen in vergelijking met de vorige StaatNed-metingen.

In Brussel (foutenmarge 13,9%) spreekt bijna de helft van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands altijd Frans met de partner, namelijk 46,0%; 10,0% spreekt Nederlands en Engels en 10,0% combineert Nederlands en Frans.[134] Onze resultaten wijken sterk af van de BRIO4-bevindingen: van de respondenten uit anderstalige gezinnen spreekt 19,8% altijd Frans met de partner, 1,2% Nederlands, 0,9% Frans en Nederlands, 29,1% Frans en andere talen en 49,1% andere talen (Janssens, 2018: 57).

[129] Huijnk, Willem & Iris Andriessen (2016) (= SCP, 2016), Integratie in zicht? De integratie van migranten in Nederland op acht terreinen nader bekeken. Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, december 2016.
https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2016/12/15/integratie-in-zicht
[130] Met een uitschieter in 2018 (nl. 33,8%).
[131] Dit heeft allicht te maken met de grotere deelname van Friesgezinde niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in 2018, die in groten getale het Fries boven het Nederlands verkozen.
[132] De overige talen worden telkens door maar één persoon (2,6%) genoemd. Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves niet erg betrouwbaar.
[133] https://samenleven-in-diversiteit.vlaanderen.be/rapport
[134] De overige talen worden telkens door maar twee (4,0%) of één deelnemer (2,0%) genoemd, zo ook de keuze voor altijd Nederlands (4,0%). Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves niet erg betrouwbaar.

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,4%) spreekt 22,1% altijd Nederlands met de partner. Verder spreekt 13,0% Nederlands en Sarnami, 11,7% combineert Nederlands met Sarnami vermengd met Nederlands, 10,0% spreekt Nederlands en Aucaans, 8,7% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 7,4% spreekt altijd Sarnami, 6,5% gebruikt altijd Aucaans, 4,8% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo en 4,3% Nederlands en Sranantongo. Daarnaast komen ook nog de volgende talen(combinaties) voor: ook Surinaams-Javaans (2,2%), altijd Sranantongo (1,7%), ook Europees Nederlands (1,7%) en altijd Saramaccaans (1,3%). Ten opzichte van de nulmeting is er een toename in de keuze van altijd Nederlands (7,6% --> 22,1% (***)) en een toename van de combinatie Nederlands en Aucaans (1,2% --> 10,0% (***)). De keuze voor altijd Sarnami is daarentegen achteruitgegaan van 14,1% naar 7,4% (*).

Figuur 69. Met mijn partner spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

Ten slotte bespreken we de taalkeuzes die de van huis uit niet-Nederlandstalige deelnemers maken als ze met hun **kinderen** spreken (figuur 70). In Nederland (foutenmarge 7,1%) spreekt 42,0% altijd Nederlands met de kinderen; dit is vergelijkbaar met de communicatie met de partner (nl. 41,3%), maar is aanzienlijk meer dan met de grootouders (29,6%), de ouders (23,1%) of de broer/zus (25,0%). Er lijkt dus een neiging te bestaan om met de kinderen uitsluitend Nederlands te spreken, ook al is het Nederlands niet de moedertaal. Dit kan uiteraard te maken hebben met sociaal-economische motieven (bijv. succes op school en in de carrière later). Dit resultaat ligt heel erg in lijn met Turkse Nederlanders (43% vaak of altijd Nederlands met kinderen), maar is minder dan Marokkaanse (58%), Antilliaanse (84%) en Surinaamse (96%) Nederlanders (SCP, 2016: 73). Verder gebruikt 8,5% van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers altijd Fries in gesprekken met de kinderen, 6,4% combineert Nederlands en Russisch, 3,7% spreekt Nederlands en Fries, 3,2% spreekt Nederlands en Spaans, 2,1% gebruikt Nederlands en Hongaars en 2,1% spreekt naast Nederlands ook Zweeds. Verder worden ook de volgende taalkeuzes ingevuld: altijd Engels (1,6%), ook Duits (1,6%), ook Engels (1,6%), ook Engels en Portugees (1,6%), ook Engels en Russisch (1,6%) en ook Servo-Kroatisch (1,6%).[135] De significante tendensen ten opzichte van de vorige metingen zijn: een afname in de keuze voor altijd Fries (19,5% in 2016 --> 8,5% in 2020 (***))[136] en een afname in de keuze voor Nederlands en Fries (13,4% in 2016 --> 3,7% in 2020 (**)). Sinds 2018 nam de keuze voor Nederlands en Russisch toe van 1,0% naar 6,4% (*).

Van de Friese niet-moedertaalsprekers van het Nederlands (foutenmarge 16,6%) zegt 45,7% altijd Fries te spreken met de kinderen. Dat is iets minder dan met de partner (50,0%) en aanzienlijk minder dan met de grootouders (78,0%), de ouders (74,4%) en de broer/zus (82,9%). 25,7% combineren Nederlands en Fries. Ten slotte spreekt 22,9% altijd Nederlands met de kinderen;[137] dat is vergelijkbaar met de communicatie met de partner (23,7%), maar is aanzienlijk meer dan in de contacten met grootouders (12,2%), ouders (11,6%) en broer/zus (7,3%). Gezien de foutenmarge zijn verdere analyses niet zinvol.

In Vlaanderen (foutenmarge 8,0%) geeft 34,4% van de niet-moedertaalsprekers aan altijd Nederlands te spreken met de kinderen. Dat is iets meer dan met de partner (30,2%), maar aanzienlijk meer dan met de grootouders (20,8%), de ouders (18,2%) of de broer/zus (18,8%). Dezelfde tendens om meer uitsluitend Nederlands te gebruiken met de kinderen dan met oudere verwanten, zagen we ook bij de Nederlandse en Friese niet-moedertaalsprekers. We tekenen hoge scores voor altijd Nederlands op in vergelijking met SID (2017: 159), waar met de kinderen vooral ook Nederlands en veel minder altijd Nederlands wordt gerapporteerd: Marokkaanse Vlamingen 50% ook en 17% altijd Nederlands; Turkse Vlamingen 55% ook en 5% altijd Nederlands; Congolese Vlamingen 41% ook en 7% altijd Nederlands; Poolse Vlamingen 28% ook en 7% altijd Nederlands; Roemeense Vlamingen 25% ook en 4% altijd Nederlands. Verder spreekt 17,2% van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans met de kinderen, 6,6% spreekt altijd Frans, 4,6% spreekt Nederlands en Engels, 4,6% gebruikt Nederlands en Spaans, 4,6% spreekt Nederlands en Turks, 2,6% spreekt Nederlands en Duits en 2,0% Nederlands, Engels en Frans. De overige taalkeuzes worden telkens door twee panelleden (1,3%) genoemd. Er komen geen significante ontwikkelingen naar voren uit de Fisher's exact analyse.

In Brussel (foutenmarge 17,1%) geeft 27,3% van de niet-moedertaalsprekers aan altijd Frans te spreken met de kinderen. Verder spreekt 21,2% van de Brusselse StaatNed-panelleden altijd Nederlands met de kinderen. Dat is iets meer dan met de ouders (12,1%) of de broer/zus (17,3%), aanzienlijk meer dan met de partner (4,0%), maar minder dan met de grootouders (26,4%). De tendens om met de kinderen meer dan met andere familieleden altijd Nederlands te spreken is voor het Brusselse panel minder duidelijk (afgezien van de

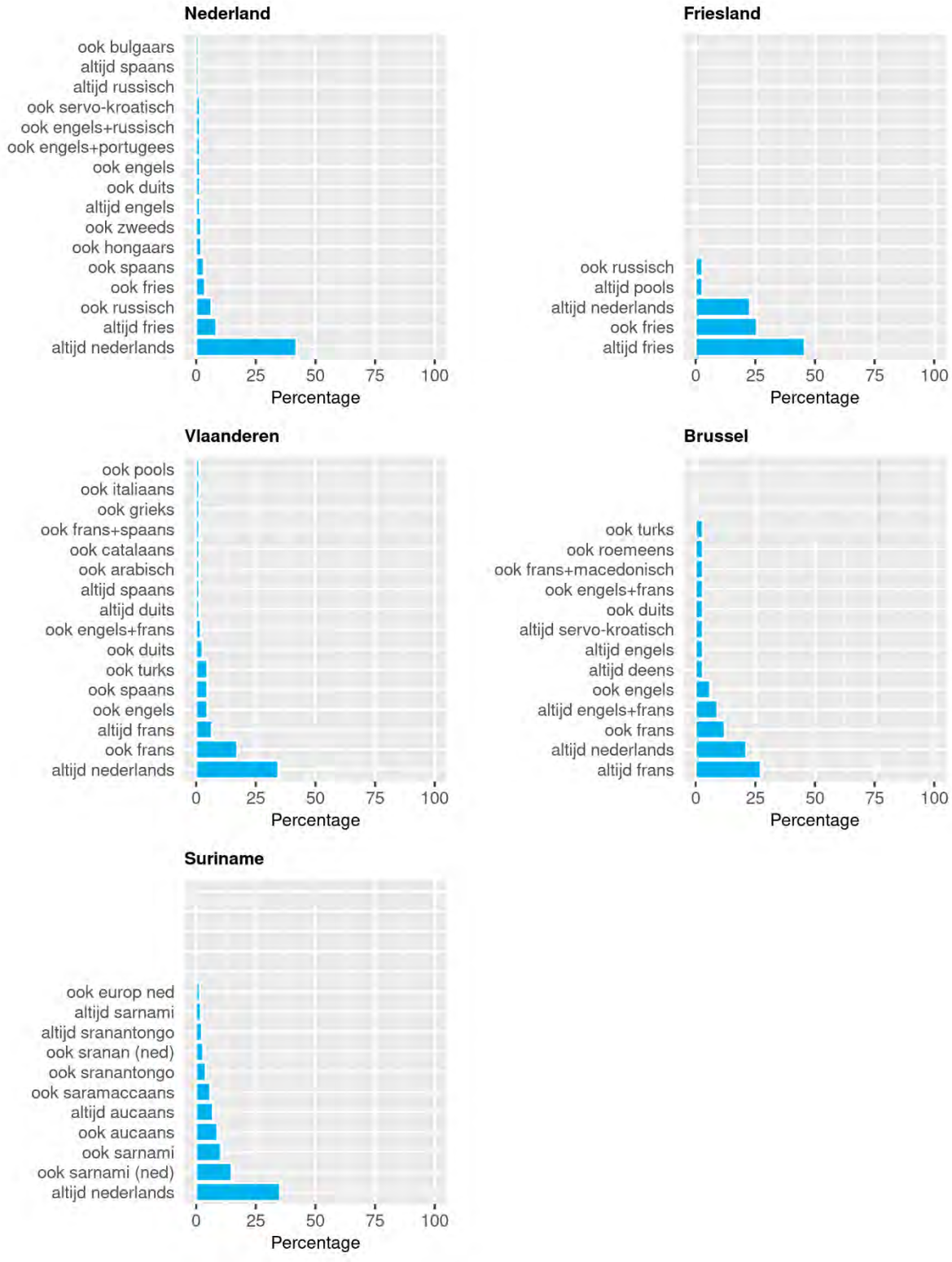
[135] De overige talen(combinaties) worden maar door twee panelleden (1,1%) vertegenwoordigt.
[136] Met een uitschieter in 2018 (nl. 41,7%).
[137] De overige talen(combinaties) worden telkens door maar één deelnemer (2,9%) genoemd. Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves niet erg betrouwbaar.

communicatie met de partner) dan voor Nederland, Vlaanderen en Friesland. Verder spreekt 12,1% van de Brusselse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans, 9,1% altijd Engels en Frans en 6,1% Nederlands en Engels met de kinderen. De overige taalkeuzes worden telkens maar door één deelnemer (= 3,0%) opgegeven.[138] In BRIO4 (Janssens, 2018: 57) scoort de keuze voor Frans met andere talen met het eigen gezin het hoogst bij de anderstalige gezinnen (54,4%). Verder volgen altijd andere talen met 26,5%, altijd Frans met 12,9%, Frans en Nederlands met 5,2% en altijd Nederlands met 1,0% (Janssens, 2018: 56-57).[139] In onze data wordt de keuze voor altijd Nederlands (met 21,2%) dus veel meer genoemd door de Brusselse niet-moedertaalsprekers dan in BRIO 4 (1,0%).

Van het Surinaamse panel niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,4%) geeft 35,1% aan altijd Nederlands te spreken met de kinderen. Dat is aanzienlijk meer dan in de overige contactsituaties (grootouders: 21,5%, ouders: 25,7%, broer/zus: 22,3%, partner: 22,1%). Daarnaast spreken de Surinaamse niet-moedertaalsprekers met hun kinderen ook Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands (14,9%), Nederlands en Sarnami (10,4%), Nederlands en Aucaans (8,9%), altijd Aucaans (6,9%), Nederlands en Saramaccaans (5,9%), Nederlands en Sranantongo (4,0%), ook Nederlands vermengd met Sranantongo (3,0%), altijd Sranantongo (2,5%), altijd Sarnami (2,0%) en Nederlands en Europees Nederlands (1,5%). De volgende significante ontwikkelingen ten opzichte van de nulmeting doen zich voor: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 20,8% naar 35,1% (**), een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 2,7% naar 9,0% (*), een afname in de keuze voor altijd Sarnami van 7,4% naar 2,0% (*) en een afname in de keuze voor altijd Saramaccaans van 8,1% naar 0,5% (*).

Samenvattend kunnen we stellen dat er bij de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands een tendens lijkt te bestaan om met de kinderen vaker uitsluitend Nederlands te spreken, ook al is het Nederlands niet de moedertaal. Dit heeft mogelijk te maken met sociaal-economische motieven (bijv. succes op school en in de carrière later). De tendens is minder sterk aanwezig in het zeer meertalige Brussel dan in de overige regio's. Brussel is ook de enige regio waar gekozen kan worden tussen Nederlandstalig of Franstalig onderwijs: wie zijn kinderen naar het Franstalig onderwijs stuurt heeft minder redenen om Nederlands met die kinderen te praten.

[138] Gezien de hoge foutenmarge zijn deze opgaves weinig betrouwbaar.
[139] Bij de nieuwe tweetalige gezinnen (Janssens, 2018: 56) spreekt 51,1% Frans en andere talen met het gezin, 40,9% altijd Frans, 6,8% Frans en Nederlands en 1,1% andere talen.

Figuur 70. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

Naast de taalkeuzes van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in hun communicatie met familieleden, onderzochten we ook de taalkeuzes in hun contacten met vrienden en buren. Deze worden hieronder besproken.

Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,6%) spreekt 28,4% altijd Nederlands met **vrienden** (figuur 71). Er wordt relatief veel Engels gebruikt: 13,9% geeft aan Nederlands met Engels te combineren in het contact met vrienden. Mogelijk heeft dit te maken met het gebruik van Engels als een lingua franca: met vrienden die niet dezelfde moedertaal hebben, wordt dan allicht Engels gesproken. Verder spreekt 7,6% van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Fries met vrienden, 3,6% spreekt Nederlands, Engels en Russisch, 3,6% combineert Nederlands en Russisch, 2,3% spreekt altijd Fries en 2,3% spreekt Nederlands, Engels en Spaans. Verder worden de volgende taalkeuzes genoemd: ook Spaans (1,7%), ook Engels en Pools (1,3%) en ook Hongaars (1,3%). Uit de Fisher's exact analyse komen de volgende significante ontwikkelingen naar voren: tussen 2016 en 2020 is er een sterke afname van de combinatie Nederlands en Fries van 26,9% naar 7,6% (***)[140] en een afname in de keuze van Nederlands en Duits van 3,4% naar 0,7% (*). In vergelijking met 2018 is er een toename in de keuze voor Nederlands en Engels (4,6% --> 13,9% (**)), maar dit is toe te schrijven aan een dieptepunt in het gebruik van het Engels in 2018, want ten opzichte van de nulmeting (nl. 13,1%) is er geen significant verschil.

In Friesland (foutenmarge 14,8%) spreekt iets meer dan de helft van de niet-moedertaalsprekers Nederlands en Fries als ze met vrienden praten, namelijk 54,5%. Verder spreekt 15,9% altijd Fries en 15,9% altijd Nederlands.[141] Gezien de foutenmarge trekken we geen vergelijkingen met andere resultaten.

Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,4%) zegt een kwart, namelijk 25,2%, altijd Nederlands te spreken met vrienden (vgl. 28,4% in Nederland). Dit is iets meer dan wat de anderstalige Vlamingen van wie het Nederlands niet de best gekende taal is, rapporteren in SID (2017: 175). Daar schommelen de cijfers voor altijd of vaak Nederlands met vrienden rond de 20%. Daarnaast spreekt 18,9% van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans, 10,9% Nederlands en Engels, 5,0% Nederlands en Turks, 4,6% Nederlands, Engels en Frans en 2,9% Nederlands, Engels, Frans en Spaans. Onze totale cijfers voor ook Nederlands liggen aanzienlijk hoger dan SID (2017: 175), waar de cijfers voor soms Nederlands schommelen tussen 20% en 30%. De volgende taalkeuzes worden ook nog genoemd door de Vlaamse niet-moedertaalsprekers: ook Duits (1,7%), ook Spaans (1,7%), altijd Frans (1,3%), ook Duits en Engels (1,3%), ook Engels en Italiaans (1,3%), ook Engels en Spaans (1,3%), ook Frans en Spaans (1,3%) en ook Pools (1,3%). Er zijn geen significante verschillen met de vorige StaatNed-rondes.

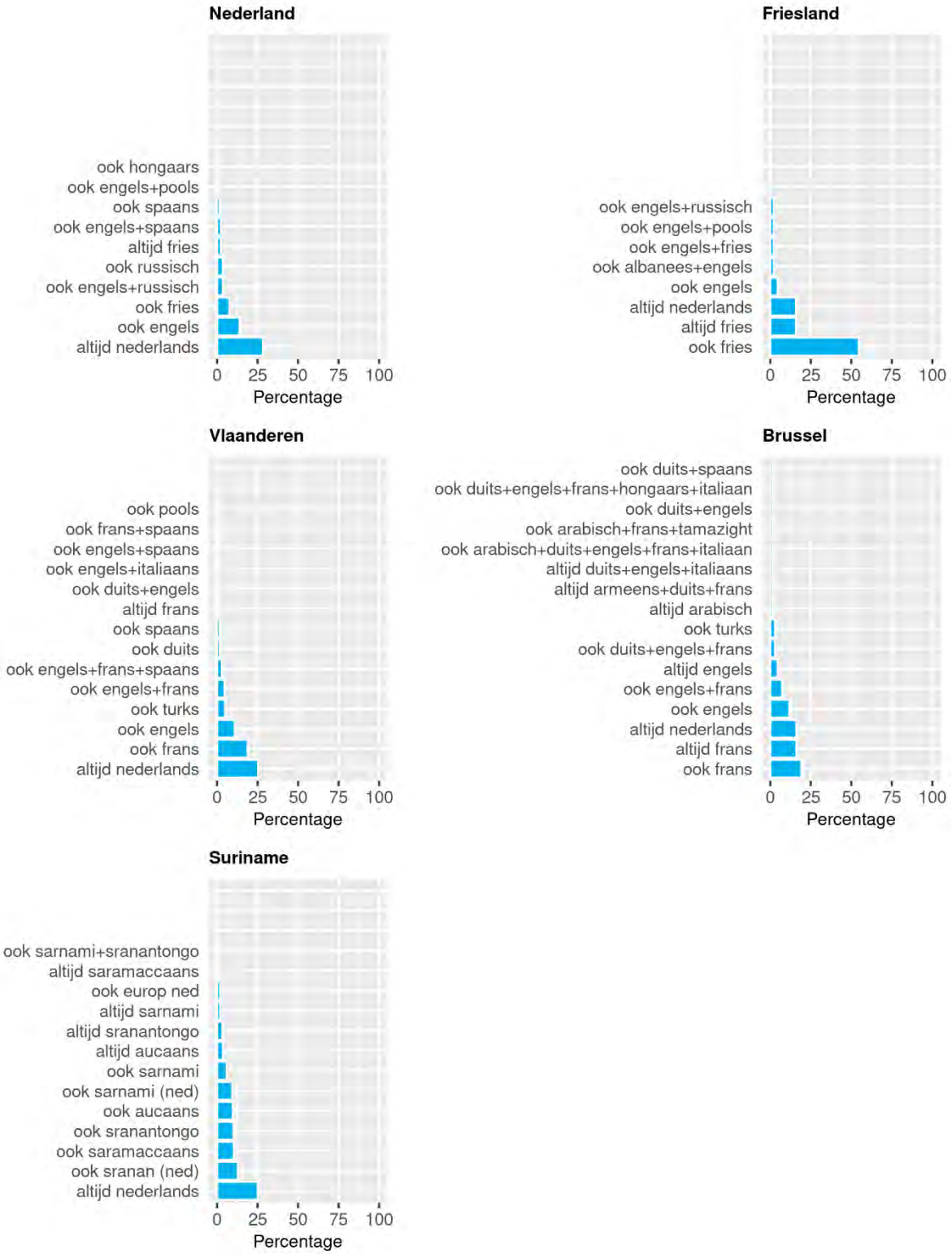
In Brussel (foutenmarge 11,9%) zegt 19,1% van de niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans te spreken met vrienden, 16,2% spreekt altijd Frans, 16,2% gebruikt altijd Nederlands, 11,8% combineert Nederlands en Engels, 7,4% spreekt Nederlands, Engels en Frans en 4,4% spreekt altijd Engels.[142] In BRIO4 (Janssens, 2018: 90) zien we de volgende resultaten voor de anderstalige respondenten: het grootste deel, namelijk 15,3% spreekt Frans en Arabisch met vrienden, 7,1% spreekt Frans en Engels, 5,7% spreekt altijd Frans, 3,8% spreekt Frans en Spaans, 3,2% spreekt Frans, Engels en Spaans, 3,1% spreekt Nederlands, Frans en Engels, maar 0,0% spreekt enkel Nederlands.[143] Onze resultaten stemmen dus niet echt overeen met BRIO4, zeker wat de keuze voor altijd Nederlands betreft, maar gezien de hoge foutenmarge zijn onze resultaten hier niet zo betrouwbaar.

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,7%) spreekt een kwart, namelijk 25,1%, altijd Nederlands met vrienden. Dit is vergelijkbaar met Nederland en Vlaanderen. Verder spreekt 12,7% ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 10,4% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 10,0% gebruikt

[140] Deze afname vond plaats ondanks de eerdere toename in de keuze voor het Fries in 2018.
[141] De overige opgaves worden maar door twee (4,5%) of één deelnemer(s) genoemd en zijn gezien de hoge foutenmarge niet erg betrouwbaar.
[142] De overige taalkeuzes worden slechts door twee (2,9%) of één deelnemer(s) genoemd en zijn niet erg betrouwbaar.
[143] Daarnaast komen nog een aantal andere talencombinaties voor die tussen de 1 en 2% scoren (zie Janssens, 2018: 90).

Nederlands en Sranantongo, 9,7% spreekt Nederlands en Aucaans, 9,4% gebruikt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands en 6,0% combineert Nederlands en Sarnami. De volgende taalkeuzes worden ook genoemd: altijd Aucaans (3,7%), altijd Sranantongo (3,3%), altijd Sarnami (2,0%), ook Europees Nederlands (2,0%), altijd Saramaccaans (1,0%) en ook Sarnami en Sranantongo (1,0%). Uit de Fisher's exact analyse blijkt dat er een aantal significante verschillen zijn met de nulmeting in 2018: ten eerste is er een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 11,9% naar 25,1% (***), een afname in de keuze voor altijd Saramaccaans van 5,1% naar 1,0% (**), een afname in de keuze voor altijd Sarnami van 5,1% naar 2,0% (**), een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 1,3% naar 9,7% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 0,4% naar 10,4% (***) en een afname in de keuze voor Nederlands en Sranantongo van 15,7% naar 10,0% (*).

Wat Nederland en Vlaanderen betreft lijkt de taalkeuze in het contact met vrienden betrekkelijk stabiel – voor Friesland en Brussel kunnen we dat niet vaststellen wegens de foutenmarge en dat het in Suriname varieert zal mede samenhangen met de grotere en meer evenwichtige steekproef.

Figuur 71. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

Ten slotte bekijken we de taalkeuzes van de panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands in hun communicatie met **buren** (figuur 72). In Nederland zegt maar liefst 72,0% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands te spreken met de buren. Dat is heel wat hoger dan in de contacten met

vrienden (nl. 28,4%), maar dat is ook logisch omdat men zijn vrienden min of meer 'zelf kiest' en misschien mede op basis van een gedeelde achtergrond, terwijl het eerder door het toeval wordt bepaald wie je buren zijn. Allicht heeft een groot deel van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in Nederland wel Nederlandstalige buren. Blijkbaar doen de niet-moedertaalsprekers veel moeite om toch Nederlands te spreken tegen hun buren, ook al is het niet hun moedertaal. Verder wordt door 12,4% naast Nederlands ook Engels gebruikt, spreekt 5,9% Nederlands en Fries en 4,6% altijd Fries. Er doen zich een aantal opvallende tendensen voor in vergelijking met vorige metingen. Er is een significante afname in de keuze voor altijd Fries tussen 2016 (nl. 10,4%) en 2020 (nl. 4,6% *)[144], en een afname in de keuze voor Nederlands en Fries van 16,0% naar 5,9% (***). Verder is er een sterke toename in de keuze voor altijd Nederlands van 59,8% in 2016 naar 72,0% in 2020 (**). Ten opzichte van de tweede meting (2018) is er ook een significante toename in de keuze voor 'ook Engels' (nl. 6,6% --> 12,3% (*)).

In Friesland (foutenmarge 14,8%) spreekt 45,5% van de niet-moedertaalsprekers Nederlands en Fries met buren, 31,8% spreekt er altijd Fries en 18,2% spreekt altijd Nederlands.

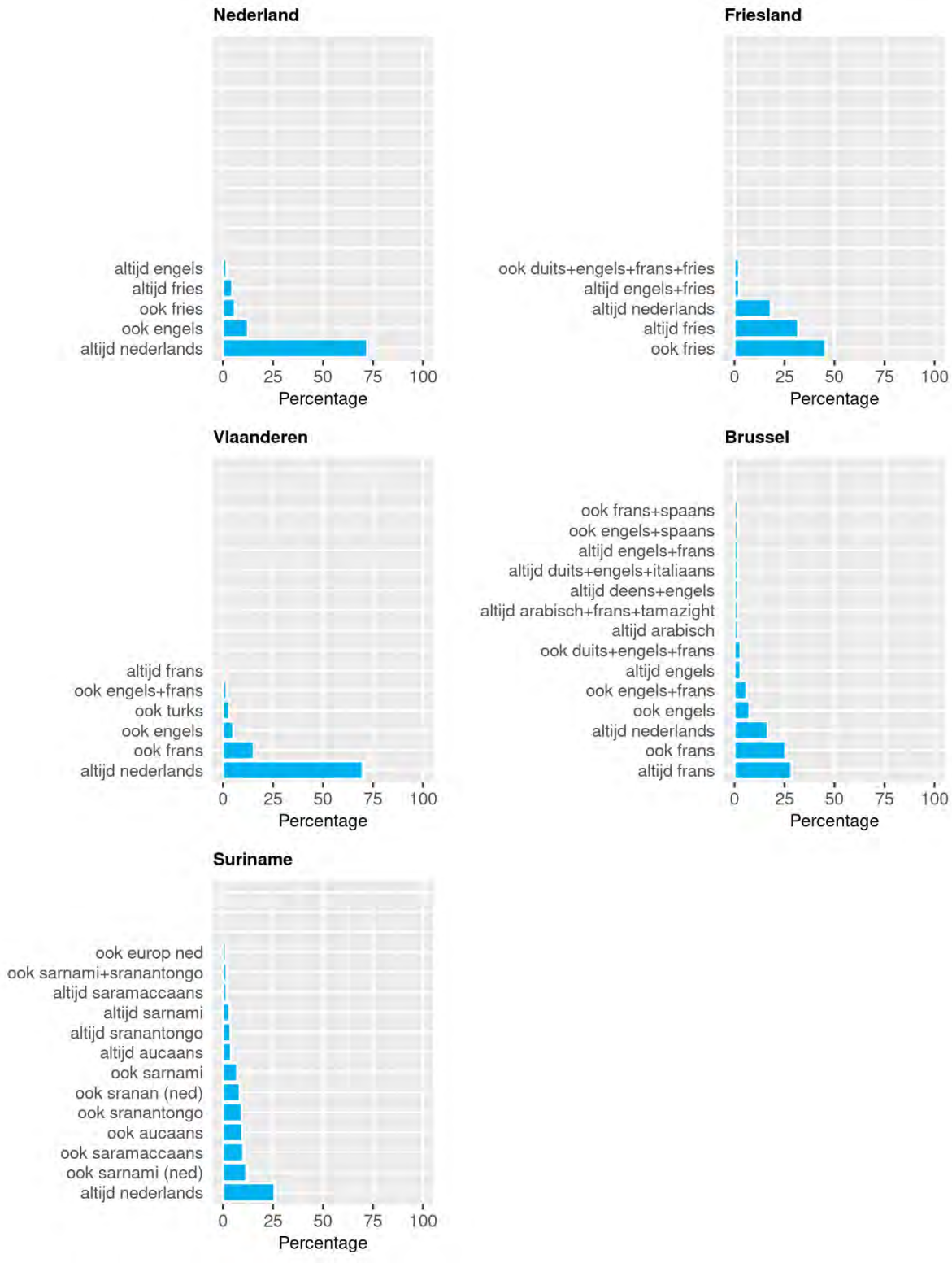
Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,4%) spreekt 69,8% altijd Nederlands met de buren. Dat wijkt niet zo veel af van de Nederlandse resultaten (nl. 72,0%) en toont aan dat ook in Vlaanderen de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands toch inspanningen doen om met hun buren Nederlands te spreken, ook al is het voor hen niet de moedertaal. Dit percentage is echter wel bijna het dubbele van wat de anderstalige Vlamingen van wie het Nederlands niet de best gekende taal is, rapporteren in SID (2017: 175) voor altijd en vaak Nederlands met mensen in de buurt. Als we er de resultaten voor soms Nederlands bij optellen, dan komen we wel tot gelijkaardige resultaten. Daarnaast spreekt 15,3% van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans met buren, 5,1% spreekt Nederlands en Engels, 3,0% combineert Nederlands en Turks, 1,7% spreekt Nederlands, Engels en Frans en 1,3% spreekt altijd Frans. Ten opzichte van de nulmeting doen er zich twee ontwikkelingen voor: er is een significante toename in de keuze voor Nederlands en Frans (4,7% --> 15,3% (**))en een afname in de keuze voor Nederlands en Turks (10,5% --> 3,0% (*)).

In Brussel (foutenmarge 12,0%) spreekt 28,4% van de niet-moedertaalsprekers altijd Frans met buren. Nog een kwart (25,4%) spreekt Nederlands en Frans, 16,4% spreekt altijd Nederlands, 7,5% combineert Nederlands en Engels en 6,0% spreekt Nederlands, Engels en Frans.145 In BRIO4 (Janssens, 2018: 103-104) rapporteren de anderstalige Brusselaars 46,3% voor altijd Frans met de buren en komt altijd Nederlands met de buren nauwelijks voor (0,2%); verder spreekt 1,6% Engels met de buren, 4,3% Nederlands en Frans, 18,8% Frans en Engels, 4,7% Nederlands, Frans en Engels, 22,5% Frans en andere talen en 1,6% andere talen (Janssens, 2018: 103-104). Opnieuw wijken onze resultaten sterk af van die van BRIO4. Gezien de hoge foutenmarges die we bij de resultaten van de Brusselse niet-moedertaalsprekers aantreffen, zijn onze resultaten echter niet zo betrouwbaar.

Van het Surinaamse panel van niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,7%) spreekt een kwart (25,7%) altijd Nederlands met de buren, 11,7% spreekt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 10,0% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 9,7% combineert Nederlands met Aucaans, 9,3% gebruikt Nederlands en Sranantongo en 3,0% spreekt altijd Sarnami. Verder worden ook nog de volgende taalkeuzes genoemd: altijd Saramaccaans (1,7%), ook Sarnami en Sranantongo (1,7%) en ook Europees Nederlands (1,3%). Ten opzichte van de nulmeting doen zich de volgende ontwikkelingen voor: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 10,0% naar 25,7% (***), een afname in de keuze voor altijd Saramaccaans van 5,4% naar

[144] Er was een uitschieter in de keuze voor het Fries in 2018.
[145] De overige taalkeuzes worden door slechts twee (3,0%) of één (1,5%) deelnemer(s) genoemd en zijn niet erg betrouwbaar.

1,7% (*), een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 0,8% naar 9,7% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 1,3% naar 10,0% (***) en een afname in de keuze van Nederlands en Sarnami van 13,8% naar 7,0% (**).

Figuur 72. Met mijn buren spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers

De bevindingen die we in deze sectie (2.1.1.2) aangestipt hebben, krijgen meer diepte tegen de achtergrond van bevindingen die in de hier volgende secties 2.1.1.3 en 2.1.1.4 aan de orde komen. Overkoepelende samenvattingen zijn per regio te vinden in secties 2.1.1.3 en 2.1.1.4.

2.1.1.3. Zijn er leeftijdsverschillen in het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden wanneer het Nederlands de moedertaal/ een van de moedertalen is?

In de vorige Staat van het Nederlands-rapporten hebben we de StaatNed-panelleden in verschillende leeftijdsgroepen verdeeld om vervolgens per leeftijdsgroep het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden te onderzoeken (Rys et al. 2017: 31 en Rys et al. 2019: 62). Binnen de taalkunde bestaan er verschillende interpretaties van verschillen in het taalgebruik van verschillende leeftijdsgroepen. Enerzijds is er de zogenaamde 'apparent time' benadering: daarbij wordt het taalgebruik van proefpersonen van verschillende leeftijdscategorieën met elkaar vergeleken, uitgaande van de veronderstelling dat de taalvermogens van een individu niet meer wezenlijk veranderen na de adolescentie en dat verschillen tussen leeftijdsgroepen iets zeggen over ontwikkelingen in het taalgebruik (taalverandering). Anderzijds echter, kan er ook sprake zijn van zogenaamde 'age graded' variatie. Dat betekent dat de variatie die men observeert tussen verschillende leeftijdsgroepen te maken heeft met het specifieke taalgebruik dat eigen is aan een bepaalde leeftijdsgroep, zoals bijvoorbeeld tieners. Age grading gaat uit van het gegeven dat mensen gedurende hun leven hun taalgebruik aanpassen.

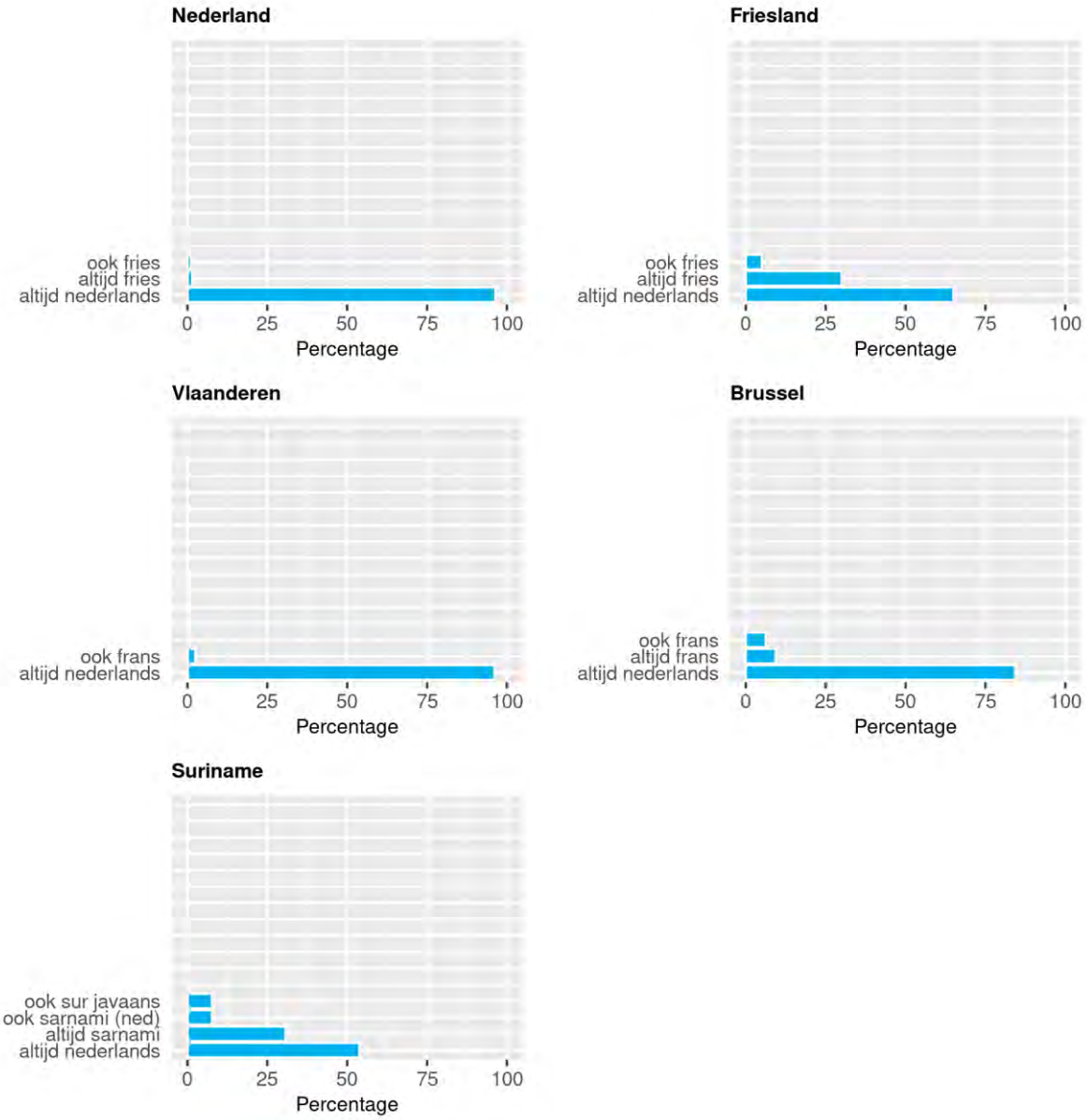
We hebben er bij de nulmeting op gewezen dat er longitudinaal of 'real time' onderzoek nodig is om te kunnen nagaan of er sprake is van taalverandering of van age grading. De herhalingen van de metingen binnen het Staat van het Nederlands-project bieden een ideale mogelijkheid om longitudinaal onderzoek te doen naar verschuivingen in de taalkeuze in bepaalde (deel)domeinen, waarbij een min of meer zelfde groep deelnemers over een langere periode wordt opgevolgd. In deze paragraaf presenteren we opnieuw de bevindingen over leeftijdsverschillen bij de Nederlandse, Vlaamse, Friese, Brusselse en Surinaamse panelleden. Voor de overzichtelijkheid, bespreken we achtereenvolgens per regio alle bevindingen voor Nederland, Friesland, Vlaanderen, Brussel en Suriname. Enkel statistisch significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen komen in deze paragraaf aan bod. Voor het testen van de significantie werd de Fisher's exact test gebruikt.[146] De volgende leeftijdsgroepen werden onderscheiden:

1. 65 jaar en ouder
2. 40 tot en met 64 jaar
3. 15 tot en met 39 jaar

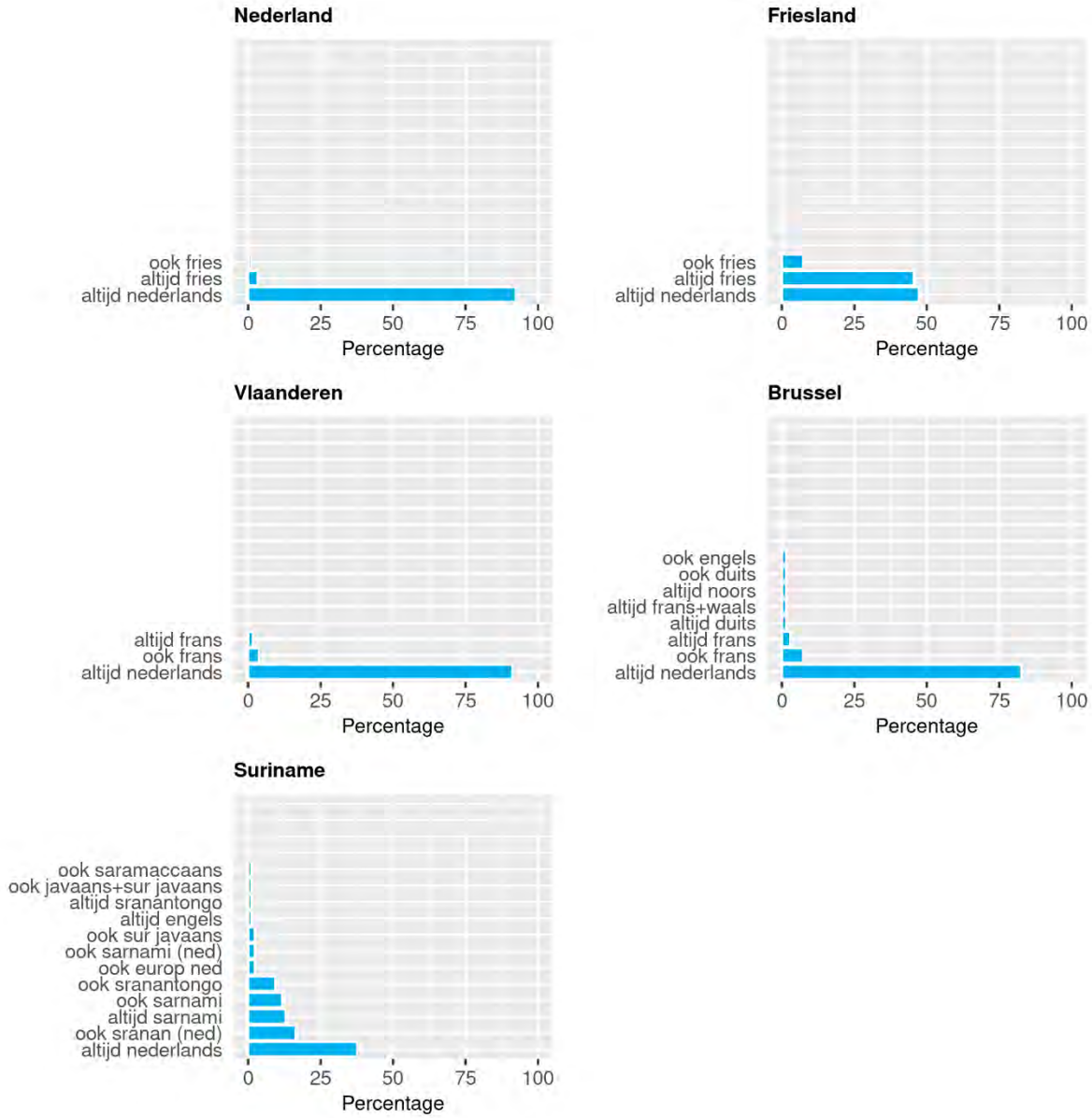
In de vorige paragrafen hebben we ook steeds de significante ontwikkelingen ten opzichte van de twee vorige metingen besproken. Deze resultaten bieden ons een 'real time' of longitudinale vergelijking, namelijk de reële veranderingen in de taalkeuzes die door de jaren heen plaatsvinden. In wat volgt, kunnen we dus telkens de real time ontwikkelingen naast de apparent time verschillen leggen. Als de apparent time bevindingen dezelfde richting uitwijzen als de real time bevindingen, dan is dat een sterke aanwijzing voor het feit dat die ontwikkeling zich ook reëel aan het voordoen is over de jaren heen. Als de apparent time bevindingen echter een andere kant uitwijzen dan de real time bevindingen, dan zijn er twee hypotheses mogelijk. Ten eerste is het mogelijk dat de verschillen tussen de leeftijdsgroepen toe te schrijven zijn aan age grading. Zo kan het bijvoorbeeld het geval zijn dat jongeren meer Engels gebruiken maar daar mee stoppen als ze ouder worden. In dat geval zal je geen real time/ longitudinale veranderingen waarnemen in de vergelijking van de

[146] Voor het vergelijken van de proporties in deze paragraaf is een Fisher's exact test gebruikt. Er werd steeds éénzijdig getoetst. Als de proportie van de eerste leeftijdsgroep groter was dan die van de tweede leeftijdsgroep, werd er rechtszijdig getoetst en was de alternatieve hypothese $p > p$. Als de proportie van de eerste leeftijdsgroep kleiner was dan die van de tweede leeftijdsgroep, werd er linkszijdig getoetst en was de alternatieve hypothese $p < p$.

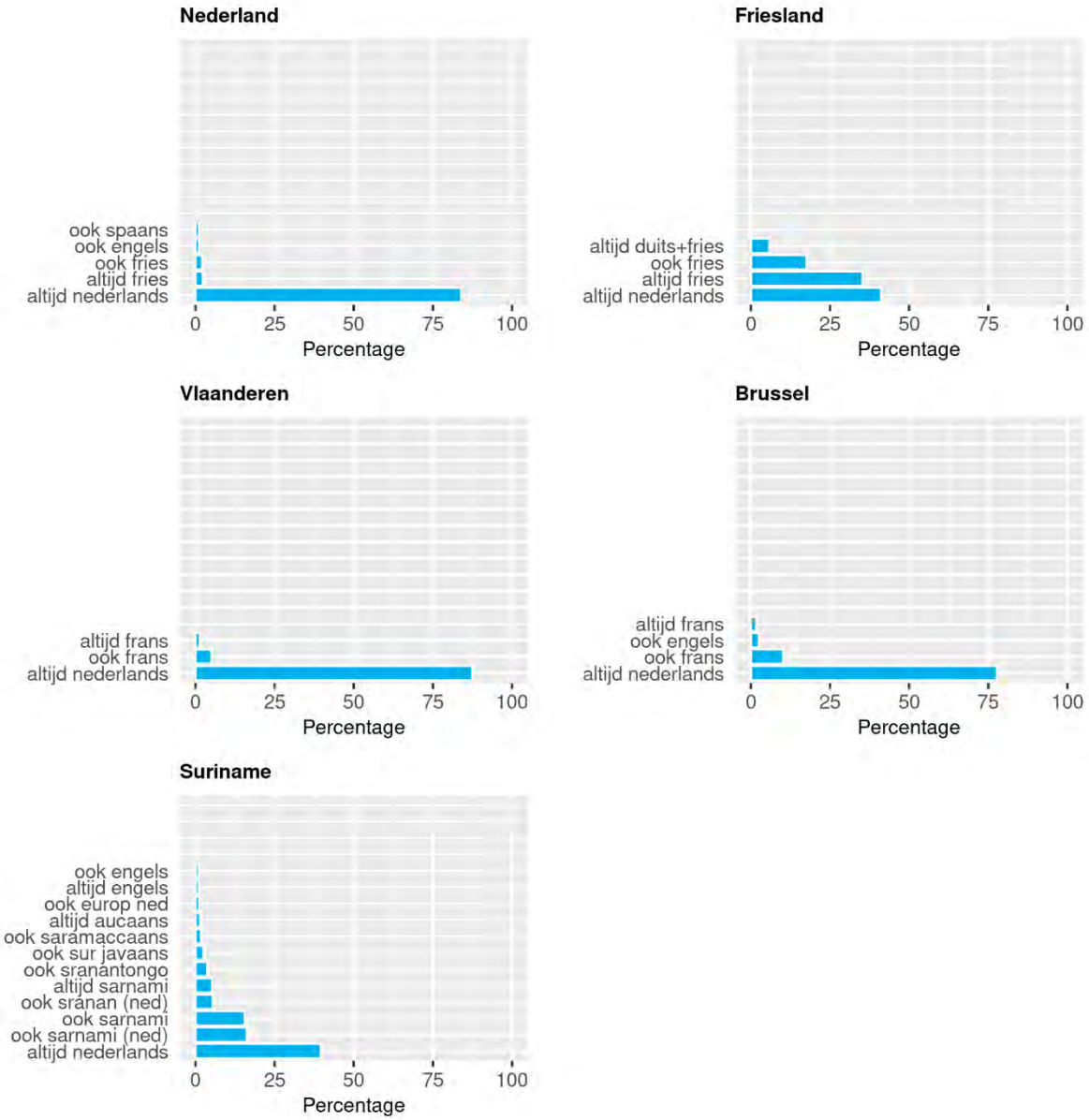
verschillende StaatNed-metingen. Ten tweede is het mogelijk dat een van beide metingen 'betrouwbaarder' is. Zo kan het bijvoorbeeld het geval zijn dat een periode van vier jaar te kort is om alle real time veranderingen goed vast te leggen. Er kunnen schommelingen zijn tussen de verschillende metingen, die meer tijd nodig hebben om zich tot een duidelijke tendens te ontwikkelen.

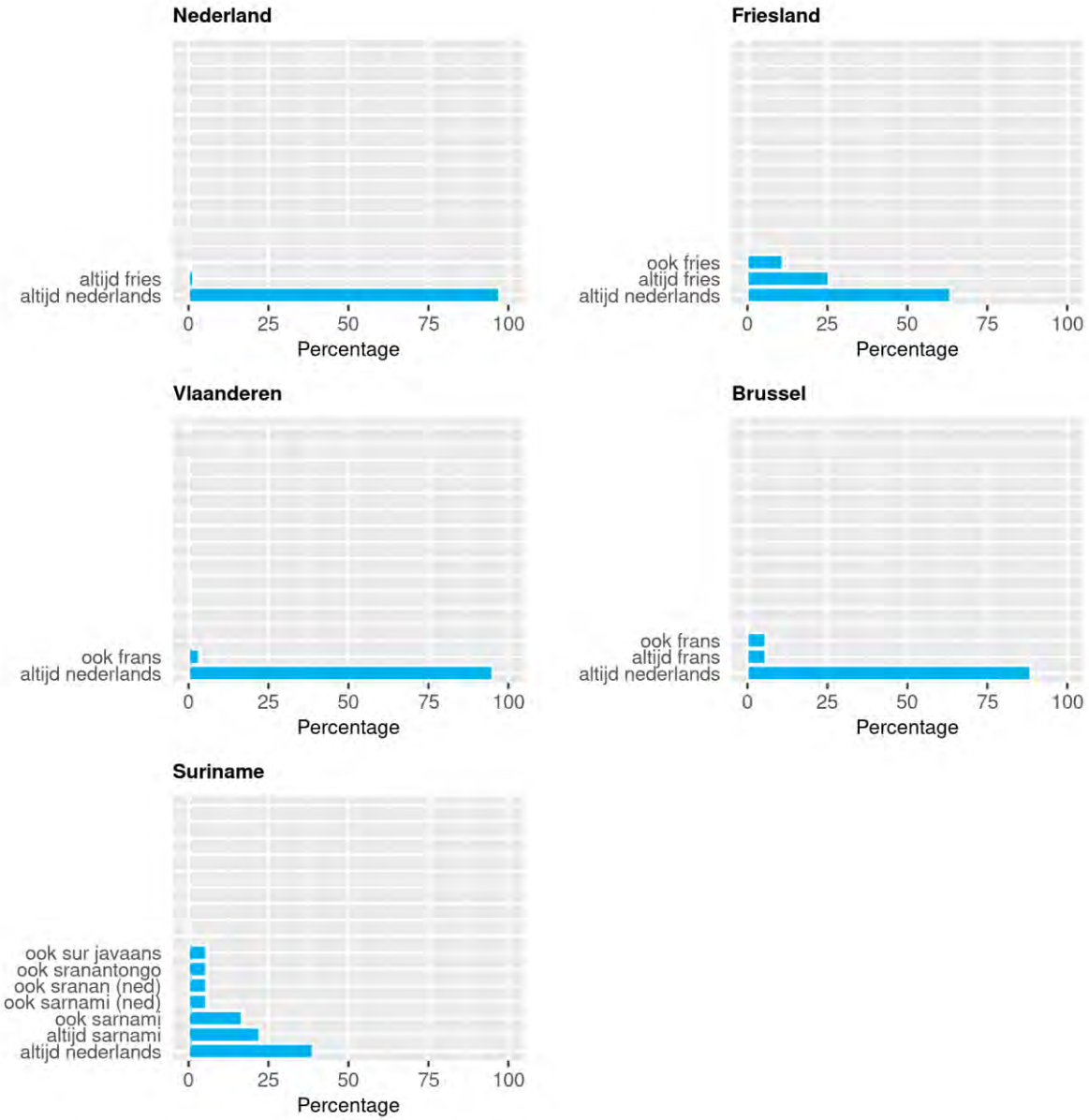
Figuur 73. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

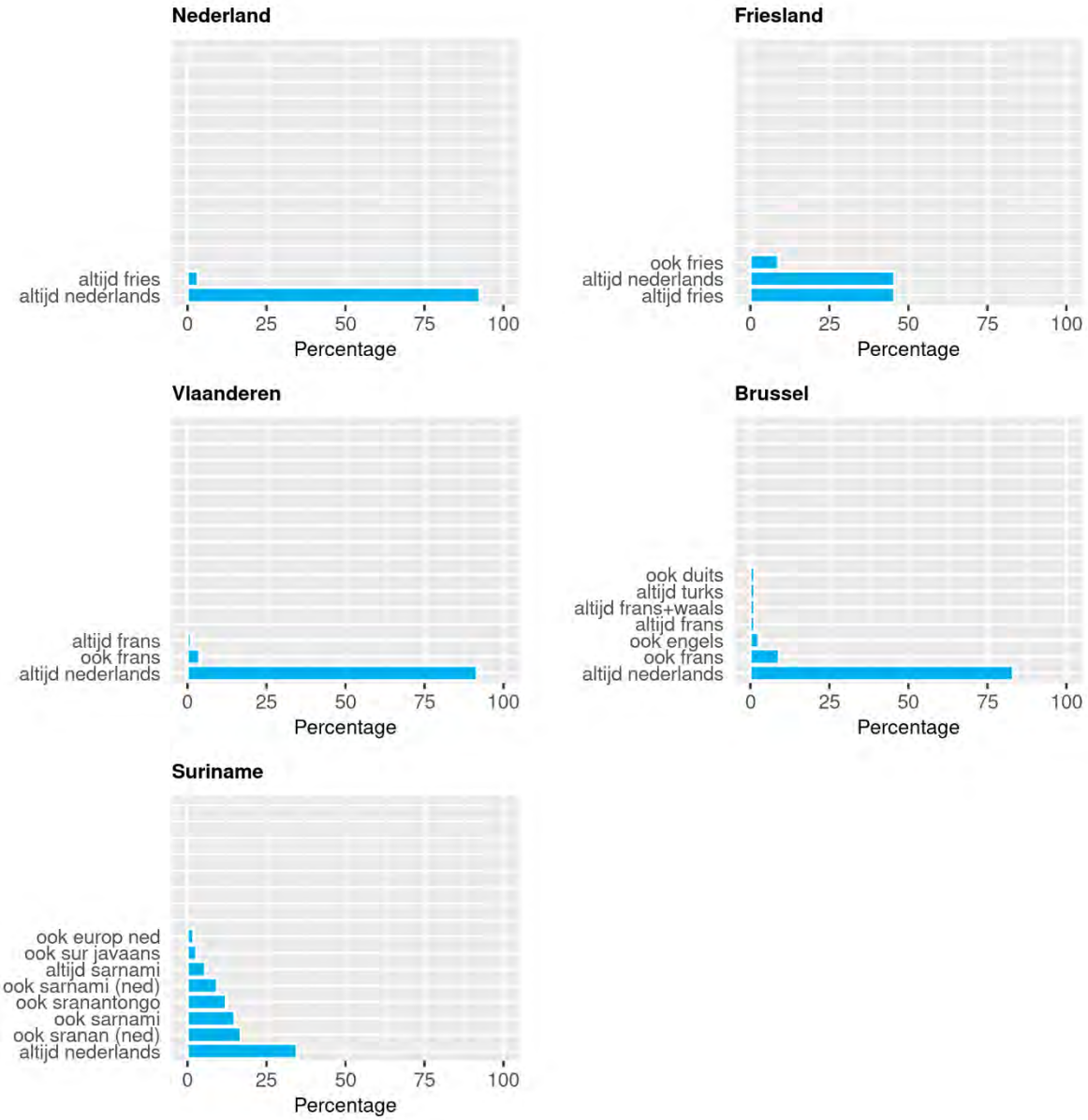
Figuur 74. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

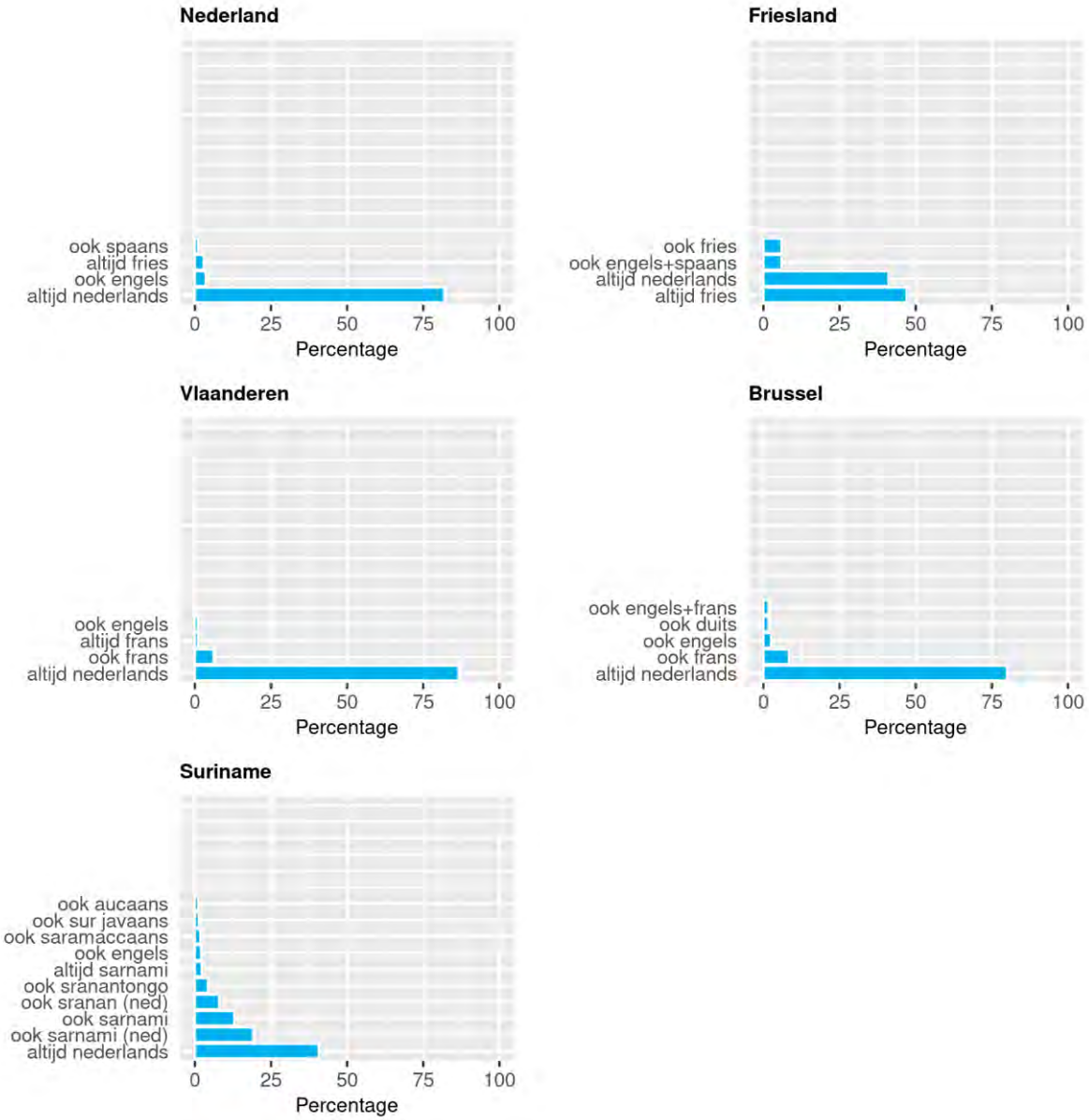
Figuur 75. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

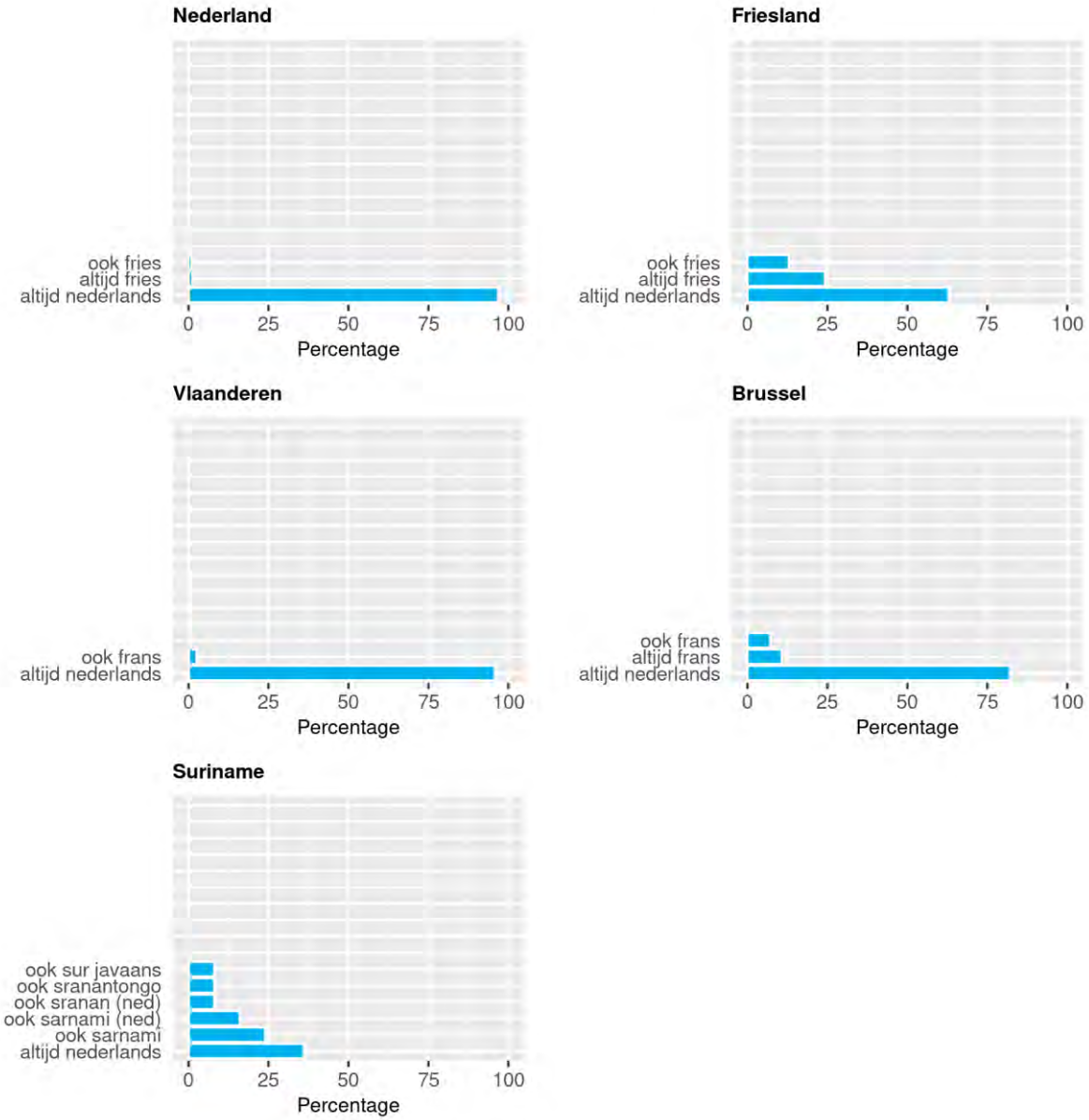
Figuur 76. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

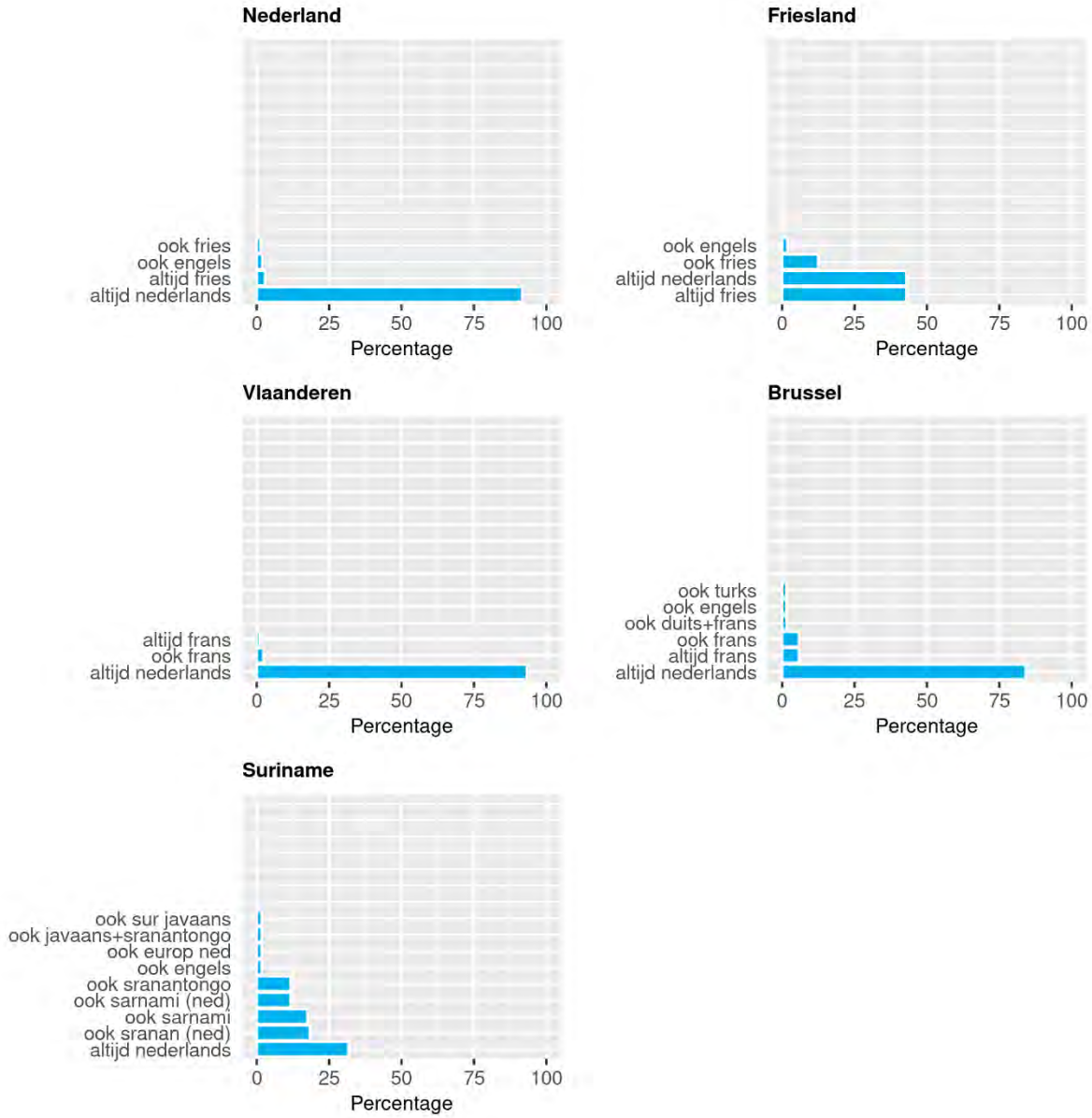
Figuur 77. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

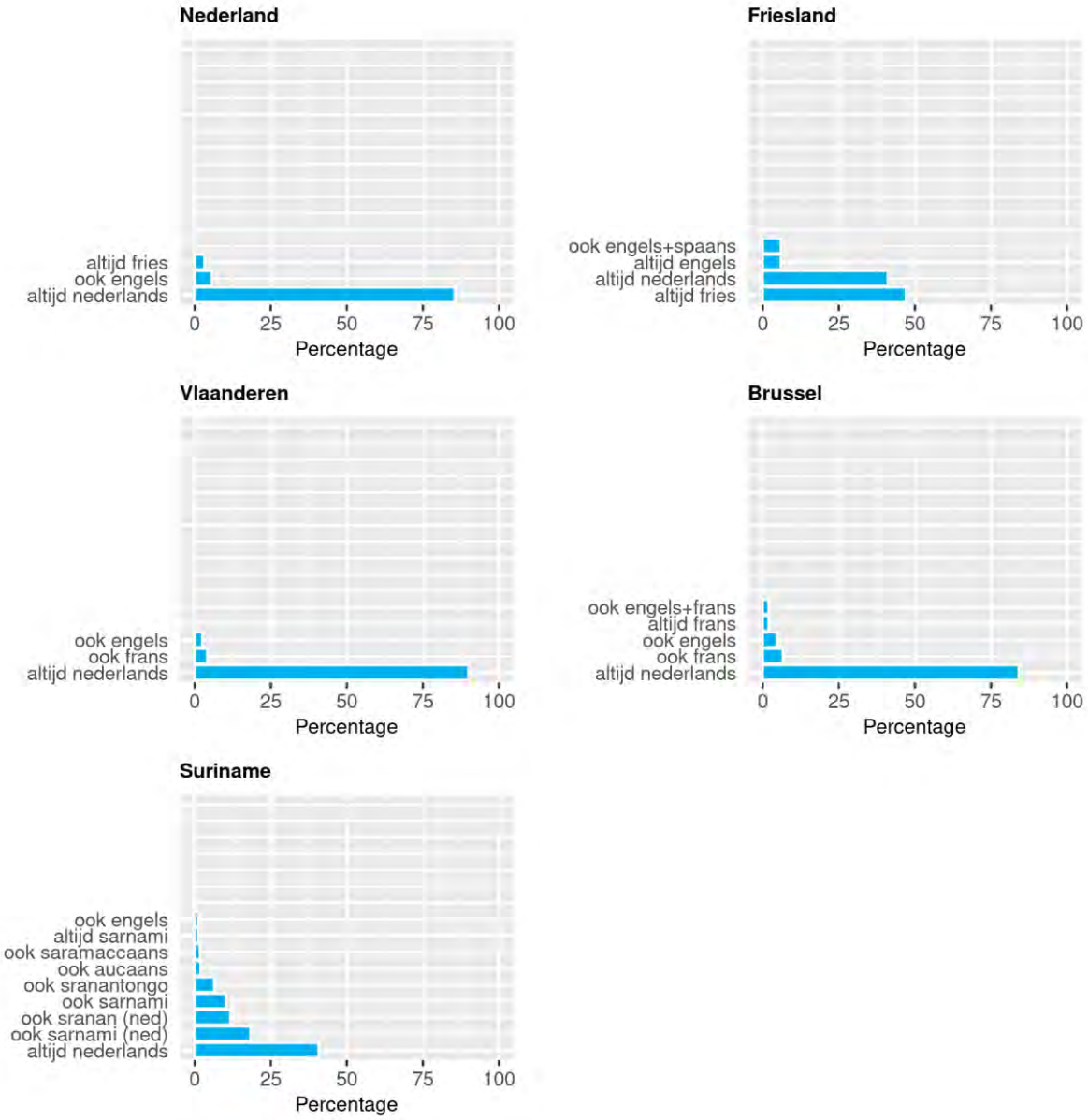
Figuur 78. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

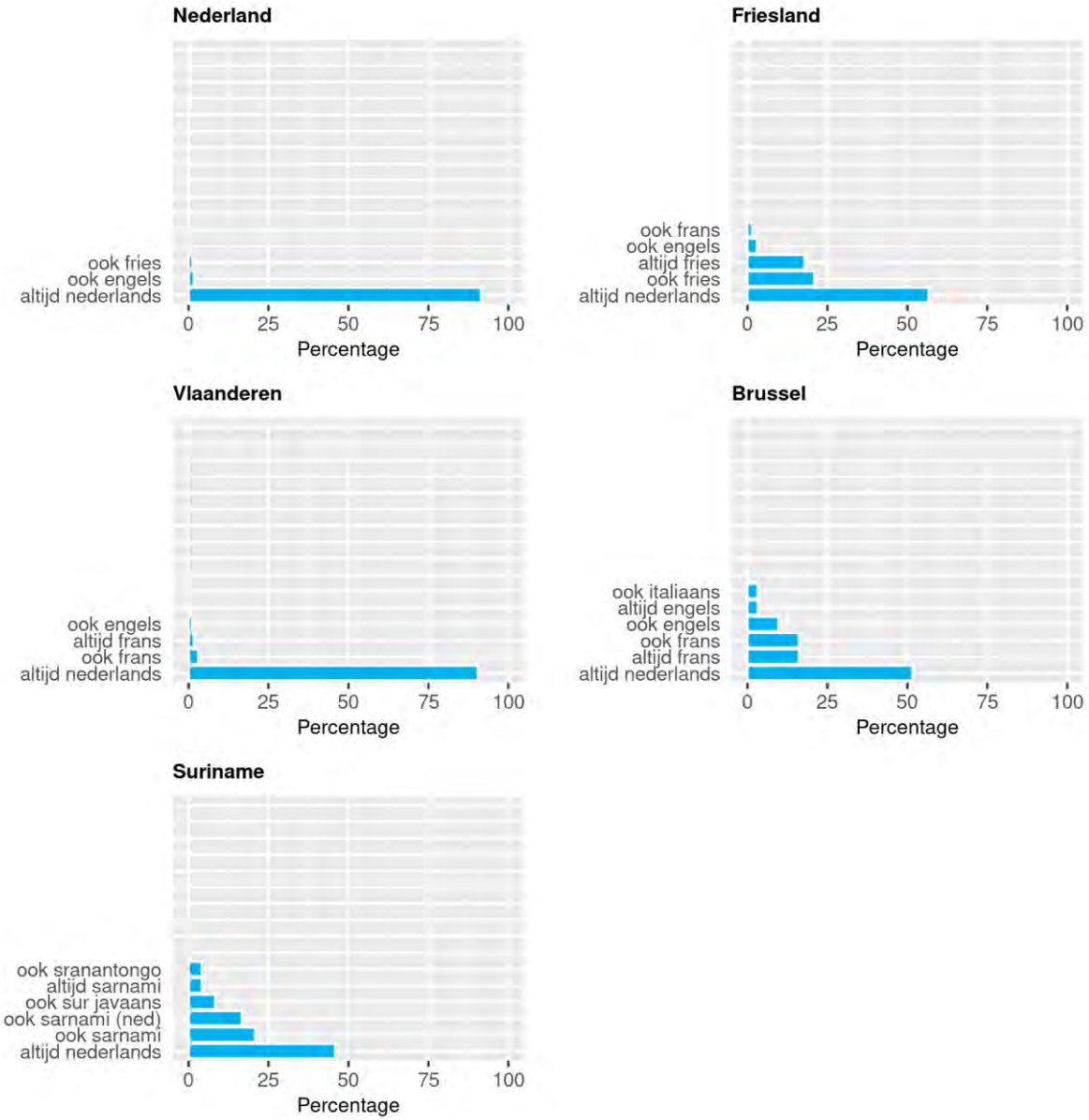
Figuur 79. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

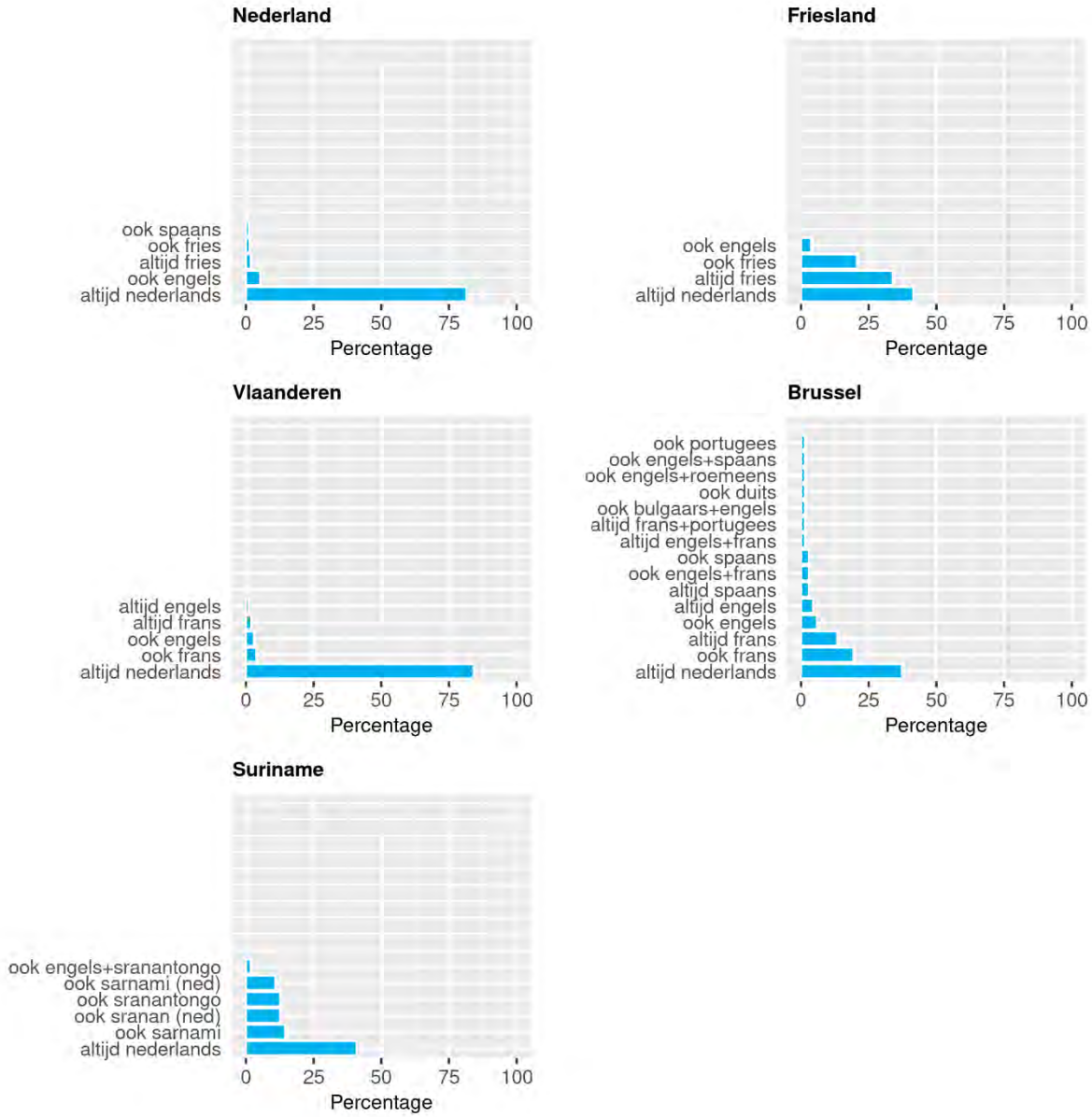
Figuur 80. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

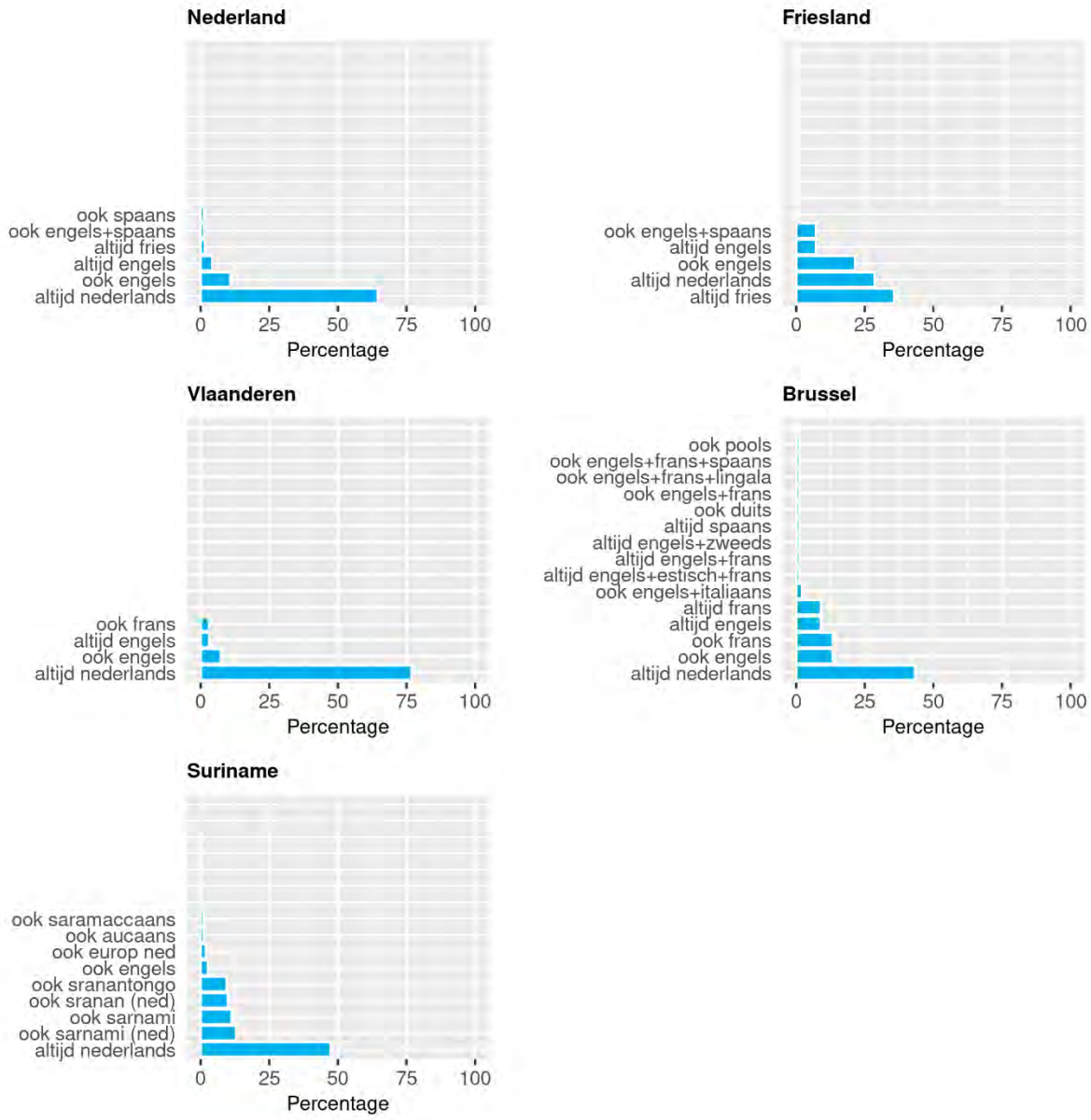
Figuur 81. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

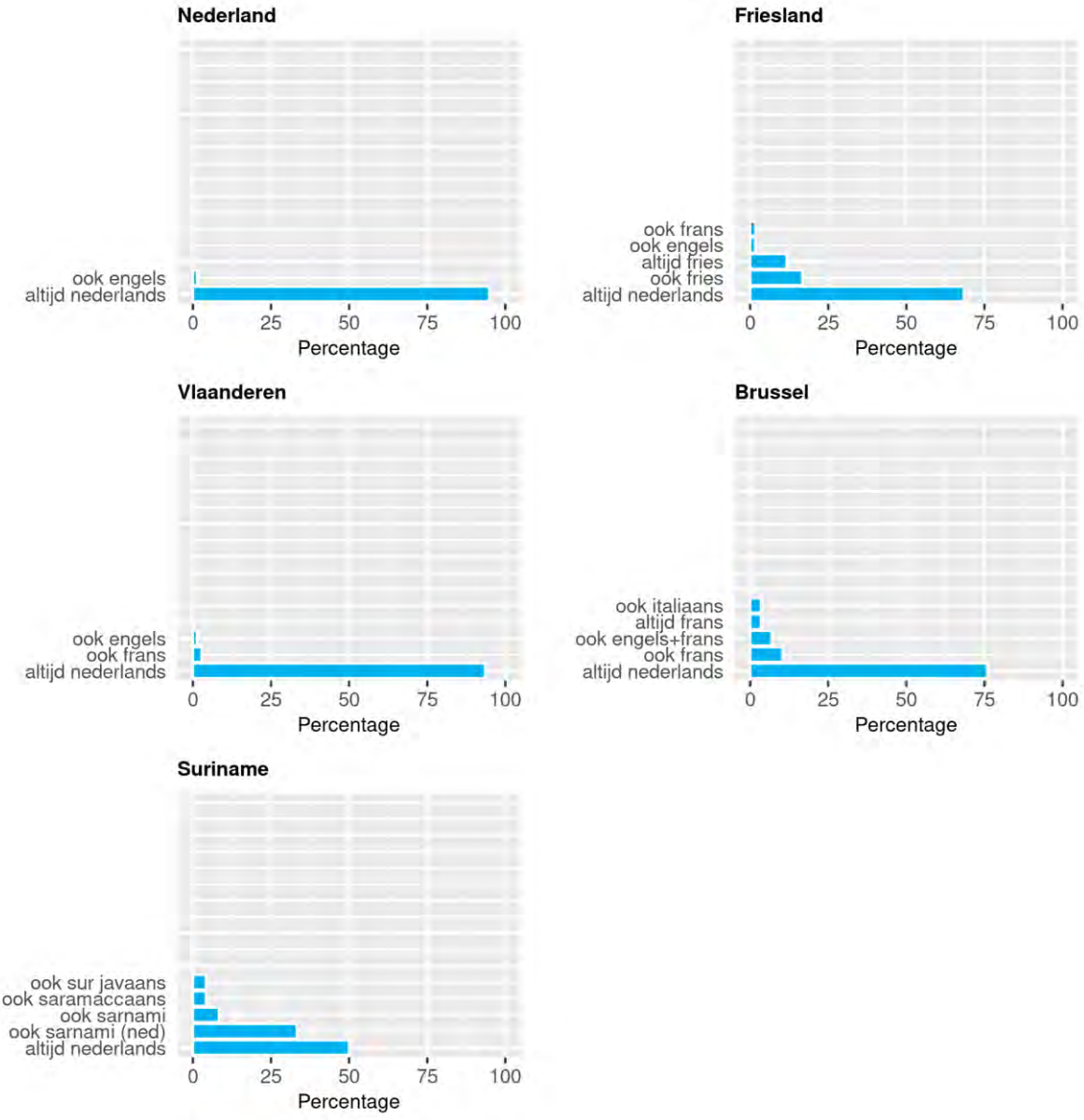
Figuur 82. Met mijn partner spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

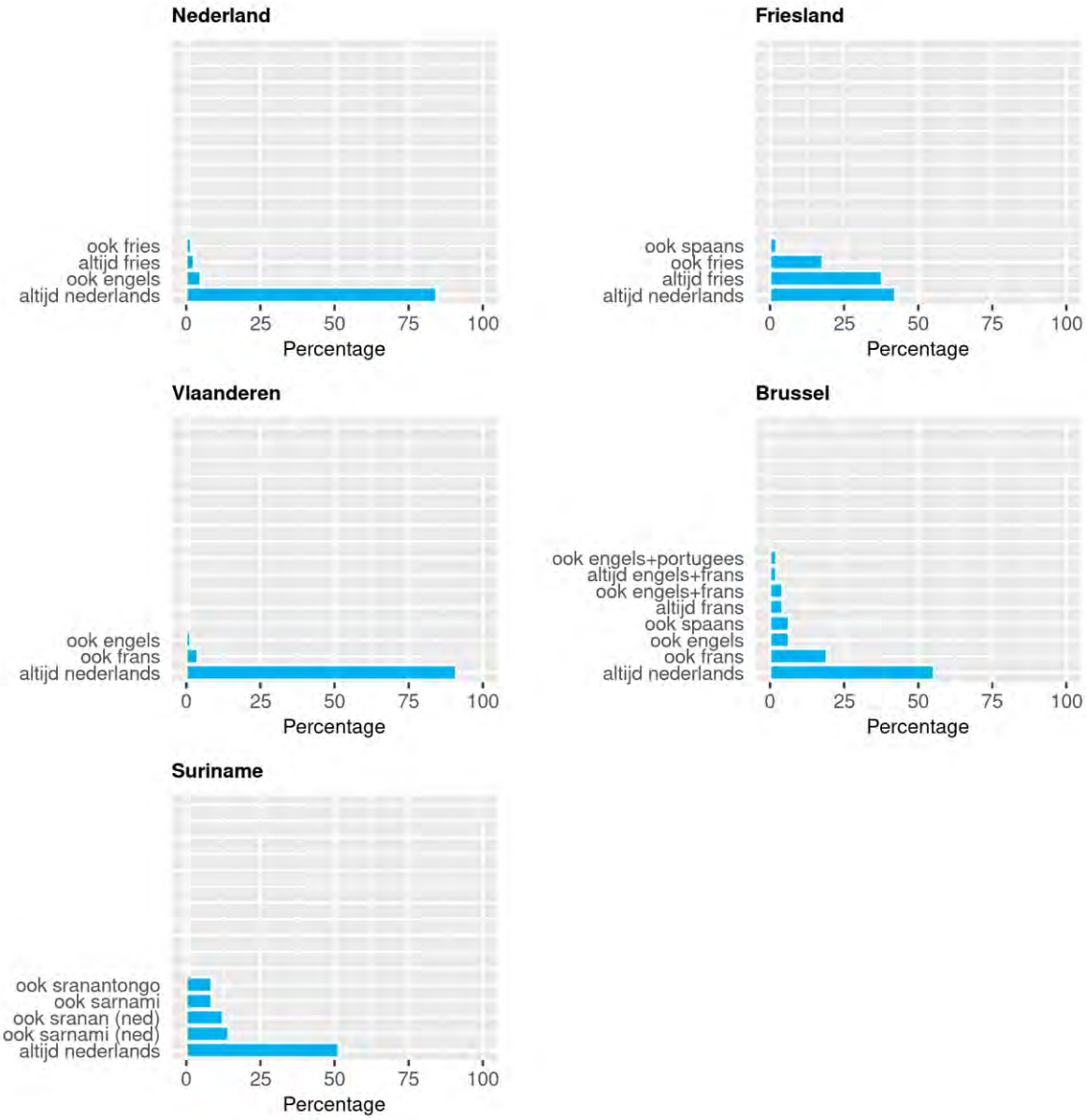
Figuur 83. Met mijn partner spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

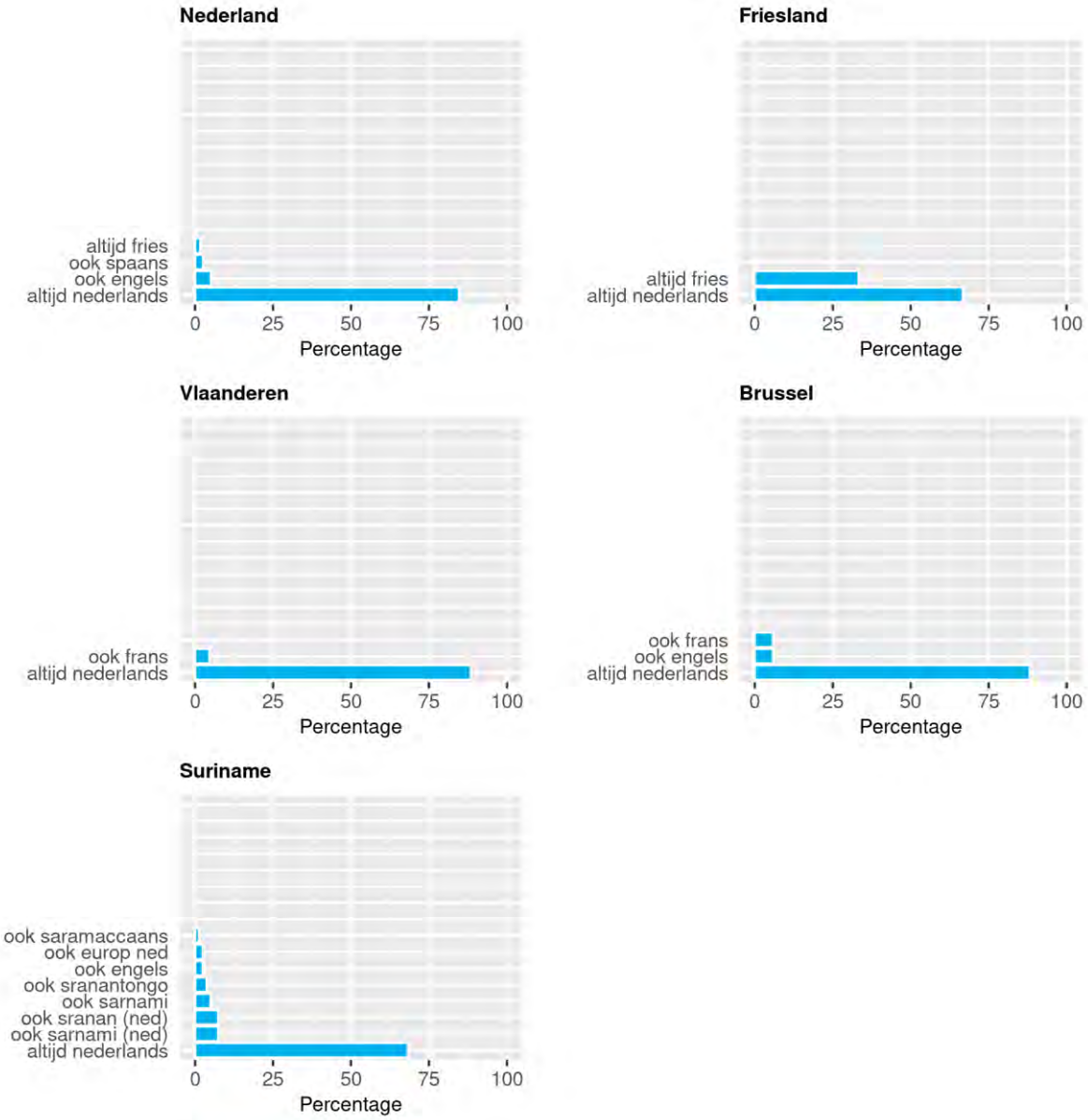
Figuur 84. Met mijn partner spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

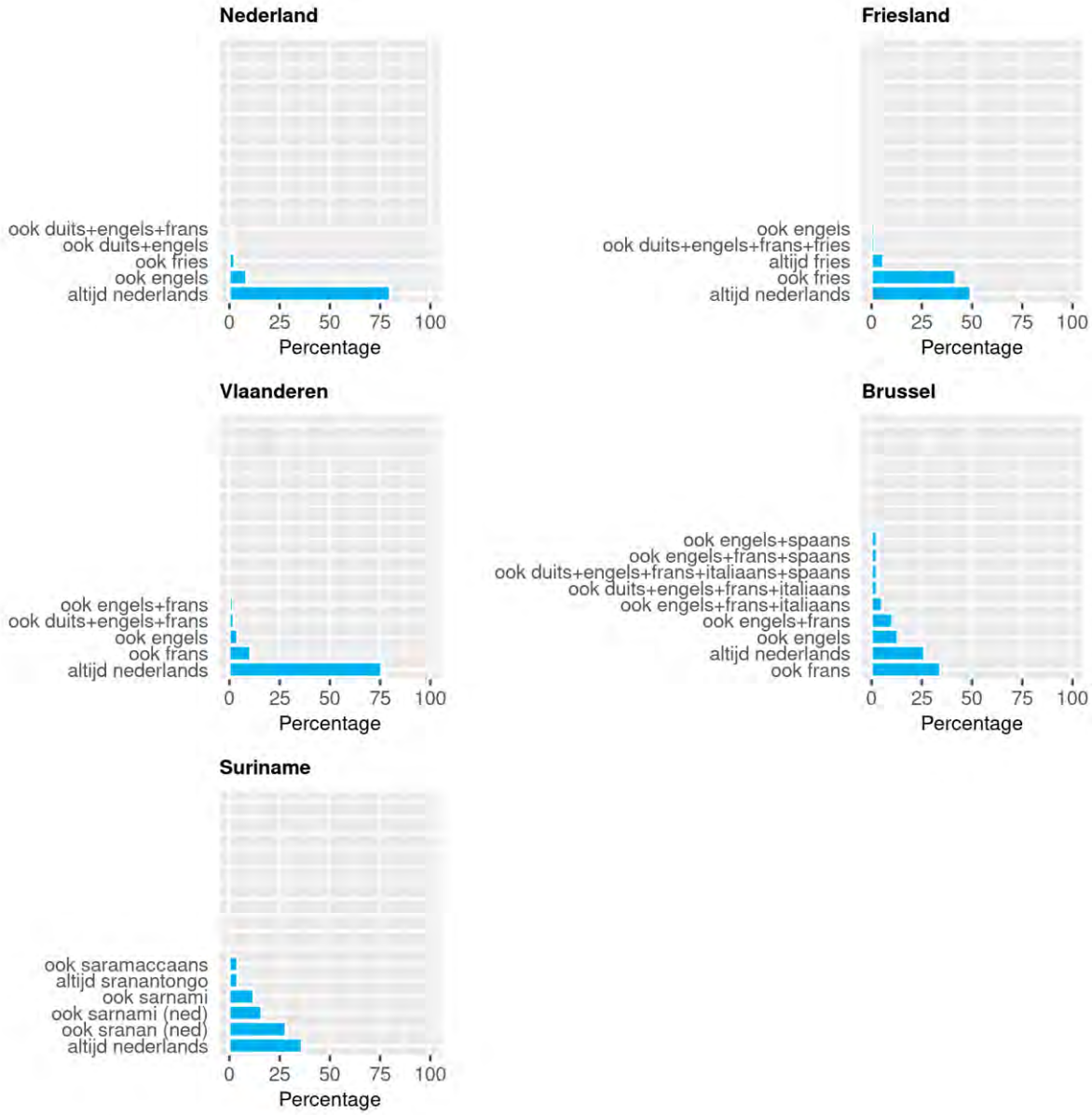
Figuur 85. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

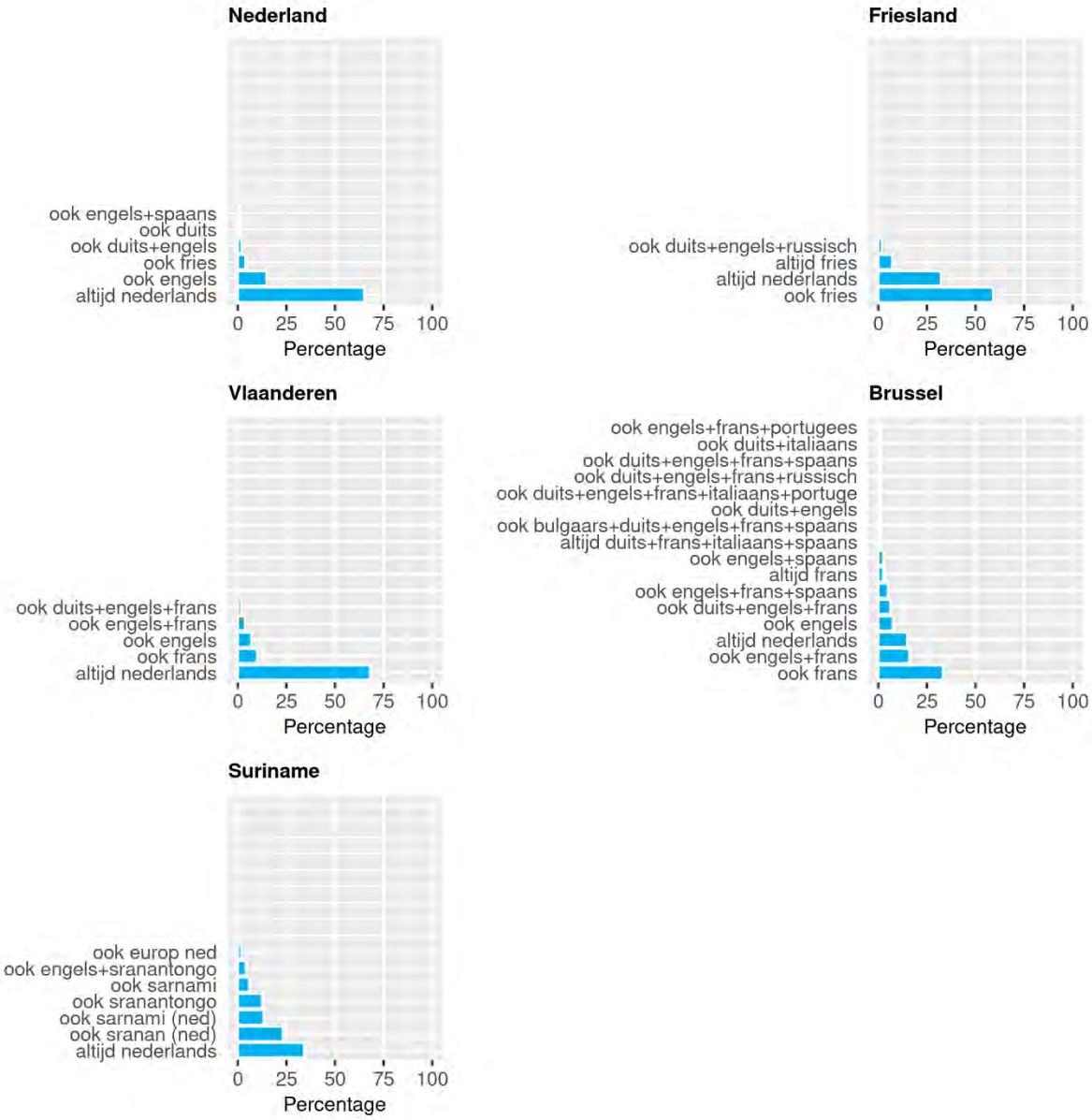
Figuur 86. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

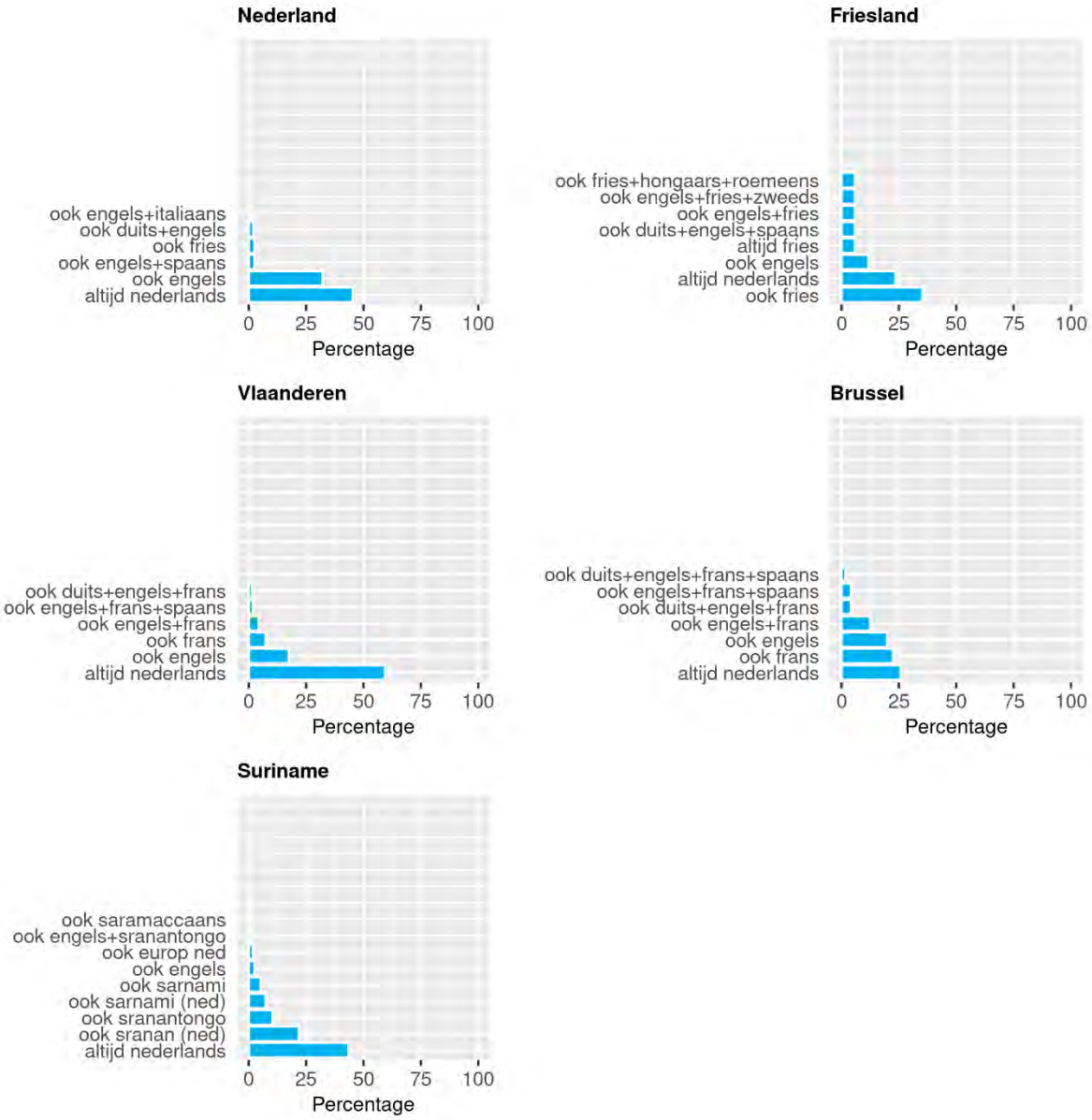
Figuur 87. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

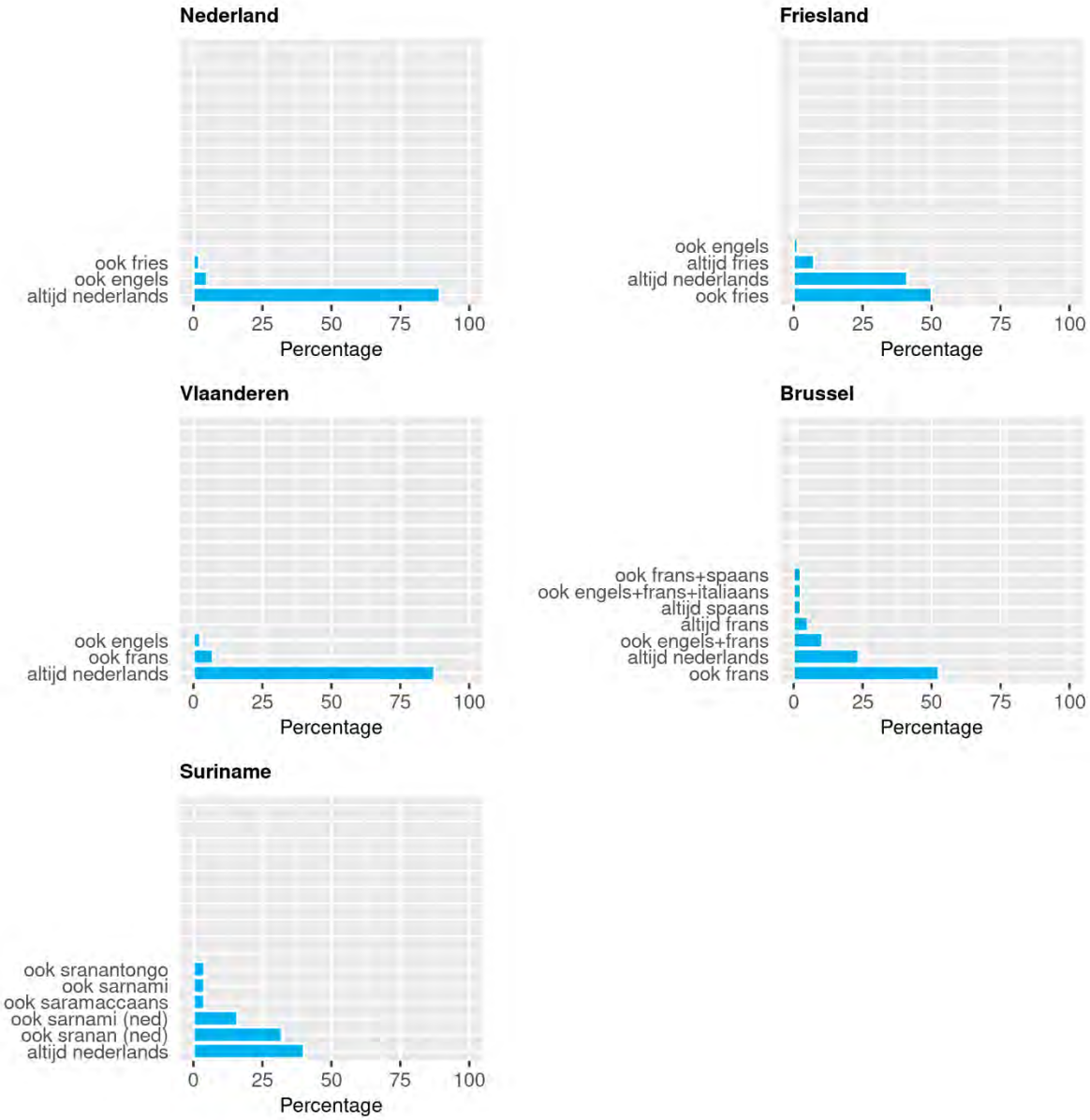
Figuur 88. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

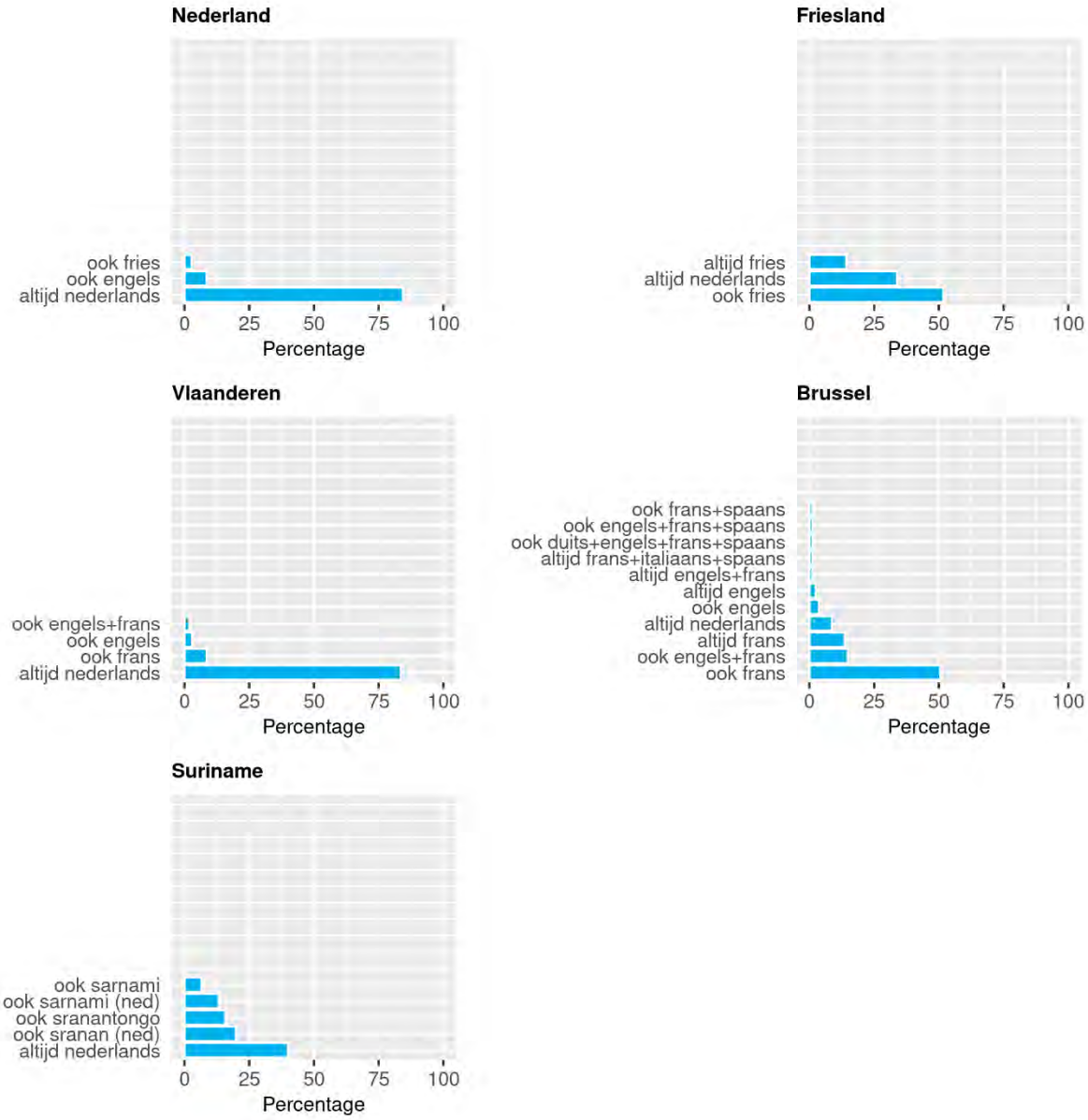
Figuur 89. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

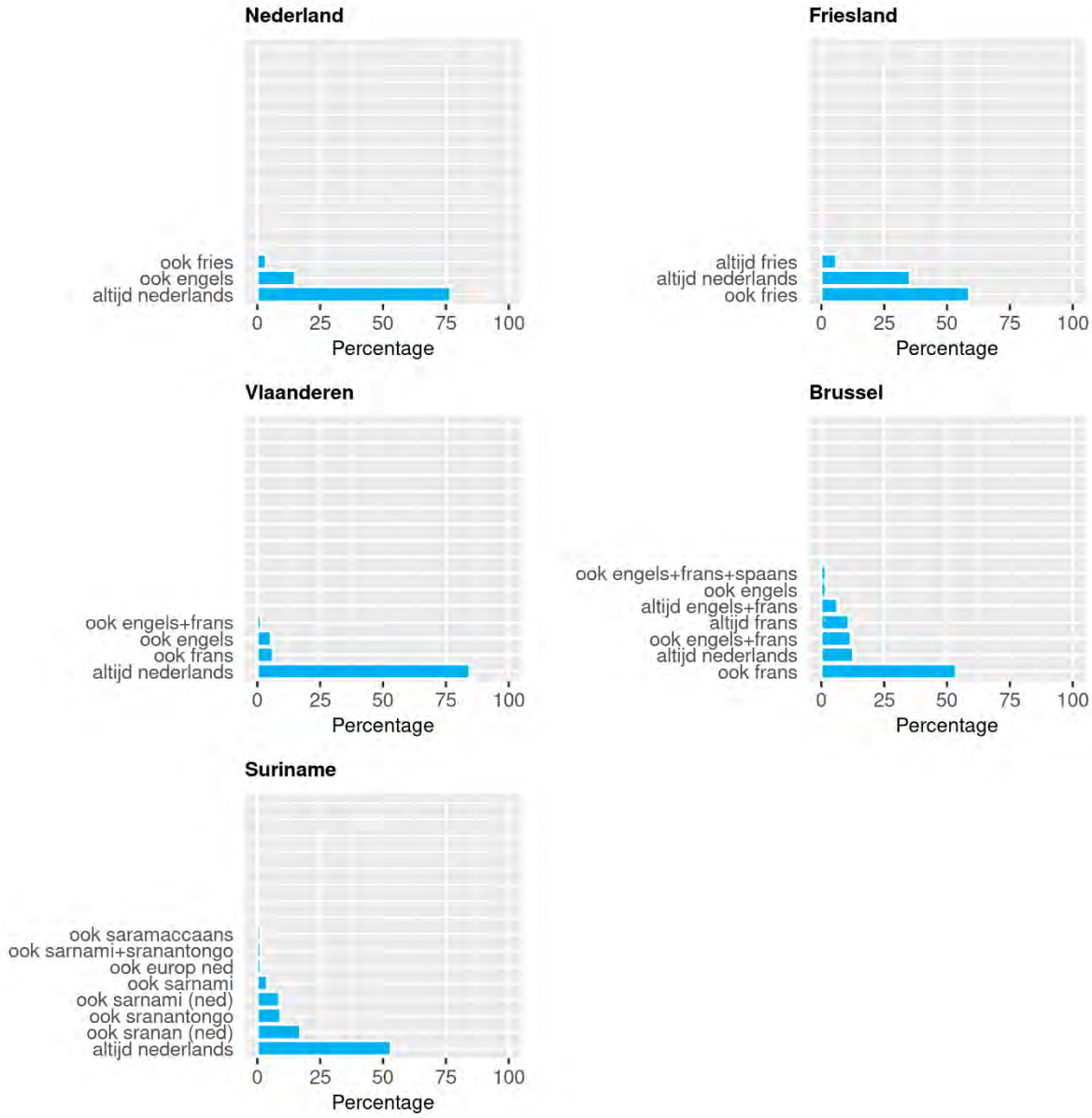
Figuur 90. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

Figuur 91. Met mijn buren spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 65 jaar en ouder

Figuur 92. Met mijn buren spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 40 t/m 64 jaar

Figuur 93. Met mijn buren spreek/sprak ik... - leeftijdsgroep: 15 t/m 39 jaar

Nederland

In de communicatie van het Nederlandse panel met de **grootouders** bleek er tussen de verschillende metingen een beduidende achteruitgang te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname in de keuze voor uitsluitend Nederlands wordt bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 73-75): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (96,4%) dan bij de middelste groep (92,5% ***) en dan bij de jongste groep (84,0% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (***). Verder bleek er tussen de verschillende metingen een significante toename te zijn in de keuze voor altijd Fries. Uit de apparent time methode blijkt er inderdaad een significante vooruitgang van altijd Fries tussen de oudste (1,5%) en middelste leeftijdsgroep (3,4% **). Uit de apparent time vergelijking komt er nog een toename van 'ook Engels' naar voren tussen de oudste (0,1%) en de jongste (1,2% **) en tussen de middelste (0,2%) en de jongste groep (*). Deze toename van 'ook Engels' komt niet uit de real time vergelijking van de verschillende metingen. Misschien is dit toe te schrijven aan age grading (meer Engels bij de jongste groep).

In de communicatie van het Nederlandse panel met de **ouders** bleek er tussen de verschillende metingen een afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname wordt bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 76-78): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (97,2%) dan bij de middelste groep (92,5% ***) en dan bij de jongste groep (81,9% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (***). Verder bleek de keuze voor altijd Fries met de ouders tussen de nulmeting en de laatste meting significant te zijn toegenomen. In de apparent time bevindingen zien we ook een toename van altijd Fries, maar enkel tussen de oudste (1,5%) en de middelste (3,2% **) groep. Ten slotte blijkt er in de apparent time vergelijking een toename van 'ook Engels' tussen de oudste (0,2%) en de jongste (3,6% ***) groep en tussen de middelste (0,6%) en de jongste groep (***). Dit hogere gebruik van het Engels is dus enkel aanwezig in de jongste leeftijdsgroep. Het zou een geval van age grading kunnen zijn, te meer omdat er uit de vergelijking van de verschillende StaatNed-metingen geen toename van het Engels naar voren komt.

Ook in de contacten van het Nederlandse panel met de broer/zus bleek er tussen de verschillende metingen een afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname wordt opnieuw bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 79-81): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (96,8%) dan bij de middelste groep (91,6% ***) en dan bij de jongste groep (85,4% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (***). Ook de real time toename in de keuze voor altijd Fries wordt hier bevestigd: er is een toename van altijd Fries tussen de oudste (1,2%) en de middelste (2,8% **) en tussen de oudste en de jongste (3,2% **) leeftijdsgroep. Tussen de middelste en jongste groep is er echter geen significant verschil. De toename in de keuze voor het Fries speelt zich dus af tussen de oudste en middelste generatie. Verder is er tussen de leeftijdsgroepen nog verschil in het gebruik van ook Engels: dat is lager bij de oudste (0,4%) dan bij de middelste (1,9%) en dan bij de jongste (5,6%) leeftijdsgroep.[147] Uit de real time vergelijking van de metingen komt deze toename van het Engels niet naar voren. Mogelijk gaat het hier om een effect van age grading, waarbij enkel jongeren tijdelijk meer Engels gebruiken.

Ook in de contacten met de **partner** bleek er bij het Nederlandse panel tussen de verschillende metingen een afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Die afname is ook sterk aanwezig in de apparent time bevindingen (zie figuren 82-84): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (91,5%) dan bij de middelste groep (81,6% ***) en dan bij de jongste groep (64,6% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (***). Er wordt dus aanzienlijk meer uitsluitend Nederlands gesproken met de partner door de oudere generatie dan door de jongere generaties. De real time toename in de keuze voor altijd Fries wordt ook bevestigd door de apparent time bevindingen, maar enkel tussen de oudste (0,9%) en middelste (1,8% *) leeftijdsgroep. Uit de vergelijking tussen de StaatNed-metingen kwam ook een toename in de keuze voor Nederlands en Engels naar voren. Ook de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen laat een dergelijke (sterke) toename zien: de keuze voor ook Engels is bij de oudste groep (1,7%) lager dan bij de middelste (5,3% ***) en bij de jongste (10,8% ***) groep en is bij de middelste groep lager dan bij de jongste groep (***). In tegenstelling tot de contacten met de overige familieleden, is de toename in de keuze voor het Engels hier niet enkel sterker, maar ook al aanwezig tussen de oudste en middelste leeftijdsgroep. Het lijkt hier dus niet enkel om een fenomeen van age grading te gaan, te meer omdat de toename in de keuze voor het Engels ook uit de real time vergelijking tussen de drie StaatNed-metingen blijkt. Naast de toename in de keuze voor Nederlands en Engels, is er ook een toename in de keuze voor altijd Engels bij de jongste leeftijdsgroep.[148]

[147] $p < 0{,}001$ voor oud vs. middel, $p < 0{,}0001$ voor oud vs. jong, $p < 0{,}001$ voor middel vs. jong
[148] Altijd Engels: oud (0,4%) vs. jong (4,2%) ($p < 0{,}0001$) en middel (1,0%) vs. jong (4,2%) ($p < 0{,}001$).

In de communicatie van het Nederlandse panel met de **kinderen** bleek er tussen de verschillende metingen opnieuw een afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands, maar die afname bleek wel minder sterk te zijn dan in de contacten met de andere familieleden en bleek bovendien enkel tussen de eerste en tweede meting te hebben plaatsgevonden. Deze afname in real time wordt ook weer bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 85-87): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (94,9%) dan bij de middelste groep (84,4% ***) en dan bij de jongste groep (84,6% ***), maar tussen de middelste en de jongste groep is er geen significant verschil. De twee jongste leeftijdsgroepen spreken dus in dezelfde mate altijd Nederlands met hun kinderen. Daarnaast bleek er een toename in de keuze voor altijd Fries te zijn in de real time vergelijking. Ook die toename vinden we terug in de apparent time bevindingen, maar ook weer enkel tussen de oudste (0,5%) en de middelste leeftijdsgroep (2,6% ***). Ten slotte blijkt er uit een vergelijking van de leeftijdsgroepen ook sprake te zijn van een toename in de keuze voor 'ook Engels': de oudste groep (1,4%) scoort hier lager op dan de middelste groep (4,8% ***) en lager dan de jongste groep (5,1% *), maar tussen de middelste en jongste groep is er geen verschil. Uit de vergelijking tussen de verschillende StaatNed-metingen kwam er echter geen toename van 'ook Engels' naar voren.

Ook in de contacten van de Nederlandse deelnemers met hun **vrienden** bleek er een afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands tussen de verschillende metingen. De apparent time vergelijking (zie figuren 88-90) laat ook een zeer sterke afname van 'altijd Nederlands' zien tussen alle leeftijdsgroepen: de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (79,9%) dan bij de middelste groep (65,0% ***) en dan bij de jongste groep (45,3% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (***). Uit de real time vergelijking bleek er ook sprake van een significante toename in het gebruik van Nederlands en Engels met vrienden. Die toename wordt ook in apparent time vastgesteld: de oudste groep (8,4%) spreekt met vrienden minder Nederlands en Engels dan de middelste groep (14,8% ***) en minder dan de jongste groep (32,1% ***), en de middelste groep spreekt beduidend minder 'ook Engels' dan de jongste groep (***). De ontwikkeling doet zich dus voor tussen alle leeftijdsgroepen. Verder wordt de real time toename in de keuze voor 'ook Fries' bevestigd door de apparent time resultaten, maar enkel tussen de oudste (2,5%) en de middelste (4,0%) leeftijdsgroep (*). Ten slotte zien we in apparent time nog een aantal verschillen die niet voorkomen in de real time vergelijking, onder andere een toename in de keuze voor Nederlands, Engels en Spaans tussen de oudste (0,3%) en de middelste (1,2% **) en de oudste en de jongste leeftijdsgroep (2,5% ***), een toename in de keuze voor Nederlands, Engels en Italiaans tussen de oudste (0,1%) en de jongste (1,1%) groep (**) en een afname in de keuze voor ook Duits tussen de middelste (1,2%) en de jongste (0,2%) groep (*). Uit deze resultaten blijkt wel dat er in de vriendenkring van de panelleden meer verscheidene talen worden gesproken naarmate de deelnemers jonger zijn.

In de communicatie van het Nederlandse panel met hun **buren** ten slotte, bleek er ook een afname in de keuze voor altijd Nederlands te zijn in de (real time) vergelijking tussen de verschillende rondes. Die afname wordt andermaal bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 91-93): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (89,4%) dan bij de middelste groep (84,5% ***) en dan bij de jongste groep (76,9% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (***). Verder bleek er tussen de nulmeting en de laatste meting ook een toename in de keuze voor 'ook Engels' te zijn. Ook in de apparent time vergelijking zien we die toename terug: de oudste groep (5,0%) gebruikt minder Nederlands en Engels dan de middelste groep (8,6% ***) en dan de jongste groep (15,0% ***), en de middelste groep spreekt ook minder Engels met buren dan de jongste groep (***). De toename in de keuze voor Nederlands en Fries die uit de vergelijking tussen de metingen naar voren kwam, vinden we niet terug in de vergelijking tussen de verschillende leeftijdsgroepen.

Samengevat: in het geval van het Nederlandse panel wordt de afname in de keuze voor altijd Nederlands, die uit de vergelijking van de drie StaatNed-metingen naar voren komt, voor alle types contacten bevestigd door de vergelijking tussen de verschillende leeftijdsgroepen. De apparent time bevindingen bevestigen dus de real time resultaten. Ook de toename van altijd/ook Fries in real time wordt bevestigd door de apparent time vergelijkingen, maar dan vooral wat betreft de verschillen tussen de oudste (65+) en de middelste leeftijdsgroep (40-64 jaar). Tussen de middelste en jongste leeftijdsgroep (15-39 jaar) is er meestal geen significante toename in het gebruik van het Fries. In de meeste situaties zien we in de apparent time bevindingen een toename van het gebruik van het Engels bij de jongste groep, die niet uit de real time resultaten bleek. In dat geval kan er sprake zijn van age grading, namelijk een intensiever gebruik van het Engels bij de jongste generatie, dat mogelijk verdwijnt naarmate men ouder wordt. In de contacten met vrienden, met buren en met de partner is de toename in het gebruik van het Engels wel sterker dan in de andere situaties en is het niet enkel beperkt tot de jongste groep.

Friesland

In de communicatie van het Friese panel met de **grootouders** bleek er – net als bij het Nederlandse panel – tussen de verschillende metingen een significante achteruitgang te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname in de keuze voor uitsluitend Nederlands wordt bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 73-75), maar enkel tussen de oudste (65,0%) en de middelste leeftijdsgroep (47,3% *). De real time toename in de keuze voor altijd Fries vinden we niet terug in de apparent time bevindingen.

In de contacten van de Friese deelnemers met hun **ouders** bleek er tussen de verschillende metingen ook een significante afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname wordt bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 76-78), maar enkel tussen de oudste (63,5%) en de middelste leeftijdsgroep (45,6% *). De real time toename in de keuze voor altijd Fries zien we ook terug in apparent time, maar ook alleen tussen de oudste (25,4%) en de middelste groep (45,6% *).

De taalkeuzes van de Friese deelnemers met hun **broer/zus** lieten in real time ook een significante afname zien in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname is er ook in apparent time (zie figuren 79-81), maar opnieuw uitsluitend tussen de oudste (62,9%) en de middelste leeftijdsgroep (42,9% *). De real time toename in de keuze voor altijd Fries zien we ook terug in apparent time, maar ook hier alleen tussen de oudste (24,2%) en de middelste groep (42,9% *).

In de communicatie van de Friese deelnemers met hun **partner** bleek er tussen de verschillende metingen ook een significante afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname vinden we echter niet terug in de apparent time bevindingen (zie figuren 82-84). De real time toename in de keuze voor altijd Fries zien we wel terug in apparent time, maar alleen wat betreft de verschillen tussen de oudste (17,9%) en de middelste groep (34,0% *). Verder blijkt er uit de vergelijking in apparent time een sterke toename te zijn in de keuze voor 'ook Engels' tussen de oudste (3,0%) en de jongste (21,4%) leeftijdsgroep (*). Deze toename kwam niet naar voren uit de real time vergelijking en is mogelijk toe te schrijven aan een effect van age grading, waarbij alleen de jongste leeftijdsgroep (tijdelijk) meer Engels gebruikt.

De vergelijking tussen de verschillende metingen liet ook voor de taalkeuzes van het Friese panel met hun **kinderen** een significante afname zien in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname is ook terug te vinden in de apparent time vergelijking (zie figuren 85-87), maar wel enkel tussen de oudste (68,3%) en de middelste leeftijdsgroep (42,2% **). Ook de real time toename in de keuze voor altijd Fries wordt bevestigd door de

vergelijking van de leeftijdsgroepen, zij het ook weer uitsluitend tussen de oudste (11,7%) en de middelste groep (37,8% **).

Net als bij de overige contacten, kwam uit de vergelijking van de verschillende metingen in real time ook een significante achteruitgang van 'altijd Nederlands' naar voren met betrekking tot de taalkeuzes van de Friese deelnemers met hun **vrienden**. Die afname van altijd Nederlands wordt door de apparent time vergelijking (zie figuren 88-90) wederom bevestigd: de oudste groep spreekt met vrienden vaker altijd Nederlands (49,3%) dan de middelste (32,1% *) en dan de jongste groep (23,5% *). Tussen de middelste en de jongste groep is er geen significant verschil. Verder bleek sinds de nulmeting ook de keuze voor altijd Fries te zijn toegenomen. Uit de apparent time bevindingen blijkt er ook een toename te zijn in het gebruik van het Fries, zij het dan de keuze voor Nederlands en Fries: de oudste leeftijdsgroep gebruikt minder 'ook Fries' (41,8%) dan de middelste groep (58,9% *). Ten slotte bleek er uit de vergelijking met de vorige StaatNed-rondes een afname te zijn in de keuze voor Nederlands en Engels, maar die ontwikkeling vinden we niet terug in de apparent time resultaten.

In de communicatie van de Friese deelnemers met hun **buren** bleek er tussen de verschillende metingen ook een significante afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands, hoewel die vooral tussen de eerste en de tweede meting plaatsvond. Verder bleek er een toename te zijn in de keuze voor Nederlands en Fries. Geen van deze tendensen wordt echter bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 91-93), aangezien er zich geen significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen aftekenen.

Samenvattend kunnen we stellen dat de real time afname in de keuze voor altijd Nederlands bij het Friese panel in bijna alle situaties bevestigd wordt door de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen,[149] maar dan enkel tussen de oudste en middelste leeftijdsgroep. Ook de toename in het gebruik van het Fries die uit de vergelijking van de verschillende metingen naar voren kwam, zien we terug in de apparent time verschillen tussen de oudste en middelste leeftijdsgroep.[150] In contacten met de partner is er een toename in het gebruik van 'ook Engels' tussen de oudste en jongste groep, die echter niet in de real time vergelijking zichtbaar is en die mogelijk een effect van age grading is.

Vlaanderen

In de communicatie van de leden van het Vlaamse panel met de **grootouders** bleek er tussen de verschillende metingen eveneens een significante afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze real time afname wordt bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 73-75): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (96,2%) dan bij de middelste groep (91,2% ***) en dan bij de jongste groep (87,5% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste (**). Verder bleek dat de keuze voor altijd Frans en voor ook Frans toegenomen was sinds de nulmeting. De toename in de keuze voor 'ook Frans' wordt bevestigd door de apparent time vergelijking: er is een toename tussen de oudste (2,4%) en de middelste groep (3,7% *) en tussen de oudste en de jongste groep (5,1% **).

Ook in de taalkeuzes van de Vlaamse deelnemers in contacten met hun **ouders** deed zich volgens de vergelijking van de verschillende metingen een significante afname voor in de keuze voor altijd Nederlands. Die afname wordt ook bevestigd door de vergelijking van de leeftijdsgroepen (zie figuren 76-78): de oudste groep scoort hoger op 'altijd Nederlands' (95,1%) dan de middelste groep (91,6% ***) en dan de jongste groep (86,6% ***), en de middelste groep scoort op zijn beurt hoger dan de jongste groep (***). Verder bleek

[149] De toename wordt niet bevestigd voor contacten met de partner en met betrekking tot contacten met de buren zijn er sowieso geen significante leeftijdsverschillen.
[150] En in contacten met de kinderen ook tussen de oudste en jongste groep.

er in real time een significante toename te zijn van de keuzes voor altijd Frans en ook Frans. De toename in de keuze van Nederlands en Frans vinden we ook terug in de apparent time vergelijking, maar enkel tussen de oudste (3,3%) en de jongste (6,2% **) en de middelste (3,8%) en de jongste groep (**). Uit de vergelijking van de verschillende leeftijdsgroepen blijkt er verder ook een toename te zijn in de keuze voor Nederlands en Engels tussen de oudste (0,2%) en de jongste (1,1% **) en tussen de middelste (0,2%) en de jongste groep (**). Enkel de jongste groep spreekt dus meer Engels met de ouders. Dit is mogelijk een effect van age grading, te meer omdat de toename niet uit de real time vergelijking naar voren komt.

In de communicatie van de Vlaamse panelleden met de **broer/zus** bleek er tussen de verschillende metingen eveneens een significante afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Deze afname wordt opnieuw bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 79-81): de keuze voor altijd Nederlands is significant hoger bij de oudste leeftijdsgroep (95,8%) dan bij de middelste groep (93,2% **) en dan bij de jongste groep (90,0% ***) en is ook hoger bij de middelste groep dan bij de jongste groep (**). Net als bij de contacten met de ouders, is ook in de communicatie met de eigen broer of zus de keuze voor altijd Frans en voor ook Frans toegenomen sinds de nulmeting. De apparent time vergelijking ondersteunt die toename: de keuze voor ook Frans is lager bij de oudste (2,5%) dan bij de jongste (4,1%) groep (*) en is lager bij de middelste (2,2%) dan bij de jongste groep (**). Alleen de jongste leeftijdsgroep spreekt dus meer Frans met broer of zus. Allicht kan dit resultaat niet aan age grading worden toegeschreven, aangezien de real time vergelijking ook een toename van het Frans laat zien. Voor het Engels daarentegen is er wellicht wel sprake van age grading: de apparent time bevindingen laten zien dat enkel de jongste groep meer Nederlands en Engels combineert (2,5%),[151] maar er bleek geen real time toename in de keuze voor het Engels te zijn.

Er was ook sprake van een afname in de keuze voor altijd Nederlands in de taalkeuzes van de Vlaamse deelnemers met hun **partner**. Die afname wordt bevestigd door de apparent time vergelijkingen (zie figuren 82-84): de oudste groep gebruikt meer altijd Nederlands (90,5%) dan de middelste groep (84,1% ***) en dan de jongste groep (76,8% ***), en de middelste groep scoort hoger dan de jongste (***). Verder bleek de keuze voor ook Engels significant toegenomen te zijn sinds de nulmeting. Die toename komt ook terug in de vergelijking in apparent time: zowel de keuze voor ook Engels als voor altijd Engels neemt toe naarmate de deelnemers jonger zijn.[152] Uit de real time resultaten bleek de keuze voor Nederlands en Frans ook toegenomen te zijn, maar de apparent time bevindingen spreken dit tegen, in die zin dat er een afname is van altijd Frans tussen de oudste (1,7%) en de jongste (0,7% *) en tussen de middelste (2,1%) en de jongste groep (**).

Ook in de contacten van de Vlaamse deelnemers met hun **kinderen** deed zich een real time afname voor in de keuze voor altijd Nederlands. Die afname wordt wederom bevestigd door de vergelijking van de leeftijdsgroepen (zie figuren 85-87), maar enkel tussen de oudste (93,6%) en de middelste groep (91,0% *) en tussen de oudste en de jongste groep (88,4% **). Verder komen er uit de apparent time vergelijking geen significante tendensen naar voren.

De communicatie van de Vlaamse panelleden met hun **vrienden** wordt ook gekenmerkt door een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands sinds de nulmeting. Die afname in real time is ook te zien in apparent time en is vrij fors: de oudste groep scoort hoger (75,7%) voor 'altijd Nederlands' dan de middelste groep (68,0% ***) en dan de jongste groep (59,3% ***), en de middelste groep scoort op zijn beurt hoger dan de jongste groep (***). Verder bleek uit de vergelijking van de verschillende StaatNed-metingen dat Nederlands in toenemende mate met andere talen gecombineerd werd in de vriendenkring van de Vlaamse

[151] vs. 0,5% voor 65+-groep ($p < 0,001$) en vs. 0,7% voor 40-64-jarigen ($p < 0,001$)
[152] Ook Engels: 1,1% --> 3,0% --> 7,3% (met minimaal $p < 0,001$); altijd Engels: 0,3% --> 1,1% --> 3,1% (met minimaal $p < 0,05$).

deelnemers. De real time toename van Nederlands en Frans komt echter niet naar voren in de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen (zie figuren 88-90). Tussen de oudste (10,5%) en de jongste groep (7,4% **) en tussen de middelste (10,0%) en de jongste groep (*) is er namelijk een afname in de keuze voor Nederlands en Frans. De jongste leeftijdsgroep kiest dus beduidend minder voor 'ook Frans' in hun gesprekken met vrienden. Er zijn echter wel significante[153] apparent time toenames in de keuzes voor Nederlands, Engels en Frans (tussen de oudste en de middelste en de oudste en de jongste groep) en Nederlands, Engels, Frans en Spaans (tussen de oudste en de jongste en de middelste en de jongste groep). De keuze voor ook Engels ten slotte, neemt fors toe over de leeftijdsgroepen (65+: 3,9%, 40-64: 6,9%, 15-39: 17,4%)[154]. Ook deze apparent time bevindingen laten dus een toename zien in de mate waarin er meer verschillende talen gesproken worden.

In de communicatie van de Vlaamse deelnemers met hun **buren** bleek er tussen de verschillende metingen ook een significante afname te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Die afname wordt bevestigd in apparent time (zie figuren 91-93), maar is niet aanwezig tussen de middelste en de jongste generatie: de oudste groep (87,3%) scoort hoger voor altijd Nederlands dan de middelste groep (83,6% **) en dan de jongste groep (84,6% *). Uit de real time vergelijking kwam een toename in de keuze voor Nederlands en Frans naar voren, maar die wordt tegengesproken door de apparent time resultaten; er is namelijk een afname van Nederlands en Frans tussen de middelste (8,6%) en de jongste groep (6,3% *). De combinatie van Nederlands, Frans en Engels neemt echter wel toe tussen de oudste (0,3%) en de middelste (1,9% ***) en de oudste en de jongste groep (1,5% **). De real time toename in de keuze voor Nederlands en Engels wordt ook in apparent time bevestigd, maar enkel tussen de oudste (2,4%) en de jongste (5,4% ***) en tussen de middelste (3,0%) en de jongste groep (**).

Samengevat: uit de vergelijking van de verschillende metingen komt er voor het Vlaamse panel een afname in de keuze voor altijd Nederlands naar voren, die ook in de apparent time vergelijking van de leeftijdsgroepen terug te vinden is. In de communicatie met de kinderen is die afname van altijd Nederlands niet aanwezig tussen de middelste en de jongste leeftijdsgroep. De real time toename in het gebruik van het Frans wordt in apparent time bevestigd voor de taalkeuze met grootouders, ouders en broer of zus, maar niet voor die met vrienden en buren.[155] Vooral in contacten met de partner en met vrienden, ten slotte, is er een toename in het gebruik van het Engels in zowel real als apparent time.

Brussel

De taalkeuzes van de Brusselse deelnemers met hun **grootouders, ouders, broer/zus en partner** vertonen geen significante verschillen tussen de groepen van 65+, 40-64 jaar en 15-39 jaar.

De communicatie van het Brusselse panel met de **kinderen** werd gekarakteriseerd door een enorme achteruitgang van de keuze voor altijd Nederlands tussen de nulmeting en de laatste meting. We hebben eerder al aangegeven dat de vergelijking van de Brusselse resultaten tussen de verschillende metingen een vertekend beeld kan geven omdat de steekproeven in 2016 en 2018 een stuk kleiner en minder representatief waren (resp. n = 113 en n = 130) dan in 2020 (n = 309). Dit kan wellicht ook verklaren waarom het enige significante apparent time verschil (zie figuren 85-87) die afname van altijd Nederlands tegenspreekt: er is namelijk een toename van altijd Nederlands tussen de middelste generatie (55,3%) en de jongste generatie (88,2% *). De jongste generatie Brusselaars spreekt dus meer uitsluitend Nederlands met de kinderen dan de vorige generaties. De real time afname wordt dus niet bevestigd.

[153] Minimaal $p < 0,05$ en maximaal $p < 0,001$
[154] $p < 0,001$ voor 65+ vs. 40-64, $p < 0,0001$ voor 65+ vs. 15-39, $p < 0,0001$ voor 40-64 vs. 15-39
[155] Hoewel de mate van internationaliteit in de contacten met vrienden wel toeneemt (in real time en apparent time) en het Frans vaker met andere talen gecombineerd wordt.

Ook de taalkeuze met **vrienden** werd in Brussel gekenmerkt door een aanzienlijke achteruitgang van altijd Nederlands sinds de nulmeting. Ook hier echter wordt dit resultaat tegengesproken door de apparent time bevindingen (zie figuren 88-90): er is juist een toename van altijd Nederlands tussen de middelste groep (14,8%) en de jongste groep (25,8% *). Verder is er nog een toename van ook Engels tussen de middelste (7,4%) en de jongste groep (20,0% *), die wel terug te vinden was in onze real time resultaten. Ook hier is de discrepantie tussen de real time en apparent time resultaten allicht toe te schrijven aan de verschillende steekproefgroottes in de drie StaatNed-metingen.

In de contacten van de Brusselse deelnemers met hun **buren** bleek er tussen de eerste en de tweede meting (maar daarna niet meer) een enorme achteruitgang van altijd Nederlands te zijn. In de apparent time vergelijkingen (zie figuren 91-93) wordt die achteruitgang bevestigd, maar enkel tussen de oudste (23,7%) en de middelste groep (8,6% *). Verder zijn er geen significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen.

Samenvattend: In de real time bevindingen was voor Brussel een significante achteruitgang merkbaar in de keuze voor altijd Nederlands met partner, kinderen, vrienden en buren, maar deze was nog steeds niet zo groot als dat we op basis van de resultaten uit de BRIO-taalbarometer 4 uit 2018 en met onze sterk verhoogde representativiteit in 2020 hadden kunnen verwachten.

De apparent time resultaten voor de taalkeuze met kinderen en vrienden spreken deze real time bevindingen nu zelfs tegen voor de jongste leeftijdsgroep en de apparent time resultaten voor de taalkeuze met buren bevestigen deze real time bevindingen voor deze jongste leeftijdsgroep niet. De vraag is dus wat er met deze jongste leeftijdsgroep in Brussel aan de hand is.

Op https://www.briobrussel.be/node/14762 staat:

"Alhoewel de meerderheid van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige families uit Vlaanderen komt, en de traditioneel tweetaligen vooral in Brussel zijn geboren, is de eerste groep significant jonger (van gemiddeld 56 in TB1 naar 46 jaar in TB4), en halveerde het aantal gezinnen met kinderen ten voordele van partners zonder kinderen en alleenstaanden."

Mogelijk houdt de jongste leeftijdsgroep in ons Brusselse panel nog meer vast aan altijd Nederlands met de kinderen, zoals ook in Vlaanderen het geval is, en heeft deze groep ook nog vaker een meer Nederlandstalige vriendenkring en leefomgeving dan de oudere en andere Brusselaars.

Suriname

Ten slotte bespreken we de leeftijdsverschillen in de taalkeuzes van de Surinaamse panelleden. Uit de real time vergelijking tussen de nulmeting (in 2018) en de laatste meting kwam er een toename in de keuze voor altijd Nederlands in contacten met de **grootouders** naar voren. In de apparent time vergelijking (zie figuren 73-75) doen er zich echter geen significante verschillen voor tussen de leeftijdsgroepen in de keuze voor altijd Nederlands. De toename van altijd Nederlands in real time wordt dus niet bevestigd noch tegengesproken. Verder bleek de keuze voor ook Sarnami te zijn afgenomen sinds de nulmeting. De apparent time vergelijking laat weliswaar een afname zien van altijd Sarnami tussen de oudste (30,8%) en de jongste groep (5,3% **) en tussen de middelste (12,9%) en de jongste groep (*), maar er is wel een toename van Nederlands én Sarnami vermengd met Nederlands tussen de middelste (2,4%) en de jongste groep (16,3% ***). Uit de apparent time

vergelijking komt verder nog een afname tussen de middelste en de jongste groep van ook Sranantongo en ook Nederlands vermengd met Sranantongo naar voren, die echter niet uit de vergelijking in real time bleek.[156]

Ook in de communicatie van de Surinaamse deelnemers met hun **ouders** bleek er sinds de nulmeting een significante toename te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Ook hier ontbreekt echter de bevestiging van die toename in de apparent time vergelijking, aangezien er geen significante verschillen zijn voor altijd Nederlands (zie figuren 76-78). Verder blijkt uit de vergelijking van de leeftijdsgroepen dat er een afname is van altijd Sarnami tussen de oudste (22,2%) en de middelste groep (5,6% *) en tussen de oudste en de jongste groep (2,3% **), en een toename van ook Sarnami vermengd met Nederlands tussen de middelste (9,3%) en de jongste groep (19,1% **). In de real time resultaten komen er echter geen opvallende verschuivingen in het gebruik van Sarnami met de ouders voor. Anderzijds deden er zich in real time toenames voor in het gebruik van Aucaans en Saramaccaans, die niet terugkomen in de apparent time bevindingen. Ten slotte blijkt er in apparent time weer een achteruitgang te zijn in het gebruik van ook Sranantongo (al of niet vermengd met Nederlands) tussen de middelste en de jongste groep, die niet naar voren kwam uit de vergelijking met de nulmeting.[157]

De communicatie van de Surinaamse deelnemers met hun **broer/zus** vertoonde in real time ook een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands. Die toename wordt hier wel bevestigd in de apparent time vergelijking (zie figuren 79-81), namelijk tussen de middelste (31,7%) en de jongste groep (40,7% *). Verder bleek er sinds de nulmeting een afname in de keuze voor altijd Sarnami te zijn. In de apparent time bevindingen zien wij eveneens een afname van Sarnami (meer bepaald ook Sarnami) tussen de oudste (24,0%) en de jongste groep (10,2% *) en tussen de middelste (17,5%) en de jongste groep (*). Uit de apparent time bevindingen blijkt er ook een afname te zijn in de keuze voor ook Surinaams-Javaans tussen de oudste (8,0%) en de middelste groep (1,0% *) en een afname in de keuze voor Sranantongo (al of niet vermengd met Nederlands) tussen de middelste en de jongste groep.[158] Deze resultaten kwamen niet naar voren uit de vergelijking tussen de metingen. De real time ontwikkelingen met betrekking tot het gebruik van het Aucaans en het Saramaccaans komen in de apparent time vergelijking niet naar voren.

In de taalkeuzes met de **partner** kwamen er in de vergelijking van de metingen een aantal tendensen naar voren, zoals een toename van altijd Nederlands en een afname van altijd Sarnami, maar het enige significante verschil tussen de leeftijdsgroepen (zie figuren 82-84) betreft een afname van ook Surinaams-Javaans tussen de oudste (8,3%) en de jongste groep (0,4% *).

De communicatie met de **kinderen** vertoonde net als de hierboven besproken contacten een real time toename in de keuze voor altijd Nederlands, maar die toename was aanzienlijk sterker dan in de andere situaties. Dit werd onder andere toegeschreven aan het belang dat ouders hechten aan een goede beheersing van het Nederlands door hun kinderen. Dit is tot nog toe de enige situatie waarbij er ook in apparent time (zie figuren 85-87) een sterke toename[159] is in de keuze voor altijd Nederlands, zij het enkel tussen de middelste (51,4%) en de jongste groep (68,3% **). Verder is er een afname van ook Sarnami vermengd met Nederlands tussen de oudste (33,3%) en de middelste groep (14,3% *) en tussen de oudste en de jongste groep (7,5% **). Uit de real time bevindingen bleek dat de keuze voor altijd Sarnami was afgenomen, maar de keuze voor ook Sarnami was toegenomen.

[156] Ook Sranantongo: 9,4% voor 40-64 vs. 3,8% voor 15-39 ($p < 0,05$); ook Nederlands vermengd met Sranantongo: 16,5% voor 40-64 vs. 5,5% voor 15-39 ($p < 0,01$).
[157] Ook Sranantongo: 12,1% voor 40-64 vs. 4,3% voor 15-39 ($p < 0,01$); ook Nederlands vermengd met Sranantongo: 16,8% voor 40-64 vs. 8,0% voor 15-39 ($p < 0,01$).
[158] Ook Sranantongo: 11,7% voor 40-64 vs. 6,4% voor 15-39 ($p < 0,05$); ook Nederlands vermengd met Sranantongo: 18,3% voor 40-64 vs. 11,7% voor 15-39 ($p < 0,05$).
[159] In het contact met broer/zus was er een kleine toename.

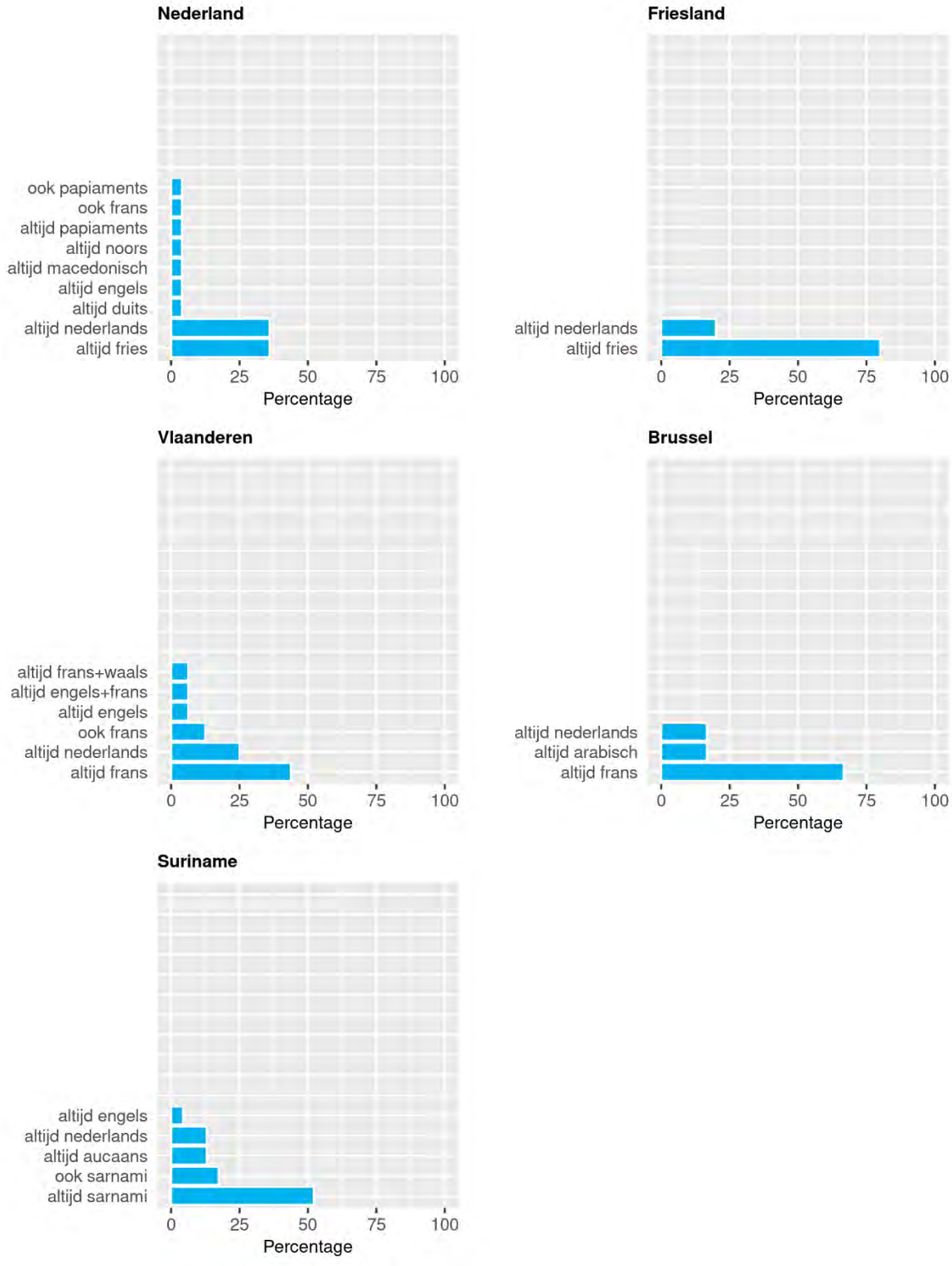
Ook bij de taalkeuzes van de Surinaamse panelleden met hun **vrienden** wordt de in real time vastgestelde toename van altijd Nederlands bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 88-90), maar enkel tussen de middelste (34,2%) en de jongste groep (43,6% *). De toename is wel minder sterk dan in de contacten met de kinderen. Verder gaat het gebruik van ook Sarnami vermengd met Nederlands achteruit tussen de middelste (13,3%) en de jongste groep (7,4% *). Die afname bleek niet uit de vergelijking tussen de metingen. Ten slotte is er nog een afname van ook Engels en Sranantongo tussen de middelste (4,2%) en de jongste groep (1,1% *), die eveneens afwezig was in de real time vergelijking.

In de taalkeuzes die de Surinaamse panelleden maken als ze met hun **buren** spreken ten slotte, wordt de real time toename in de keuze voor het Nederlands eveneens bevestigd door de apparent time vergelijking (zie figuren 91-93), maar enkel tussen de middelste (40,0%) en de jongste groep (53,1% **). De afname van ook Sranantongo tussen de middelste (15,8%) en de jongste (9,3% *) groep, die we ook bij andere contacten zagen in de apparent time vergelijking, wordt in dit geval wel door de real time bevindingen ondersteund. Een aantal real time ontwikkelingen met betrekking tot de keuze voor Sarnami, Aucaans en Saramaccaans komen in de apparent time vergelijking niet terug.

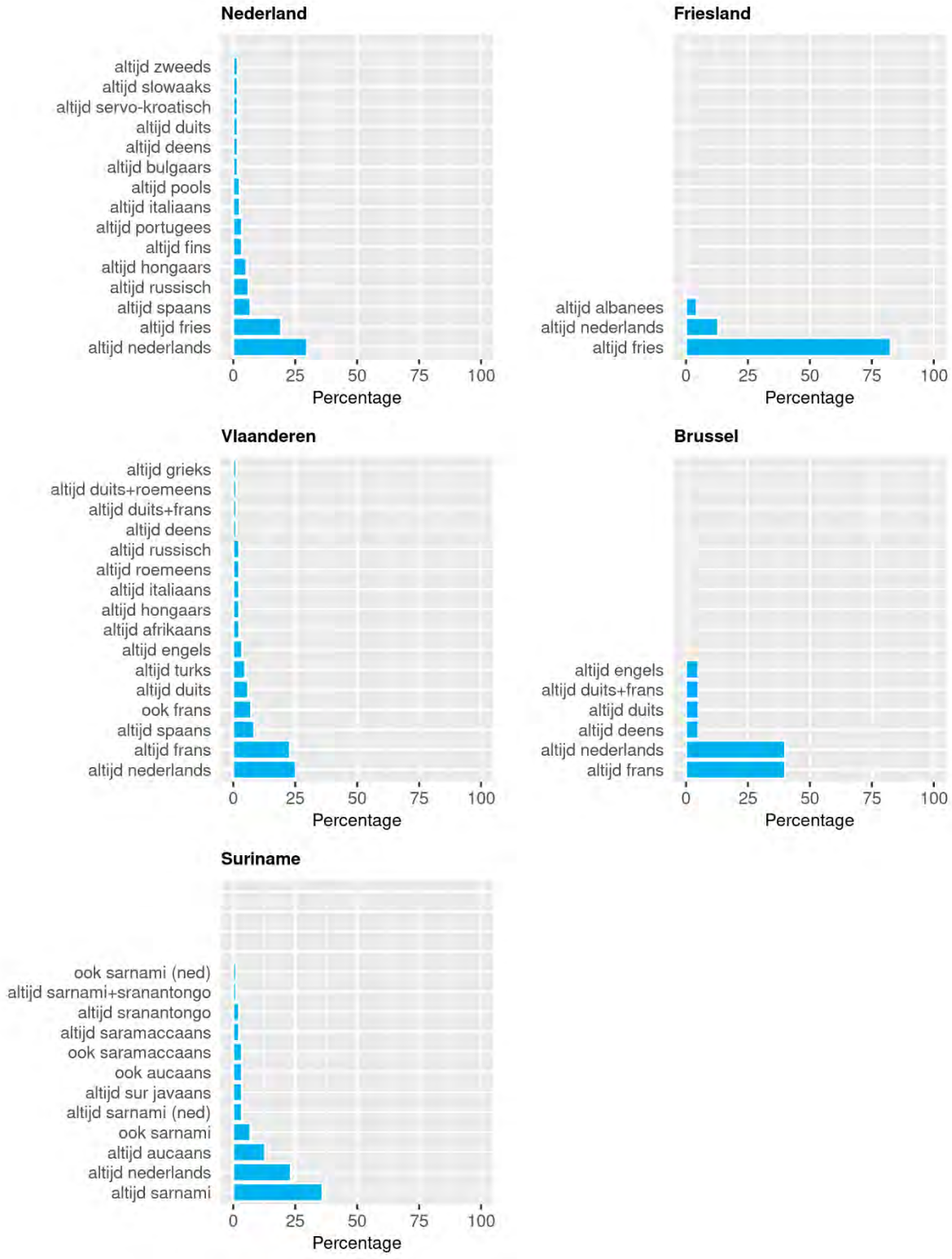
De **opvallendste bevindingen** met betrekking tot de taalkeuzes van het Surinaamse panel zijn de volgende: uit de vergelijking met de nulmeting komt er in alle situaties een toename in de keuze voor altijd Nederlands naar voren. Die toename wordt echter niet altijd bevestigd in de apparent time vergelijking. Enkel in de communicatie met de kinderen, met vrienden en met buren zien we de real time toename van 'altijd Nederlands' ook in apparent time terug, zij het enkel tussen de middelste en de jongste leeftijdsgroep. Enkel in het geval van de communicatie met de kinderen is die toename van 'altijd Nederlands' opvallend sterk. Dit kan wellicht worden toegeschreven aan het feit dat Surinaamse ouders erg veel belang hechten aan een goede beheersing van het Nederlands door hun kinderen. Er blijkt verder nog een achteruitgang in de keuze voor (ook/altijd) Sarnami te zijn die zich over het algemeen zowel in real time als in apparent time voordoet. Uit de vergelijking van de leeftijdsgroepen blijkt er ten slotte nog een achteruitgang in de keuze voor Sranantongo (al of niet vermengd met Nederlands) te zijn, die enkel aanwezig is tussen de middelste en de jongste leeftijdsgroep, en die niet uit de vergelijking met de nulmeting naar voren kwam. Bij deze resultaten moeten we er ons wel van bewust zijn dat twee metingen (2018 en 2020), waarvan de eerste nog niet zo'n brede empirische basis had, nog wat weinig is voor conclusies over longitudinale ontwikkelingen. Het voor de andere talen (dan het Nederlands) deels onbestemde beeld kan hier mogelijk mee in verband worden gebracht. Vermoedelijk wordt het real time patroon bij de volgende meting scherper.

2.1.1.4. Zijn er leeftijdsverschillen in het taalgebruik met familie, vrienden en bekenden wanneer het Nederlands niet de moedertaal is?

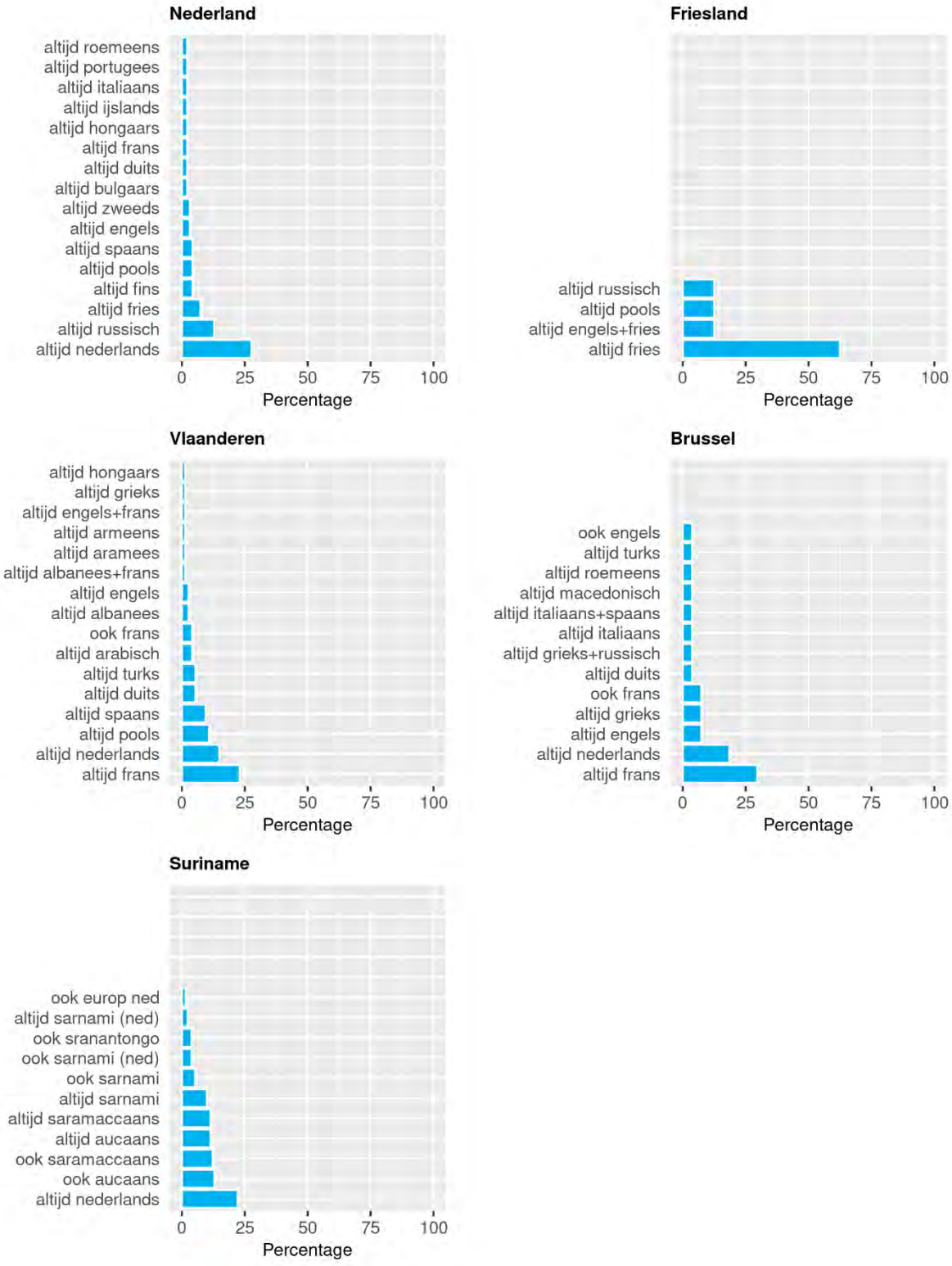
De vergelijking van de drie leeftijdsgroepen (apparent time methode) is ook toegepast op de taalkeuzes van de panelleden die het Nederlands niet als moedertaal hebben. In wat volgt, bespreken we die apparent time bevindingen opnieuw per regio.

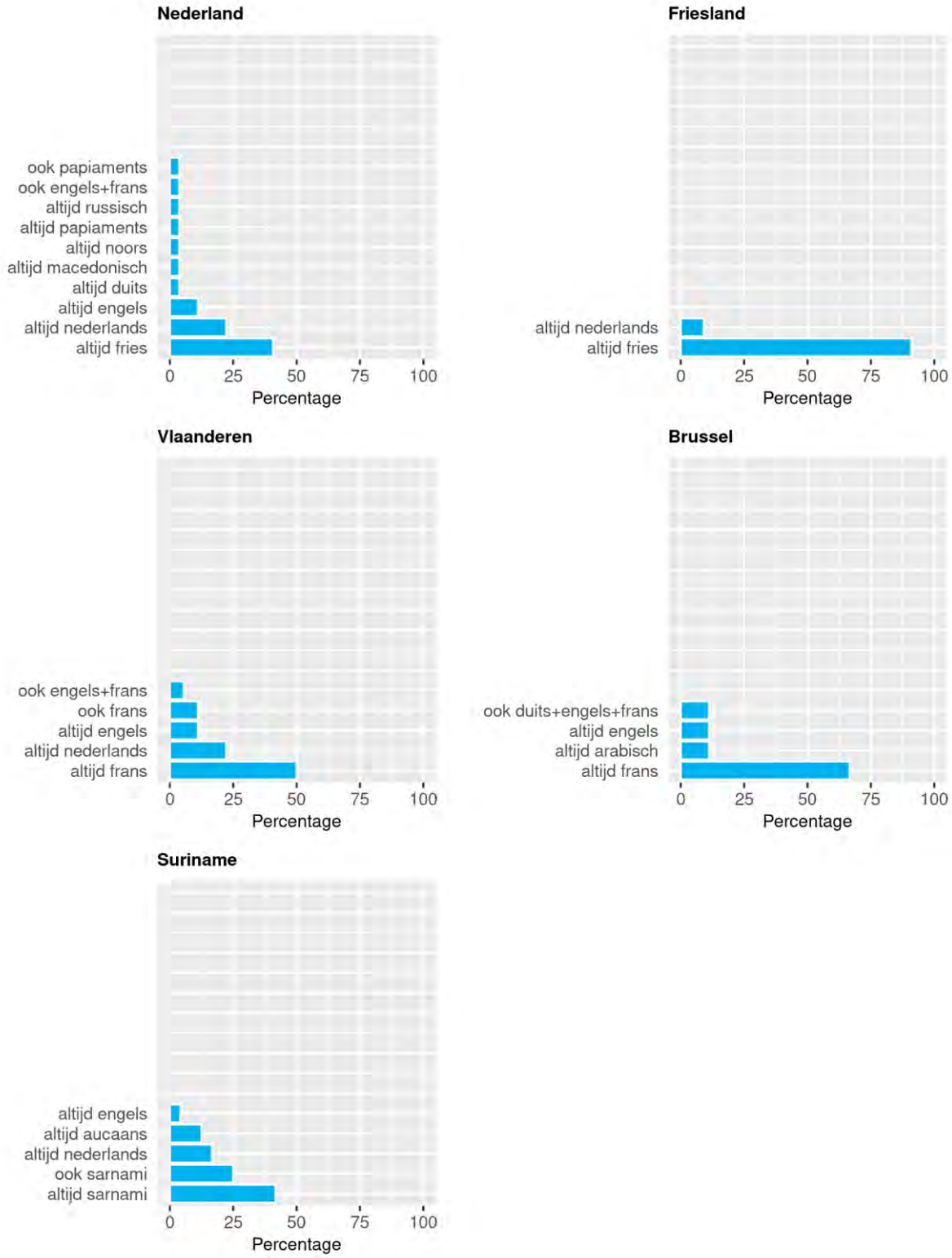
Figuur 94. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

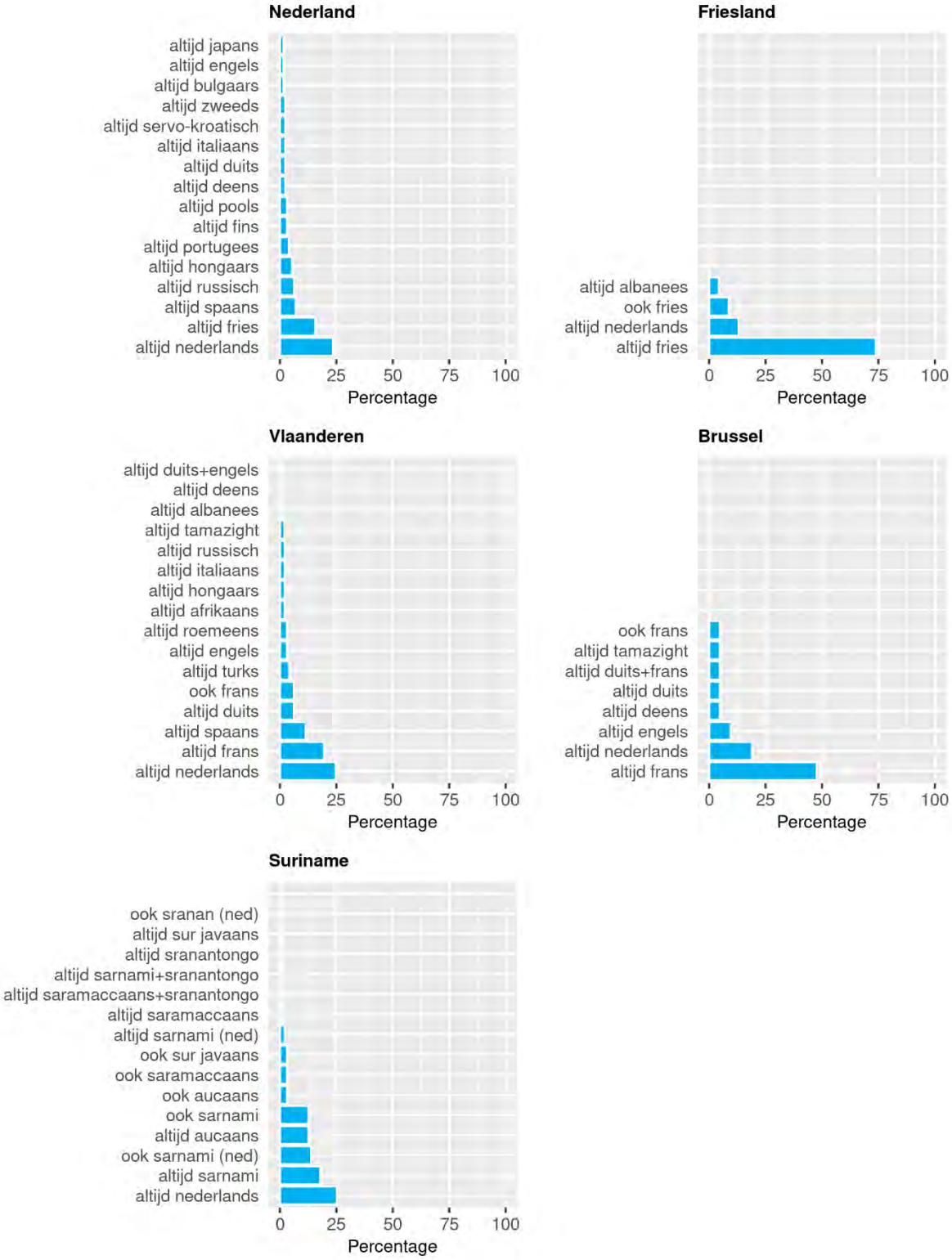
Figuur 95. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

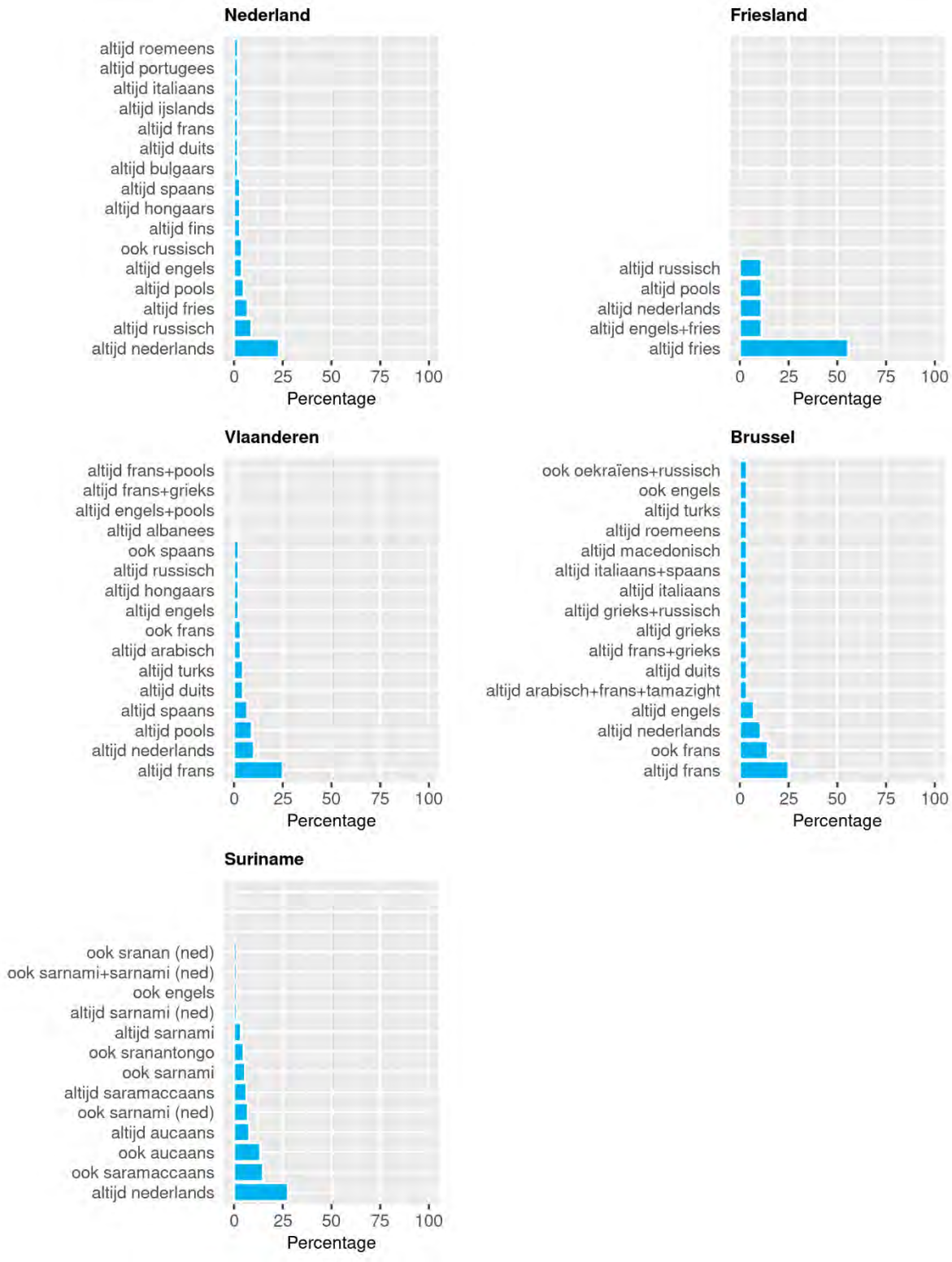
Figuur 96. Met mijn grootouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

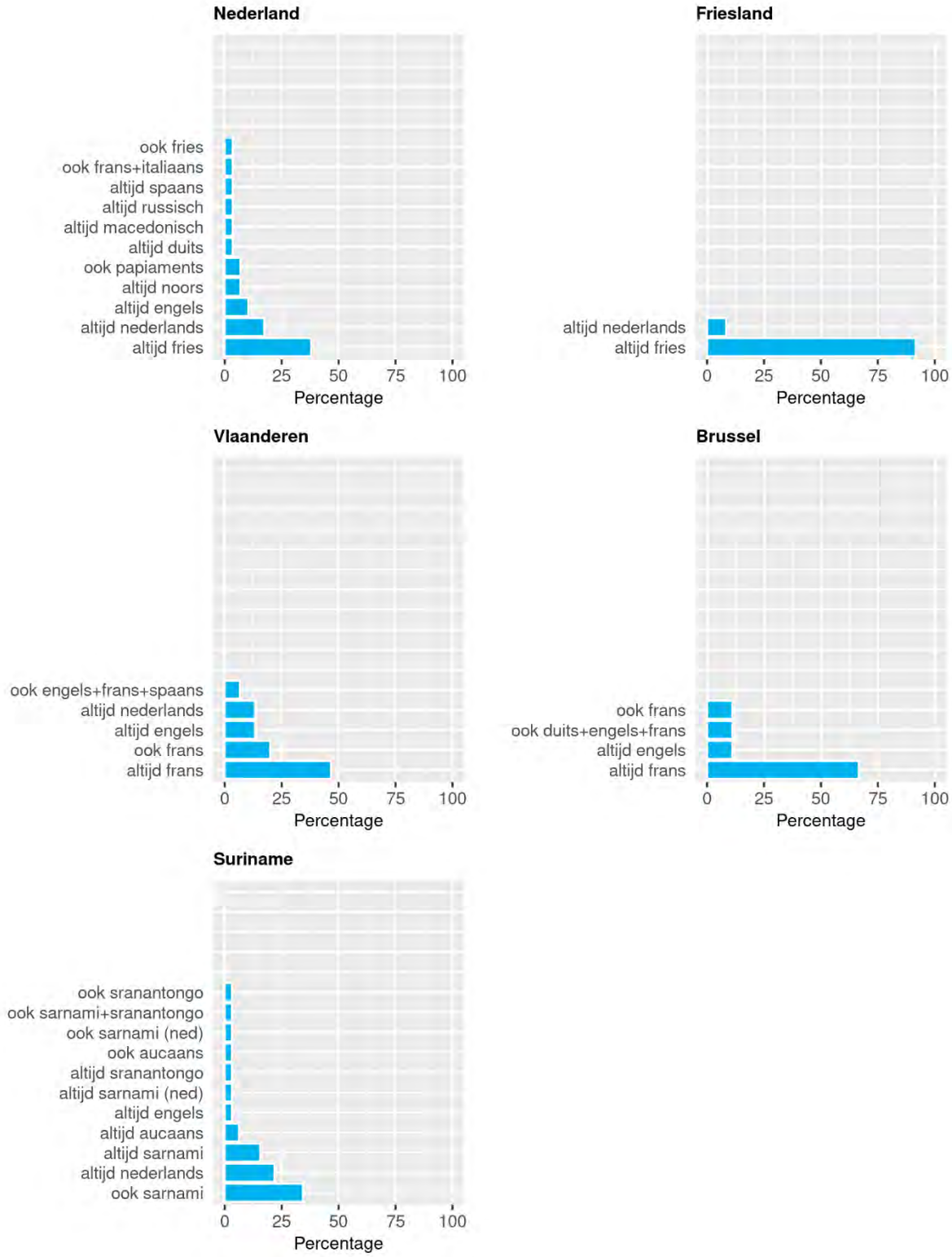
Figuur 97. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

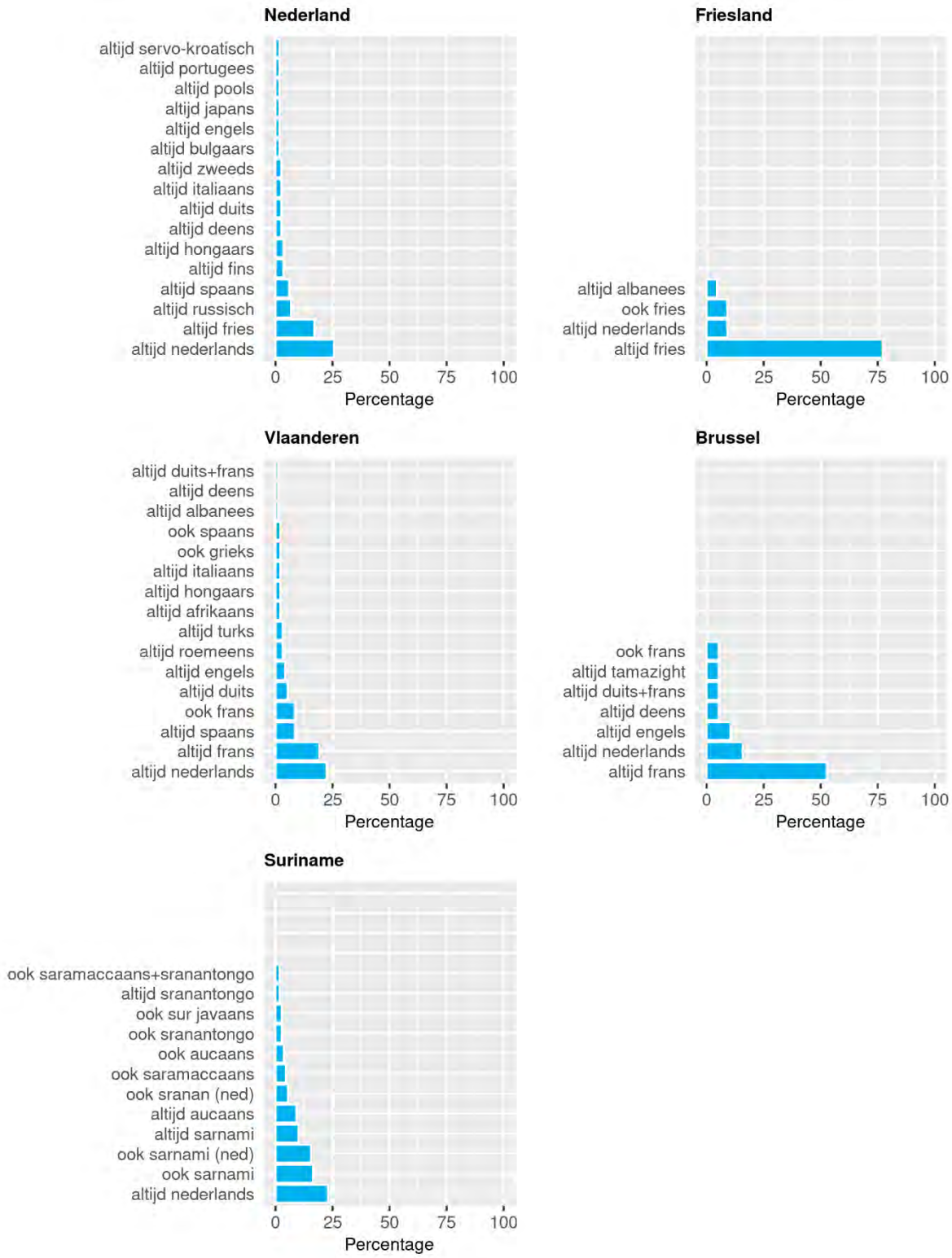
Figuur 98. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

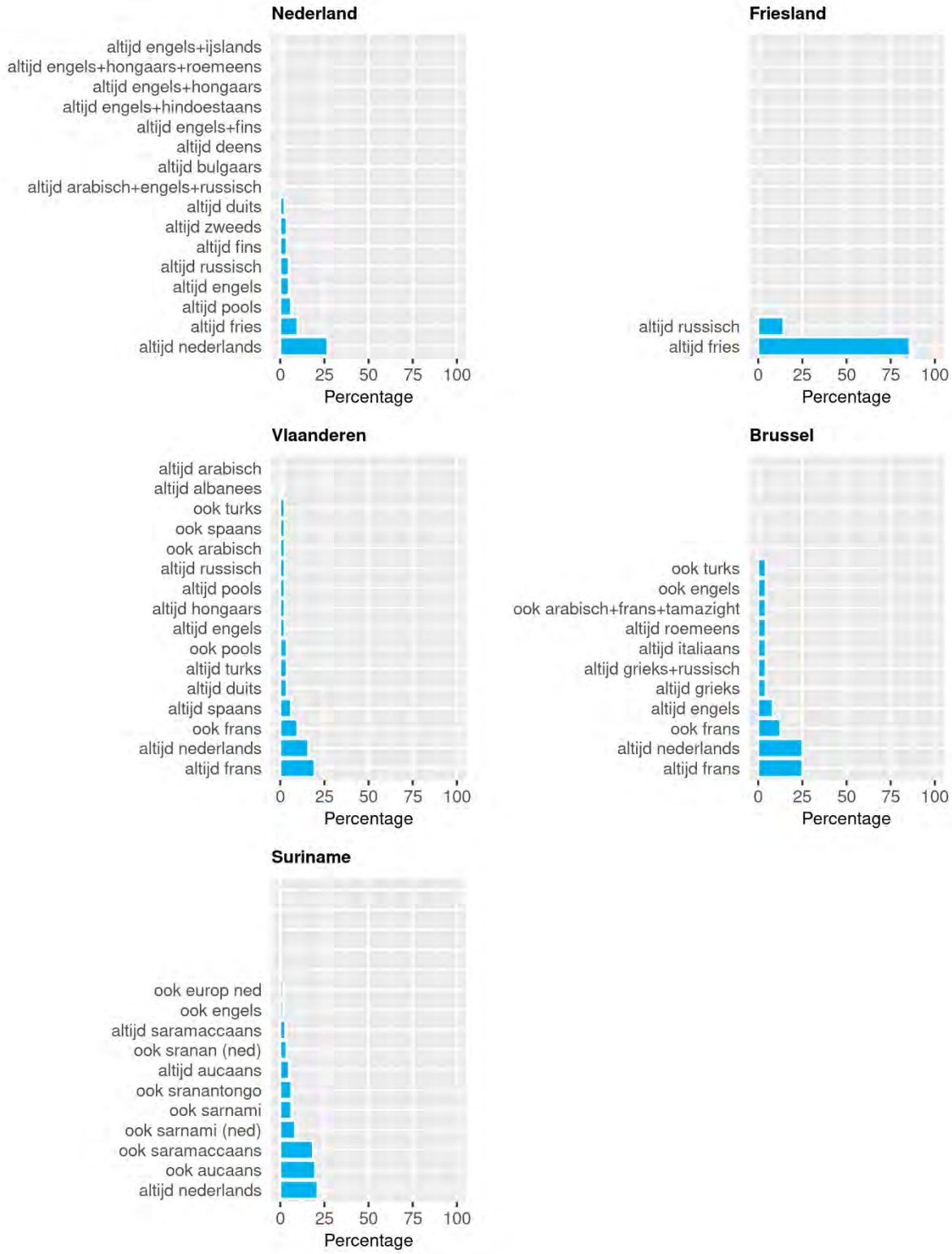
Figuur 99. Met mijn ouders spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

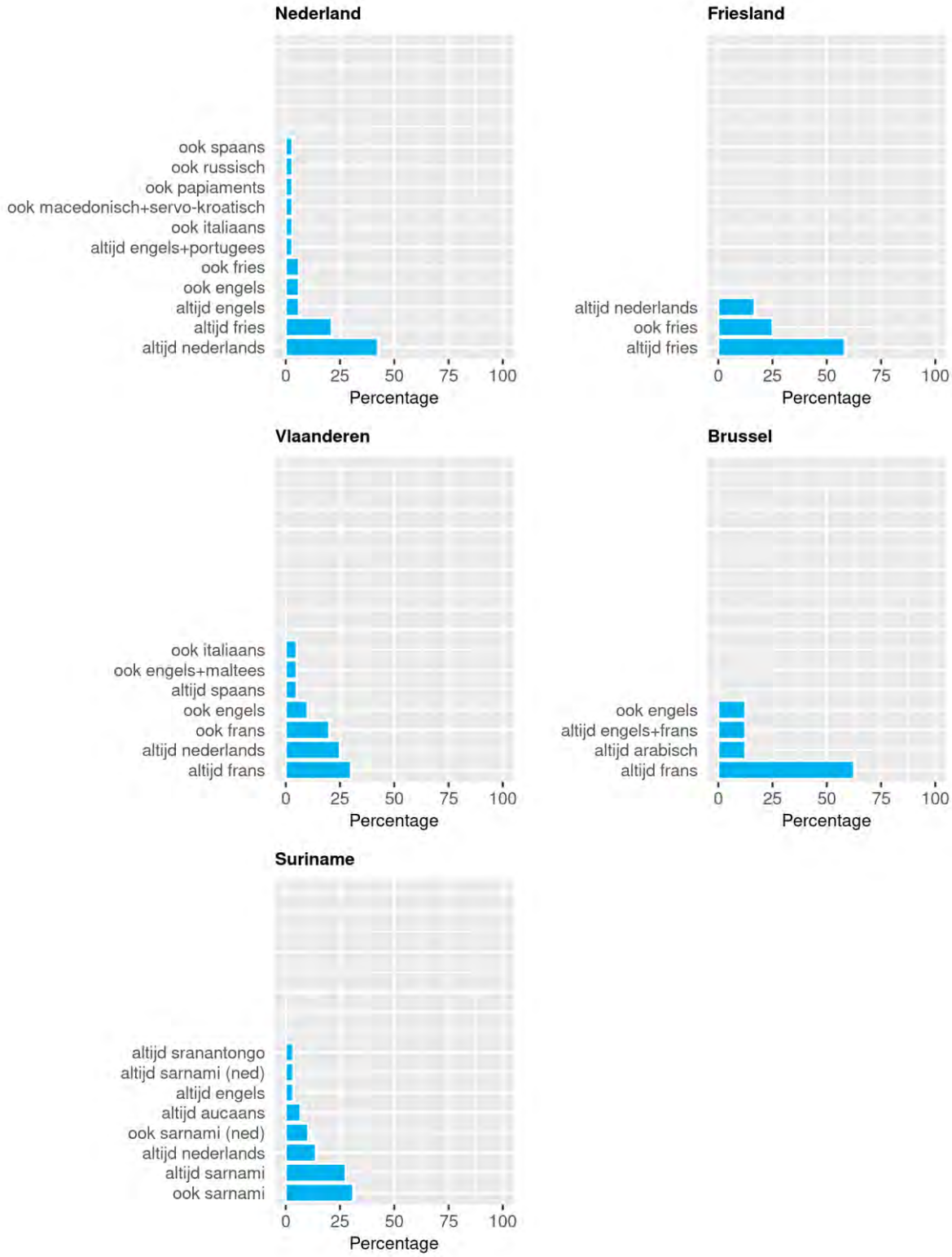
Figuur 100. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

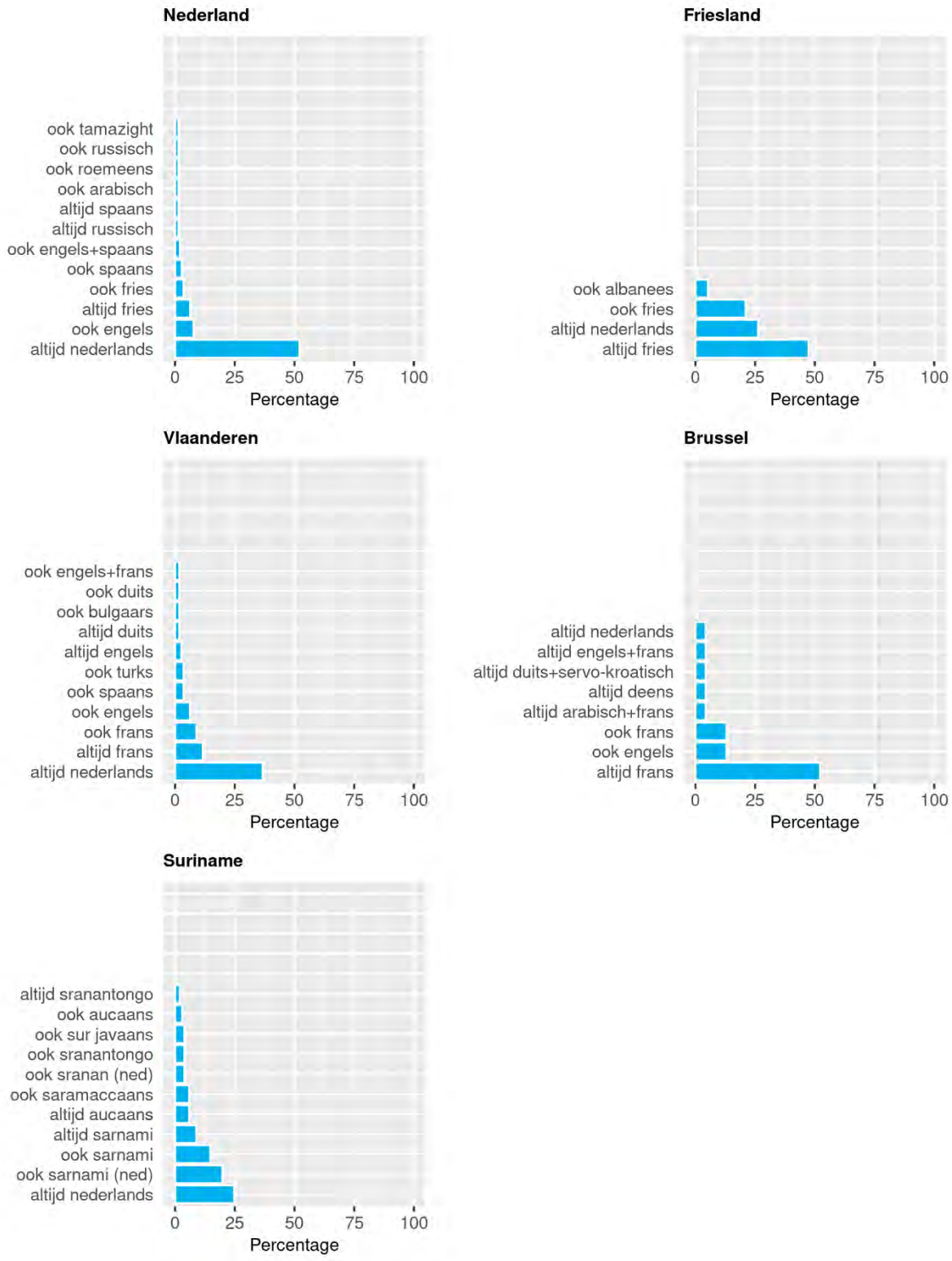
Figuur 101. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik… - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

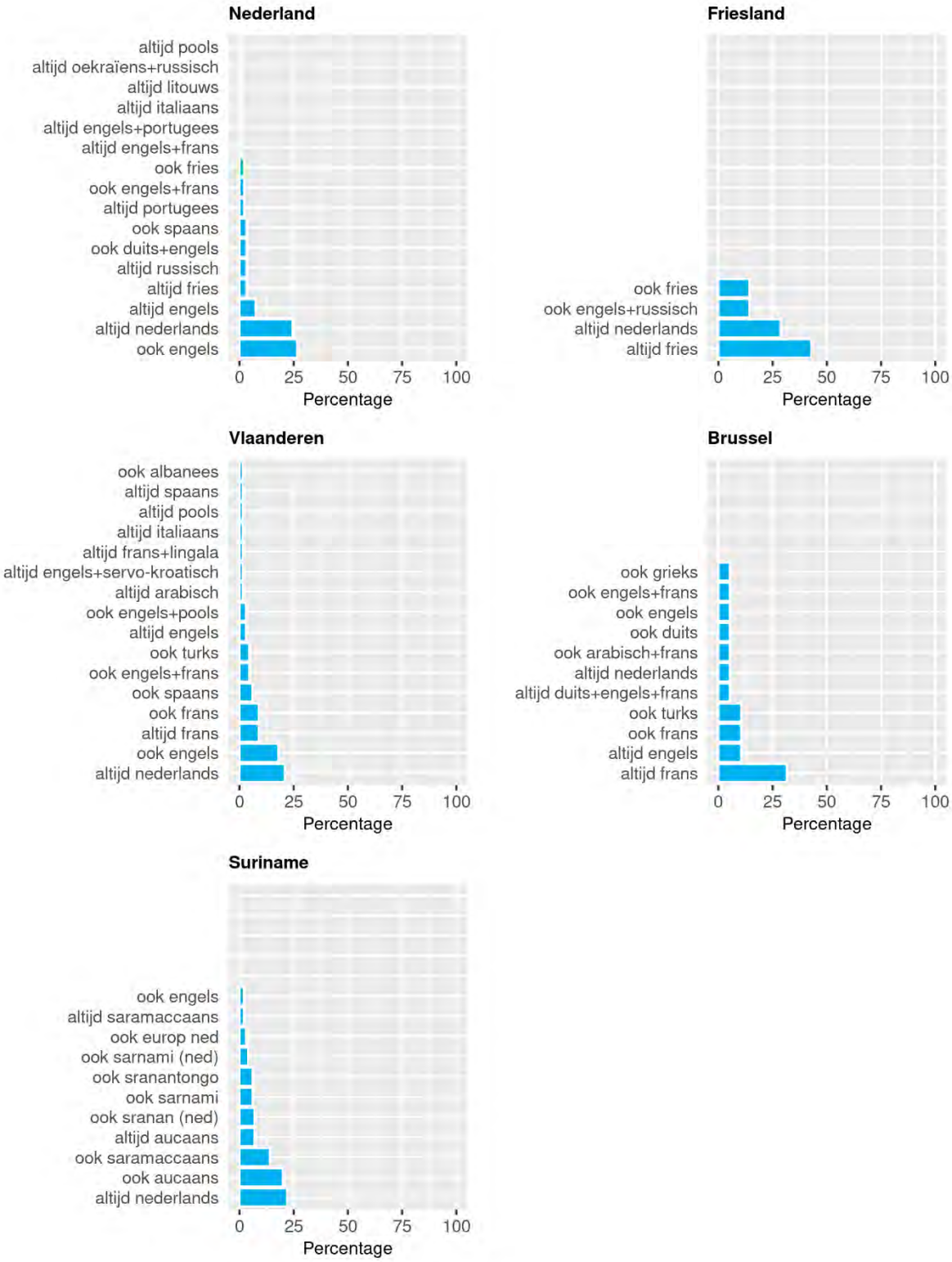
Figuur 102. Met mijn broer/zus spreek/sprak ik… - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

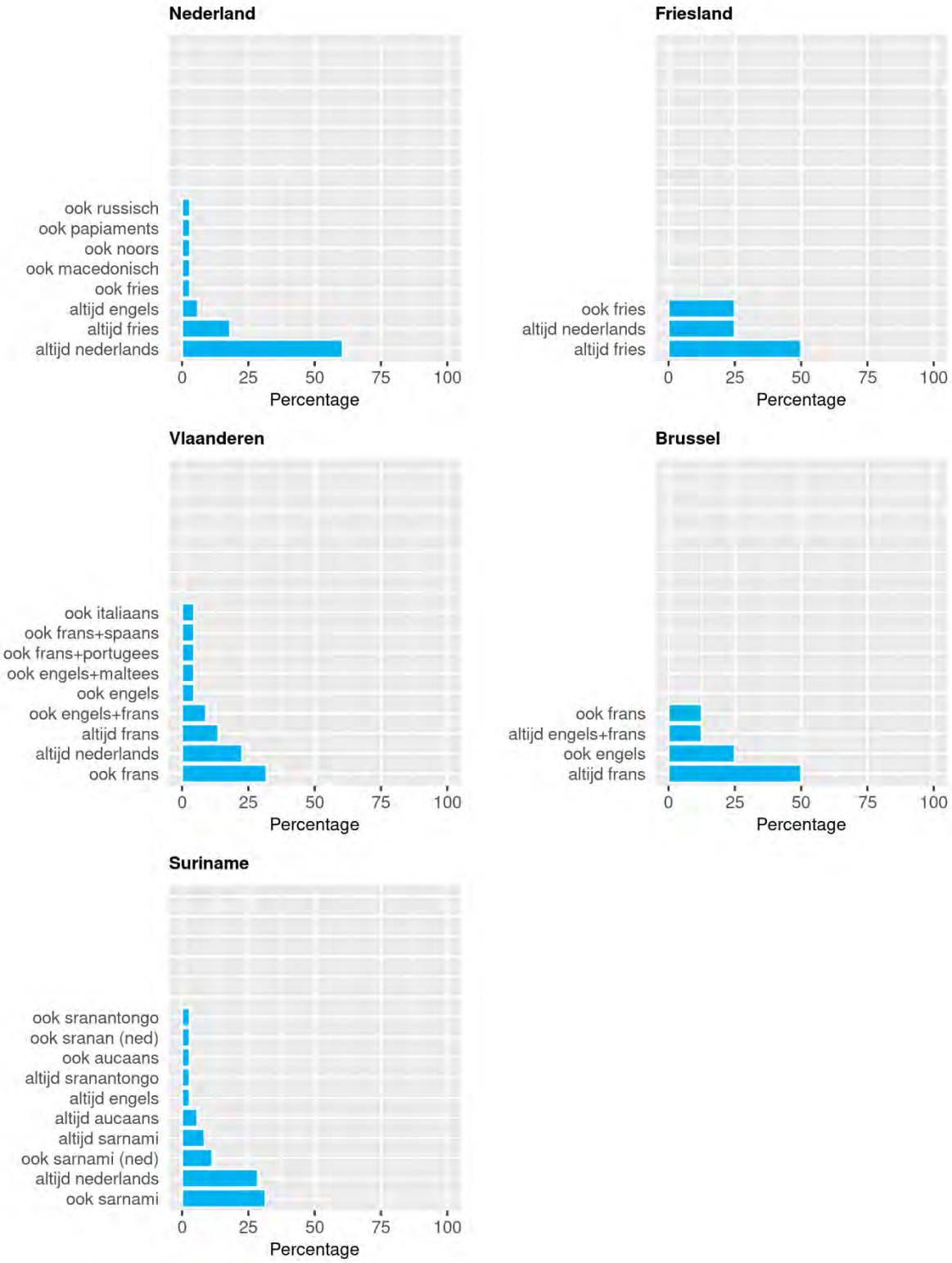
Figuur 103. Met mijn partner spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

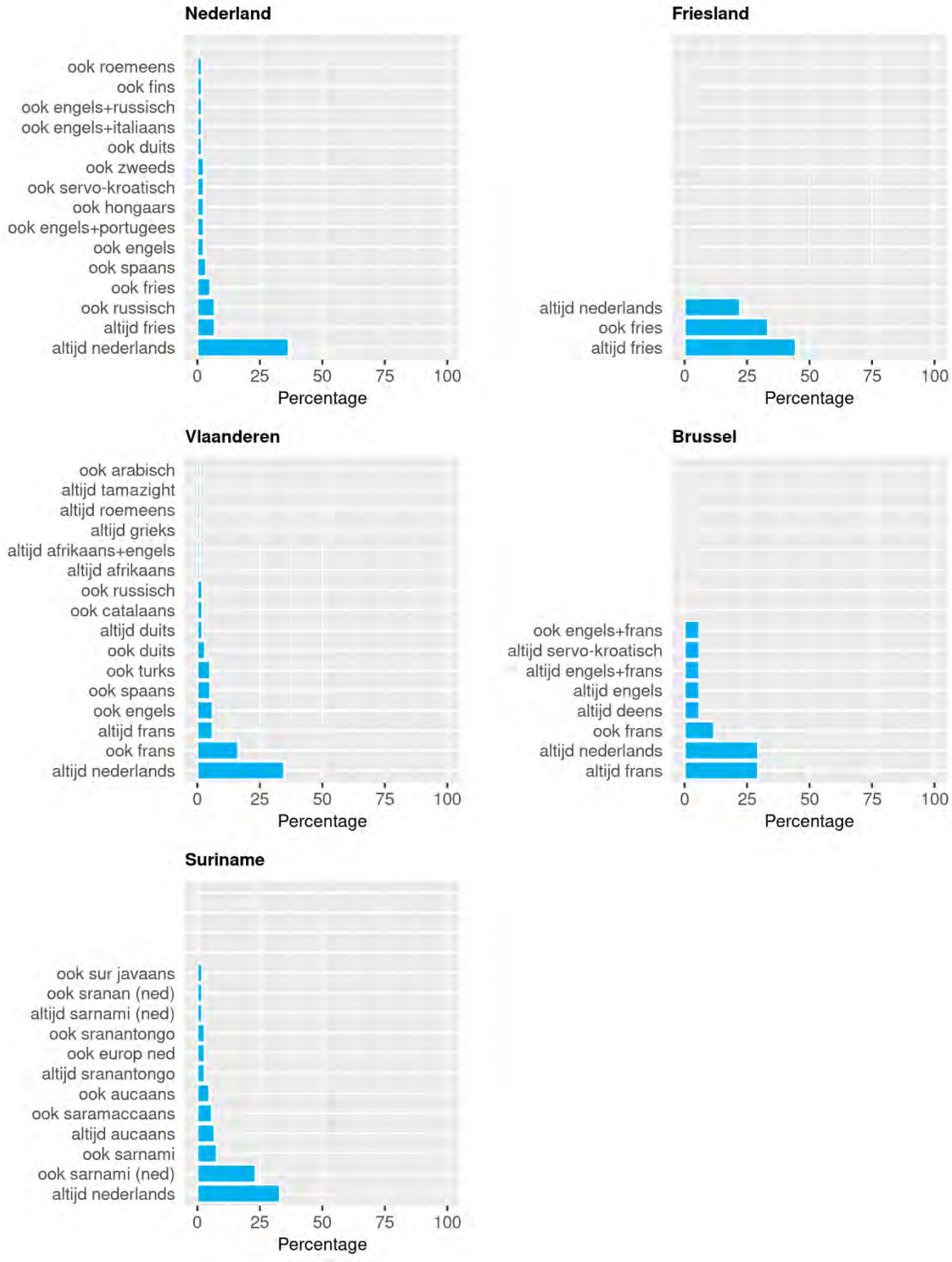
Figuur 104. Met mijn partner spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

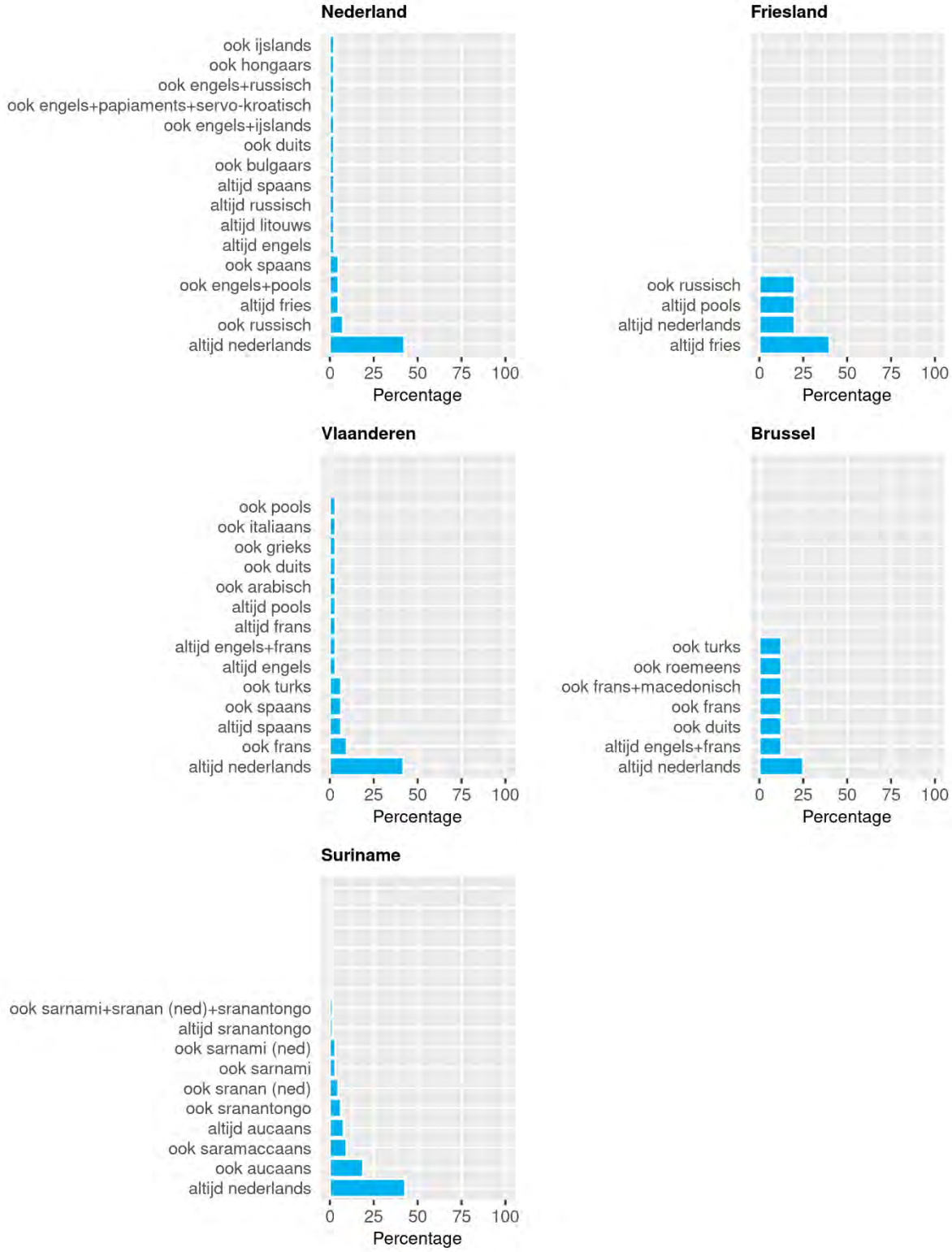
Figuur 105. Met mijn partner spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

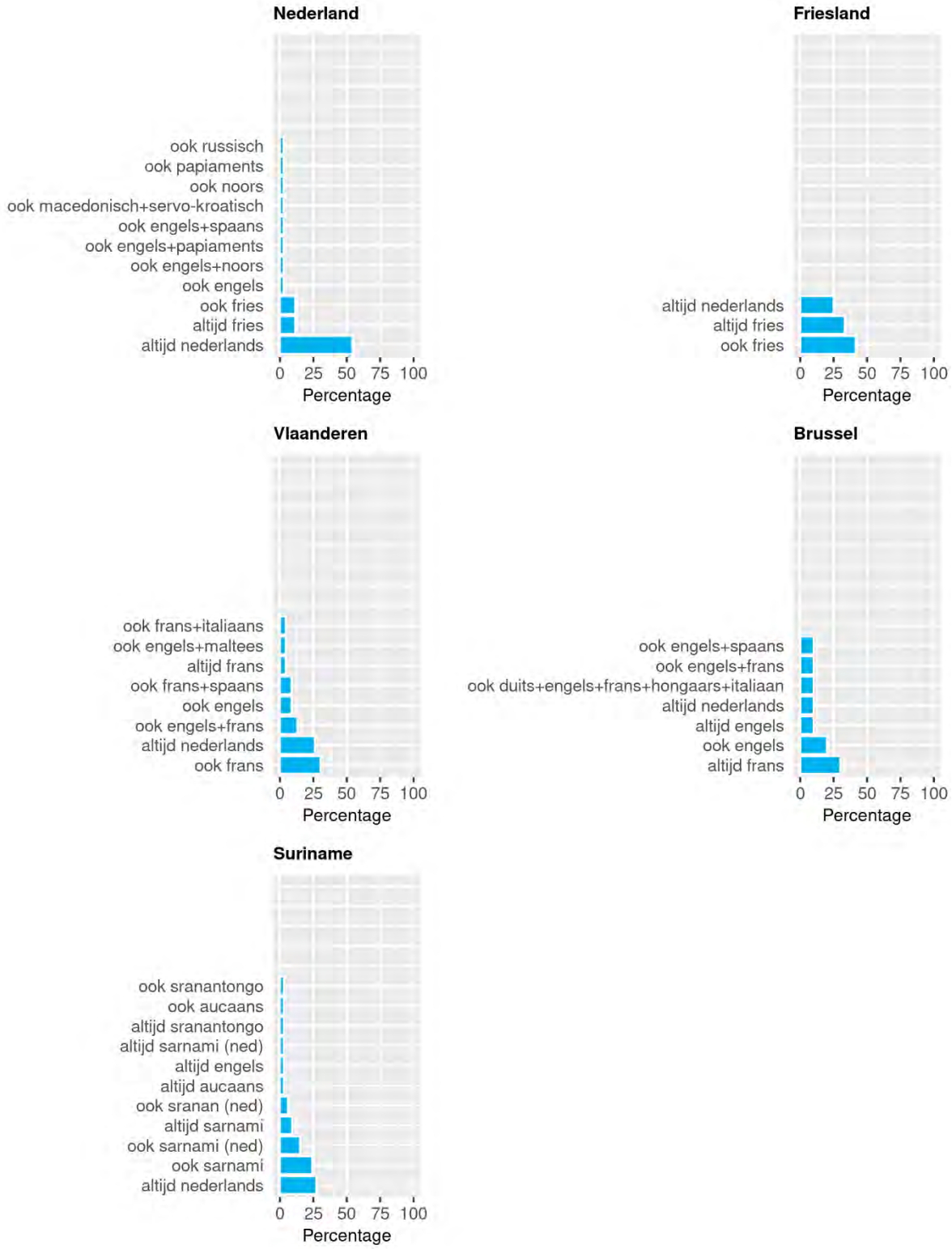
Figuur 106. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

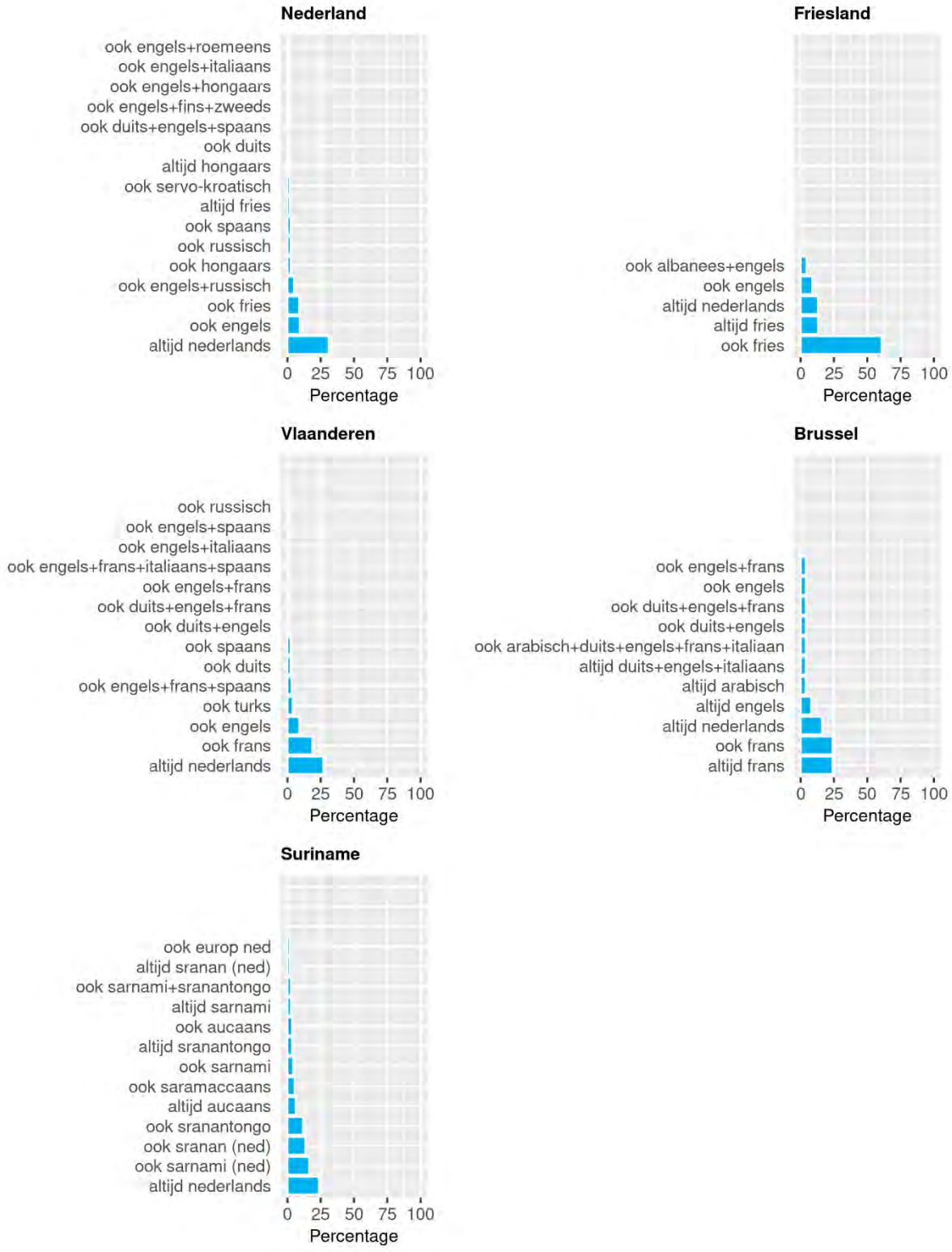
Figuur 107. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

Figuur 108. Met mijn kinderen spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

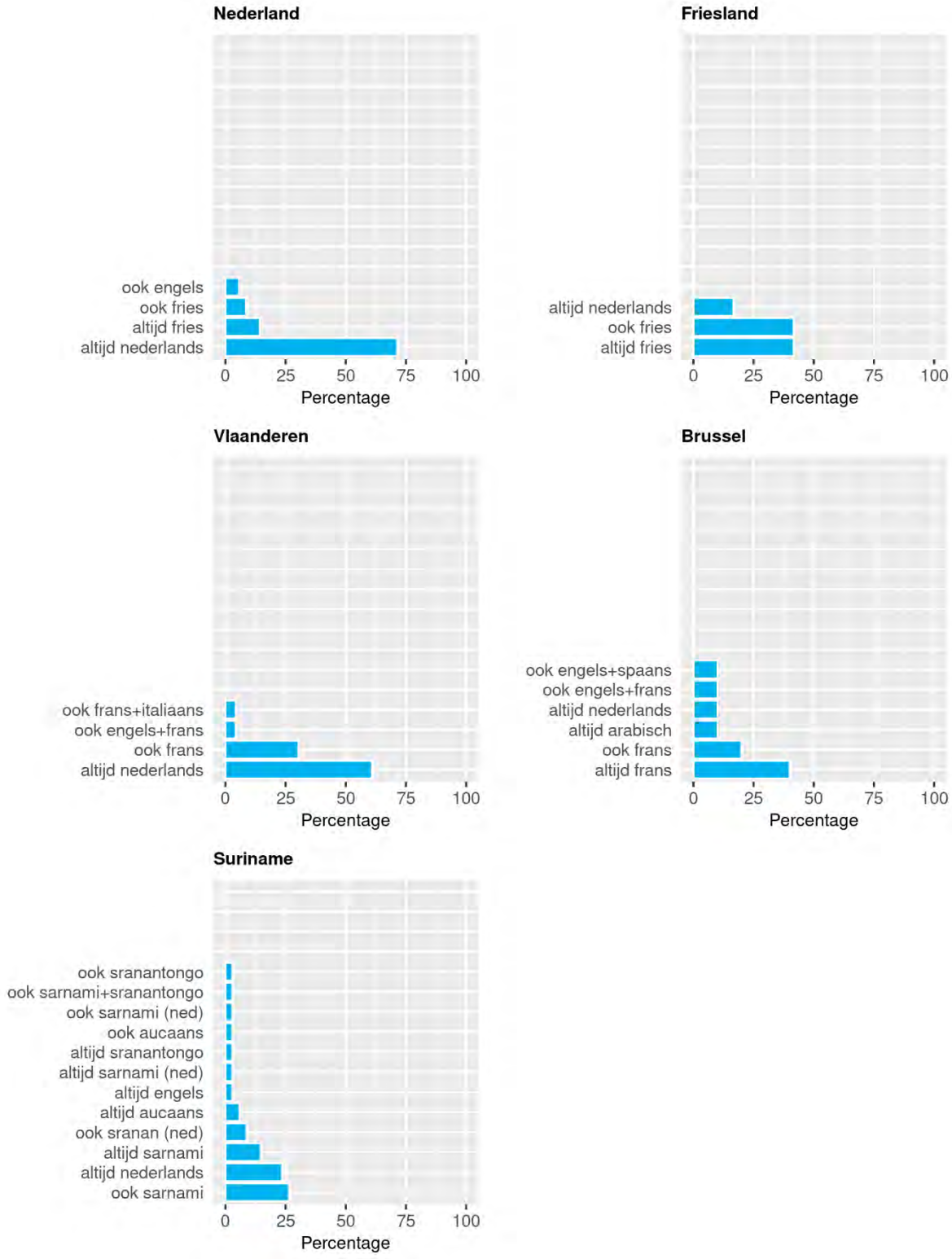
Figuur 109. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

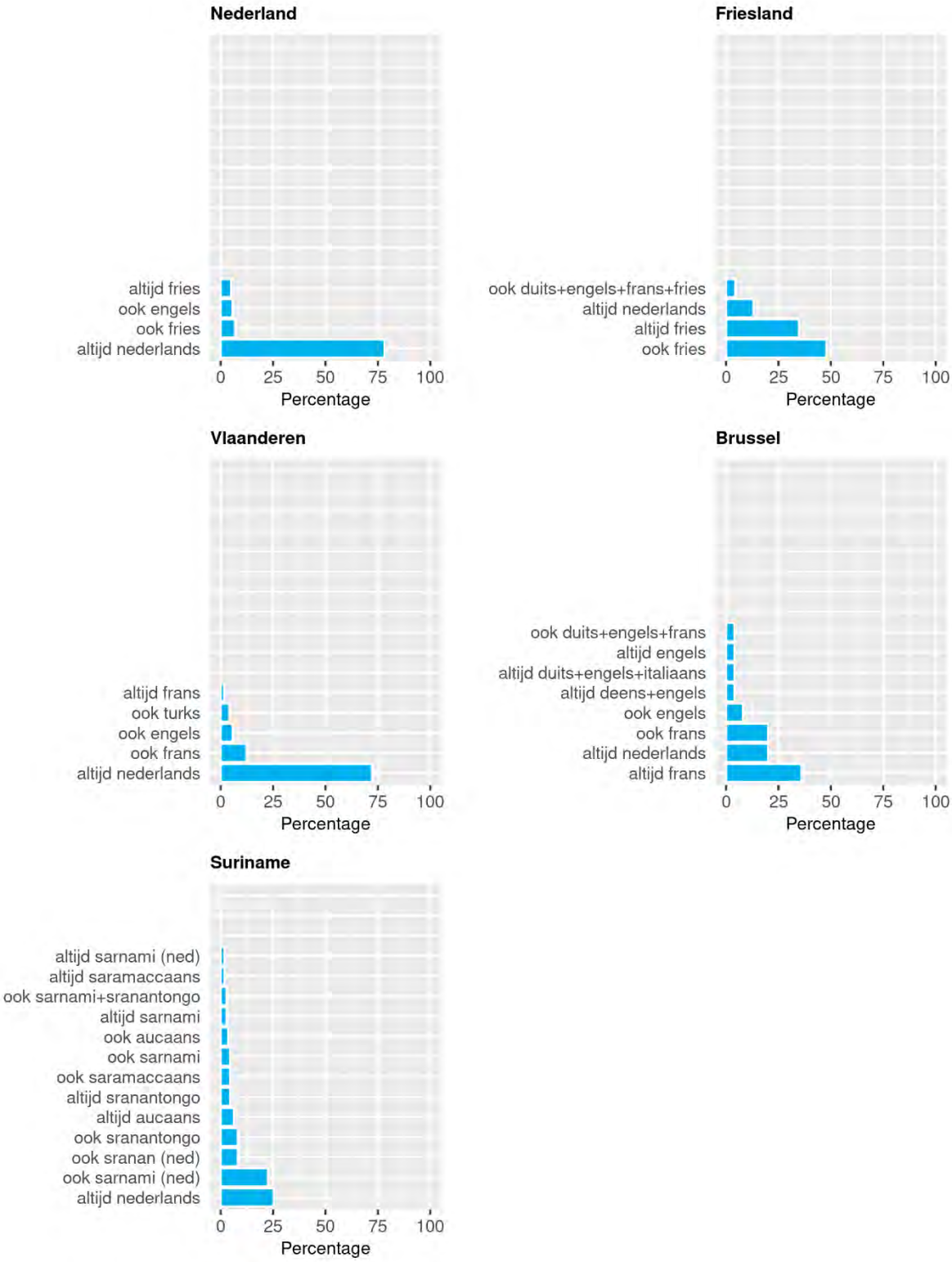
Figuur 110. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

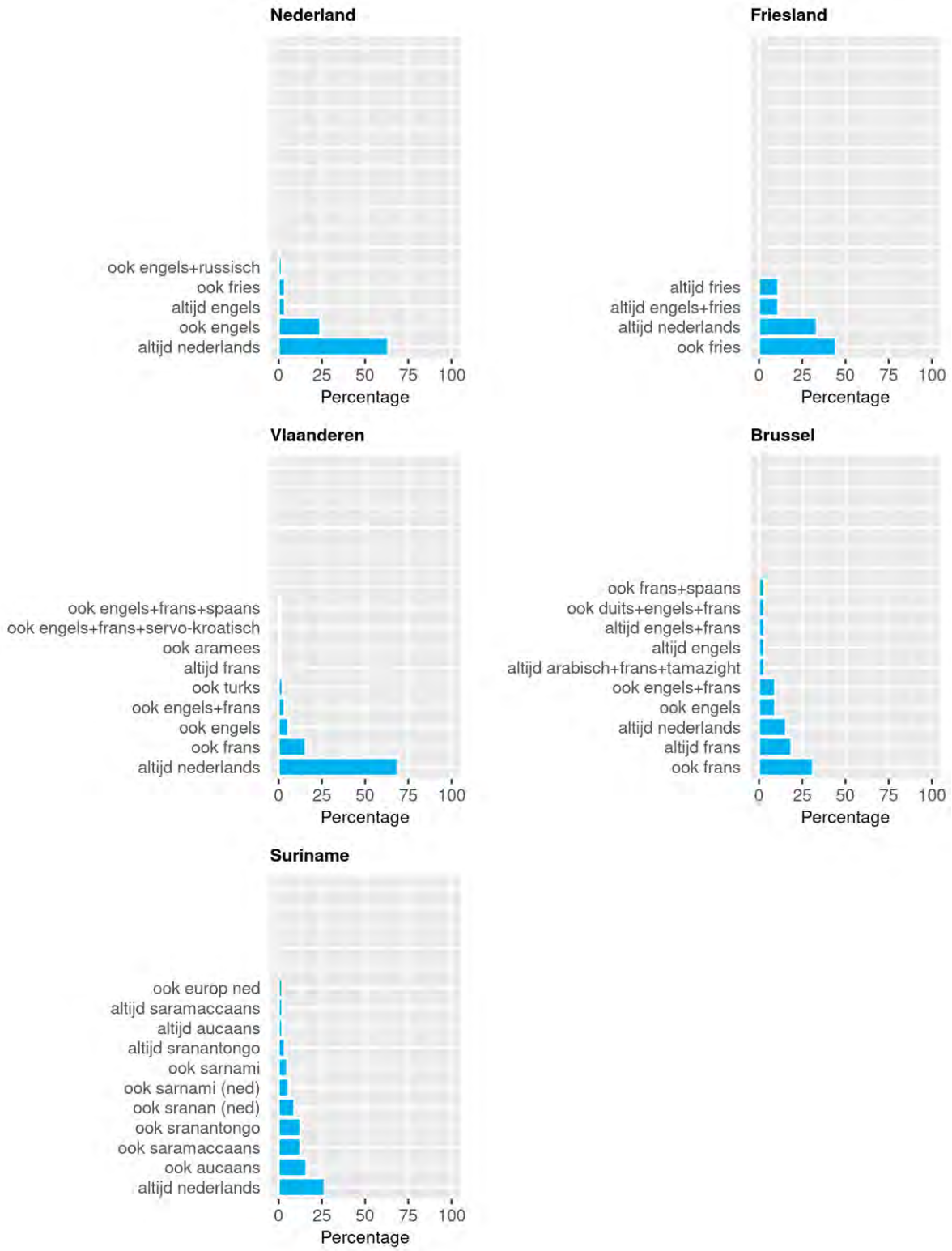
Figuur 111. Met mijn vrienden spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

Figuur 112. Met mijn buren spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 65 jaar en ouder

Figuur 113. Met mijn buren spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 40 t/m 64 jaar

Figuur 114. Met mijn buren spreek/sprak ik... - niet-moedertaalsprekers – 15 t/m 39 jaar

Nederland

Uit de vergelijking van de StaatNed-metingen bleek er in de communicatie van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers met hun **grootouders** een significante toename te zijn van altijd Nederlands en een aanzienlijke afname van altijd Fries. In de apparent time vergelijking (zie figuren 94-96) komt enkel de afname van het Fries naar voren: de oudste groep spreekt vaker altijd Fries (36%) dan de jongste groep (7,4% ***) en de middelste groep scoort op zijn beurt hoger (19,3%) dan de jongste groep (*). De afname in de keuze voor het Fries lijkt dus pas te worden ingezet vanaf de middelste generatie.

In de taalkeuzes met de **ouders** doen zich dezelfde real time ontwikkelingen voor als in de contacten met de grootouders. Opnieuw zien we de toename van altijd Nederlands niet terug in de apparent time bevindingen (zie figuren 97-99). De afname in de keuze voor altijd Fries zien we wel terug: de oudste generatie spreekt meer altijd Fries (40,7%) dan de middelste generatie (15,6% **) en dan de jongste groep (7,0% ***) en de middelste groep scoort ook hoger dan de jongste groep (*). Uit de apparent time vergelijking blijkt ook dat de keuze voor altijd Engels hoger is bij de oudste groep (11,1%) dan bij de middelste groep (1,6% *), maar dat resultaat kwam niet naar voren uit de real time analyse.

Bij de contacten met de **broer/zus** bleek er in vergelijking met de nulmeting een afname in de keuze voor altijd Fries en voor ook Fries te zijn. De afname voor altijd Fries wordt bevestigd in de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen (zie figuren 100-102), maar enkel tussen de oudste (37,9%) en de middelste (17,1% *) en tussen de oudste en de jongste (9,8%) groep (**).

In de communicatie van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers met hun **partner** bleek er tussen de eerste en de tweede meting (maar daarna niet meer) een achteruitgang te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Die afname wordt hier wel bevestigd in de apparent time vergelijking (zie figuren 103-105), maar enkel tussen de oudste (42,4%) en de jongste (24,5% *) en de middelste (52,1%) en de jongste generatie (***). Net zoals in de andere situaties was er ook een real time afname in de keuze voor altijd Fries. Er is in apparent time inderdaad ook een afname van altijd Fries tussen de oudste (21,2%) en de middelste (6,3% *) en de oudste en de jongste generatie (3,2% **). Sinds de nulmeting bleek er ook sprake van een toename van Nederlands en Engels. Dit wordt bevestigd in de leeftijdsvergelijkingen: de keuze voor ook Engels neemt toe tussen de oudste (6,1%) en de jongste groep (26,6% **) en tussen de middelste (7,7%) en de jongste groep (***). Tussen de middelste (0,7%) en de jongste groep (7,4%) neemt bovendien de keuze voor altijd Engels ook toe (**).

Met betrekking tot de taalkeuzes van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers met hun **kinderen** kwam er uit de vergelijking van de verschillende metingen enkel een afname van altijd Fries en van ook Fries naar voren. Uit de apparent time vergelijking (zie figuren 106-108) daarentegen, komt enkel een afname in de keuze voor altijd Nederlands naar voren tussen de oudste (60,6%) en de middelste generatie (36,5% *).

De communicatie van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers met hun **vrienden** werd gekenmerkt door een afname van Nederlands en Fries in real time. In de apparent time vergelijking (zie figuren 109-111) blijkt er een afname te zijn in de keuze voor altijd Fries, maar enkel tussen de oudste (11,4%) en de middelste groep (1,9% *). Verder bleek er sinds de nulmeting een toename te zijn in de keuze voor Nederlands en Engels. Die toename wordt bevestigd tussen de oudste (2,9%) en de jongste groep (23,6% **) en tussen de middelste (9,5%) en de jongste groep (**). Ten slotte blijkt er nog een toename te zijn van de combinatie Nederlands, Engels en Spaans tussen de middelste (0,6%) en de jongste groep (4,5% *).

Ten slotte werd de communicatie met de **buren** gekenmerkt door een toename van altijd Nederlands sinds de nulmeting. Die toename wordt echter tegengesproken door de apparent time bevindingen (zie figuren 112-114): tussen de middelste (78,1%) en de jongste generatie (63,4%) is er een achteruitgang in de keuze voor altijd Nederlands (**). Daarnaast bleek uit de vergelijking van de StaatNed-metingen dat er een afname was van altijd Fries en van ook Fries. De afname van altijd Fries vinden we ook terug in de vergelijking tussen de oudste (14,3%) en de jongste groep (0,9% **). Ten slotte wordt de real time toename in de keuze voor ook Engels, die vanaf de tweede meting is ingezet, bevestigd door de apparent time bevindingen: de oudste groep (5,7%) scoort minder op ook Engels dan de jongste groep (24,1% *) en de middelste groep (5,6%) scoort ook minder dan de jongste groep (***). De jongste groep Nederlandse niet-moedertaalsprekers spreekt dus meer Engels met hun buren dan de overige generaties.

Samengevat: in de vergelijking tussen de verschillende metingen bleek de keuze voor altijd Nederlands in sommige typen contacten (meer bepaald met grootouders, ouders, broer/zus, buren) te zijn toegenomen bij de Nederlandse niet-moedertaalsprekers. Die toename wordt echter niet bevestigd door de apparent time vergelijkingen, en wordt in het geval van contacten met buren zelfs tegengesproken. In contacten met de partner bleek er een real time afname (tussen de eerste en tweede meting) in de keuze voor altijd Nederlands. Die afname is wel in apparent time terug te vinden. In contacten met de kinderen blijkt er enkel in apparent time sprake van een afname in de keuze voor altijd Nederlands. Verder blijkt er in de communicatie met de partner, met vrienden en met buren een toename van het gebruik van het Engels te zijn, zowel in real time als in apparent time. Ten slotte gaat de keuze voor altijd (en ook) Fries erop achteruit in real time, wat ook in apparent time bevestigd wordt, zij het pas vanaf de middelste leeftijdsgroep (dus geen significant verschil tussen oudste en middelste groep). Alles bij elkaar genomen is het beeld niet erg eenduidig.

Friesland

Voor de Friese niet-moedertaalsprekers was er geen enkel significant leeftijdsverschil in de apparent time vergelijkingen.

Vlaanderen

Met betrekking tot de contacten met de **grootouders** vertoont de apparent time analyse geen significante verschillen voor de Vlaamse niet-moedertaalsprekers. Dit is wel het geval voor de communicatie met de **ouders** (zie figuren 97-99). Er blijkt een afname in de keuze voor altijd Frans te zijn tussen de oudste (50,0%) en de middelste groep (19,6% **) en tussen de oudste en de jongste groep (25,0% *). Dit spreekt de real time resultaten tegen; er was immers een toename in de keuze voor altijd Frans sinds de nulmeting.[160] Uit de apparent time bevindingen blijkt er verder ook een afname van altijd Nederlands te zijn tussen de middelste (24,7%) en de jongste groep (10,2% **), maar dit kwam niet naar voren uit de real time resultaten. Ten slotte is er ook een toename in de keuze voor altijd Pools tussen de middelste (1,0%) en de jongste groep (9,1% *), maar ook deze tendens was in de real time vergelijking afwezig.

In de communicatie met de eigen **broer of zus** blijkt er in de leeftijdsvergelijking enkel een significant verschil met betrekking tot de keuze voor altijd Frans te zijn (zie figuren 100-102): de keuze voor altijd Frans is hoger bij de oudste (46,7%) dan bij de middelste groep (19,1% *) en dan bij de jongste groep (19,5% *). De oudere generatie Vlaamse niet-moedertaalsprekers spreekt dus meer Frans met broers of zussen dan de andere generaties. Dit spreekt echter de real time resultaten tegen, er bleek namelijk een significante toename van altijd Frans te zijn sinds de nulmeting.

[160] Let wel: voor de keuze Nederlands en Frans was er wel een afname tussen de verschillende metingen.

Voor de taalkeuzes met de **partner** waren er geen significante ontwikkelingen tussen de verschillende StaatNed-metingen. In de apparent time vergelijkingen (zie figuren 103-105) duiken wel een aantal significante verschillen op. Ten eerste is er een afname in de keuze voor altijd Frans tussen de oudste (30,0%) en de middelste groep (11,6% *) en tussen de oudste en de jongste groep (9,0% *). Daarnaast neemt de keuze voor altijd Nederlands af tussen de middelste (36,6%) en de jongste generatie (20,9% *). Ten slotte neemt de keuze voor Nederlands en Engels toe tussen de middelste (6,3%) en de jongste groep (17,9% *).

Uit de vergelijking van de verschillende metingen kwamen geen significante ontwikkelingen naar voren met betrekking tot de taalkeuzes van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers in hun contacten met hun **kinderen**. Uit de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen (zie figuren 106-108) blijkt er enkel sprake te zijn van een significante afname in de keuze voor Nederlands en Frans tussen de oudste (31,8%) en de jongste leeftijdsgroep (9,7% *).

Ook in de contacten van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers met hun **vrienden** waren er geen opvallende tendensen in real time. De apparent time vergelijking (zie figuren 109-111) laat slechts één significant verschil zien: er is een afname in de keuze voor Nederlands, Engels en Frans tussen de oudste (13,0%) en de middelste (1,6% *) generatie.

In de communicatie van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers met hun **buren** bleek er sinds de nulmeting een toename te zijn in de keuze voor Nederlands en Frans. Deze toename wordt echter niet bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 112-114): er is immers een afname van ook Frans tussen de oudste (30,4%) en de middelste groep (12,3% *).

We kunnen **besluiten** dat de real time en apparent time bevindingen met betrekking tot de taalkeuzes van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers nogal diffuus zijn. Dit kan wellicht worden verklaard door het feit dat de Vlaamse steekproef gegroeid is van 2500 (in 2018) naar 4000 (in 2020). In apparent time blijkt er een afname te zijn in de keuze voor altijd Frans bij de jongste leeftijdsgroep in contacten met de ouders en broer/zus, terwijl er in real time juist een toename van het Frans was voor deze situaties. Soms blijkt er in apparent time een afname te zijn van 'altijd Nederlands' tussen de middelste en jongste groep, die niet in de vergelijking tussen de metingen terug te vinden is. In de contacten met de partner, met kinderen en met vrienden zijn er dan weer enkel apparent time verschillen, maar geen real time ontwikkelingen. In die gevallen blijkt er vooral sprake van een afname van het Frans bij de jongste groep. We kunnen uit de vergelijking van de Vlaamse bevindingen in real en apparent time dus niet echt conclusies trekken.

Brussel

De vergelijking tussen de drie leeftijdsgroepen laat geen significante verschillen zien met betrekking tot de taalkeuzes van de Brusselse niet-moedertaalsprekers met hun **grootouders**. In contacten met de ouders (zie figuren 97-99) komt er uit de apparent time vergelijking een afname in de keuze voor altijd Frans naar voren tussen de oudste (66,7%) en de jongste groep (25,0% *). Dit kan bevestigen dat onze jongste Brusselse groep inderdaad meer uit Vlaanderen afkomstig is (zie hierboven) en zich ook nog meer Vlaams gedraagt in de keuzes voor altijd Nederlands vs. altijd Frans. Uit de vergelijking tussen de verschillende metingen kwamen er echter geen significante ontwikkelingen naar voren.

In de communicatie van de Brusselse niet-moedertaalsprekers met de eigen **broer of zus** bleek er sinds de nulmeting een toename voor altijd Frans te zijn, maar deze toename wordt tegengesproken door de apparent time bevindingen (zie figuren 100-102): er is namelijk een afname van altijd Frans tussen de oudste (66,7%)

en de jongste groep (25,0% *). Ook dit kan erop wijzen dat onze jongste Brusselse groep inderdaad meer uit Vlaanderen afkomstig is en zich ook nog meer Vlaams gedraagt in de keuzes voor altijd Nederlands vs. altijd Frans.

Verder zijn er geen significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen met betrekking tot de taalkeuzes van de Brusselse niet-moedertaalsprekers in hun contacten met hun **partner, kinderen, vrienden of buren**. Voor de taalkeuzes van de Brusselse niet-moedertaalsprekers, zien we dus enkel een aantal diffuse ontwikkelingen, waaruit vooral naar voren komt dat de jongste Brusselse groep andere taalkeuzes maakt dan de oudste en middelste groep, wat mogelijk te maken heeft met het feit dat deze jongste groep meer uit Vlaanderen afkomstig is en zich qua keuze voor altijd Nederlands (vs. altijd Frans) meer Vlaams gedraagt.

Suriname

In de communicatie van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers met hun **grootouders** bleek er sinds de nulmeting in 2018 een significante toename te zijn in de keuze voor altijd Nederlands. Uit de apparent time vergelijkingen (zie figuren 94-96) komen er echter geen significante verschillen met betrekking tot de keuze voor altijd Nederlands naar voren. De andere real time bevindingen worden daarentegen wel steeds bevestigd in de apparent time vergelijkingen. Ten eerste bleek er sinds de nulmeting een toename te zijn in de keuze voor ook Aucaans (en ook voor altijd Aucaans). Die toename blijkt ook aanwezig te zijn in de vergelijking van de leeftijdsgroepen, meer bepaald tussen de middelste (3,5%) en de jongste groep (13,0% *). Ten tweede bleek er in real time ook een toename te zijn van ook Saramaccaans. Dit komt ook terug in apparent time: de keuze voor ook Saramaccaans is lager bij de middelste groep (3,5%) dan bij de jongste groep (12,2% *).[161] Ten slotte bleek er een achteruitgang te zijn in de keuze voor Nederlands en Sarnami sinds de nulmeting. Die afname is ook te zien in de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen, maar dan voor altijd Sarnami: de oudste groep spreekt vaker altijd Sarnami (52,2%) dan de jongste (9,9% ***) en de middelste groep scoort ook hoger (36,0%) dan de jongste groep (***).

Ook in de taalkeuzes van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers met hun **ouders** was er volgens de vergelijking met de nulmeting een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands. Opnieuw wordt deze toename niet bevestigd door de apparent time bevindingen (zie figuren 97-99); er doen zich geen significante leeftijdsverschillen voor met betrekking tot de keuze voor altijd Nederlands. De overige real time ontwikkelingen worden wel telkens ondersteund door de apparent time resultaten. Ten eerste was er sinds de nulmeting een toename in de keuze voor altijd Aucaans en voor ook Aucaans. In de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen zien we ook een toename voor ook Aucaans, meer specifiek tussen de middelste (3,2%) en de jongste groep (13,5% **). Ten tweede was er een real time toename in de keuze voor ook Saramaccaans. Die toename wordt bevestigd door een apparent time toename van ook Saramaccaans tussen de middelste (3,2%) en de jongste generatie (14,9% **), alsook een toename in de keuze voor altijd Saramaccaans tussen de middelste (1,1%) en de jongste generatie (6,4% *). Ten slotte bleek er in real time een afname te zijn in de keuze voor Nederlands en Sarnami. Die achteruitgang van het Sarnami is ook in de apparent time vergelijking terug te vinden, zowel in een afname van ook Sarnami tussen de oudste (25,0%) en de jongste groep (5,7% **), als in een afname van altijd Sarnami tussen de oudste (41,7%) en de middelste groep (17,9% *) en tussen de middelste (17,9%) en de jongste groep (3,5% ***).

Ook in de contacten met de eigen **broer of zus** zien we dezelfde patronen als in de contacten met de ouders en grootouders. De real time toename in de keuze voor altijd Nederlands is niet zichtbaar in de apparent time bevindingen (zie figuren 100-102). Er is een real time afname in het gebruik van het Sarnami die bevestigd

[161] Daarnaast is er een toename in de keuze voor altijd Saramaccaans tussen de middelste (2,3%) en de jongste groep (11,5%) ($p < 0,05$).

wordt door een afname van ook Sarnami tussen de oudste (34,4%) en de middelste groep (16,5% *), tussen de oudste en de jongste groep (6,4% ***) en tussen de middelste en de jongste groep (**). Verder is er een toename sinds de nulmeting in het gebruik van ook Aucaans, die ook terug te vinden is in apparent time, meer specifiek tussen de oudste (3,1%) en de jongste groep (19,9% *) en tussen de middelste (3,7%) en de jongste groep (***). Tussen de middelste (4,6%) en de jongste groep (18,4%) is er ten slotte nog een toename van ook Saramaccaans (***), die ook in de vergelijking tussen de metingen naar voren kwam, ook voor altijd Saramaccaans.

Dezelfde patronen zijn zichtbaar in de taalkeuzes van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers met hun **partner**. De real time toename van altijd Nederlands wordt niet ondersteund door de apparent time resultaten (zie figuren 103-105). De afname van het gebruik van Sarnami sinds de nulmeting vinden we terug in een afname van altijd Sarnami tussen de oudste (27,6%) en de middelste groep (8,9% *), en van ook Sarnami tussen de oudste (31,0%) en de middelste groep (14,9% *), tussen de oudste en de jongste groep (6,0% ***) en tussen de middelste en de jongste groep (*).[162] De real time toename van ook Aucaans wordt ook bevestigd in apparent time, namelijk tussen de middelste (3,0%) en de jongste groep (20,0% ***). Ten slotte is er volgens de leeftijdsvergelijking nog een toename van ook Saramaccaans tussen de middelste (5,9%) en de jongste groep (14,0% *), die in de real time vergelijking van de metingen niet zichtbaar was.

In de communicatie met de **kinderen** vinden we eveneens geen apparent time bevestiging van de toename voor altijd Nederlands in real time. Uit de apparent time resultaten (zie figuren 106-108) komen wel een achteruitgang van het Sarnami en een vooruitgang van het Aucaans naar voren. Er wordt meer voor ook Sarnami gekozen door de oudste groep (31,4%) dan door de middelste groep (7,8% **) en de oudste groep spreekt ook meer Sarnami dan de jongste groep (3,2% ***). Daarnaast is er een afname van ook Sarnami vermengd met Nederlands tussen de middelste (23,3%) en de jongste groep (3,2% ***). Daarentegen is er een toename van ook Aucaans tussen de oudste (2,9%) en de jongste groep (19,0% *) en tussen de middelste (4,9%) en de jongste groep (**). Het is dus vooral de jongere generatie die vaker Aucaans spreekt met de kinderen.

Ook de communicatie met vrienden werd in de vergelijking van de metingen gekenmerkt door een toename in de keuze voor altijd Nederlands. Wederom wordt deze toename niet bevestigd door de leeftijdsvergelijkingen (zie figuren 109-111). De real time achteruitgang van het Sarnami zien we wel terug in de apparent time resultaten: er is een afname van ook Sarnami tussen de oudste (24,2%) en de middelste groep (4,5% **) en tussen de oudste en de jongste groep (2,8% ***), en van ook Sarnami vermengd met Nederlands tussen de oudste (15,2%) en de jongste (3,5% *) en tussen de middelste (16,4%) en de jongste groep (***). Ten slotte is er een toename in de keuze voor ook Aucaans tussen de middelste (3,6%) en de jongste groep (16,0% ***), terwijl er zich ook in real time een toename in de keuze voor het Aucaans voordeed.

Ten slotte zien we dezelfde patronen ook in de contacten met **buren**. De toename van altijd Nederlands die ten opzichte van de nulmeting zichtbaar was, wordt niet bevestigd in de apparent time vergelijkingen (zie figuren 112-114). In real time was er een afname van Nederlands en Sarnami. In apparent time gaat zowel de keuze voor altijd Sarnami als voor ook Sarnami achteruit. De oudste groep gebruikt vaker altijd Sarnami (14,7%) dan de middelste groep (2,7% *) en spreekt ook meer Sarnami dan de jongste groep (0,7% **). Daarnaast spreekt de oudste groep ook vaker Nederlands en Sarnami (26,5%) dan de middelste groep (4,5% ***) en gebruikt de oudste groep deze talencombinatie ook vaker dan de jongste groep (4,9% ***). Hoewel er een toename is van ook Sarnami vermengd met Nederlands tussen de oudste (2,9%) en de middelste groep

[162] Tussen de middelste (19,8%) en de jongste groep (4,0%) gaat bovendien ook de keuze voor Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands achteruit ($p < 0,001$).

(22,5% **), is er tussen de middelste en de jongste groep (5,6%) weer een afname (***). Ten slotte gaat het gebruik van ook Aucaans en ook Saramaccaans erop vooruit (net als in de real time vergelijking): er is een toename van ook Aucaans tussen de oudste (2,9%) en de jongste groep (16,1% *) en tussen de middelste (3,6%) en de jongste groep (***), en een toename van ook Saramaccaans tussen de middelste (4,5%) en de jongste groep (12,6% *).

Met betrekking tot de taalkeuzes van de Surinaamse panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands kunnen we dus **besluiten** dat er in vergelijking met de nulmeting in alle typen contacten een toename is in de keuze voor altijd Nederlands. Deze real time toename wordt echter geen enkele keer bevestigd door de apparent time vergelijkingen. Dit is een opvallend resultaat. Zoals hierboven al werd aangehaald, ligt een mogelijke verklaring in het feit dat een groot deel (ongeveer drie kwart) van de deelnemers in Suriname[163] de vragenlijst niet zelf heeft ingevuld. In plaats daarvan kwam er een onderzoeker langs die de deelnemers interviewde en die de online vragenlijst voor hen invulde. De aanwezigheid van die onderzoeker kan ertoe geleid hebben dat sommige panelleden antwoordden dat ze altijd Nederlands spraken, omdat ze dachten dat dit een wenselijk antwoord was, en niet zozeer omdat dit ook werkelijk zo was.[164] Dit zou de toename van de keuze voor altijd Nederlands ten opzichte van de nulmeting mogelijk kunnen verklaren, naast een aantal verschuivingen in de samenstelling van het panel. Het gaat alleszins om een ontwikkeling die in de verschillen tussen de leeftijdsgroepen niet terugkomt. Alle andere real time bevindingen met betrekking tot de taalkeuzes van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers worden wel bevestigd door de apparent time vergelijkingen. Zo is er ten opzichte van de nulmeting in alle situaties een significante afname in de keuze voor (ook/altijd) Sarnami, die ook zichtbaar is (tussel alle leeftijdsgroepen) in apparent time. Deze afname van het Sarnami kan allicht in verband worden gebracht met de betere spreiding van de respondenten, meer specifiek de schifting in de (in 2018) oververtegenwoordigde groep van Hindoestanen. Verder blijkt er zowel een toename van (ook/altijd) Aucaans als van (ook/altijd) Saramaccaans te zijn in real time, die ook terug te vinden is in apparent time als een toename van deze talen(combinaties) tussen de middelste en jongste leeftijdsgroep.

2.1.2. Taalkeuze in dagelijkse contacten met onbekenden of in formele contexten

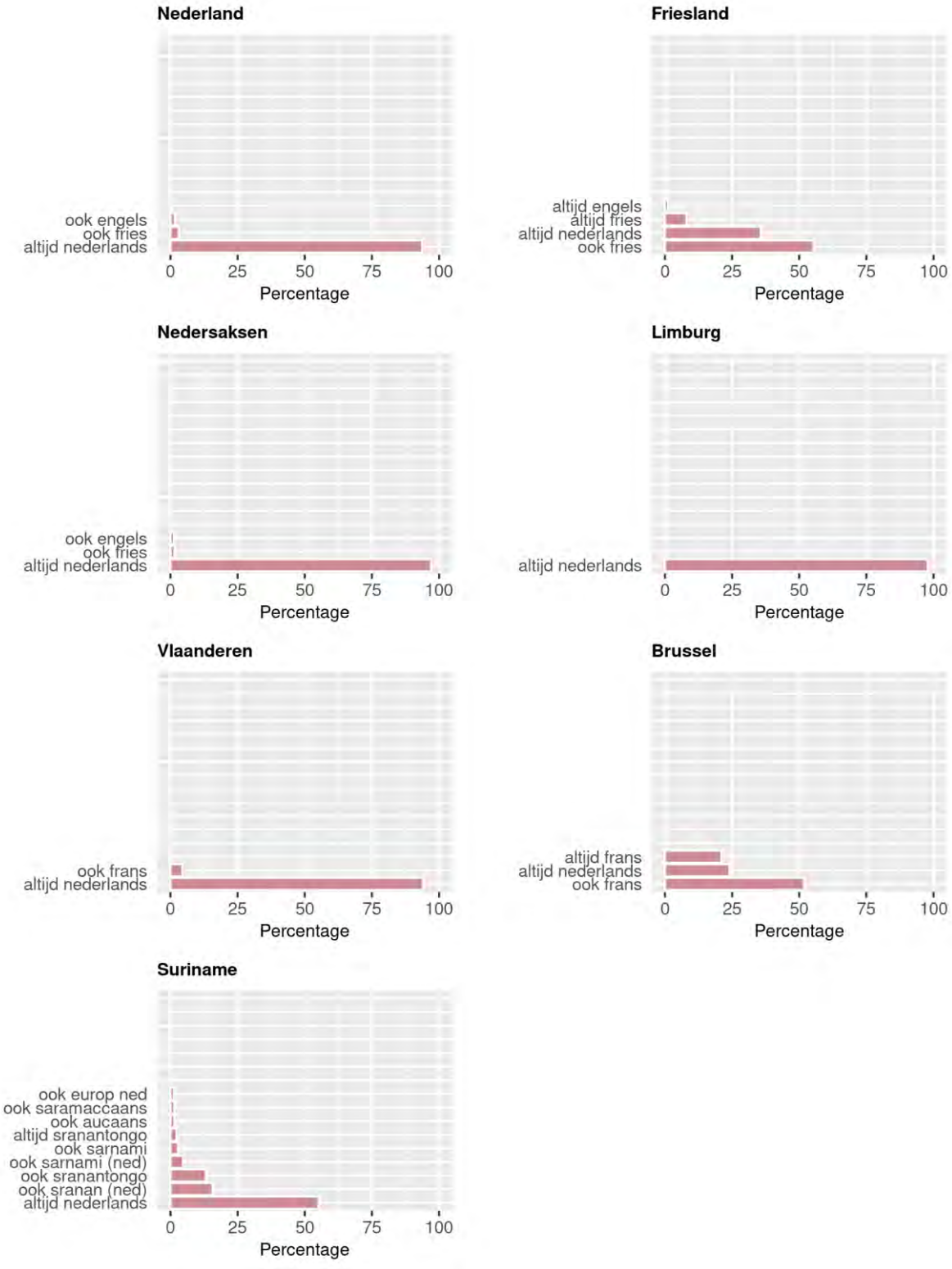
Ook de taalkeuzes in sociale contacten met onbekenden of in formelere contexten – ook wel **dagelijkse contacten buitenshuis genoemd** – zoals aan de kassa in de supermarkt, in het ziekenhuis, met de huisarts of op de markt – werden in de tweede actualiseringsronde van de StaatNed-enquête opnieuw bevraagd. Het gebruik van dialect of een regionale taal werd in StaatNed 3 voor het eerst ook systematisch bevraagd bij de Vlaamse en Brusselse deelnemers en de bevindingen worden daarom bij elke situatie apart besproken. Verder bespreken we de resultaten voor de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in een aparte paragraaf. We beginnen met een overzicht van de taalkeuzes buitenshuis in het algemeen (d.w.z. alle situaties tesamen). Vervolgens gaan we per situatie kort in op de beschrijving van de grafieken en op de longitudinale resultaten, oftewel de vergelijking van de laatste resultaten met die uit de eerste en tweede meting.

[163] Het gaat om deelnemers die geen toegang tot het internet hadden.
[164] Desalniettemin spraken de onderzoekers doorgaans de taal van de respondenten (bijv. Aucaans, Saramaccaans).

2.1.2.1. Welke taal gebruiken mensen in dagelijkse contacten buitenshuis?

Taalkeuzes in dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen

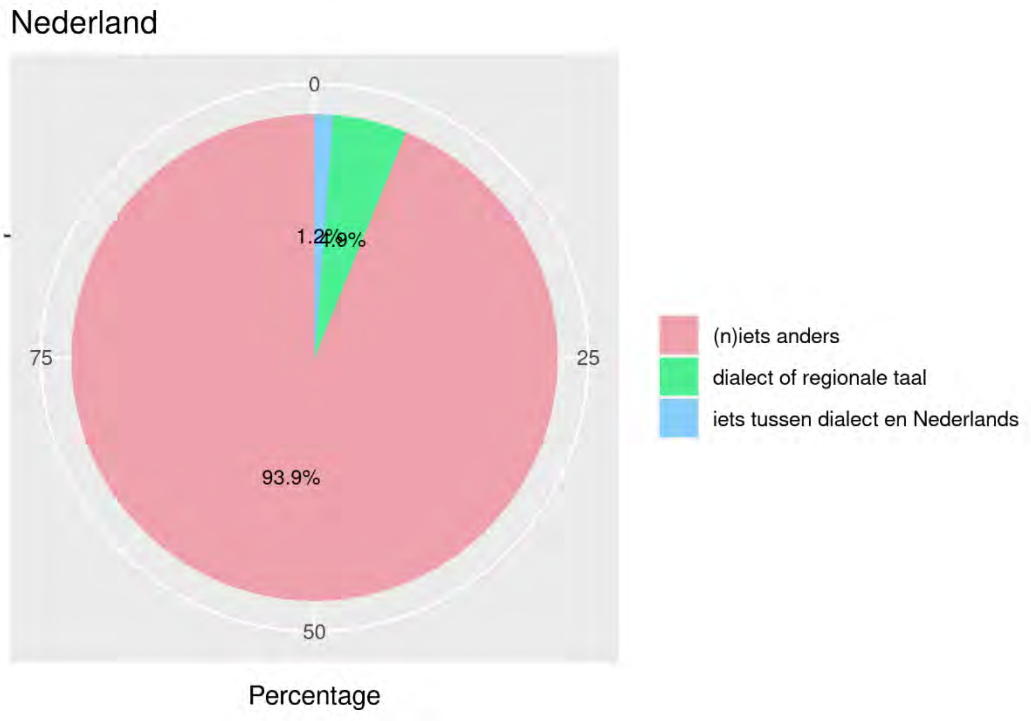
In figuur 115 worden de taalkeuzes van de panelleden in dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen (nl. in de supermarkt, in het ziekenhuis, bij de dokter, op de markt) weergegeven. In het geval van het Nederlandse panel spreekt het merendeel (nl. 94,0%) buitenshuis altijd Nederlands. Verder spreekt 3,0% Nederlands en Fries en 1,5% Nederlands en Engels. Van het Friese panel spreekt ongeveer de helft, namelijk 53,4%, Nederlands en Fries in situaties buitenshuis. Verder spreekt 37,6% altijd Nederlands en 7,7% altijd Fries. Van de Vlaamse deelnemers geeft 94,2% aan buitenshuis altijd Nederlands te spreken en 4,1% spreekt Nederlands en Frans. In Brussel scoort de combinatie Nederlands en Frans het hoogst voor situaties buitenshuis (nl. 47,9%), gevolgd door de keuze voor altijd Nederlands (28,1%) en de keuze voor altijd Frans (20,5%). Van de Surinaamse deelnemers spreekt het merendeel, namelijk 61,1%, buitenshuis altijd Nederlands, 14,7% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 11,6% spreekt Nederlands en Sranantongo, 3,2% combineert Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 2,0% spreekt altijd Sranantongo, 1,9% spreekt Nederlands en Sarnami, 1,5% spreekt Nederlands en Europees Nederlands, 1,3% combineert Nederlands en Saramaccaans en 1,1% ten slotte spreekt Nederlands en Aucaans.

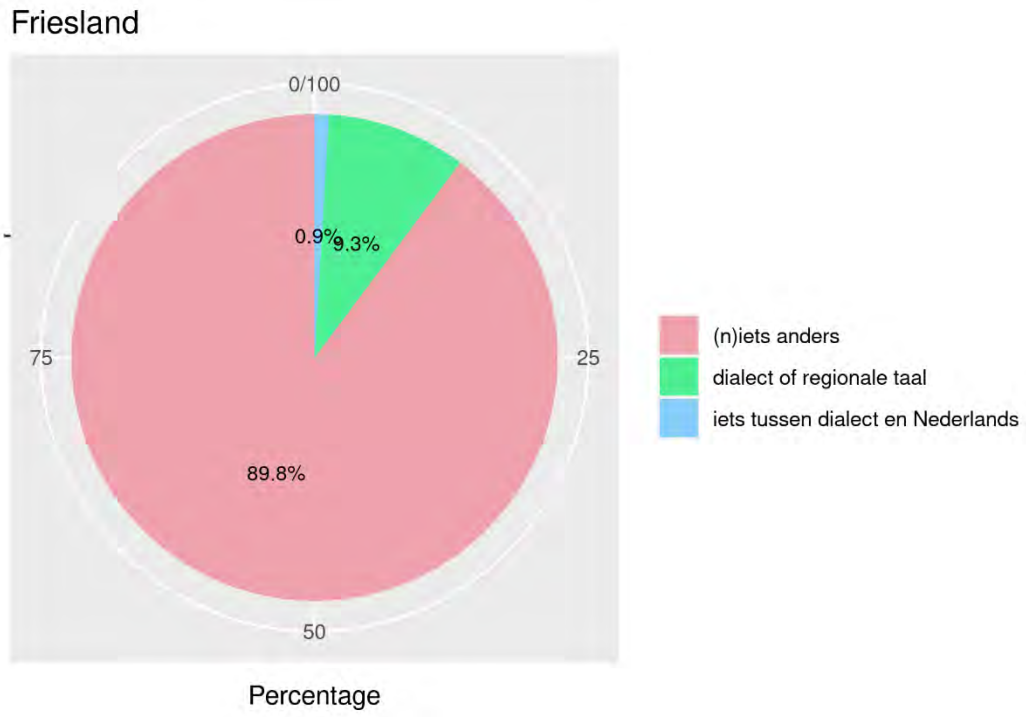
Figuur 115. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven?

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen

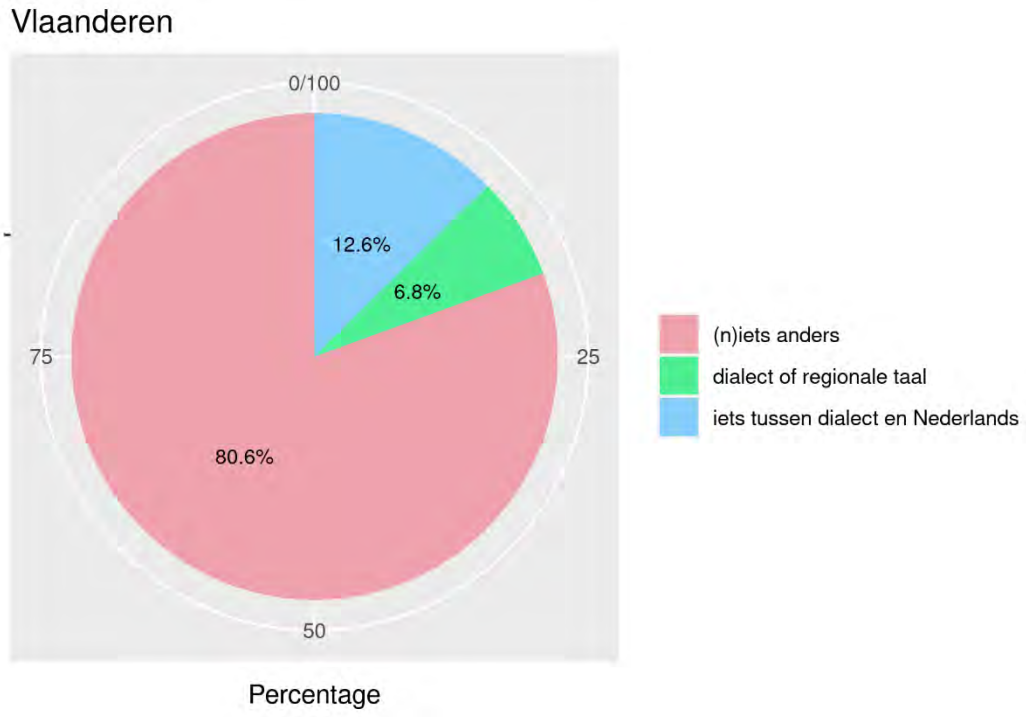
In de figuren 116-119 wordt weergegeven in welke mate er niet-standaardtalige variëteiten gesproken worden in dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen. Van het Nederlandse panel zegt 4,9% dialect of een regionale taal te spreken buitenshuis, 1,2% gebruikt een tussenvariëteit en 93,9% zegt (n)iets anders te spreken. In Friesland spreekt 9,3% van het panel dialect of een regionale taal buitenshuis, 0,9% spreekt er iets tussen dialect en Algemeen Nederlands en 89,8% spreekt (n)iets anders. Van het Vlaamse panel zegt 6,8% dialect of een regionale taal te spreken, 12,6% spreekt tussentaal en 80,6% spreekt (n)iets anders in contacten buitenshuis. Hoewel er in Friesland dus meer dialect/regionale taal gesproken wordt in het openbare leven, worden er in Vlaanderen in het totaal meer niet-standaardvariëteiten (dialect/regionale taal + tussenvariëteit) gesproken. In Brussel geeft 1,1% aan dialect of een regionale taal te spreken, 1,9% spreekt tussentaal en 97,0% spreekt (n)iets anders.

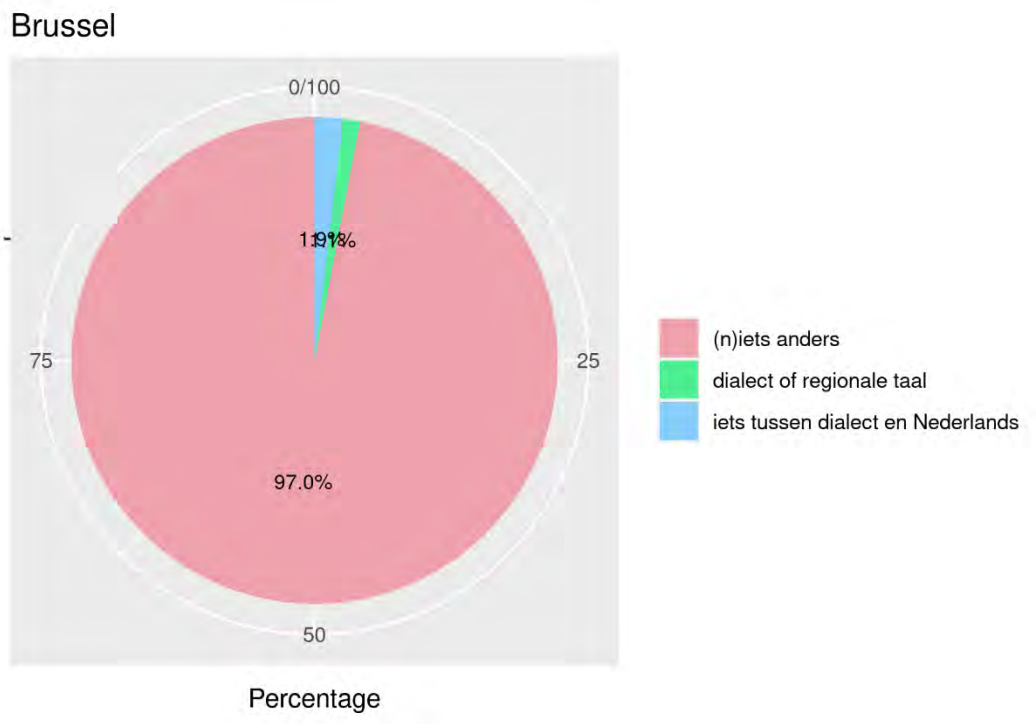
Figuur 116. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 117. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 118. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 119. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes in het ziekenhuis

De taalkeuzes die de StaatNed-panelleden maken als ze **in het ziekenhuis zijn**, worden gepresenteerd in figuur 120. Van het Nederlandse panel zegt 93,5% altijd Nederlands te spreken, 3,4% spreekt Nederlands en Fries en 1,8% spreekt Nederlands en Engels. Voor het Nederlandse panel zien we een afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (96,3%) en 2020 (93,5% ***), maar die afname vond eigenlijk al vóór de tweede meting plaats, want tussen 2018 (92,5%) en 2020 is er geen significant verschil. Verder is de keuze voor Nederlands en Fries erop vooruitgegaan tussen 2016 (2,1%) en 2018 (3,4% **).[165] Ten slotte is er tussen 2016 (0,8%) en 2020 (1,8%) een toename in de keuze voor Nederlands en Engels, die pas sinds 2018 (0,8%) is ingezet.[166] Al deze ontwikkelingen zijn significant, maar er is geen sprake van sterke toenames of afnames.

In Friesland zegt de meerderheid van de panelleden, namelijk 62,5%, Nederlands en Fries te spreken in het ziekenhuis, 34,2% spreekt er altijd Nederlands en 2,2% spreekt altijd Fries. In vergelijking met de nulmeting is er een redelijk sterke afname van de keuze voor altijd Nederlands, namelijk van 53,4% in 2016 naar 34,2% in 2020 (***), maar die afname vond eigenlijk al plaats tussen de eerste en de tweede meting (31,7% ***) en tussen 2018 en 2020 is er geen significant verschil. Anderzijds is de keuze voor Nederlands en Fries tussen 2016 (43,5%) en 2020 (62,5%) toegenomen (***), maar ook deze ontwikkeling gebeurde al voor 2018 (65,8% ***). Sinds de tweede meting zijn er voor Friesland dus geen significante ontwikkelingen in de taalkeuzes van de panelleden in het ziekenhuis.

In Vlaanderen spreekt 93,8% van de panelleden altijd Nederlands in het ziekenhuis en 4,2% spreekt Nederlands en Frans. Voor de taalkeuzes van de Vlaamse deelnemers in het ziekenhuis geldt dat alle significante ontwikkelingen pas na 2018 hebben plaatsgevonden, tussen 2016 en 2018 blijken er geen

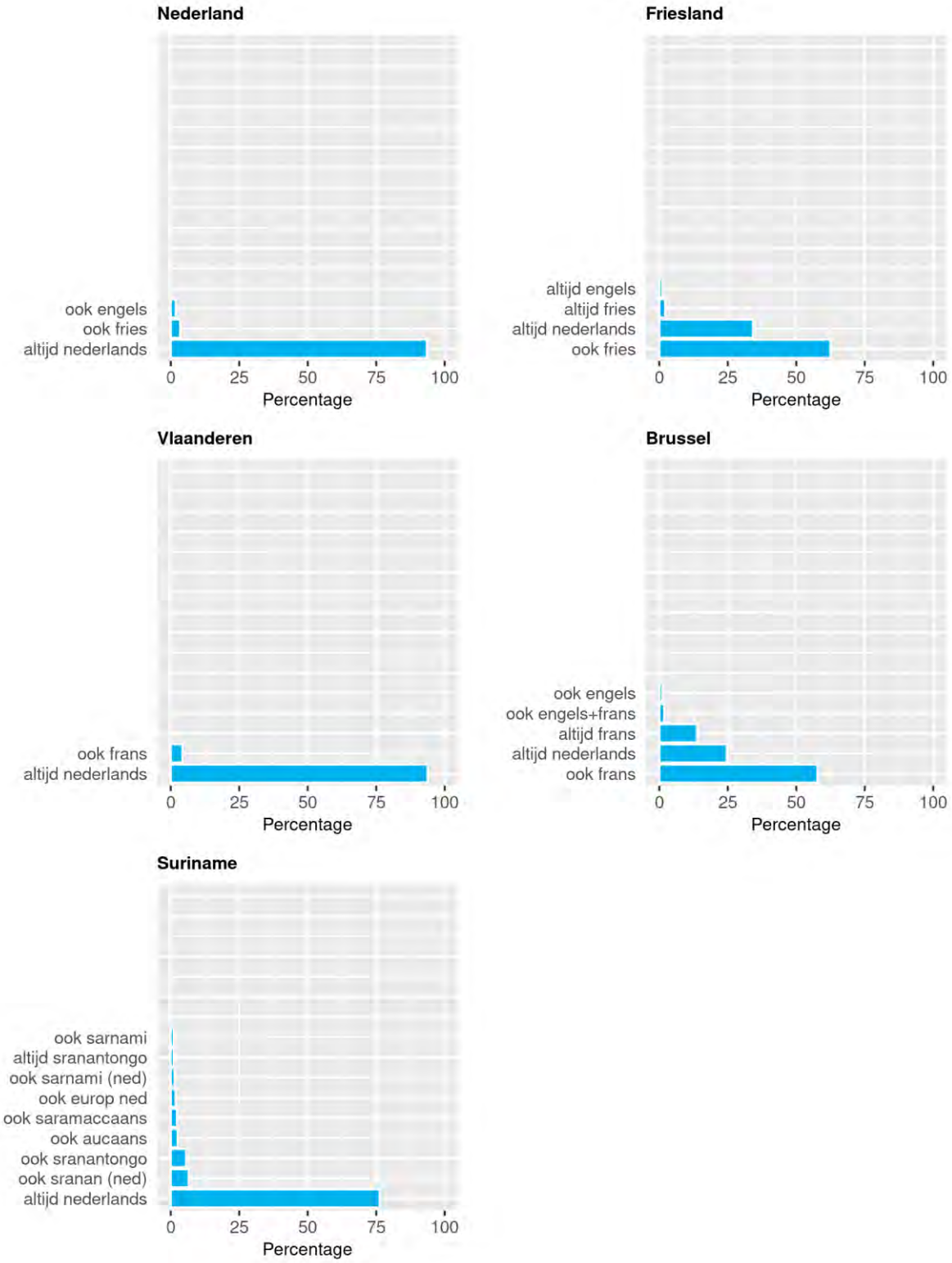
[165] In de tweede meting (2018) was er een uitschieter in de keuze voor het Fries (5,9%), maar daarna is er weer een afname geweest.(***)
[166] Met $p < 0{,}001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}001$ voor 2020 vs. 2018, maar geen significant verschil tussen 2018 en 2016.

opvallende tendensen te zijn. Sinds 2018 is er een afname geweest in de keuze voor altijd Nederlands (96,4% --> 93,8% ***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans (2,1% --> 4,2% ***).

Van de Brusselse panelleden zegt 57,7% Nederlands en Frans te spreken, 24,6% spreekt altijd Nederlands, 13,7% spreekt altijd Frans, 1,8% spreekt Nederlands, Engels en Frans en 1,1% spreekt Nederlands en Engels in het ziekenhuis. Voor Brussel zien we in de Fisher's exact analyse een enorme afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (90,0%) en 2020 (24,6% ***), die eigenlijk al vóór de tweede meting (29,7%) had plaatsgevonden (***), terwijl er tussen de twee laatste metingen geen significant verschil is. Verder is de keuze voor Nederlands en Frans sterk toegenomen, maar ook hier vond de toename voor 2018 plaats (nl. van 8,3% in 2016 naar 63,7% in 2018 ***).[167] De keuze voor altijd Frans ten slotte, is sinds de nulmeting blijven toenemen, namelijk van 0,6% in 2016 naar 3,3% in 2018 (*) en naar 13,7% in 2020.[168,169] De aanzienlijke afname in de keuze voor altijd Nederlands zien we ook terug in BRIO4, waarin 18,3% van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen meestal Nederlands spreekt in het ziekenhuis, terwijl dit in BRIO3 (2013) nog 52,3% was. In tegenstelling tot onze bevindingen, is bij de respondenten van BRIO4 ook de keuze voor meestal Frans in het ziekenhuis afgenomen, van 48,5% in BRIO3 naar 37,2% in BRIO4 (Janssens, 2018: 85).[170]

In Suriname spreekt 76,3% van het panel altijd Nederlands in het ziekenhuis, 6,5% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 5,6% spreekt Nederlands en Sranantongo, 2,5% combineert Nederlands en Aucaans, 2,3% spreekt ook Saramaccaans, 1,8% gebruikt ook Europees Nederlands, 1,4% spreekt ook Sarnami vermengd met Nederlands, 1,1% gebruikt altijd Sranantongo en 1,1% kiest voor Nederlands en Sarnami. Er doen zich twee significante ontwikkelingen voor. Ten eerste is er een sterke toename in de keuze voor altijd Nederlands, namelijk van 55,5% naar 76,3% (***). Ten tweede is er een toename in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans, van 0,2% naar 2,3% (**).

[167] De keuze voor Nederlands en Frans is in 2020 (57,7%) zelfs weer iets gedaald ten opzichte van 2018 (63,7%), maar niet significant.
[168] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}01$ voor 2020 vs. 2018.
[169] We hebben er al op gewezen dat we bij de Brusselse real time bevindingen voorzichtig moeten zijn met interpretaties omdat er aanzienlijke verschuivingen qua steekproefgrootte (en wellicht ook -samenstelling) hebben plaatsgevonden tussen 2018 en 2020.
[170] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans spreekt 70,8% altijd Frans in het ziekenhuis (komt van 85,5% in BRIO3) en 3,0% altijd Nederlands (komt van 10,3%) (Janssens, 2018: 85).

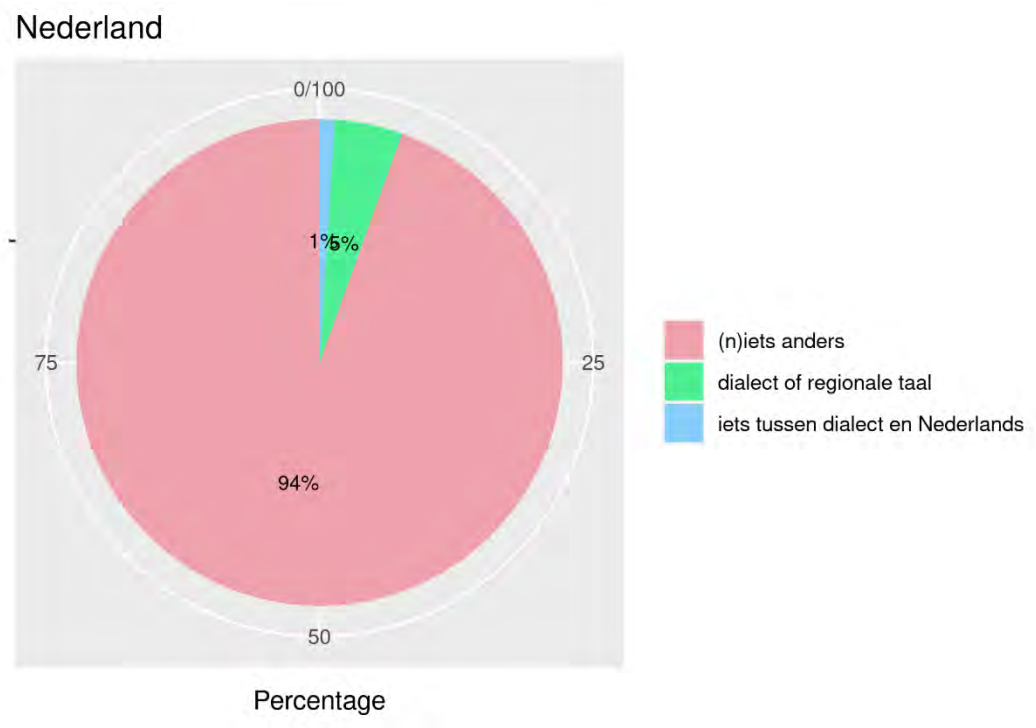

Figuur 120. In het ziekenhuis spreek ik (ook)...

Dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in het ziekenhuis

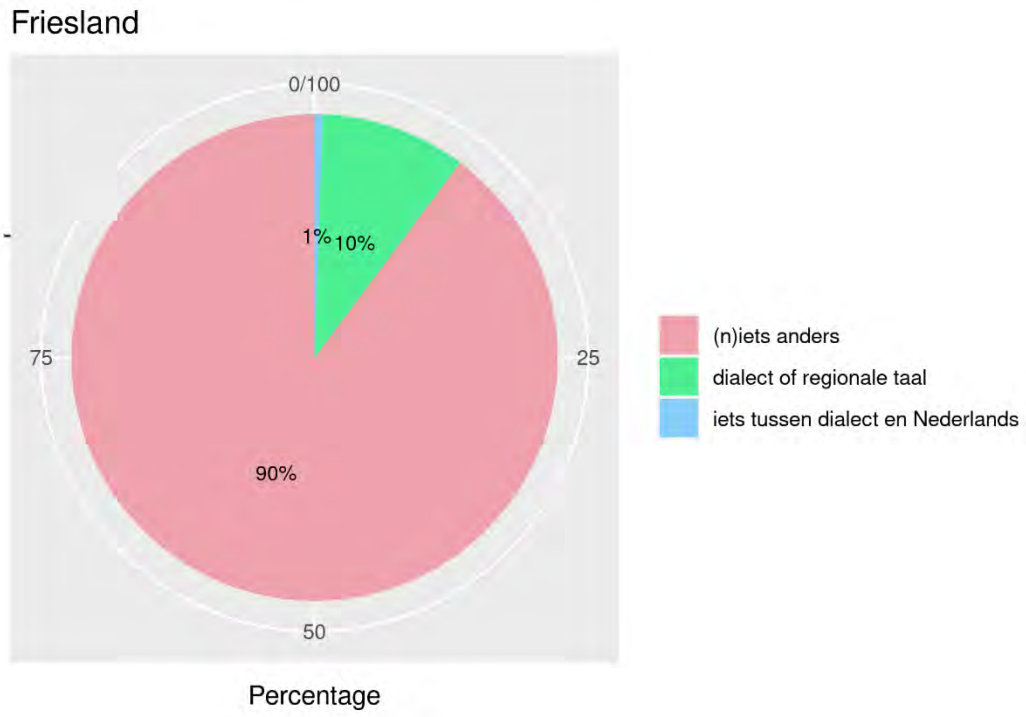
De resultaten voor het gebruik van niet-standaardvariëteiten in het ziekenhuis worden gerepresenteerd in figuren 121-124. Van de Nederlandse deelnemers zegt 4,5% dialect of een regionale taal te spreken in het ziekenhuis, 1,0% zegt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in te spreken. In Friesland spreekt 9,7% dialect of een regionale taal en 0,5% een tussenvariëteit171. In Vlaanderen wordt door 4,4% van de panelleden dialect of een regionale taal gesproken in het ziekenhuis, maar er wordt beduidend vaker dan in de andere regio's een tussenvariëteit (meer specifiek 'tussentaal') gesproken, namelijk door 11,3%. We moeten er steeds rekening mee houden dat onze resultaten gerapporteerd in plaats van werkelijk taalgebruik weergeven. Waarschijnlijk is de 11,3% tussentaal in Vlaanderen een onderrapportering: de meeste Vlamingen spreken ongetwijfeld een vorm van tussentaal, ook in het ziekenhuis, alleen denkt men misschien dat dat standaardtaal is. Dit geldt overigens ook voor andere situaties in het openbare leven. In Brussel ten slotte, spreekt 1,0% van de deelnemers dialect of een regionale taal in het ziekenhuis en 1,9% spreekt er tussentaal.

Tegen het eind van deze sectie 2.1.2.1 nemen we het gebruik van dialecten en regionale talen in Friesland, het Nedersaksische gebied en (Nederlands) Limburg in de diverse domeinen buitenshuis afzonderlijk onder de loep.

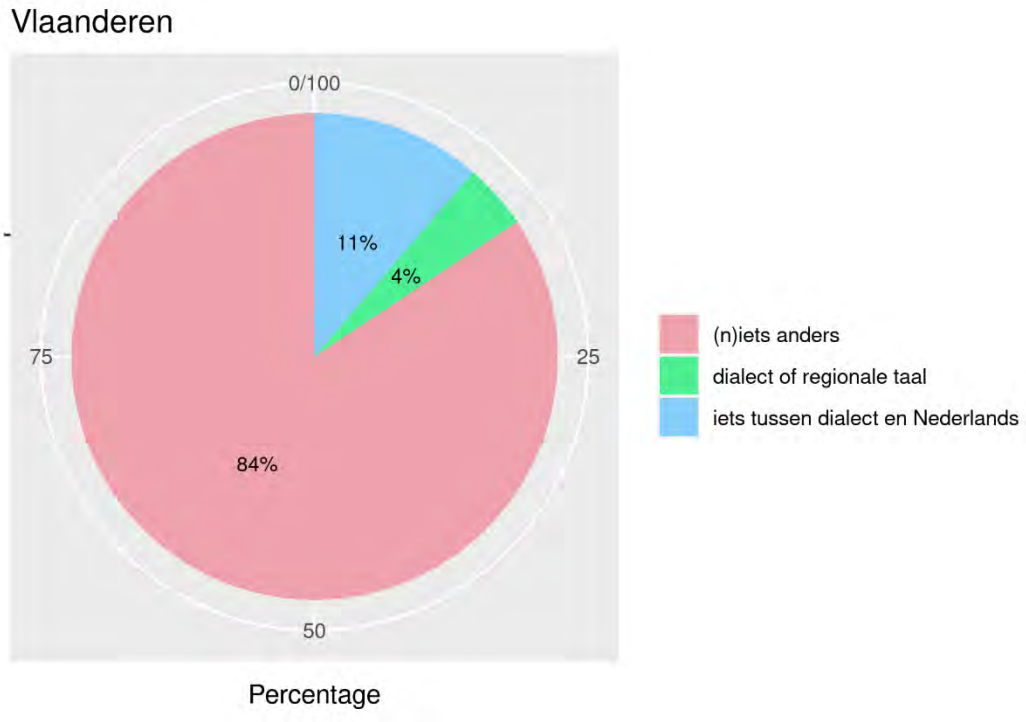

Figuur 121. In het ziekenhuis spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

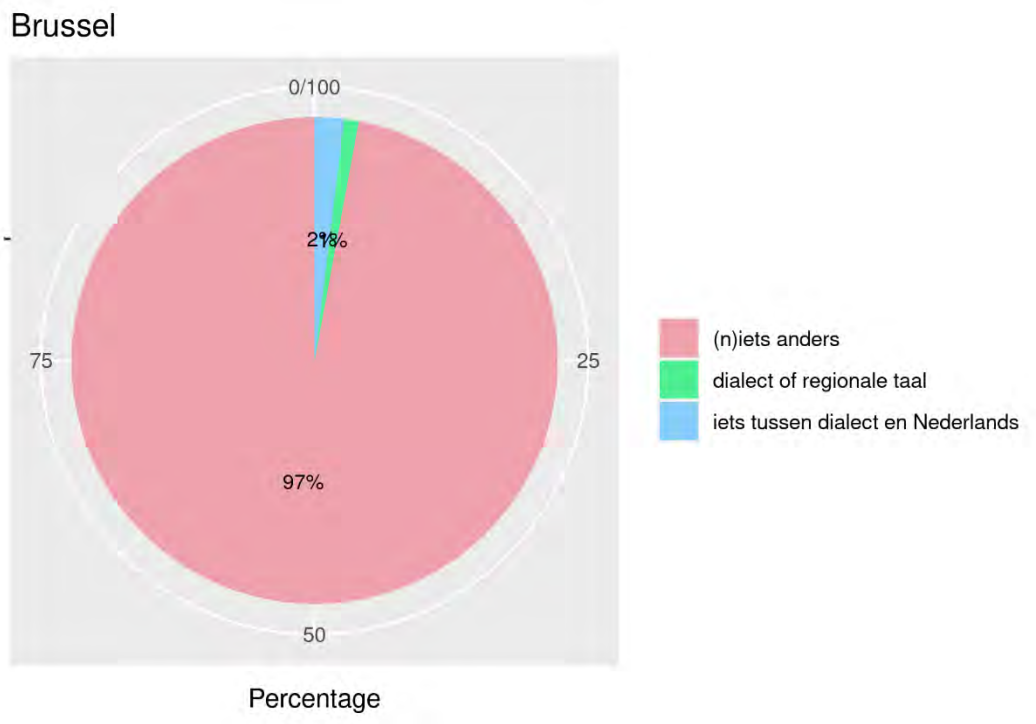
[171] Dit betreft slechts één deelnemer.

Figuur 122. In het ziekenhuis spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 123. In het ziekenhuis spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 124. In het ziekenhuis spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten - Brussel

Taalkeuzes met de huisarts

Figuur 125 toont de taalkeuzes die de panelleden maken als ze **met de huisarts** spreken. In Nederland zegt 95,4% van het panel altijd Nederlands te spreken, 2,0% spreekt Nederlands en Fries en 1,1% spreekt ook Engels. Er zijn de volgende longitudinale ontwikkelingen: Er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (98,1%) en 2020 (95,4% ***), maar eigenlijk heeft die afname zich volledig vóór 2018 (95,0%) voltrokken (***), want tussen 2018 en 2020 is er geen verschil. Verder is er een geringe toename in de keuze voor Nederlands en Fries, van 1,1% in 2016 naar 2,0% in 2020 (**).[172] Ten slotte heeft er zich tussen 2016 (0,1%) en 2020 (1,1%) een geringe toename voorgedaan (***) in de keuze voor Nederlands en Engels, die pas werd ingezet sinds de tweede meting (0,2%).[173]

Van het Friese panel spreekt 52,7% altijd Nederlands met de huisarts, 36,6% spreekt Nederlands en Fries en 9,7% kiest altijd Fries. Net als bij de taalkeuzes in het ziekenhuis, zijn er voor Friesland ook in contacten met de huisarts geen significante ontwikkelingen tussen de tweede en de derde meting. De significante veranderingen voltrokken zich vóór 2018. Het gaat om een afname in de keuze voor altijd Nederlands, van 67,4% in 2016 naar 51,2% in 2018 (**) (vgl. 52,7% in 2020), en een toename in de keuze voor Nederlands en Fries, van 22,7% in 2016 naar 36,6% in 2018 (**, vgl. 36,6% in 2020).

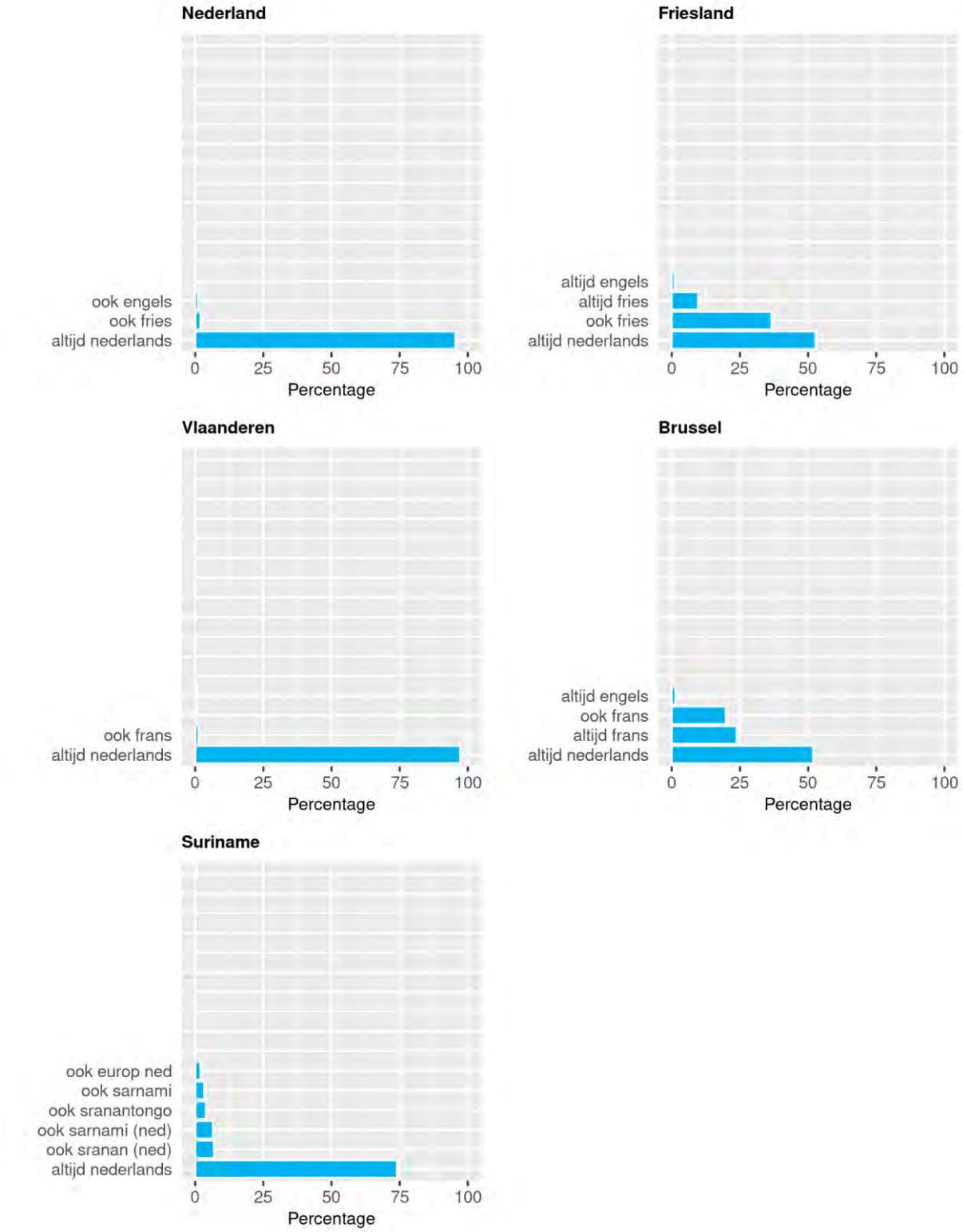
[172] Opnieuw was er bij de tweede meting een hoogtepunt in het gebruik van de combinatie Nederlands en Fries (3,2%), die waarschijnlijk toe te schrijven was aan de deelname van een relatief grote groep Friesgezinde deelnemers.
[173] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2018, maar geen significant verschil tussen 2018 en 2016.

In Vlaanderen spreekt 97,2% van de deelnemers altijd Nederlands met de huisarts en 1,2% gebruikt ook Frans. Er is een algemene afname in de keuze voor altijd Nederlands sinds de nulmeting, van 99,5% in 2016 naar 98,9% in 2018 en naar 97,2% in 2020.[174] Verder is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans, van 0,02% in 2016 naar 0,4% in 2018 en naar 1,2% in 2020.[175]

Van de Brusselse panelleden kiest 51,9% altijd voor het Nederlands bij de huisarts, 23,9% kiest er altijd voor het Frans, 19,9% combineert Nederlands en Frans en 1,3% spreekt altijd Engels. Voor het Brusselse panel zien we een aanzienlijke achteruitgang van de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (99,5%) en 2020 (51,9% ***).[176] Verder is er een toename van het Frans als taal die met de huisarts gesproken wordt: de keuze voor ook Frans is sterk toegenomen tussen 2016 (0,08%) en 2020 (19,9% ***), maar eigenlijk heeft die toename zich al vóór de tweede meting volledig voltrokken (nl. 62,1% in 2018); [177] en de keuze voor altijd Frans is tussen de tweede (8,4%) en de laatste meting (24,0%) sterk toegenomen (***). Ook in BRIO4 zien we een achteruitgang van het Nederlands, zij het minder sterk dan in onze resultaten. Van de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen spreekt 36,3% meestal Frans bij de huisarts (was 38,5% in BRIO3) en 55,4% spreekt meestal Nederlands (was 66,9% in BRIO3) (Janssens, 2018: 84).[178]

Van het Surinaamse panel zegt 74,1% altijd Nederlands te spreken met de huisarts, 6,9% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 6,6% kiest ook Sarnami vermengd met Nederlands, 3,9% gebruikt ook Sranantongo, 3,3% spreekt ook Sarnami en 2,0% kiest ook Europees Nederlands. In Suriname is sinds de nulmeting de keuze voor altijd Nederlands sterk toegenomen, van 51,5% naar 74,1% (***). De keuze voor altijd Sranantongo is licht afgenomen, van 2,5% naar 0,9% (*).

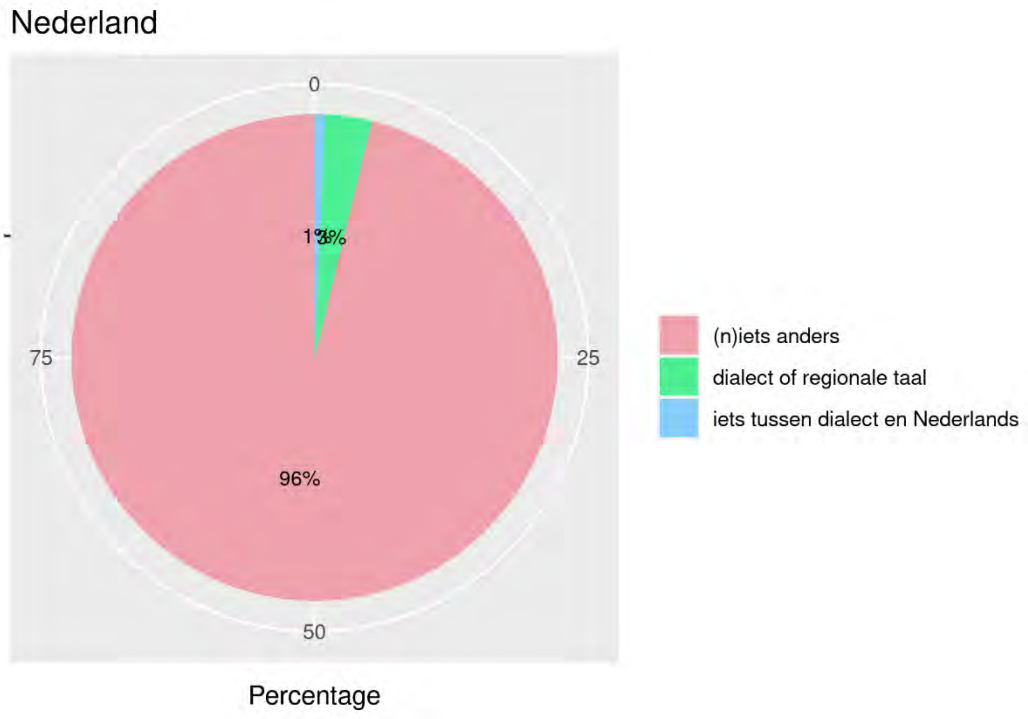
[174] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}01$ voor 2018 vs. 2016.
[175] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}001$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}01$ voor 2018 vs. 2016.
[176] De sterkste afname was er tussen 2016 (99,5%) en 2018 (62,1% ***); tussen de laatste twee metingen is het verschil niet significant.
[177] Met $p < 0{,}0001$ voor 2018 vs. 2016, en geen significant verschil tussen 2020 en 2018.
[178] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans spreekt 83,2% meestal Frans bij de huisarts (was 84,9% in BRIO3) en 6,8% meestal Nederlands (was 11,5% in BRIO3) (Janssens, 2018: 84).

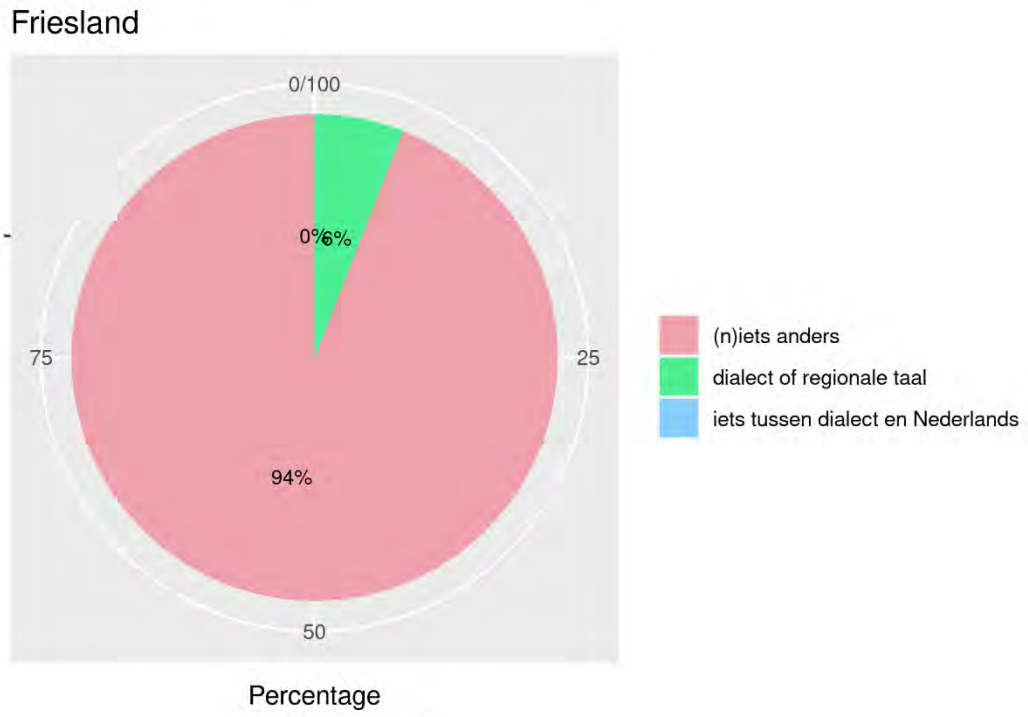
Figuur 125. Met de huisarts spreek ik (ook)...

Dialect, regionale taal en tussenvariëteiten met de huisarts

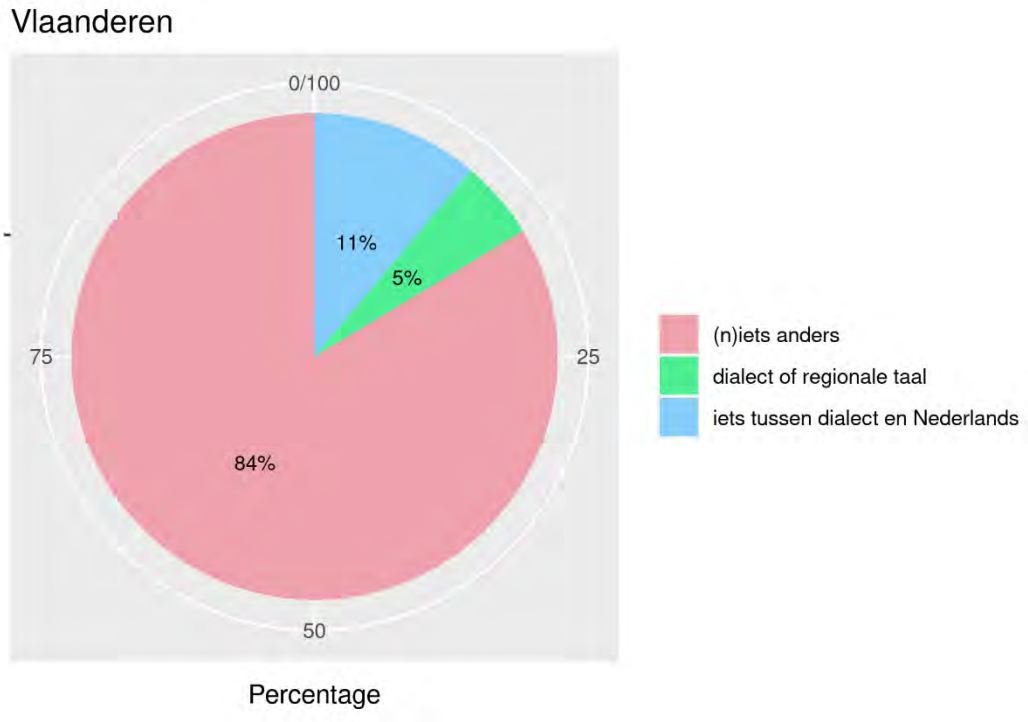
Het gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten bij de huisarts wordt weergegeven in de figuren 126-129. Van het Nederlandse panel zegt 3,1% dat ze dialect of een regionale taal spreken met de huisarts en 0,7% spreekt een tussenvariëteit tussen dialect en Algemeen Nederlands. In Friesland antwoordt 5,9% dat ze dialect of een regionale taal spreken; tussenvariëteiten worden niet genoemd. In Vlaanderen zegt 5,2% dialect of een regionale taal te spreken met de huisarts en 11,1% spreekt er tussentaal. In Brussel ten slotte spreekt 0,6% dialect of een regionale taal bij de huisarts en 2,9% spreekt tussentaal. Vooral de mate waarin het Vlaamse panel tussentaal zegt te spreken, valt op. Ook voor de taalkeuzes in het ziekenhuis was dit het geval.

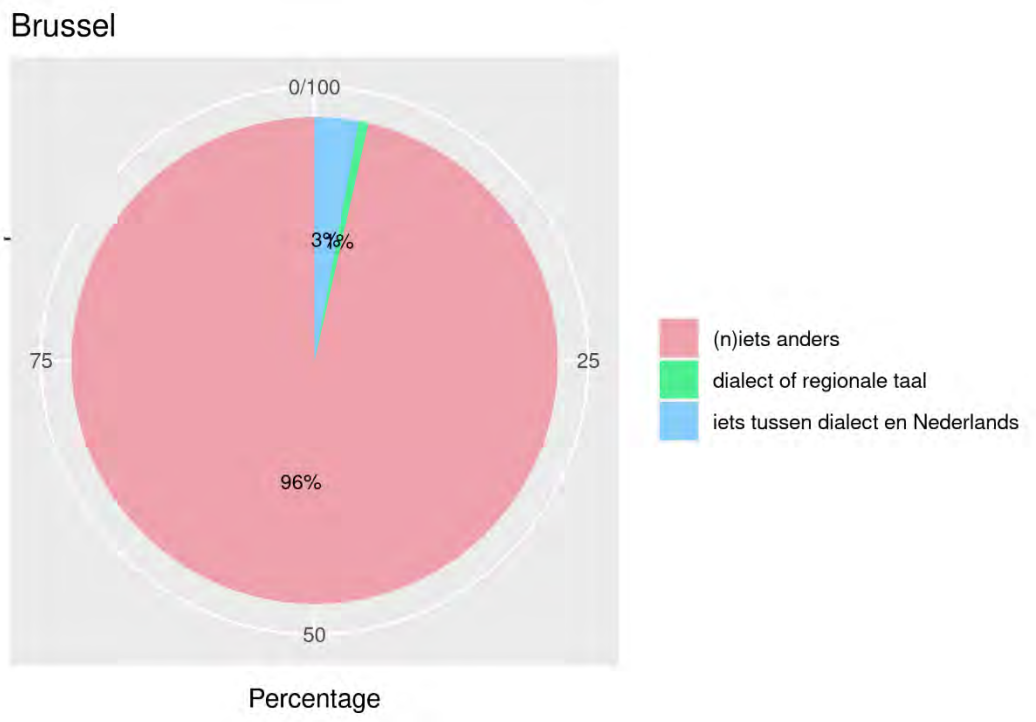
Figuur 126. Met de huisarts spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 127. Met de huisarts spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 128. Met de huisarts spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 129. Met de huisarts spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes aan de kassa in de supermarkt

Figuur 130 representeert de taalkeuzes in de contacten **aan de kassa in de supermarkt**. In Nederland zegt 92,9% altijd Nederlands te spreken, 3,7% gebruikt ook Fries en 1,7% kiest Nederlands en Engels. Voor het Nederlandse panel zijn er de volgende longitudinale ontwikkelingen. Er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (95,6%) en 2020 (93,0% ***). In 2018 (91,4%) was er sprake van een dieptepunt in de keuze voor altijd Nederlands, maar sindsdien is dit weer licht toegenomen (*). Verder is er een toename in de keuze voor Nederlands en Fries tussen 2016 (2,3%) en 2020 (3,7% ***). Er was een hoogtepunt in de keuze voor 'ook Fries' bij de tweede meting (5,5%), maar daarna is er weer een afname geweest (***). Ten slotte is de keuze voor Nederlands en Engels erop vooruitgegaan sinds de nulmeting, met een toename van 0,5% in 2016 naar 1,0% in 2018 en naar 1,7% in 2020.[179]

Van het Friese panel spreekt 61,3% Nederlands en Fries in de supermarkt, 25,8% kiest er altijd Nederlands en 11,3% gebruikt altijd Fries. In Friesland zien we ook voor deze situatie weer dezelfde ontwikkelingen als voor de andere contacten buitenshuis. Ten eerste is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (46,6%) en 2020 (25,8% ***), maar eigenlijk heeft die afname zich al vóór de tweede meting (28,9% ***) voltrokken. Ook de toename in de keuze voor Nederlands en Fries tussen 2016 (42,9%) en 2020 (61,3% ***) heeft eigenlijk plaatsgevonden voor 2018 (58,1% **).

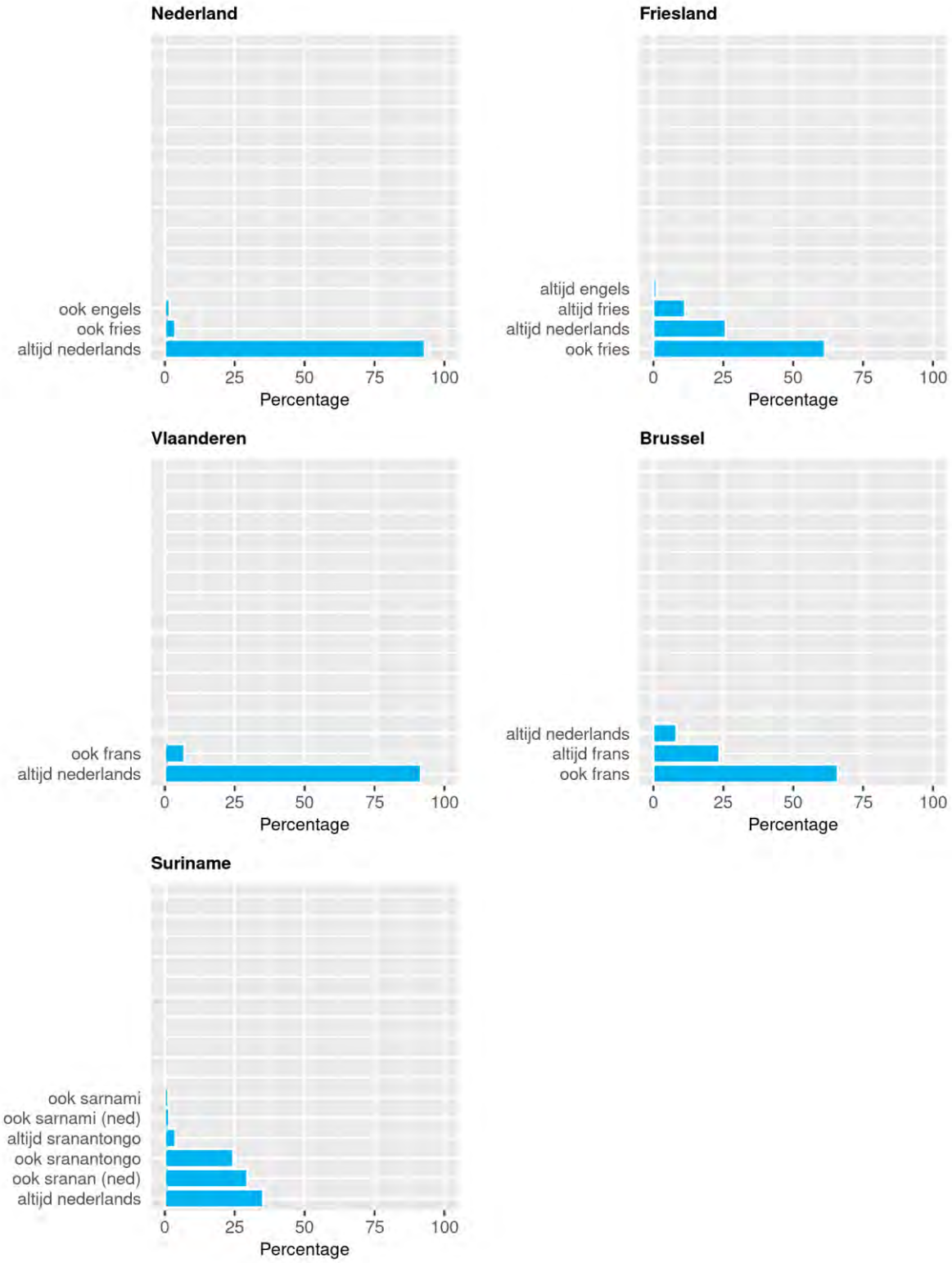
In Vlaanderen spreekt 91,6% altijd Nederlands en 6,9% Nederlands en Frans aan de kassa in de supermarkt. Er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands, van 94,6% in 2016 naar 91,6% in 2020 (***), die eigenlijk pas is ingezet vanaf de tweede meting (93,6% **). Daarnaast is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans, van 4,5% in 2016 naar 6,9% in 2020 (***); ook hier kwam die ontwikkeling eigenlijk pas sinds 2018 (5,1% **) op gang.

[179] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}05$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}05$ voor 2018 vs. 2016.

In Brussel kiest 65,9% voor Nederlands en Frans in de supermarkt, 23,6% spreekt er altijd Frans, 8,2% spreekt altijd Nederlands en 1,0% kiest ook Engels. Bij het Brusselse panel zien we weer heel sterke veranderingen in hun taalkeuzes. Ten eerste is er een enorme achteruitgang van de keuze voor altijd Nederlands sinds de nulmeting, gezien de afname van 84,1% in 2016 naar 11,5% in 2018 en naar 8,2% in 2020.[180] Verder is de keuze voor Nederlands en Frans aanzienlijk toegenomen tussen 2016 (13,4%) en 2020 (65,9% ***), maar eigenlijk heeft die toename zich al vóór de tweede meting (72,9%) voltrokken (***). Daarnaast is ook de keuze voor altijd Frans sterk toegenomen, van 1,2% in 2016 naar 13,5% in 2018 en naar 23,6% in 2020.[181] Als we onze bevindingen naast die van BRIO4 leggen (Janssens, 2018: 93), zien we dat ook daarin sprake is van een – zij het minder sterke – achteruitgang in de keuze voor Nederlands en een sterke toename van Nederlands en Frans in de winkel, maar, in tegenstelling tot onze resultaten, wel een afname van altijd Frans: van de deelnemers uit eentalig Nederlandstalige families zegt 70,1% Nederlands en Frans te spreken in de winkel (was 29,8% in BRIO1) en 19,7% spreekt enkel Frans (was 49,0% in BRIO1). De keuze voor alleen Nederlands is bij het BRIO-panel wel lager (namelijk 2,9%) dan bij het StaatNed-panel (8,2%), maar was in BRIO1 nog 20,1%, dus ook in dit onderzoek zien we de drastische achteruitgang van het Nederlands. Verder spreekt 5,8% van de BRIO-respondenten Nederlands, Frans en Engels, 0,7% Frans en Engels en 0,7% Arabisch in de winkel.[182]

In Suriname spreekt slechts 35,2% van het panel altijd Nederlands in de supermarkt, 29,4% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 24,4% kiest voor Nederlands en Sranantongo, 3,8% spreekt altijd Sranantongo, 1,5% kiest ook Sarnami vermengd met Nederlands, 1,2% spreekt ook Sarnami en 1,0% combineert Nederlands en Saramaccaans. Sinds de nulmeting in 2018 is er een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 14,2% naar 35,2% (***), een afname in de keuze voor altijd Sranantongo van 9,8% naar 3,8% (***) en een afname in de keuze voor Nederlands en Sranantongo van 38,6% naar 24,4% (***).

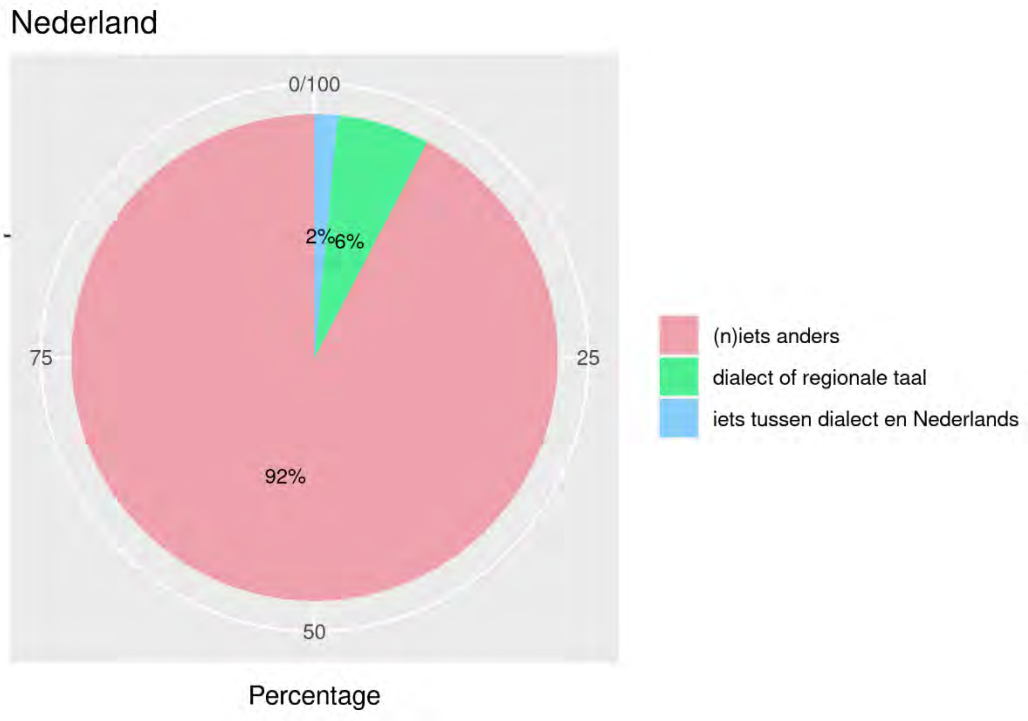
[180] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016 en $p < 0{,}0001$ voor 2018 vs. 2016, maar geen significant verschil tussen 2018 en 2020.
[181] Met $p < 0{,}0001$ voor 2020 vs. 2016, $p < 0{,}05$ voor 2020 vs. 2018 en $p < 0{,}0001$ voor 2018 vs. 2016.
[182] Van de Brusselaars uit traditioneel tweetalige gezinnen Nederlands-Frans spreekt 42,2% enkel Frans in de winkel (was 82,9% in BRIO1), 0,0% enkel Nederlands (was 4,1% in BRIO1), 45,2% Nederlands en Frans (was 12,4% in BRIO1), 9,1% Nederlands, Frans en Engels (was 0,0% in BRIO1), 2,3% Frans en Engels (was 0,0% in BRIO1) en 0,0% Frans en Arabisch (was 0,0% in BRIO1) (Janssens, 2018: 93).

Figuur 130. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)...

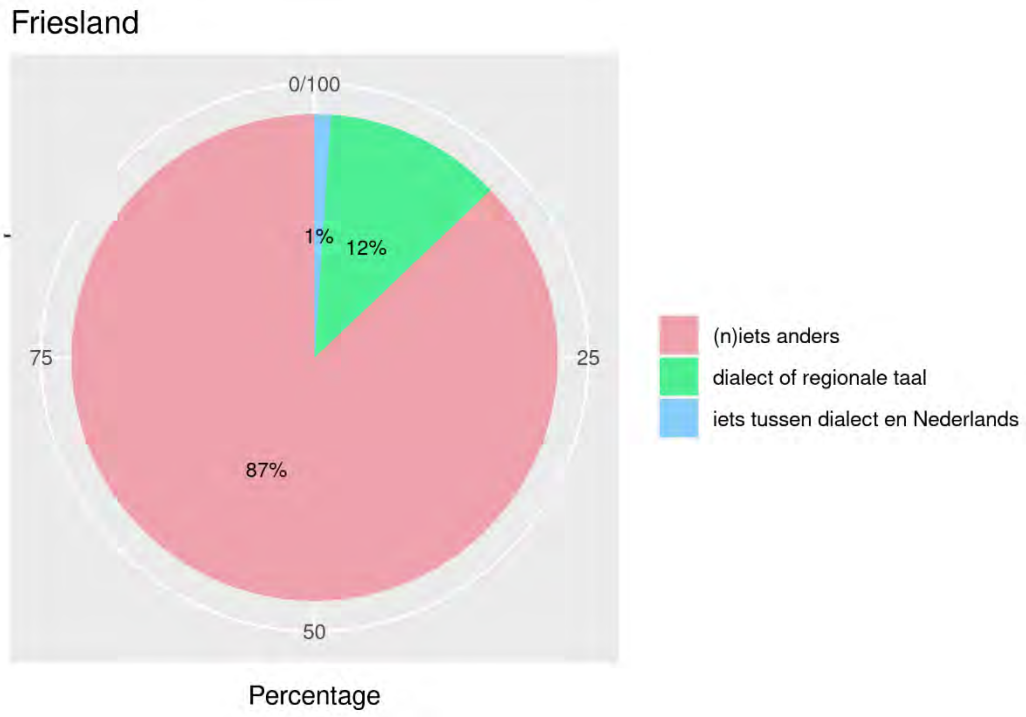
Dialect, regionale taal en tussenvariëteiten aan de kassa in de supermarkt

Het gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten aan de kassa in de supermarkt wordt gerepresenteerd in de figuren 131-134. Van het Nederlandse panel zegt 6,1% dialect of een regionale taal te spreken, 1,5% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Friesland wordt redelijk veel dialect of een regionale taal gesproken in de supermarkt, namelijk door 11,8% van de deelnemers. Verder spreekt 1,1% er een tussenvariëteit. Ook in Vlaanderen wordt in de supermarkt relatief veel dialect of een regionale taal gesproken, namelijk door 8,3% van de deelnemers; 14,6% spreekt er bovendien tussentaal.[183] Van het Brusselse panel zegt 1,3% dialect of een regionale taal te spreken en ook 1,3% spreekt tussentaal.

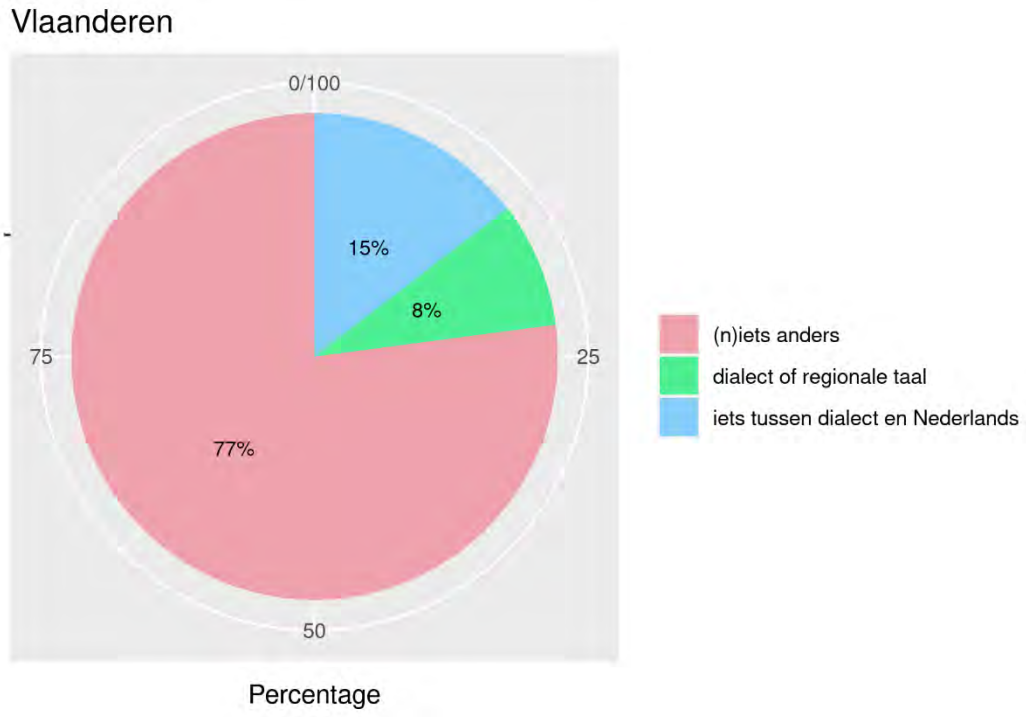

Figuur 131. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

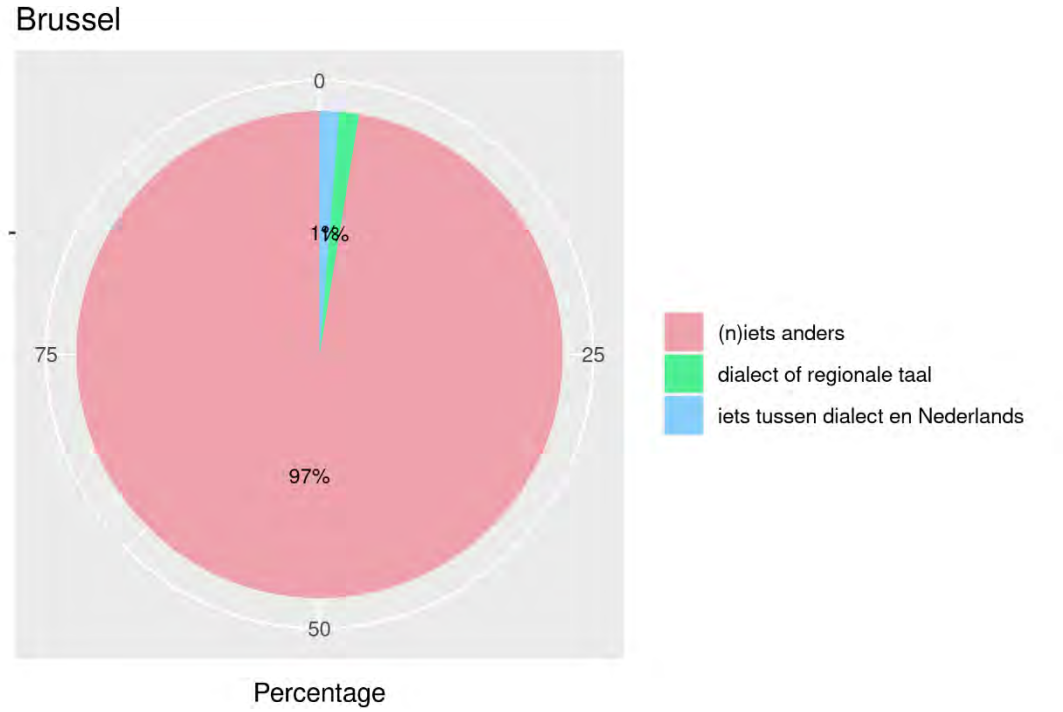
[183] Ook hier ligt het percentage van gerapporteerd tussentaalgebruik hoogstwaarschijnlijk veel lager dan dat van het werkelijke tussentaalgebruik (zie hierboven).

Figuur 132. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 133. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 134. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes op de markt

De taalkeuzes van de panelleden in hun contacten **op de markt** worden gepresenteerd in figuur 135. Van het Nederlandse panel spreekt 92,8% altijd Nederlands op de markt, 3,3% kiest voor Nederlands en Fries en 1,8% gebruikt Nederlands en Engels. Omdat er pas bij de tweede meting naar de taalkeuzes op de markt werd gevraagd in de enquête, beperken de longitudinale ontwikkelingen zich tot de periode 2018 – 2020. Voor het Nederlandse panel zien we een lichte afname in de keuze voor Nederlands en Fries, van 5,0% in 2018 naar 3,3% in 2020 (***).[184] Daarnaast doet er zich een lichte stijging voor in het gebruik van Nederlands en Engels, namelijk van 1,0% naar 1,8% (**).

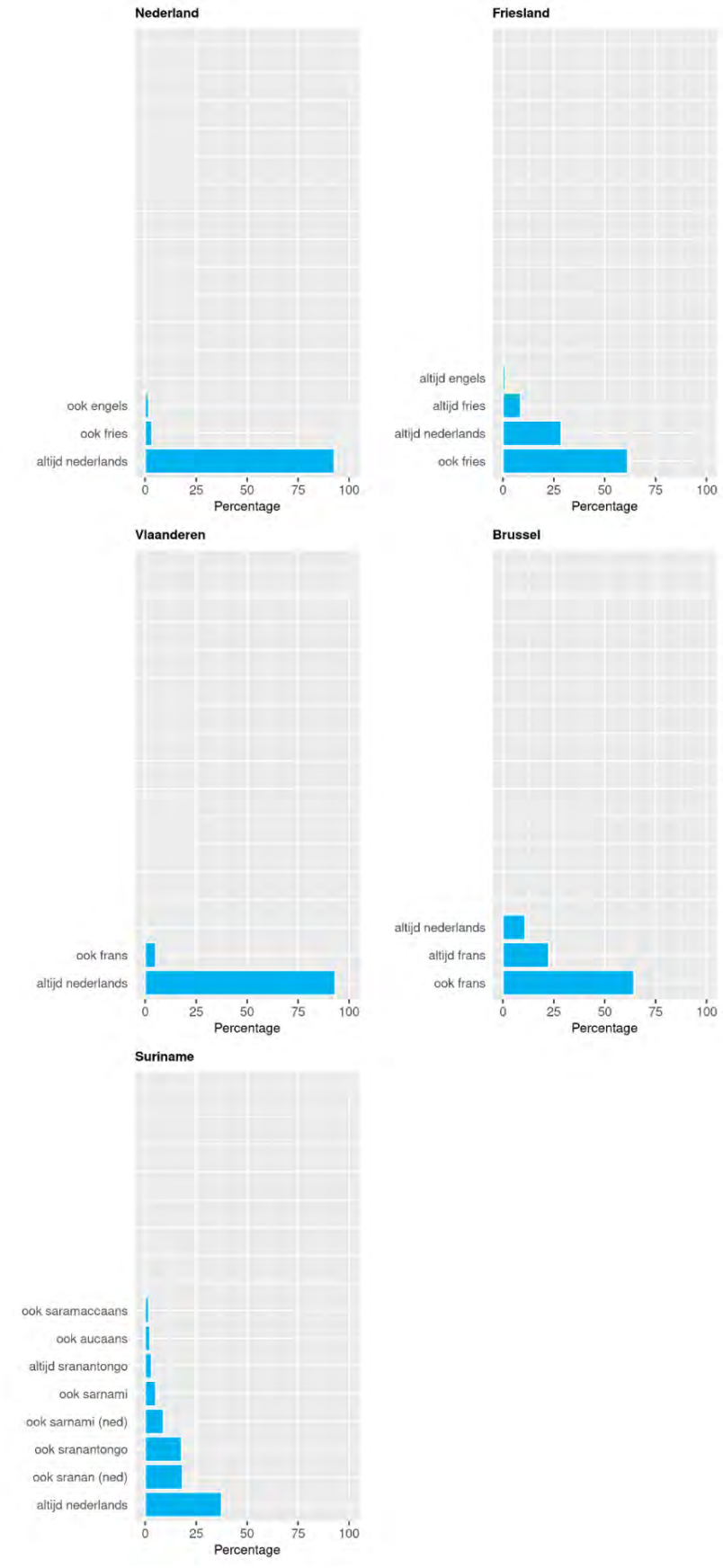
In Friesland spreekt 61,3% Nederlands en Fries op de markt, 28,7% spreekt er altijd Nederlands en 8,8% kiest altijd Fries. Voor Friesland hebben er zich geen significante ontwikkelingen voorgedaan.

Van het Vlaamse panel spreekt 93,3% altijd Nederlands en 5,2% Nederlands en Frans op de markt. In Vlaanderen zien we een afname in de keuze voor altijd Nederlands, van 95,1% in 2018 naar 93,3% in 2020 (**), en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans, van 3,8% naar 5,2% (**).

Van het Brusselse panel gebruikt 64,4% Nederlands en Frans op de markt, 22,5% spreekt altijd Frans en 10,9% spreekt altijd Nederlands. Er heeft zich enkel een toename voorgedaan in de keuze voor altijd Frans, namelijk van 12,2% naar 22,5% (*). BRIO4 bevat geen gegevens over taalkeuzes op de markt, maar aangezien onze Brusselse percentages voor taalkeuzes op de markt redelijk gelijklopen met die voor taalkeuzes in de supermarkt, verwijzen we naar die paragraaf voor een vergelijking met BRIO4. Het voornaamste verschil met BRIO4 (in de winkel) is dat er zich bij de StaatNed-panelleden een toename van altijd Frans heeft voorgedaan in hun taalkeuzes op de markt, terwijl er in BRIO 4 ten opzichte van BRIO1 een afname van enkel Frans was in de winkel.

[184] In 2018 scoorde het Fries over de gehele lijn hoger dan in de andere rondes van Staat van het Nederlands, mede doordat er toen veel Friesgezinde panelleden deelnamen.

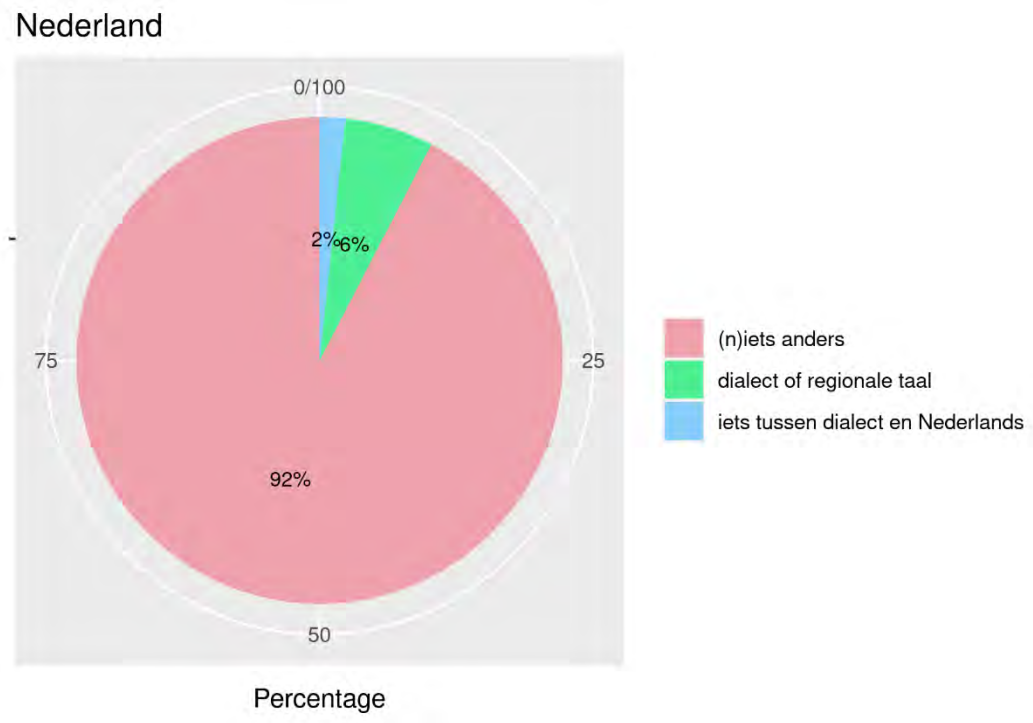
Van het Surinaamse panel spreekt 37,5% altijd Nederlands op de markt, 18,4% gebruikt er ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 17,9% kiest ook Sranantongo, 9,0% spreekt ook Sarnami vermengd met Nederlands, 5,2% kiest ook Sarnami, 3,2% spreekt altijd Sranantongo, 2,4% combineert Nederlands en Aucaans en 1,8% spreekt ook Saramaccaans. We zien een aantal significante tendensen. Ten eerste is de keuze voor altijd Nederlands toegenomen van 15,8% naar 37,5% (***). Ten tweede is er een afname in de keuze voor altijd Sarnami, van 1,8% naar 0,2% (**). Verder is de keuze voor altijd Sranantongo erop achteruitgegaan, met een afname van 5,6% naar 3,2% (*), en ook de keuze voor ook Sranantongo is afgenomen, van 23,5% naar 17,9% (**). Ten slotte is de keuze voor ook Aucaans toegenomen van 0,7% naar 2,4%.

Figuur 135. Op de markt spreek ik (ook)...

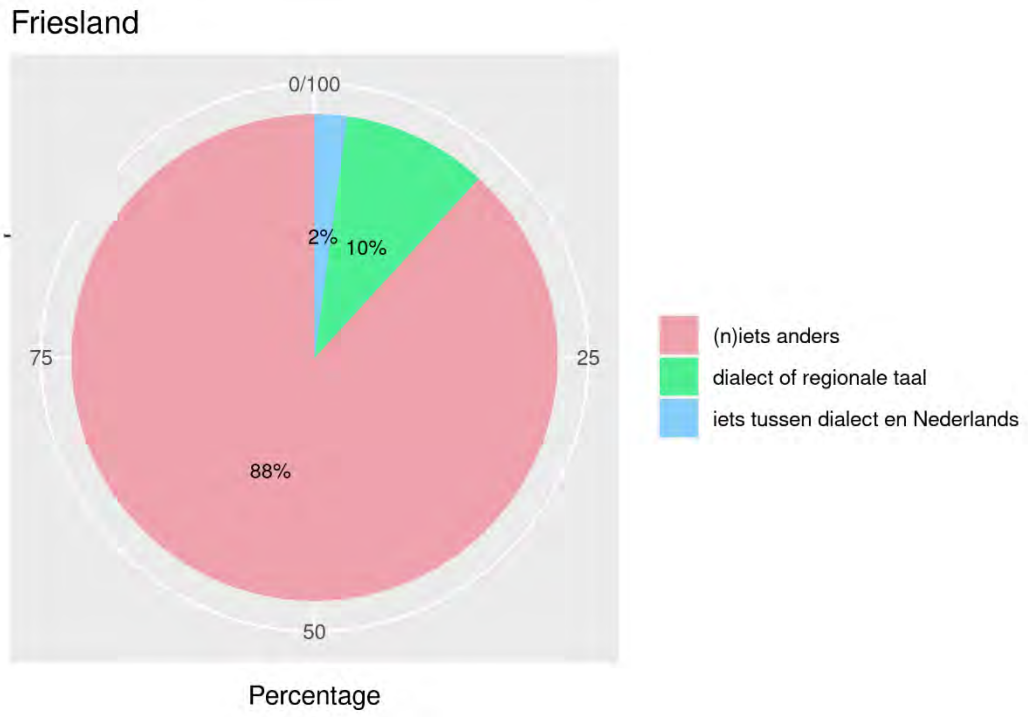
Dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op de markt

De figuren 136-139 laten het gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op de markt zien. In Nederland geeft 5,9% van de panelleden aan dialect of een regionale taal te spreken en 1,7% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Friesland spreekt 9,7% dialect of een regionale taal op de markt, 2,2% spreekt een tussenvariëteit. In Vlaanderen wordt door 13,4% van de deelnemers dialect of een regionale taal gesproken op de markt en 9,4% spreekt er tussentaal.185 In Brussel ten slotte spreekt 1,6% dialect of een regionale taal en 1,6% tussentaal.

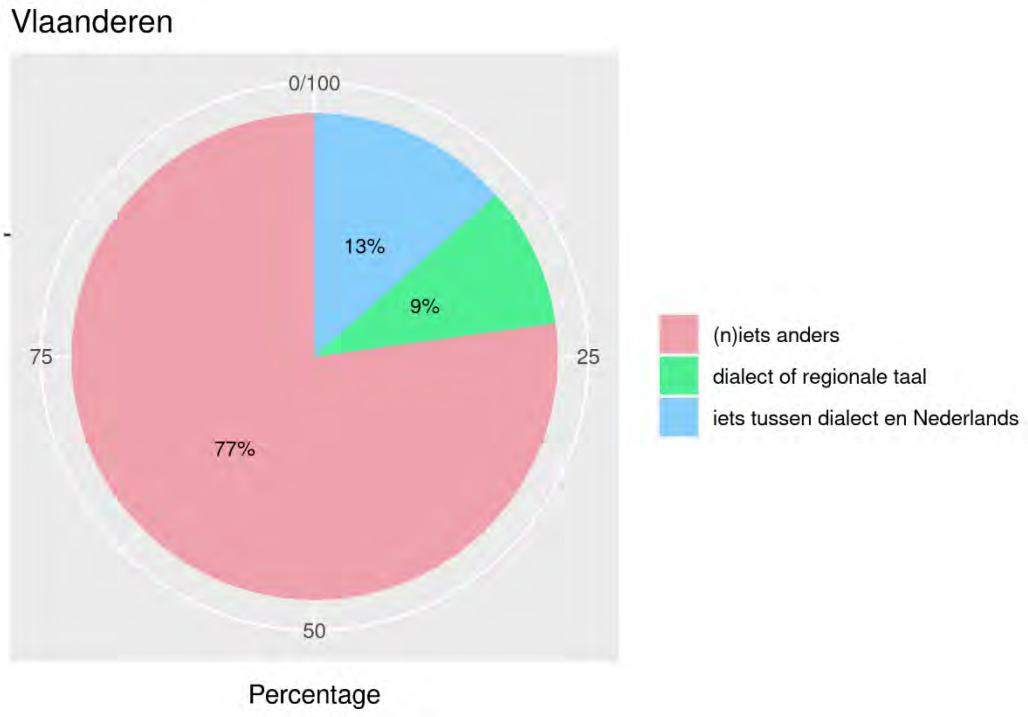

Figuur 136. Op de markt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

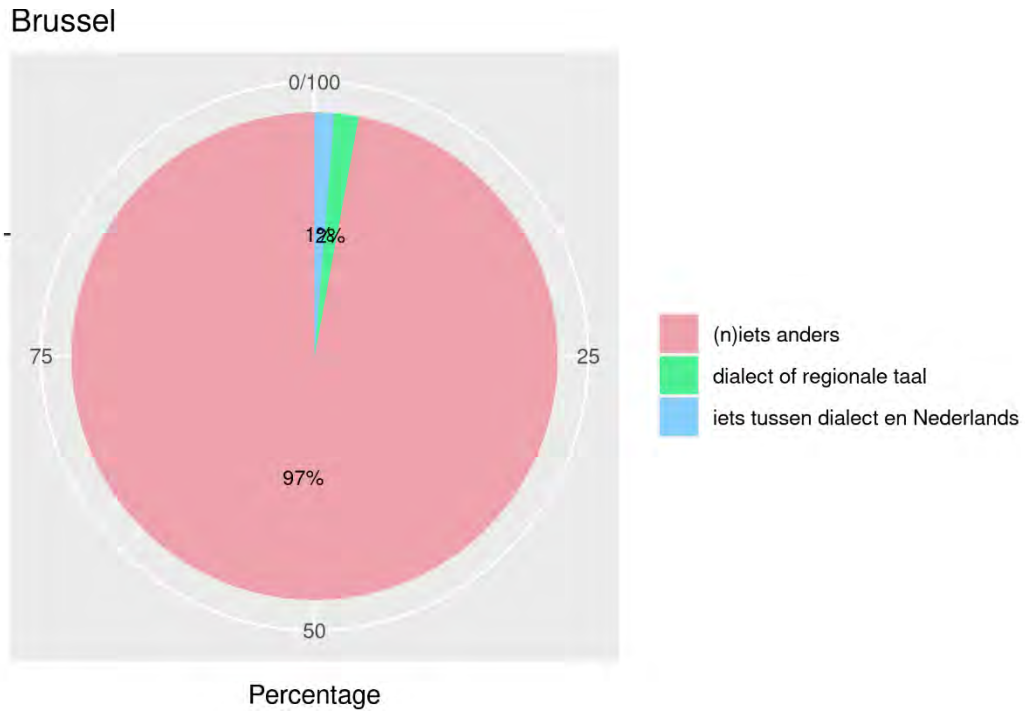
[185] Ook hier ligt het percentage van gerapporteerd tussentaalgebruik hoogstwaarschijnlijk veel lager dan dat van het werkelijke tussentaalgebruik (zie hierboven).

Figuur 137. Op de markt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 138. Op de markt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

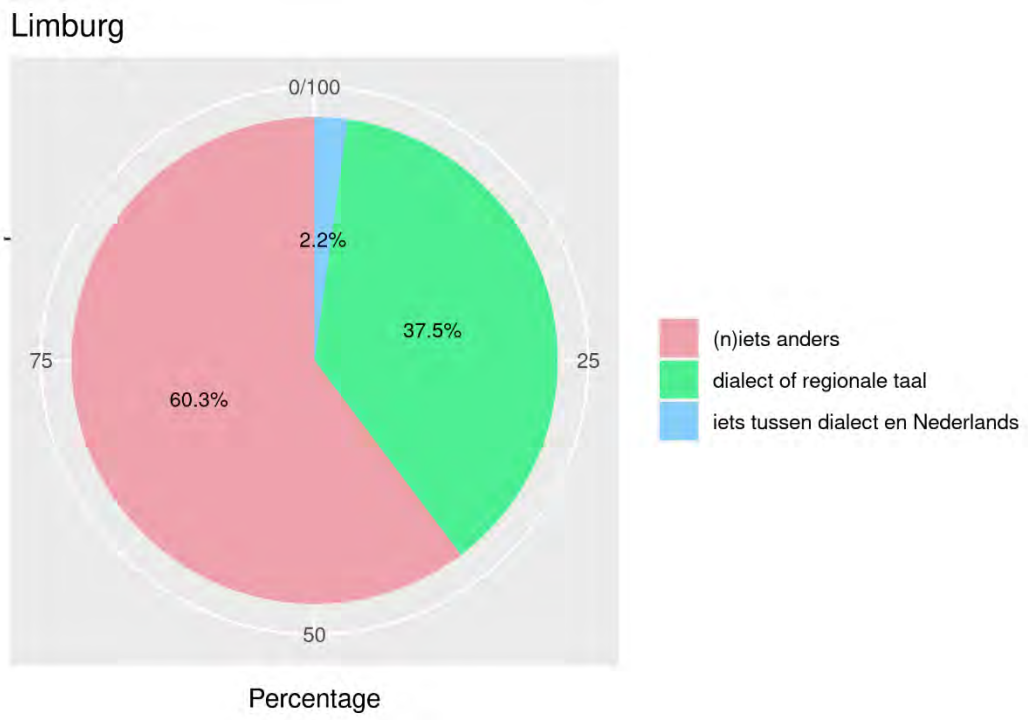
Figuur 139. Op de markt spreek ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Het gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten buitenshuis door de Limburgse, Nedersaksische en Friese panelleden

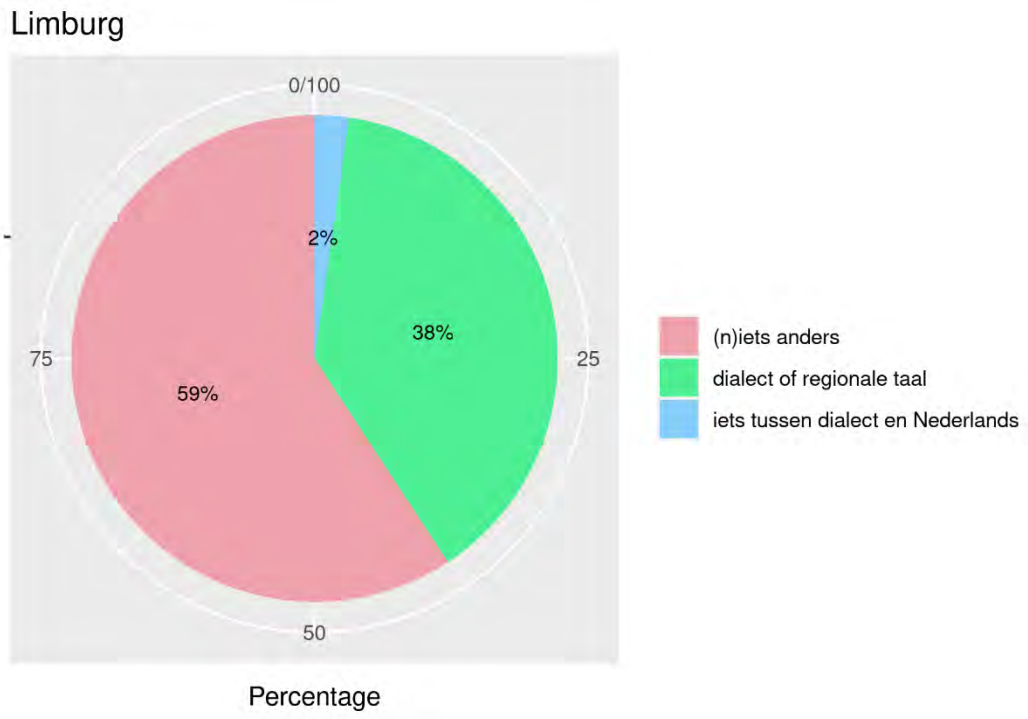
Ook voor de dagelijkse contacten in situaties buitenshuis bespreken we kort de mate waarin de **Limburgse en Nedersaksische deelnemers** dialect of een regionale taal spreken, en we vergelijken de resultaten met het gebruik van het **Fries**. In de figuren 140-144 worden de resultaten van de Limburgse panelleden gepresenteerd en in de figuren 145-149 de resultaten van de Nedersaksische panelleden.

Figuur 140 geeft het gebruik van niet-standaardvariëteiten in dagelijkse contacten in het algemeen weer: 37,5% van het Limburgse panel zegt dialect of een regionale taal te spreken in situaties buitenshuis, 2,2% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands en 60,3% spreekt (n)iets anders. Meer bepaald spreekt maar liefst 38,5% van de Limburgse panelleden dialect of een regionale taal in het ziekenhuis (figuur 141); 2,3% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[186] Met de huisarts (figuur 142) wordt door 27,2% van de Limburgers dialect of een regionale taal gesproken en slechts 1,1% spreekt een tussenvariëteit.[187] Aan de kassa in de supermarkt ()figuur 143) wordt nog meer dialect en regionale taal gesproken, namelijk door 43,4%; 2,3% spreekt er een tussenvariëteit.[188] Op de markt (figuur 144) wordt ongeveer even veel dialect en regionale taal gesproken als in de supermarkt, namelijk door 41,1% van de Limburgse panelleden. 3,0% geeft aan iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in te spreken op de markt.[189] De percentages voor het gebruik van dialect en regionale taal liggen voor de Limburgse deelnemers beduidend hoger dan voor de Nederlandse deelnemers in het algemeen, voor wie we percentages tussen 3% en 6% optekenen. In vergelijking met twee jaar geleden, geven de Limburgse panelleden ongeveer dezelfde percentages op; toen waren de cijfers voor het gebruik van dialect of een regionale taal 39% (ziekenhuis), 27% (huisarts), 39% (supermarkt), 35% (markt).

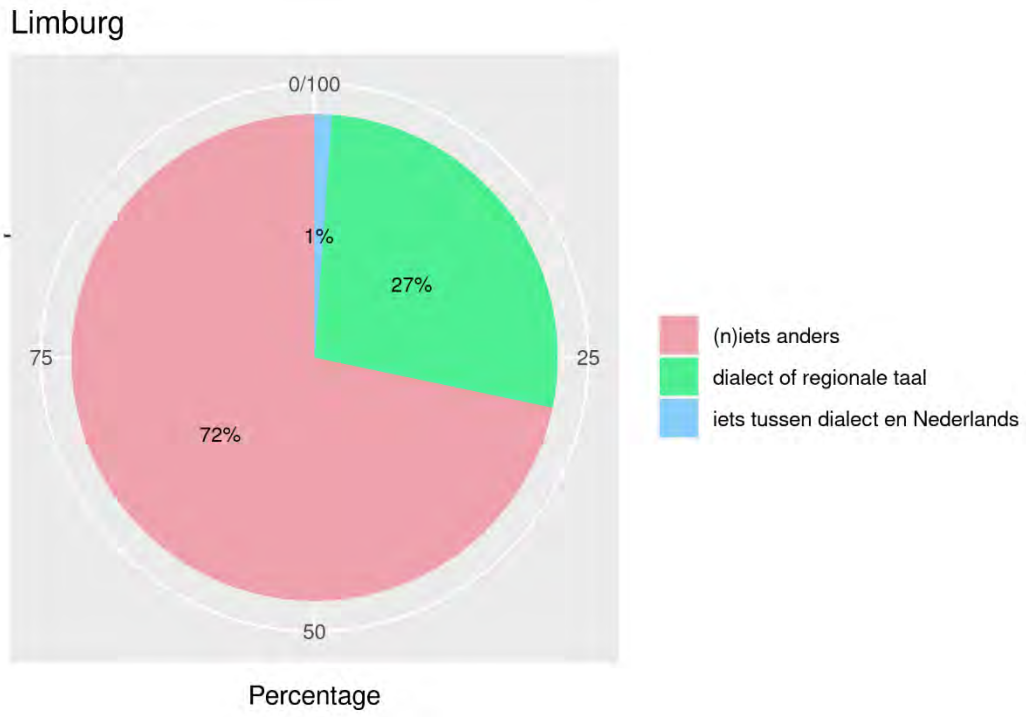
[186] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 38,5 + 2,3 = 40,8%.
[187] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 27,2 + 1,1 = 28,3%.
[188] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 43,4 + 2,3 = 45,7%.
[189] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 41,1 + 3,0 = 44,1%.

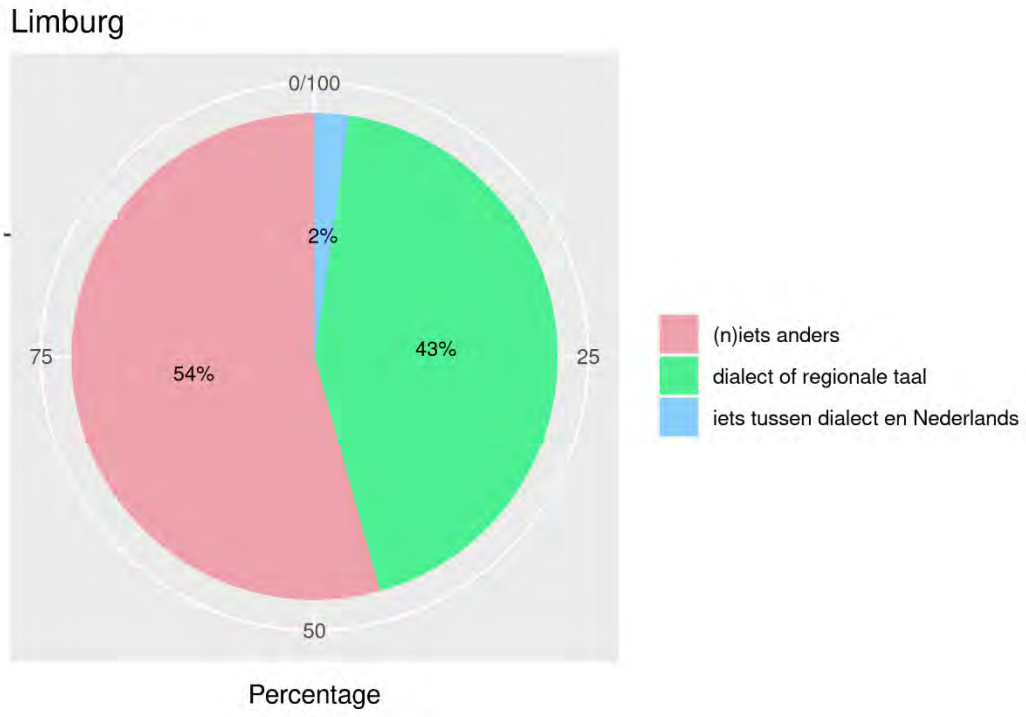
Figuur 140. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

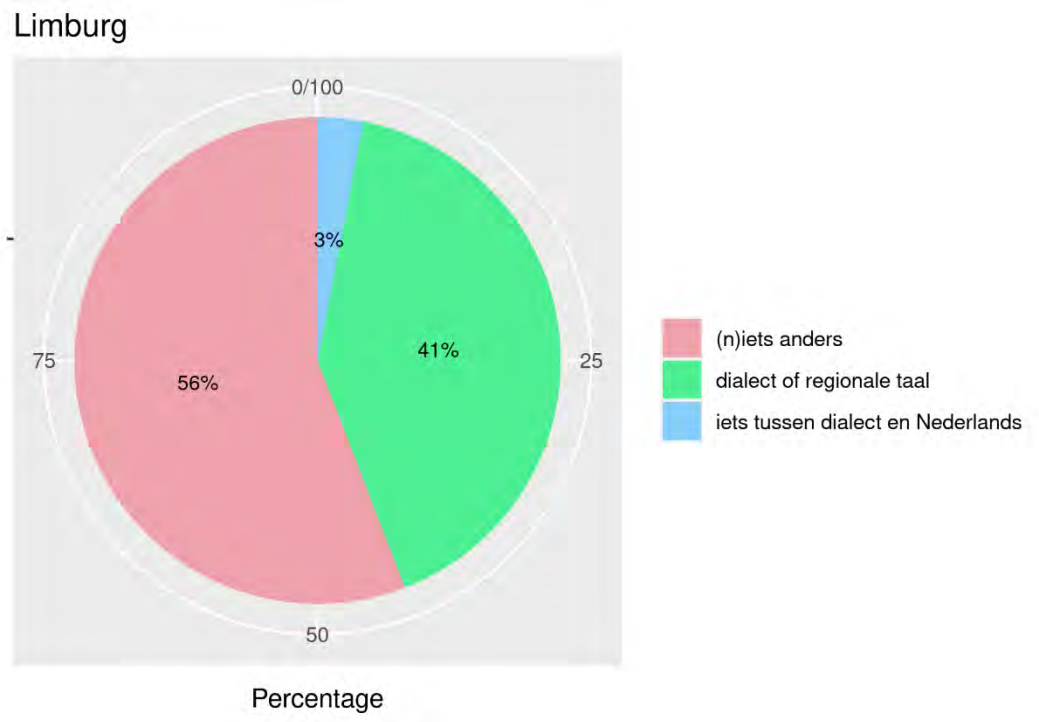
Figuur 141. In het ziekenhuis spreek ik (ook)… – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 142. Met de huisarts spreek ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

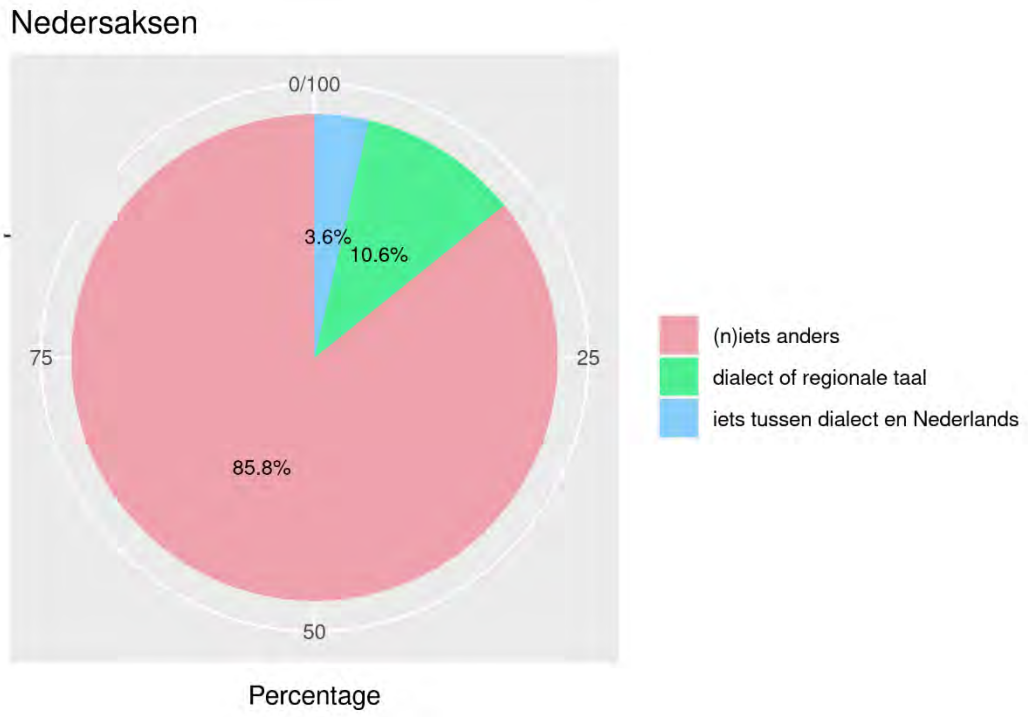
Figuur 143. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

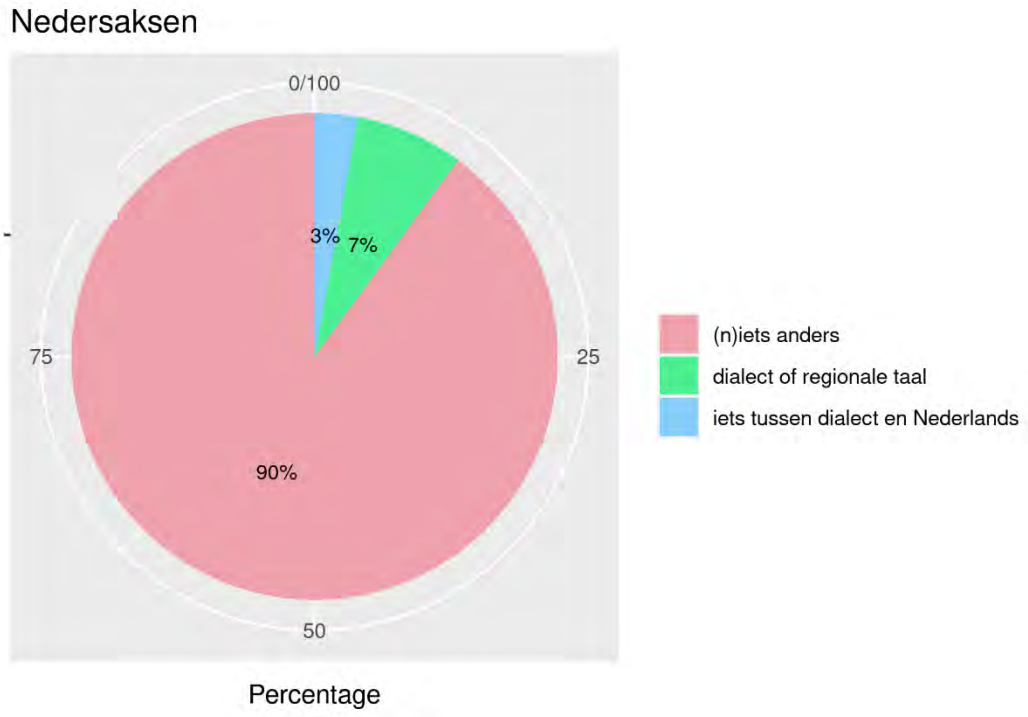
Figuur 144. Op de markt spreek ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Van de Nedersaksische panelleden (figuur 145) spreekt 10,6% dialect of een regionale taal in dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen, 3,6% spreekt een tussenvariëteit en 85,8% spreekt (n)iets anders. Meer specifiek zegt 7,2% van de Nedersaksen dialect of een regionale taal te spreken in het ziekenhuis (figuur 146) en 2,9% spreekt een tussenvariëteit.[190] Met de huisarts (figuur 147) spreekt 4,8% van de deelnemers dialect of een regionale taal en 1,4% een tussenvariëteit.[191] Aan de kassa in de supermarkt (figuur 148) wordt er wel meer dialect en regionale taal gesproken, namelijk door 14,8% van de deelnemers. Verder spreekt 4,8% een tussenvariëteit.[192] Op de markt (figuur 149) spreekt 15,8% van de Nedersaksische deelnemers dialect of een regionale taal en 5,3% spreekt er een tussenvariëteit.[193] Voor de contacten in de dagelijkse situaties buitenshuis ligt het gebruik van dialect of een regionale taal bij de Nedersaksische panelleden iets hoger dan het gebruik van dialect of een regionale taal bij de Nederlandse panelleden in het algemeen. In vergelijking met 2018 geven de Nedersaksische panelleden in alle situaties iets vaker aan dat ze dialect of een regionale taal spreken. De percentages in 2018 waren 3% (ziekenhuis), 1% (huisarts), 6% (supermarkt), 9% (markt).

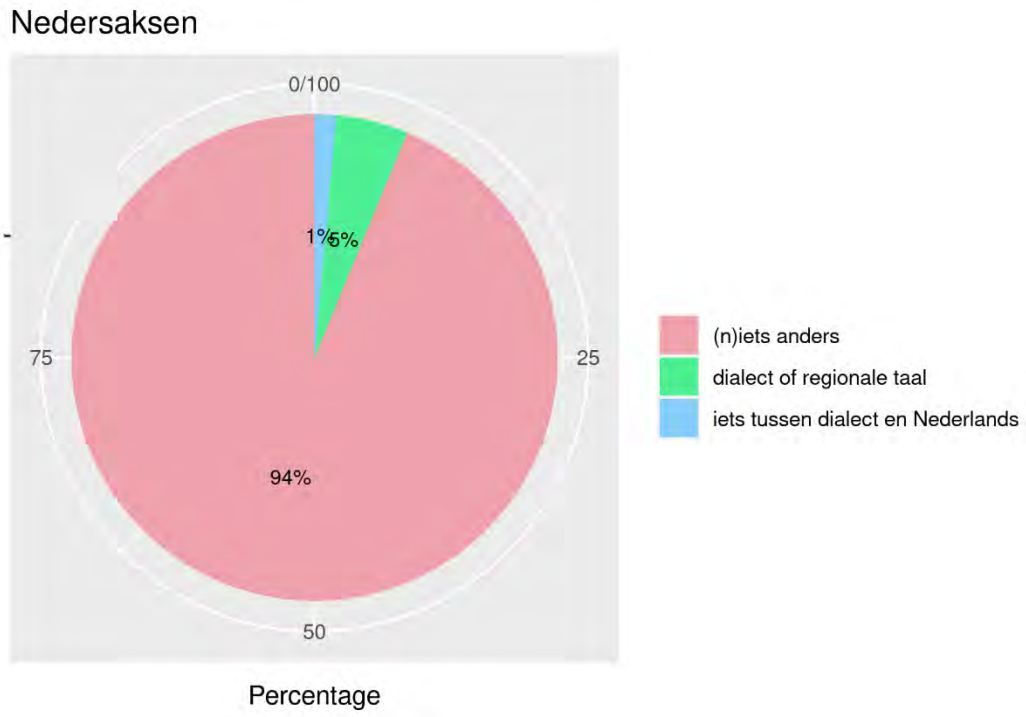
[190] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 7,2 + 2,9 = 10,1%.
[191] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 4,8 + 1,4 = 6,2%.
[192] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 14,8 + 4,8 = 19,6%.
[193] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 15,8 + 5,3 = 21,1%.

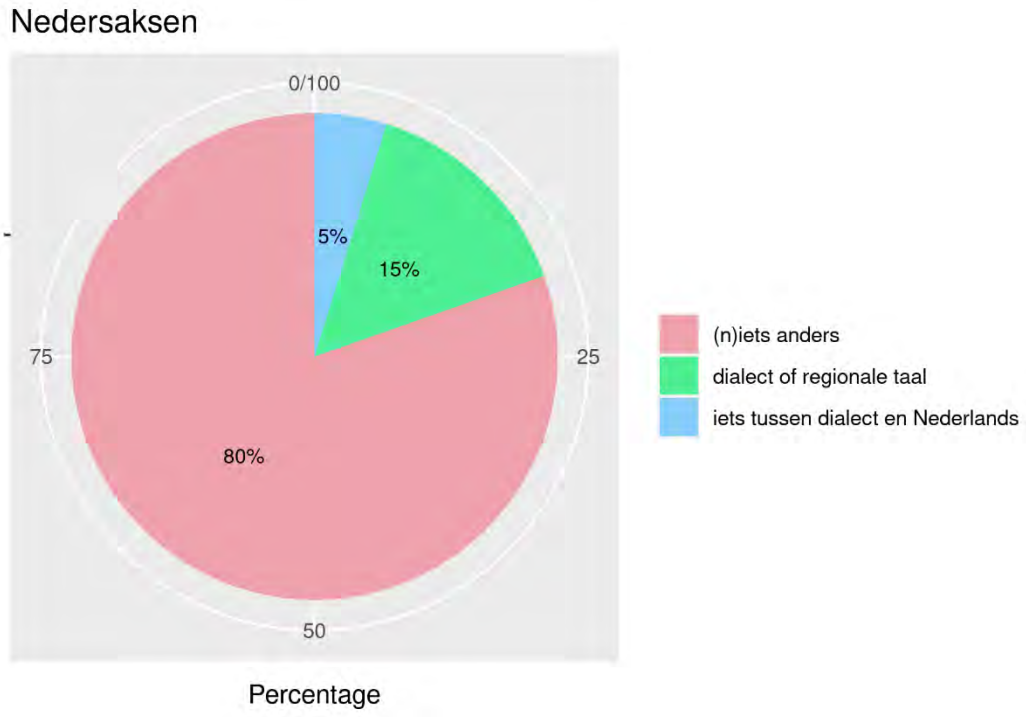
Figuur 145. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

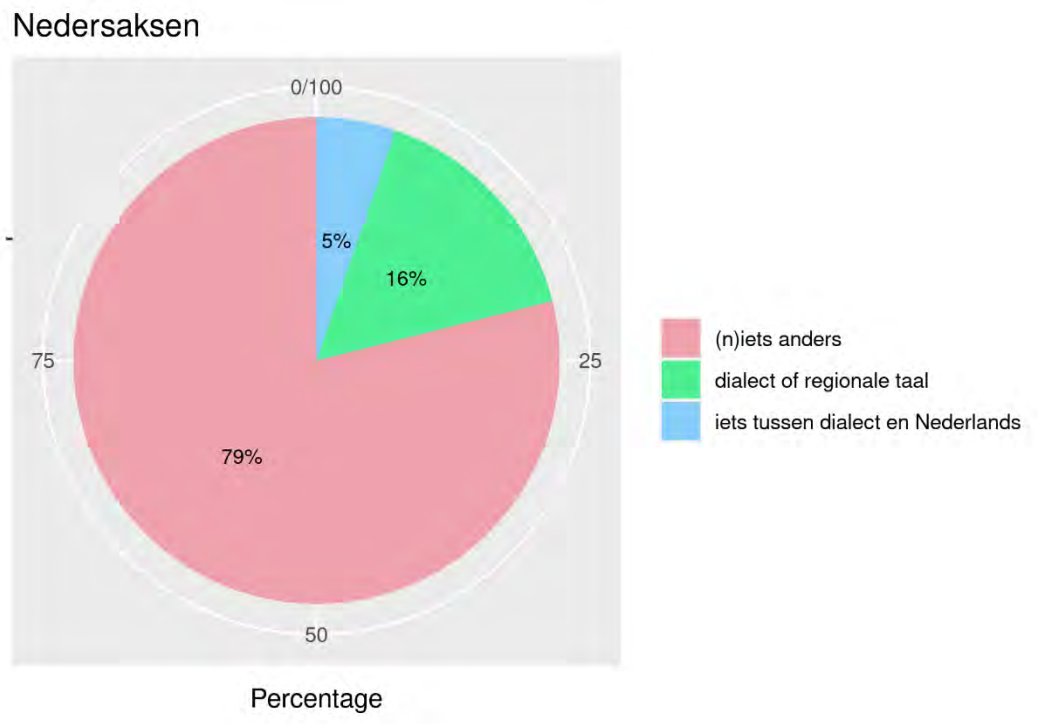
Figuur 146. In het ziekenhuis spreek ik (ook)… – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 147. Met de huisarts spreek ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 148. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 149. Op de markt spreek ik (ook)... – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

In Friesland geeft 61,1% aan altijd of ook Fries te spreken in dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen.[194] Meer bepaald zegt 64,7% van de Friese panelleden altijd of ook Fries te spreken in het ziekenhuis,[195] 46,3% verklaart altijd of ook Fries te gebruiken met de huisarts ,[196] 72,6% kiest altijd of ook Fries aan de kassa in de supermarkt [197] en 70,1% geeft aan altijd of ook Fries te spreken op de markt [198]. Terwijl het gebruik van het Fries enerzijds en van het Limburgs anderzijds in de contacten met familieleden (vooral met grootouders, ouders en broer/zus) niet veel van elkaar verschillen, zien we in de dagelijkse situaties buitenshuis wel grote verschillen, waarbij het Fries (61,1% voor altijd en ook Fries) veel meer wordt gesproken dan het Limburgs (39,7% voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit). Er wordt in de vier besproken situaties aanzienlijk meer Fries gesproken dan Limburgs, namelijk 64,7% vs. 40,8% in het ziekenhuis, 46,3% vs. 28,3% met de huisarts, 72,6% vs. 45,7% in de supermarkt en 70,1% vs. 44,1% op de markt. In vergelijking met het gebruik van het Nedersaksisch (14,2% voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit) zijn de verschillen nog veel groter, meer bepaald (voor Fries vs. Nedersaksisch) 64,7% vs. 10,1% in het ziekenhuis, 46,3% vs. 6,2% met de huisarts, 72,6% vs. 19,6% aan de kassa in de supermarkt en 70,1% vs. 21,1% op de markt.

Conclusie

Met betrekking tot de taalkeuzes van de StaatNed-panelleden in dagelijkse contacten buitenshuis kunnen we de volgende **conclusies** trekken. In Nederland en Vlaanderen is het gebruik van uitsluitend Nederlands in situaties buitenshuis erg hoog, meer specifiek 94,0% voor het Nederlandse panel en 94,2% voor het Vlaamse panel. Op de tweede plaats staat Suriname, waar niet minder dan 61,1% altijd Nederlands spreekt in situaties

[194] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 7,7 + 53,4 = 61,1%.
[195] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 2,2 + 62,5 = 64,7%.
[196] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 9,7 + 36,6 = 46,3%.
[197] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 11,3 + 61,3 = 72,6%.
[198] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 8,8 + 61,3 = 70,1%.

buitenshuis. Na het Nederlands wordt daar het vaakst een combinatie van Nederlands en Sranantongo (14,7%) gesproken. In Friesland kiest slechts 37,6% voor uitsluitend Nederlands. Een meerderheid van 53,4% kiest er voor de combinatie van Nederlands en Fries. De Brusselse deelnemers geven het minst vaak (nl. 28,1%) de keuze voor altijd Nederlands op in hun contacten buitenshuis. Bijna de helft van de Brusselse panelleden, namelijk 47,9%, spreekt Nederlands en Frans in situaties buitenshuis.

Voor de vier situaties (nl. ziekenhuis, huisarts, supermarkt, markt) zien we per regio steeds ongeveer dezelfde longitudinale ontwikkelingen. Bij het Nederlandse panel doet er zich sinds de nulmeting een lichte afname voor in de keuze voor altijd Nederlands, een lichte toename in de keuze voor Nederlands en Fries (behalve op de markt, waar er een lichte afname is) en een lichte toename in de keuze voor Nederlands en Engels. Deze toename van de combinatie Nederlands en Engels in de dagelijkse situaties buitenshuis zien we enkel voor Nederland.

Bij het Friese panel zien we telkens een toename in de keuze voor Nederlands en Fries, die ten koste gaat van de keuze voor altijd Nederlands, die sinds de nulmeting is afgenomen.

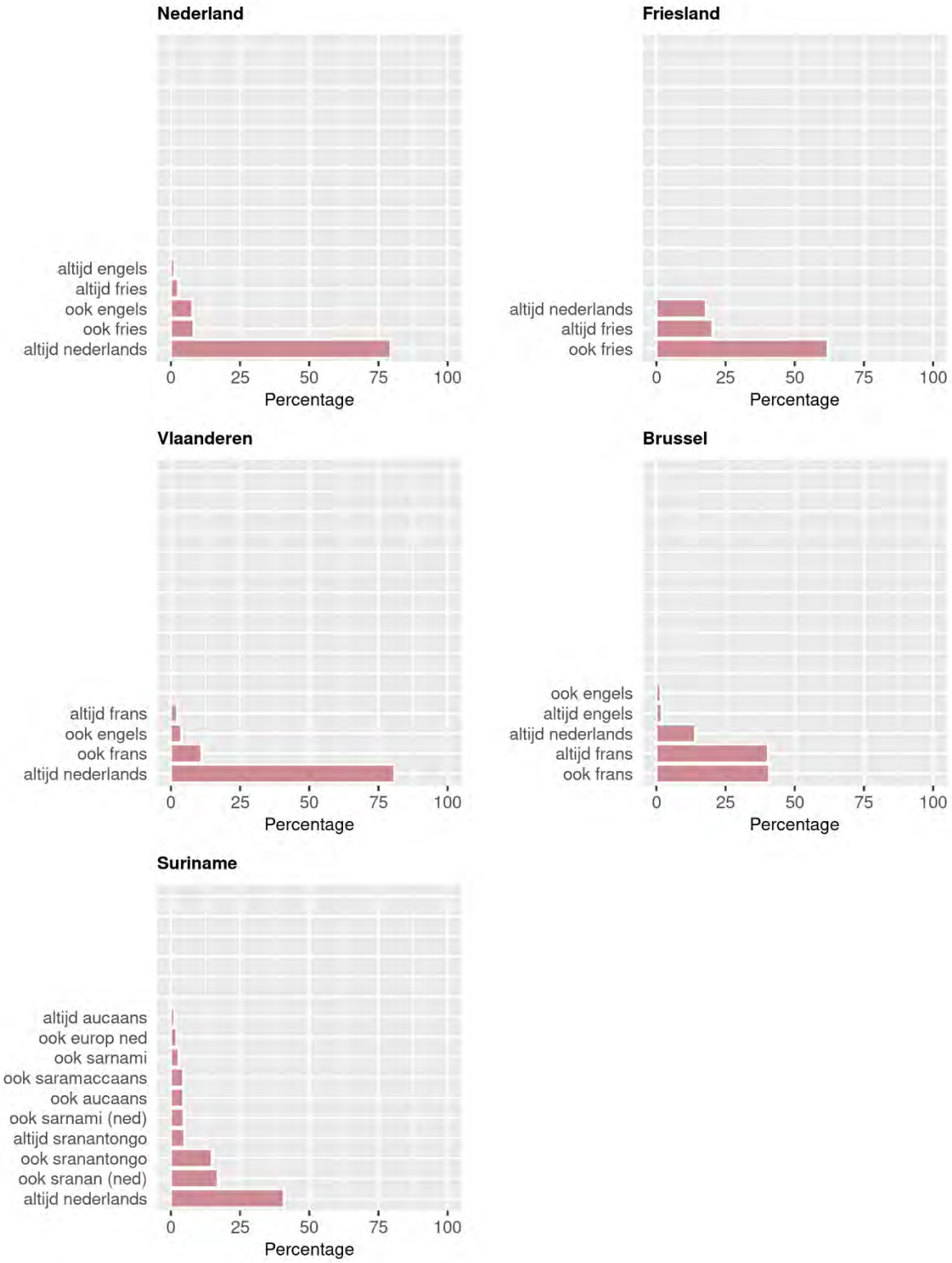
De Vlaamse deelnemers vertonen een lichte afname in de keuze voor altijd Nederlands in situaties buitenshuis, en een lichte toename in de keuze voor Nederlands en Frans.

Het Brusselse panel vertoont een zeer sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands buitenshuis. De combinatie van Nederlands en Frans en de keuze voor altijd Frans nemen daarentegen sterk toe.

De ontwikkelingen in de taalkeuzes van de Surinaamse panelleden in situaties buitenshuis verschillen iets meer naargelang van de situatie, maar de ontwikkeling die in de vier situaties terugkomt is een vrij sterke toename in de keuze voor altijd Nederlands. Verder worden de meeste situaties ook gekenmerkt door lichte afnames in de keuzes voor altijd Sranantongo en ook Sranantongo.

2.1.2.2. Welke taal spreken mensen met een andere moedertaal dan het Nederlands in dagelijkse contacten buitenshuis?

Figuur 150 toont de taalkeuzes van de panelleden met een andere taal dan het Nederlands als moedertaal in **dagelijkse contacten buitenshuis in het algemeen** (nl. in de supermarkt, in het ziekenhuis, bij de dokter). Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 3,3%) zegt 77,7% altijd Nederlands te spreken, 8,6% spreekt Nederlands en Fries, 8,5% combineert Nederlands en Engels, 2,9% spreekt altijd Fries en 1,8% spreekt altijd Engels buitenshuis. In Friesland (foutenmarge 8,6%) spreekt 62,6% Nederlands en Fries buitenshuis, 20,6% spreekt altijd Fries en 16,8% spreekt altijd Nederlands. In Vlaanderen (foutenmarge 3,7%) zegt 78,9% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands te spreken, 11,0% spreekt Nederlands en Frans, 4,7% combineert Nederlands met Engels en 2,8% spreekt altijd Frans. Van de Brusselse panelleden (foutenmarge 6,9%) spreekt 44,0% altijd Frans buitenshuis, 35,5% spreekt Nederlands en Frans, 15,0% spreekt altijd Nederlands, 2,0% spreekt altijd Engels en 1,5% combineert Nederlands en Engels. In Suriname (foutenmarge 3,4%) spreekt bijna de helft van de niet-moedertaalsprekers, namelijk 46,2%, altijd Nederlands in dagelijkse contacten buitenshuis; 17,5% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 14,1% spreekt Nederlands en Sranantongo, 4,4% spreekt altijd Sranantongo, 4,0% spreekt Nederlands en Saramaccaans, 3,4% combineert Nederlands en Aucaans, 2,7% spreekt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands, 2,3% combineert Nederlands en Sarnami, 2,2% spreekt Nederlands en Europees Nederlands en 1,1% spreekt altijd Aucaans. Vooral het grotere aandeel van Sranantongo in de dagelijkse communicatie buitenshuis valt op in vergelijking met de communicatie met familie, vrienden en buren.

Figuur 150. Wat is de taalkeuze van de deelnemer in het dagelijks leven? – niet-moedertaalsprekers

In wat volgt bespreken we kort de grafieken en focussen we vooral op de longitudinale aspecten van de resultaten, d.w.z. op de vergelijking met de vorige metingen. Omdat voor sommige regio's de steekproef bij bepaalde vragen soms aan de lage kant is, vermelden we telkens de foutenmarges. Indien de foutenmarge groter is dan 10% worden de longitudinale gegevens niet besproken.

De taalkeuzes van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in contacten **in het ziekenhuis** worden gerepresenteerd in figuur 151. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 5,7%) geeft 74,5% aan altijd Nederlands te spreken, 10,9% combineert Nederlands met Fries, 10,5% gebruikt ook Engels, 2,4% kiest altijd Engels en 1,4% spreekt altijd Fries. Voor de Nederlandse panelleden zien we de volgende longitudinale ontwikkelingen. Er is een significante afname in de keuze voor Nederlands en Fries, van 25,2% in 2016 naar 10,9% in 2020 (***). Er was weliswaar een uitschieter in de keuze voor het Fries in 2018 (49,3%), maar tussen de tweede en derde meting is dat weer sterk afgenomen (***). Verder is er sinds 2018 een toename in de keuze voor Nederlands en Engels, van 1,4% naar 10,5% (***). Ten slotte was er een aanzienlijke afname in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (72,7%) en 2018 (47,9% ***), maar daarna was er opnieuw een toename tot het oorspronkelijke niveau, namelijk 74,5% (in 2020 ***).

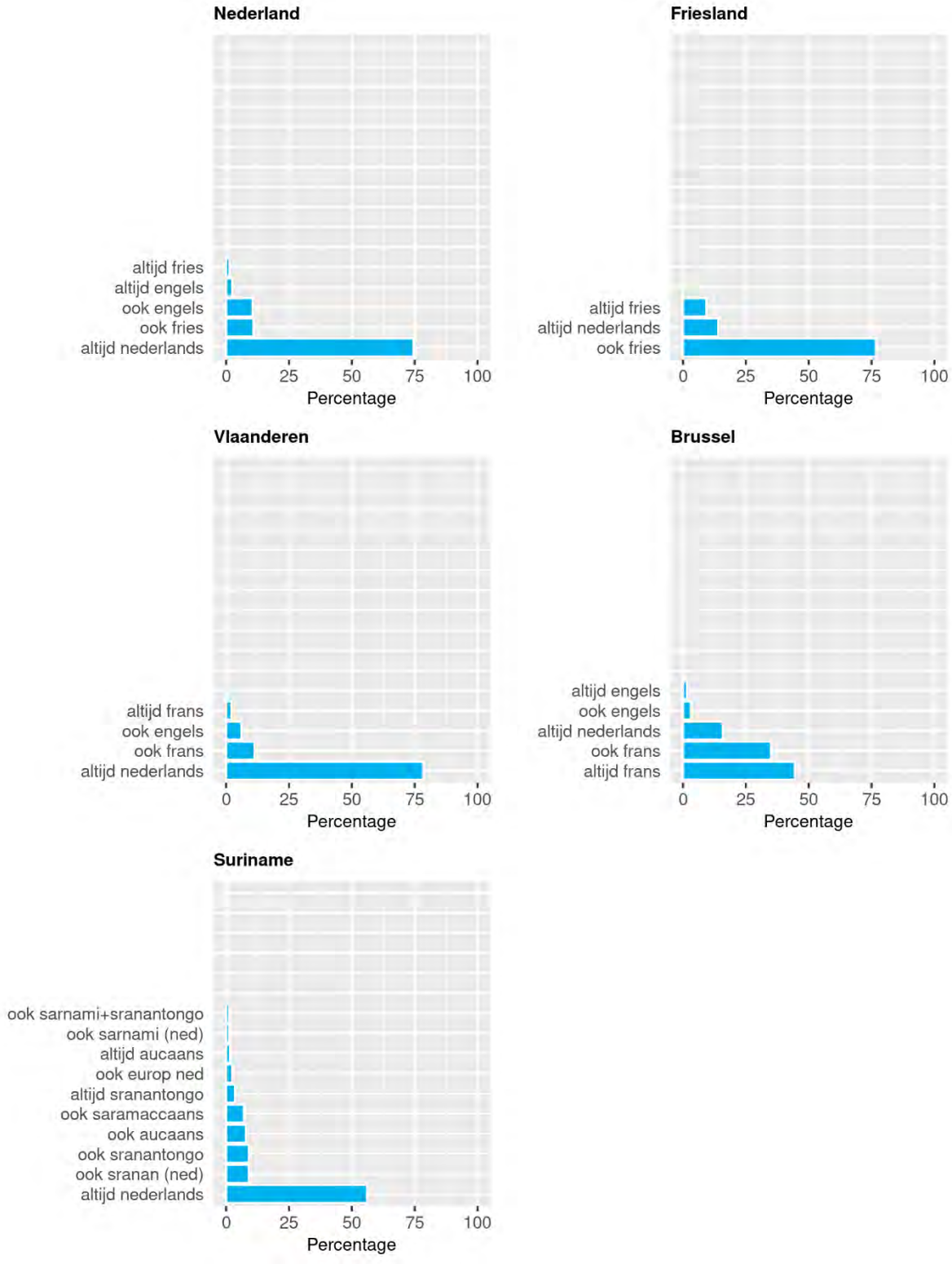
In Friesland (foutenmarge 14,9%) spreekt 76,7% van de deelnemers met een andere moedertaal Nederlands en Fries in het ziekenhuis, 14,0% spreekt altijd Nederlands en 9,3% kiest altijd Fries. De foutenmarge geeft geen aanleiding om vergelijkingen te trekken met andere enquêteresultaten.

Van het Vlaamse panel niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,4%) zegt 78,4% altijd Nederlands te spreken in het ziekenhuis, 11,3% spreekt er ook Frans, 6,1% spreekt Nederlands en Engels en 2,2% kiest altijd Frans. In Vlaanderen hebben er zich sinds de nulmeting geen significante ontwikkelingen voorgedaan in de taal die niet-moedertaalsprekers spreken in het ziekenhuis.

Van de Brusselse deelnemers met een andere moedertaal (foutenmarge 12,3%) zegt 44,4% altijd Frans te spreken in het ziekenhuis, 34,9% spreekt Nederlands en Frans, 15,9% kiest altijd Nederlands, 3,2% gebruikt ook Engels en 1,6% spreekt altijd Engels. Het gebruik van altijd Frans bij de StaatNed-panelleden is slechts de helft van wat de respondenten in BRIO4 rapporteren (Janssens, 2018: 85), terwijl het aandeel alleen Nederlands in onze resultaten aanzienlijk hoger ligt dan in BRIO4: van de respondenten met een andere moedertaal dan het Nederlands[199] spreekt 88,4% meestal Frans in het ziekenhuis (was 83,1% in BRIO3), 1,0% meestal Nederlands (was 2,0% in BRIO3) en 4,2% meestal Engels (was 2,5% in BRIO3). Alleen het aandeel gebruik van ook en altijd Engels stemt redelijk goed overeen tussen beide onderzoeken.

In Suriname (foutenmarge 6,1%) zegt 56,1% altijd Nederlands te spreken in het ziekenhuis, 9,0% gebruikt er ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 9,0% kiest Nederlands en Sranantongo, 7,8% gebruikt ook Aucaans, 7,1% spreekt ook Saramaccaans, 3,5% kiest altijd Sranantongo en 2,4% gebruikt ook Europees Nederlands. Verder worden de volgende talen(combinaties) nog genoemd: altijd Aucaans (1,6%), ook Sarnami vermengd met Nederlands (1,2%) en ook Sarnami en Sranantongo (1,2%). Voor Suriname valt er één significante tendens te melden: de keuze voor altijd Nederlands is toegenomen van 39,5% bij de nulmeting in 2018 naar 56,1% in 2020 (***).

[199] BRIO4 geeft ook cijfers voor respondenten met Frans én een andere taal dan het Nederlands als moedertalen: van deze respondenten spreekt 93,5% meestal Frans in het ziekenhuis en 0,4% meestal Engels, maar voor de keuze meestal Nederlands ontbreken de gegevens(Janssens, 2018: 85).

Figuur 151. In het ziekenhuis spreek ik (ook)... - niet-moedertaalsprekers

Figuur 152 geeft de taalkeuzes weer die de panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands maken in hun communicatie met de **huisarts**. Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,6%) spreekt 76,5% altijd Nederlands met de huisarts, 9,6% spreekt ook Engels, 7,0% kiest ook Fries, 3,3% gebruikt altijd Fries en 3,0% spreekt altijd Engels. De volgende longitudinale ontwikkelingen worden vastgesteld. Tussen 2016 (80,6%) en 2018 (65,3%) was er een significante achteruitgang in de keuze voor altijd Nederlands (**), maar tussen 2018 en 2020 (76,5%) is er vervolgens weer een toename geweest (**) tot ongeveer hetzelfde niveau als bij de nulmeting. Verder is er een afname in de keuze voor altijd Fries van 8,3% in 2016 naar 3,3% in 2020 (*).[200] Ten slotte is er een toename in de keuze voor Nederlands en Engels, die pas is ingezet bij de tweede meting, namelijk van 0,7% in 2018 naar 9,6% in 2020 (***).

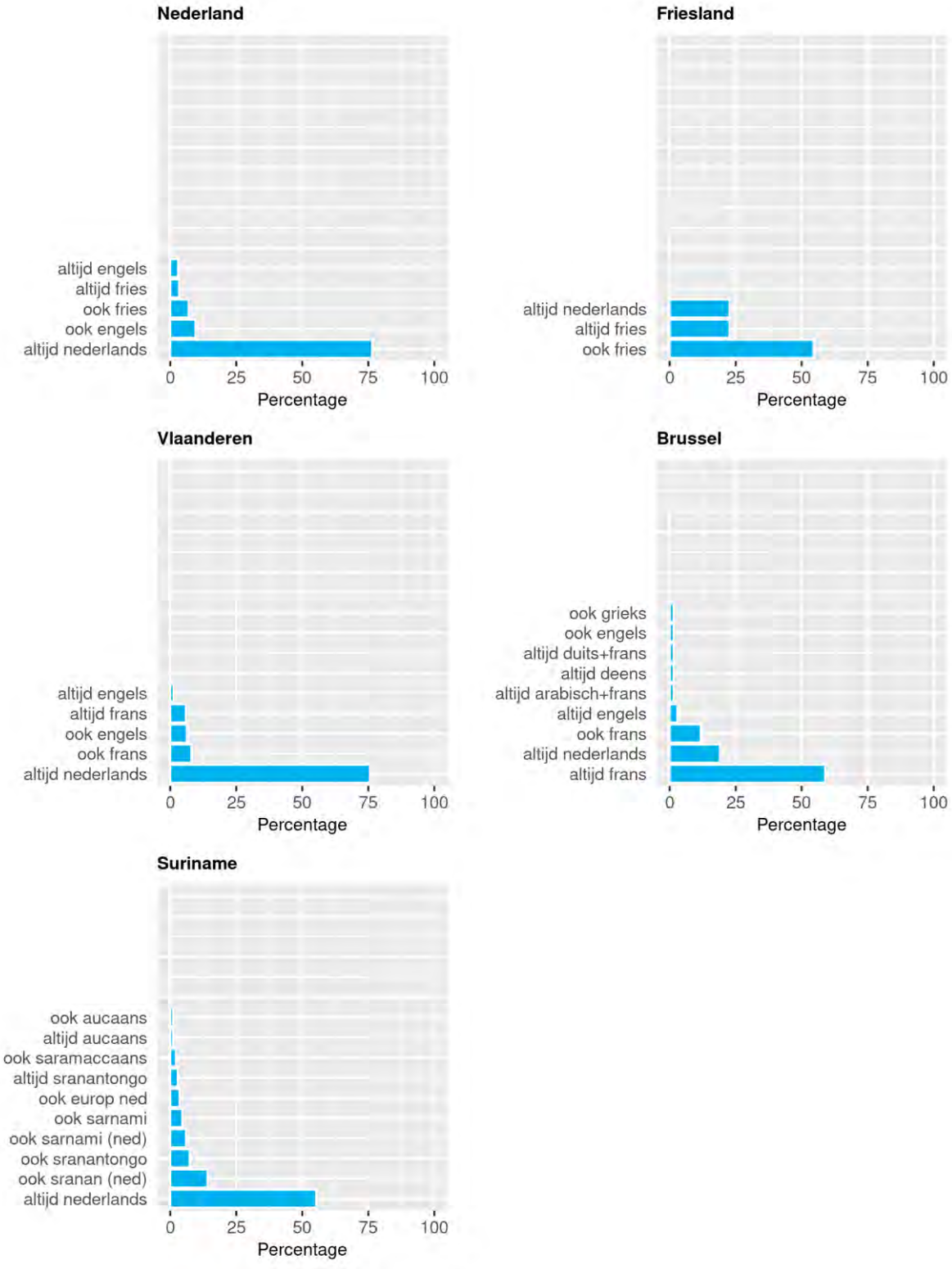
In Friesland (foutenmarge 14,8%) spreekt 54,5% Nederlands en Fries met de huisarts, 22,7% kiest altijd Fries en 22,7% gebruikt altijd Nederlands. Gezien de foutenmarge hebben verdere analyses weinig zin.

In Vlaanderen (foutenmarge 6,4%) zegt 75,5% van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands altijd Nederlands te spreken met de huisarts, 8,0% gebruikt ook Frans, 6,3% kiest ook Engels, 5,9% spreekt altijd Frans en 1,3% spreekt altijd Engels. Er is één significante tendens ten opzichte van de nulmeting: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands bij de niet-moedertaalsprekers, namelijk van 96,5% in 2016 naar 75,5% in 2020 (***). Dit kan een effect zijn van de specifieke acties in 2020 om niet-moedertaalsprekers te werven. In 2016 hebben waarschijnlijk vooral niet-moedertaalsprekers die beter onderlegd waren in het Nederlands de enquête ingevuld.

Van de Brusselse panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands (foutenmarge 11,9%) spreekt 58,8% altijd Frans met de huisarts, 19,1% kiest altijd Nederlands, 11,8% gebruikt ook Frans en 2,9% spreekt altijd Engels. Net als voor het ziekenhuis, ligt het percentage voor altijd Nederlands hoger en dat voor altijd Frans lager dan in BRIO4 (Janssens, 2018: 84): van de respondenten met een andere thuistaal dan het Nederlands spreekt 81,7% meestal Frans bij de huisarts (was 80,8% in BRIO3), 1,0% meestal Nederlands (was 2,0% in BRIO3) en 2,7% meestal Engels (was 3,1% in BRIO3).[201]

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,8%) ten slotte, zegt 55,3% altijd Nederlands te spreken met de huisarts, 14,1% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 7,4% kiest ook Sranantongo, 6,0% gebruikt ook Sarnami vermengd met Nederlands, 4,6% spreekt Nederlands en Sarnami, 3,5% spreekt ook Europees Nederlands, 2,8% kiest altijd Sranantongo en 2,1% gebruikt ook Saramaccaans, 1,1% spreekt altijd Aucaans en 1,1% kiest Nederlands en Aucaans. Sinds de nulmeting heeft er een sterke toename plaatsgevonden in de keuze voor altijd Nederlands bij de huisarts, namelijk van 32,1% in 2018 naar 55,3% in 2020. Daarnaast is de keuze voor altijd Sranantongo erop achteruitgegaan: van 6,4% in 2018 naar 2,8% in 2020.

[200] In 2018 was er een uitschieter in de keuze voor altijd Fries, namelijk 9,5%.
[201] Van de respondenten met Frans en een andere taal als moedertalen spreekt 92,7% meestal Frans bij de huisarts (was 90,7% in BRIO3), maar voor de andere taalkeuzes zijn er geen gegevens (Janssens, 2018: 84).

Figuur 152. Met de huisarts spreek ik (ook)... - niet-moedertaalsprekers

De taalkeuzes die de niet-moedertaalsprekers maken als ze **aan de kassa in de supermarkt** staan worden weergegeven in figuur 153. Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,6%) spreekt 82,1% altijd Nederlands, 8,1% kiest ook Fries, 5,5% gebruikt ook Engels en 3,9% spreekt altijd Fries in de supermarkt. Er is een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands tussen 2016 (71,4%) en 2020 (82,1% **).[202] Verder is er sinds de nulmeting een afname in de keuze voor Nederlands en Fries, namelijk van 19,0% in 2016 naar 8,1% in 2020 (***).[203] Daarnaast is er tussen de tweede en de laatste meting nog een afname in de keuze voor altijd Fries, van 13,2% in 2018 naar 3,9% in 2020 (***).

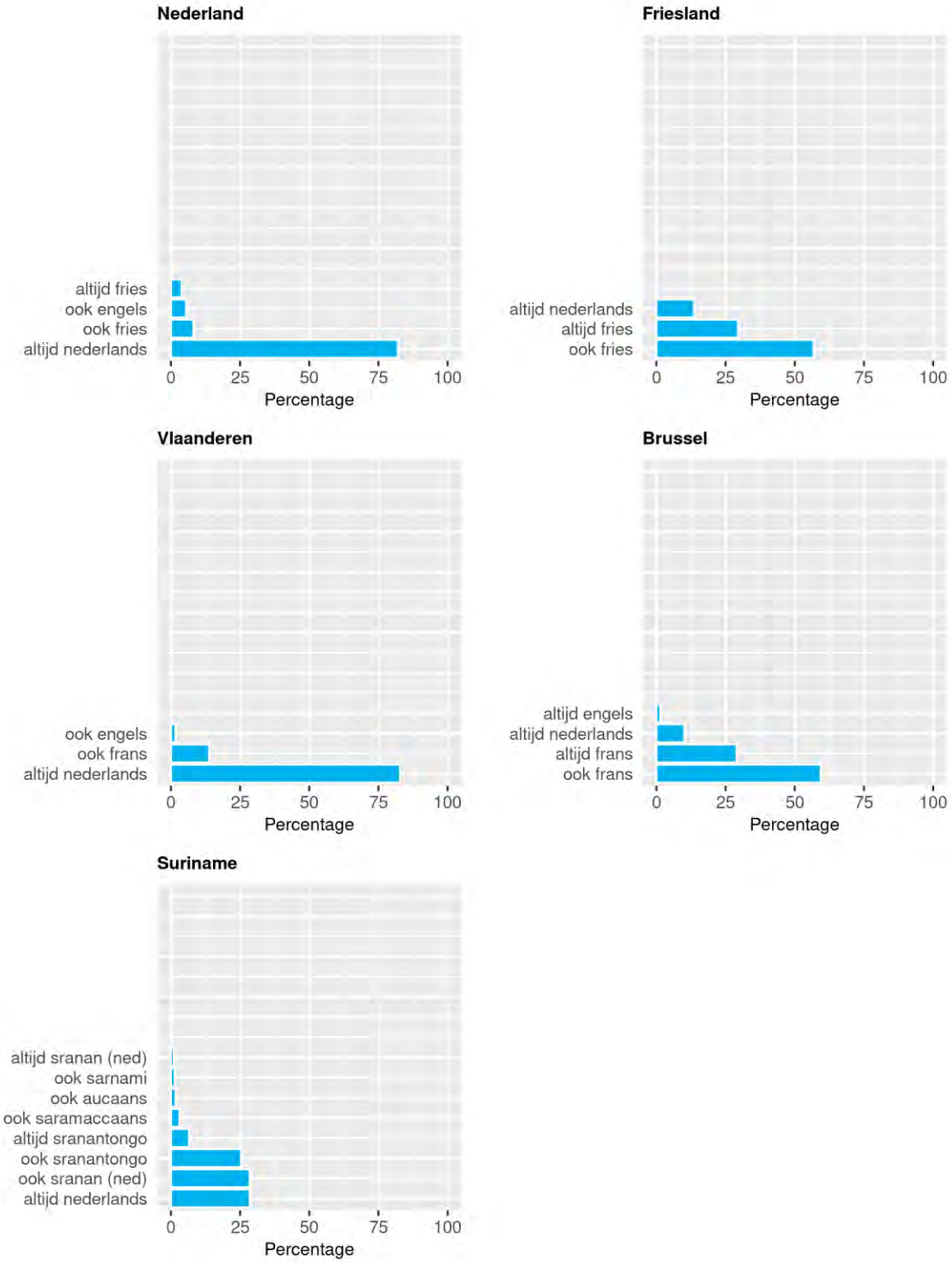
Van de Friese niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 14,8%) zegt 56,8% Nederlands en Fries te spreken aan de kassa in de supermarkt, 29,5% kiest altijd Fries en 13,6% gebruikt altijd Nederlands.

In Vlaanderen spreekt 82,8% van de niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,3%) altijd Nederlands aan de kassa in de supermarkt, 13,8% kiest Nederlands en Frans en 1,7% spreekt ook Engels. Er doen zich geen opvallende tendensen voor ten opzichte van de vorige metingen.

Van de Brusselse panelleden met een andere moedertaal (foutenmarge 11,8%) zegt 59,4% Nederlands en Frans te spreken in de supermarkt, 29,0% kiest altijd Frans, 10,1% gebruikt altijd Nederlands en 1,4% kiest altijd Engels. In vergelijking met BRIO4 (Janssens, 2018: 93) liggen de percentages voor Nederlands en Frans en voor enkel Nederlands hoger bij de StaatNed-panelleden, terwijl het cijfer voor altijd Frans lager ligt. Van de BRIO-respondenten met een andere moedertaal dan het Nederlands spreekt 49,0% enkel Frans in de winkel (was 63,1% in BRIO3), slechts 0,2% enkel Nederlands (was 0,0%), slechts 8,2% Nederlands en Frans (was 2,0%), 3,8% Nederlands, Frans en Engels (was 0,0%), 12,4% Frans en Engels (was 0,9%) en 12,2% Frans en Arabisch (was 15,5%).[204]

In Suriname spreekt 28,5% van de niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,8%) altijd Nederlands aan de kassa in de supermarkt, ook 28,5% combineert Nederlands met Sranantongo, 25,3% spreekt ook Sranantongo, 6,6% kiest altijd Sranantongo, 3,1% kiest Nederlands en Saramaccaans, 1,7% spreekt ook Aucaans, 1,4% kiest Nederlands en Sarnami en 1,0% spreekt altijd Nederlands vermengd met Sranantongo. Longitudinaal zien we ook voor deze situatie een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands, van 7,2% in 2018 naar 28,5% in 2020 (***). Daarnaast zien we ook weer de achteruitgang van de keuze voor altijd Sranantongo, van 16,0% in 2018 naar 6,6% in 2020 (***), en van de keuze voor Nederlands en Sranantongo, van 45,1% in 2018 naar 23,3% in 2020 (***).

[202] Er is weliswaar eerst een aanzienlijke afname geweest tussen de eerste (71,4%) en de tweede meting (51,0% ***).
[203] Net als in de andere situaties, was ook voor deze situatie het gebruik van het Fries erg hoog in 2018 (35,1%).
[204] Van de respondenten met Frans én een andere taal als moedertalen spreekt 56,9% enkel Frans in de winkel (was 81,3% in BRIO3), 0,0% enkel Nederlands (was 0,0%), 12,6% Nederlands en Frans (was 1,0%), 6,5% Nederlands, Frans en Engels (was 0,0%), 7,7% Frans en Engels (was 1,0%) en 8,9% Frans en Arabisch (was 8,6%) (Janssens, 2018: 93).

Figuur 153. Aan de kassa in de supermarkt spreek ik (ook)... - niet-moedertaalsprekers

We kunnen de taalkeuzes van de deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands in dagelijkse situaties buitenshuis als volgt **samenvatten**. Nederlandse en Vlaamse niet-moedertaalsprekers kiezen opvallend vaak voor altijd Nederlands in situaties buitenshuis, respectievelijk 77,7% en 78,9%. Friese deelnemers met een andere moedertaal[205] doen dat aanzienlijk minder vaak; slechts 16,8% van hen gebruikt er altijd Nederlands buitenshuis, terwijl wel 62,6% Nederlands en Fries en 20,6% altijd Fries spreekt. Ook de Brusselse panelleden met een andere moedertaal kiezen niet vaak voor uitsluitend Nederlands in situaties buitenshuis, namelijk 15,0%. De keuzes voor altijd Frans (44,0%) en Nederlands en Frans (35,5%) doen het daar een stuk beter. In Suriname ten slotte, kiest 46,2% van de niet-moedertaalsprekers voor altijd Nederlands. Op de tweede plaats staat daar de combinatie van Nederlands en Sranantongo (vermengd met Nederlands).

De longitudinale ontwikkelingen verschillen per regio en per situatie, maar enkele opvallende ontwikkelingen lijken niet incidenteel van aard. In situaties in het ziekenhuis en bij de huisarts zien we bij de Nederlandse niet-moedertaalsprekers een toename van de combinatie Nederlands en Engels die sinds de tweede meting is ingezet. Die toename van het gebruik van Nederlands en Engels buitenshuis zien we overigens ook bij de Nederlandse moedertaalsprekers van het Nederlands (zie vorige paragraaf). Ook de toename in de keuze voor altijd Nederlands en de afname in de keuze voor altijd/ook Sranantongo bij de Surinaamse niet-moedertaalsprekers zijn terugkerende patronen.

2.1.3. De talen om ons heen: welke talen horen StaatNed-panelleden in dagelijkse situaties in hun naaste omgeving?

Behalve de talen die de deelnemers aan het Staat-van-het-Nederlands-onderzoek zelf spreken in bepaalde situaties, werd in de online enquête ook gevraagd naar de talen die de deelnemers om zich heen horen in situaties buitenshuis. In deze meting komen voor dit sub-domein voor het eerst de niet-standaardtalige taalkeuzes (i.e. dialect, regionale taal en tussenvariëteiten) van de Friese, Vlaamse en Brusselse deelnemers ook aan bod.[206] We bespreken eerst de resultaten voor het StaatNed-panel in het algemeen en gaan daarna in op de resultaten van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands.

2.1.3.1. Welke talen horen de StaatNed-panelleden om zich heen?

Perceptie van talen in situaties buitenshuis in het algemeen

Figuur 155 laat zien **welke talen de StaatNed-panelleden om zich heen horen in situaties buitenshuis in het algemeen.** Van de Nederlandse panelleden zegt 51,2% altijd Nederlands te horen, 17,1% antwoordt naast Nederlands ook onbekende talen te horen, 5,2% hoort Nederlands en Engels, 4,7% hoort Nederlands en Fries, 3,4% zegt Nederlands en Arabisch te horen, 2,9% hoort naast Nederlands ook Turks, 1,6% neemt naast Nederlands ook Arabisch, Engels en Turks waar en 1,4% hoort Nederlands, Arabisch en Turks in zijn of haar omgeving.

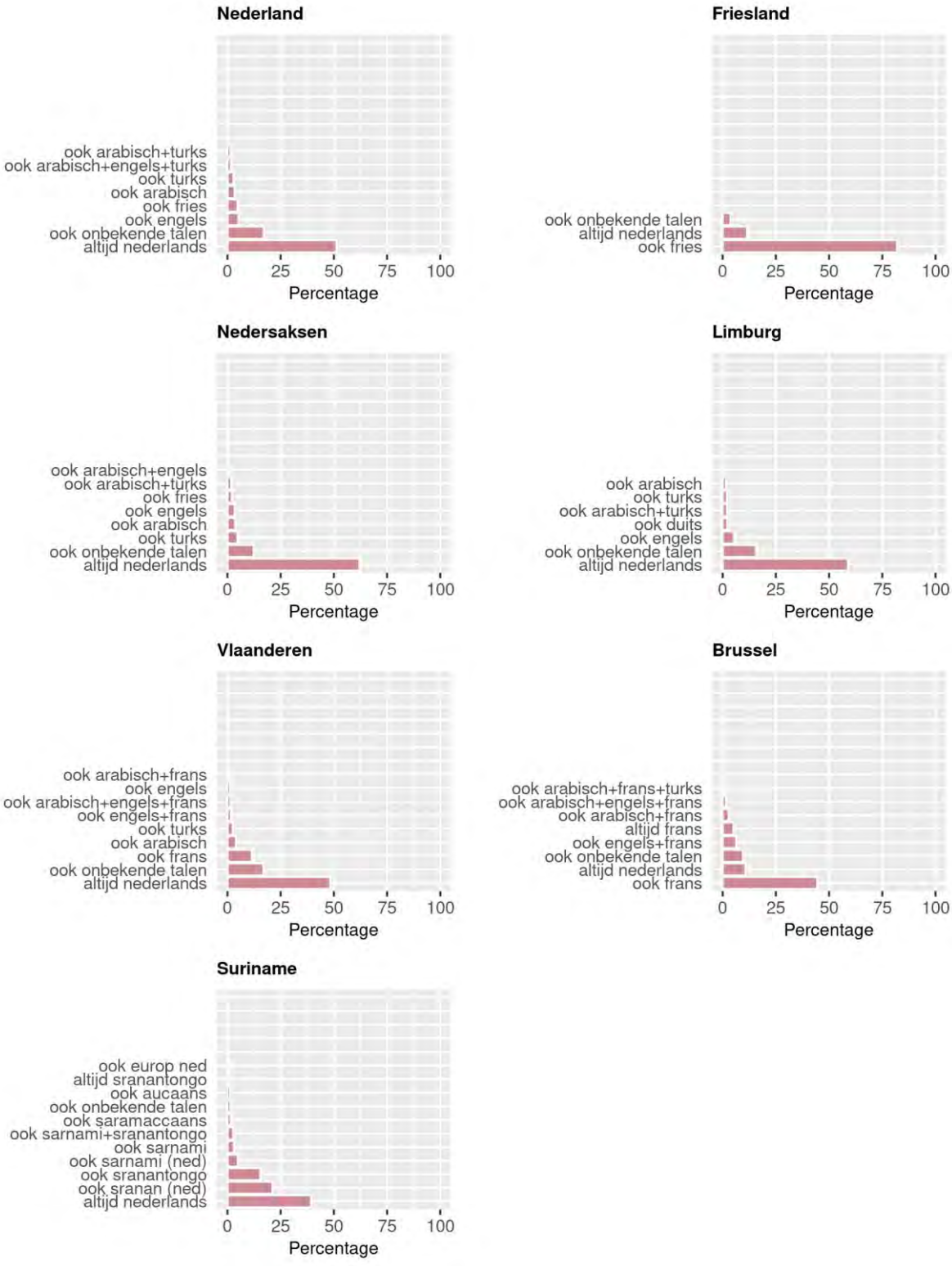
In Friesland hoort de meerderheid van het panel, namelijk 82,0%, Nederlands en Fries in zijn of haar omgeving, 11,4% zegt altijd Nederlands te horen en 3,7% hoort naast Nederlands ook onbekende talen.

[205] Die moedertaal is in bijna alle gevallen het Fries.
[206] In 2018 was dit enkel voor het Nederlandse panel het geval.

In Vlaanderen hoort 48,2% van het panel altijd Nederlands in zijn of haar omgeving. Dat is iets minder dan in Nederland. Op de tweede plaats staat de combinatie van Nederlands en onbekende talen, met 16,9%. Ook dit komt goed overeen met de resultaten voor Nederland. Terwijl in Nederland de combinatie van Nederlands en Engels op de derde plaats staat, is dat voor het Vlaamse panel de combinatie van Nederlands en Frans (nl. 11,5%). Verder geeft 4,0% aan naast Nederlands ook Arabisch te horen (vgl. Nederland 3,4%), 2,5% hoort Nederlands en Turks (vgl. Nederland 2,9%), 1,6% hoort Nederlands, Engels en Frans, 1,4% hoort Nederlands, Arabisch, Engels en Frans, 1,4% hoort Nederlands en Engels (vgl. Nederland 5,2%) en 1,0% neemt Nederlands, Arabisch en Frans waar in de omgeving. De Vlaamse resultaten lopen redelijk gelijk met de Nederlandse, behalve voor de combinatie Nederlands en Engels, die in Nederland meer gehoord wordt, en de combinatie Nederlands en Frans, die in Vlaanderen vaak, maar in Nederland niet gehoord wordt.

Van het Brusselse panel hoort het grootste deel, namelijk 44,5%, Nederlands en Frans in situaties buitenshuis, 10,7% hoort er altijd Nederlands, 9,5% hoort naast Nederlands ook onbekende talen, 6,4% hoort Nederlands, Engels en Frans, 5,1% neemt altijd Frans waar, 2,8% hoort ook Arabisch en Frans, 1,6% hoort ook Arabisch, Engels en Frans en 1,0% hoort naast Nederlands ook Arabisch, Frans en Turks.

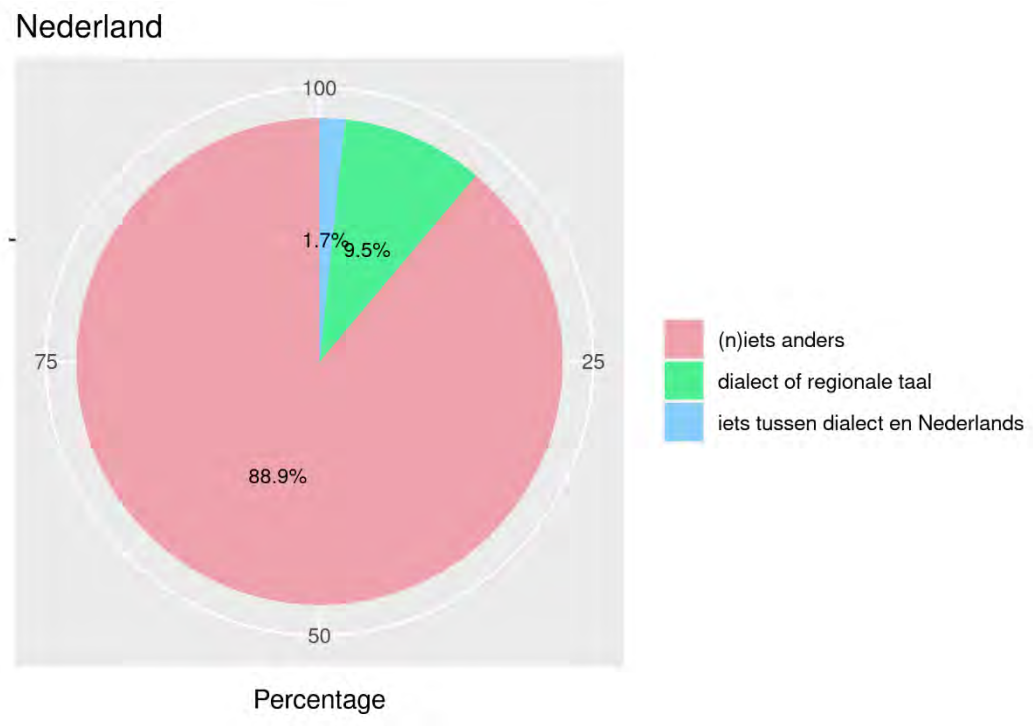
Van de Surinaamse deelnemers hoort slechts 39,3% altijd Nederlands in situaties buitenshuis, 21,1% hoort naast Nederlands ook Nederlands vermengd met Sranantongo in zijn of haar omgeving, 15,5% hoort Nederlands en Sranantongo, 5,0% zegt ook Sarnami vermengd met Nederlands te horen, 2,7% hoort Nederlands, Sarnami en Sranantongo, 1,5% hoort Nederlands en Saramaccaans, 1,4% zegt ook onbekende talen te horen, 1,3% hoort Nederlands en Aucaans, 1,0% zegt altijd Sranantongo te horen en 1,0% hoort ook Europees Nederlands in de omgeving.

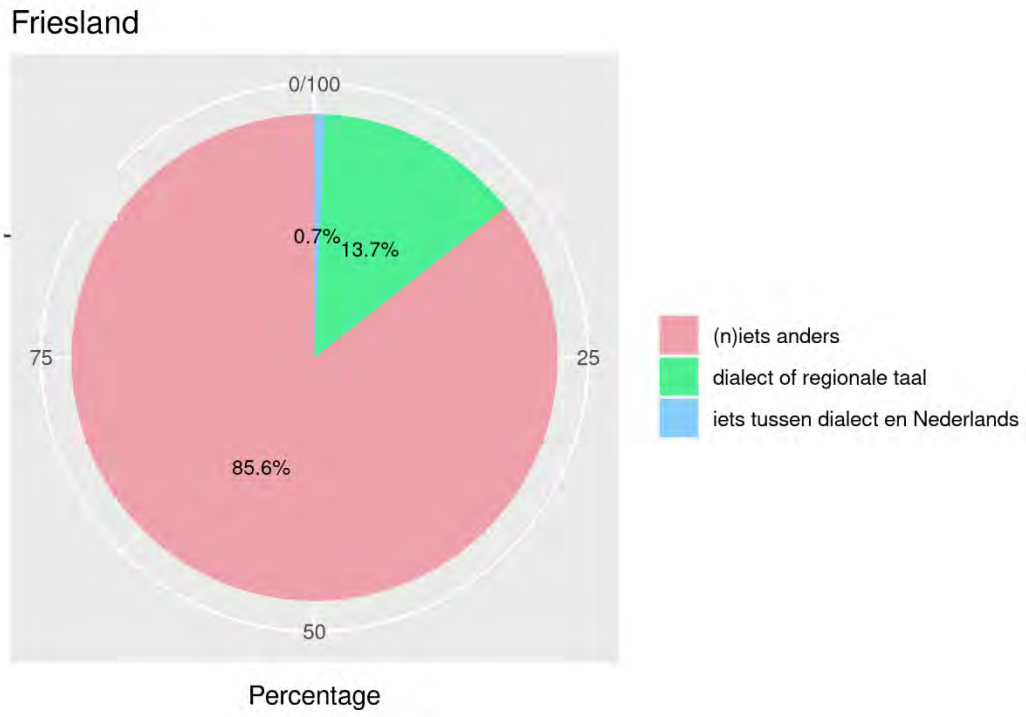
Figuur 155. Welke talen horen de deelnemers om zich heen?

Perceptie van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in situaties buitenshuis in het algemeen

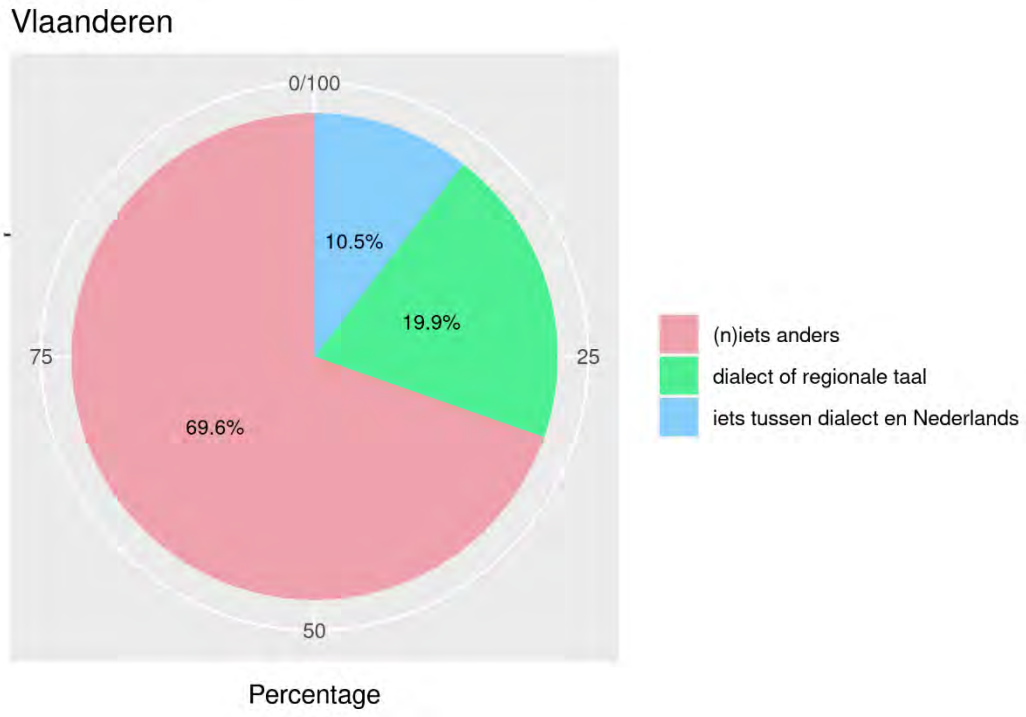
De figuren 156-159 geven weer in welke mate de panelleden niet-standaardvariëteiten om zich heen horen in dagelijkse situaties buitenshuis in het algemeen. Van het Nederlandse panel hoort 9,5% dialect of een regionale taal om zich heen, 1,7% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands en 88,9% hoort (n)iets anders. Van het Friese panel hoort 13,7% dialect of een regionale taal, 0,7% hoort een tussenvariëteit en 85,6% hoort (n)iets anders. In Vlaanderen hoort 19,9% dialect of een regionale taal om zich heen in situaties buitenshuis, 10,5% hoort tussentaal en 69,6% hoort (n)iets anders. In Brussel ten slotte hoort 2,8% van het panel dialect of een regionale taal om zich heen, 3,8% hoort tussentaal en 93,4% hoort (n)iets anders. Vlaanderen is dus dé koploper (met 30,4%) wat betreft de perceptie van niet-standaardtalige variëteiten in dagelijkse situaties buitenshuis.

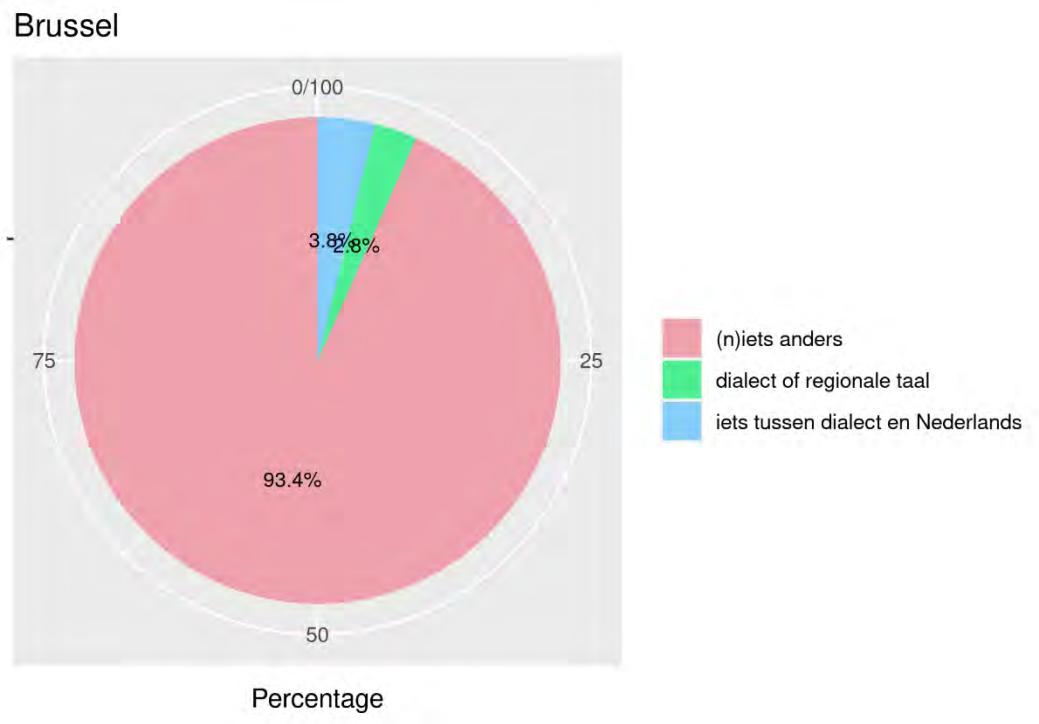
Figuur 156. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 157. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 158. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 159. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

In wat volgt, bespreken we de perceptie van talen in verschillende situaties buitenshuis, meer bepaald in het ziekenhuis, in de wachtkamer bij de huisarts, aan de kassa in de supermarkt en in de buurt waar de deelnemers wonen. We gaan ook in op de vergelijking van de nieuwe resultaten met die uit vorige metingen.

Perceptie van talen in het ziekenhuis

In figuur 160 wordt weergegeven welke talen de StaatNed-panelleden horen als ze in het **ziekenhuis** zijn. Van het Nederlandse panel zegt 50,0% altijd Nederlands te horen, 18,0% hoort ook onbekende talen, 4,9% hoort Nederlands en Fries, 4,9% hoort Nederlands en Engels, 3,7% neemt ook Arabisch waar, 3,0% hoort Nederlands en Turks, 2,5% hoort Nederlands, Arabisch, Engels en Turks en 1,7% hoort Nederlands, Arabisch en Turks. Uit de Fisher's exact analyse komen een aantal significante ontwikkelingen naar voren tussen de nulmeting en de laatste meting. Ten eerste is de perceptie van altijd Nederlands in het ziekenhuis toegenomen tussen 2016 en 2020 van 44,0% naar 50,0% (***). Verder hoort men nu ook meer Nederlands en Engels in het ziekenhuis dan in 2016; er is een toename van 3,6% naar 4,9% (*). Ook de combinatie Nederlands en Fries heeft vooruitgang geboekt: van 3,5% in 2016 naar 4,9% in 2020 (**). Ten slotte is de perceptie van Nederlands en Turks afgenomen van 4,1% naar 3,0% (*).

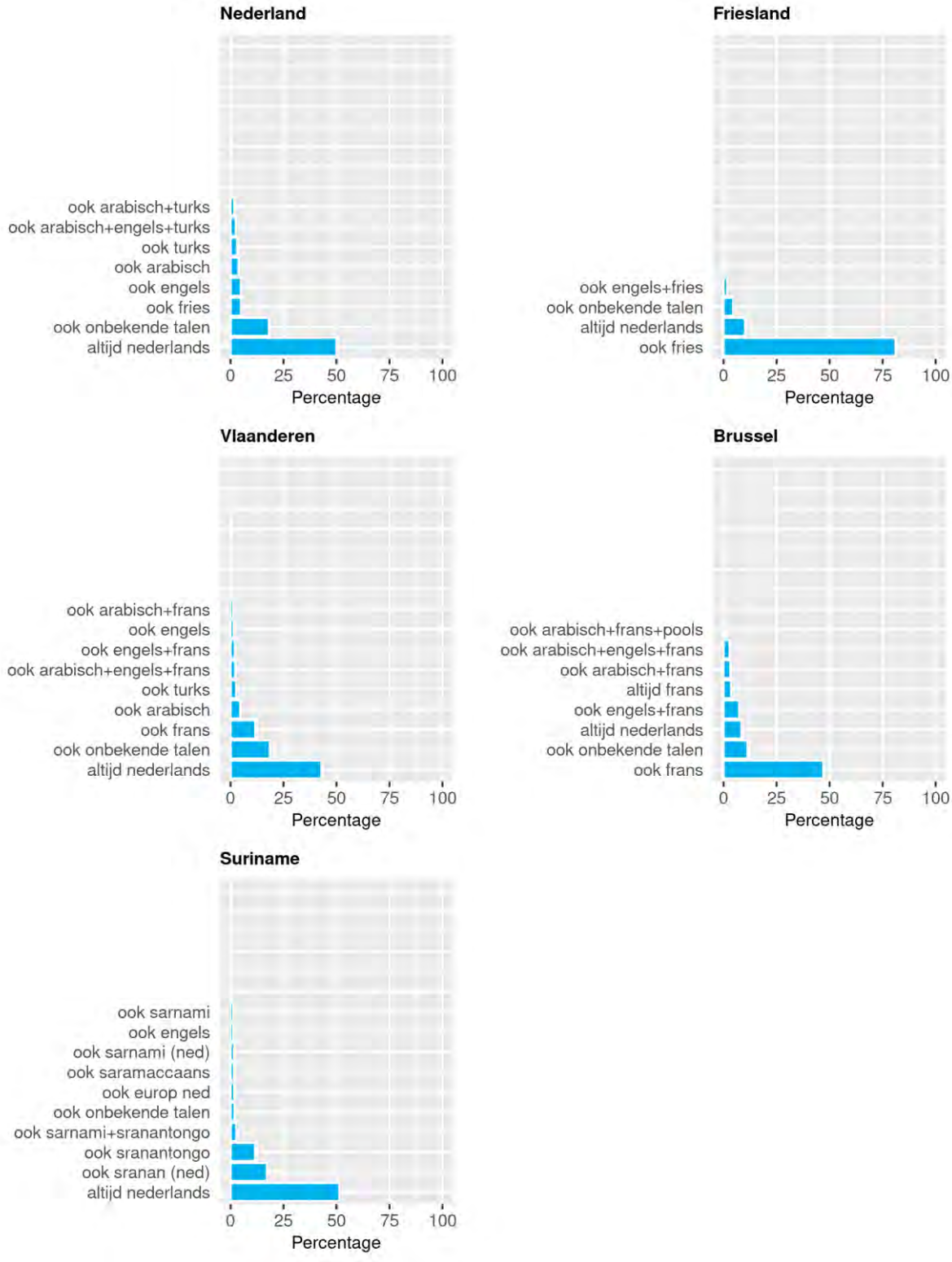
In Friesland geeft 81,0% van het panel aan Nederlands en Fries te horen in het ziekenhuis, 10,1% hoort altijd Nederlands, 4,5% hoort ook onbekende talen en 1,7% hoort Nederlands, Engels en Fries. Sinds de nulmeting heeft er zich een significante toename voorgedaan in de perceptie van Nederlands en Fries, namelijk van 69,4% naar 81,0% (*).

Van het Vlaamse panel antwoordt 42,8% dat ze altijd Nederlands horen in het ziekenhuis, 18,5% hoort ook onbekende talen, 11,7% hoort Nederlands en Frans, 4,6% hoort ook Arabisch, 2,6% hoort ook Turks, 2,2% zegt Nederlands, Arabisch, Engels en Frans te horen, 2,1% hoort Nederlands, Engels en Frans, 1,5% hoort naast Nederlands ook Engels en 1,3% hoort ook Arabisch en Frans. Ten opzichte van de nulmeting zien we

een aantal significante evoluties. Ten eerste is de perceptie van altijd Nederlands afgenomen van 45,8% naar 42,8% (**). Verder is de perceptie van Nederlands en Frans toegenomen van 7,8% bij de nulmeting naar 11,7% in 2020 (***). Ook de combinatie van Nederlands en onbekende talen wordt nu meer gehoord, er is een toename van 13,6% naar 18,5% (***). Nederlands en Turks wordt dan weer minder gehoord in het ziekenhuis dan vier jaar geleden; er is een afname van 3,6% naar 2,6% (*).

In Brussel hoort 47,0% van de deelnemers de combinatie Nederlands en Frans in het ziekenhuis, 11,2% hoort ook onbekende talen, 8,4% zegt altijd Nederlands te horen, 7,4% hoort Nederlands, Engels en Frans, 3,5% zegt altijd Frans te horen, 3,2% hoort Nederlands, Arabisch en Frans, 2,8% hoort ook Arabisch, Engels en Frans en 1,1% hoort ook Arabisch, Frans en Pools in het ziekenhuis. De volgende significante ontwikkelingen komen naar voren uit de vergelijking met de vorige metingen. Er is een toename in de perceptie van altijd Frans, van 0,2% in 2016 naar 3,5% in 2020 (***), een afname in de perceptie van altijd Nederlands, van 37,9% in 2016 naar 8,4% in 2020 (***), een toename in de perceptie van Nederlands en Frans, van 10,9% in 2016 naar 47,0% in 2020 (***) en een afname in de perceptie van ook onbekende talen (16,4% --> 11,2% *).

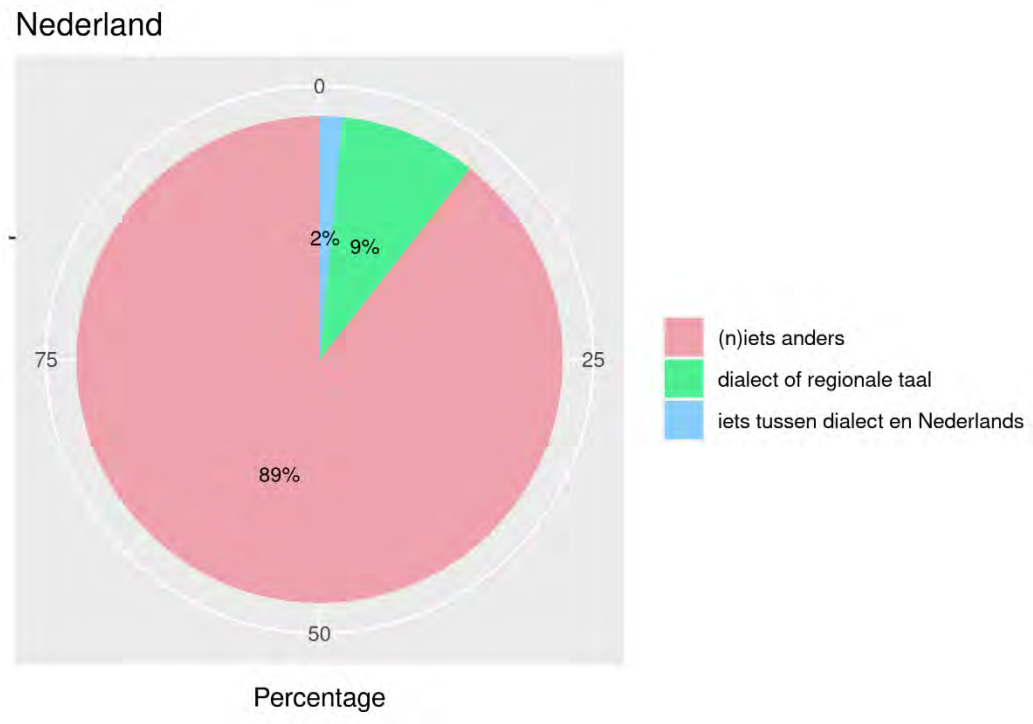
Van het Surinaamse panel zegt 51,2% altijd Nederlands te horen in het ziekenhuis, 17,1% hoort ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 11,6% hoort Nederlands en Sranantongo, 2,7% hoort ook Sarnami en Sranantongo, 1,8% hoort ook onbekende talen, 1,7% neemt ook Europees Nederlands waar, 1,6% hoort Nederlands en Saramaccaans, 1,6% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands, 1,4% hoort Nederlands en Engels, 1,4% hoort Nederlands en Sarnami en 1,0% hoort ook Aucaans, Saramaccaans en Sarnami naast het Nederlands. Uit de vergelijking met de resultaten van 2018 – de nulmeting voor Suriname – blijkt dat zich de volgende ontwikkelingen hebben voltrokken. Ten eerste wordt er nu dubbel zoveel altijd Nederlands gehoord in het ziekenhuis dan twee jaar geleden; er is een toename van 25,8% naar 51,2% (***). Ten tweede wordt er nu meer Nederlands en Saramaccaans gehoord; er is een toename van 0,2% naar 1,6% (*). Ten slotte wordt er nu ongeveer de helft minder Nederlands en Sranantongo gehoord, er is een afname van 25,1% naar 11,6% (***).

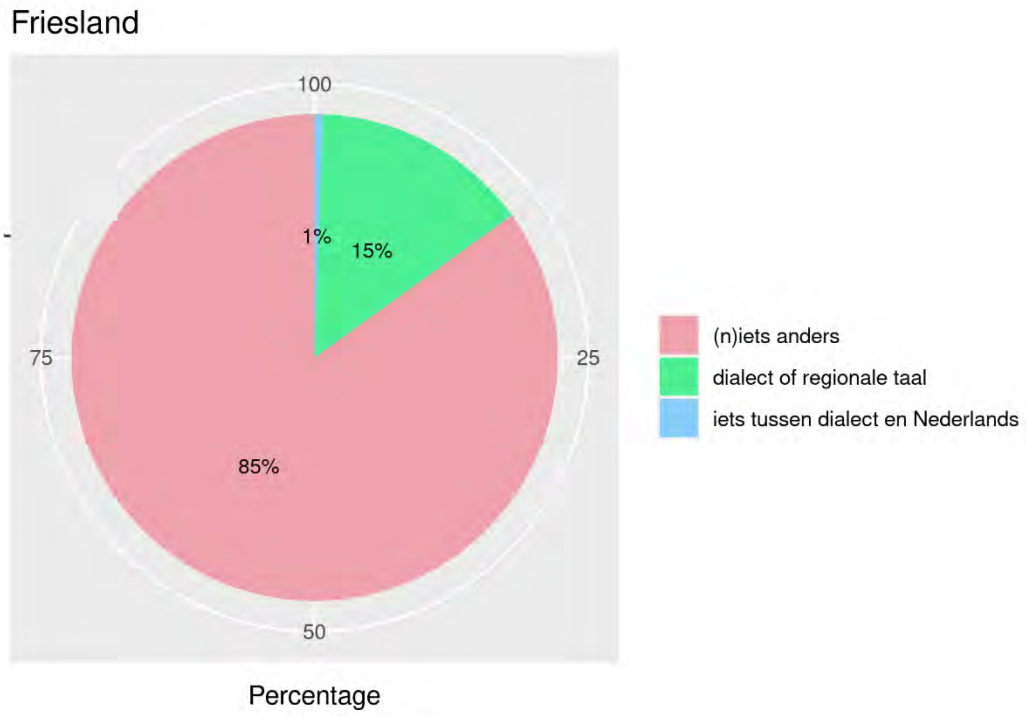
Figuur 160. In het ziekenhuis hoor ik...

Perceptie van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in het ziekenhuis

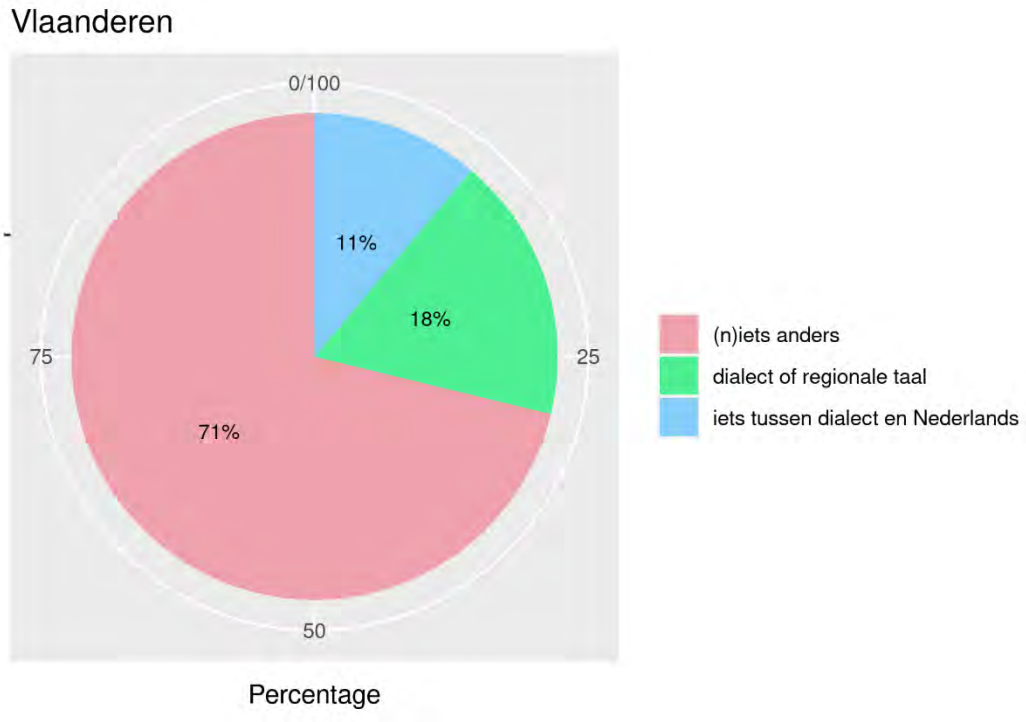
In de figuren 161-164 wordt de perceptie van niet-standaardtalige variëteiten door de StaatNed-panelleden in het ziekenhuis gepresenteerd. Van het Nederlandse panel zegt 9,1% dialect of een regionale taal te horen en 1,5% zegt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands te horen in het ziekenhuis. In Friesland hoort 14,5% van de deelnemers dialect of een regionale taal in het ziekenhuis en 0,5% hoort een tussenvariëteit. Van het Vlaamse panel hoort 17,6% dialect of een regionale taal en 11,2% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Brussel ten slotte zegt 3,2% dialect of een regionale taal te horen en 3,9% hoort tussentaal in het ziekenhuis.

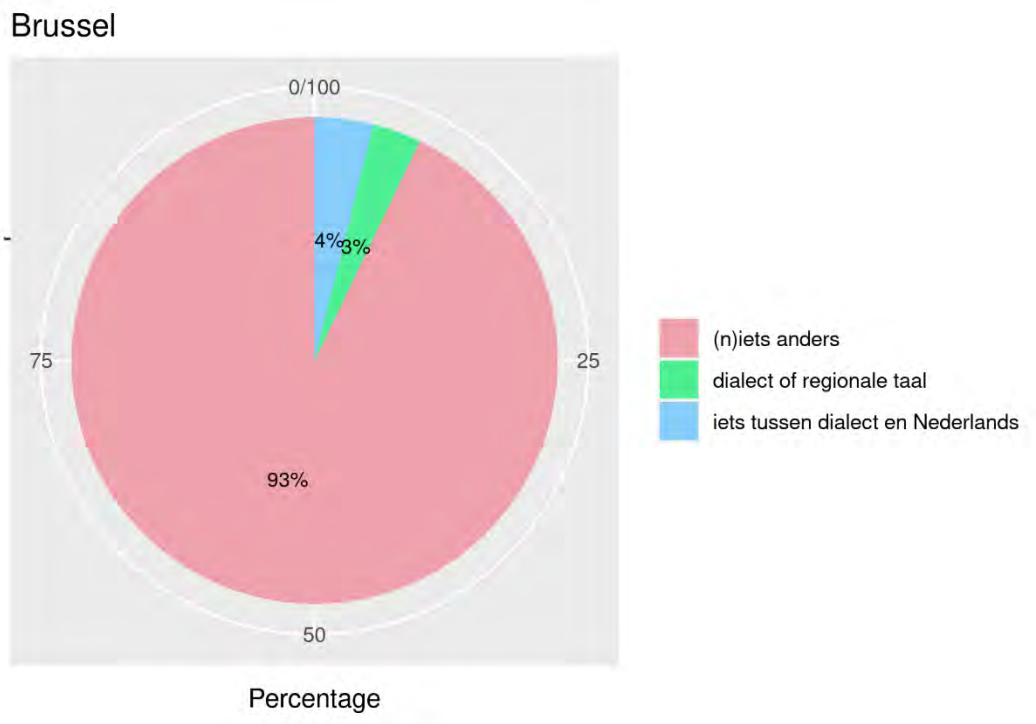
Figuur 161. In het ziekenhuis hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 162. In het ziekenhuis hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 163. In het ziekenhuis hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 164. In het ziekenhuis hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Perceptie van talen in de wachtkamer bij de huisarts

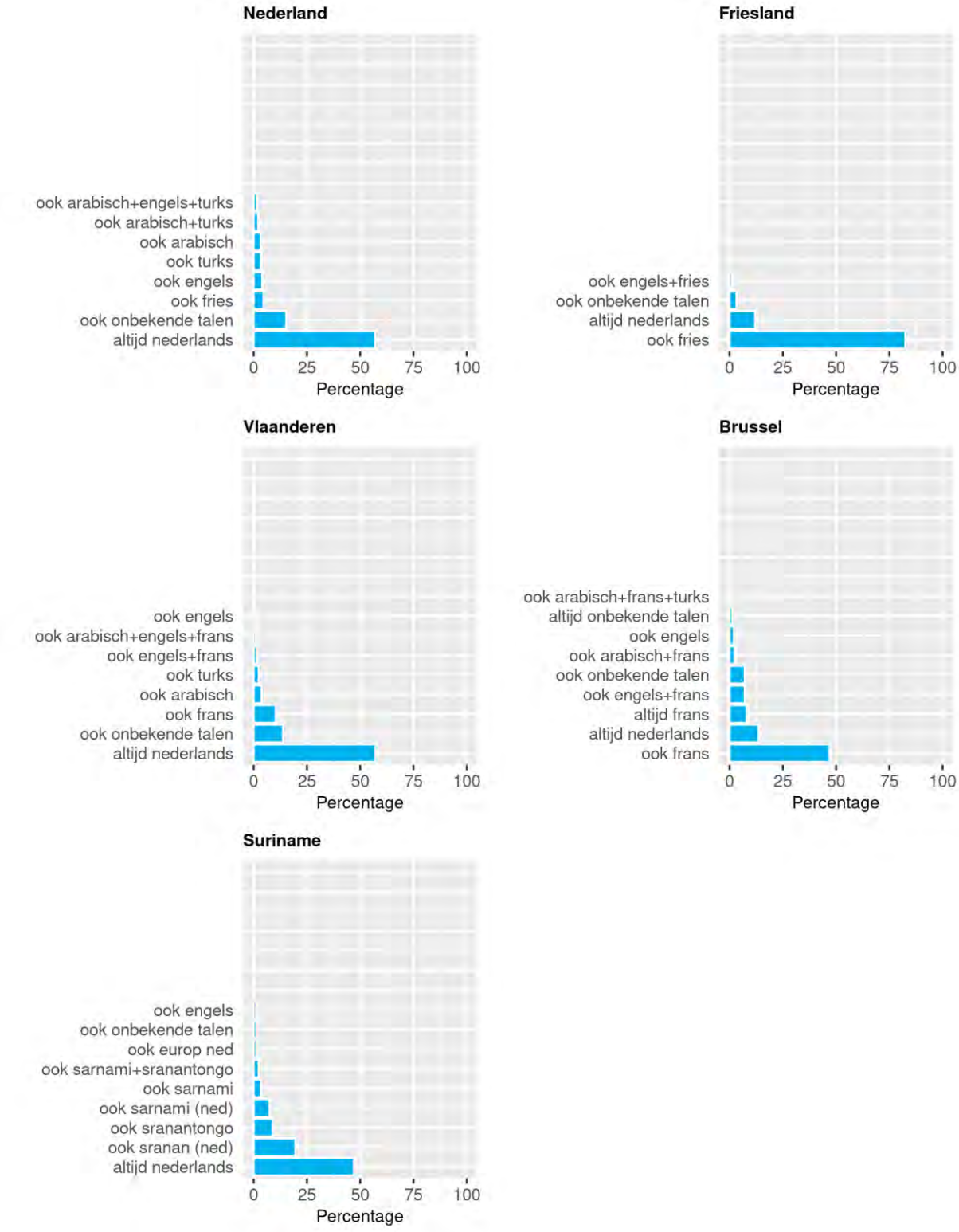
Van het Nederlandse panel zegt 57,0% altijd Nederlands te horen in de wachtkamer bij de huisarts (zie figuur 165), 15,2% hoort er ook onbekende talen, 4,7% hoort er Nederlands en Fries, 4,0% hoort Nederlands en Engels, 3,5% hoort ook Turks, 3,3% hoort ook Arabisch, 2,1% hoort Nederlands, Arabisch en Turks en 1,5% hoort ook Arabisch, Engels en Turks. In vergelijking met de nulmeting doen er zich een aantal significante ontwikkelingen voor. Ten eerste wordt er in 2020 meer altijd Nederlands gehoord bij de huisarts dan in 2016; er is een toename van 54,4% naar 57,0% (*). Verder wordt er ook meer Nederlands en Fries gehoord (3,7% in 2016 --> 4,7% in 2020 *). In de perceptie van Nederlands en Turks daarentegen heeft er een afname plaatsgevonden, van 4,5% in 2016 naar 3,5% in 2020 (*).

In Friesland zegt 82,5% Nederlands en Fries te horen bij de huisarts, 12,0% hoort er altijd Nederlands, 3,3% hoort ook onbekende talen en 1,1% hoort Nederlands, Engels en Fries. Ten opzichte van de nulmeting is er een toename in de perceptie van Nederlands en Fries, van 73,6% in 2016 naar 82,5% in 2020 (*).

In Vlaanderen zegt 57,1% van het panel altijd Nederlands te horen in de wachtkamer bij de huisarts. Dat is evenveel als bij het Nederlandse panel. Verder zegt 13,7% van de Vlaamse deelnemers ook onbekende talen te horen bij de huisarts, 10,4% hoort ook Frans, 3,7% hoort Nederlands en Arabisch, 2,4% neemt ook Turks waar, 1,4% hoort Nederlands, Engels en Frans, 1,1% hoort ook Arabisch, Engels en Frans, 1,0% hoort Nederlands en Engels (vgl. Nederland 4,0%) en 1,0% hoort ook Arabisch en Turks. In tegenstelling tot Nederland (en Friesland) speelt ook het Frans een rol. Het Engels daarentegen wordt minder gehoord dan bij het Nederlandse panel. Er zijn een aantal significante ontwikkelingen ten opzichte van de nulmeting. Sinds 2016 is er een afname in de perceptie van altijd Nederlands, van 61,0% naar 57,1% (***), een toename van de perceptie van Nederlands en Frans, van 8,1% naar 10,4% (***), een toename in de perceptie van onbekende talen, van 9,0% naar 13,7% (***) en een afname in de perceptie van Nederlands en Turks, van 3,2% naar 2,4% (*).

Van het Brusselse panel hoort 46,9% Nederlands en Frans bij de huisarts, 13,7% hoort er altijd Nederlands, 8,2% zegt altijd Frans te horen, 7,2% hoort Nederlands, Engels en Frans, 7,2% hoort ook onbekende talen, 2,4% hoort ook Arabisch en Frans, 2,1% hoort Nederlands en Engels, 1,4% hoort altijd onbekende talen en 1,0% hoort Nederlands, Arabisch, Frans en Turks bij de huisarts. Er zijn ten opzichte van de nulmeting nogal wat verschuivingen in de talen die men bij de huisarts hoort. Ten eerste is er een toename in de perceptie van altijd Frans, van 0,3% in 2016 naar 8,2% in 2020 (***). Ook Nederlands en Frans wordt nu meer gehoord dan bij de nulmeting; er is een toename van 13,9% naar 46,9% (***). Verder is er een afname in de perceptie van altijd Nederlands, van 51,8% naar 13,7% (***). Er worden nu vaker altijd onbekende talen gehoord dan vier jaar geleden; er is een toename van 0,1% naar 1,4% (**), maar Nederlands en onbekende talen worden nu minder gehoord (10,8% --> 7,2% *).

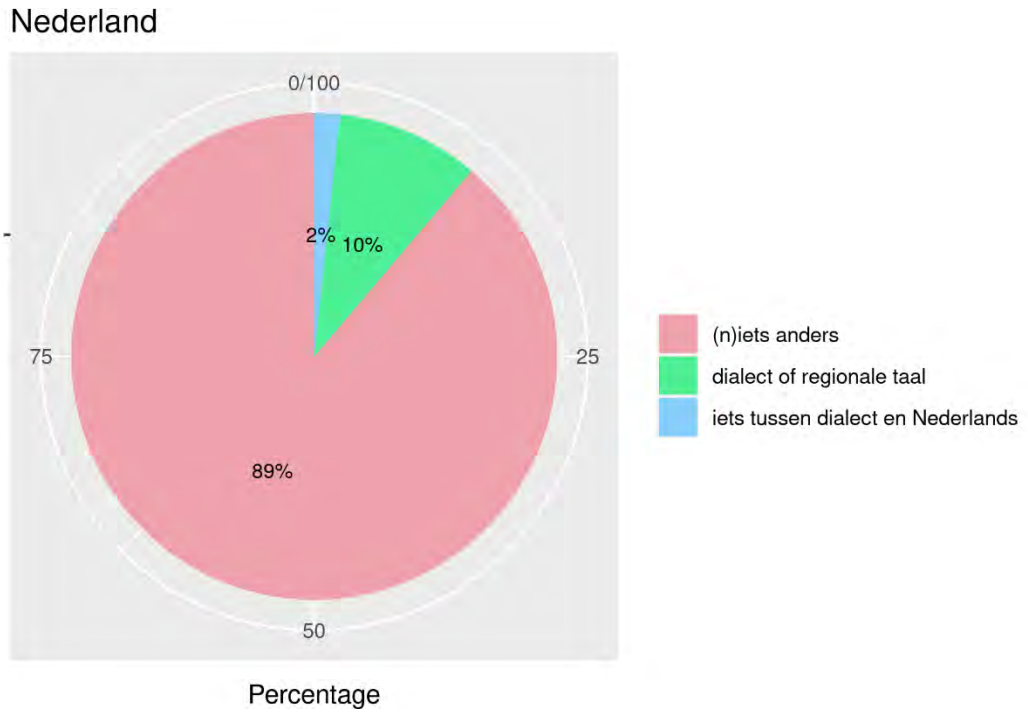
In Suriname zegt 47,1% van het panel altijd Nederlands te horen bij de huisarts. Ook Sranantongo wordt veel gehoord: 19,5% hoort ook Nederlands vermengd met Sranantongo en 9,0% hoort Nederlands en Sranantongo. Verder zegt 7,4% ook Sarnami vermengd met Nederlands te horen, 3,3% hoort Nederlands en Sarnami, 2,3% hoort Nederlands, Sarnami en Sranantongo, 1,3% hoort ook Europees Nederlands, 1,3% neemt ook onbekende talen waar en 1,2% hoort Nederlands en Engels bij de huisarts. In vergelijking met de nulmeting in 2018 hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan: er is een toename in de perceptie voor altijd Nederlands van 22,2% naar 47,1% (***), een afname van ook Aucaans van 1,1% naar 0,2% (*) en een afname van ook Sranantongo van 19,9% naar 9,0% (***).

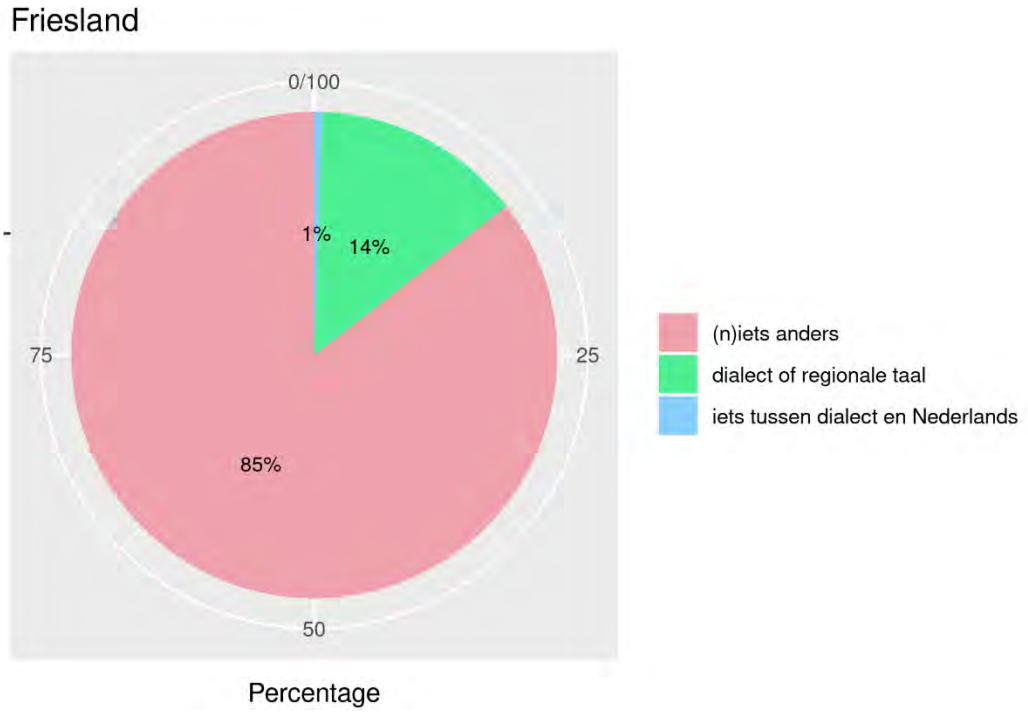
Figuur 165. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik...

Perceptie van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in de wachtkamer bij de huisarts

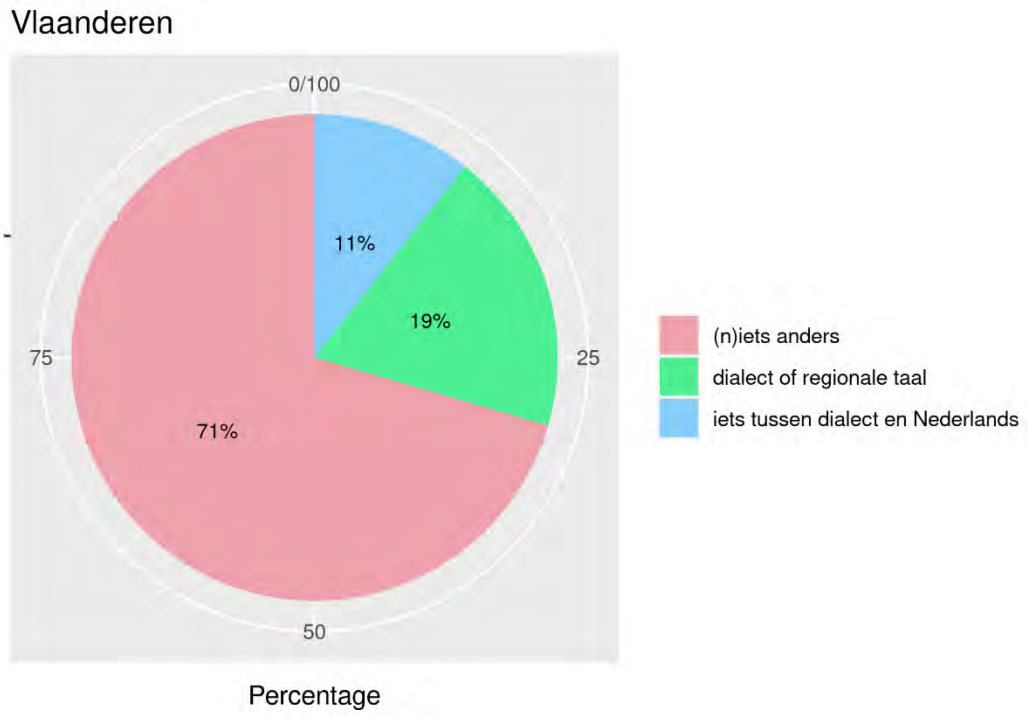
De bevindingen inzake de perceptie van niet-standaardtalige variëteiten in de wachtkamer van de huisarts worden weergegeven in de figuren 166-169. Van het Nederlandse panel zegt 9,5% dialect of een regionale taal te horen en 1,7% hoort ook tussenvariëteiten. In Friesland hoort 14,0% van het panel dialect of een regionale taal en 0,5% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Vlaanderen hoort 18,9% dialect of een regionale taal bij de huisarts en 10,6% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in, en in Brussel hoort 2,9% dialect of een regionale taal en 3,9% tussentaal. Net als in het ziekenhuis zijn het ook bij de huisarts de Vlamingen die het meest niet-standaardtalige variëteiten horen.

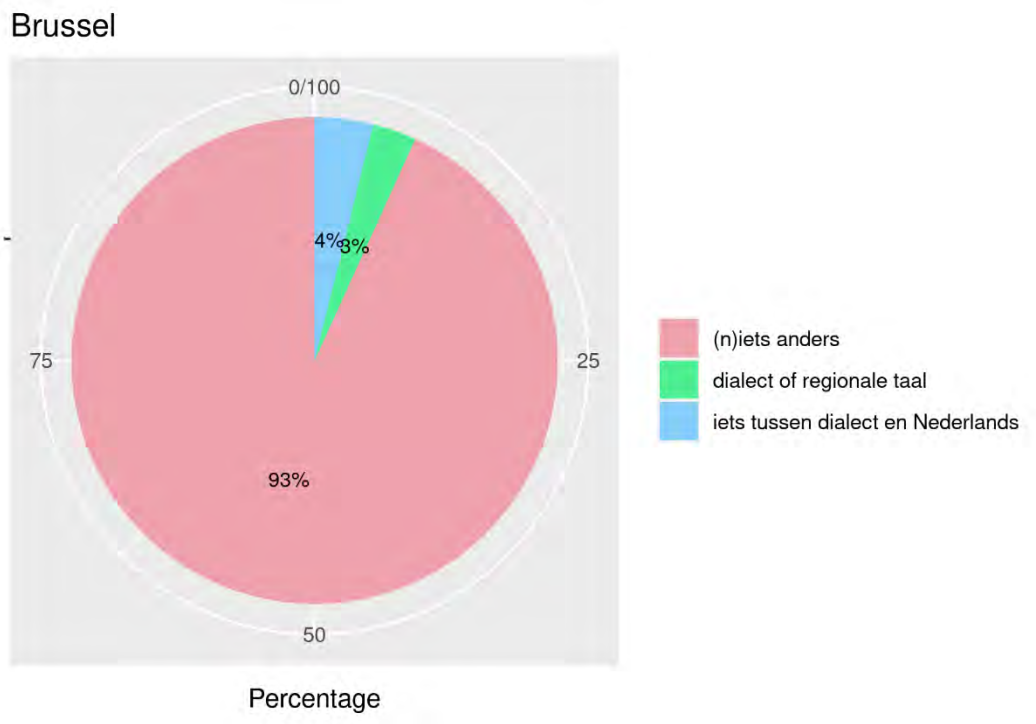
Figuur 166. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 167. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 168. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 169. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Perceptie van talen aan de kassa in de supermarkt

Welke talen horen de panelleden om zich heen in minder formele situaties (i.t.t. ziekenhuis, huisarts)? De contacten **aan de kassa in de supermarkt** (zie figuur 170) zijn een voorbeeld van minder formele situaties buitenshuis. Van het Nederlands panel zegt 45,1% dat ze altijd Nederlands horen in die situatie. Dat is minder dan in het ziekenhuis (57,0%) en bij de huisarts (50,0%). 19,4% van het panel zegt ook onbekende talen te horen in de supermarkt, 6,5% hoort Nederlands en Engels (vgl. 4,9% in het ziekenhuis, 4,0% bij de huisarts), 4,6% hoort Nederlands en Fries, 3,4% hoort ook Arabisch, 2,8% hoort ook Turks, 1,5% hoort Nederlands, Arabisch, Engels en Turks, 1,1% hoort Nederlands, Arabisch en Turks en 1,0% hoort ook Pools in de supermarkt. Ten opzichte van de nulmeting hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan. Er is een toename in de perceptie van altijd Nederlands, van 41,7% in 2016 naar 45,1% in 2020 (**). Verder is er een toename in de perceptie van Nederlands en Engels van 4,0% naar 6,5% (***), een toename in de perceptie van Nederlands en Fries van 3,4% naar 4,6% (**) en een afname in de perceptie van Nederlands en Pools van 1,8% naar 1,0% (**).

Van het Friese panel zegt 82,8% Nederlands en Fries te horen in de supermarkt, 10,8% hoort er altijd Nederlands, 4,3% hoort ook onbekende talen en 1,1% hoort ook Duits, Engels en Fries. Ten opzichte van de nulmeting vier jaar geleden wordt er nu meer Nederlands en Fries gehoord; er is een toename van 66,9% naar 82,8% (***).[207]

Van de Vlaamse deelnemers geeft 40,5% aan altijd Nederlands te horen aan de kassa in de supermarkt (vgl. Nederland 45,1%), 20,6% hoort ook onbekende talen, 12,7% hoort Nederlands en Frans, 4,3% hoort ook Arabisch, 2,6% hoort Nederlands en Turks, 1,9% hoort Nederlands, Engels en Frans, 1,7% hoort Nederlands en Engels (vgl. Nederland 6,5%), 1,5% hoort ook Arabisch, Engels en Frans en 1,1% hoort ook Arabisch en

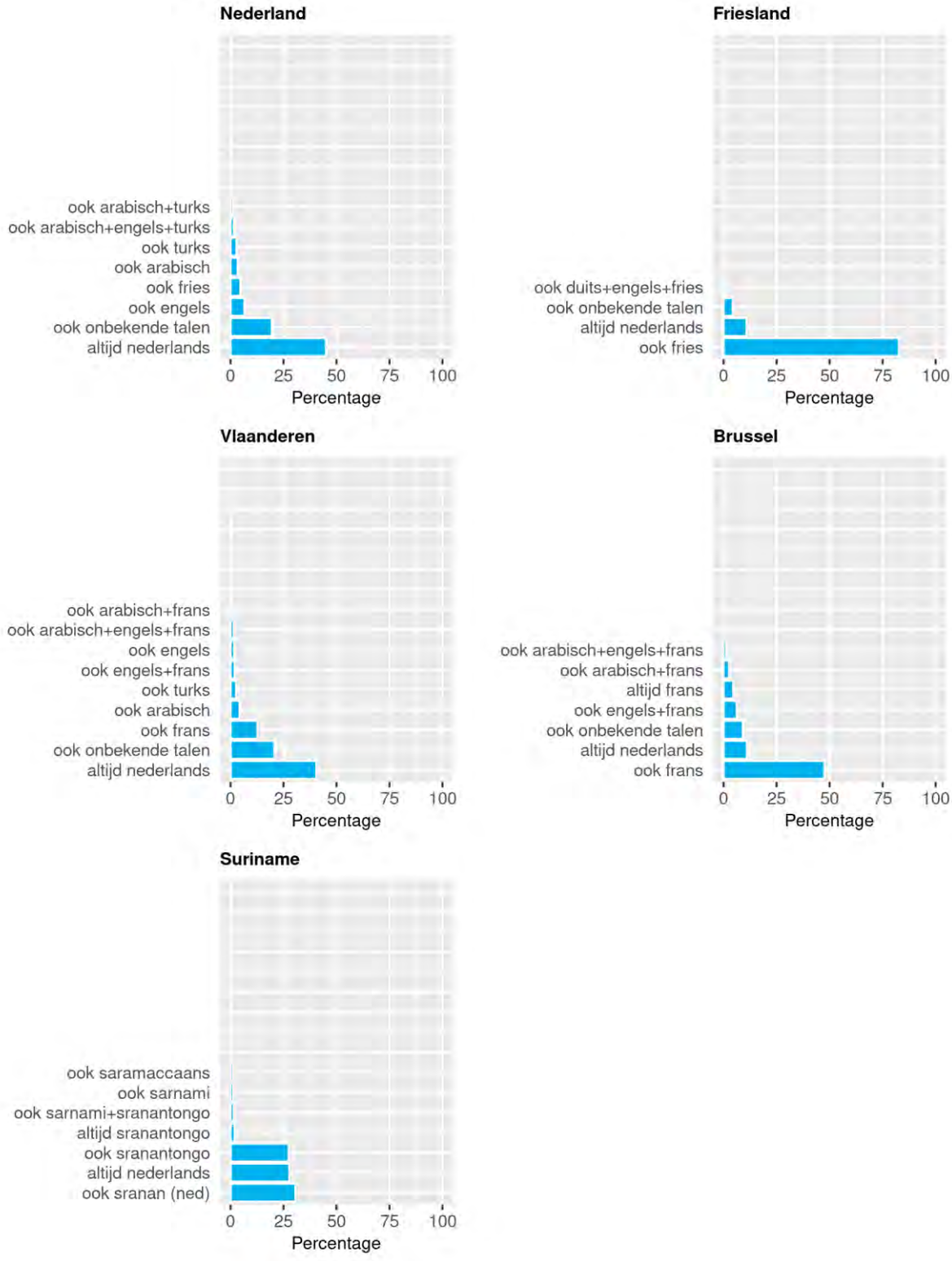
[207] Die toename vond eigenlijk vooral plaats tussen 2016 en 2018 (66,9% --> 81,8% ***).

Frans. De volgende ontwikkelingen ten opzichte van de nulmeting zijn significant: er is een toename in de perceptie van Nederlands en Engels van 1,1% naar 1,7% (*)[208], een toename in de perceptie van Nederlands en Frans van 9,4% naar 12,7% (***)[209], een toename in de perceptie van onbekende talen van 15,3% naar 20,6% (***) en een afname in de perceptie van Nederlands en Turks van 3,6% naar 2,6% (**).

In Brussel hoort 47,6% van de deelnemers Nederlands en Frans in de supermarkt. Dat is evenveel als in het ziekenhuis (47,0%) en bij de huisarts (46,9%). Verder hoort 11,0% van de Brusselse deelnemers altijd Nederlands in de supermarkt, 9,1% hoort ook onbekende talen, 6,1% hoort ook Engels en Frans, 4,5% hoort altijd Frans (vgl. 3,5% in het ziekenhuis), 2,6% hoort ook Arabisch en Frans, 1,3% hoort ook Arabisch, Engels en Frans en 1,0% hoort ook Arabisch, Engels, Frans en Turks. Sinds de nulmeting hebben de volgende evoluties plaatsgevonden: er wordt nu meer altijd Frans gehoord dan in 2016; er is een toename van 0,2% naar 4,5% (***). Verder is de perceptie van altijd Nederlands afgenomen, van 35,0% naar 11,0% (***). De perceptie van Nederlands en Frans is daarentegen toegenomen, van 15,1% naar 47,6% (***). Ten slotte is de perceptie van onbekende talen afgenomen van 16,5% naar 9,1% (***).

Van het Surinaamse panel hoort het grootste deel, namelijk 30,6%, Nederlands vermengd met Sranantongo in de supermarkt. Verder hoort 27,7% altijd Nederlands, 27,4% hoort Nederlands en Sranantongo, 2,0% hoort altijd Sranantongo, 1,5% hoort ook Sarnami en Sranantongo, 1,3% hoort ook Sarnami, 1,2% hoort ook Saramaccaans, 1,0% hoort ook onbekende talen en 1,0% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands. Vooral de hoge mate van perceptie van Sranantongo valt op. Nochtans blijkt uit de vergelijking met de nulmeting dat de perceptie van Nederlands en Sranantongo is afgenomen, van 46,6% naar 27,4% (***). Verder is de perceptie van altijd Nederlands toegenomen, van 10,4% naar 27,7% (***).

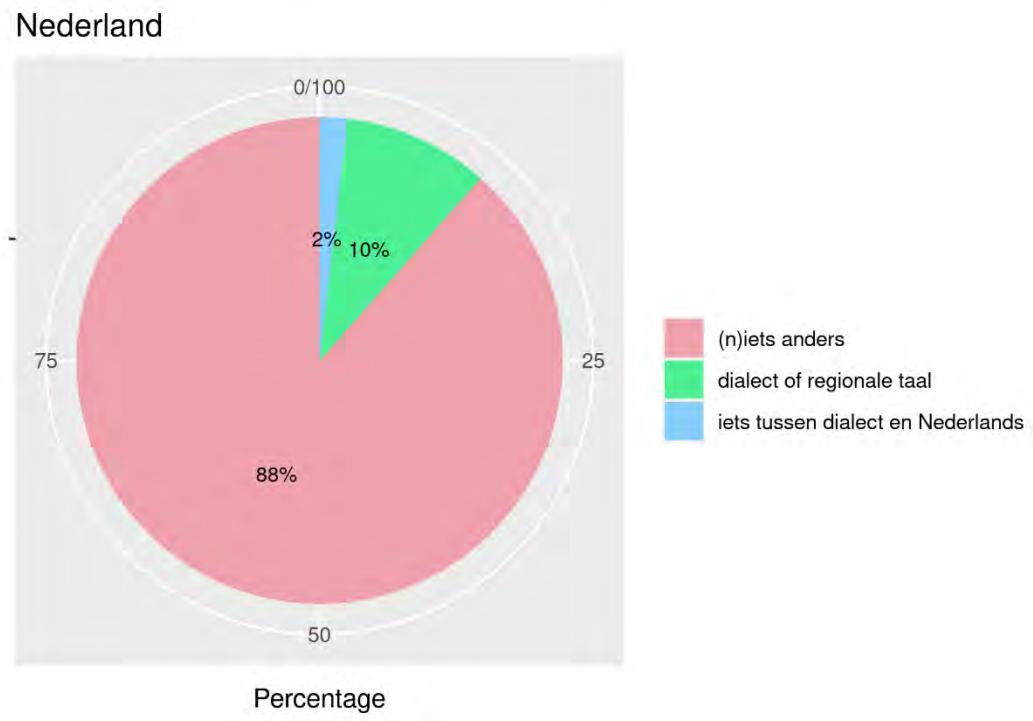
[208] Deze toename van ook Engels vond vooral vóór 2018 plaats (1,1% --> 2,0% **).
[209] De toename van ook Frans vond vooral vóór 2018 plaats (9,4% --> 12,0% **).

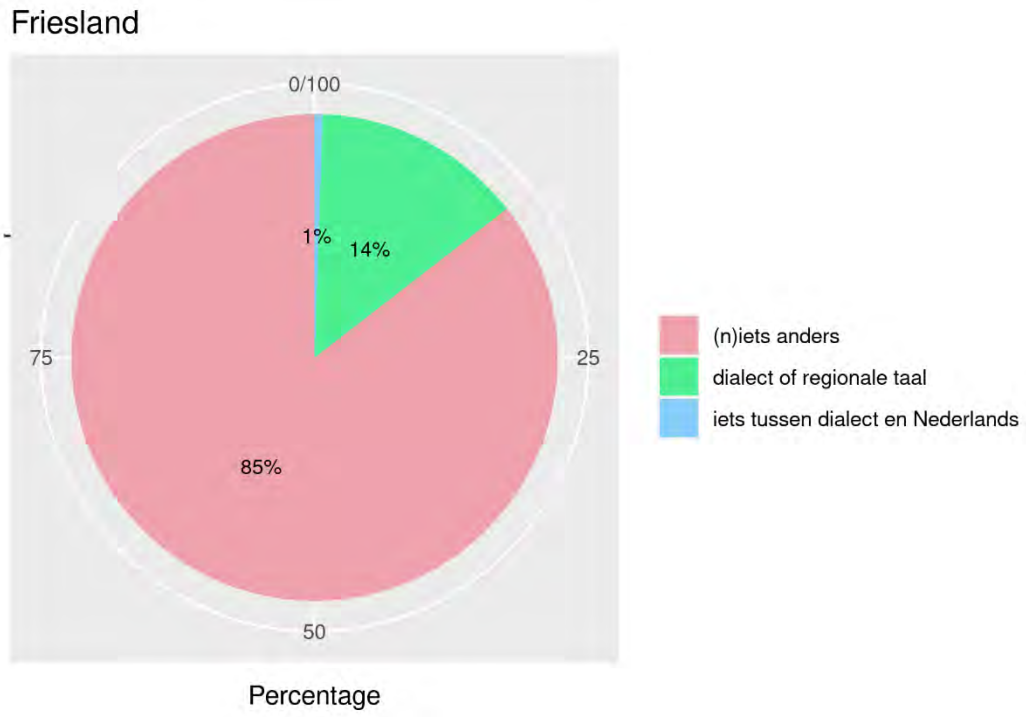
Figuur 170. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik om me heen...

Perceptie van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten aan de kassa in de supermarkt

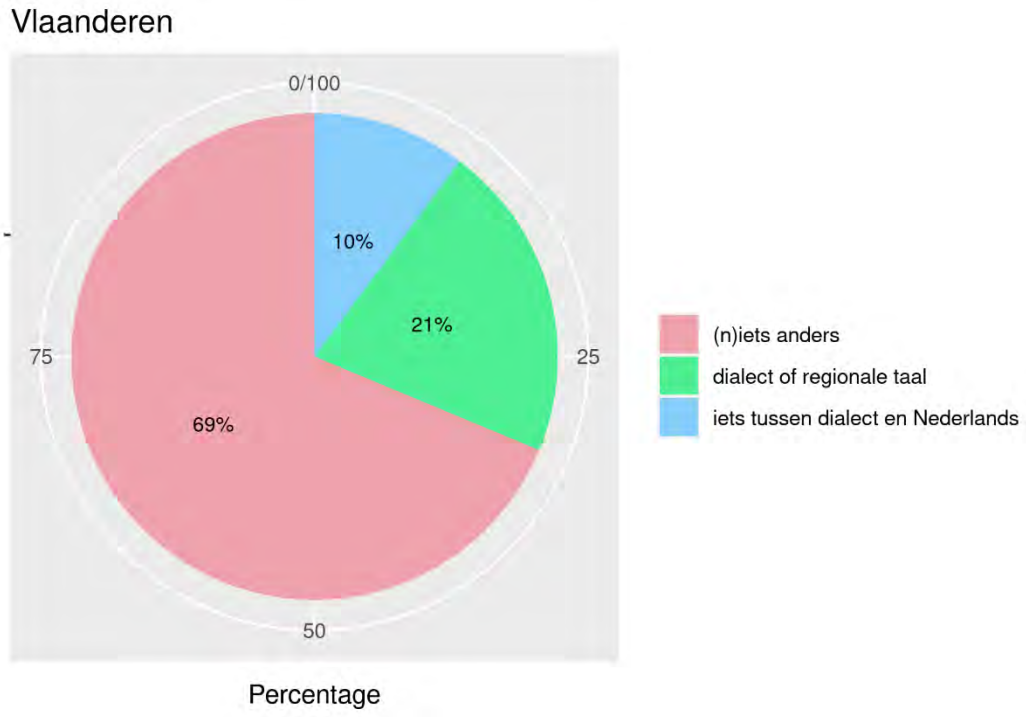
De perceptie van niet-standaardvariëteiten aan de kassa in de supermarkt wordt weergegeven in de figuren 171-174. In Nederland hoort 9,7% van de panelleden dialect of een regionale taal in de supermarkt en 1,8% hoort er een tussenvariëteit. In Friesland hoort 14,0% dialect of een regionale taal en 0,5% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. Van de Vlaamse deelnemers hoort 21,1% dialect of een regionale taal en 10,2% hoort tussentaal. In Brussel zegt 2,6% dialect of een regionale taal te horen in de supermarkt en 3,2% hoort er tussentaal. Opnieuw worden er in Vlaanderen het vaakst niet-standaardvariëteiten gehoord.

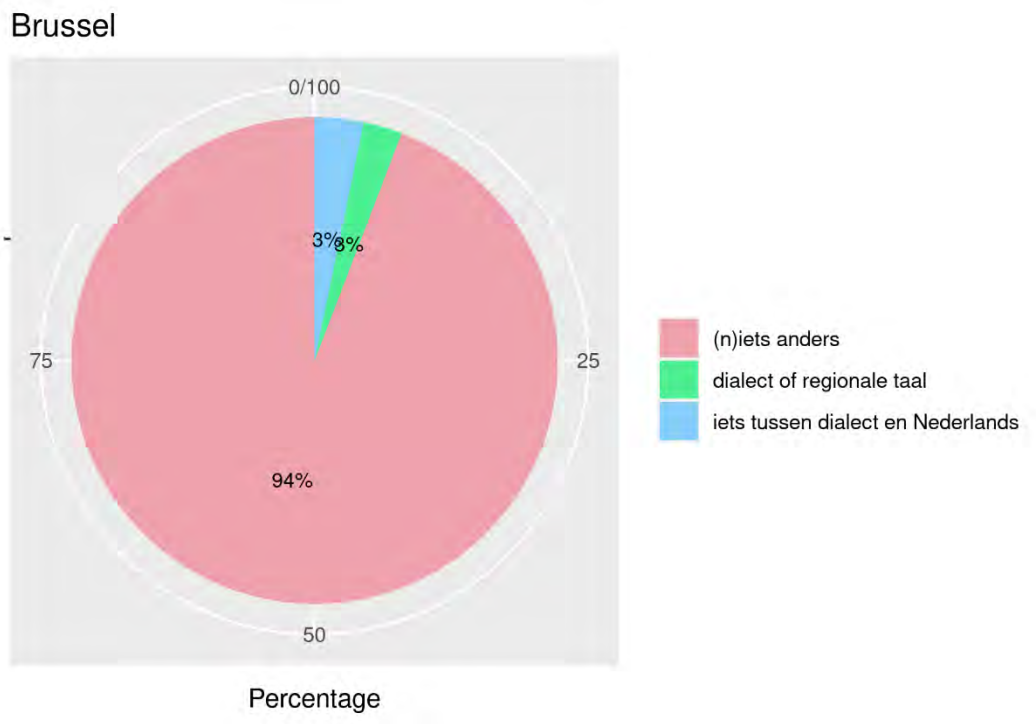
Figuur 171. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik om me heen... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 172. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik om me heen... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 173. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik om me heen... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 174. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik om me heen... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Perceptie van talen (op straat) in de buurt waar deelnemers wonen

Figuur 175 presenteert de talen die de StaatNed-deelnemers horen op straat in de buurt waar ze wonen. Van het Nederlands panel zegt 52,9% altijd Nederlands te horen, 15,5% hoort ook onbekende talen, 5,3% hoort ook Engels, 4,5% hoort ook Fries, 3,1% hoort ook Arabisch, en 2,3% hoort ook Turks. Ten opzichte van de nulmeting zijn er een aantal significante evoluties. Ten eerste is er een toename in de perceptie van Nederlands en Engels, van 3,6% in 2016 naar 5,3% in 2020 (***). Verder wordt er nu meer Nederlands en Fries gehoord dan in 2016, er is een toename van 3,6% naar 4,6% (*). Ten slotte is de perceptie van Nederlands en Turks afgenomen van 3,1% naar 2,3% (*).[210]

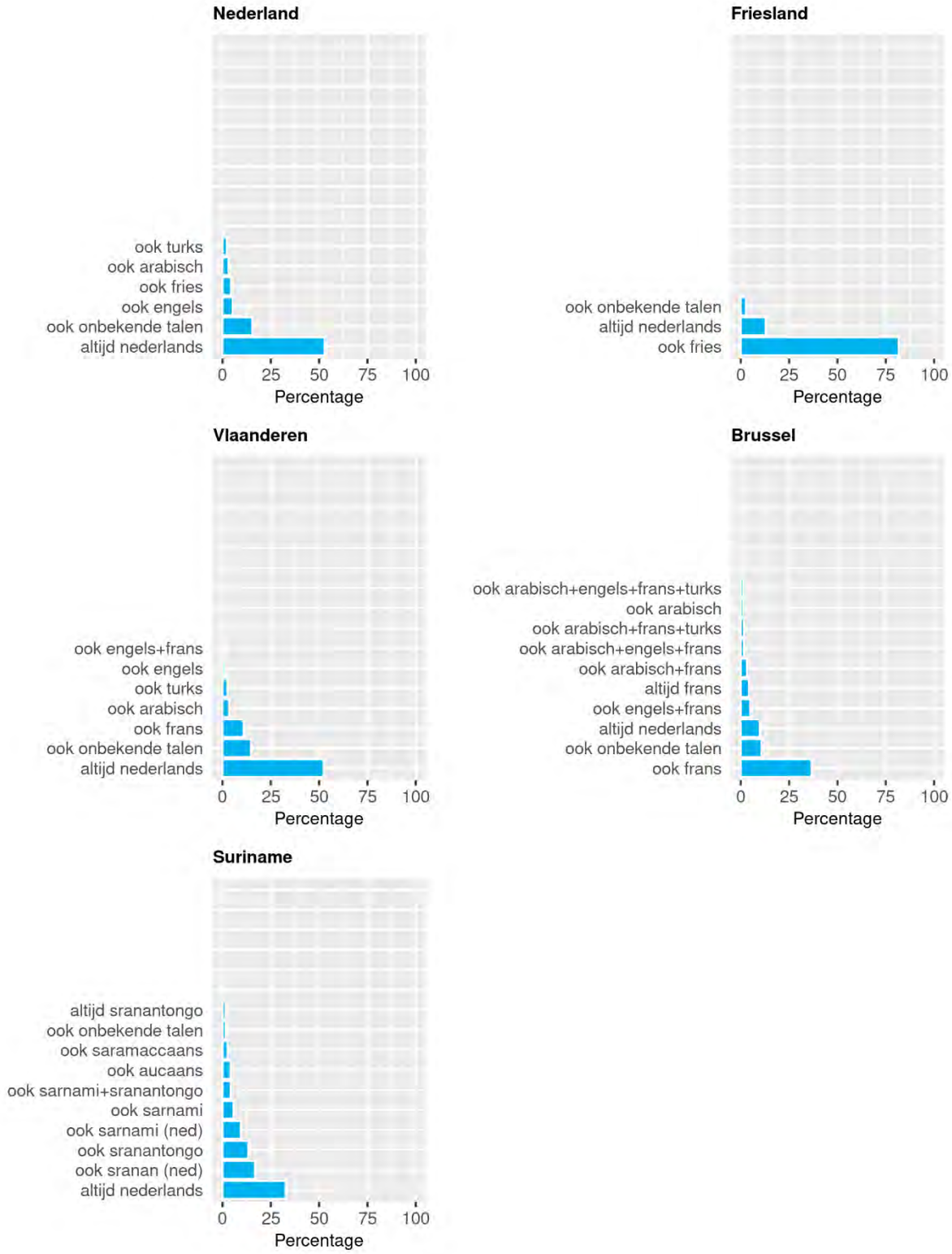
In Friesland hoort 81,7% van de deelnemers Nederlands en Fries op straat in hun buurt. Verder hoort 12,9% er altijd Nederlands en 2,7% hoort ook onbekende talen. In vergelijking met 2016 is er een toename in de perceptie van ook Fries, van 69,2% naar 81,7% (**).[211]

Van het Vlaamse panel hoort 52,4% altijd Nederlands in de eigen buurt, 14,8% hoort Nederlands en onbekende talen, 11,0% hoort Nederlands en Frans, 3,4% hoort ook Arabisch, 2,5% hoort ook Turks, 1,3% hoort ook Engels en 1,1% hoort Nederlands, Engels en Frans. Ten opzichte van 2016 is de perceptie van Nederlands en Frans toegenomen, van 7,1% naar 11,0% (***)[212], alsook de perceptie van Nederlands en onbekende talen (11,5% --> 14,8% ***), terwijl de perceptie van Nederlands en Turks is afgenomen van 4,0% naar 2,5% (***).

[210] Die afname van de perceptie van ook Turks vond vooral plaats vóór 2018 (3,1% --> 2,3% *).
[211] Die toename vond vooral plaats vóór 2018 (69,1% --> 79,6% *).
[212] De toename vond vooral plaats vóór 2018 (7,1% --> 9,3% **).

In Brussel hoort het grootste deel van het panel, namelijk 36,7%, Nederlands en Frans op straat in de eigen buurt. Verder hoort 10,7% ook onbekende talen, 9,7% hoort altijd Nederlands, 4,9% hoort Nederlands, Engels en Frans, 4,2% hoort altijd Frans en 3,2% hoort Nederlands, Arabisch en Frans. Verder worden de volgende talen(combinaties) nog genoemd: ook Arabisch, Engels en Frans (1,6%), ook Arabisch, Frans en Turks (1,6%), ook Arabisch (1,3%), ook Arabisch, Engels, Frans en Turks (1,3%), altijd onbekende talen (1,0%), ook Arabisch, Frans en Pools (1,0%) en ook Arabisch, Frans, Pools en Turks (1,0%). Ten opzichte van de nulmeting hebben zich de volgende veranderingen voorgedaan: de perceptie van altijd Frans is toegenomen tussen 2016 (0,4%) en 2020 (4,2% ***), de perceptie van altijd Nederlands daarentegen, is afgenomen van 42,2% naar 9,7% (***), de perceptie van Nederlands en Arabisch is ook afgenomen, van 4,5% in 2016 naar 1,3% in 2020 (**), en de perceptie van Nederlands en Frans ten slotte, is toegenomen van 11,0% naar 36,7% (***).

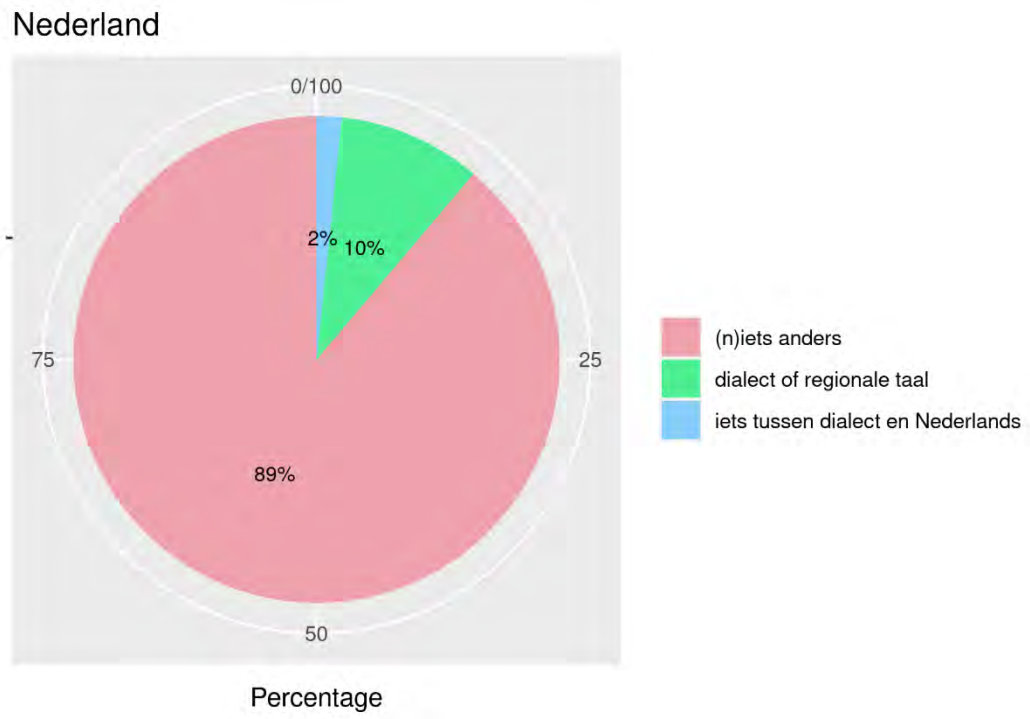
Van de Surinaamse deelnemers hoort 32,8% altijd Nederlands op straat in de eigen buurt, 16,9% hoort ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 13,4% hoort Nederlands en Sranantongo, 9,5% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands, 5,7% hoort ook Sarnami, 4,3% hoort ook Sarnami en Sranantongo, 4,1% hoort Nederlands en Aucaans, 2,6% hoort ook Saramaccaans, 1,6% hoort ook onbekende talen en 1,5% hoort altijd Sranantongo. Sinds de nulmeting hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan: de perceptie van altijd Nederlands is toegenomen van 11,5% naar 32,8% (***), de perceptie van Sranantongo daarentegen, is afgenomen van 20,2% naar 13,4% (***) en de perceptie van ook onbekende talen is toegenomen van 0,4% naar 1,6% (*).

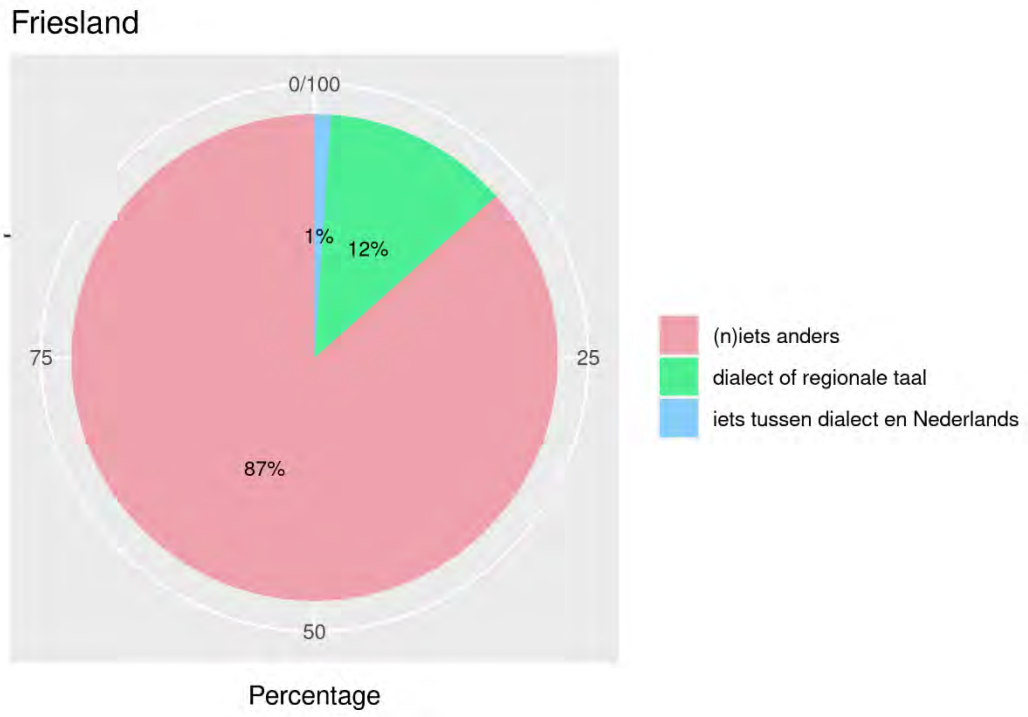
Figuur 175. In de buurt waar ik woon, hoor ik op straat…

Perceptie van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten (op straat) in de buurt waar deelnemers wonen

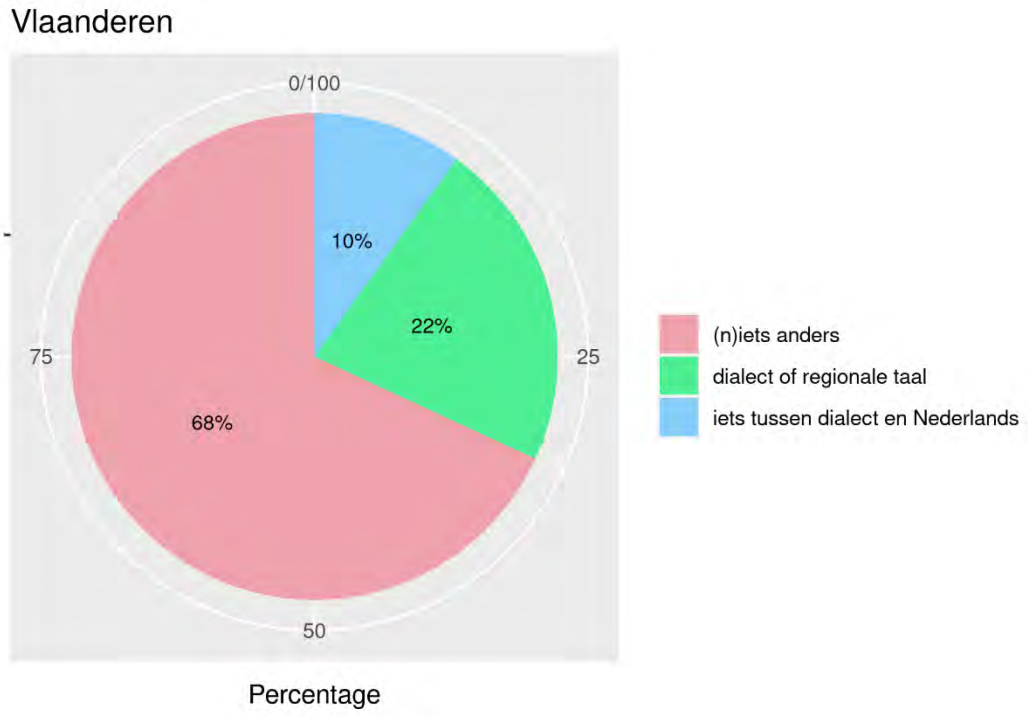
De figuren 176-179 presenteren de bevindingen inzake de perceptie van niet-standaardvariëteiten op straat in de buurt waar men woont. Van het Nederlandse panel zegt 9,5% dialect of een regionale taal te horen en 1,7% hoort een tussenvariëteit. In Friesland hoort 12,4% dialect of een regionale taal en 1,1% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Vlaanderen hoort 22,0% dialect of een regionale taal en 9,9% hoort er tussentaal. Van de Brusselse deelnemers hoort 2,6% dialect of een regionale taal en 4,2% hoort tussentaal in de eigen buurt.

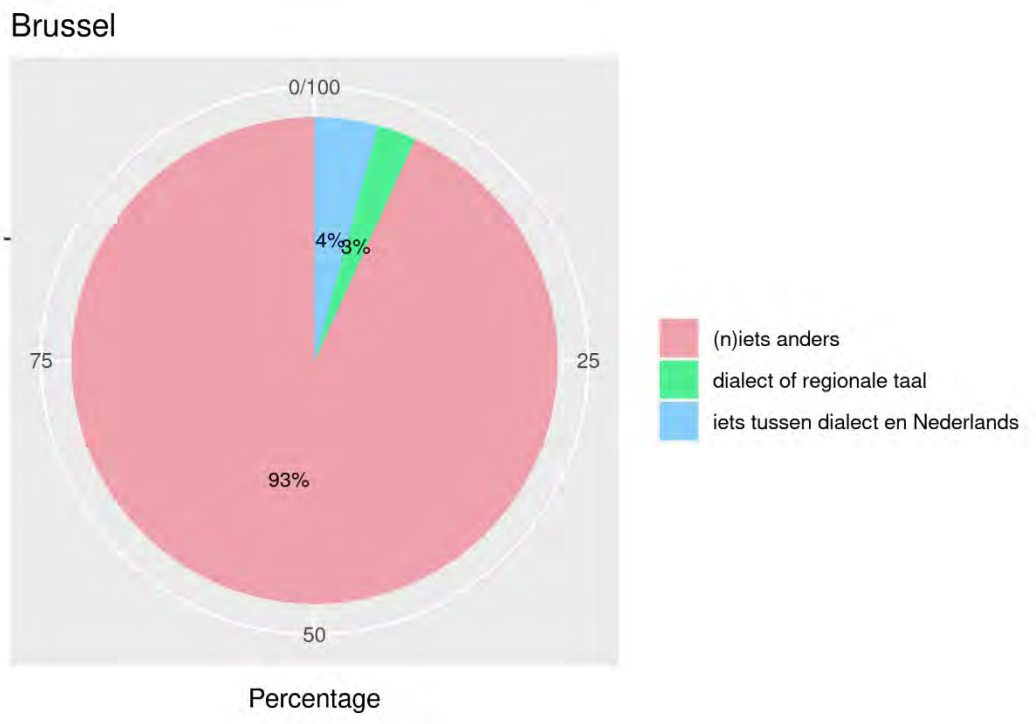
Figuur 176. In de buurt waar ik woon, hoor ik op straat... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 177. In de buurt waar ik woon, hoor ik op straat... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 178. In de buurt waar ik woon, hoor ik op straat... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 179. In de buurt waar ik woon, hoor ik op straat... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Besluit

We kunnen de belangrijkste longitudinale bevindingen met betrekking tot de perceptie van talen door de StaatNed-panelleden in de vier besproken situaties als volgt **samenvatten**:

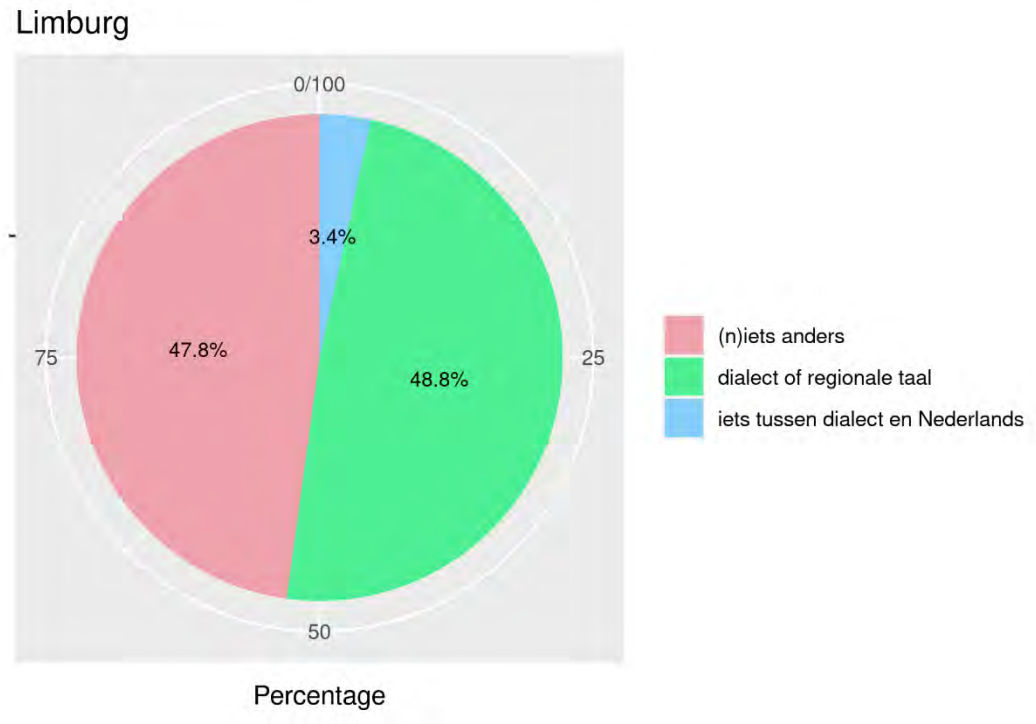
- Nederland: meer altijd Nederlands
  meer Nederlands en Engels
  meer Nederlands en Fries
  minder Nederlands en Turks
- Friesland: meer Nederlands en Fries
- Vlaanderen: minder altijd Nederlands
  meer Nederlands en Frans
  minder Nederlands en Turks
- Brussel: minder altijd Nederlands
  meer altijd Frans
  meer Nederlands en Frans
- Suriname meer altijd Nederlands
  minder Nederlands en Sranantongo

Volgens de perceptie van de deelnemers, heeft het Engels in Nederland meer terrein gewonnen, terwijl dat in Vlaanderen en Brussel geldt voor het Frans. Opvallend is de achteruitgang van de perceptie van 'ook Turks', zowel in Nederland als in Vlaanderen. Allicht houdt dit resultaat verband met de omvang en samenstelling van het panel. Bovendien kan het zo zijn dat Turks niet langer meteen de eerste taal is waaraan de panelleden denken, doordat er nu bijvoorbeeld andere talen zijn die er de laatste jaren zijn bijgekomen.

De perceptie van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten buitenshuis door de Limburgse, Nedersaksische en Friese panelleden

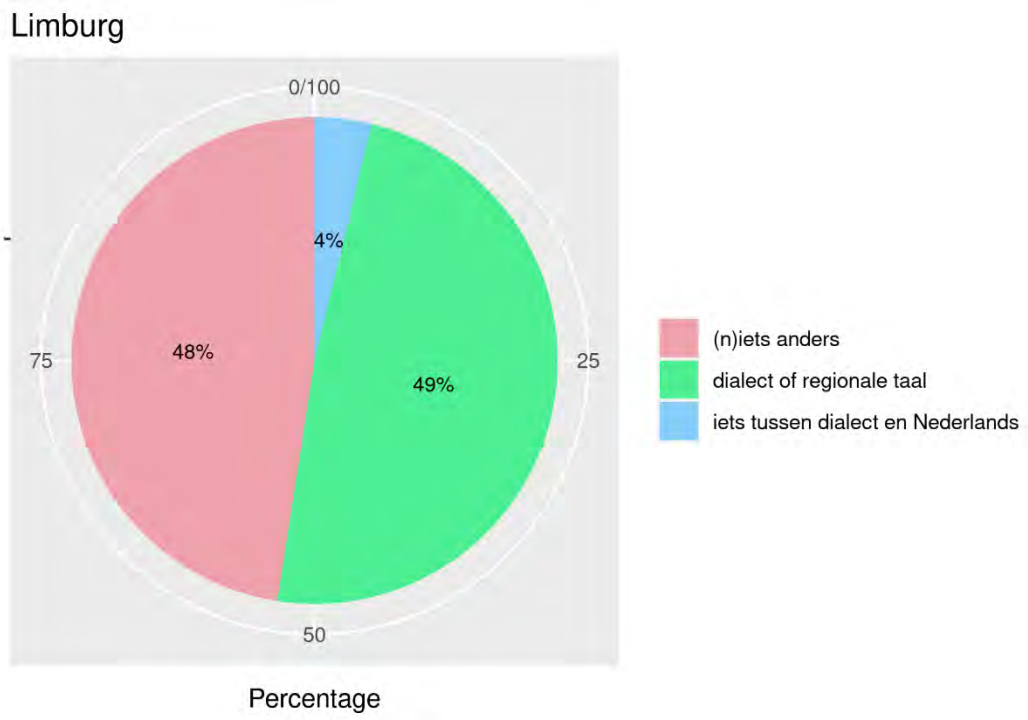
In wat volgt bespreken we kort de perceptie van niet-standaardvariëteiten in de omgeving (buitenshuis) door de **Limburgse en Nedersaksische deelnemers**, en we vergelijken de resultaten met de perceptie van het **Fries**. In de figuren 180-184 worden de resultaten van de Limburgse panelleden gepresenteerd en in de figuren 185-189 de resultaten van de Nedersaksische panelleden.

Figuur 180 geeft weer in welke mate de Limburgse panelleden niet-standaardvariëteiten horen in situaties buitenshuis in het algemeen: 48,8% van het Limburgse panel zegt dialect of een regionale taal te horen, 3,4% verklaart iets tussen dialect en Algemeen Nederlands te horen en 47,8% zegt (n)iets anders te horen. Meer bepaald hoort 48,7% van de Limburgse deelnemers dialect of een regionale taal in het ziekenhuis (figuur 181) en 3,8% hoort iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[213] In de wachtkamer van de huisarts (figuur 182) wordt door 48,7% van de Limburgers dialect of een regionale taal gehoord en door 3,4% een tussenvariëteit.[214] Aan de kassa in de supermarkt (figuur 183) hoort 49,1% van de Limburgers dialect en regionale taal en 3,4% hoort een tussenvariëteit.[215] In de buurt waar men woont (figuur 184) hoort 48,7% van de Limburgse panelleden dialect of een regionale taal en 3,0% een tussenvariëteit.[216] De perceptie van niet-standaardvariëteiten door de Limburgers ligt gemiddeld iets hoger (nl. rond de 50%) dan het spreken ervan (nl. schommelt tussen 28% en 46%).

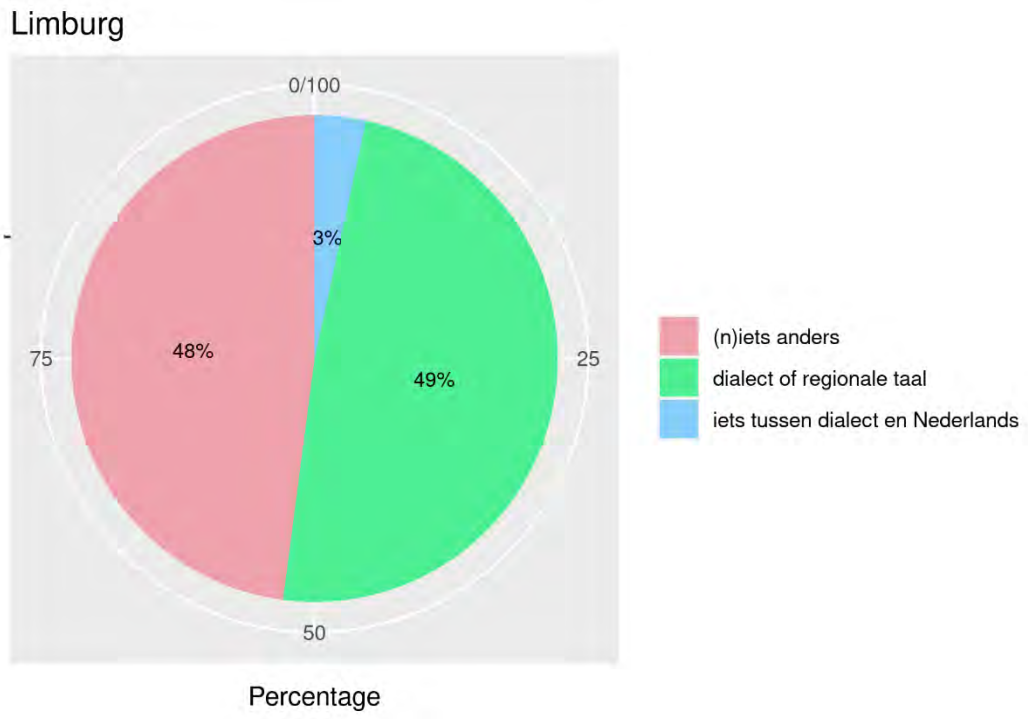

Figuur 180. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

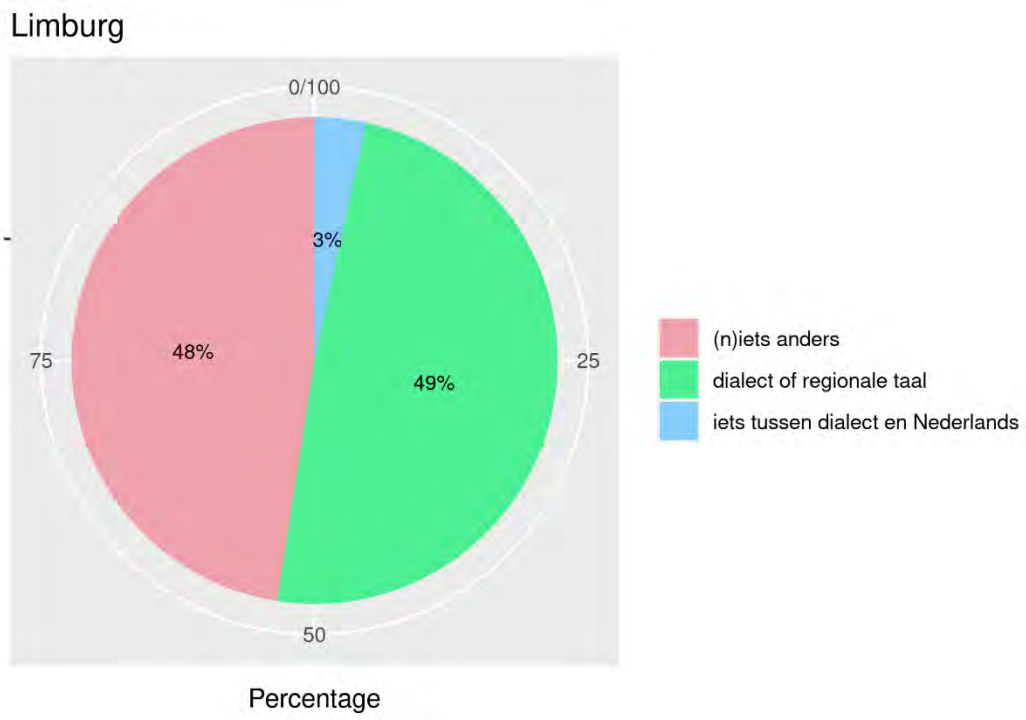
[213] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 48,7 + 3,8 = 52,5%.
[214] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 48,7 + 3,4 = 52,1%.
[215] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 49,1 + 3,4 = 52,5%.
[216] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 48,7 + 3,0 = 51,7%.

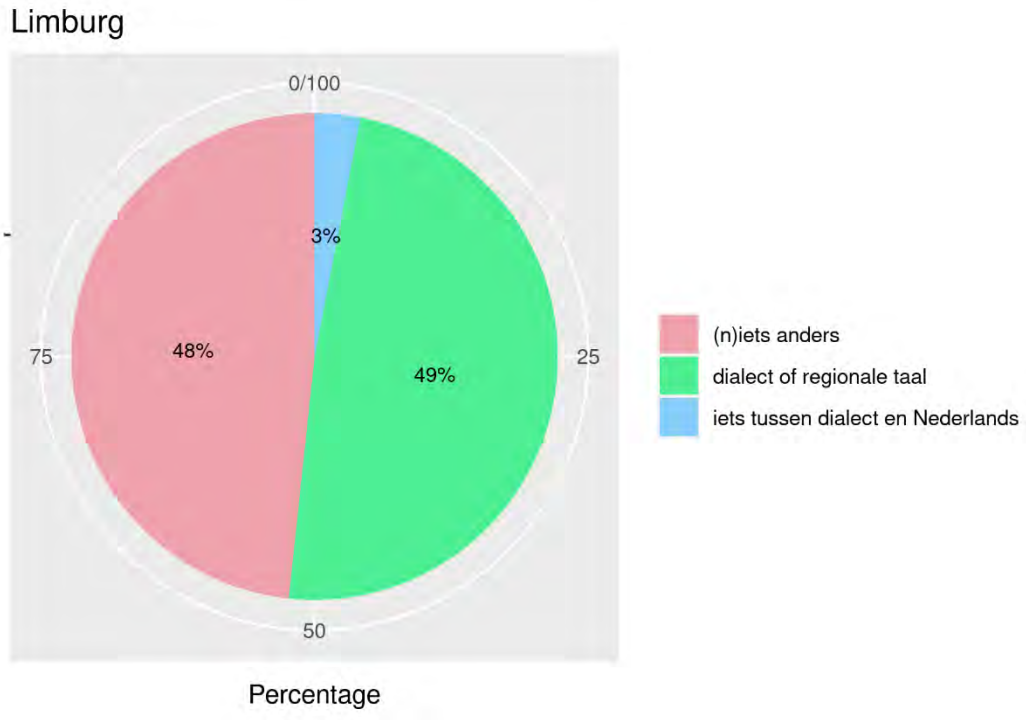
Figuur 181. In het ziekenhuis hoor ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 182. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

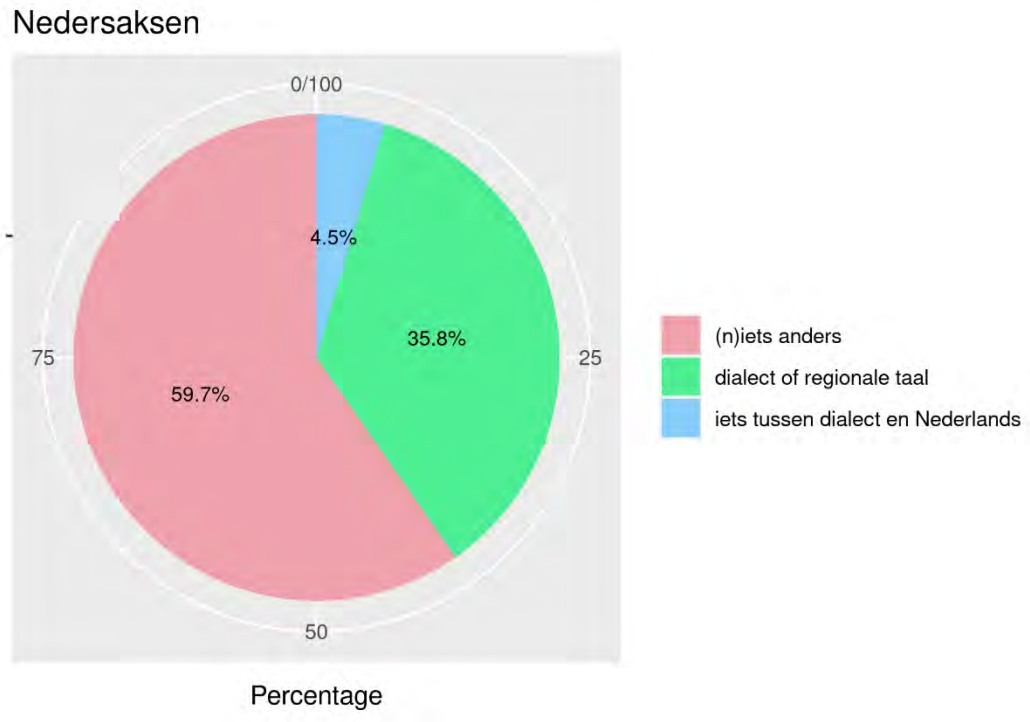

Figuur 183. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

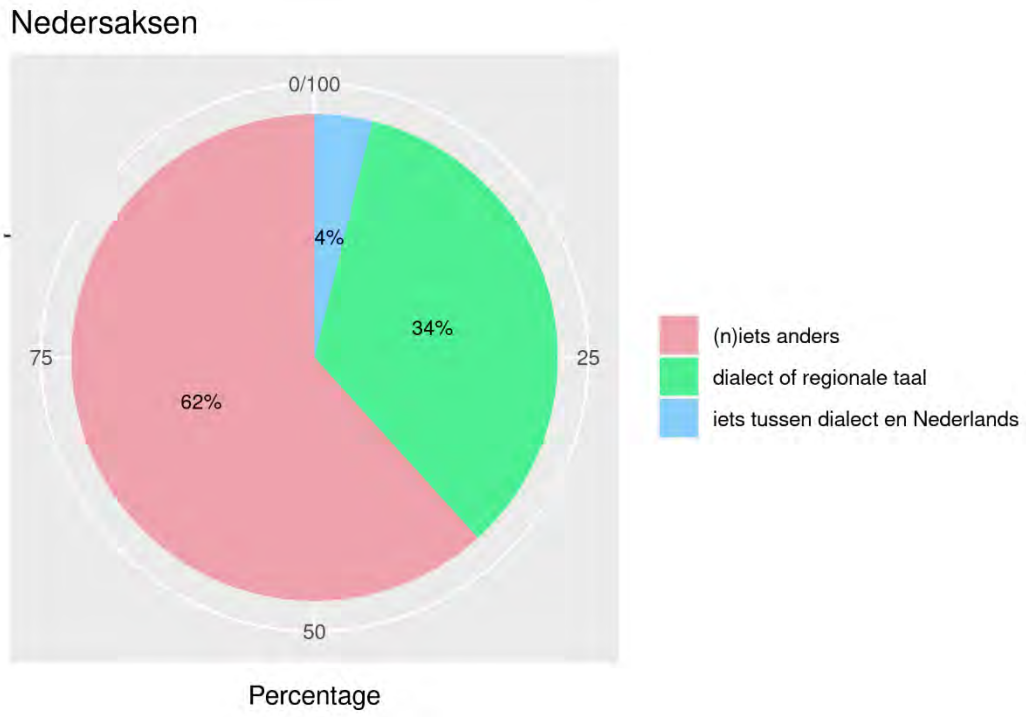
Figuur 184. In de buurt waar ik woon hoor ik op straat (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Van de Nedersaksische deelnemers (figuur 185) hoort 35,8% dialect of een regionale taal om zich heen in situaties buitenshuis in het algemeen, 4,5% hoort een tussenvariëteit en 59,7% hoort (n)iets anders. Meer bepaald zegt 34,4% van de Nedersaksische panelleden dialect of een regionale taal te horen in het ziekenhuis (figuur 186) en 3,8% hoort een tussenvariëteit.[217] In de wachtkamer van de huisarts (figuur 187) hoort 35,9% van de deelnemers dialect of een regionale taal en 4,3% een tussenvariëteit.[218] Aan de kassa in de supermarkt (figuur 188) hoort 36,8% dialect en regionale taal en 4,8% hoort een tussenvariëteit.[219] In de buurt waar men woont (figuur 189) hoort 35,9% van de Nedersaksische deelnemers dialect of een regionale taal en 5,3% hoort er een tussenvariëteit.[220] Opvallend is dat de perceptie van niet-standaardvariëteiten door de Nedersaksische deelnemers (nl. schommelt rond de 40%) een stuk hoger ligt dan het spreken ervan (nl. schommelt tussen 6% en 21%).

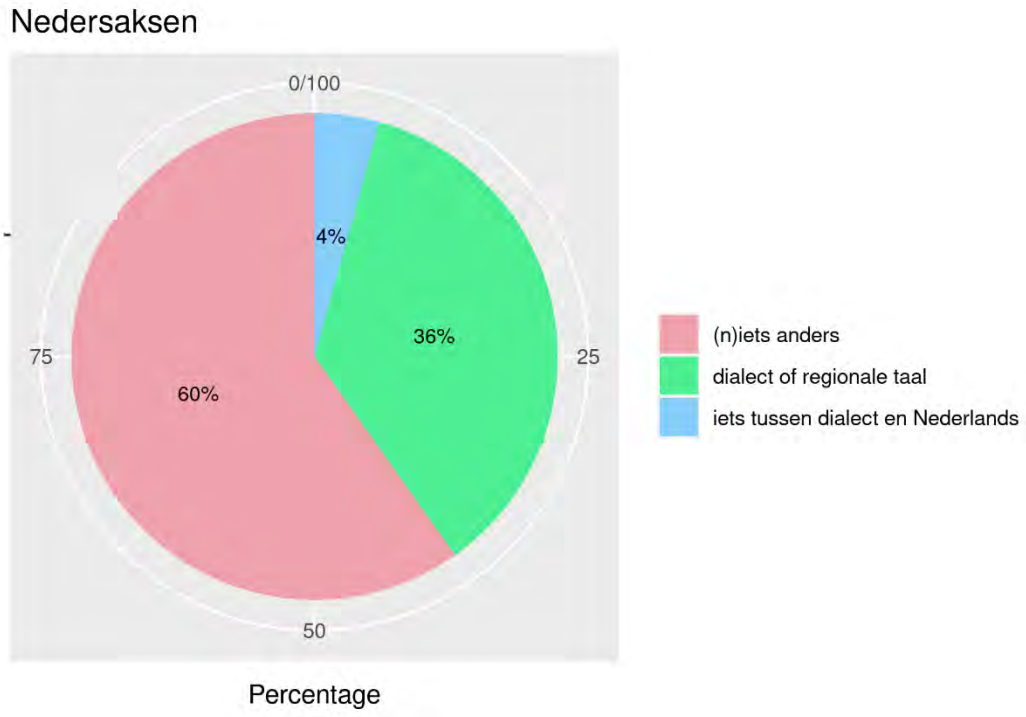

Figuur 185. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

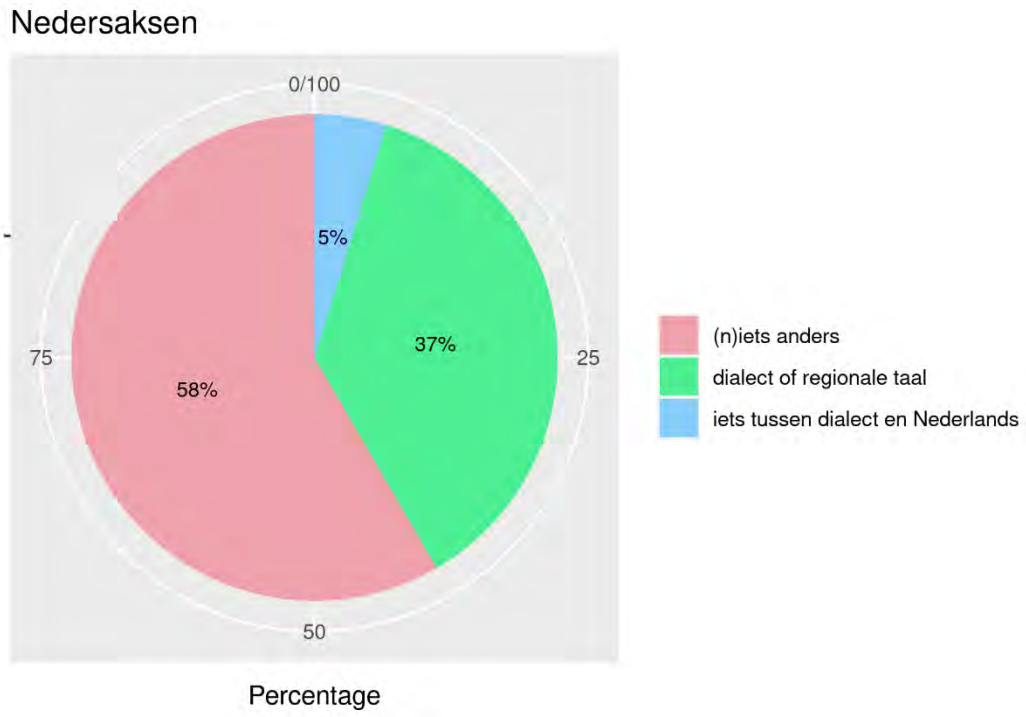
[217] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 34,4 + 3,8 = 38,2%.
[218] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 35,9 + 4,3 = 40,2%.
[219] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 36,8 + 4,8 = 41,6%.
[220] De som van 'dialect of een regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 35,9 + 5,3 = 41,2%.

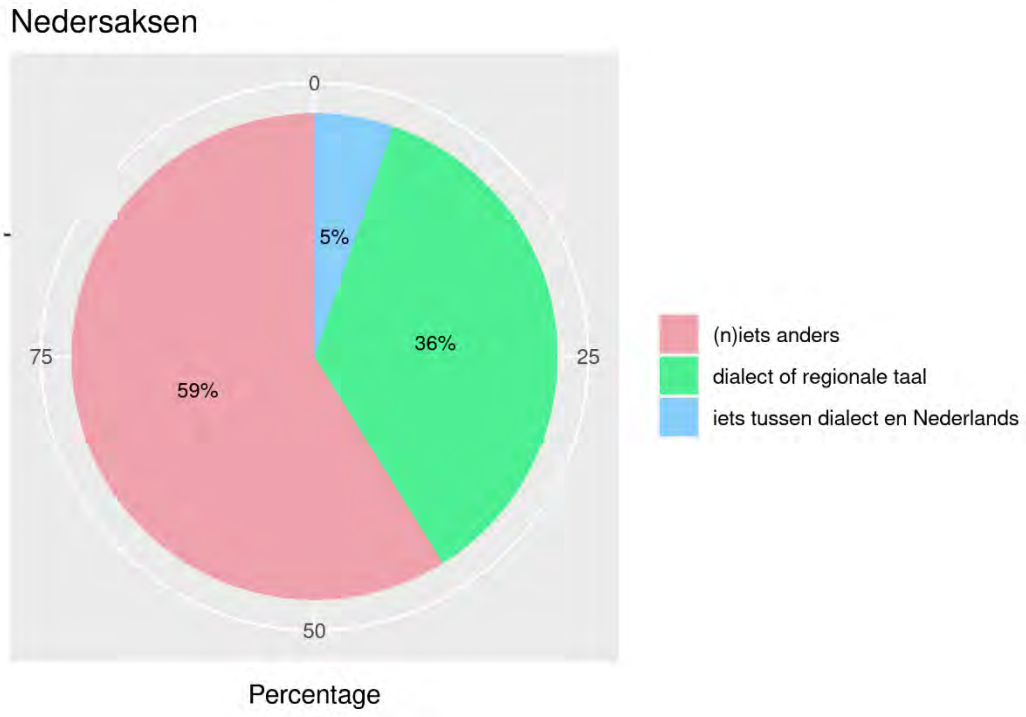
Figuur 186. In het ziekenhuis hoor ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 187. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 188. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 189. In de buurt waar ik woon hoor ik op straat (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

In Friesland geeft 82,1% aan altijd of ook Fries te horen in de omgeving (buitenshuis).[221] Meer bepaald zegt 81,0% van de panelleden altijd of ook Fries te horen in het ziekenhuis,[222] 82,5% verklaart altijd of ook Fries te horen in de wachtkamer van de huisarts ,[223] 82,8% hoort altijd of ook Fries aan de kassa in de supermarkt [224] en 82,2% geeft aan altijd of ook Fries te horen in de eigen buurt[225]. De perceptie van altijd en ook Fries ligt iets hoger (nl. rond de 80%) dan het spreken ervan (nl. tussen 46% en 73%).

Er wordt in dagelijkse situaties buitenshuis in het algemeen aanzienlijk meer Fries gehoord (nl. 82,1%) dan Limburgs (52,2%) en Nedersaksisch (40,3%). Voor de vier afzonderlijke situaties is dat voor Fries vs. Limburgs: 81,0% vs. 52,5% in het ziekenhuis, 82,5% vs. 52,1% in de wachtkamer van de huisarts, 82,8% vs. 52,5% aan de kassa in de supermarkt en 82,8% vs. 51,7% in de buurt waar men woont. In vergelijking met de perceptie van het Nedersaksisch, zijn de verschillen nog veel groter, meer bepaald (voor Fries vs. Nedersaksisch): 81,0% vs. 38,2% in het ziekenhuis, 82,5% vs. 40,2% in de wachtkamer van de huisarts, 82,8% vs. 41,6% aan de kassa in de supermarkt en 82,2% vs. 41,2% in de eigen buurt.

2.1.3.2. Welke talen horen deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands om zich heen?

In figuur 190 wordt weergegeven welke talen deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands om zich heen horen in hun omgeving in het algemeen (d.w.z. alle situaties tesamen). Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers zegt 56,5% altijd Nederlands te horen in de eigen omgeving, 11,1% hoort naast Nederlands ook Fries, 10,9% hoort ook onbekende talen, 6,9% hoort Nederlands en Engels, 1,4% hoort ook Arabisch, 1,3% hoort Nederlands, Arabisch, Engels en Turks, 1,3% hoort Nederlands en Turks en 1,0% hoort Nederlands, Arabisch en Turks.

In Friesland hoort 84,3% van de niet-moedertaalsprekers Nederlands en Fries in de omgeving, 7,0% hoort altijd Nederlands en 6,4% hoort ook onbekende talen.

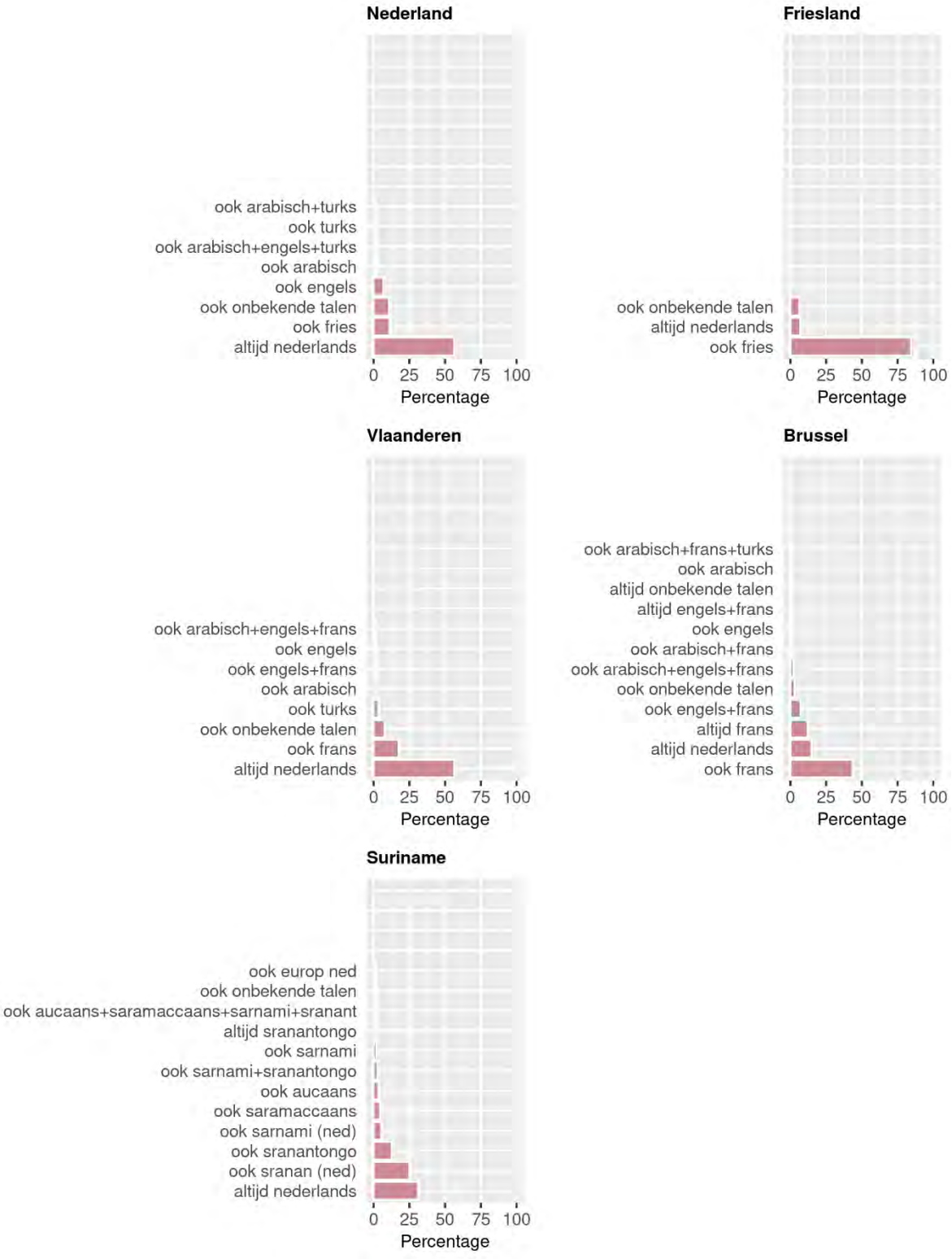
Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers hoort 56,4% altijd Nederlands in de omgeving, 17,4% hoort Nederlands en Frans, 7,7% hoort ook onbekende talen, 3,3% hoort Nederlands en Turks, 1,8% hoort ook Arabisch, 1,6% zegt ook Engels en Frans te horen, 1,5% hoort Nederlands en Engels en 1,2% hoort ook Arabisch, Engels en Frans.

In Brussel zegt 43,6% van de niet-moedertaalsprekers Nederlands en Frans te horen in de eigen omgeving, 14,7% hoort altijd Nederlands, 12,0% hoort altijd Frans, 7,1% hoort ook Engels en Frans, 3,0% hoort ook onbekende talen, 2,3% zegt ook Arabisch, Engels en Frans te horen. Verder worden ook nog genoemd: ook Arabisch en Frans (1,5%), ook Engels (1,5%), altijd Engels en Frans (1,1%), altijd onbekende talen (1,1%), ook Arabisch (1,1%) en ook Arabisch, Frans en Turks (1,1%).

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers zegt 31,2% altijd Nederlands te horen, 25,0% hoort naast Nederlands ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 12,8% hoort ook Sranantongo, 5,6% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands, 4,6% neemt ook Saramaccaans waar, 3,5% hoort ook Aucaans, 2,8% hoort Nederlands, Sarnami en Sranantongo en 2,0% hoort Nederlands en Sarnami. Verder worden de

[221] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 0,1 + 82,0 = 82,1%.
[222] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 0,0 + 81,0 = 81,0%.
[223] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 0,0 + 82,5 = 82,5%.
[224] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 0,0 + 82,8 = 82,8%.
[225] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 0,5 + 81,7 = 82,2%.

volgende talen(combinaties) nog genoemd: altijd Sranantongo (1,8%), ook Aucaans, Saramaccaans en Sarnami (1,5%), ook onbekende talen (1,5%) en ook Europees Nederlands (1,4%).

Figuur 190. Welke talen horen de deelnemers om zich heen? – niet-moedertaalsprekers

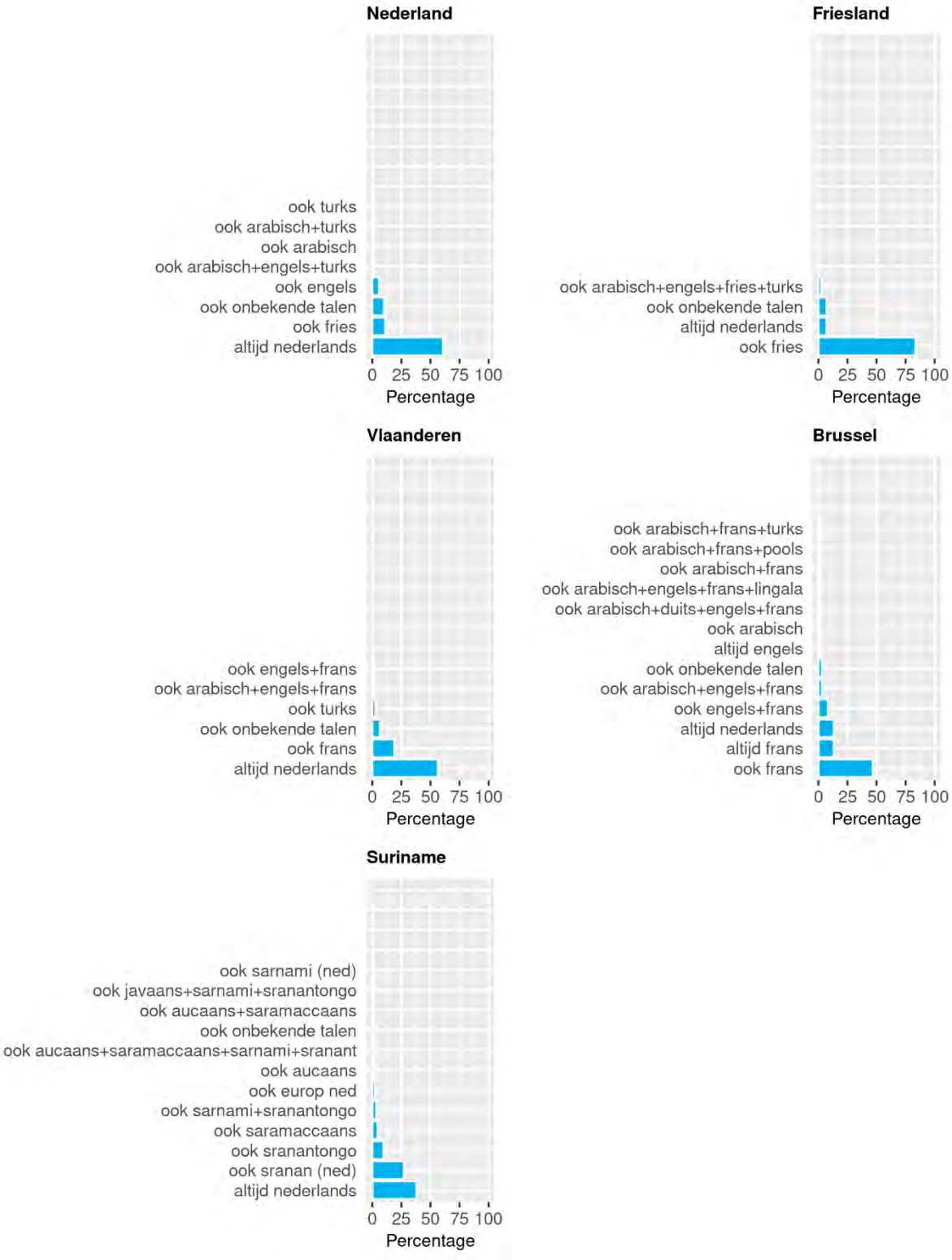
In wat volgt bespreken we de perceptie van talen door de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in het ziekenhuis, in de wachtkamer bij de huisarts, aan de kassa in de supermarkt en op straat in de buurt waar men woont. Voor deze afzonderlijke situaties zijn de steekproeven van Friesland (ongeveer 40-45 panelleden, foutenmarges rond 15%) en Brussel (ongeveer 70 panelleden, foutenmarges rond 12%) zo klein dat ze geen betrouwbaar beeld geven. Daarom gaan we enkel in op de resultaten van Nederland, Vlaanderen en Suriname.

Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (figuur 191) zegt 60,8% altijd Nederlands te horen **in het ziekenhuis**, 11,2% hoort Nederlands en Fries, 10,1% hoort ook onbekende talen, 5,9% hoort Nederlands en Engels, 1,7% hoort ook Arabisch, Engels en Turks, 1,4% hoort Nederlands en Arabisch, 1,4% neemt Nederlands, Arabische en Turks waar en 1,4% hoort Nederlands en Turks in het ziekenhuis. In de vergelijking met de vorige metingen doen er zich de volgende significante tendensen voor. Er wordt nu meer altijd Nederlands gehoord in het ziekenhuis dan in 2016; er is een toename van 37,9% in 2016 naar 60,8% in 2020 (***).[226] Verder is er een afname van de perceptie van Nederlands en Fries van 23,6% in 2016 naar 11,2% in 2020 (***)[227].

In Vlaanderen zegt 56,4% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands te horen in het ziekenhuis, 18,9% hoort er Nederlands en Frans, 6,6% hoort ook onbekende talen, 2,6% zegt Nederlands en Turks te horen, 1,8% hoort ook Arabisch, Engels en Frans en 1,3% hoort Nederlands, Engels en Frans. De Fisher's exact analyse laat twee significante ontwikkelingen zien: er is een toename in de perceptie van altijd Nederlands tussen 2016 (44,0%) en 2020 (56,4% *) en een toename in de perceptie van Nederlands en Frans van 8,3% (in 2016) naar 18,9% (in 2020 *).

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers ten slotte, hoort 38,1% altijd Nederlands in het ziekenhuis, 27,3% hoort ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 9,6% hoort Nederlands en Sranantongo, 4,6% hoort ook Saramaccaans, 3,5% hoort ook Sarnami en Sranantongo en 2,3% hoort ook Europees Nederlands. Verder worden de volgende talen(combinaties) nog waargenomen: ook Aucaans (1,9%), ook Aucaans, Saramaccaans en Sarnami (1,9%), ook onbekende talen (1,9%), ook Aucaans en Saramaccaans (1,2%), ook Javaans, Sarnami en Sranantongo (1,2%) en ook Sarnami vermengd met Nederlands (1,2%). Ten opzichte van de nulmeting in 2018 zijn er de volgende verschuivingen: er wordt nu meer altijd Nederlands gehoord (nl. 38,1%) dan in 2018 (nl. 24,5% **) en ook de perceptie van Nederlands en Saramaccaans is toegenomen, van 0,7% naar 4,6% (*). De perceptie van Nederlands en Sranantongo daarentegen, is afgenomen van 32,9% naar 9,6% (***).

[226] Deze toename is pas sinds 2018 (29,2%) ingezet.
[227] Met een uitschieter van 43,8% in 2018.

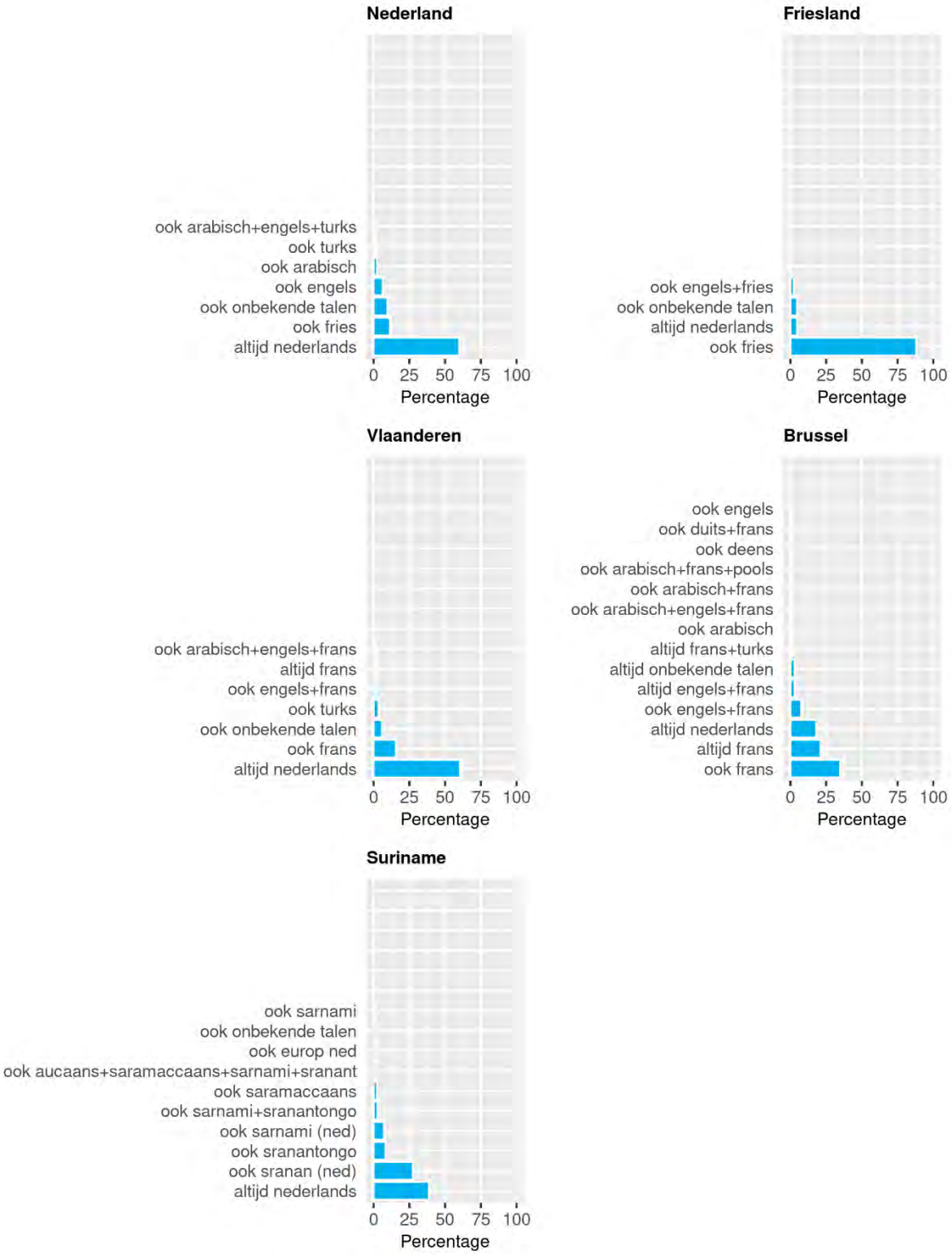
Figuur 191. In het ziekenhuis hoor ik... – niet-moedertaalsprekers

Volgens de rapportage van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers hoort 59,9% altijd Nederlands **in de wachtkamer bij de huisarts** (figuur 192), 11,4% hoort er Nederlands en Fries, 9,8% hoort ook onbekende talen, 6,4% hoort Nederlands en Engels, 2,4% hoort ook Arabisch, 1,3% hoort ook Turks en 1,0% hoort ook Arabisch, Engels en Turks. Ten opzichte van de vorige metingen is er een toename in de perceptie van altijd Nederlands, van 39,9% in 2016 naar 59,9% in 2020 (***)[228], en een afname in de perceptie van Nederlands en Fries, van 28,3% naar 11,4% (***)[229].

In Vlaanderen hoort 60,6% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands in de wachtkamer bij de huisarts, 15,6% hoort Nederlands en Frans, 6,1% hoort ook onbekende talen, 3,5% hoort ook Turks, 1,7% hoort Nederlands, Engels en Frans, 1,3% zegt altijd Frans te horen en 1,3% hoort ook Arabisch, Engels en Frans. Er hebben zich sinds de nulmeting geen significante veranderingen voorgedaan.

In Suriname zegt 38,7% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands te horen bij de huisarts, 27,5% hoort ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 8,5% hoort Nederlands en Sranantongo, 7,4% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands, 2,8% neemt ook Sarnami en Sranantongo waar, 2,5% hoort ook Saramaccaans, 1,8% hoort ook Aucaans, Saramaccaans en Sarnami, 1,8% hoort ook Europees Nederlands, 1,8% zegt ook onbekende talen te horen en 1,1% hoort Nederlands en Sarnami. We zien dezelfde significante ontwikkelingen als in de perceptie van talen in het ziekenhuis, namelijk een behoorlijke toename in de perceptie van altijd Nederlands van 16,2% naar 38,7% (***) en een afname in de perceptie van Nederlands en Sranantongo van 18,9% naar 8,5% (***).

[228] Deze toename is pas ingezet sinds 2018 (30,4%).
[229] Met een uitschieter van 47,4% in 2018.

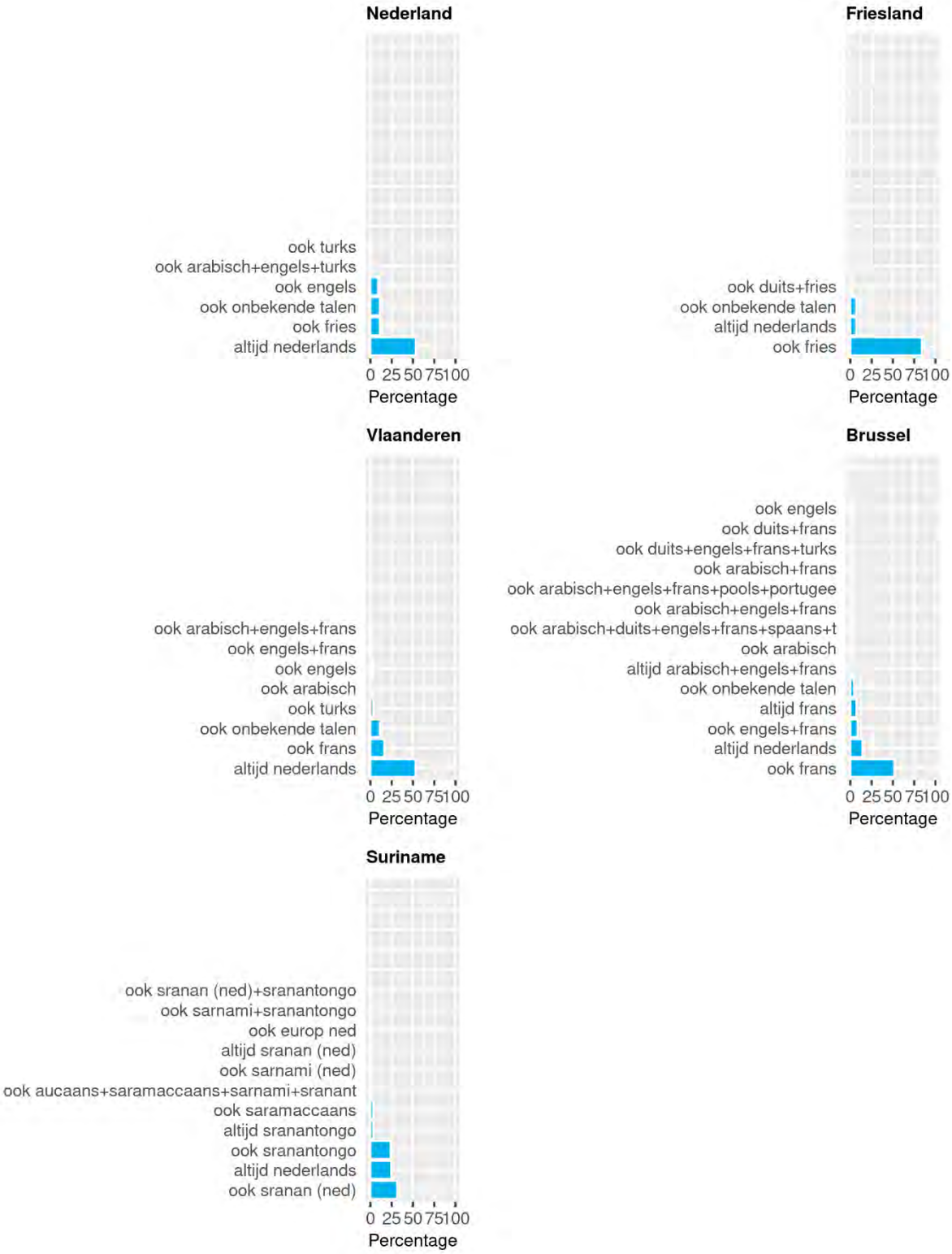
Figuur 192. In de wachtkamer bij de huisarts hoor ik... – niet-moedertaalsprekers

Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers hoort 53,4% altijd Nederlands **aan de kassa in de supermarkt** (figuur 193), 11,1% hoort er Nederlands en Fries, 11,1% hoort ook onbekende talen, 9,1% hoort ook Engels, 1,3% hoort ook Arabisch, Engels en Turks, 1,3% hoort Nederlands en Turks en 1,0% hoort ook Arabisch, Pools en Turks. Behalve de toename in de perceptie van altijd Nederlands[230] en de afname in de perceptie van Nederlands en Fries[231], die we ook in de andere situaties konden observeren, is er bij de perceptie van talen in de supermarkt een significante toename in de perceptie van Nederlands en Engels, van 2,8% in 2016 naar 9,1% in 2020 (**).

In Vlaanderen hoort 53,1% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands aan de kassa in de supermarkt, 16,3% hoort Nederlands en Frans, 10,9% hoort ook onbekende talen, 3,3% zegt ook Turks te horen, 2,9% hoort ook Arabisch, 2,5% hoort ook Engels, 1,7% zegt Nederlands, Engels en Frans te horen en 1,3% hoort ook Arabisch, Engels en Frans. Er heeft zich sinds de nulmeting één significante ontwikkeling voltrokken: er is een toename in de perceptie van Nederlands en Frans, van 6,0% in 2016 naar 16,3% in 2020 (*)[232]

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers zegt 31,6% ook Nederlands vermengd met Sranantongo te horen in de supermarkt. De perceptie van altijd Nederlands komt pas op de tweede plaats met 24,5%. Verder hoort 23,8% Nederlands en Sranantongo, 3,4% hoort altijd Sranantongo, 3,4% zegt ook Saramaccaans te horen, 1,4% hoort ook Aucaans, Saramaccaans en Sarnami en 1,4% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands. Verder worden nog de volgende talen(combinaties) waargenomen: altijd Nederlands vermengd met Sranantongo, ook Europees Nederlands, ook Sarnami en Sranantongo, en ook Nederlands vermengd met Sranantongo en Sranantongo (alle 1,0%). Vooral de mate waarin er Sranantongo wordt gehoord in de supermarkt valt op. Nochtans is er sinds de nulmeting een significante afname in de perceptie van Nederlands en Sranantongo, namelijk van 60,2% naar 23,8% (***). Verder is er een toename in de perceptie van altijd Nederlands, van 3,1% naar 24,5% (***).

[230] Van 35,0% in 2016 naar 53,4% in 2020 (***).
[231] Van 25,9% in 2016 naar 11,1% in 2020 (***).
[232] Eigenlijk voltrok deze toename zich vooral tussen 2016 en 2018 (21,4% *).

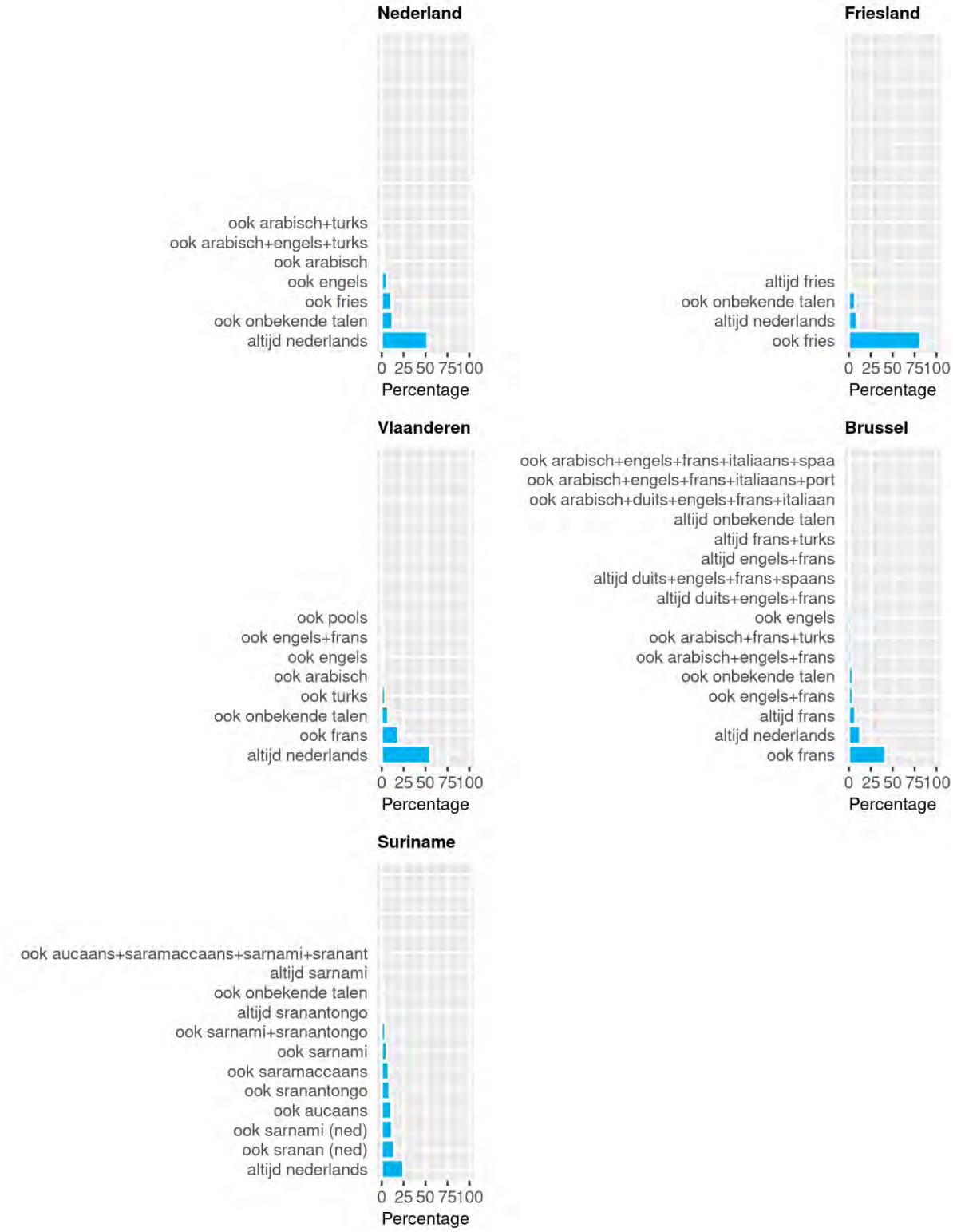
Figuur 193. Aan de kassa in de supermarkt hoor ik… – niet-moedertaalsprekers

Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers zegt 52,1% altijd Nederlands te horen **op straat in de buurt waar men woont** (figuur 194), 12,4% hoort ook onbekende talen, 10,7% hoort ook Fries, 5,9% hoort Nederlands en Engels, 1,6% hoort ook Arabisch, 1,3% hoort ook Arabisch, Engels en Turks, 1,3% hoort ook Arabisch en Turks en 1,0% hoort Nederlands en Turks. Vergeleken met de nulmeting is er een toename in de perceptie van altijd Nederlands (39,4% in 2016 --> 52,1% in 2020 **)[233] en een afname in de perceptie van Nederlands en Fries (24,6% in 2016 --> 10,7% in 2020 ***)[234].

In Vlaanderen hoort 55,5% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands in de eigen buurt, 18,9% hoort Nederlands en Frans, 7,1% hoort ook onbekende talen, 3,8% hoort ook Turks, 2,5% hoort ook Arabisch, 2,1% zegt Nederlands en Engels te horen, 1,7% hoort ook Engels en Frans en 1,3% hoort ook Pools. Ten opzichte van de vorige metingen is er een toename in de perceptie van Nederlands en Frans, van 1,2% in 2016 naar 18,9% in 2020 (**)[235].

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers zegt 24,6% altijd Nederlands te horen op straat, 14,1% hoort ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 11,8% hoort ook Sarnami vermengd met Nederlands, 10,8% hoort Nederlands en Aucaans, 8,8% hoort ook Sranantongo, 7,7% zegt ook Saramaccaans te horen, 5,7% hoort ook Sarnami, 4,0% neemt ook Sarnami en Sranantongo waar, 2,4% hoort altijd Sranantongo, 1,7% hoort ook onbekende talen, 1,0% hoort altijd Sarnami en 1,0% hoort ook Aucaans, Saramaccaans en Sarnami. Ten opzichte van de nulmeting hebben er zich drie significante ontwikkelingen voorgedaan: er is een sterke toename in de perceptie van altijd Nederlands van 3,5% naar 24,6% (***); er is ook een aanzienlijke toename in de perceptie van Nederlands en Aucaans, namelijk van 2,6% naar 10,8% (***); in de perceptie van Nederlands en Sranantongo daarentegen, is er een afname van 16,7% naar 8,8% (**).

[233] Deze toename is pas ingezet in 2018 (32,1%).
[234] Met een uitschieter in 2018 (45,5%).
[235] Deze toename is pas ingezet in 2018 (17,9%).

Figuur 194. In de buurt waar ik woon hoor ik op straat … – niet-moedertaalsprekers

Besluit

We kunnen de belangrijkste longitudinale bevindingen met betrekking tot de perceptie van talen door de niet-moedertaalsprekers in de vier besproken situaties als volgt **samenvatten**:

- Nederland: meer altijd Nederlands
  minder Nederlands en Fries
  meer Nederlands en Engels (enkel aan de kassa in de supermarkt)
- Vlaanderen: meer Nederlands en Frans
  meer altijd Nederlands (enkel in het ziekenhuis)
- Suriname meer altijd Nederlands
  minder Nederlands en Sranantongo

De toename in de perceptie van altijd Nederlands in Nederland vonden we ook (in lichte mate) terug in de resultaten van de StaatNed-panelleden in het algemeen[236]. In tegenstelling tot die resultaten echter, zien we bij de niet-moedertaalsprekers een afname in de perceptie van Nederlands en Fries. In Vlaanderen blijkt er vooral een toename te zijn in de perceptie van Nederlands en Frans, zowel bij het panel in zijn geheel als bij de niet-moedertaalsprekers. In Suriname hoort men bij beide groepen deelnemers meer uitsluitend Nederlands maar minder Nederlands gecombineerd met Sranantongo. Ten slotte valt het op dat de niet-moedertaalsprekers in Nederland en Vlaanderen in alle situaties meer altijd Nederlands waarnemen dan de moedertaalsprekers zelf. Dat zegt misschien meer over vermeend dan over werkelijk taalgebruik.

2.1.4. Attitudes: welke attitudes hebben de StaatNed-panelleden ten opzichte van het Nederlands?

Bij elke Staat-van-het-Nederlands-meting leggen we de panelleden in de online enquête een aantal stellingen voor die bedoeld zijn om hun attitudes ten opzichte van het Nederlands na te gaan. Het gaat om de stellingen: “Ik vind Nederlands een mooie taal” en “Ik vind het belangrijk dat kinderen het Nederlands beheersen”. Tabel 4 bevat de bevindingen voor de stelling “Ik vind Nederlands een mooie taal” voor de moedertaalsprekers van het Nederlands vs. de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands en in het jaar van de nulmeting (2016) vs. het jaar van de laatste meting (2020).

“Ik vind Nederlands een mooie taal”						
Moedertaalsprekers						
	(helemaal) eens		neutraal		(helemaal) oneens	
Jaartal enquête	**2016 (2018)[237]**	**2020**	**2016**	**2020**	**2016 (2018)**	**2020**
Nederland	74,9%	74,7%	18,6%	19,8%	6,5%	5,4%
Friesland	78,0%	74,5%	17,6%	23,4%	4,4%	2,1%
Vlaanderen	78,0%	76,9%	16,1%	18,3%	5,9%	4,7%
Brussel	79,8%	45,5%	17,2%	44,1%	3,0%	10,3%
Suriname	66,5%	63,4%	29,6%	27,8%	3,8%	8,8%
Niet-moedertaalsprekers						
	(helemaal) eens		neutraal		(helemaal) oneens	
Jaartal enquête	**2016 (2018)**	**2020**	**2016**	**2020**	**2016 (2018)**	**2020**
Nederland	59,2%	48,7%	29,9%	37,7%	10,9%	13,7%
Friesland	57,1%	18,7%	35,7%	58,1%	7,1%	23,3%
Vlaanderen	67,8%	42,3%	24,1%	42,3%	8,0%	15,4%
Brussel	71,5%	42,9%	21,4%	32,1%	7,1%	25,0%
Suriname	34,2%	49,1%	61,6%	35,0%	4,1%	15,8%

Tabel 4. “Ik vind Nederlands een mooie taal”: moedertaalsprekers vs. niet-moedertaalsprekers in 2016 en 2020.[238]

[236] i.e. alle respondenten (dus moedertaal- en niet-moedertaalsprekers).
[237] Voor Suriname is 2018 het jaar van de nulmeting.
[238] Hierbij willen we opmerken dat de resultaten voor de Friese, Vlaamse en Brusselse niet-moedertaalsprekers te hoge foutenmarges hadden (resp. 14,9%, 19,2% en 18,5%).

Uit tabel 4 blijkt dat er voor de moedertaalsprekers in Nederland nauwelijks verschillen zijn tussen 2016 en 2020 in hun mening over de stelling. Een Mann-Whitney-test[239] wijst ook uit dat er geen significante verschillen zijn. In Friesland is het aantal deelnemers dat het (helemaal) eens is met de stelling dat het Nederlands een mooie taal is licht gedaald (*).[240] Voor het Vlaamse panel worden er geen significante verschillen vastgesteld. Een aanzienlijke en significante verschuiving zien we in Brussel: terwijl in 2016 maar liefst 79,8% van de deelnemers het (helemaal) eens was met de stelling, is dat nu maar 45,5% (***). Een verklaring voor deze ontwikkeling ligt ons inziens vooral in het feit dat de steekproef voor Brussel bij de nulmeting erg klein was (nl. 113 deelnemers, vs. 309 in 2020). Dit impliceert dat de Brusselse resultaten van 2016 niet zo betrouwbaar waren. De 45,5% deelnemers met een positieve attitude ten opzichte van het Nederlands die we nu gemeten hebben, is wellicht een betere afspiegeling van de realiteit. Het is wel zo dat deze afname in het aantal deelnemers met een positieve attitude in overeenkomst is met de sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands die we voor het Brusselse panel optekenden. Verder zijn zowel het aantal Brusselse deelnemers met een neutrale houding als met een negatieve houding redelijk sterk toegenomen. Voor Suriname vergelijken we de resultaten met de nulmeting van twee jaar geleden. Ook het feit dat de periode waarbinnen de longitudinale ontwikkelingen zich hebben afgespeeld korter is, kan een effect hebben op de betrouwbaarheid van de resultaten. Bovendien geldt ook voor Suriname dat het aantal deelnemers nu (nl. 949) fors is uitgebreid in vergelijking met de nulmeting (nl. 730). Toch zien we voor Suriname geen significante verschuivingen.

Bij de niet-moedertaalsprekers zijn voor alle regio's de verschillen tussen 2016 en 2020 groter dan bij de moedertaalsprekers. Toch zijn de verschillen niet in alle gevallen significant. In Nederland zijn er geen significante verschillen tussen de nulmeting en de laatste meting. Bij de Friese niet-moedertaalsprekers zijn de verschillen tussen 2016 en 2020 veel groter en wel significant (***): er zijn ongeveer 38 procentpunt minder panelleden met een positieve attitude. Ook in Vlaanderen zijn de verschillen tussen 2016 en 2020 groter dan in Nederland en significant (*): er zijn zo'n 26 procentpunt minder deelnemers die het (helemaal) eens zijn met de stelling. Van de Brusselse niet-moedertaalsprekers zijn er in 2020 ongeveer 28 procentpunt meer deelnemers die het met de stelling (helemaal) eens zijn dan in 2016 (**). In het geval van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers zijn de verschillen tussen 2018 en 2020 niet significant.

In tabel 5 worden de bevindingen weergegeven voor de stelling "Ik vind het belangrijk dat kinderen het Nederlands beheersen".

"Ik vind het belangrijk dat kinderen het Nederlands beheersen"						
Moedertaalsprekers						
	(helemaal) eens		neutraal		(helemaal) oneens	
Jaartal enquête	**2016 (2018)**	**2020**	**2016 (2018)**	**2020**	**2016 (2018)**	**2020**
Nederland	93,9%	95,2%	1,1%	0,8%	4,9%	3,9%
Friesland	97,8%	95,8%	0,0%	2,8%	2,2%	1,4%
Vlaanderen	94,4%	96,5%	1,1%	0,9%	4,6%	2,6%
Brussel	95,9%	80,8%	4,0%	11,8%	0,0%	7,4%
Suriname	83,6%	75,0%	13,9%	17,7%	2,5%	7,3%

[239] Er wordt zowel rechtseenzijdig als linkseenzijdig getoetst. De p-waarde van de toets met de kleinste p-waarde wordt weergegeven. De p-waarde is niet exact en de analyse gaat uit van de normale verdelingen.
[240] Het verschil tussen 2016 en 2020 is significant volgens de Mann-Whitney-test: $p < 0,05$ (dus (*)). Zoals eerder in dit hoofdstuk geven we ook hier de significantie in de tekst weer door middel van (*), (**) en (***).

"Ik vind het belangrijk dat kinderen het Nederlands beheersen"						
Niet-moedertaalsprekers						
	(helemaal) eens		neutraal		(helemaal) oneens	
Jaartal enquête	**2016 (2018)**	**2020**	**2016 (2018)**	**2020**	**2016 (2018)**	**2020**
Nederland	93,8%	91,6%	2,7%	5,4%	3,4%	3,0%
Friesland	95,2%	83,7%	2,4%	11,6%	2,4%	4,6%
Vlaanderen	94,3%	100,0%	1,1%	0,0%	4,5%	0,0%
Brussel	92,8%	63,4%	7,1%	10,0%	0,0%	26,7%
Suriname	44,5%	72,2%	51,1%	19,7%	4,4%	8,0%

Tabel 5. "Ik vind het belangrijk dat kinderen het Nederlands beheersen": moedertaalsprekers vs. niet-moedertaalsprekers in 2016 en 2020.[241]

Op basis van tabel 5 lijken er bij de moedertaalsprekers in Nederland, Friesland en Vlaanderen geen grote veranderingen te zijn tussen 2016 en 2018, maar toch zijn de verschillen significant. In Nederland is er een kleine toename (van iets meer dan 1 procentpunt) in het aantal panelleden met een positieve attitude ten opzichte van de stelling dat kinderen het Nederlands moeten beheersen (*), in Friesland is er een afname met 2 procentpunt in het aantal deelnemers met een positieve houding (*) en in Vlaanderen is er een toename van ongeveer 2 procentpunt in het aantal deelnemers dat het eens is met de stelling (***). In Brussel en Suriname zijn de verschuivingen iets groter. Er zijn ongeveer 15 procentpunt minder Brusselse moedertaalsprekers die het belangrijk vinden dat kinderen het Nederlands beheersen (***). Van de Surinaamse moedertaalsprekers zijn er ongeveer 9 procentpunt minder die het met de stelling eens zijn (***).

Bij de Nederlandse, Friese en Vlaamse niet-moedertaalsprekers zijn er geen significante verschillen in vergelijking met de nulmeting. Bij de Brusselse niet-moedertaalsprekers is het verschil tussen 2016 en 2020 wel significant: ten opzichte van 2016 zijn er zo'n 30 procentpunt minder deelnemers die het met de stelling eens zijn (***). Het aantal Surinaamse niet-moedertaalsprekers met een positieve attitude is in 2020 toegenomen ten opzichte van de nulmeting, namelijk met zo'n 27 procentpunt. Deze toename is significant (***).

2.2. Taalkeuze op het werk

De taalkeuze op het werk werd in 2016 voor Nederland en Vlaanderen bevraagd en in 2018 voor Suriname. Voor alle drie de delen van het taalgebied is dit de eerste herhaling van de bevraging rond taalkeuze op het werk. In dit hoofdstuk komen de volgende vragen aan bod:

- In welke talen communiceren de panelleden op hun werk, wanneer ze met collega's en leidinggevenden praten en e-mailen (de 'interne communicatie') en in welke mate wordt er op de werkvloer dialect, regionale taal of een tussenvariëteit gebruikt?
- In welke talen presenteert hun bedrijf of organisatie zich naar de buitenwereld via slogans, reclame, websites en jaarverslagen (de 'externe communicatie')?
- In welke talen communiceert hun werkgever met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten?
- In welke talen werft hun werkgever kandidaat-werknemers?
- Welke talenkennis wordt er verwacht van sollicitanten?
- Hoe belangrijk vindt het StaatNed-panel kennis van het Nederlands voor het krijgen van een baan?

[241] Hierbij willen we opmerken dat de resultaten voor de Friese, Vlaamse en Brusselse niet-moedertaalsprekers te hoge foutenmarges hadden (resp. 14,9%, 18,9% en 17,9%).

Vooral de longitudinale vergelijking van de taalkeuzes die gemaakt worden bij de interne communicatie op het werk kan in het licht van de arbeidssituatie van het afgelopen anderhalf jaar, waarin thuiswerken de norm was, interessante resultaten opleveren. Vergaderen op afstand (o.a. via Zoom, Skype) werd de nieuwe maatstaf. Ook het contact met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten (externe communicatie) verliep voor veel werkgevers anders. Eventuele opvallende veranderingen in de taalkeuzes op de werkvloer zullen dan ook in het licht van die veranderde omstandigheden bekeken moeten worden.

Sommige van de observaties op basis van de laatste online enquête werden ook vergeleken met een extra, handmatige gegevensverzameling door de onderzoekers. De volgende deelgebieden werden daarbij uitgelicht:

- De taalkeuzes in de jaarverslagen en op de websites van de 50 grootste Nederlandse en Vlaamse bedrijven en van zes Surinaamse bedrijven;
- De taalkeuzes in de vacatures van de grootste vacaturesites in Nederland en Vlaanderen en in de vacatures van de betrokken bedrijven in Suriname;
- De talenkennis die in diezelfde vacatures van kandidaten wordt verwacht.

2.2.1. In welke taal of talen communiceren StaatNed-panelleden op hun werk?

Om de **taalkeuzes bij de interne communicatie op het werk** van de panelleden te onderzoeken, werden er in de enquête vragen gesteld over mondelinge en schriftelijke communicatie met collega's en leidinggevenden. Deze vragen komen in deze paragraaf aan bod. Dit is de eerste meting die ook het gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op het werk in kaart brengt.

Taalkeuzes in de interne communicatie op het werk in het algemeen

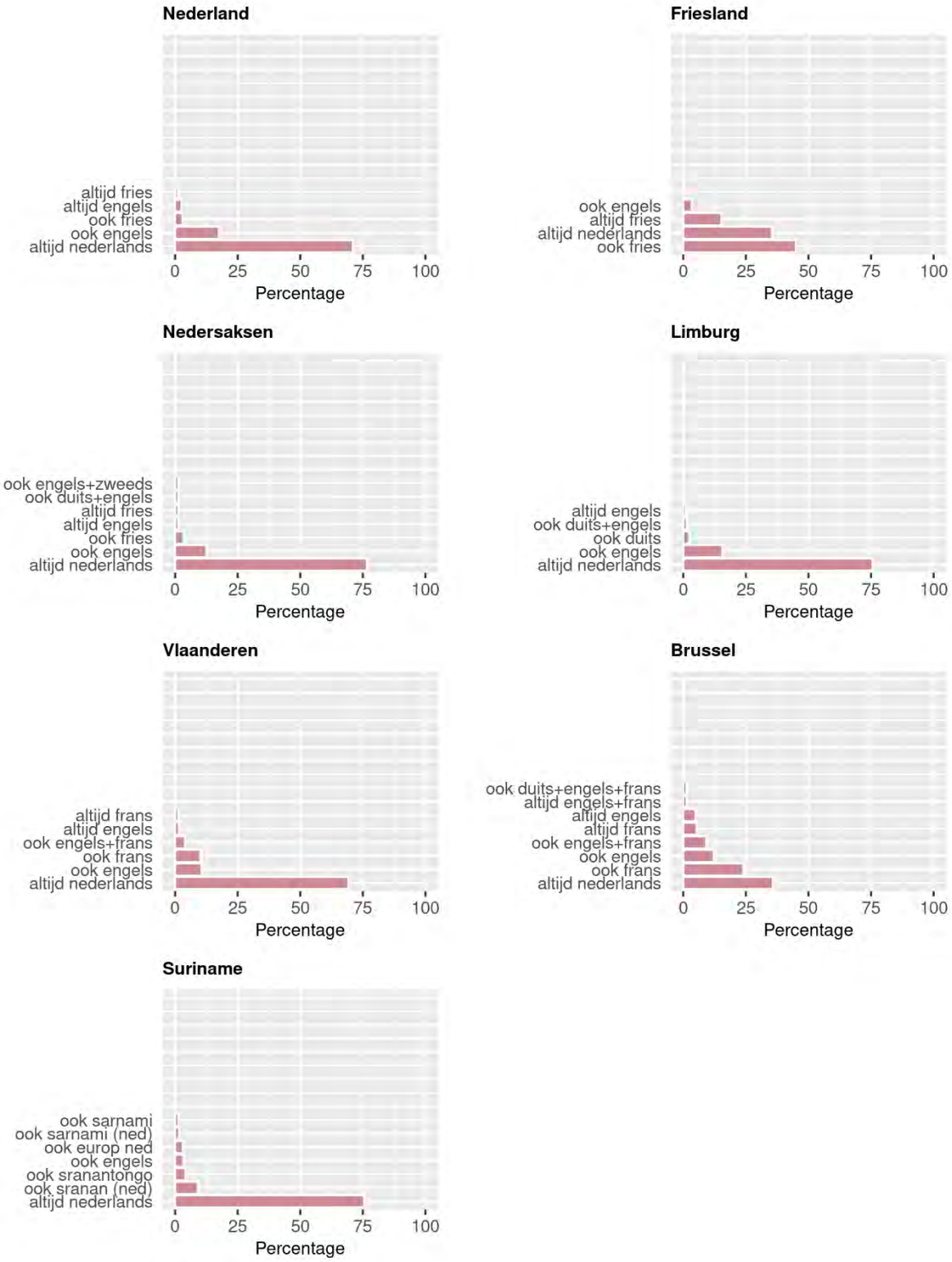
Figuur 195 representeert de **taalkeuzes op het werk in het algemeen**. Uit de figuur blijkt dat een ruime meerderheid, namelijk 70,9%, van de Nederlandse panelleden altijd Nederlands gebruikt bij de interne communicatie op het werk (met collega's en leidinggevenden). Verder geeft 17,6% aan Nederlands en Engels te combineren, 2,9% combineert Nederlands met Fries, 2,6% gebruikt altijd Engels en 1,1% gebruikt altijd Fries.
In Friesland gebruikt de grootste groep deelnemers, namelijk 45,0% van het panel, Nederlands en Fries voor de interne communicatie op het werk, 35,5% gebruikt altijd Nederlands, 15,3% communiceert altijd in het Fries en 3,4% combineert Nederlands met Engels.

Het Vlaamse panel communiceert ongeveer even veel altijd in het Nederlands op het werk als het Nederlandse panel: 69,2% geeft de keuze 'altijd Nederlands' op. Verder gebruikt 10,6% van de Vlaamse deelnemers Nederlands en Engels op het werk, 10,2% communiceert in het Nederlands en Frans, 3,9% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 1,6% gebruikt altijd Engels en 1,2% communiceert altijd in het Frans op het werk.

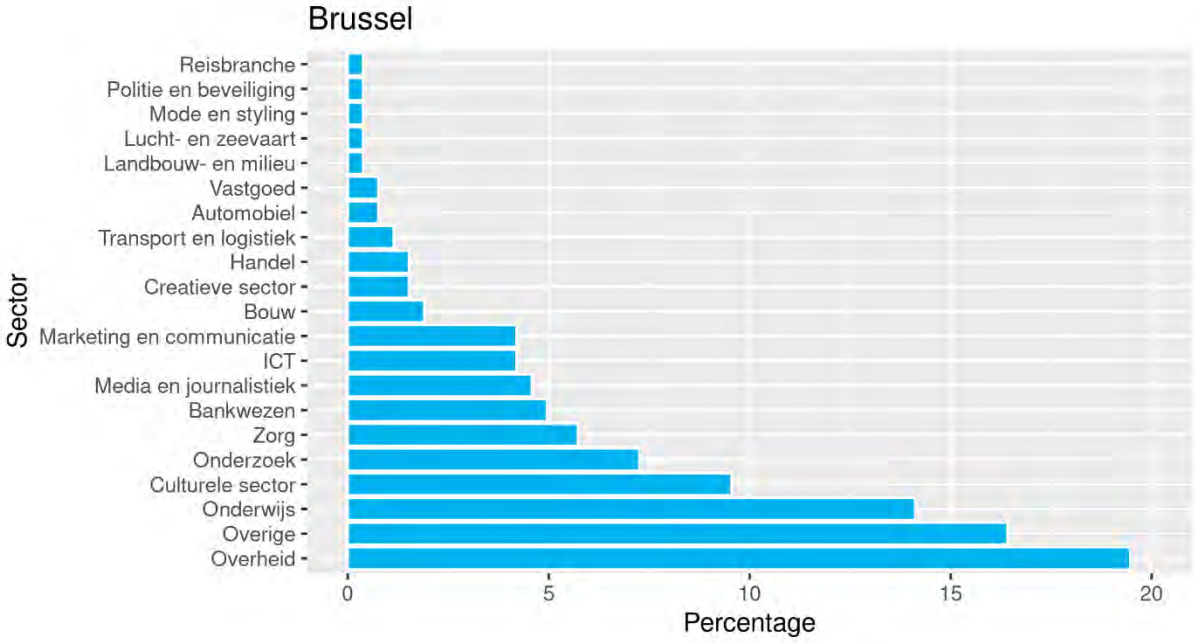
Opvallend genoeg gebruikt de grootste groep Brusselse deelnemers, namelijk 35,8% van het panel, altijd Nederlands voor de interne communicatie op het werk. Op de tweede plaats staat de combinatie van Nederlands en Frans, met 24,0%. Verder gebruikt 12,1% Nederlands en Engels, 9,1% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 5,3% communiceert altijd in het Frans, 4,9% gebruikt altijd Engels, 1,3% gebruikt altijd Engels en Frans en 1,3% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Frans. De relatief hoge score voor de keuze voor altijd Nederlands is enigszins verrassend. We vergelijken daarom deze resultaten met de resultaten voor 'Taalkeuze op de Brusselse werkvloer' uit de BRIO-taalbarometer 4 (Janssens 2018: 79). Volgens dat onderzoek gebruikt 33,9% van de deelnemers uitsluitend Frans in de communicatie met andere werknemers

op de werkvloer, 0,0% gebruikt uitsluitend Nederlands, 0,2% gebruikt alleen Engels, 18,1% combineert Nederlands en Frans, 20,1% combineert Frans en Engels, 0,0% gebruikt Nederlands en Engels en 28,1% combineert Nederlands, Frans en Engels. De resultaten wijken dus nogal af van onze eigen bevindingen. De verschillen kunnen echter ook toe te schrijven zijn aan verschillen tussen de deelnemers aan beide onderzoeken. De betreffende BRIO-tabel bevat namelijk geen informatie over de taalachtergrond van de deelnemers; het is dus mogelijk dat daar zowel deelnemers uit eentalig Nederlandstalige gezinnen als uit traditioneel tweetalige gezinnen bij betrokken waren. In de bespreking bij de tabel merkt Janssen (2018: 79) wel op dat gemiddeld 85% van de Brusselaars meestal Frans gebruikt op het werk, vaak in combinatie met andere talen, maar dat dit bij de Brusselaars uit eentalig Nederlandstalige gezinnen slechts 60% is.

Mogelijk hangt de hoge score voor altijd Nederlands in onze resultaten (vs. BRIO4) samen met de specifieke sectoren waarin onze Brusselse deelnemers vooral werken. Figuur 196 geeft de sectoren weer waarin de Brusselse panelleden tewerkgesteld zijn. Het grootste deel van het panel, namelijk 19,5%, werkt bij de overheid, 16,4% werkt in een sector die niet verder is gespecificeerd (nl. 'overige'), 14,1% werkt in het onderwijs, 9,5% werkt in de culturele sector, 7,3% is werkzaam in het onderzoek, 5,7% werkt in de zorg, 5,0% werkt in het bankwezen, 4,6% doet werk in de media en journalistiek, 4,2% werkt in de ict-sector en 4,2% werkt in de marketing en communicatie. Het grootste deel van het Brusselse panel werkt dus bij de overheid. Het grootste deel van de administratie van de Vlaamse gemeenschap zit in Brussel. Daar is het Nederlands de enige en verplichte voertaal. Misschien werken nogal wat van onze panelleden in dat type van administratie. Daarnaast is er de administratie van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Die diensten zijn verplicht tweetalig Nederlands-Frans. Misschien werken panelleden van BRIO veeleer voor dat type van administratie. De op-drie-na-grootste groep van onze deelnemers werkt in het onderwijs. In Brussel zijn er zowel Nederlandstalige als Franstalige scholen. Waarschijnlijk werkt een aanzienlijk deel van onze Brusselse panelleden op een Nederlandstalige school, wat mede de relatief hoge score voor 'altijd Nederlands' kan beïnvloeden. Op de vierde plaats staat bovendien de groep die werkt in de culturele sector. Volgens Rudi Janssens (2018: 79) wordt in de socioculturele sector (en bij de overheid) "dan weer veel Nederlands gesproken". We kunnen dus concluderen dat een groot deel van ons Brusselse panel in sectoren werkt waar veel Nederlands wordt gebruikt. Waarschijnlijk is de verdeling over de beroepssectoren van het BRIO-panel anders, waardoor de taalkeuzes ook heel anders uitpakken. Zo zou bijvoorbeeld volgens Janssens (2018: 79) de horeca en de handel het meest Franstalig zijn.
Van het Surinaamse panel ten slotte, geeft 75,6% aan altijd Nederlands te gebruiken in de communicatie op het werk, 9,0% communiceert in het Nederlands vermengd met Sranantongo, 4,1% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 3,3% gebruikt Nederlands en Engels, 3,1% combineert Nederlands met Europees Nederlands, 1,6% gebruikt ook Sarnami vermengd met Nederlands en 1,4% combineert Nederlands met Sarnami.

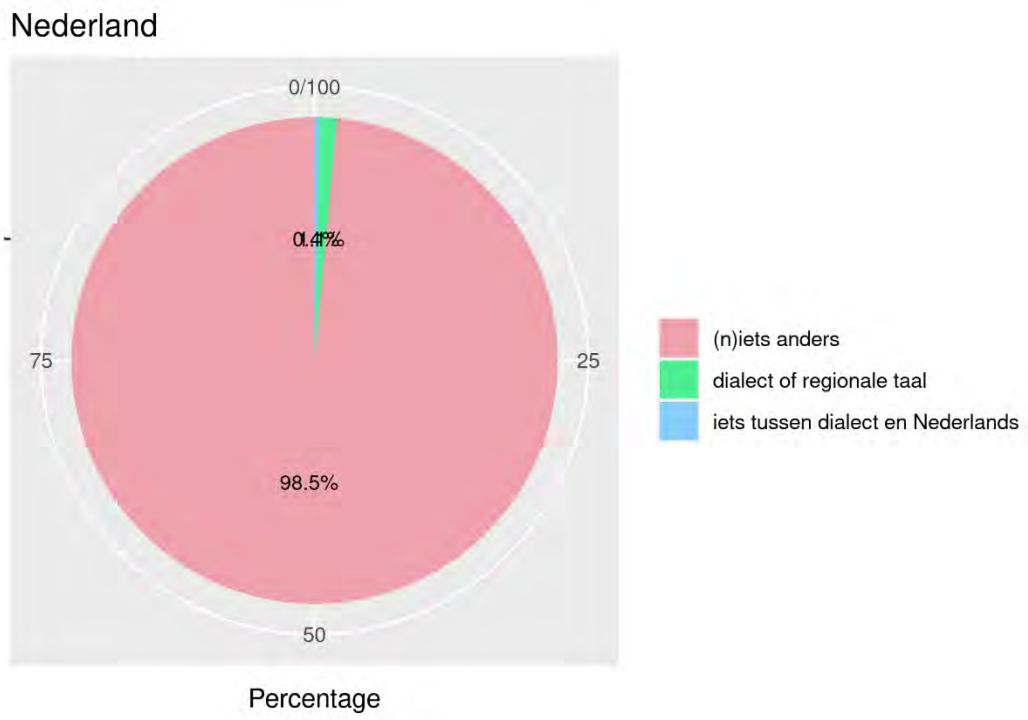
Figuur 195. Hoe communiceert de deelnemer in het werk?

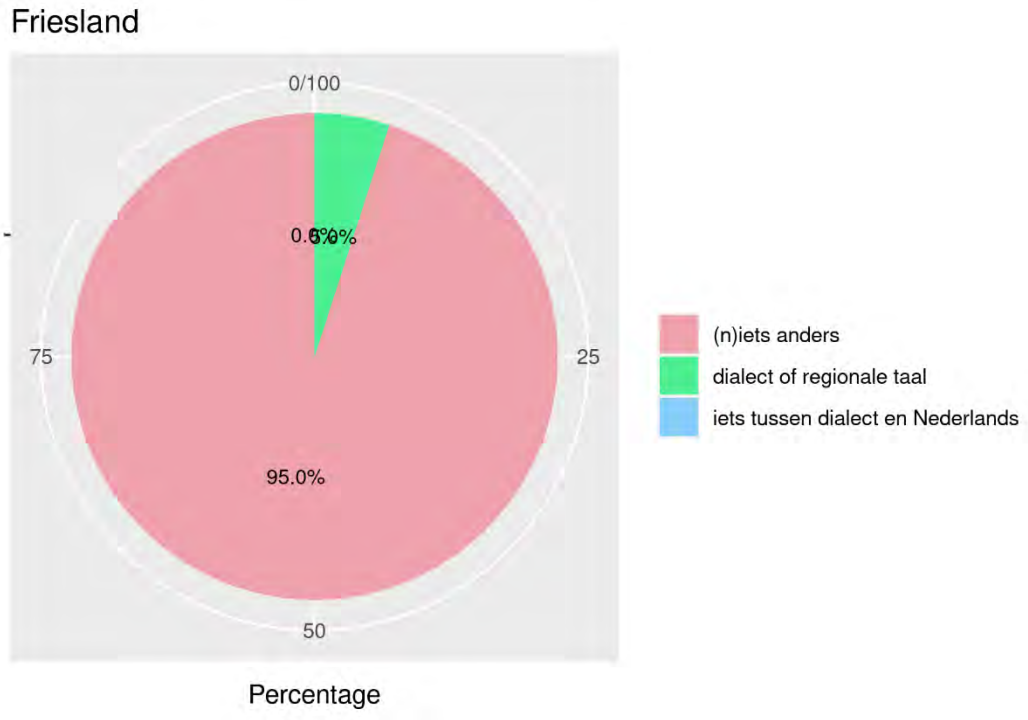
Figuur 196. In welke sector werkt u? – Brussel

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in de interne communicatie op het werk in het algemeen

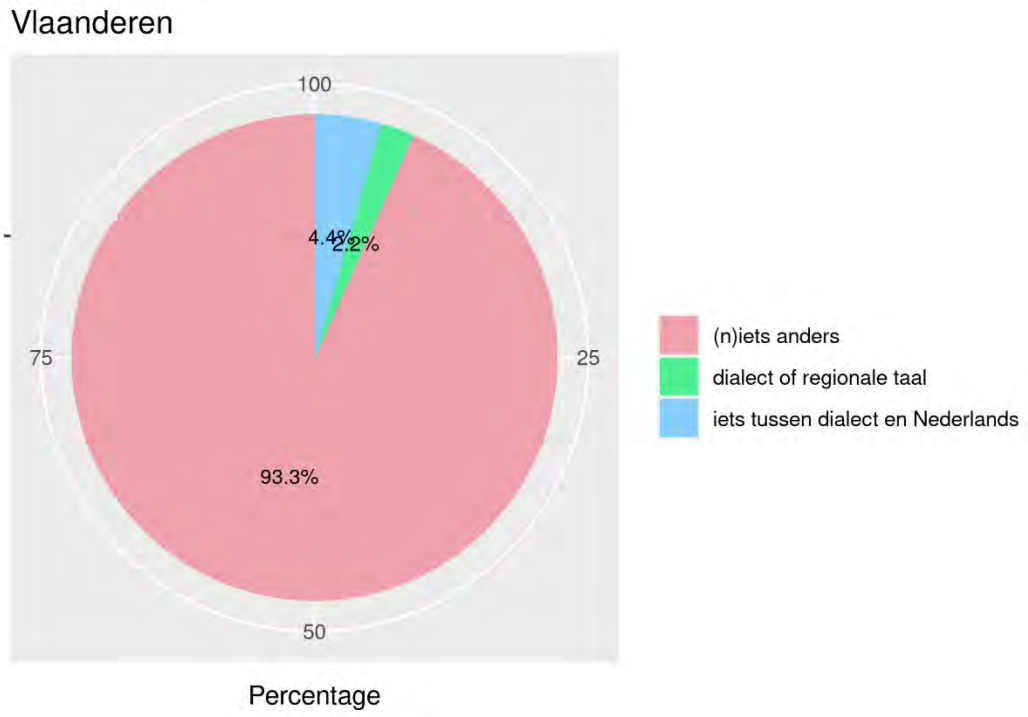
De figuren 197-200 representeren de mate waarin de panelleden niet-standaardtalige variëteiten gebruiken in de interne communicatie op het werk. Van het Nederlandse panel (figuur 197) zegt 1,1% dialect of regionale taal te gebruiken en 0,4% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands. In Friesland (figuur 198) gebruikt 5,0% dialect of regionale taal op het werk en 0,0% gebruikt er een tussenvariëteit. Van het Vlaamse panel (figuur 199) gebruikt 2,2% dialect of regionale taal en 4,4% gebruikt tussentaal op het werk. In Brussel (figuur 200) ten slotte gebruikt 0,6% dialect of regionale taal en 2,1% gebruikt tussentaal.

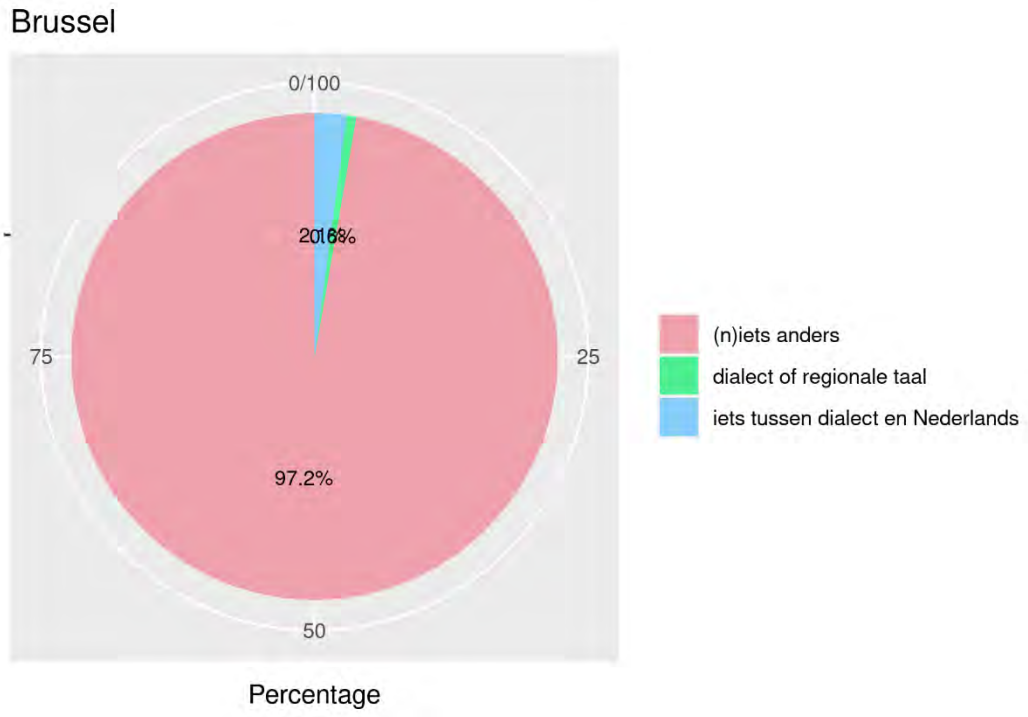
Figuur 197. Hoe communiceert de deelnemer in het werk? – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 198. Hoe communiceert de deelnemer in het werk? – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 199. Hoe communiceert de deelnemer in het werk? – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 200. Hoe communiceert de deelnemer in het werk? – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

In wat volgt gaan we na in welke talen de panelleden praten en e-mailen met hun collega's enerzijds en hun leidinggevenden anderzijds. Deze resultaten per situatie worden ook telkens vanuit longitudinaal perspectief bekeken, d.w.z. vergeleken met de vorige metingen. Omdat voor sommige regio's bij sommige vragen de foutenmarges soms te hoog zijn, vermelden we telkens de foutenmarges.

Taalkeuzes in gesprekken met collega's

Figuur 201 representeert de taalkeuzes van het panel **als men praat met collega's**. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 2,6%) geeft 60,1% aan altijd Nederlands te spreken met collega's, 25,5% zegt Nederlands en Engels te spreken, 4,5% spreekt Nederlands en Fries en 1,0% spreekt Nederlands, Duits en Engels. Uit De Fisher's exact analyse blijkt dat er een aantal significante ontwikkelingen zijn ten opzichte van de nulmeting in 2016. Ten eerste is er een afname in de keuze van altijd Nederlands tussen 2016 (70,6%) en 2020 (60,1%) (***). Ten tweede is er een toename van Nederlands en Engels op de werkvloer, van 20,4% in 2016 naar 25,5% in 2020 (***). Verder is ook de keuze voor Nederlands en Fries toegenomen van 2,4% in 2016 naar 4,5% in 2020 (***). Ten slotte is ook het gebruik van altijd Engels (niet weergegeven in figuur 201) toegenomen van 0,09% in 2016 naar 0,8% in 2020 (**).[242]

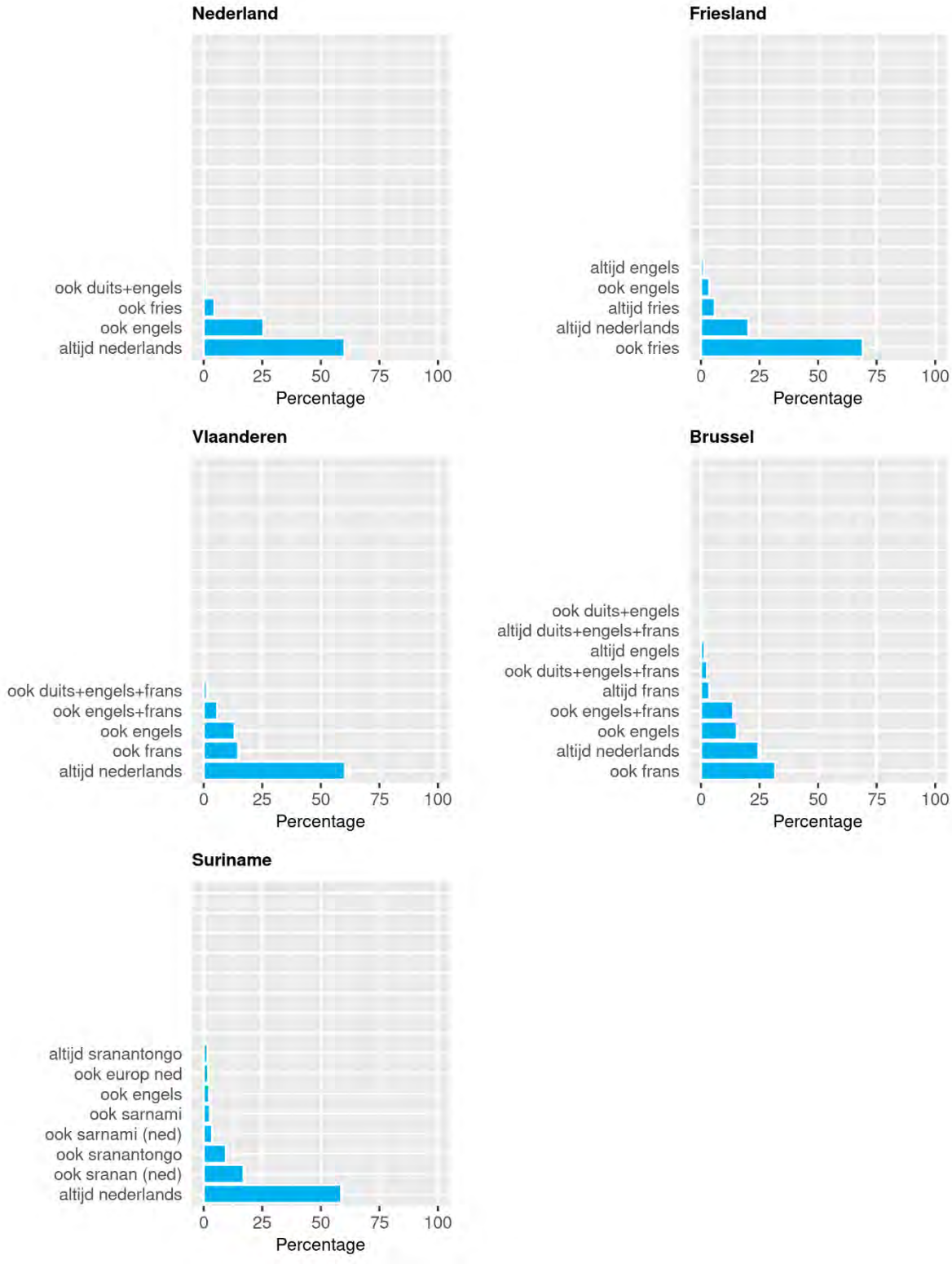
In Friesland (foutenmarge 10,7%) zegt 69,0% van het panel Nederlands en Fries te spreken met collega's, 20,2% spreekt altijd Nederlands, 6,0% spreekt altijd Fries, 3,6% gebruikt Nederlands en Engels en 1,2% gebruikt altijd Engels. Aangezien de foutenmarge voor deze resultaten hoger is dan 10%, gaan we niet in op de vergelijking met de vorige metingen.

Van het Vlaamse panel (foutenmarge 2,2%) spreekt 60,3% altijd Nederlands met collega's, 14,7% spreekt Nederlands en Frans, 13,2% spreekt Nederlands en Engels, 5,7% gebruikt Nederlands, Engels en Frans en 1,3% spreekt Nederlands, Duits, Engels en Frans. Ten opzichte van de nulmeting in 2016 hebben er zich een aantal significante ontwikkelingen voorgedaan. Er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 69,1% naar 60,3% (***). Verder is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 9,8% naar 14,7% (***). Ook de keuzes voor altijd Engels (0,1% --> 0,4%)(*) en altijd Frans (0,2% --> 0,6%) (*) zijn toegenomen, maar dit is niet zichtbaar in figuur 201.

In Brussel (foutenmarge 7,0%) spreekt het merendeel van het panel, namelijk 31,6%, Nederlands en Frans met collega's, 24,5% spreekt altijd Nederlands, 15,3% spreekt Nederlands en Engels, 13,8% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 3,6% gebruikt altijd Frans, 2,6% spreekt Nederlands, Duits, Engels en Frans, 1,5% gebruikt altijd Engels, 1,0% spreekt altijd Duits, Engels en Frans en 1,0% spreekt Nederlands, Duits en Engels. Ten opzichte van 2016 zijn er vier significante ontwikkelingen: er is een sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 61,6% naar 24,5% (***), een sterke toename van de keuze voor Nederlands en Frans van 14,3% naar 31,6% (***), een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,3% naar 3,6% (***) en een toename in de keuze voor altijd Engels van 0,2% naar 1,5% (*).

In Suriname (foutenmarge 5,6%) zegt 58,7% van de panelleden altijd Nederlands te spreken met collega's, 17,0% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 9,5% spreekt Nederlands en Sranantongo, 3,6% spreekt ook Sarnami vermengd met Nederlands, 2,6% gebruikt Nederlands en Sarnami, 2,3% communiceert in het Nederlands en Engels met collega's, 2,0% spreekt Nederlands en Europees Nederlands en 1,6% spreekt altijd Sranantongo. De taalkeuzes op het werk werden voor Suriname in 2018 opgevraagd. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 heeft er één significante tendens plaatsgevonden: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 48,3% naar 58,7% (**).

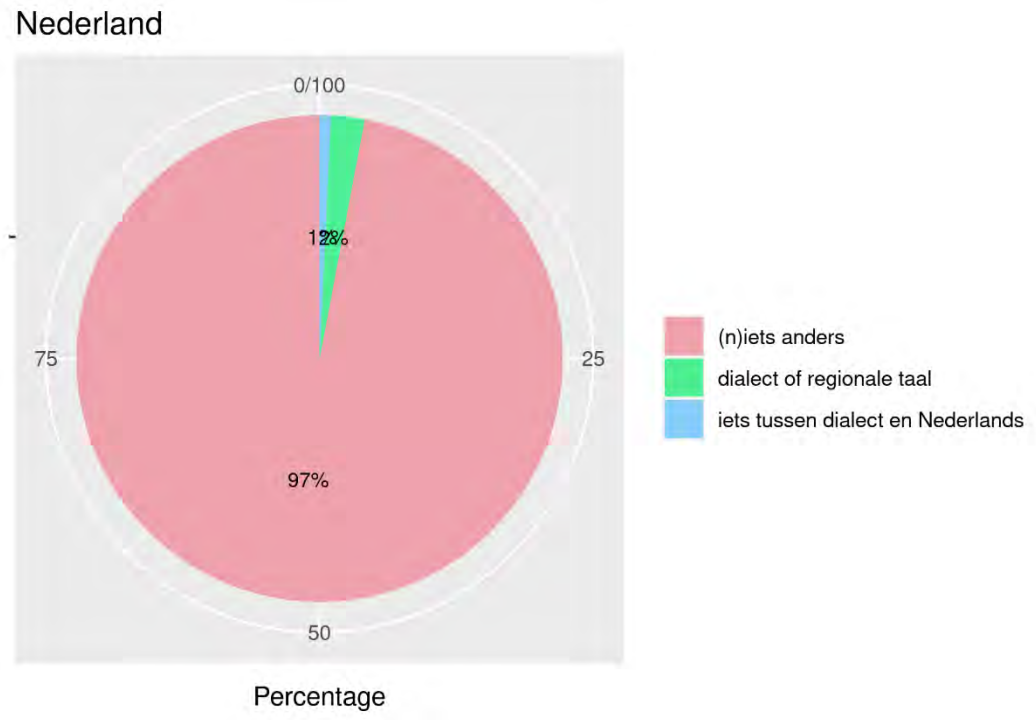
[242] Voor Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel is het domein 'werk' niet bevraagd in 2018.

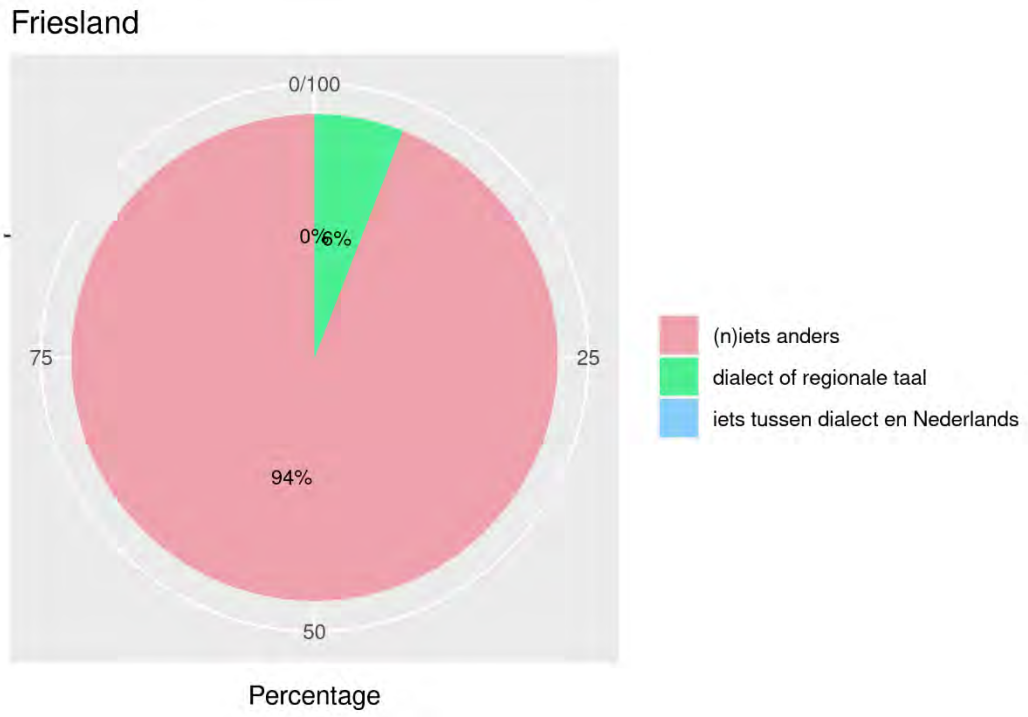
Figuur 201. Met collega's praat ik...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in gesprekken met collega's

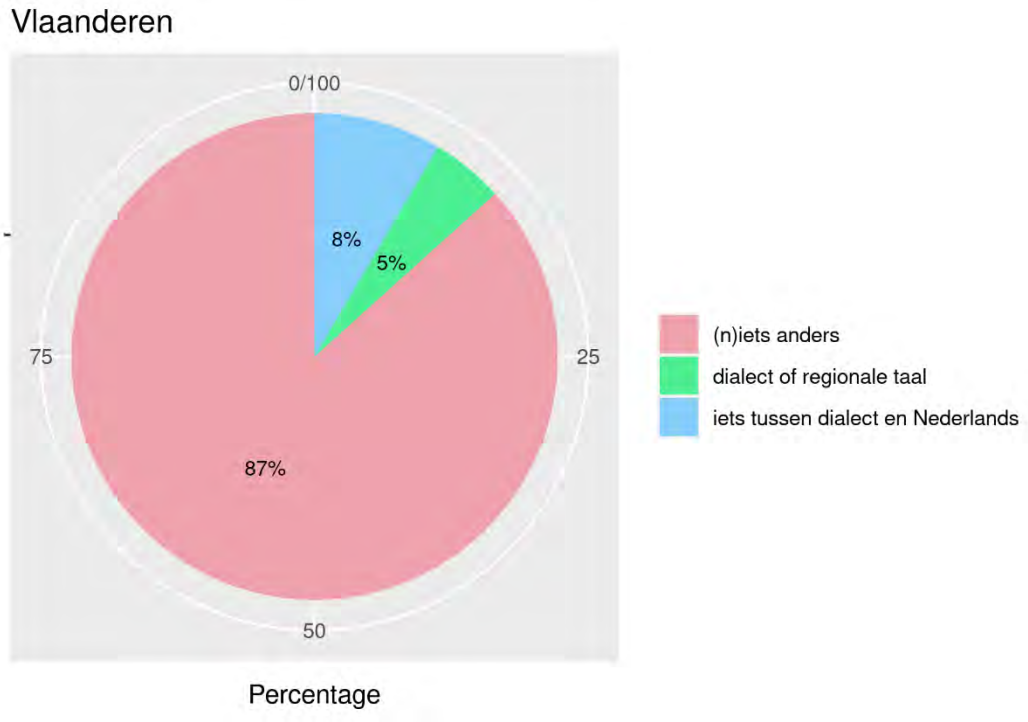
In welke mate worden er op de werkvloer ook niet-standaardtalige variëteiten gebruikt? In deze meting van Staat van het Nederlands werd dit voor het eerst bevraagd. De figuren 202-205 laten zien in welke mate de deelnemers met collega's dialect, regionale taal of een tussenvariëteit spreken. In Nederland (foutenmarge 1,7%) zegt 2,2% dialect of regionale taal te spreken en 0,8% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Friesland (foutenmarge 7,2%) spreekt 5,9% van het panel dialect of regionale taal met collega's, tussenvariëteiten worden niet gesproken. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%) wordt het meest tussentaal gesproken met collega's, namelijk door 8,5% van het panel, terwijl er door 4,8% dialect of regionale taal gesproken wordt. Van de Brusselse panelleden (foutenmarge 5,6%) zegt 1,3% dialect of regionale taal te spreken en 3,2% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.

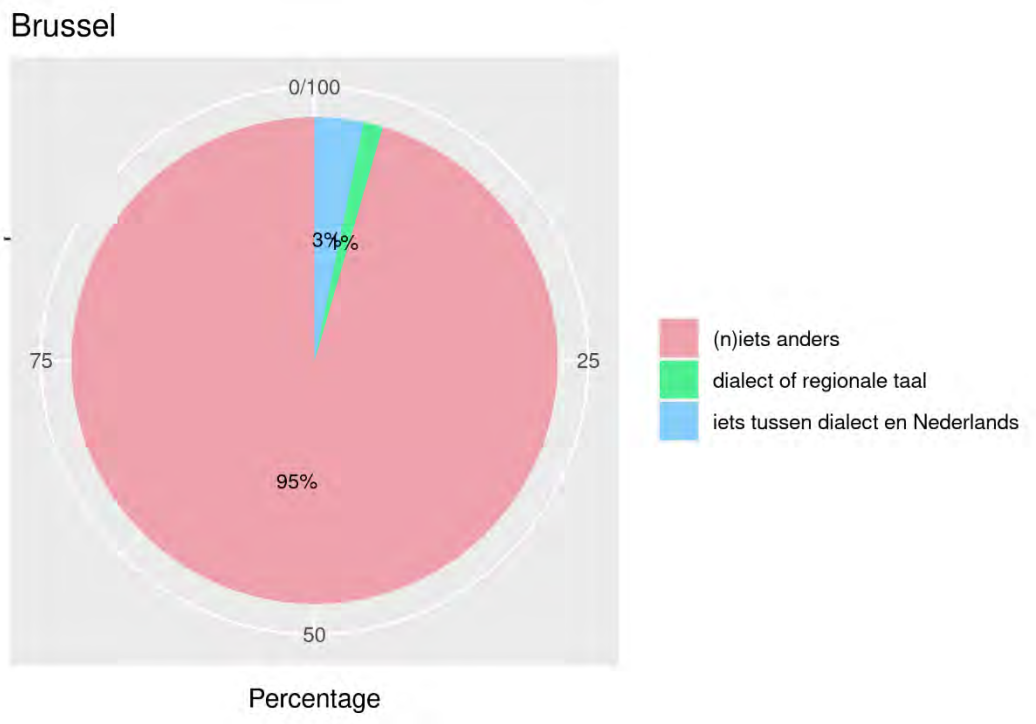
Figuur 202. Met collega's praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 203. Met collega's praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 204. Met collega's praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 205. Met collega's praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes in e-mails aan collega's

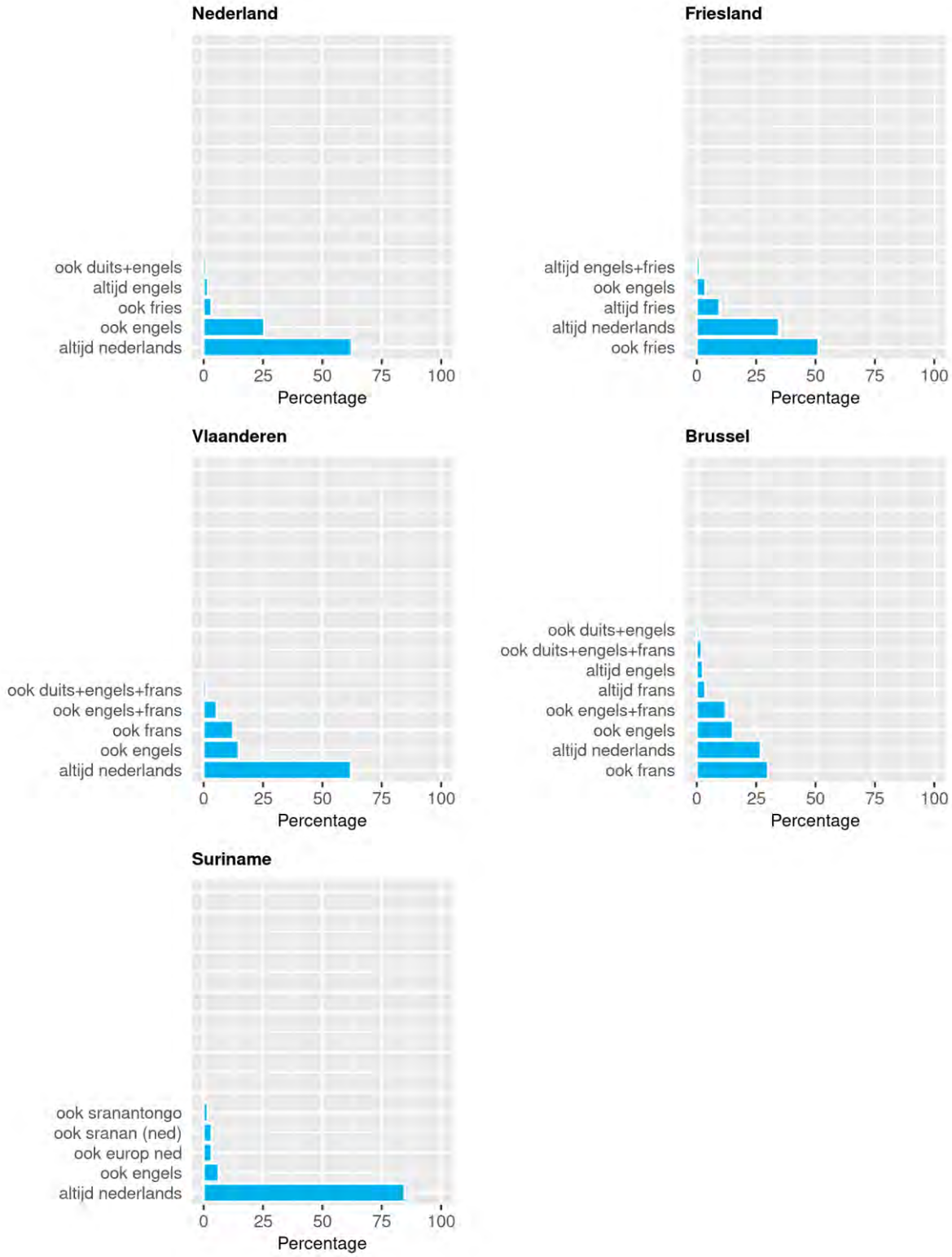
In figuur 206 wordt weergegeven in welke talen de panelleden **collega's e-mailen**. In Nederland (foutenmarge 2,6%) geeft 62,2% aan altijd Nederlands te gebruiken als men collega's e-mailt. Dat is vergelijkbaar met het aantal dat Nederlands spreekt met collega's (nl. 60,1%). Verder zegt 25,4% Nederlands en Engels te gebruiken in e-mails aan collega's, 3,3% gebruikt Nederlands en Fries, 1,8% mailt altijd in het Engels en 1,1% mailt in het Nederlands, Duits en Engels. Ten opzichte van de nulmeting doen zich de volgende ontwikkelingen voor: de keuze voor altijd Nederlands is afgenomen van 72,2% naar 62,2% (***), de keuze voor Nederlands en Engels daarentegen is toegenomen van 20,9% naar 25,4% (***), ook de keuze voor altijd Engels is toegenomen, van 0,2% naar 1,8% (***) en de keuze voor Nederlands en Fries ten slotte, is toegenomen van 1,5% naar 3,3% (***).

Van het Friese panel (foutenmarge 10,7%) zegt 51,2% Nederlands en Fries te gebruiken in e-mails aan collega's, 34,5% e-mailt altijd in het Nederlands, 9,5% gebruikt altijd Fries, 3,6% e-mailt in het Nederlands en Engels en 1,2% gebruikt altijd Engels en Fries. De hoge foutenmarge geeft geen aanleiding tot vergelijking met resultaten van vorige metingen.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,2%) zegt 62,0% van het panel altijd Nederlands te gebruiken in e-mails aan collega's. Dat is vergelijkbaar met de resultaten voor het Nederlandse panel (nl. 62,2%) en ook vergelijkbaar met de mate waarin men altijd Nederlands spreekt met collega's (nl. 60,3%). Verder zegt 14,7% van het Vlaamse panel Nederlands en Engels te gebruiken in e-mails aan collega's, 12,4% gebruikt Nederlands en Frans, 5,4% gebruikt Nederlands, Engels en Frans en 1,1% mailt in het Nederlands, Duits, Engels en Frans. Er hebben zich een aantal significante ontwikkelingen voorgedaan sinds de nulmeting: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 71,1% naar 62,0% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 7,6% naar 12,4% (***). Verder zijn er ook toenames in de keuze voor altijd Engels (0,3% --> 0,9%) en altijd Frans (0,1% --> 0,6%) (**), maar die taalkeuzes worden niet weergegeven in figuur 206.

Van de Brusselse panelleden (foutenmarge 7,0%) e-mailt het grootste deel, namelijk 29,9%, in het Nederlands en Frans met collega's, 26,9% gebruikt altijd Nederlands, 15,2% mailt in het Nederlands en Engels, 12,2% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 3,6% mailt altijd in het Frans en 2,5% altijd in het Engels, 2,0% combineert Nederlands met Duits, Engels en Frans en 1,0% mailt in het Nederlands, Duits en Engels. Ten opzichte van 2016 is een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands van 64,6% naar 26,9% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 11,3% naar 29,9% (***), een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,3% naar 3,6% (***) en een toename in de keuze voor altijd Engels van 0,4% naar 2,5% (**).

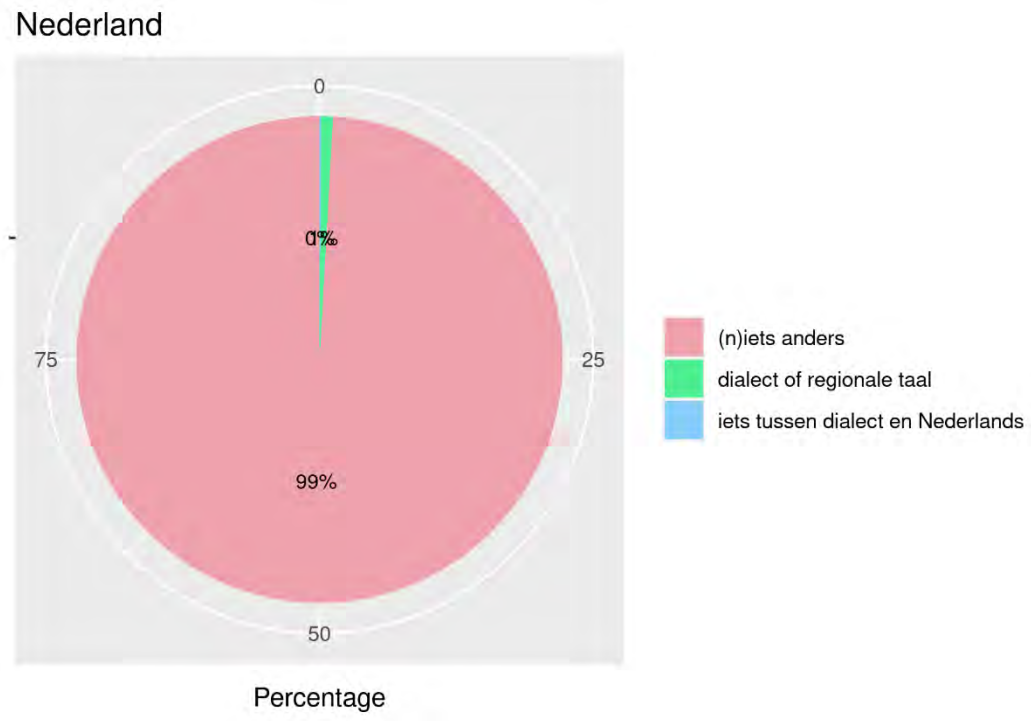
In Suriname (foutenmarge 6,3%) zegt 84,5% van de deelnemers altijd Nederlands te gebruiken in e-mails aan collega's, 6,3% gebruikt Nederlands en Engels, 3,3% combineert Nederlands met Europees Nederlands, 3,3% gebruikt ook Nederlands vermengd met Sranantongo en 1,7% e-mailt in het Nederlands en het Sranantongo. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 is er enkel een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands, van 70,1% naar 84,5% (***).

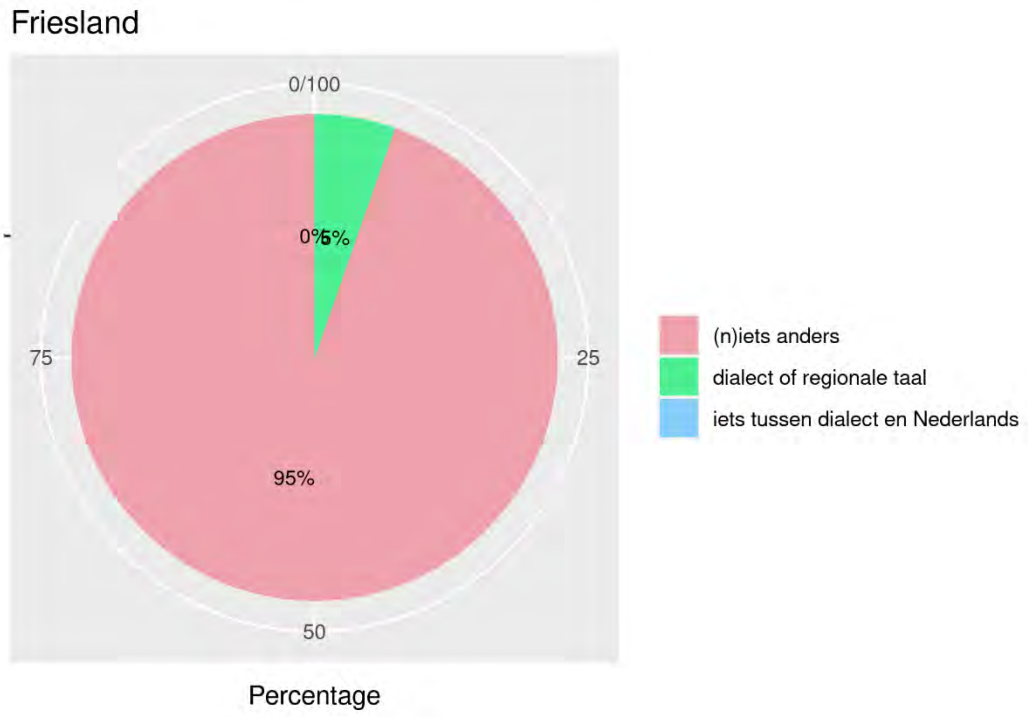
Figuur 206. Met collega's e-mail ik in het...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in e-mails aan collega's

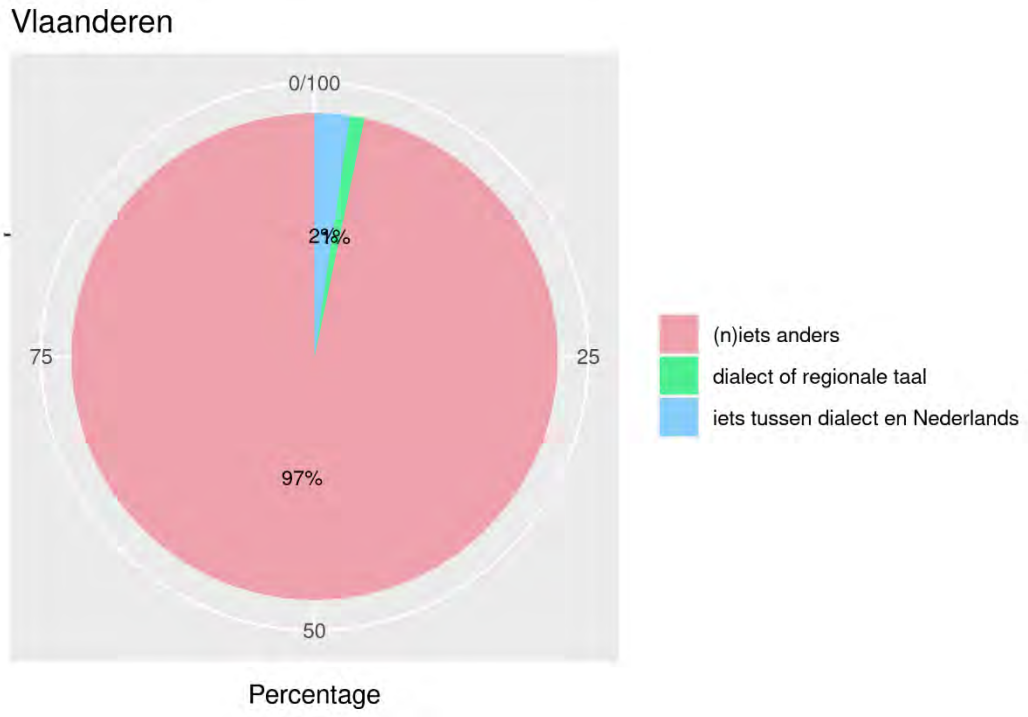
Ook in e-mails aan collega's worden in zekere mate niet-standaardtalige variëteiten gebruikt, zij het minder dan in gesprekken met collega's (zie figuren 207-210). In Nederland (foutenmarge 1,7%) geeft 0,8% van het panel aan dialect of regionale taal te gebruiken in e-mails aan collega's, het gebruik van tussenvariëteiten is verwaarloosbaar klein (nl. 0,1%). In Friesland (foutenmarge 7,2%) geeft 5,4% op dialect of regionale taal te gebruiken in e-mails, tussenvariëteiten worden niet genoemd. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%) zegt 1,0% dialect of regionale taal te gebruiken in e-mails en 2,3% gebruikt tussentaal. In Brussel (foutenmarge 5,6%) ten slotte, gebruikt 1,6% van de deelnemers tussentaal in e-mails en 0,6% gebruikt er dialect of regionale taal.

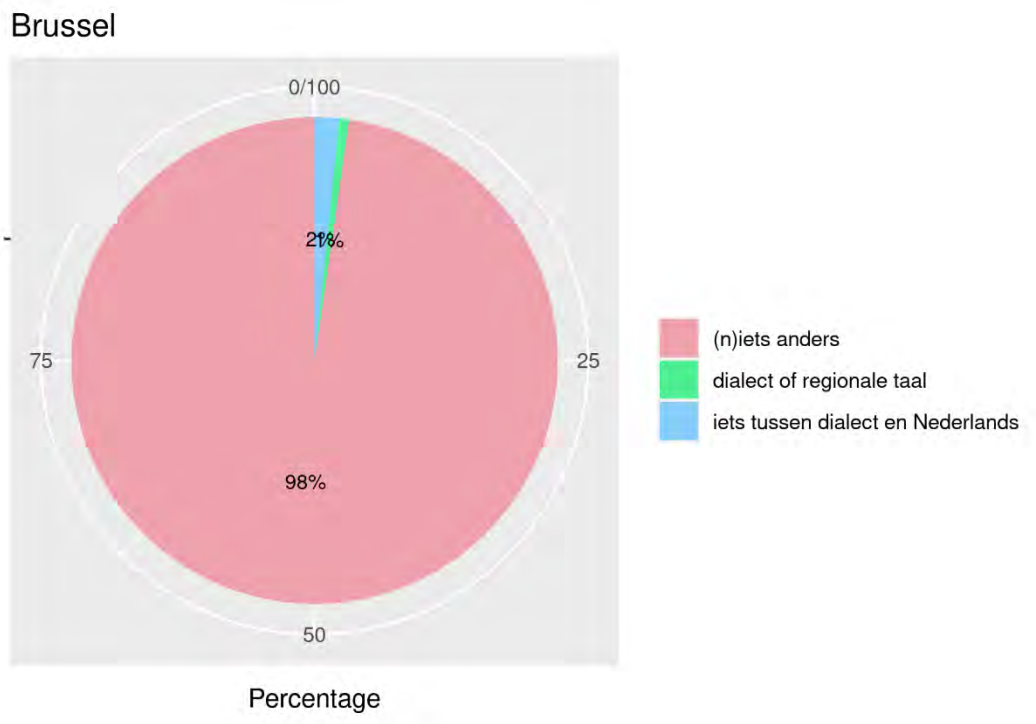
Figuur 207. Met collega's e-mail ik (ook) in het ... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 208. Met collega's e-mail ik (ook) in het ... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 209. Met collega's e-mail ik (ook) in het ... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 210. Met collega's e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes in gesprekken met leidinggevenden

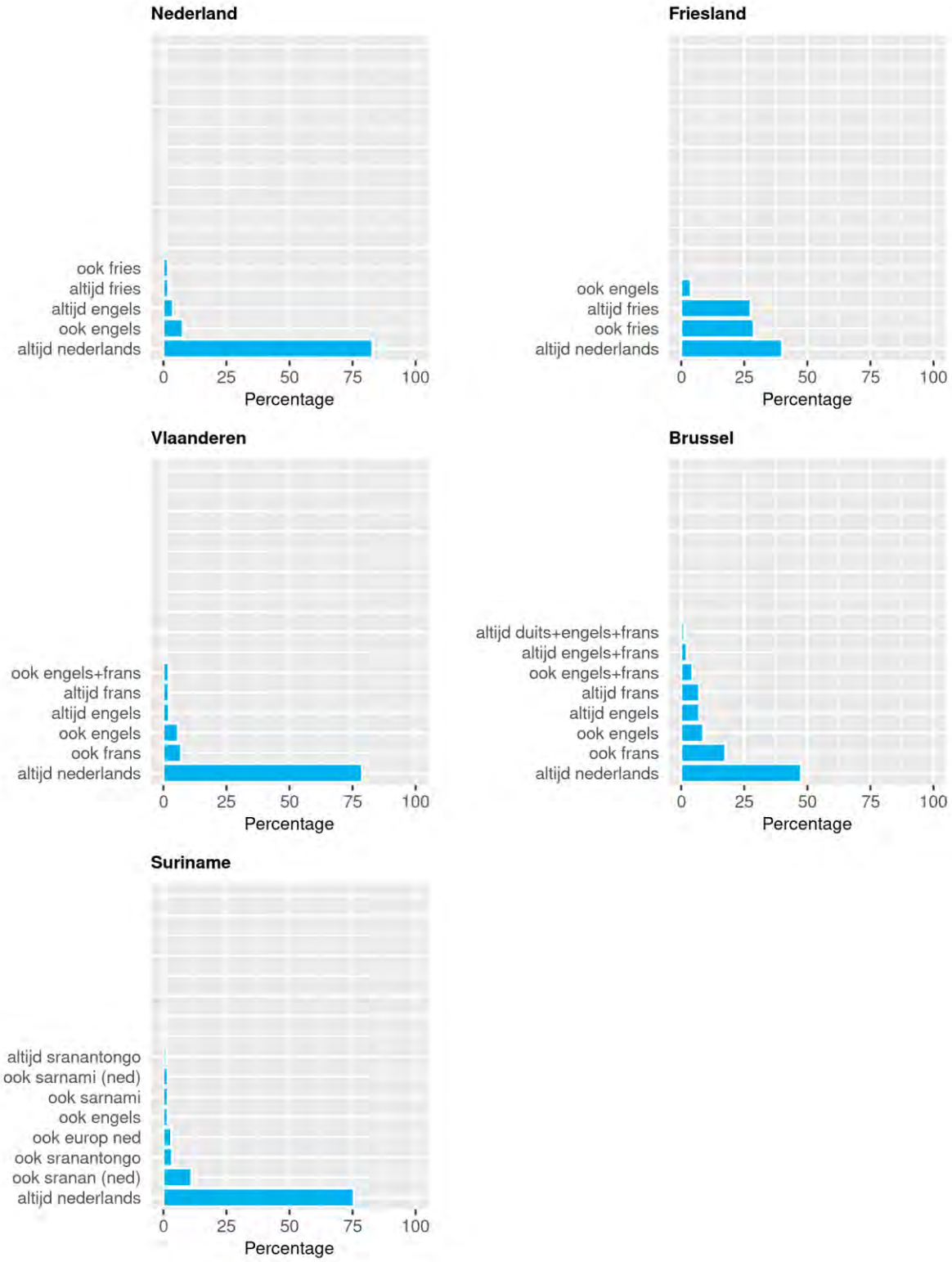
Figuur 211 representeert de taalkeuzes van de StaatNed-panelleden die ze maken in **gesprekken met hun leidinggevende**. In Nederland (foutenmarge 2,7%) zegt 82,8% van het panel altijd Nederlands te spreken met de leidinggevende (vgl. met collega's 60,1%), 7,7% spreekt Nederlands en Engels, 3,8% spreekt altijd Engels, 1,9% gebruikt altijd Fries en 1,8% spreekt Nederlands en Fries. In vergelijking met de nulmeting zijn er drie significante verschillen: er wordt nu minder altijd Nederlands gesproken met leidinggevenden dan in 2016, er is een afname van 88,8% naar 82,8% (***), er is een toename in de keuze van altijd Engels van 1,2% naar 3,8% (***) en er is een toename in de keuze van altijd Fries van 0,8% naar 1,9% (**).

Van het Friese panel (foutenmarge 11,0%) zegt 40,0% altijd Nederlands te spreken met de leidinggevende (vgl. met collega's 20,2%), 28,7% spreekt Nederlands en Fries, 27,5% spreekt altijd Fries en 3,8% spreekt Nederlands en Engels. Gezien de hoge foutenmarge vergelijken we de resultaten niet met die van de nulmeting (noch met recente cijfers over taalkeuze in contact met collega's – hierboven).

In Vlaanderen (foutenmarge 2,2%) spreekt volgens de rapportering van het panel 78,7% altijd Nederlands met de leidinggevende (vgl. met collega's 60,3%), 7,1% spreekt Nederlands en Frans, 5,8% spreekt Nederlands en Engels, 2,2% spreekt altijd Engels, 2,0% spreekt altijd Frans en 2,0% spreekt Nederlands, Engels en Frans. Ten opzichte van de nulmeting is er een significante achteruitgang in de keuze voor altijd Nederlands, van 85,2% naar 78,7% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 4,5% naar 7,1% (***), een toename van 'altijd Engels' van 1,4% naar 2,2%8 (*) en een toename van 'altijd Frans' van 0,7% naar 2,0% (***).

Van het Brusselse panel (foutenmarge 7,2%) geeft 47,5% aan altijd Nederlands te spreken met de leidinggevende (vgl. met collega's 24,5%), 17,5% spreekt Nederlands en Frans, 8,7% spreekt Nederlands en Engels, 7,1% communiceert altijd in het Engels, 7,1% spreekt altijd Frans, 4,4% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 2,2% spreekt altijd Engels en Frans en 1,1% spreekt altijd Duits, Engels en Frans. De relatief hoge mate waarin er altijd Nederlands gesproken wordt met de leidinggevende, kan ook weer te maken hebben met het hierboven vermelde gegeven dat een groot deel van de Brusselse panelleden in sectoren werkt waar relatief veel Nederlands gesproken wordt, zoals de overheid, het onderwijs en de culturele sector. Er hebben zich een aantal significante verschuivingen voorgedaan sinds de nulmeting: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 81,7% naar 47,5% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 6,4% naar 17,5% (***), een toename in de keuze van Nederlands en Engels van 5,0% naar 8,7% (*), een toename in de keuze van altijd Engels van 2,0% naar 7,1% (***) en een toename in de keuze van altijd Frans van 1,7% naar 7,1% (***).

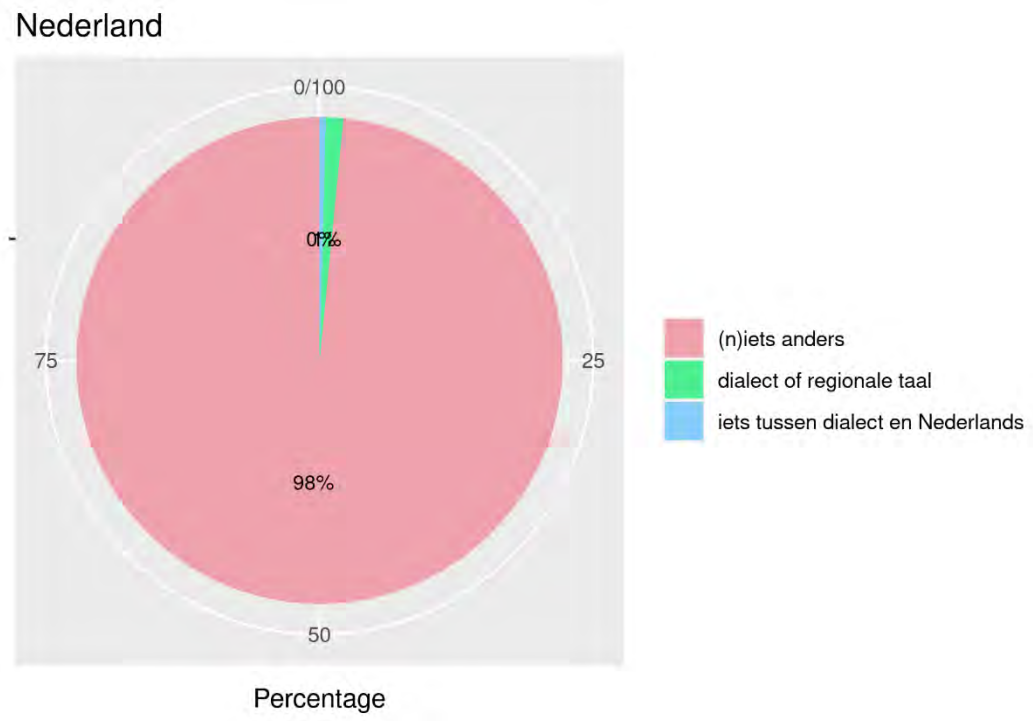
In Suriname (foutenmarge 5,8%) geeft 75,4% aan altijd Nederlands te spreken met de leidinggevende (vgl. met collega's 58,7%), 11,1% spreekt Nederlands vermengd met Sranantongo, 3,5% spreekt Nederlands en Sranantongo, 3,1% spreekt Nederlands en Europees Nederlands, 1,7% communiceert in het Nederlands en Engels, 1,7% spreekt Nederlands en Sarnami, 1,7% spreekt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands en 1,0% spreekt altijd Sranantongo met de leidinggevende. Ten opzichte van 2018 is er één significante ontwikkeling: er is een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 65,8% naar 75,4% (**).

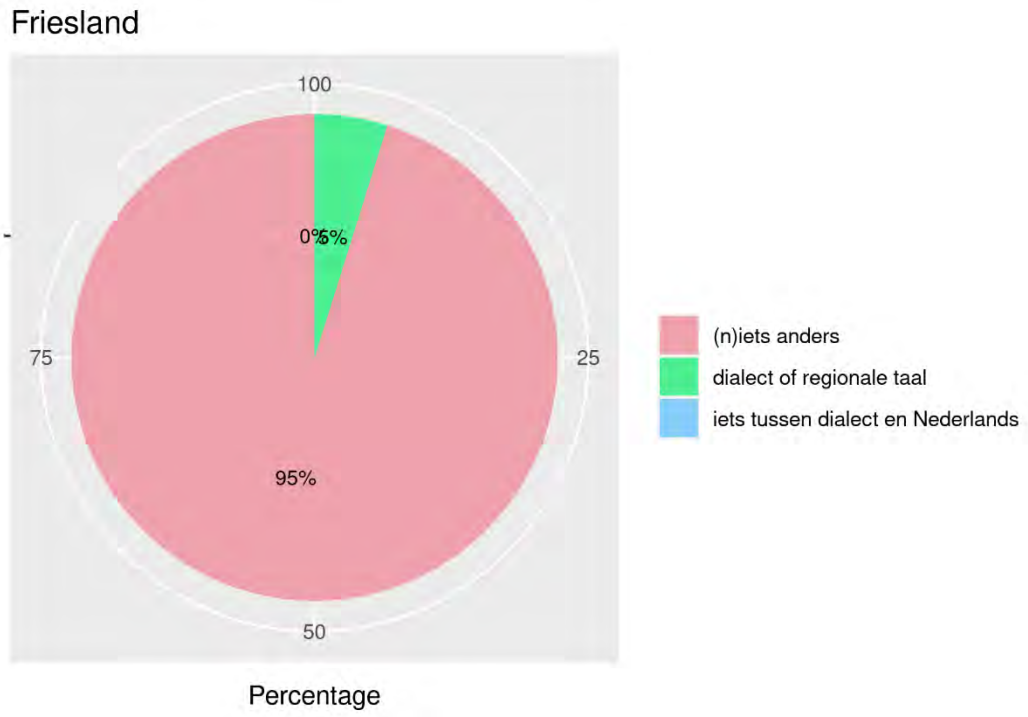
Figuur 211. Met mijn leidinggevende praat ik ...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in gesprekken met leidinggevenden

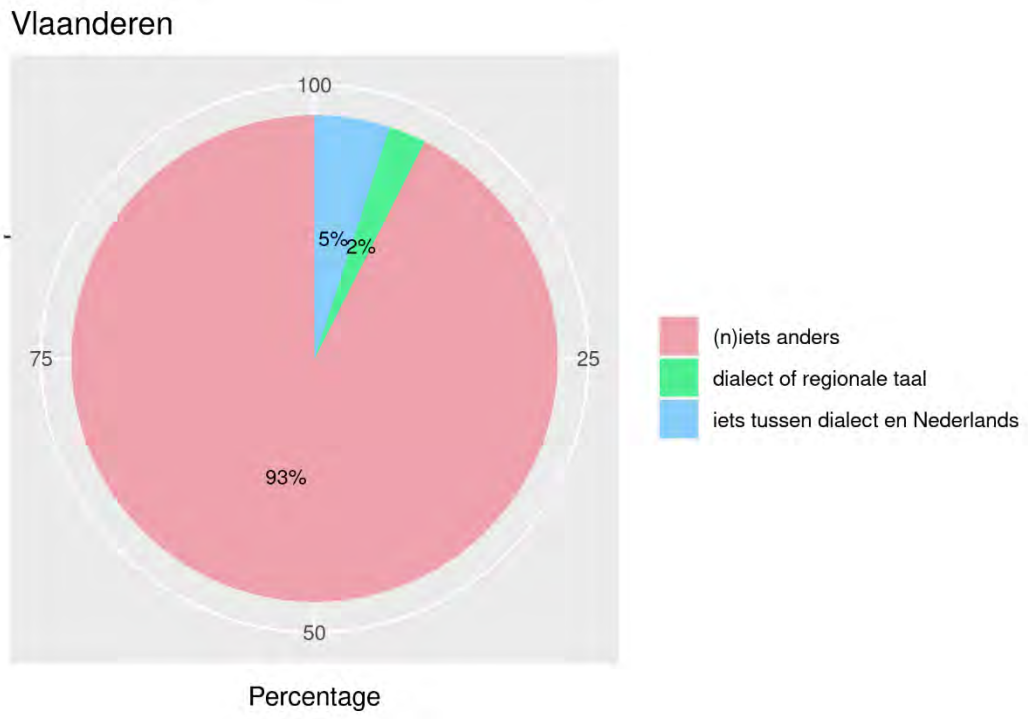
Ook met de leidinggevende wordt soms dialect, regionale taal of een tussenvariëteit gesproken (zie figuren 212-215). In Nederland (foutenmarge 1,7%) zegt 1,2% dialect of regionale taal te spreken en 0,4% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. Van het Friese panel (foutenmarge 7,2%) spreekt 4,8% dialect of regionale taal met de leidinggevende, tussenvariëteiten worden niet opgegeven. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%) spreekt 2,5% dialect of regionale taal en 5,0% tussentaal. In Brussel (foutenmarge 5,6%) spreekt 0,6% dialect of regionale taal en 1,9% tussentaal.

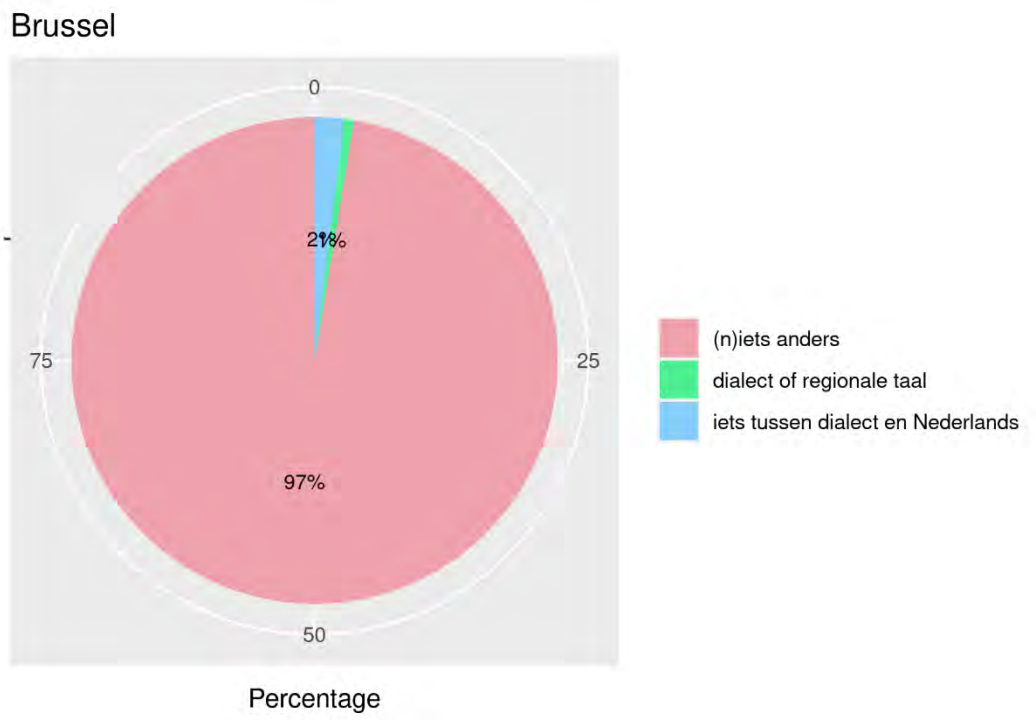
Figuur 212. Met mijn leidinggevende praat ik (ook) ... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 213. Met mijn leidinggevende praat ik (ook) … - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 214. Met mijn leidinggevende praat ik (ook) … - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 215. Met mijn leidinggevende praat ik (ook) … - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes in e-mails aan leidinggevenden

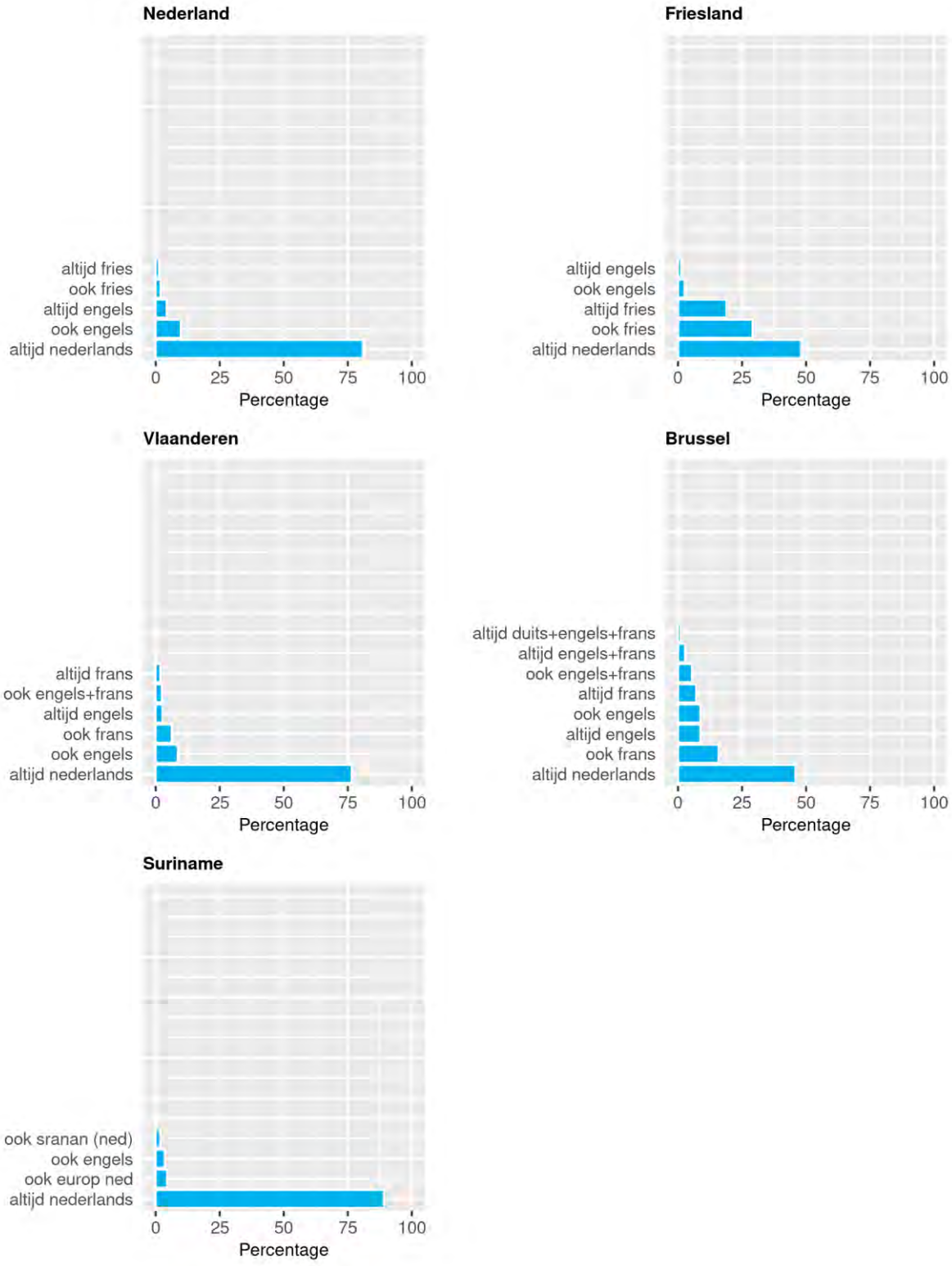
De taalkeuzes die men maakt in **e-mails aan de leidinggevende** worden weergegeven in figuur 216. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 2,7%) e-mailt 80,9% altijd in het Nederlands met de leidinggevende (vgl. met collega's 62,2%), 9,8% gebruikt Nederlands en Engels in e-mails, 4,3% gebruikt altijd Engels, 1,9% gebruikt Nederlands en Fries en 1,3% mailt altijd in het Fries met de leidinggevende. Vergeleken met de nulmeting doen er zich een aantal significante veranderingen voor: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 88,3% naar 80,9% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 7,8% naar 9,8% (*), een toename in de keuze voor altijd Engels van 1,3% naar 4,3% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Fries van 0,8% naar 1,9% (*) en een toename in de keuze voor altijd Fries van 0,6% naar 1,3% (*).

In Friesland (foutenmarge 11,0%) zegt 48,1% van de deelnemers altijd Nederlands te gebruiken in e-mails aan de leidinggevende (vgl. met collega's 34,5%), 29,1% gebruikt Nederlands en Fries, 19,0% gebruikt altijd Fries, 2,5% gebruikt Nederlands en Engels en 1,3% gebruikt altijd Engels[243]. De hoge foutenmarge geeft geen aanleiding tot het bespreken van longitudinale gegevens.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,2%) gebruikt 76,6% van de panelleden altijd Nederlands in e-mails aan de leidinggevende (vgl. met collega's 62,0%), 8,6% mailt in het Nederlands en Engels, 6,2% gebruikt Nederlands en Frans in e-mails, 2,7% mailt altijd in het Engels, 2,4% gebruikt Nederlands, Engels en Frans en 1,8% mailt de leidinggevende altijd in het Frans. Sinds de nulmeting hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 84,6% naar 76,6% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 6,2% naar 8,6% (**), een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 4,0% naar 6,2% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 1,7% naar 2,7% (*) en een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,5% naar 1,8% (***).

[243] 1,3% vertegenwoordigt hier slechts één deelnemer.

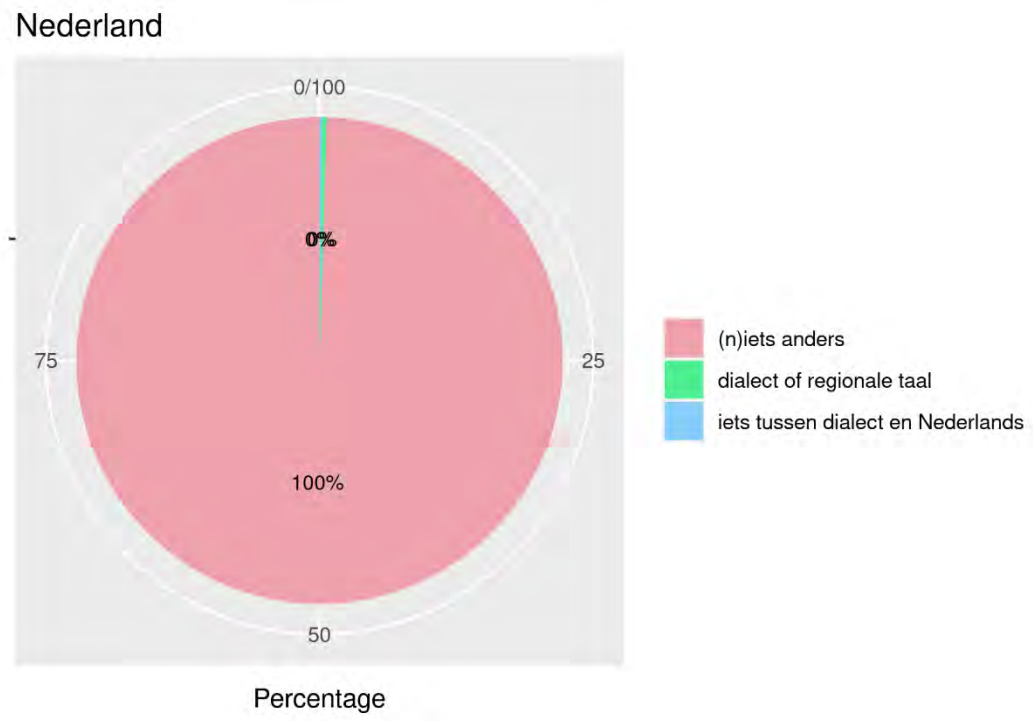
Van de Brusselse deelnemers (foutenmarge 7,2%) zegt 45,9% altijd in het Nederlands te e-mailen met de leidinggevende (vgl. met collega's 26,9%), 15,8% gebruikt Nederlands en Frans in e-mails, 8,7% gebruikt altijd Engels, 8,7% mailt in het Nederlands en Engels, 7,1% gebruikt altijd Frans, 5,5% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 2,7% mailt altijd in het Engels en Frans en 1,1% gebruikt altijd Duits, Engels en Frans. Ten opzichte van 2016 is er een sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 81,0% naar 45,9% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 5,7% naar 15,8% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 2,5% naar 8,7% (***) en een toename in de keuze voor altijd Frans van 1,6% naar 7,1% (***). In Suriname (foutenmarge 6,5%) zegt 89,0% van de deelnemers altijd Nederlands te gebruiken in e-mails aan de leidinggevende (vgl. met collega's 84,5%), 4,4% gebruikt Nederlands en Europees Nederlands, 3,5% gebruikt Nederlands en Engels en 1,8% gebruikt Nederlands vermengd met Sranantongo. In vergelijking met 2018 is er een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands van 72,9% naar 89,0% (***).

Figuur 216. Met mijn leidinggevende e-mail ik in het ...

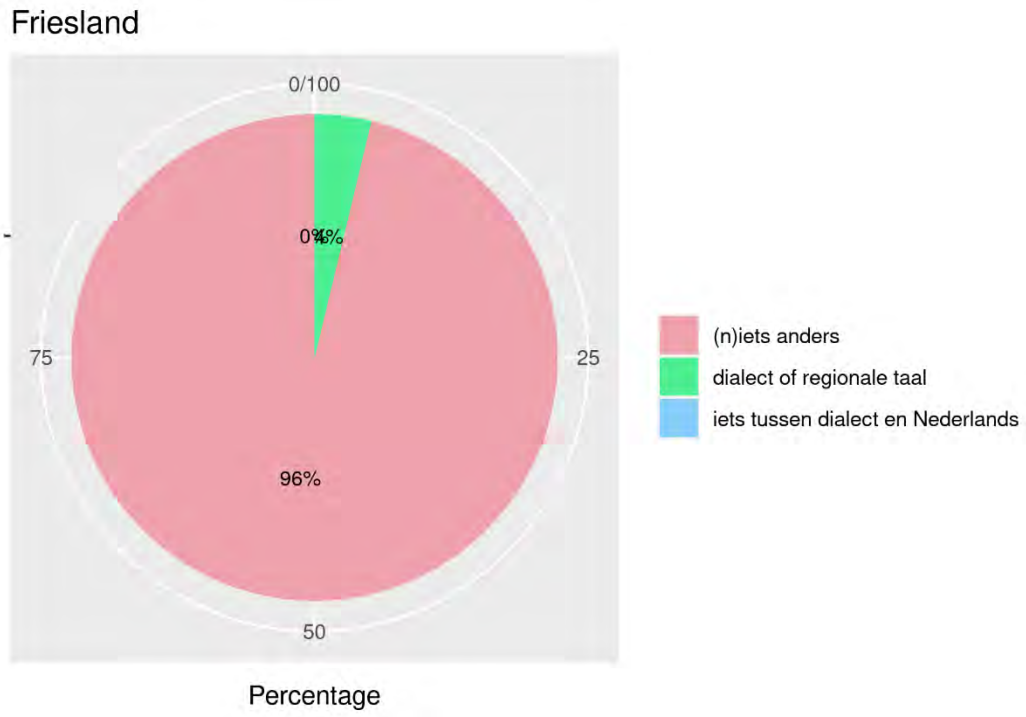
Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in e-mails aan leidinggevenden

Het gebruik van niet-standaardvariëteiten in e-mails aan leidinggevenden wordt weergegeven in de figuren 217-220. In Nederland zegt 0,3% van de panelleden dialect of regionale taal te gebruiken en 0,2% gebruikt in e-mails iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in[244]. In Friesland gebruikt 3,8% van het panel dialect of regionale taal, tussenvariëteiten worden niet genoemd. In Vlaanderen gebruikt 0,6% dialect of regionale taal en 1,9% e-mailt ook in tussentaal. Van het Brusselse panel gebruikt 1,6% tussentaal in e-mails aan leidinggevenden, dialect of regionale taal wordt niet genoemd.

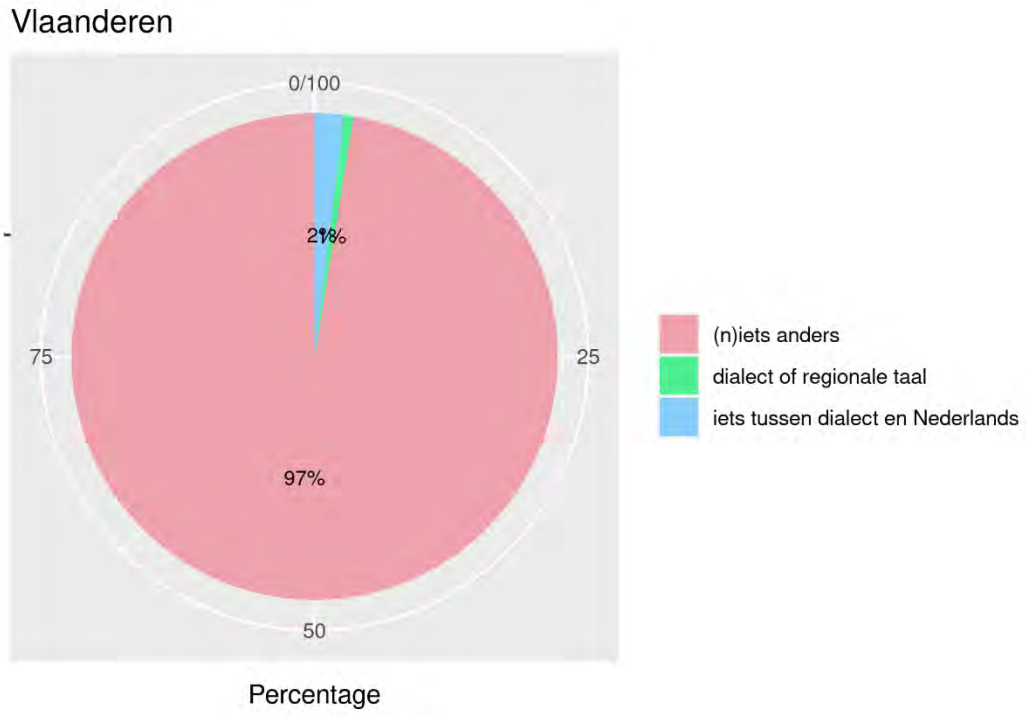

Figuur 217. Met mijn leidinggevende e-mail ik (ook) in het ... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

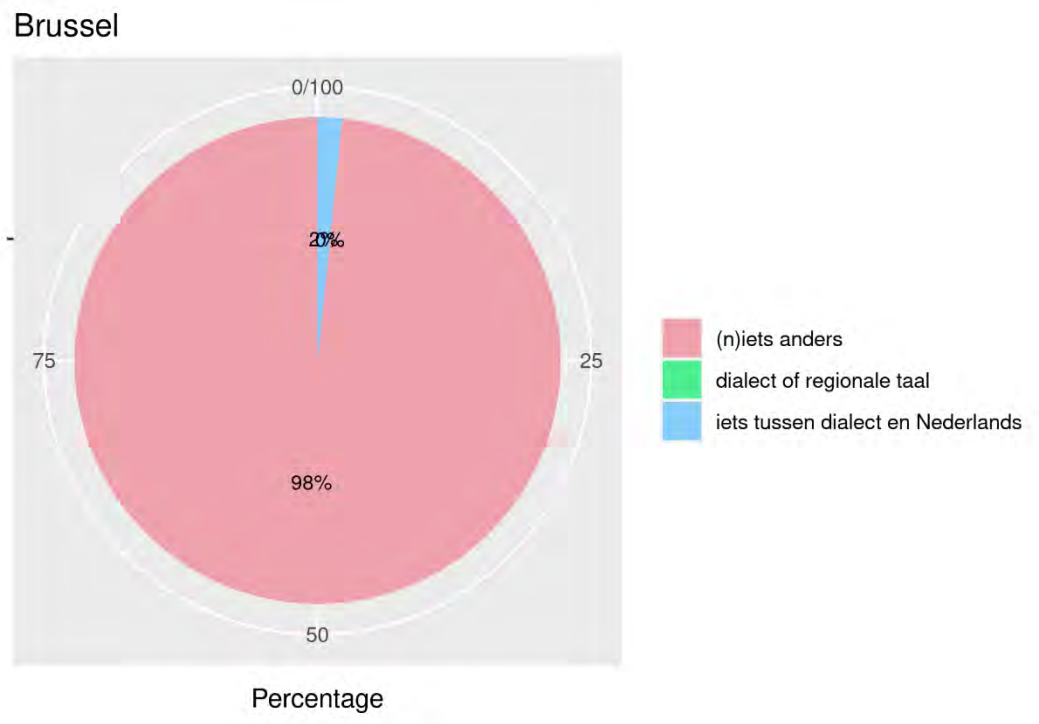
[244] Beide resultaten worden door afronding in de grafiek weergegeven als 0%.

Figuur 218. Met mijn leidinggevende e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 219. Met mijn leidinggevende e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 220. Met mijn leidinggevende e-mail ik (ook) in het ... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Conclusie

We kunnen de volgende **conclusies** trekken over de taalkeuzes van de StaatNed-panelleden in de **interne communicatie op hun werk**. Ten eerste zien we een verschil tussen de communicatie met collega's enerzijds en met leidinggevenden anderzijds, in die zin dat er met de leidinggevende meer altijd in het Nederlands gecommuniceerd wordt dan met collega's. Voor Nederland, Vlaanderen en Brussel zijn er geen opvallende verschillen tussen mondelinge en schriftelijke communicatie, bij beide vormen van communicatie wordt per regio min of meer evenveel voor altijd Nederlands gekozen. In Friesland en in sterkere mate in Suriname is er wel een verschil: in e-mails wordt meer altijd Nederlands gebruikt dan in gesproken communicatie.

De vergelijking met de nulmeting brengt per regio en voor alle situaties een aantal ontwikkelingen aan het licht. In Nederland wordt er op de werkvloer minder altijd Nederlands gebruikt dan vier jaar geleden, er wordt aanzienlijk meer Nederlands met Engels gecombineerd, er wordt ook meer voor uitsluitend Engels gekozen en er is ook een (lichte) toename in het gebruik van Nederlands en Fries.

In Vlaanderen wordt er eveneens minder uitsluitend Nederlands gebruikt dan in 2016. Er wordt daarentegen meer Nederlands en Frans gebruikt op de werkvloer. Er zijn ook lichte toenames in de keuzes voor altijd Engels en altijd Frans.

Met betrekking tot onze Brusselse resultaten dienen we de nodige voorzichtigheid in acht te nemen, aangezien de steekproef in 2016 nogal klein was (n = 113) en in 2020 serieus is uitgebreid (n = 417). Daardoor kunnen er zich verschuivingen voordoen die vooral te maken hebben met een veranderde samenstelling van het panel. Uit de vergelijking van de enquêteresultaten van beide metingen blijkt dat er nu in Brussel aanzienlijk minder uitsluitend in het Nederlands gecommuniceerd wordt in vergelijking met de nulmeting. De combinatie van Nederlands en Frans wordt nu veel meer gebruikt. Verder zijn er ook toenames in de keuzes voor altijd Frans en altijd Engels.

In tegenstelling tot de overige regio's, wordt er in Suriname aanzienlijk meer uitsluitend Nederlands gebruikt op de werkvloer dan twee jaar geleden.

In Vlaanderen, Brussel en vooral Nederland is het grotere aandeel van het Engels misschien wel het opvallendste resultaat. De toename is aanzienlijk voor een periode van vier jaar. Of deze ontwikkeling zich voortzet, zal uit volgende metingen moeten blijken. De snelle toename van het Engels zou eventueel in verband kunnen staan met de werkomstandigheden in de afgelopen periode, waarbij er vanwege de anti-corona maatregelen veel van huis uit werd gewerkt. Als bijvoorbeeld vergaderingen online plaatsvinden, zijn er misschien eerder collega's aanwezig die in het buitenland actief zijn en die geen Nederlands kennen, dan wanneer vergaderingen op de werkvloer plaatsvinden. In zo'n geval zal men dan eerder overschakelen op het gebruik van het Engels. Als de toename van het Engels inderdaad gerelateerd kan worden aan deze situatie, dan zou het goed kunnen dat er bij de volgende meting weer minder gebruik van het Engels wordt gerapporteerd.

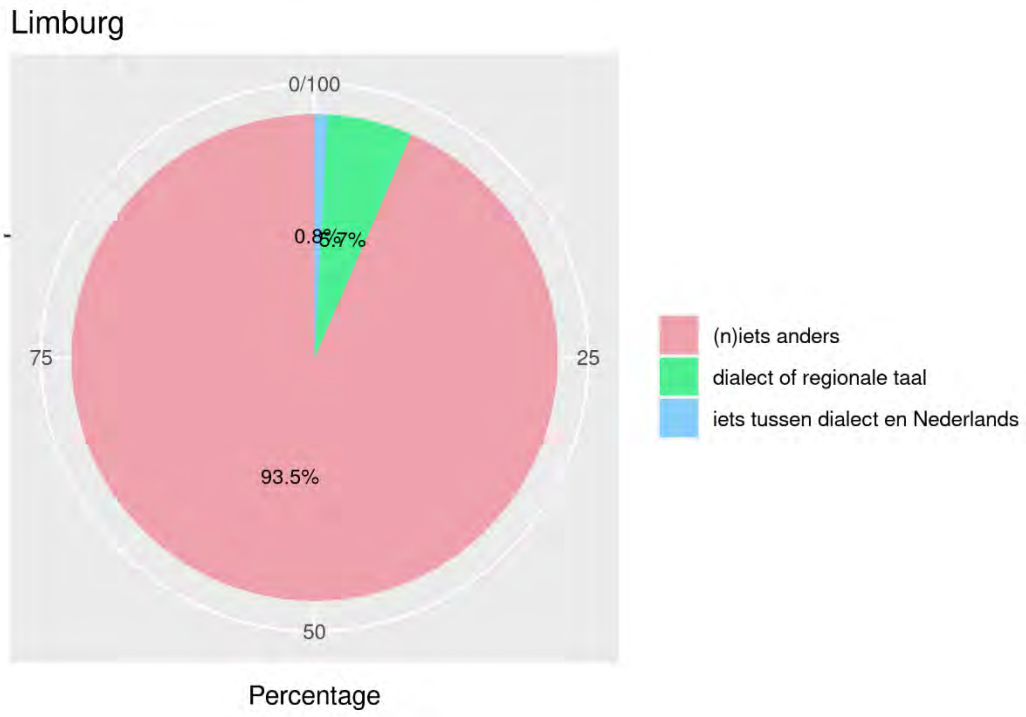
Ten slotte wordt er op de werkvloer weinig of zelfs nauwelijks dialect gebruikt. In Vlaanderen en Friesland wordt het gebruik van niet-standaardvariëteiten nog het meest gerapporteerd.

Het gebruik van niet-standaardtalige variëteiten op de werkvloer bij sprekers van het Limburgs, Nedersaksisch en Fries

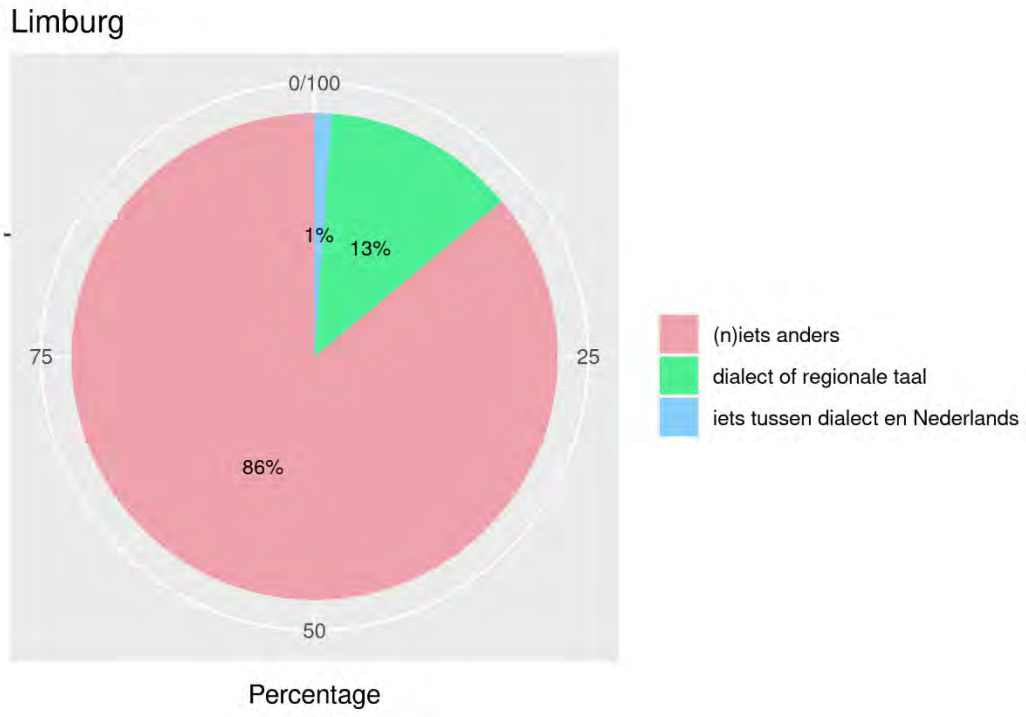
In deze paragraaf kijken we hoe sterk het gebruik van andere talen of taalvariëteiten dan het Standaardnederlands op de werkvloer is onder sprekers van de drie regionale talen van Nederland: de Limburgers, de Nedersaksen en de Friezen.[245]

In de interne communicatie op het werk in het algemeen (figuur 221) gebruikt 5,7% van de Limburgse panelleden dialect of regionale taal en 0,8% iets tussen dialect en Algemeen Nederlands. Meer bepaald (figuren 222-225) zegt 12,8% dialect of regionale taal te spreken met collega's, 1,1% spreekt een tussenvariëteit.[246] In e-mails aan collega's gebruikt 3,4% dialect of regionale taal en 0,8% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[247] In gesprekken met leidinggevenden spreekt 6,0% dialect of regionale taal en 0,8% spreekt een tussenvariëteit.[248] In e-mails aan leidinggevenden gebruikt 0,4% van de Limburgers dialect of regionale taal en 0,8% gebruikt een tussenvariëteit.[249]

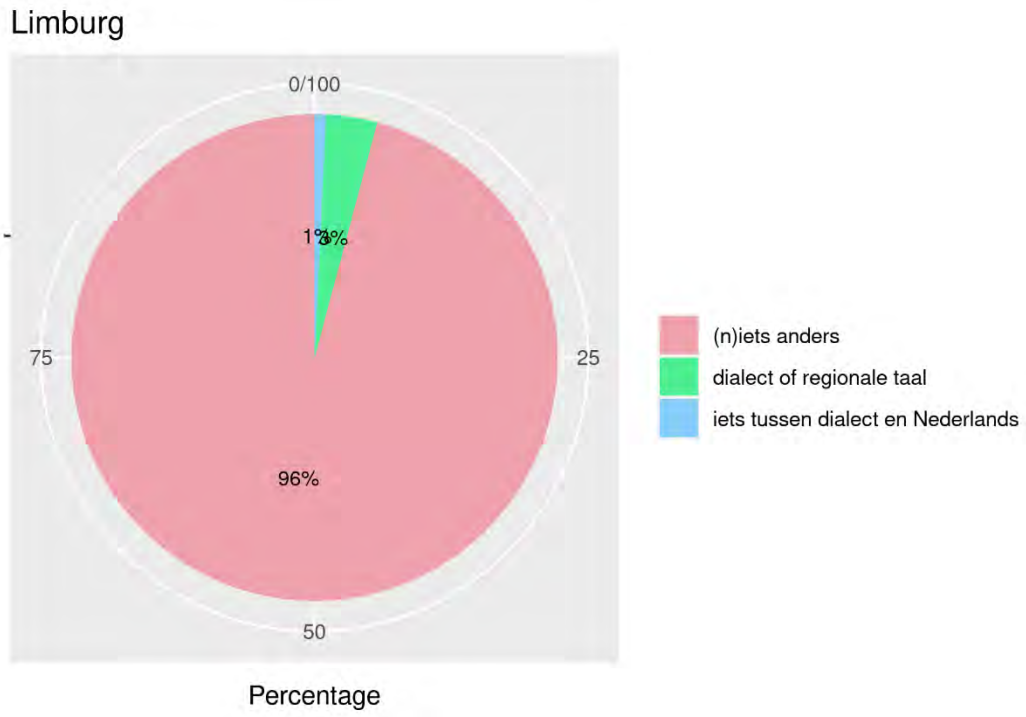
[245] Net als in hoofdstuk 1 worden de resultaten voor 'dialect of regionale taal' en voor 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' bij elkaar opgeteld voor respectievelijk het Limburgs en het Nedersaksisch, en vervolgens worden die resultaten vergeleken met de optelsom van 'ook Fries' en 'altijd Fries' voor het Fries.
[246] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 12,8% + 1,1% = 13,9%.
[247] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 3,4% + 0,8% = 4,2%.
[248] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 6,0% + 0,8% = 6,8%.
[249] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 0,4% + 0,8% = 1,2%.

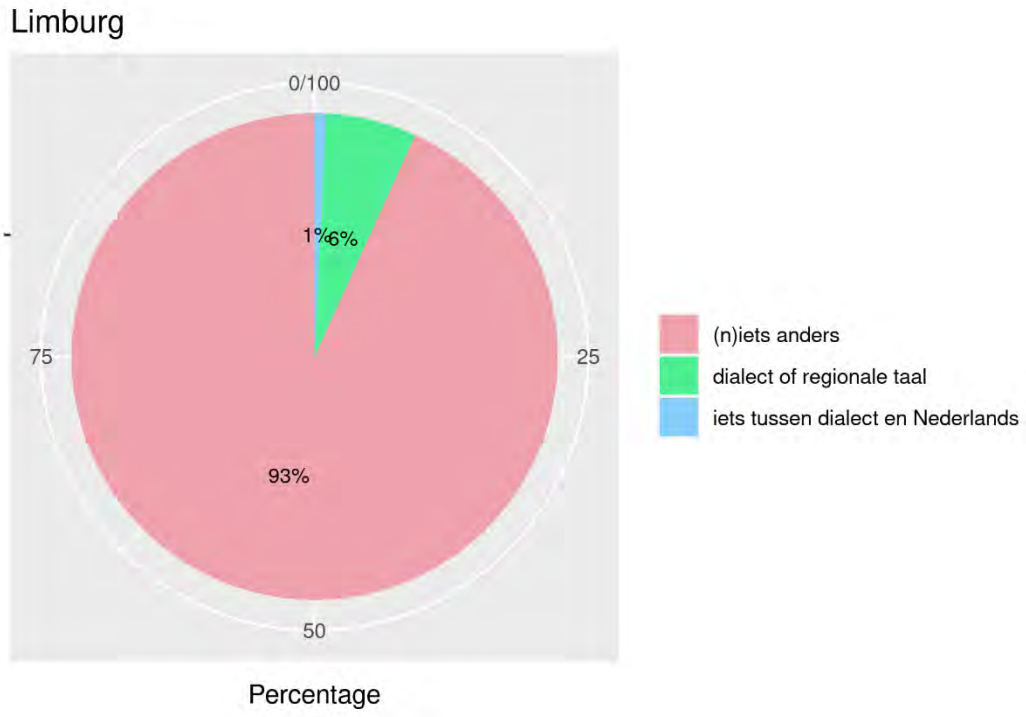
Figuur 221. Hoe communiceert de deelnemer in het werk? – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

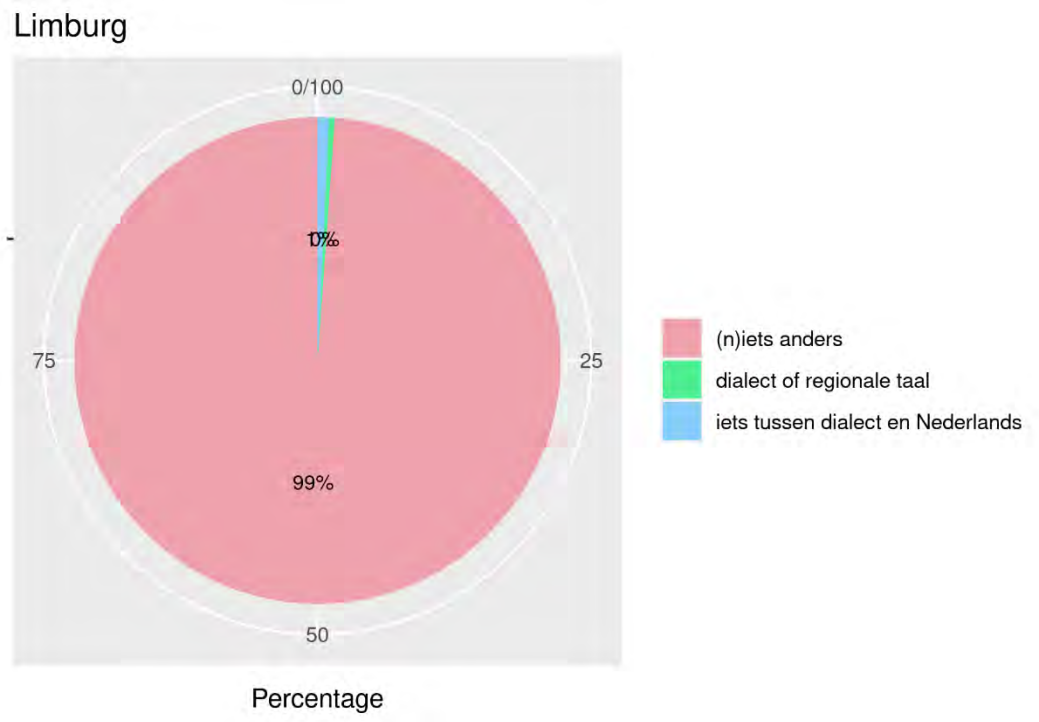
Figuur 222. Met mijn collega's praat ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 223. Met mijn collega's e-mail ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 224. Met mijn leidinggevende praat ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

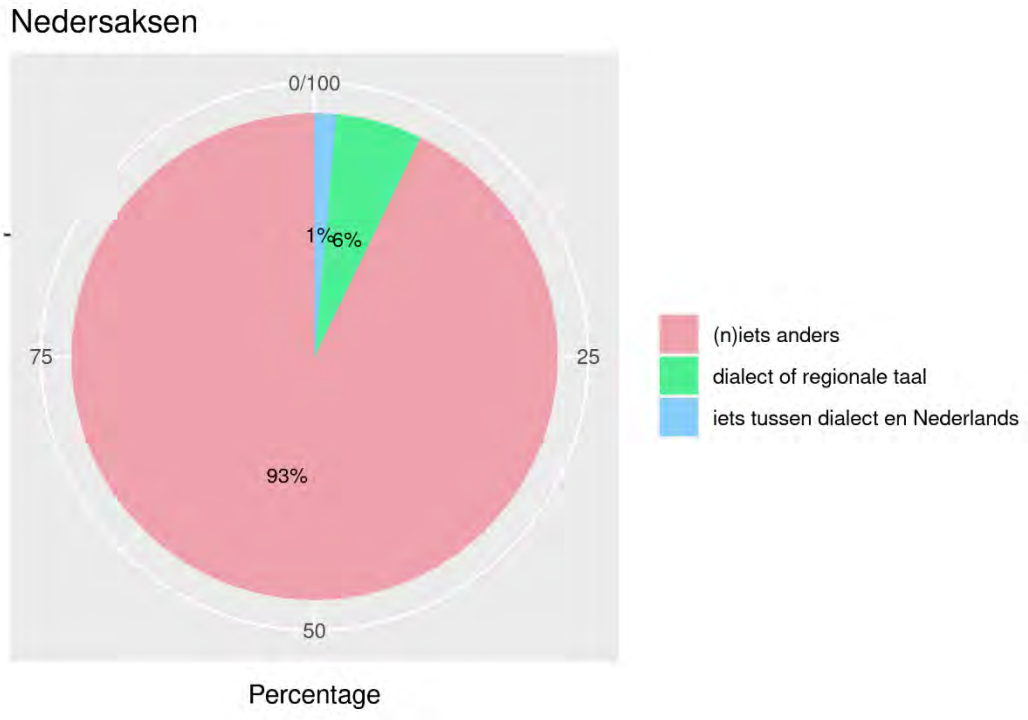
Figuur 225. Met mijn leidinggevende e-mail ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

In de interne communicatie op het werk in het algemeen (figuur 226) gebruikt 2,9% van de Nedersaksische deelnemers dialect of regionale taal en 0,4% gebruikt een tussenvariëteit. Meer specifiek (zie figuren 227-230) spreekt 5,7% dialect of regionale taal met collega's, 1,4% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[250] In e-mails aan collega's gebruikt 1,4% dialect of regionale taal en 0,0% gebruikt een tussenvariëteit.[251] In gesprekken met de leidinggevende spreekt 3,8% dialect of regionale taal en 0,0% een tussenvariëteit.[252] In e-mails aan de leidinggevende gebruikt 0,5% dialect of regionale taal en 0,0% een tussenvariëteit.[253]

[250] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 5,7% + 1,4% = 7,1%.
[251] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 1,4% + 0,0% = 1,4%.
[252] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 3,8% + 0,0% = 3,8%.
[253] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 0,5% + 0,0% = 0,5%.

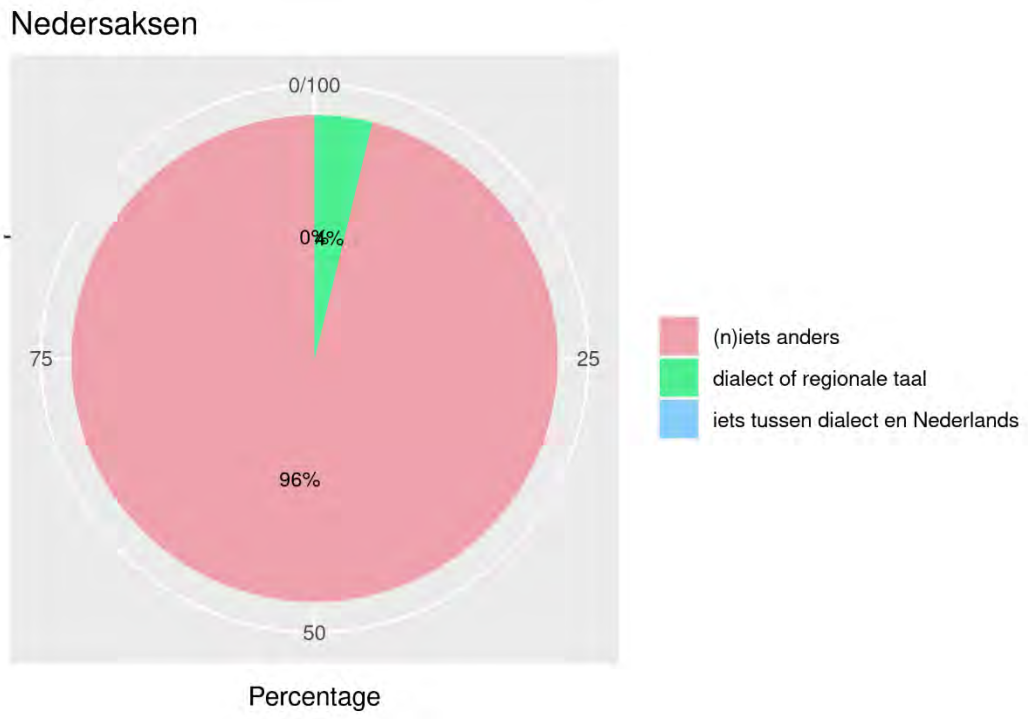
Figuur 226. Hoe communiceert de deelnemer in het werk? – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 227. Met mijn collega's praat ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 228. Met mijn collega's e-mail ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 229. Met mijn leidinggevende praat ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 230. Met mijn leidinggevende e-mail ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

In Friesland geeft 60,3% aan altijd of ook Fries te gebruiken bij de interne communicatie op de werkvloer.[254] Meer bepaald zegt 75,0% altijd of ook Fries te spreken met collega's,[255] 60,7% verklaart altijd of ook Fries te gebruiken in e-mails aan collega's,[256] 56,2% spreekt altijd of ook Fries met de leidinggevende[257] en 48,1% gebruikt altijd of ook Fries in e-mails aan de leidinggevende.[258]

Uit de vergelijking van de drie regionale talen kunnen we besluiten dat de verschillen tussen het gebruik van het Fries enerzijds en van het Limburgs en het Nedersaksisch anderzijds veel groter zijn voor wat de interne communicatie op het werk betreft dan voor contacten met familieleden en vrienden of situaties buitenshuis (aan de orde in het vorige hoofdstuk). Terwijl het Fries in aanzienlijke mate gebruikt wordt op de werkvloer (60,3% voor altijd en ook Fries), is het gebruik van het Limburgs (6,5% voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit) en het Nedersaksisch (3,1% voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit) op de werkvloer kennelijk zeer beperkt.[259] Hoogstwaarschijnlijk heeft dit verschil alles te maken met het feit dat het Fries naast een regionale taal in Nederland ook een officiële taal is in Friesland. Als officiële taal is het dan ook een volledig geaccepteerde taal in een werkomgeving.

[254] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 15,3% + 45,0% = 60,3%.
[255] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 6,0% + 69,0% = 75,0%.
[256] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 9,5% + 51,2% = 60,7%.
[257] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 27,5% + 28,7% = 56,2%.
[258] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 19,0% + 29,1% = 48,1%.
[259] We moeten de Friese cijfers wel met enige voorzichtigheid interpreteren, aangezien de foutenmarges voor de Friese resultaten omtrent taalkeuzes op het werk variëren tussen 10% en 11%.

2.2.2. In welke taal of talen presenteren werkgevers zich naar de buitenwereld?

2.2.2.1. Gegevens uit de enquête

In deze paragraaf komt de **externe communicatie van werkgevers met de buitenwereld** aan bod. Om meer inzicht te krijgen in de externe communicatie op het werk werden in de enquête vragen gesteld over:

- de taalkeuze in de mondelinge en schriftelijke communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten;
- de talen die werkgevers (o.a. bedrijven, overheden, scholen, universiteiten) gebruiken in hun jaarverslag, op hun website, in reclameboodschappen, in slogans en in vacatureberichten.

Figuur 231 laat zien **in welke taal werkgevers met de buitenwereld communiceren in het algemeen** (d.w.z. via hun jaarverslag, website, reclame en slogans). Volgens 58,5% van het Nederlandse panel communiceert de werkgever altijd in het Nederlands met de buitenwereld. Verder geeft 26,5% aan dat de werkgever Nederlands en Engels gebruikt, 5,7% verklaart dat de werkgever altijd in het Engels communiceert, volgens 2,3% communiceert de werkgever in het Nederlands en het Fries en volgens 1,0% verloopt de communicatie in het Nederlands, Duits en Engels.

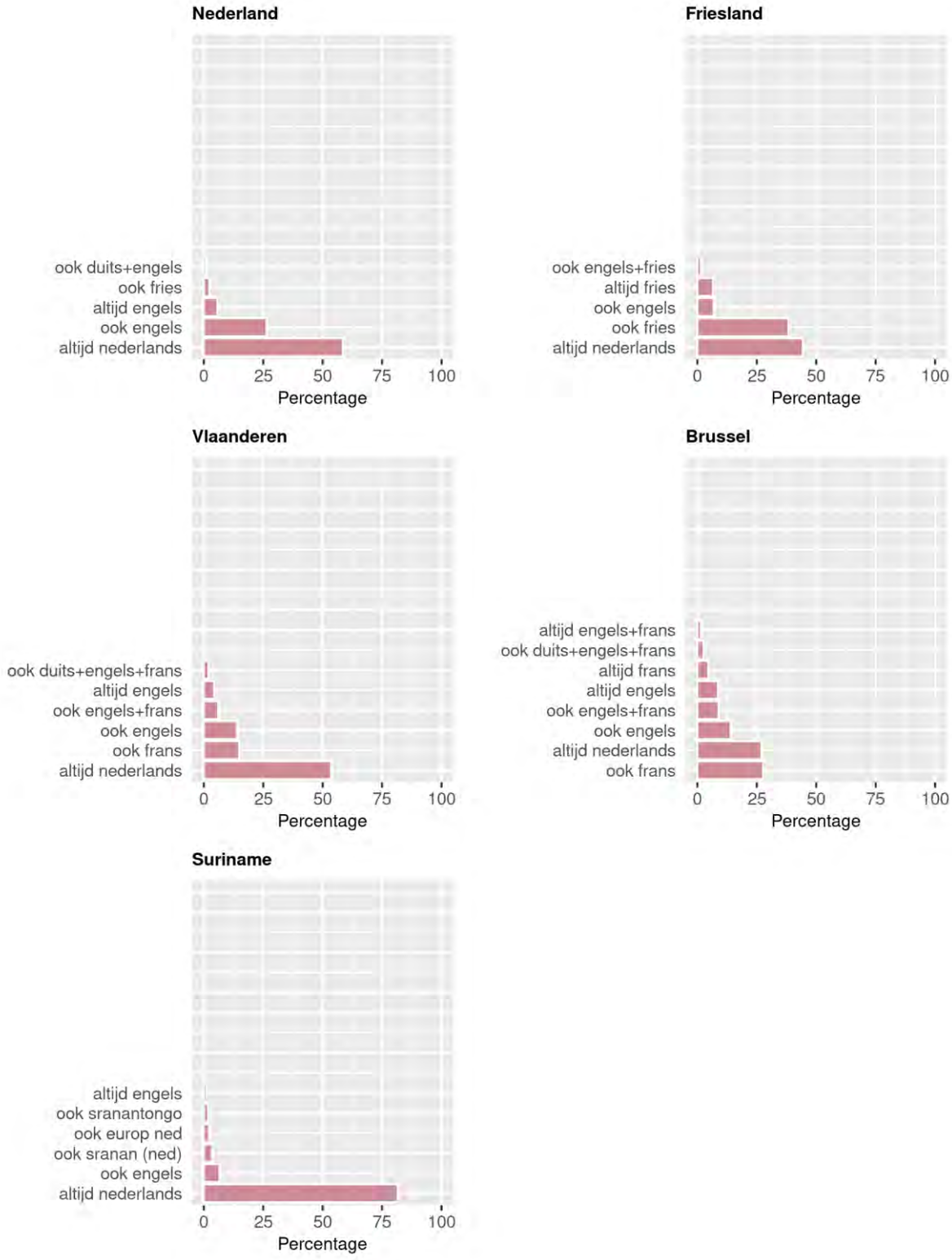
Van de Friese panelleden verklaart 44,4% dat hun werkgever altijd Nederlands gebruikt voor de communicatie met de buitenwereld. Verder zegt 38,4% dat de werkgever Nederlands en Fries gebruikt in de externe communicatie, 6,8% geeft aan dat de werkgever Nederlands en Engels gebruikt, volgens 6,6% gebruikt de werkgever altijd Fries en volgens 1,5% wordt er Nederlands, Engels en Fries gebruikt.

In Vlaanderen geeft 53,5% van het panel aan dat de communicatie van de werkgever met de buitenwereld altijd in het Nederlands is. Dit is minder dan bij de interne communicatie (nl. 69,9%). Verder zegt 14,8% dat er naast Nederlands ook Frans wordt gebruikt, 13,9% verklaart dat de communicatie in het Nederlands en Engels verloopt, volgens 6,0% is de communicatie in het Nederlands, Engels en Frans, volgens 4,3% wordt er altijd Engels gebruikt en volgens 2,0% wordt er Nederlands, Duits, Engels en Frans gebruikt.

Volgens 27,7% van de Brusselse panelleden is de communicatie van de werkgever met de buitenwereld in het Nederlands en het Frans, 26,9% verklaart dat de communicatie altijd in het Nederlands verloopt, 14,1% zegt dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, 8,9% geeft aan dat er Nederlands, Engels en Frans wordt gebruikt, volgens 8,7% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 4,5% wordt er altijd Frans gebruikt, 2,6% verklaart dat er Nederlands, Duits, Engels en Frans wordt gebruikt en 1,5% zegt dat er altijd Engels en Frans wordt gebruikt. Enkel de percentages voor het gebruik van Nederlands en Frans en van Nederlands, Engels en Frans komen redelijk goed overeen met de resultaten van BRIO4 omtrent de talen die gebruikt worden in de bedrijfscommunicatie (Janssens, 2018: 80), maar voor de andere taalkeuzes zien we grote verschillen. Volgens 54,7% van de respondenten in BRIO4 wordt er enkel Frans gebruikt in de externe communicatie van het bedrijf, 23,6% rapporteert Nederlands en Frans, 8,6% Frans en Engels, 7,8% Nederlands, Frans en Engels, 2,3% alleen Engels, slechts 0,6% signaleert het gebruik van alleen Nederlands, 0,2% rapporteert Nederlands en Engels en 0,1% andere talen. Verder blijkt dat het gebruik van het Nederlands en het Engels binnen de bedrijfscommunicatie afgenomen is ten opzichte van BRIO3, terwijl het gebruik van deze talen op de werkvloer (tussen werknemers) gevoelig hoger ligt.

In Suriname verloopt de communicatie van werkgevers met de buitenwereld veel meer uitsluitend in het Nederlands dan in de overige regio's: maar liefst 81,6% van de panelleden geeft aan dat hun werkgever altijd in het Nederlands communiceert. Verder wordt er volgens 6,7% van de panelleden Nederlands en Engels

gebruikt, volgens 3,5% wordt er Nederlands vermengd met Sranantongo gebruikt, 2,2% geeft aan dat er Nederlands en Europees Nederlands gebruikt wordt, 1,8% zegt dat er Nederlands en Sranantongo gebruikt wordt en 1,2% verklaart dat de communicatie altijd in het Engels verloopt.

Figuur 231. In welke taal communiceren bedrijven?

Taalkeuzes van werknemers in de mondelinge communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten

In figuur 232 wordt getoond **in welke talen de panelleden op hun werk praten met klanten/cliënten/leerlingen/studenten**. In Nederland (foutenmarge 2,6%) praat 50,1% van de panelleden altijd Nederlands in de externe communicatie op hun werk, 32,1% praat Nederlands en Engels, 4,4% gebruikt Nederlands en Fries, 2,4% spreekt Nederlands, Duits en Engels en 1,2% zegt Nederlands, Duits, Engels en Frans te spreken. Ten opzichte van de nulmeting zijn er drie significante tendensen: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 61,5% naar 50,1% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 25,0% naar 32,1% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Fries van 2,4% naar 4,4% (**).

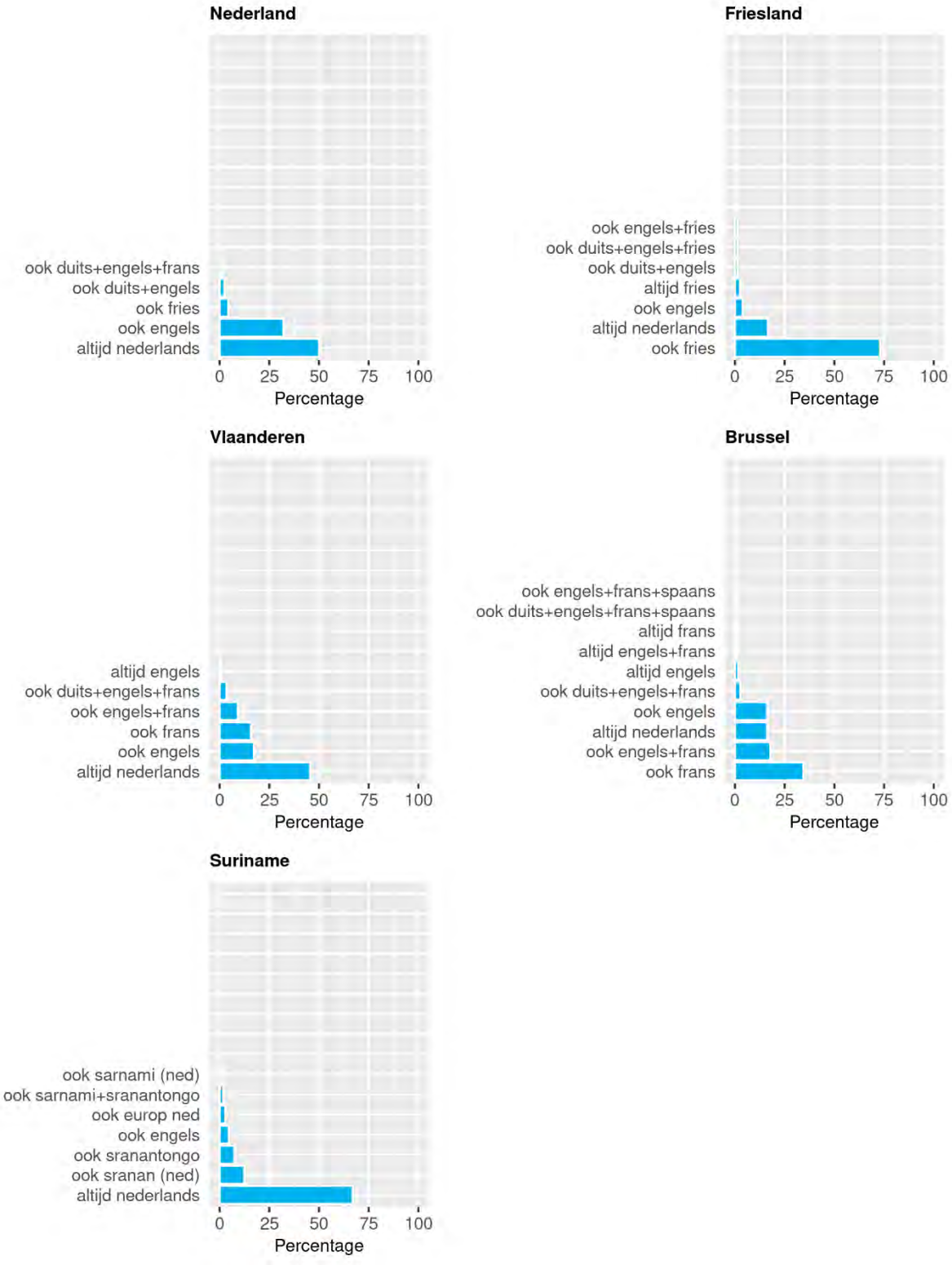
In Friesland (foutenmarge 11,1%) geeft 73,1% aan Nederlands en Fries te spreken met klanten/cliënten/leerlingen/studenten op het werk, 16,7% spreekt altijd Nederlands, 3,8% spreekt Nederlands en Engels en 2,6% spreekt altijd Fries. De foutenmarge is te hoog om longitudinale vergelijkingen zinvol te maken.

Van het Vlaamse panel (foutenmarge 2,2%) geeft 45,4% aan altijd Nederlands te spreken met klanten/cliënten/leerlingen/studenten, 17,4% zegt Nederlands en Engels te spreken, 15,8% spreekt Nederlands en Frans, 9,2% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 3,5% verklaart Nederlands, Duits, Engels en Frans te spreken en 1,0% spreekt altijd Engels. Ten opzichte van de nulmeting is er een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands van 53,6% naar 45,4% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 13,7% naar 17,4% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 12,7% naar 15,8% (**).

In Brussel (foutenmarge 7,2%) spreekt 34,4% Nederlands en Frans in de externe communicatie op het werk, 17,7% spreekt Nederlands, Engels en Frans, 16,1% zegt altijd Nederlands te spreken, 16,1% spreekt Nederlands en Engels, 2,7% verklaart Nederlands, Duits, Engels en Frans te spreken en 1,6% spreekt altijd Engels[260]. Sinds 2016 wordt er minder uitsluitend Nederlands gesproken in de externe communicatie op het werk, er is een afname van 46,0% naar 16,1% (***). De combinatie van Nederlands en Frans daarentegen wordt nu meer dan dubbel zo veel gesproken, er is een toename van 15,1% naar 34,4% (***).

Van het Surinaamse panel (foutenmarge 5,8%) zegt 66,9% altijd Nederlands te spreken met klanten/cliënten/leerlingen/studenten, 12,5% spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 7,5% spreekt Nederlands en Sranantongo, 4,6% spreekt Nederlands en Engels, 2,8% spreekt Nederlands en Europees Nederlands, 1,8% spreekt Nederlands, Sarnami en Sranantongo en 1,1% spreekt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 is er één significante ontwikkeling: er is een toename van de keuze 'altijd Nederlands' van 59,1% naar 66,9% (*).

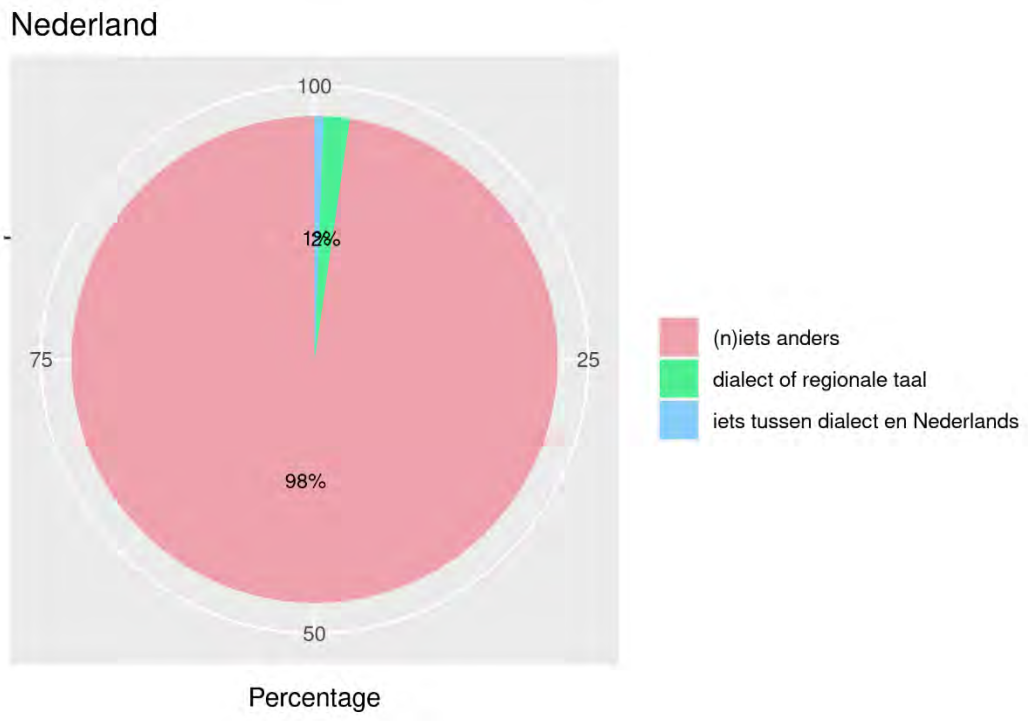
[260] 1,6% vertegenwoordigt slechts 3 deelnemers.

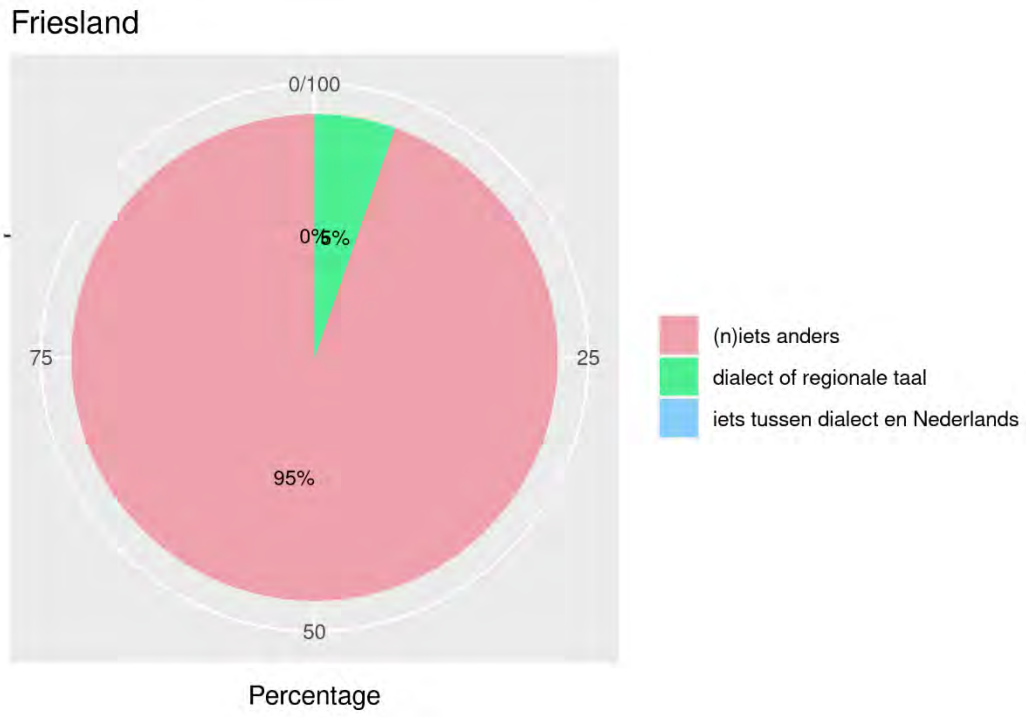
Figuur 232. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in de mondelinge communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten

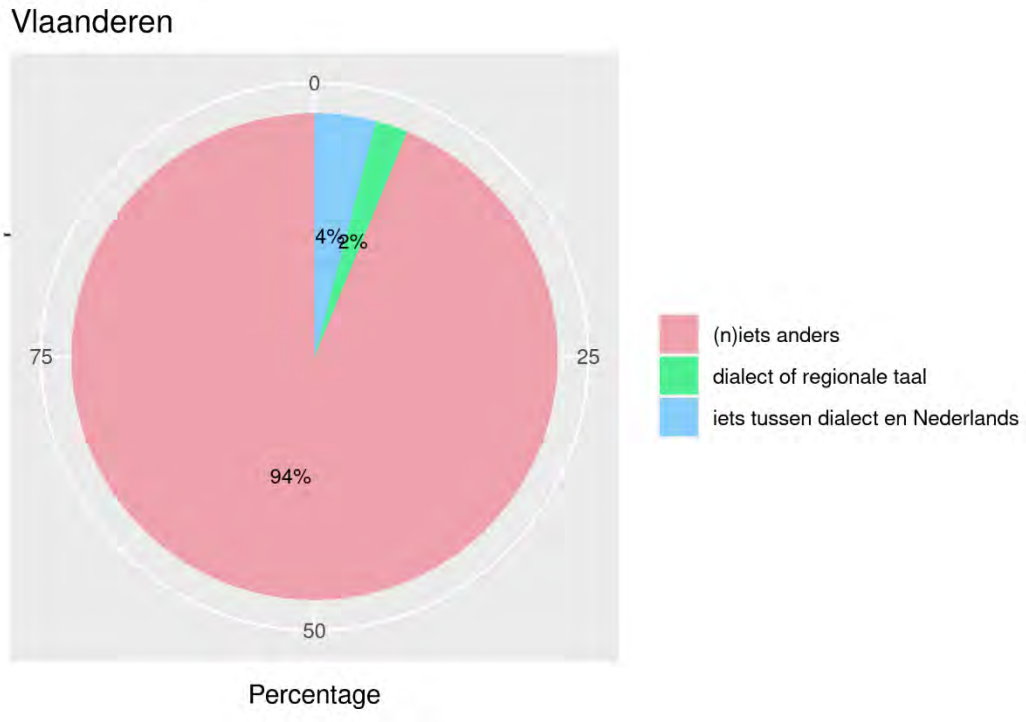
In de figuren 233-236 wordt weergegeven in welke mate er ook niet-standaardvariëteiten gebruikt worden in de mondelinge externe communicatie. In Nederland zegt 1,7% van de panelleden dialect of regionale taal te spreken met klanten/cliënten/leerlingen/studenten en 0,6% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. Van het Friese panel spreekt 5,4% dialect of regionale taal, tussenvariëteiten worden niet genoemd. In Vlaanderen spreekt 2,1% dialect of regionale taal en 4,1% spreekt tussentaal. In Brussel ten slotte, spreekt 1,0% dialect of regionale taal en 1,0% spreekt tussentaal in de externe communicatie.

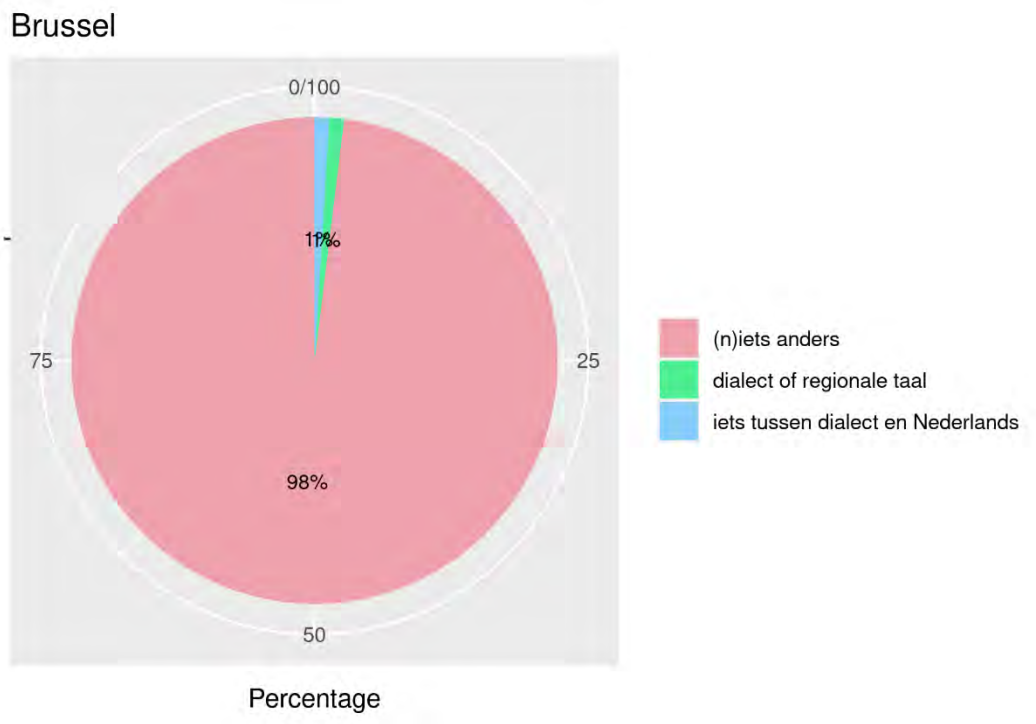
Figuur 233. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 234. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 235. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 236. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik (ook)... - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes van werknemers in de schriftelijke communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten

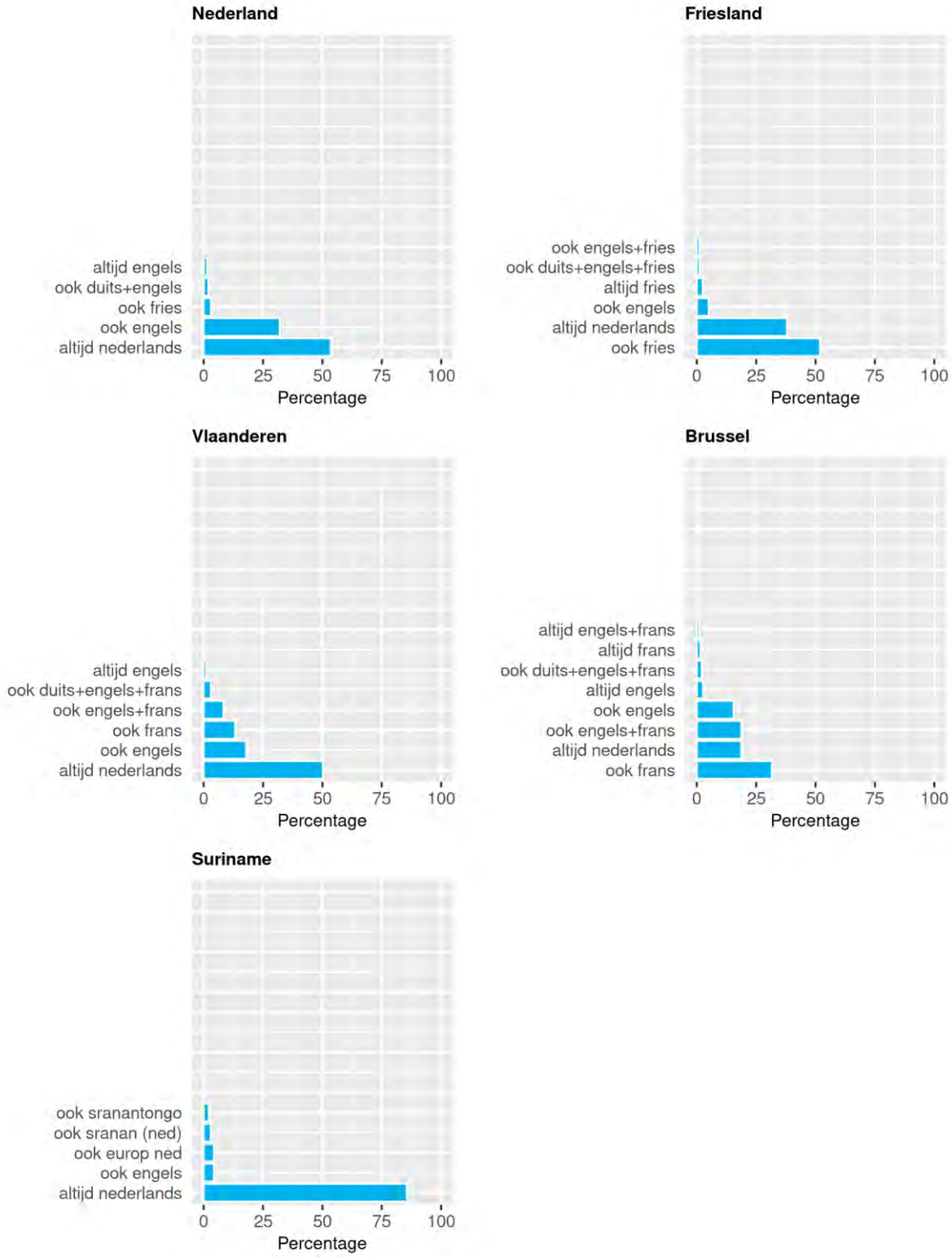
Figuur 237 representeert de talen die de panelleden gebruiken **wanneer ze met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten e-mailen**. In Nederland (foutenmarge 2,7%) zegt 53,5% van het panel altijd Nederlands te gebruiken in de schriftelijke externe communicatie, 32,0% gebruikt Nederlands en Engels, 3,1% mailt in het Nederlands en het Fries, 2,0% mailt in het Nederlands, Duits en Engels, 1,5% gebruikt altijd Engels en 1,0% gebruikt Nederlands en Duits. Sinds de nulmeting hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 65,8% naar 53,5% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 23,9% naar 32,0% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Fries van 1,4% naar 3,1% (***) en een toename in de keuze voor altijd Engels van 0,7% naar 1,5% (*).

Van het Friese panel (foutenmarge 11,0%) gebruikt 51,9% Nederlands en Fries in e-mails aan klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten, 38,0% mailt altijd in het Nederlands, 5,1% gebruikt Nederlands en Engels en 2,5% gebruikt altijd Fries. Gezien de hoge foutenmarge vergelijken we de resultaten niet met de vorige meting.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,2%) gebruikt 50,2% van het panel altijd Nederlands in e-mails aan klanten, etc., 17,9% gebruikt Nederlands en Engels, 13,3% mailt in het Nederlands en het Frans, 8,4% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 3,1% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Frans en 1,2% mailt altijd in het Engels. Ten opzichte van 2016 is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 60,4% naar 50,2% (***), maar een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 13,7% naar 17,9% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 9,8% naar 13,3% (***).

Van het Brusselse panel (foutenmarge 7,2%) mailt 31,7% in het Nederlands en het Frans, 18,8% gebruikt altijd Nederlands, 18,8% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 15,6% gebruikt Nederlands en Engels, 2,7% mailt altijd in het Engels, 2,2% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Frans en 1,6% gebruikt altijd Frans. Sinds de nulmeting is het gebruik van uitsluitend Nederlands afgenomen van 52,0% naar 18,8% (***), en is het gebruik van Nederlands en Frans toegenomen van 12,3% naar 31,7% (***), alsook het gebruik van altijd Frans, dat toenam van 0,1% naar 1,6% (*).

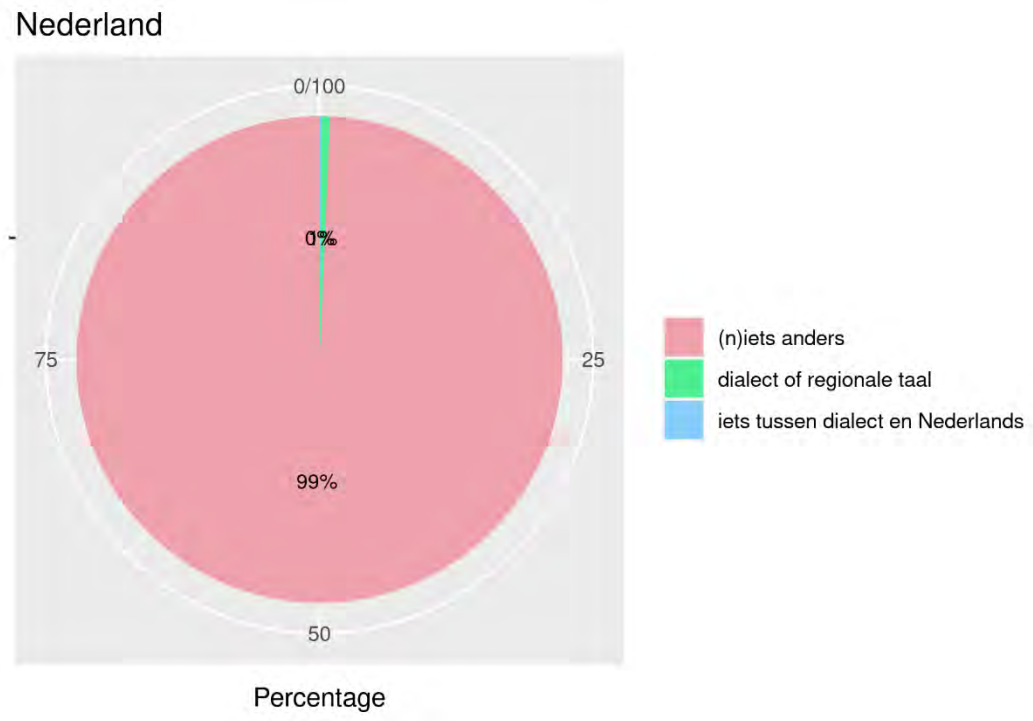
In Suriname (foutenmarge 6,5%) wordt veel meer uitsluitend Nederlands gebruikt in de schriftelijke externe communicatie op het werk dan in de overige regio's: 85,6% van het panel geeft aan altijd Nederlands te gebruiken. Verder mailt 4,4% in het Nederlands en Engels, 4,4% gebruikt Nederlands en Europees Nederlands, 3,1% gebruikt Nederlands vermengd met Sranantongo en 2,2% gebruikt Nederlands en Sranantongo. Ten opzichte van 2018 is er een significante toename in de keuze voor altijd Nederlands van 70,8% naar 85,6% (***).

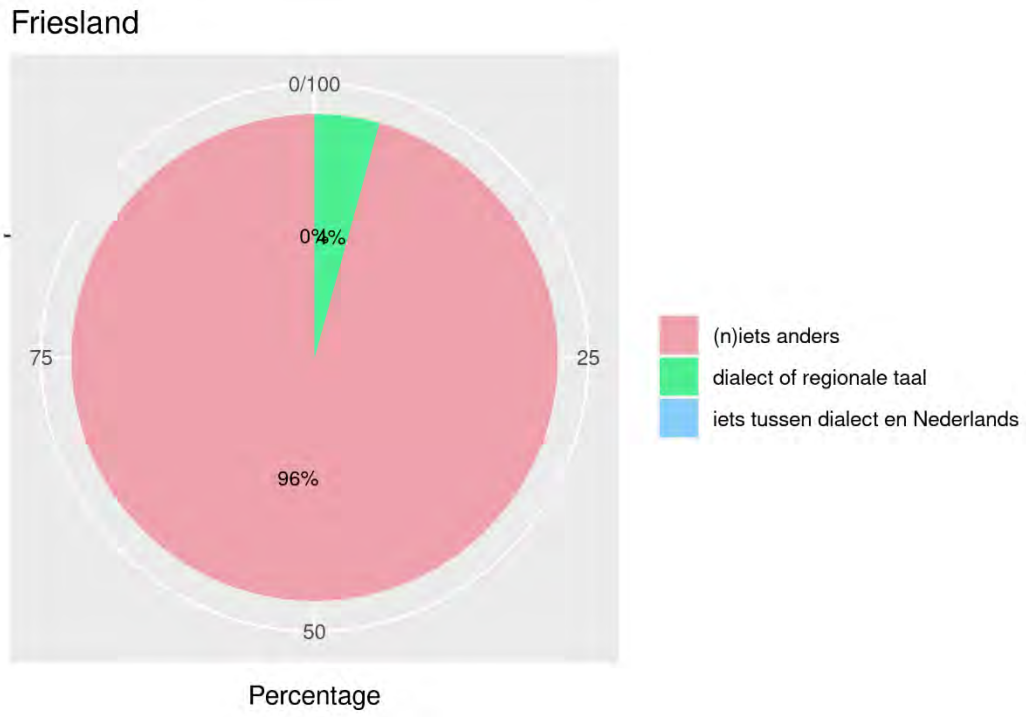
Figuur 237. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het ...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in de schriftelijke communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten

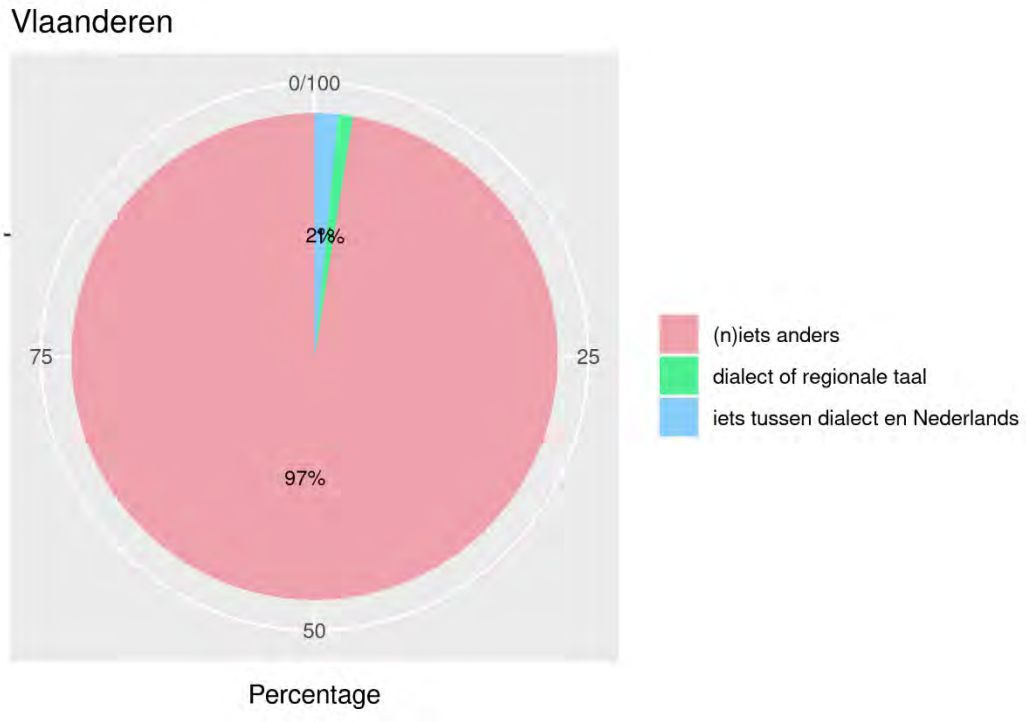
Het gebruik van niet-standaardvariëteiten in e-mails aan klanten/cliënten/leerlingen/studenten wordt gerepresenteerd in de figuren 238-241. Van het Nederlandse panel gebruikt 0,6% dialect of regionale taal en 0,1% een tussenvariëteit in e-mails. In Friesland zegt 4,3% dialect of regionale taal te gebruiken, tussenvariëteiten worden niet genoemd. In Vlaanderen gebruikt 1,0% dialect of regionale taal en 1,5% tussentaal in e-mails. Van het Brusselse panel mailt 0,3% in dialect of regionale taal en 1,3% in tussentaal.

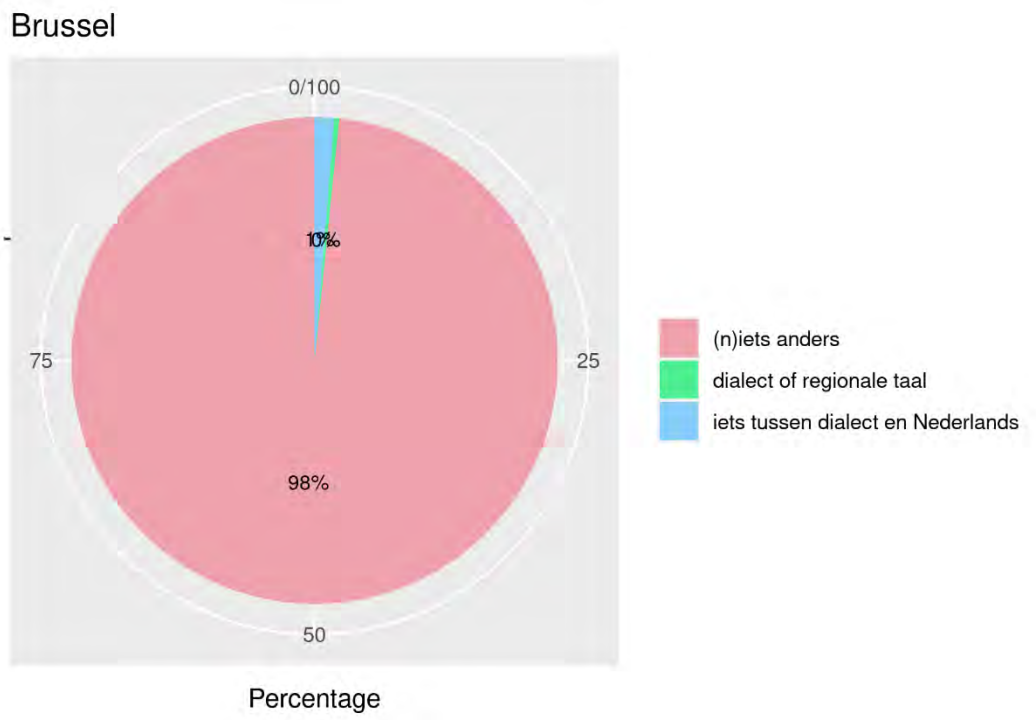
Figuur 238. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 239. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 240. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

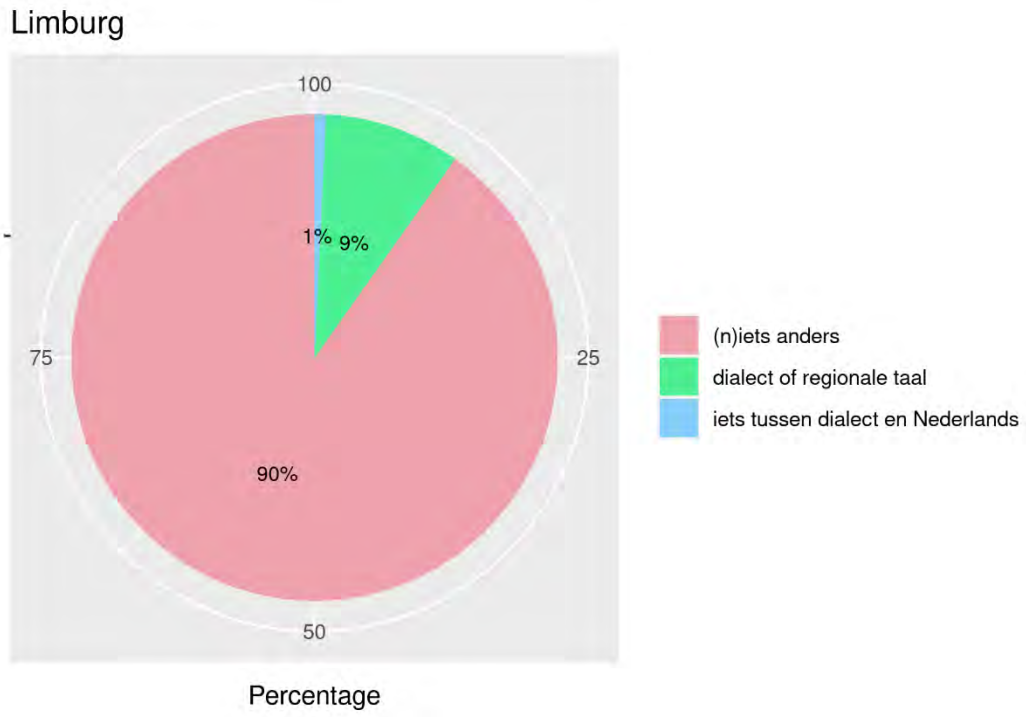

Figuur 241. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

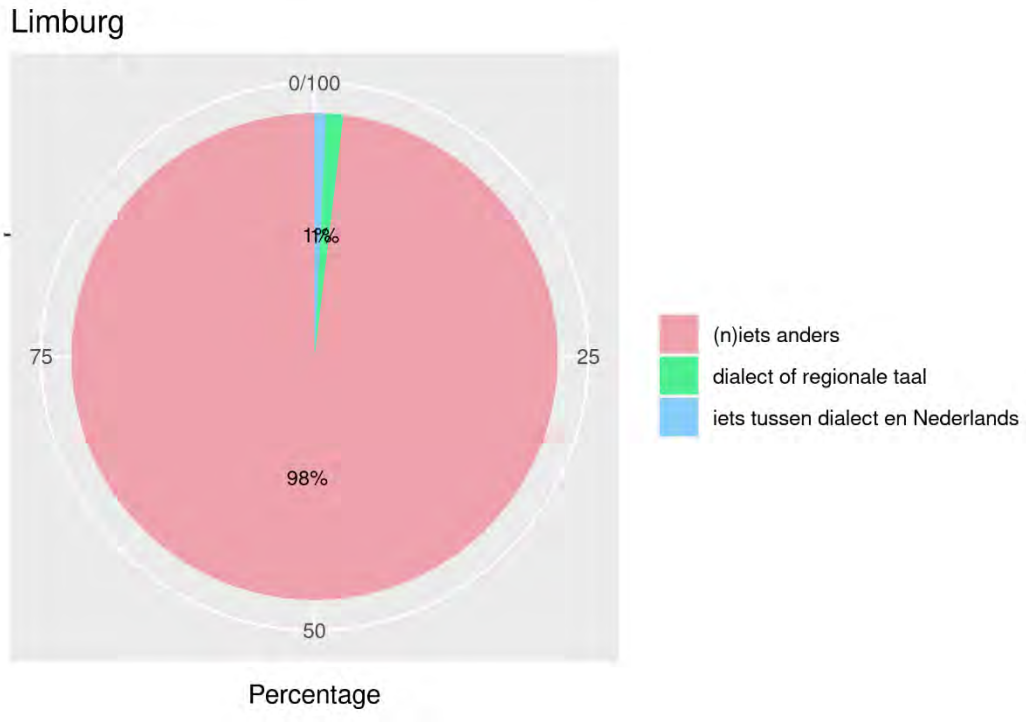
Het gebruik van niet-standaardtalige variëteiten in de externe communicatie op het werk bij sprekers van het Limburgs, Nedersaksisch en Fries

Van de Limburgse panelleden (foutenmarge 6,0%, zie figuren 242 en 243) zegt 9,1% dialect of regionale taal te spreken met klanten/cliënten/leerlingen/studenten, 0,8% spreekt een tussenvariëteit.[261] In e-mails aan klanten/cliënten/leerlingen/studenten gebruikt 1,1% dialect of regionale taal en 0,8% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[262]

[261] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 9,1% + 0,8% = 9,9%.
[262] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 1,1% + 0,8% = 1,9%.

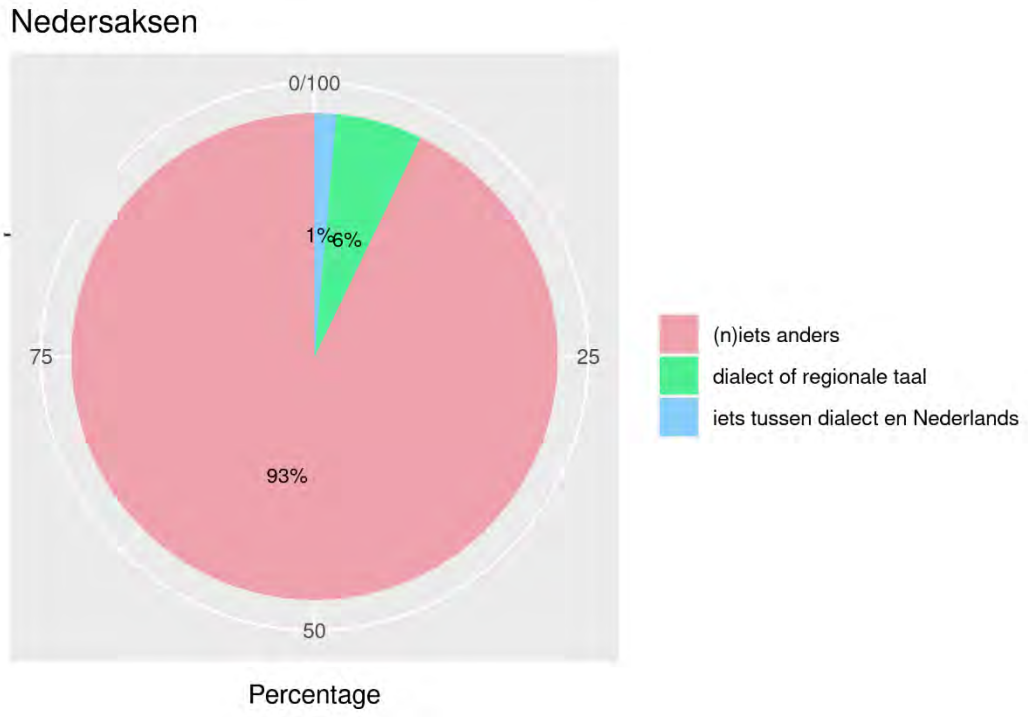

Figuur 242. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik (ook) … - niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

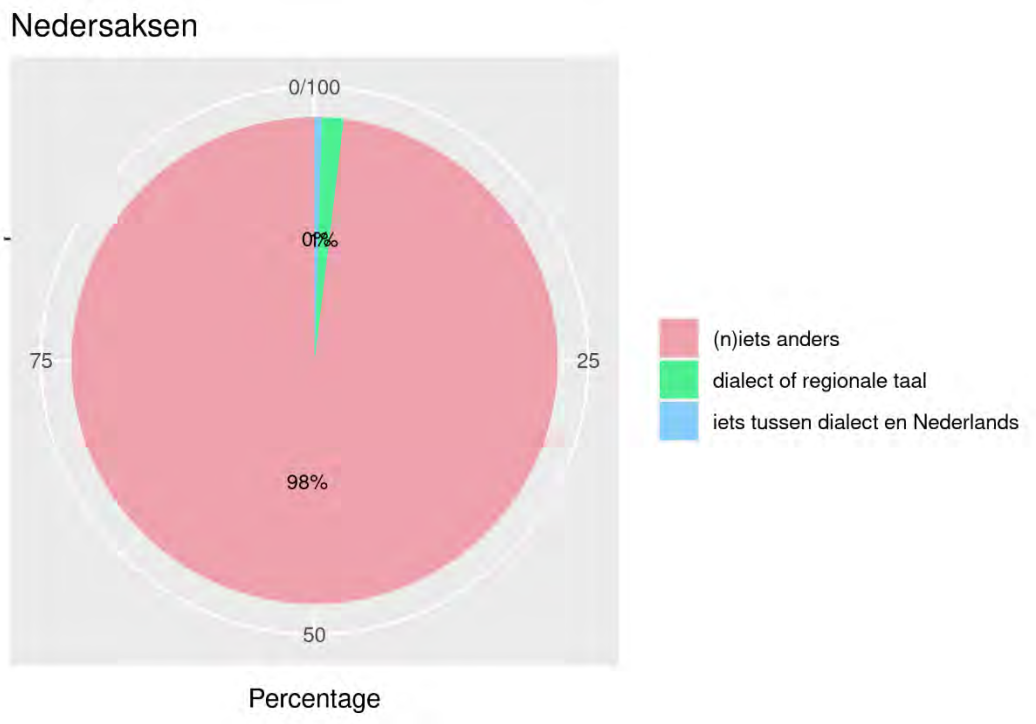
Figuur 243. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Van de Nedersaksische deelnemers (foutenmarge 6,8%, zie figuren 244 en 245) spreekt 5,7% dialect of regionale taal met klanten/cliënten/leerlingen/studenten, 1,4% spreekt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[263] In e-mails aan collega's gebruikt 1,4% dialect of regionale taal en 0,5% gebruikt een tussenvariëteit.[264]

Figuur 244. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten praat ik (ook) … - niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

[263] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 5,7% + 1,4% = 7,1%.
[264] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 1,4% + 0,5% = 1,9%.

Figuur 245. Met klanten/cliënten/leerlingen/studenten e-mail ik (ook) in het … - niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

In Friesland (foutenmarge 11,1%) zegt 75,7% altijd of ook Fries te spreken met klanten/cliënten/leerlingen/studenten[265] en 54,4% verklaart altijd of ook Fries te gebruiken in e-mails aan klanten/cliënten/leerlingen/studenten.[266]

Opnieuw zijn de verschillen tussen het gebruik van het Fries enerzijds en van het Limburgs en het Nedersaksisch anderzijds veel groter voor wat de externe communicatie op het werk betreft dan voor contacten met familieleden en vrienden of situaties buitenshuis. Terwijl het Fries veel gebruikt wordt in het contact met klanten/cliënten/leerlingen/studenten, is het gebruik van het Limburgs en het Nedersaksisch in dit sub-domein erg beperkt. Ook hier speelt wellicht het feit dat het Fries naast een regionale taal in Nederland ook een officiële taal is in Friesland een rol.

Externe communicatie van de werkgever volgens de rapportage van de panelleden

In de enquête werd aan de panelleden gevraagd hoe hun werkgever communiceert naar de buitenwereld toe via bijvoorbeeld jaarverslagen, websites, etc. De figuren 246-249 geven de **taalkeuzes van de werkgever in het jaarverslag** weer. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 2,8%) verklaart 69,7% dat het jaarverslag van de werkgever altijd in het Nederlands is, 18,2% zegt dat er Nederlands en Engels gebruikt wordt, volgens 8,2% is het jaarverslag altijd in het Engels en 1,4% zegt dat er Nederlands en Fries gebruikt wordt. In vergelijking met de nulmeting doen er zich twee significante ontwikkelingen voor: er wordt minder voor uitsluitend Nederlands gekozen in het jaarverslag, er is een afname van 74,1% naar 69,7% (**), en er wordt vaker altijd Engels gebruikt, er is een toename van 4,2% naar 8,2% (***).

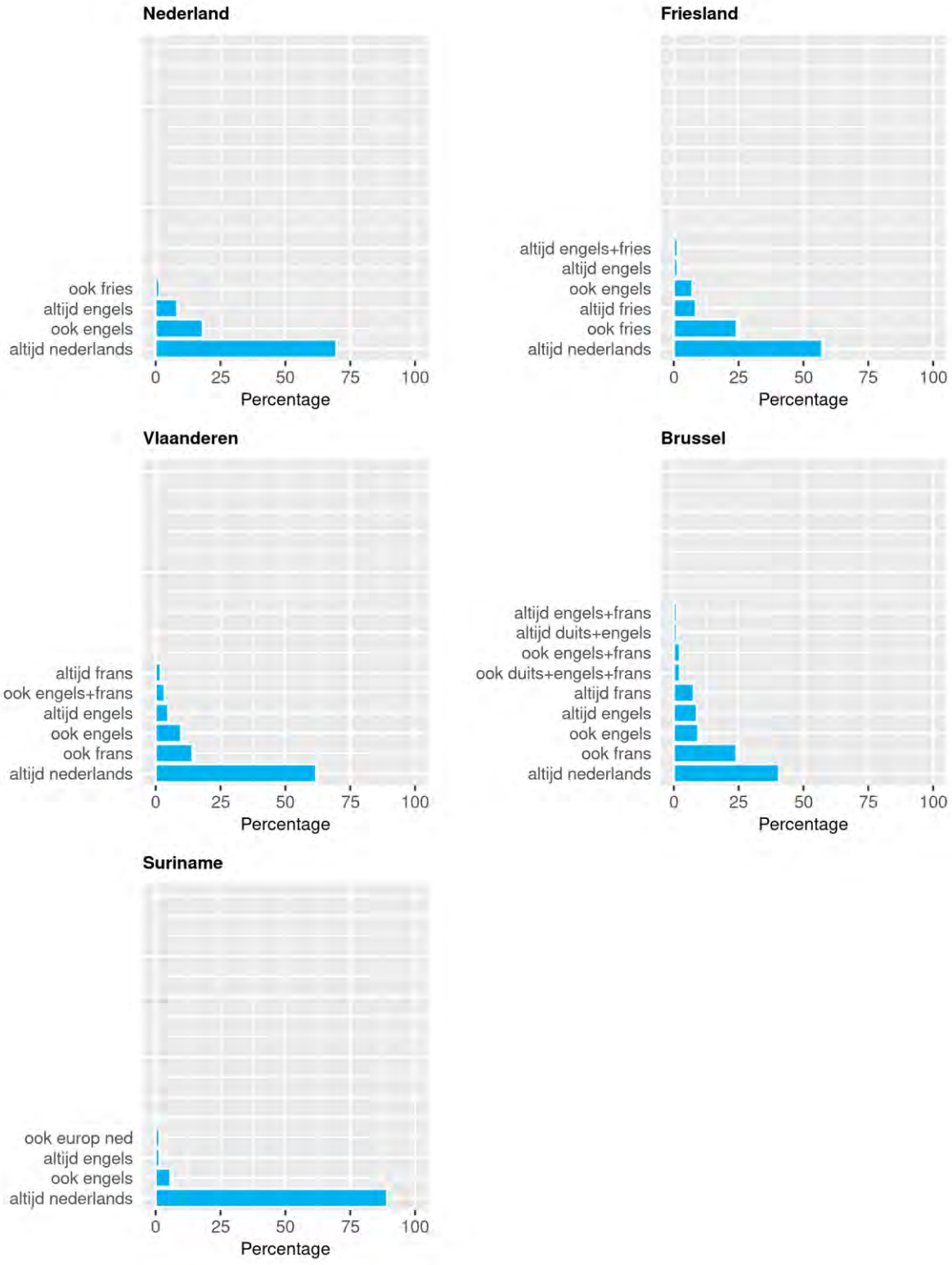
[265] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 2,6% + 73,10% = 75,7%.
[266] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 2,5% + 51,9% = 54,4%.

Van het Friese panel (foutenmarge 11,7%) geeft 57,1% aan dat het jaarverslag altijd in het Nederlands is opgesteld, 24,3% zegt dat er Nederlands en Fries wordt gebruikt, 8,6% geeft aan dat er altijd Fries wordt gebruikt en volgens 7,1% wordt er Nederlands en Engels gebruikt. De foutenmarge geeft geen aanleiding tot verdere longitudinale vergelijkingen.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,3%) zegt 61,8% dat het jaarverslag van de werkgever altijd in het Nederlands is opgesteld, volgens 14,2% wordt er Nederlands en Frans gebruikt, 9,8% zegt dat er Nederlands en Engels gebruikt wordt, volgens 4,8% is het jaarverslag altijd in het Engels, 3,4% zegt dat er Nederlands, Engels en Frans gebruikt wordt en 1,9% verklaart dat het jaarverslag altijd in het Frans is opgesteld. In vergelijking met 2016 worden jaarverslagen minder uitsluitend in het Nederlands geschreven, er is een afname van 67,7% naar 61,8% (***). Verder is er een toename van de combinatie Nederlands en Frans van 10,8% naar 14,2% (***) en er is een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,6% naar 1,9% (***).

In Brussel (foutenmarge 7,5%) geeft 40,6% van de panelleden aan dat het jaarverslag van hun werkgever altijd in het Nederlands wordt geschreven, 24,1% zegt dat er Nederlands en Frans gebruikt wordt, volgens 9,4% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, volgens 8,8% wordt er altijd Engels gebruikt, 7,6% verklaart dat er altijd Frans gebruikt wordt, 2,4% zegt dat er Nederlands, Duits, Engels en Frans gebruikt wordt en volgens 2,4% wordt er Nederlands, Engels en Frans gebruikt. In vergelijking met de nulmeting is er een sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 66,0% naar 40,6% (***). Er zijn daarentegen toenames in de keuze voor Nederlands en Frans van 11,5% naar 24,1% (***), in de keuze voor altijd Engels van 5,0% naar 8,8% (*) en in de keuze voor altijd Frans van 1,5% naar 7,6% (***).

In Suriname (foutenmarge 6,7%) wordt, volgens de rapportage van het panel, het jaarverslag van de werkgevers aanzienlijk meer uitsluitend in het Nederlands geschreven dan in de overige regio's: 89,2% verklaart dat het jaarverslag altijd in het Nederlands is. Verder zegt 5,7% dat er Nederlands en Engels gebruikt wordt, 1,4% zegt dat er altijd Engels wordt gebruikt en volgens 1,4% wordt er Nederlands en Europees Nederlands gebruikt. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 hebben er twee ontwikkelingen plaatsgevonden: er is een toename in het gebruik van altijd Nederlands in het jaarverslag, namelijk van 79,1% naar 89,2% (**) en een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 12,0% naar 5,7% (*).

Figuur 246. Het jaarverslag van mijn bedrijf of organisatie is (ook) in het... .

De online enquête bood ook de mogelijkheid om aan te duiden dat het jaarverslag van het bedrijf in dialect, regionale taal of een tussenvariëteit was opgesteld. Voor Nederland, Vlaanderen, Brussel, Limburg en het Nedersaksische gebied zijn de aantallen deelnemers die hiervoor een niet-standaardvariëteit opgaven verwaarloosbaar klein. Enkel in Friesland (foutenmarge 7,2%) gaf 3,2% van het panel aan dat het jaarverslag in dialect of regionale taal was geschreven.

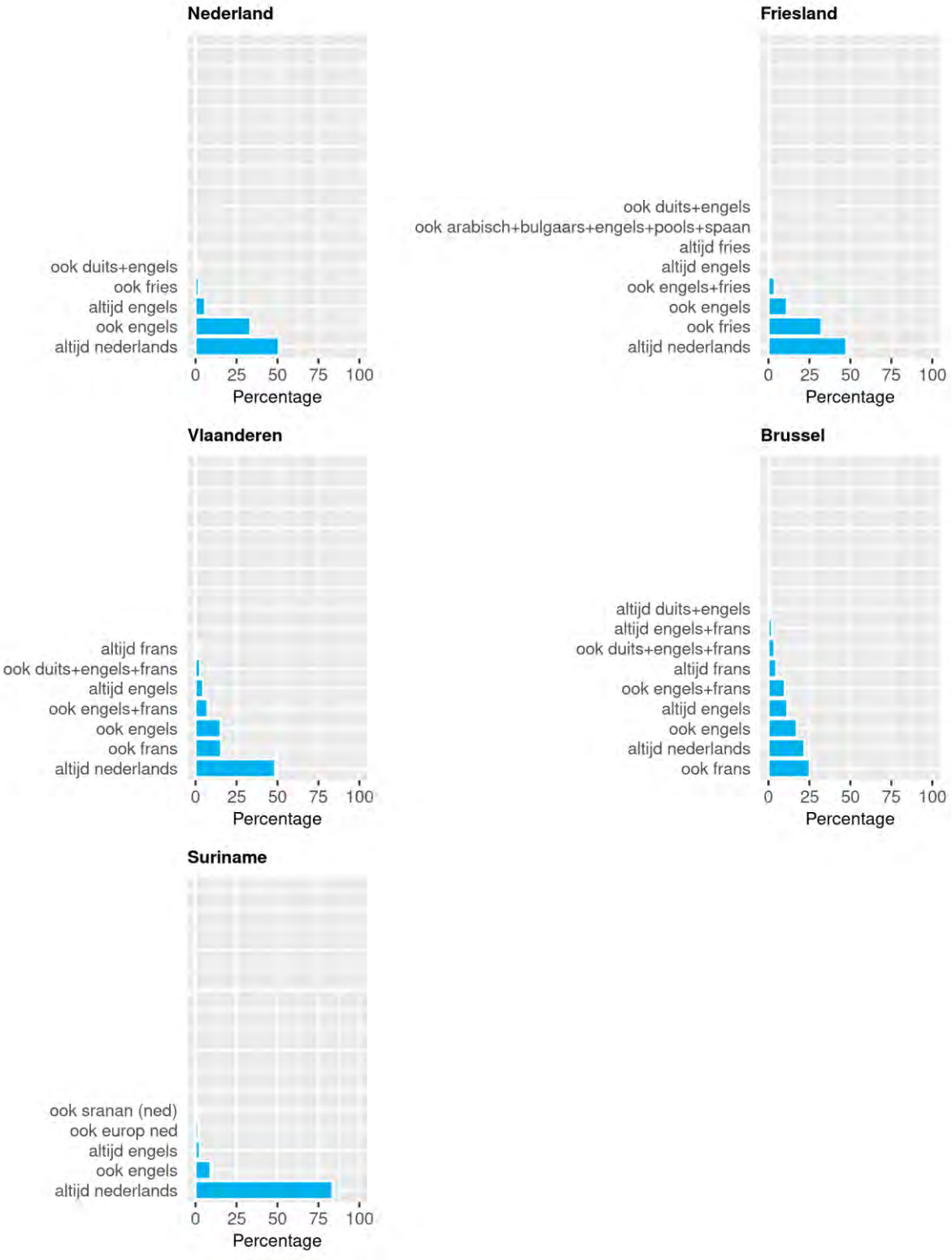
In figuur 247 wordt weergegeven **in welke talen de website van het bedrijf** van de panelleden **is opgesteld**, volgens de rapportage van die panelleden. In Nederland (foutenmarge 2,8%) zegt 50,9% van het panel dat de website van het bedrijf waarvoor men werkt altijd in het Nederlands is, 33,4% geeft aan dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt op de website, volgens 5,8% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 1,9% wordt er Nederlands en Fries gebruikt en 1,1% geeft aan dat er Nederlands, Duits en Engels wordt gebruikt. Ten opzichte van de nulmeting doen er zich drie significante tendensen voor: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 60,8% naar 50,9% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 2,8% naar 5,8% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 27,8% naar 33,4% (***).

Van het Friese panel (foutenmarge 11,7%) geeft 57,1% aan dat de website van het bedrijf altijd in het Nederlands is, 24,3% zegt dat er Nederlands en Fries wordt gebruikt, volgens 8,6% wordt er altijd Fries gebruikt en volgens 7,1% wordt er Nederlands en Engels gebruikt. Gezien de hoge foutenmarge is het niet zinvol om te vergelijken met de nulmeting.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,3%) zegt 61,8% dat de website van het bedrijf altijd in het Nederlands is, volgens 14,2% wordt er Nederlands en Frans gebruikt, volgens 9,8% is de website in het Nederlands en Engels, 4,8% zegt dat er altijd Engels gebruikt wordt, 3,4% geeft aan dat er Nederlands, Engels en Frans wordt gebruikt en volgens 1,9% wordt er altijd Frans gebruikt. De volgende ontwikkelingen ten opzichte van 2016 zijn significant: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 54,7% naar 48,5% (***), een afname van Nederlands en Engels van 17,4% naar 15,3% (*), een toename van Nederlands en Frans van 11,7% naar 15,6% (***) en een toename van altijd Frans van 0,3% naar 1,2% (***).

Van het Brusselse panel (foutenmarge 7,1%) zegt 25,1% dat de website van het bedrijf waar men voor werkt in het Nederlands en het Frans is, volgens 22,0% wordt er altijd Nederlands gebruikt op de website, volgens 17,3% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, 11,5% geeft aan dat er op de website altijd Engels gebruikt wordt, 9,9% zegt dat er Nederlands, Engels en Frans gebruikt wordt, volgens 4,7% wordt er altijd Frans gebruikt, volgens 3,7% is de website in het Nederlands, Duits, Engels en Frans, volgens 2,1% wordt er altijd Engels en Frans gebruikt en volgens 1,0% wordt er altijd Duits en Engels gebruikt. Ten opzichte van de nulmeting hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 52,4% naar 22,0% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 4,8% naar 11,5% (***), een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 12,0% naar 25,1% (***) en een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,7% naar 4,7% (***).

In Suriname (foutenmarge 6,9%) ten slotte geeft maar liefst 83,4% van het panel aan dat de website van het bedrijf waar men voor werkt altijd in het Nederlands is opgesteld; 9,0% zegt dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt op de website, volgens 2,5% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 1,5% wordt er naast Nederlands ook Europees Nederlands gebruikt en 1,0% geeft aan dat er Nederlands vermengd met Sranantongo wordt gebruikt. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 is er één significante ontwikkeling: er is een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 16,5% naar 9,0% (*).

Figuur 247. De website van mijn bedrijf of organisatie is (ook) in het… .

Net als bij het jaarverslag, is er enkel voor Friesland (foutenmarge 7,2%) een noemenswaardige proportie deelnemers die aangeven dat de website van het bedrijf ook in dialect of regionale taal is. Meer specifiek geeft 3,8% van het panel aan dat er dialect of regionale taal gebruikt wordt.

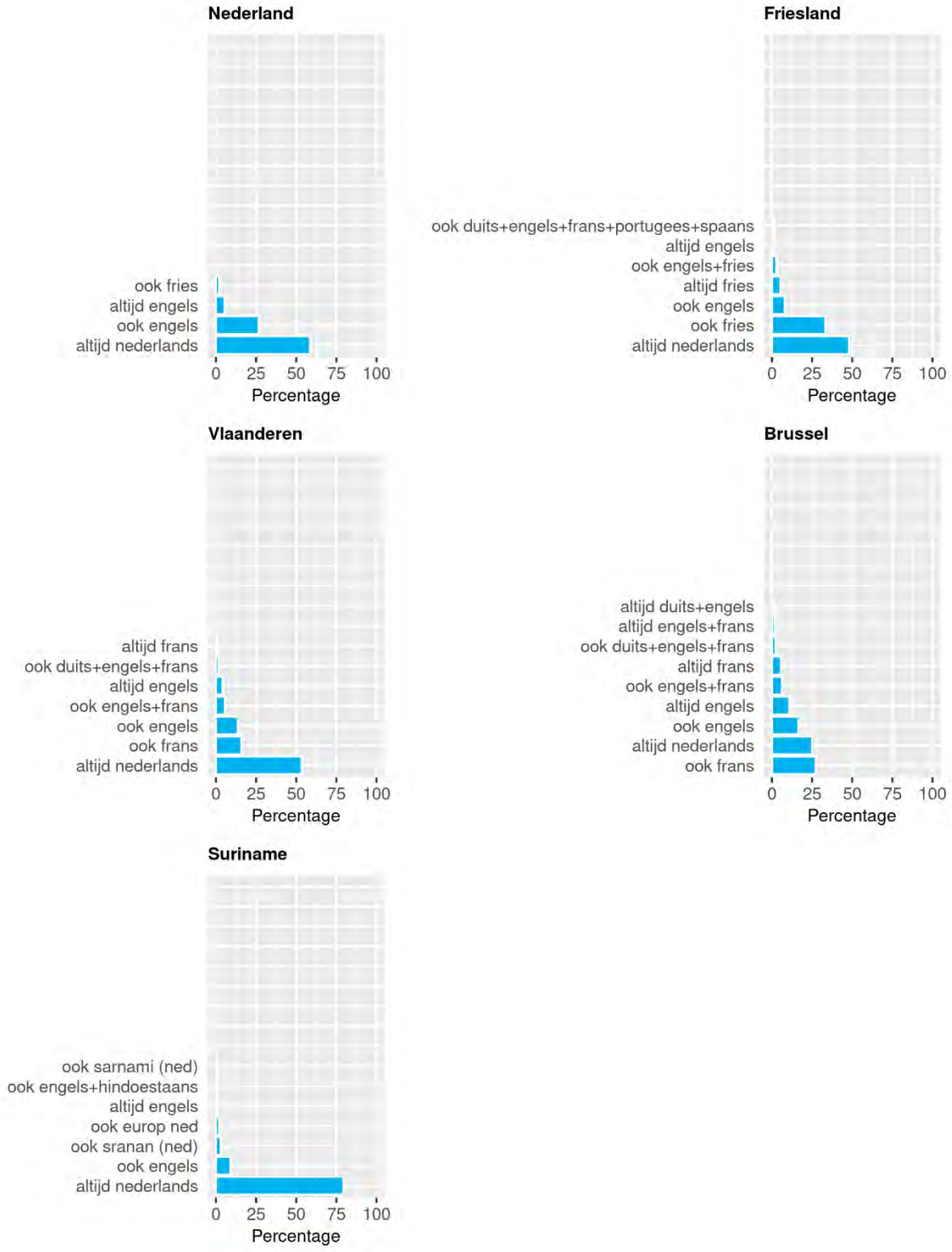
Op de vraag **in welke taal/talen het bedrijf waar men voor werkt reclame maakt** (zie figuur 248) antwoordt 58,6% van het Nederlandse panel (foutenmarge 2,8%) dat dit altijd in het Nederlands gebeurt, 26,6% zegt dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, volgens 5,4% wordt er altijd Engels gebruikt en volgens 2,0% wordt er ook Fries gebruikt. In vergelijking met 2016 zijn er de volgende veranderingen: de keuze voor altijd Nederlands is afgenomen van 67,4% naar 58,6% (***), de keuze voor Nederlands en Engels is daarentegen toegenomen van 22,3% naar 26,6% (**) en ook de keuze voor altijd Engels is toegenomen van 2,8% naar 5,4% (***).

In Friesland (foutenmarge 11,3%) geeft 48,0% aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt in reclameberichten, 33,3% zegt dat er Nederlands en Fries wordt gebruikt, volgens 8,0% wordt er Nederlands en Engels gebruikt en volgens 5,3% wordt er altijd Fries gebruikt. De foutenmarge geeft geen aanleiding tot een vergelijking met de vorige meting.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,3%) verklaart 53,3% van de panelleden dat hun bedrijf altijd reclame maakt in het Nederlands, volgens 15,9% wordt er ook Frans gebruikt, 13,6% geeft aan dat er Nederlands en Engels gebruikt wordt, 5,6% zegt dat reclame in het Nederlands, Engels en Frans is, volgens 4,0% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 1,6% gebruikt men Nederlands, Duits, Engels en Frans en 1,2% antwoordt dat reclame altijd in het Frans is. In vergelijking met de nulmeting is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 59,8% naar 53,3% (***), maar een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,4% naar 1,2% (**) en in de keuze voor Nederlands en Frans van 12,2% naar 15,9% (***).

Van de Brusselse panelleden (foutenmarge 7,4%) zegt 27,3% dat het bedrijf waarvoor ze werken reclame maakt in het Nederlands en Frans; volgens 25,0% wordt er altijd Nederlands gebruikt, 16,5% geeft aan dat er Nederlands en Engels gebruikt wordt, 10,8% antwoordt dat er altijd Engels wordt gebruikt, volgens 6,2% is reclame in het Nederlands, Engels en Frans, 5,7% zegt dat reclame altijd in het Frans is, volgens 2,3% wordt er Nederlands, Duits, Engels en Frans gebruikt, 1,7% verklaart dat er altijd Engels en Frans wordt gebruikt en 1,1% geeft aan dat er altijd Duits en Engels wordt gebruikt. Vergeleken met de nulmeting is er een sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 57,1% naar 25,0% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 3,8% naar 10,8% (***), een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,9% naar 5,7% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 12,9% naar 27,3% (***).

In Suriname (foutenmarge 6,9%) verklaart 79,4% van het panel dat de reclame van het bedrijf waar men voor werkt altijd in het Nederlands is, volgens 9,0% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, 3,0% antwoordt dat er ook Nederlands vermengd met Sranantongo gebruikt wordt, volgens 2,0% wordt er ook Europees Nederlands gebruikt, 1,0% geeft aan dat er altijd Engels wordt gebruikt, 1,0% zegt dat er Nederlands, Engels en Sarnami wordt gebruikt en volgens 1,0% wordt er ook Sarnami vermengd met Nederlands gebruikt. Er hebben zich ten opzichte van twee jaar geleden geen significante verschuivingen voorgedaan.

Figuur 248. Reclame maakt mijn bedrijf of organisatie (ook) in het... .

Wat het gebruik van niet-standaardvariëteiten in reclameberichten betreft, wordt enkel in Friesland opgegeven dat er dialect of regionale taal wordt gebruikt en wel door 3,2% van het panel.

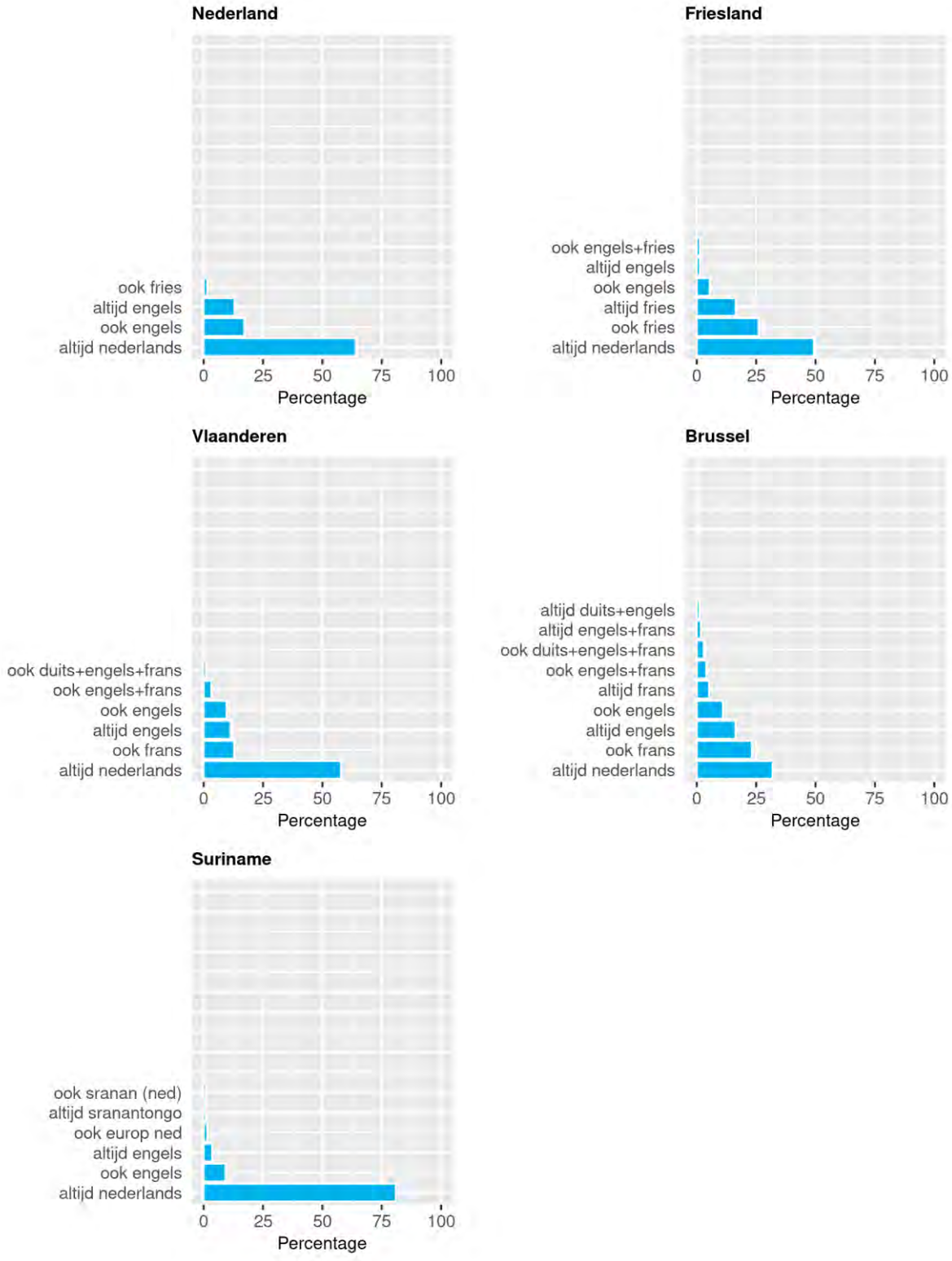
Volgens 64,0% van het Nederlandse panel (foutenmarge 2,8%) is de **slogan van het bedrijf** (figuur 249) waar men voor werkt altijd in het Nederlands. Volgens 17,2% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, 13,1% geeft aan dat er altijd Engels wordt gebruikt, 1,6% verklaart dat er Nederlands en Fries wordt gebruikt en 1,0% zegt dat de slogan altijd in het Fries is. Ten opzichte van de nulmeting is de keuze voor altijd Nederlands significant afgenomen, namelijk van 71,8% naar 64,0% (***). Daarentegen is er een toename in de keuze voor altijd Engels van 8,6% naar 13,1% (***), alsook in de keuze voor Nederlands en Engels van 14,6% naar 17,2% (*) en in de keuze voor Nederlands en Fries van 0,7% naar 1,6% (*).

In Friesland (foutenmarge 11,5%) verklaart 49,3% van de panelleden dat de slogan van het bedrijf waarvoor ze werken altijd in het Nederlands is; volgens 26,0% wordt er ook Fries gebruikt, volgens 16,4% wordt er altijd Fries gebruikt en 5,5% geeft aan dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt. Gezien de hoge foutenmarge maken we hier geen vergelijking met de nulmeting.

Van het Vlaamse panel (foutenmarge 2,3%) zegt 57,9% dat de slogan van het bedrijf altijd in het Nederlands is; 12,8% geeft aan dat er Nederlands en Frans wordt gebruikt, volgens 11,4% wordt er altijd Engels gebruikt, 9,7% verklaart dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, 3,2% zegt dat er Nederlands, Engels en Frans wordt gebruikt en volgens 1,1% is de slogan in het Nederlands, Duits, Engels en Frans. In vergelijking met de nulmeting zien we de volgende ontwikkelingen: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 64,0% naar 57,9% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 8,6% naar 11,4% (**) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 10,1% naar 12,8% (**).

In Brussel (foutenmarge 7,5%) geeft 32,0% van de panelleden aan dat er altijd Nederlands gebruikt wordt voor de slogan, volgens 23,3% wordt er ook Frans gebruikt, 16,3% verklaart dat er altijd Engels wordt gebruikt, 11,0% zegt dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, volgens 5,2% is de slogan altijd in het Frans, 4,1% zegt dat er Nederlands, Engels en Frans wordt gebruikt, 2,9% geeft aan dat er ook Duits, Engels en Frans wordt gebruikt, volgens 1,7% is de slogan altijd in het Engels en Frans en volgens 1,2% altijd in het Duits en Engels. Ten opzichte van 2016 is de keuze voor altijd Nederlands gehalveerd, namelijk van 63,6% naar 32,0% (***), terwijl er een toename is in de keuze voor altijd Engels van 9,5% naar 16,3% (**), alsook in de keuze voor altijd Frans, van 0,9% naar 5,2% (***) en in de keuze voor Nederlands en Frans, van 10,4% naar 23,3% (***).

In Suriname (foutenmarge 7,0%) is de slogan van het bedrijf volgens 80,9% van het panel altijd in het Nederlands; 9,3% verklaart dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, 3,6% geeft aan dat de slogan altijd in het Engels is, 1,5% zegt dat er ook Europees Nederlands wordt gebruikt, 1,0% geeft aan dat er altijd Sranantongo wordt gebruikt en volgens 1,0% wordt er ook Nederlands vermengd met Sranantongo gebruikt. Er hebben zich ten opzichte van 2018 nog geen significante ontwikkelingen voorgedaan.

Figuur 249. De slogan van mijn bedrijf of organisatie is (ook) in het… .

Opnieuw is het alleen in Friesland dat een noemenswaardig percentage (namelijk 3,2%) aangeeft dat er dialect of regionale taal gebruikt wordt in de slogan van het bedrijf.

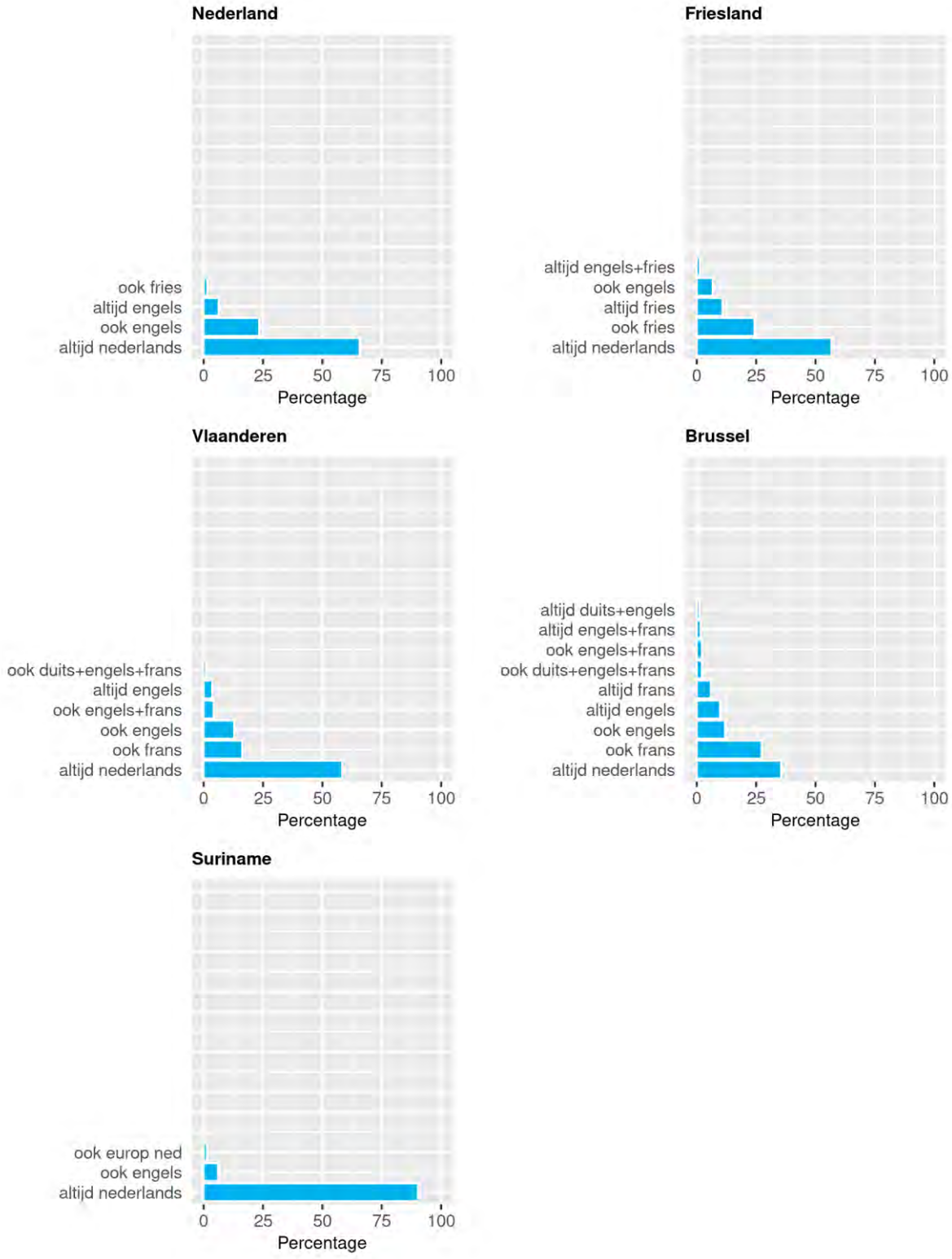
Ten slotte werd aan de StaatNed-panelleden ook gevraagd **in welke taal/talen hun bedrijf of organisatie vacatures uitschrijft** (figuur 250). In Nederland (foutenmarge 2,8%) antwoordt 65,6% dat vacatures altijd in het Nederlands zijn, 23,4% geeft aan dat er ook Engels gebruikt wordt, volgens 6,3% worden vacatures altijd in het Engels uitgeschreven en 1,5% verklaart dat er Nederlands en Fries wordt gebruikt. In vergelijking met de nulmeting is de keuze voor altijd Nederlands afgenomen van 74,3% naar 65,6% (***), maar is de keuze voor altijd Engels toegenomen van 2,5% naar 6,3% (***) en de keuze voor Nederlands en Engels van 18,6% naar 23,4% (***).

Van het Friese panel (foutenmarge 11,4%) antwoordt 56,8% dat vacatures altijd in het Nederlands worden uitgeschreven; volgens 24,3% zijn vacatures ook in het Fries, 10,8% geeft aan dat er altijd Fries wordt gebruikt en 6,8% verklaart dat er ook Engels wordt gebruikt. Een vergelijking met de nulmeting is weinig zinvol gezien de hoge foutenmarge.

Van de Vlaamse deelnemers (foutenmarge 2,3%) geeft 58,3% aan dat vacatures altijd in het Nederlands worden uitgeschreven, 16,3% geeft aan dat er ook Frans wordt gebruikt, volgens 12,9% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, 4,2% zegt dat er Nederlands, Engels en Frans wordt gebruikt, 3,6% verklaart dat vacatures altijd in het Engels zijn en 1,1% zegt dat er Nederlands, Duits, Engels en Frans wordt gebruikt. Ten opzichte van de nulmeting is de keuze voor altijd Nederlands significant afgenomen, van 65,4% naar 58,3% (***), terwijl de keuze voor altijd Frans is toegenomen van 0,4% naar 0,9% (*), alsook de keuze voor Nederlands en Frans, van 11,9% naar 16,3% (***).

In Brussel (foutenmarge 7,2%) worden vacatures volgens 35,5% van het panel altijd in het Nederlands uitgeschreven; 27,3% geeft aan dat er Nederlands en Frans wordt gebruikt, 12,0% verklaart dat er ook Engels wordt gebruikt, volgens 9,8% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 6,0% zijn vacatures altijd in het Frans, 2,2% zegt dat er Nederlands, Duits, Engels en Frans wordt gebruikt, 2,2% geeft aan dat er Nederlands, Engels en Frans wordt gebruikt, 1,6% zegt dat vacatures altijd in het Engels en Frans zijn en 1,1% verklaart dat er altijd Duits en Engels wordt gebruikt. Ten opzichte van 2016 is er een zeer sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 65,3% naar 35,5% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 3,7% naar 9,8% (***), een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,9% naar 6,0% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 13,0% naar 27,3% (***).

Van de Surinaamse deelnemers (foutenmarge 6,7%) zegt 90,3% dat er altijd Nederlands wordt gebruikt in vacatures, volgens 6,0% wordt er ook Engels gebruikt en volgens 1,4% wordt er ook Europees Nederlands gebruikt. Er hebben zich in vergelijking met 2018 twee significante tendensen voorgedaan: de keuze voor altijd Nederlands is toegenomen van 78,4% naar 90,3% (***) en de keuze voor Nederlands en Engels daarentegen is afgenomen van 13,0% naar 6,0% (*).

Figuur 250. Vacatures schrijft mijn bedrijf of organisatie (ook) uit in het… .

Enkel in Friesland (foutenmarge 7,2%) wordt er volgens de rapportage van 3,2% van het panel dialect of regionale taal gebruikt in vacatures.

Conclusie

Met betrekking tot de **externe communicatie op het werk** kunnen we de volgende besluiten trekken.
Ten eerste zien we een verschil tussen de externe en de interne communicatie, in die zin dat er bij de laatste meer uitsluitend Nederlands wordt gebruikt. Het verschil is het grootst in Nederland (resp. 58,5% vs. 70,9%), minder groot in Vlaanderen (resp. 53,5% vs. 69,9%) en Brussel (resp. 26,9% vs. 35,8%) en relatief klein in Suriname (resp. 81,6% vs. 75,6%). In Friesland wordt er zelfs meer uitsluitend Nederlands gebruikt in de externe communicatie van de werkgever dan intern (resp. 44,4% vs. 35,5%). Dit kan verklaard worden vanuit het feit dat men op de werkvloer met collega's (en leidinggevenden) in hogere mate Fries spreekt. Verder wordt in alle regio's meer Engels (exclusief of in combinatie met het Nederlands) gebruikt in de externe dan in de interne communicatie. In Vlaanderen en Brussel wordt daarnaast ook meer Frans gebruikt in de externe communicatie.

De vergelijking met de nulmeting brengt per regio en voor alle situaties een aantal ontwikkelingen aan het licht, die grotendeels vergelijkbaar zijn met de ontwikkelingen in de interne communicatie. In Nederland wordt er door de werknemer/werkgever minder altijd Nederlands gebruikt naar de buitenwereld toe dan vier jaar geleden, er wordt aanzienlijk meer Nederlands met Engels gecombineerd, er wordt in alle situaties (behalve 'praten met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten) ook meer voor uitsluitend Engels gekozen en er is ook een toename in het gebruik van Nederlands en Fries in de gesproken en geschreven communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten en in slogans.

Ook in Vlaanderen wordt er minder uitsluitend Nederlands gebruikt in alle situaties van externe communicatie in vergelijking met 2016. Verder is in alle situaties de combinatie van Nederlands en Frans toegenomen. Het gebruik van uitsluitend Frans is toegenomen in e-mails aan klanten, in het jaarverslag, op de website, in reclame en in vacatures. In tegenstelling tot Nederland, is er geen algehele toename van (Nederlands en) Engels. In de mondelinge communicatie met klanten wordt er nu wel meer Nederlands met Engels gecombineerd dan in 2016, en in de slogan van de werkgever wordt er nu kennelijk vaker uitsluitend Engels gebruikt, maar op de website wordt er juist minder Nederlands met Engels gecombineerd.

Zoals ook hierboven al werd aangegeven, zijn de Brusselse resultaten waarschijnlijk in zekere mate vertekend doordat de steekproef in vergelijking met de nulmeting aanzienlijk is toegenomen en daardoor wellicht ook de samenstelling van het panel nogal is veranderd. Uit de vergelijking met de nulmeting blijkt dat er in Brussel in alle situaties aanzienlijk minder uitsluitend in het Nederlands en meer in het Nederlands en het Frans gecommuniceerd wordt. In alle situaties (behalve 'praten met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten) is ook het gebruik van uitsluitend Frans toegenomen. De keuze voor uitsluitend Engels is bij Brusselse werkgevers toegenomen in het jaarverslag, op de website, in reclame, in slogans en in vacatures.

In de externe communicatie bij Surinaamse werknemers/werkgevers wordt er nu (in vergelijking met 2018) meer uitsluitend Nederlands gerapporteerd in de mondelinge en schriftelijke communicatie met klanten/ cliënten/ leerlingen/ studenten, in het jaarverslag en in vacatures. Verder is er sprake van een afname in de combinatie van Nederlands en Engels in het jaarverslag, op de website en in vacatures.

Gebruik van dialect of regionale taal in de externe communicatie op het werk werd enkel noemenswaardig gesignaleerd door Friese panelleden.

2.2.2.2. Flankerende gegevens

Vergelijking website en jaarverslag van de grootste bedrijven met de rapportage van de panelleden

In de vorige paragraaf bespraken we de door de StaatNed-panelleden waargenomen taalkeuzes in jaarverslagen en op websites van hun werkgever. In tabel 6 vatten we de waarnemingen van de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse panelleden nog eens samen.[267]

	Talen van websites volgens StaatNed-panel				Talen van jaarverslagen volgens StaatNed-panel			
	Nederlands alleen	Alleen (een) andere taal/ talen		Nederlands en (een) andere taal/ talen (inclusief Engels)	Nederlands alleen	Alleen (een) andere taal/ talen		Nederlands en (een) andere taal/ talen (inclusief Engels)
			waarvan alleen Engels				waarvan alleen Engels	
Nederland	50,9%	6,7%	5,8%	40,9%	69,7%	9,8%	8,2%	20,9%
Vlaanderen	48,5%	7,1%	4,6%[268]	43,7%	61,8%	8,1%	4,8%[269]	30,8%
Suriname	83,4%	3,5%	2,5%	13,0%	89,2%	2,9%	1,4%	8,0%

Tabel 6. Waarnemingen van het StaatNed-panel over de taalkeuze op de website en in het jaarverslag van hun werkgever.

Met betrekking tot de taalkeuzes in jaarverslagen en op websites van werkgevers werden er voor deze meting van Staat van het Nederlands ook flankerende gegevens verzameld.[270] In het geval van Nederland en Vlaanderen werd daarvoor gekeken naar de 50 grootste bedrijven (zie tabel 7).[271] Voor Suriname werden 6 bedrijven in het onderzoek betrokken.[272]

[267] Omdat we deze gegevens hieronder willen vergelijken met de gegevens van de 50 grootste Nederlandse en Vlaamse bedrijven, en omdat Brusselse en Friese bedrijven niet apart werden opgenomen, worden alleen de antwoorden van de Nederlandse (= inclusief Friesland) en Vlaamse (= exclusief Brussel) panelleden hier gerepresenteerd.
[268] Volgens 1,2% van het Vlaamse panel is de website altijd in het Frans. Merk op dat de som van de percentages in deze tabel niet altijd 100% is. Dit is te wijten aan afronding.
[269] Volgens 1,9% van het Vlaamse panel is het jaarverslag altijd in het Frans.
[270] De gegevens werden verzameld door Janneke Sif Rutten (VU, Amsterdam).
[271] Voor Vlaanderen werd voor de lijst van 50 grootste bedrijven de volgende website geraadpleegd: https://trendstop.knack.be/nl/figure/r999/omzet.aspx.
[272] Merk op dat de som van de percentages in deze tabel niet altijd 100% is. Dit is te wijten aan een beperkt aantal ontbrekende gegevens, twijfelgevallen en afronding.

	Talen van websites van 50 grootste bedrijven[273]				Talen van jaarverslagen van 50 grootste bedrijven[274]			
	Nederlands alleen	Alleen (een) andere taal/ talen		Nederlands en (een) andere taal/ talen (inclusief Engels)	Nederlands alleen	Alleen (een) andere taal/ talen		Nederlands en (een) andere taal/ talen (inclusief Engels)
			waarvan alleen Engels				waarvan alleen Engels	
Nederland	26,0%	16,0%	16,0%	48,0%	21,0%	56,3%	56,3%	14,6%
Vlaanderen	2,4%	20,8%	10,4%	70,8%	0,0%	58,1%	48,8%	41,9%
Suriname	50,0%	-	50,0%	-	-	-	-	-

Tabel 7. De taalkeuze op websites en in jaarverslagen van de 50 grootste bedrijven van Nederland en Vlaanderen en van 6 Surinaamse bedrijven.

Voor de zes Surinaamse bedrijven[275] (gegevens niet in tabel 7) hebben we geen gedetailleerde gegevens over de taalkeuzes op de website en in het jaarverslag. Binnen deze 6 bedrijven werden enkele medewerkers bevraagd. Uit die bevraging kunnen we concluderen dat niet alle bedrijven jaarverslagen maken en van de bedrijven die dat wel doen, doet minder dan de helft dat in het Nederlands en iets meer dan de helft in het Engels. Verder is de website van 3 van deze bedrijven (= 50%) in het Engels en de andere helft in het Nederlands.

Een vergelijking van tabel 6 met tabel 7 laat een opvallende tendens zien: voor zowel Nederland, Vlaanderen als Suriname rapporteert het panel een veel hoger aandeel van websites en jaarverslagen dat uitsluitend in het Nederlands is (resp. 50,9%, 48,5% en 83,4% voor websites en resp. 69,7%, 61,8% en 89,2% voor jaarverslagen) dan het aandeel websites en jaarverslagen uitsluitend in het Nederlands van de onderzochte bedrijven (resp. 26,0%, 2,4% en 50,0% van de websites en resp. 21,0% en 0,0%[276] van de jaarverslagen), terwijl volgens de panelleden in alle regio's het aandeel van het Engels dan weer kleiner is (resp. 5,8%, 4,6% en 2,5% voor websites en resp. 8,2%, 4,8% en 1,4% voor jaarverslagen) dan in het geval van de betrokken bedrijven (resp. 16,0%, 10,4% en 50,0% van de websites en resp. 56,3% en 48,8%[277] van de jaarverslagen).[278] Deze tendens, waarbij het aantal grote bedrijven dat hun website en jaarverslag uitsluitend in het Nederlands aanbiedt volgens de flankerende gegevens veel kleiner is dan wat de panelleden waarnemen bij hun werkgever, werd ook bij de nulmeting waargenomen (Rys et al. 2017: 165). Toen werd al aangegeven dat een mogelijke verklaring voor dit verschil ligt in het feit dat de meerderheid van de panelleden tewerkgesteld is in kleinere bedrijven en ook voor een relatief groot deel in het onderwijs en bij de overheid (Rys et al. 2017: 166-167) en dus niet of nauwelijks bij de 50 grootste bedrijven. Tot deze laatste groep moeten multinationals gerekend worden, die minder op het Nederlands en meer op het Engels gericht zijn. Ook in de huidige meting is de meerderheid van de deelnemers bij kleinere bedrijven, het onderwijs en de overheid werkzaam,[279] bij uitstek sectoren die meer op het Nederlands gericht zijn.

[273] Van 2 van de 50 Vlaamse bedrijven kon er geen website gevonden worden of ontbreken er gegevens (dus n = 48).
[274] Van 2 van de 50 Nederlandse bedrijven kon er geen jaarverslag gevonden worden (dus n = 48) en van 7 van de 50 Vlaamse bedrijven ontbreken er gegevens (dus n = 43).
[275] Dit waren willekeurige, maar grote bedrijven.
[276] Surinaamse gegevens ontbreken hier.
[277] Surinaamse gegevens ontbreken.
[278] De vergelijking van de Surinaamse enquêtedata met de cijfers van de 6 onderzochte bedrijven moet echter kritisch worden geëvalueerd: terwijl de (in sectie 2.2.2.1 hierboven beschreven) enquêtedata statistisch representatief zijn, is de steekproef van de onderzochte bedrijven te klein om van representatieve resultaten te kunnen spreken.
[279] Van de Nederlandse panelleden werkt de meerderheid in het onderwijs (nl. 25,6%) en op de derde plek staan de deelnemers die bij de overheid werken, met 10,9%. Bij het Vlaamse panel wordt de eerste en tweede plaats ingenomen door resp. het onderwijs (26,7%) en de overheid (13,9%). In Suriname tenslotte komt het onderwijs op de eerste plek (23,2%) en de overheid op de derde plek (17,8%).

Een verschil met de nulmeting (zie Rys et al. 2017: 165) is het volgende: terwijl in 2016 bleek dat er van de 50 grootste bedrijven meer waren met uitsluitend een Nederlandstalig jaarverslag (namelijk 12% voor Nederland en 4% voor Vlaanderen) dan met uitsluitend een Nederlandstalige website (namelijk 6% voor Nederland en 2% voor Vlaanderen), blijkt uit onze nieuwe flankerende gegevens dat er nauwelijks verschillen zijn tussen websites en jaarverslagen en dat het aandeel jaarverslagen dat uitsluitend in het Nederlands wordt aangeboden (namelijk 21,0% voor Nederland en 0,0% voor Vlaanderen) zelfs nog kleiner is dan het aandeel websites dat enkel in het Nederlands beschikbaar is (nl. 26,0% voor Nederland en 2,4% voor Vlaanderen).

De vergelijking tussen deze cijfers toont ook aan dat er in vergelijking met de nulmeting nu meer voor uitsluitend Nederlands geopteerd wordt in de 50 grootste Nederlandse bedrijven: terwijl in 2016 6% van de websites en 12% van de jaarverslagen van de 50 grootste Nederlandse bedrijven uitsluitend in het Nederlands werden aangeboden (zie Rys et al. 2017: 165), is dit nu respectievelijk 26,0% en 21,0% (zie tabel 7). Opmerkelijkerwijs heeft de taalkeuze voor website en jaarverslag zich dus niet geconformeerd aan de mode in de wereld van grote commerciële bedrijven om communicatie met de buitenwereld in het Engels te voeren. Het verschil met de nulmeting kan niet worden toegeschreven aan de data of methode, aangezien een bijna identieke lijst van 50 grootste bedrijven werd gehanteerd.[280]

Dit resultaat spreekt de rapportage van de panelleden tegen: hierboven (par. 2.2.2.1) bleek namelijk uit de rapportage van de Nederlandse panelleden dat er in alle situaties van externe communicatie (dus ook in jaarverslag en op website) sprake was van een afname in het gebruik van uitsluitend Nederlands in vergelijking met de nulmeting. In Vlaanderen daarentegen, is er volgens de flankerende gegevens (tabel 7) sprake van een afname in het aandeel websites en jaarverslagen dat enkel in het Nederlands wordt aangeboden: terwijl dat in 2016 resp. 2% en 4% was (zie Rys et al. 2017: 165), is dat nu resp. 2,4% en 0,0%. Dit resultaat stemt wel overeen met de apparent time bevindingen met betrekking tot de enquête: volgens de rapportage van de Vlaamse panelleden bleek zowel in jaarverslagen als op websites het gebruik van uitsluitend Nederlands te zijn afgenomen ten opzichte van de nulmeting.[281]

De vergelijking tussen tabel 6 en tabel 7 laat verder nog zien dat er minder verschillen zijn tussen de externe cijfers met betrekking tot het aantal websites en jaarverslagen die in het Nederlands én in andere talen worden aangeboden en de enquêtecijfers hieromtrent. Enkel in het geval van de 50 grootste Vlaamse bedrijven is het aandeel van websites die in het Nederlands en andere talen worden aangeboden een stuk groter (nl. 70,8%, tabel 7) dan volgens de rapportage van de Vlaamse panelleden (nl. 43,7%, tabel 6). De talen waar het in Vlaanderen over gaat, zijn, behalve het Engels, op de eerste plaats het Frans en op de tweede plaats het Duits.[282]

[280] Drie bedrijven werden om verschillende redenen (bijv. faillissement) uit de lijst gehaald en vervangen door andere.
[281] Gezien de kleine steekproeven in Suriname (nl. 8 bedrijven in 2018 en 6 bedrijven in 2020) en de kortere periode die is verstreken sinds de nulmeting, maken we hier geen vergelijking tussen beide metingen voor Suriname.
[282] Afgezien van enkele bedrijven die hun website ook in het Italiaans aanbieden.

Vergelijking vacatures op vacaturesites met de rapportage van de panelleden: talen van vacatures

In paragraaf 2.2.2.1 werden de **taalkeuzes** besproken **die werkgevers volgens de rapportage van de panelleden maken in het uitschrijven van vacatures**. We vatten die resultaten nog eens samen in tabel 8.

	Talen van vacatures volgens StaatNed-panel			
	Nederlands alleen	Alleen een andere taal		Nederlands en een andere taal (inclusief Engels)
			waarvan Engels	
Nederland	65,6%	7,5%	6,3%	27,2%
Vlaanderen	58,3%	5,2%	3,6%	37,6%
Suriname	90,3%	1,9%	0,9%	7,9%

Tabel 8. De taalkeuze in vacatures: waarnemingen van het StaatNed-panel.

Net als bij de nulmeting, werden ook nu weer flankerende gegevens verzameld over de **talen van vacatures** door de grootste vacaturesites van Nederland (*Indeed*) en Vlaanderen (*VDAB*) te raadplegen. In tabel 9 wordt weergegeven in welke talen de vacatures op die websites gepubliceerd werden.

	Talen van vacatures volgens vacaturesites			
	Nederlands	Engels	Andere taal	Totaal
Nederland	270972 (94,6%)	15119 (5,3%)	399 (0,1%)	286490
Vlaanderen	26477 (87,7%)	1098 (3,6%)	2624 (8,7%)[283]	30199

Tabel 9. De taalkeuze in vacatures: screening van vacaturesites.

In Suriname waren er geen vacaturesites beschikbaar, maar werd er gesproken met werknemers van zes bedrijven. Daaruit blijkt dat de helft van die bedrijven hun vacatures zowel in het Nederlands als in het Engels uitschrijven.

Bij de vergelijking van tabel 8 met tabel 9 moeten we er rekening mee houden dat de gegevens in de verschillende kolommen niet volledig overlappen: tabel 8 geeft weer in hoeveel procent van de gevallen werkgevers uitsluitend Nederlands gebruiken in hun vacatures, terwijl tabel 9 een percentage geeft van alle Nederlandstalige vacatures op de onderzochte vacaturesites, maar dat neemt niet weg dat bepaalde werkgevers diezelfde vacatures misschien ook nog in een andere taal publiceren. De percentages voor 'Nederlands' liggen dan ook hoger in tabel 9 dan in tabel 8. Om beter te kunnen vergelijken tellen we daarom voor tabel 8 de percentages voor 'Nederlands alleen' op bij de percentages voor 'Nederlands en een andere taal'. Die optelling geeft ons voor Nederland een score van (65,6% + 27,2%) = 92,8% en voor Vlaanderen van (58,3% + 37,6%) = 95,9%. Deze percentages wijken niet veel af van wat we op de vacaturesites (tabel 9) vinden, namelijk Nederlandstalige vacatures in 94,6% van de gevallen in Nederland en in 87,7% van de gevallen in Vlaanderen. De rapportage van de panelleden en de flankerende gegevens lijken dus in grote mate overeen te stemmen.

[283] Op de Vlaamse vacaturesite(s) zijn alle vacatures die in een andere taal zijn opgesteld in het Frans.

Met betrekking tot het gebruik van het Engels wordt in tabel 9 het totaal aantal Engelstalige vacatures gegeven, terwijl in tabel 8 wordt weergegeven in welke mate werkgevers vacatures uitsluitend in het Engels publiceren. Ook hier overlappen de gegevens dus niet volledig; een deel van de Engelstalige vacatures in tabel 8 wordt namelijk gerapporteerd onder het label 'Nederlands en een andere taal (inclusief Engels)'. Toch wijken de percentages niet of nauwelijks van elkaar af: volgens 6,3% van de Nederlandse panelleden worden de vacatures van hun werkgever enkel in het Engels gepubliceerd, terwijl 5,3% van de vacatures op *Indeed* Engelstalig is, en volgens 3,6% van de Vlaamse deelnemers publiceert hun werkgever uitsluitend Engelstalige vacatures, terwijl ook 3,6% van de vacatures op *VDAB* in het Engels zijn opgesteld.

Uit de flankerende gegevens blijkt verder dat er grote verschillen zijn in de taalkeuzes van vacatures per sector. Zo worden er in Nederland (meer specifiek op de vacaturesite *Indeed*) het meeste Nederlandstalige vacatures gepubliceerd in sectoren als militaire banen (100%), makelaardij (100%), bouw (100%), gezondheidszorg (99,2%), landbouw, natuur en visserij (99,3%), overheid (99,8%) en voedingsmiddelenindustrie (99,6%). Er worden daarentegen relatief weinig Nederlandstalige vacatures gepubliceerd in sectoren als horeca (49,3%), human resources (54,0%), software en informatietechnologie (69,2%) en onderzoek en wetenschap (70,4%). Op de Vlaamse vacaturesite (*VDAB*) vinden we de meeste Nederlandstalige vacatures in sectoren als onderwijs en opleiding (100%), toerisme (100%), sociaal, cultureel en sport (99,7%), creatieve jobs (99,5%) en gezondheidszorg en beauty (97,5%), terwijl er relatief weinig Nederlands gebruikt wordt in vacatures binnen de sector 'ambachten' (77,9%). Verder blijkt ook dat Engelstalige vacatures opvallend meer voorkomen in bepaalde sectoren. Op de Nederlandse vacaturesite zijn dit de volgende sectoren: human resources (45,5%), software en informatietechnologie (30,5%), onderzoek en wetenschap (29,6%), media, kunst en design (22,9%), reclame, marketing en communicatie (20,5%), automotive (16,9%), administratief en bedrijfsvoering (11,2%) en toerisme, recreatie en eventmanagement (10,7%). Op de Vlaamse vacaturesite scoren de volgende sectoren het hoogst voor Engelstalige vacatures: techniek, engineering en productie (13,3%), ICT (8,4%) en financiën, verzekeringen en recht (4,0%).

Volgens de rapportage van de Surinaamse panelleden worden vacatures bijna uitsluitend in het Nederlands gepubliceerd: 90,3% van de deelnemers geeft de keuze 'uitsluitend Nederlands' op. Dit stemt niet overeen met de informatie uit de flankerende gegevens: volgens de rapportage van werknemers van 6 bedrijven zou de helft van de bedrijven vacatures in het Nederlands en het Engels publiceren. Afgezien van het feit dat de steekproef wellicht te klein is en het type gegevens te zeer verschilt voor een betrouwbare vergelijking, kan hier als verklaring worden aangebracht dat de meerderheid van de Surinaamse panelleden werkzaam is in het onderwijs (nl. 23,2%) en dat de deelnemers die bij de overheid werken op een derde plaats staan met 17,8% (blijkens hun antwoorden op de onder 'Uw persoonlijke achtergrond' gestelde vraag 'In welke sector werkt u?').

Aangezien deze sectoren meer op het Nederlands zijn gericht dan commerciële bedrijven, ligt het voor de hand dat er in de flankerende gegevens (van de 6 bedrijven) minder uitsluitend Nederlands wordt gerapporteerd dan in de StaatNed-enquête.

Uit tabel 9 kunnen we verder nog afleiden dat het aantal Nederlandse vacatures in een andere taal dan het Nederlands of Engels zeer klein is (0,1%), terwijl in Vlaanderen toch 8,7% van de vacatures in een andere taal, meer specifiek in het Frans, gepubliceerd wordt.[284] Volgens de rapportage van de panelleden worden er door hun werkgevers veel meer vacatures in een andere taal gepubliceerd: 7,5% van de Nederlandse deelnemers

[284] Hoewel Vlaamse werkgevers volgens de Belgische grondwet verplicht in het Nederlands met werknemers moeten communiceren, mogen vacatures ook in een andere taal worden aangeboden, omdat een kandidaat sollicitant in principe nog geen werknemer is (zie Rys et al. 2017: 172).

geeft aan dat hun werkgever uitsluitend een andere taal gebruikt in vacatures en 27,2% verklaart dat vacatures van hun werkgever in het Nederlands en een andere taal zijn; in Vlaanderen geeft 5,2% van de deelnemers aan dat hun werkgever alleen een andere taal gebruikt voor vacatures en volgens 37,6% worden vacatures in het Nederlands en een andere taal aangeboden.[285]

Ten slotte vergelijken we nog de flankerende gegevens van deze meting (tabel 9) met die van de nulmeting, die in tabel 10 worden weergegeven (zie Rys et al. 2017: 172):

	Talen van vacatures volgens vacaturesites in 2016 (nulmeting)		
	Nederlands	Engels	Andere taal
Nederland	96,4%	3,6%	0,03%
Vlaanderen	95,4%	3,0%	1,6%

Tabel 10. De taalkeuze in vacatures: screening van vacaturesites in 2016.

In Nederland is het aantal Nederlandstalige vacatures iets lager (nl. 94,6%) dan bij de nulmeting (nl. 96,4%), maar het verschil is klein. In Vlaanderen is het verschil iets groter: 95,4% in 2016 tegenover 87,7% in 2020. In beide gevallen stemt deze afname overeen met de rapportage van de panelleden (zie par. 2.2.2.1): uit die rapportage en de vergelijking ervan met de nulmeting bleek er zowel in Nederland als Vlaanderen sprake van een afname in het gebruik van uitsluitend Nederlands in vacatures ten opzichte van 2016. Het aantal Engelstalige vacatures is dan weer sterker toegenomen in Nederland dan in Vlaanderen: resp. 3,6% in 2016 vs. 5,3% in 2020 (Nederland) en 3,0% in 2016 vs. 3,6% in 2020 (Vlaanderen). Ook dit resultaat wordt bevestigd door de apparent time bevindingen met betrekking tot de StaatNed-enquête: uit de rapportage van de panelleden en de vergelijking ervan met de nulmeting bleek er voor Nederland inderdaad een toename te zijn in het gebruik van uitsluitend Engels én van Nederlands en Engels in vacatures, terwijl er voor Vlaanderen geen significante veranderingen waren met betrekking tot het gebruik van Engels in vacatures. Ten slotte worden er in 2020 meer Vlaamse vacatures opgetekend in een andere taal – meer specifiek het Frans (nl. 8,7%) – dan in 2016 (1,6%). Dit wordt eveneens bevestigd door de apparent time bevindingen uit de vorige paragraaf: er wordt in 2020 meer gebruik van uitsluitend Frans en van Nederlands en Frans in vacatures gerapporteerd dan in 2016 door het Vlaamse panel.

Samengevat: In de meeste gevallen stemmen de flankerende gegevens overeen met de rapportage van de panelleden en met de ontwikkelingen die zich in de afgelopen vier jaar hebben voltrokken en die uit de apparent time vergelijkingen naar voren komen. Wel is het zo dat de panelleden meer gebruik van uitsluitend Nederlands door hun werkgever rapporteren, maar dit valt voor alle regio's grotendeels te verklaren vanuit het feit dat een meerderheid van de panelleden in het onderwijs en bij de overheid werkt. Een vergelijking van de flankerende gegevens van beide metingen laat vooral in Vlaanderen en minder in Nederland een afname zien van het aantal Nederlandstalige vacatures en (vooral in Nederland) een toename van het aantal Engelstalige vacatures, en in Vlaanderen ook van het aantal Franstalige vacatures.

[285] De categorie 'Nederlands en een andere taal' omvat weliswaar ook het Engels.

Welke talen moeten sollicitanten bij voorkeur spreken?

Om zicht te krijgen op de vraag welke talenkennis er verwacht wordt van sollicitanten, werden telkens de eerste 100 vacatures met het trefwoord 'talenkennis' van de grootste vacaturesites gescreend. Voor Nederland werd gekeken op drie vacaturesites, namelijk *Indeed*, *Jobbird* en *Careernet*, in Vlaanderen werden de vacatures van *VDAB* en *Jobat* onderzocht.[286] In tabel 11 wordt weergegeven in welke mate er op al deze vacaturesites samen naar de betreffende talen gevraagd wordt.

	In de vacatures gevraagde talenkennis					
	Nederlands	Engels	Frans	Duits	Pools	Spaans
Nederland	81,1%	71,7%	15,5%	26,4%	2,3%	2,3%
Vlaanderen	99,5%	61,0%	75,0%	10,0%	1,0%	2,0%

Tabel 11. Gevraagde talenkennis in vacatureberichten op vacaturesites

Opvallend is dat in Vlaamse vacatureberichten meer gevraagd wordt naar kennis van het Nederlands (nl. in 99,5% van de gevallen) dan in Nederlandse vacatures (nl. 81,1%). Op de Nederlandse vacaturesites kwamen echter ook vacatureberichten voor waarin er niet expliciet naar kennis van het Nederlands gevraagd werd, maar waarin die kennis wel werd verondersteld gezien het feit dat de betreffende berichten in het Nederlands waren opgesteld. Deze vacatures werden apart gerapporteerd en vertegenwoordigen 16,5% van de gevallen. Men zou dus kunnen stellen dat in (81,1% + 16,5%) = 97,6% van de Nederlandse vacatureberichten kennis van het Nederlands verondersteld wordt. Zo beschouwd is er nauwelijks verschil tussen Nederland en Vlaanderen.
Naar kennis van het Engels wordt in Nederland meer gevraagd (nl. 71,7%) dan in Vlaanderen (61,0%). Zoals te verwachten was, wordt er in de Vlaamse vacatures veel vaker naar kennis van het Frans gevraagd dan in de Nederlandse (nl. 75,0% vs. 15,5%). Hoewel ook het Duits een officiële taal is in België, wordt er in de Vlaamse vacatures minder naar kennis van het Duits gevraagd (nl. 10,0%) dan in de Nederlandse vacatures (nl. 26,4%). Het is ook opvallend dat er zowel in Nederlandse als in Vlaamse vacatures af en toe ook naar kennis van het Pools en het Spaans wordt gevraagd.[287]
Hieronder vergelijken we de resultaten van deze meting (tabel 11) met die van de nulmeting (tabel 12).

	In de vacatures gevraagde talenkennis in 2016 (nulmeting)			
	Nederlands	Engels	Frans	Andere taal
Nederland	84,0%	40,0%	Geen gegevens	28,0%
Vlaanderen	94,0%	75,3%	82,3%	4,6%

Tabel 12. Gevraagde talenkennis in vacatureberichten op vacaturesites in 2016.

[286] Dit deel van de flankerende gegevens werd niet verzameld voor Suriname.
[287] Verder werd er in de Vlaamse vacatures sporadisch naar kennis van het Italiaans gevraagd (nl. 0,5%) en in de Nederlandse vacatures naar kennis van het Grieks, Italiaans en Turks (samen 1,1%).

De mate waarin kennis van het Nederlands wordt verwacht van sollicitanten wijkt in 2020 niet veel af van de situatie in 2016: in Nederland 84,0% in 2016 en 81,1%[288] in 2020 en in Vlaanderen 94,0% in 2016 en 99,5% in 2020. De mate waarin men kennis van het Engels vereist, is in Nederland aanzienlijk toegenomen (van 40,0% naar 71,7%), maar is in Vlaanderen afgenomen (van 75,3% naar 61,0%). Verder wordt er nu iets minder naar kennis van het Frans gevraagd in Vlaamse vacatures dan bij de nulmeting (resp. 75,0% vs. 82,3%). Ten slotte wordt er in de huidige Nederlandse vacatures meer naar kennis van andere talen gevraagd (nl. 15,5% (Frans) + 26,4% (Duits) + 2,3% (Pools) + 2,3% (Spaans) = 46,5%) dan in 2016 (28,0%). Ook in Vlaanderen wordt nu meer naar kennis van andere talen gevraagd (nl. 10,0% (Duits) + 1,0% (Pools) + 2,0% (Spaans) = 13,0%) dan bij de nulmeting (4,6%).

We kunnen **besluiten** dat in bijna alle vacatureberichten kennis van het Nederlands wordt gevraagd of verondersteld. Dat is sinds de nulmeting nauwelijks veranderd. In Nederland is het aantal vacatures waarin kennis van het Engels wordt gevraagd aanzienlijk toegenomen, terwijl het in Vlaanderen is afgenomen, maar ook daar wordt er in de meerderheid van de vacatures kennis van het Engels gevraagd. In drie kwart van de Vlaamse vacatures wordt verder nog naar kennis van het Frans gevraagd en in een kwart van de Nederlandse vacatures is kennis van het Duits een vereiste.

2.2.3. Vindt het StaatNed-panel dat mensen alleen een baan mogen krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen?

In de online enquête werd aan de panelleden ook een aantal attitudevragen gesteld. Een daarvan heeft betrekking op de taalkeuzes op het werk. De stelling luidt: “Mensen in Nederland/Vlaanderen/Brussel/ Suriname mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen.” In figuren 251 en 252 worden de antwoorden van de moedertaalsprekers en de niet-moedertaalsprekers op deze stelling gerepresenteerd.

Figuur 251 laat zien dat van de Nederlandse moedertaalsprekers van het Nederlands (foutenmarge 1,8%) 27,7% van het panel het (helemaal) eens is met deze stelling, dat 42,3% het er (helemaal) niet mee eens is en dat 29,9% neutraal is.

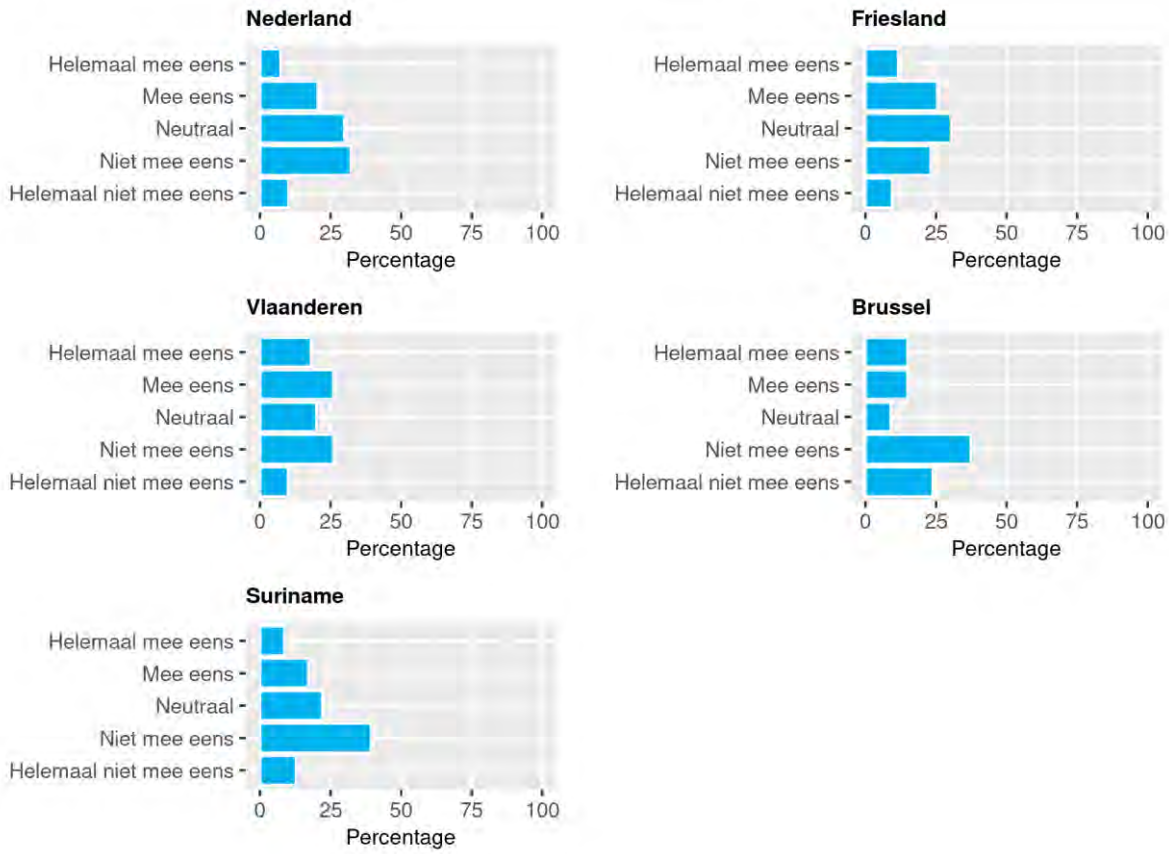
In Friesland (foutenmarge 8,3%) geeft 37,0% van de moedertaalsprekers aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 32,6% is het er (helemaal) niet mee eens en 30,4% is neutraal.

Van de Vlaamse moedertaalsprekers (foutenmarge 1,7%) zegt 44,0% het (helemaal) eens te zijn met deze stelling, 36,1% is het (helemaal) niet eens met de stelling en 20,0% is neutraal.

Van de Brusselse moedertaalsprekers (foutenmarge 12,0%) is 29,8% het (helemaal) eens met de stelling, 61,2% is het er (helemaal) niet mee eens en 9,0% is neutraal.

In Suriname (foutenmarge 3,9%) verklaart 25,8% van de moedertaalsprekers het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 52,2 % is het er (helemaal) niet mee eens en 22,0% is neutraal.

[288] In 2016 werden de vacatures waarin er niet expliciet naar kennis van het Nederlands gevraagd werd, maar waarin die kennis impliciet wel verondersteld was niet gerapporteerd. Daarom vergelijken we hier enkel de vacatures waarin kennis van het Nederlands expliciet gevraagd wordt.

Figuur 251. Mensen in Nederland of Vlaanderen mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen / Moedertaal is Nederlands.

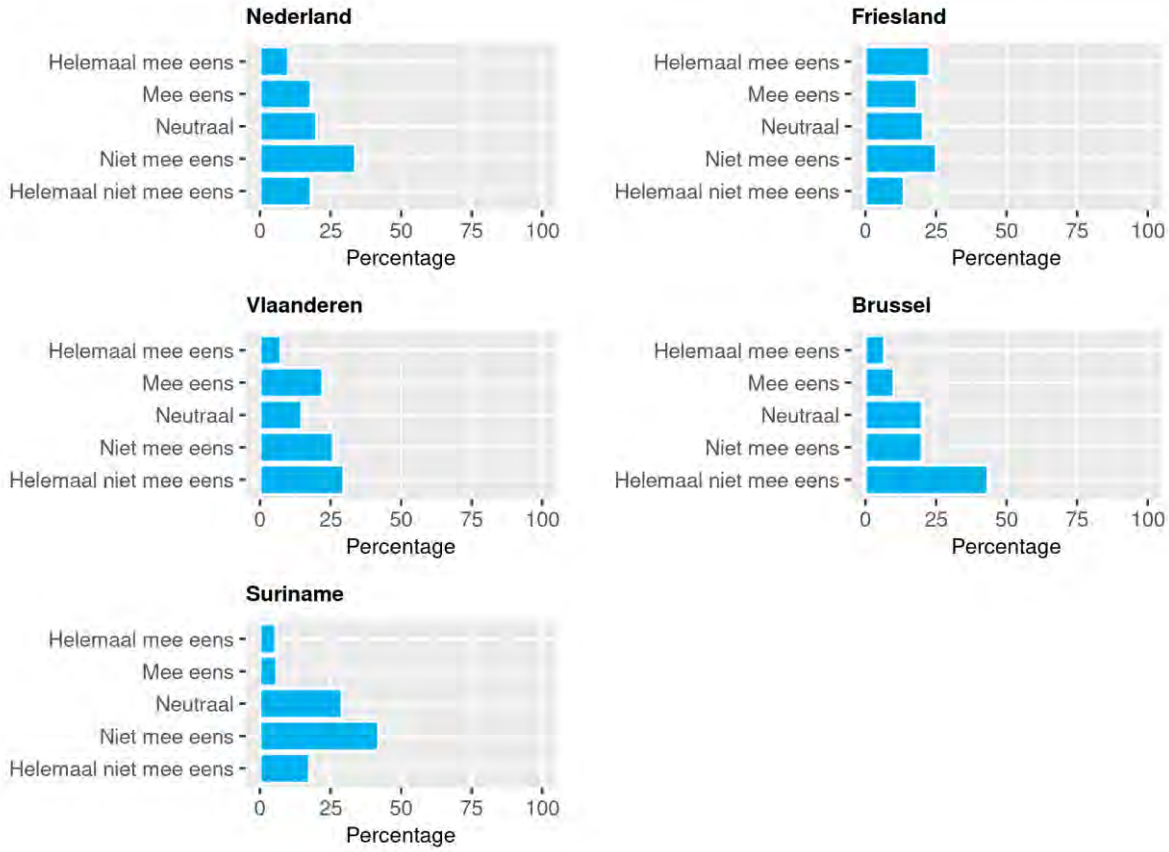
In figuur 252 worden de attitudes van de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands weergegeven. Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,6%) zegt 28,2% het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 51,8% is het er (helemaal) niet mee eens en 20,0% is neutraal.

In Friesland (foutenmarge 14,8%) zegt 40,9% van de niet-moedertaalsprekers het (helemaal) eens te zijn met deze stelling, 38,6% is het er (helemaal) niet mee een en 20,5% is neutraal. Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 18,9%) is 29,6% het (helemaal) eens met de stelling, 55,5% is het er (helemaal) niet mee eens en 14,8% is neutraal. In Brussel (foutenmarge 17,9%) zegt 16,7% van de niet-moedertaalsprekers het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 63,3% is het er (helemaal) niet mee eens en 20,0% is neutraal.[289]

Dus de niet-moedertaalsprekers in Nederland en Friesland lijken in hun opstelling op de moedertaalsprekers. Voor Vlaanderen en Brussel wijken de proporties uiteen; daar vinden de niet-moedertaalsprekers beheersing van het Nederlands van minder groot belang dan de moedertaalsprekers.

In Suriname ten slotte (foutenmarge 5,8%) geeft 11,5% van de niet-moedertaalsprekers aan het (helemaal) eens te zijn met deze stelling, 59,5% is het er (helemaal) niet mee eens en 29,0% is neutraal. Een meerderheid van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers vindt kennis van het Nederlands dus niet zo belangrijk voor het krijgen van een baan.

[289] Voor Friesland, Vlaanderen en Brussel zijn de resultaten van de niet-moedertaalsprekers weinig representatief aangezien het om kleine steekproeven gaat (resp. n = 44, n = 27 en n = 30).

Figuur 252. Mensen in Nederland of Vlaanderen mogen alleen een baan krijgen wanneer ze het Nederlands beheersen / Moedertaal is anders.

Conclusie

Samenvattend kunnen we stellen dat het Nederlands nog steeds de meest gebruikte taal is op de werkvloer, maar in alle regio's, behalve Suriname, wordt er nu minder uitsluitend Nederlands gebruikt dan bij de nulmeting, zowel in de interne als de externe communicatie op het werk. Verder zien we over de jaren heen in de interne en externe communicatie grotendeels dezelfde tendensen voor de afzonderlijke regio's. Voor Nederland is dat (afgezien van de afname in het gebruik van uitsluitend Nederlands) een toename van het gebruik van het Engels, al of niet in combinatie met het Nederlands, en een lichte toename in het gebruik van Fries gecombineerd met Nederlands. Bij Vlaamse werknemers en werkgevers zien we vooral dat er meer Nederlands met Frans gecombineerd wordt; in sommige gevallen is het gebruik van uitsluitend Frans en uitsluitend Nederlands er ook toegenomen. We zien er geen algemene toename van het gebruik van het Engels. In Brussel zien we een zeer sterke afname in het gebruik van uitsluitend Nederlands en een sterke toename van de combinatie Nederlands en Frans, maar daarnaast ook toenames in het gebruik van uitsluitend Frans en uitsluitend Engels. Daarbij dienen we er echter rekening mee te houden dat de Brusselse steekproef ten opzichte van de nulmeting aanzienlijk werd uitgebreid en daardoor mogelijk ook een andere samenstelling kreeg. Dit kan verschuivingen teweegbrengen die los staan van real time ontwikkelingen in de taalkeuzes van de Brusselaars. Suriname is een uitzondering in ons onderzoek, aangezien daar een algemene toename is van het gebruik van uitsluitend Nederlands op de werkvloer. Zoals we echter eerder al opmerkten, kan in Suriname het feit dat drie kwart van de deelnemers door de onderzoekers werd geïnterviewd hebben

bijgedragen aan een overrapportage van het gebruik van uitsluitend Nederlands.[290] Bovendien kan de uitbreiding van het Surinaamse panel van 730 naar 1187 deelnemers en de daarmee gepaard gaande veranderingen in de samenstelling van het panel ook voor de nodige verschuivingen zorgen. Verder is er in Suriname ook een afname van de combinatie Nederlands en Engels in de externe communicatie. De kleinere steekproef in Friesland liet het niet toe om vergelijkingen te maken met de resultaten van de nulmeting.
De flankerende gegevens afkomstig van jaarverslagen en websites van commerciële bedrijven en van vacatures op vacaturesites laten ruwweg dezelfde ontwikkelingen zien als de resultaten van de online enquête. Er wordt over het algemeen minder uitsluitend Nederlands gebruikt, en meer Engels (vooral in Nederland) en Frans (in Vlaanderen). Kennis van het Nederlands is wel in bijna alle vacatures op de vacaturesites een vereiste. Desalniettemin is het grootste deel van de Nederlandse, Brusselse en Surinaamse deelnemers (moedertaal- en niet-moedertaalsprekers) het oneens met de stelling dat men Nederlands moet kennen om een baan te krijgen. In Vlaanderen en Friesland is het grootste deel van de moedertaalsprekers het daar wel mee eens.

2.3. Taalkeuze op sociale media

In het rapport over de eerste editie van het Staat-van-het-Nederlands-project kwamen de taalkeuzes aan bod binnen het domein van cultuur en media, meer bepaald de taalkeuzes bij het raadplegen van nieuws en andere informatie (tv, online nieuws, kranten, Wikipedia), op sociale media (sms, WhatsApp, Twitter, Facebook), en in de keuze van cultuuruitingen als boeken, tijdschriften, muziek en films. Omdat de eerste herhaling van het onderzoek in 2018 voor Suriname de nulmeting was,[291] werden voor al deze deeldomeinen in die ronde ook voor Suriname gegevens verzameld; voor de andere regio's echter beperkten we ons tot het domein van sociale media. Dit domein bleek in de eerste meting namelijk bij uitstek een domein waarin het Nederlands toch enige concurrentie ondervindt van (vooral) het Engels. Uit de tweede editie van StaatNed (Rys et al. 2019: 211) bleek echter dat Nederlands juist minder met Engels gecombineerd werd dan bij de nulmeting. Dit was met name het geval voor Nederland en Friesland en meer voor Facebook dan voor de andere sociale media. Dit resultaat werd onder andere gerelateerd aan het feit dat er in het jaar voorafgaand aan StaatNed 2 een half miljoen Nederlanders van Facebook hadden afgehaakt, vooral jongeren.

Omdat het domein van de sociale media voortdurend aan veranderingen onderhevig is, zijn de taalkeuzes op sociale media ook voor deze derde editie in de online enquête bevraagd. De overige deeldomeinen binnen het domein 'cultuur' kwamen daarentegen niet aan bod, maar zullen voor de vierde editie opnieuw bevraagd worden. In wat volgt, bespreken we de taalkeuzes op sociale media voor de panelleden in het algemeen (par. 2.3.1)[292] en voor de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands in het bijzonder (par. 2.3.2).

[290] Anderzijds worden mensen in Suriname zich wel bewuster van het gebruik van het Nederlands, omdat dat nog steeds de administratietaal is. Verder zijn zowel jongeren als ouderen meer digitaal actief (Whatsapp en Facebook). Het kan dan ook werkelijk zo zijn dat de Surinaamse panelleden daarom veel meer Nederlands gaan gebruiken. Op de Surinaamse werkvloer heeft men te maken met verschillende bevolkingsgroepen; Nederlands is dan nog steeds de algemene taal waarin men zich kan uitdrukken, zodat iedereen het begrijpt. Een dergelijke verandering voltrekt zich echter meestal langzaam. Een periode van twee jaar is dan ook te kort om zo'n proces te kunnen vastleggen. We moeten daarom de resultaten van volgende metingen afwachten.
[291] Om misverstanden te voorkomen: terwijl voor Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel de eerste editie van het project (beschreven in Rys et al. 2017) de nulmeting vormde, was voor Suriname de tweede editie (Rys et al. 2019) dus de nulmeting.
[292] Met 'panelleden in het algemeen' bedoelen we zowel de moedertaalsprekers van het Nederlands als de respondenten die een andere taal dan het Nederlands als moedertaal hebben. Het gaat dus om alle deelnemers uit de gestratificeerde dataset waardoor de resultaten maximaal representatief zijn voor de bevolking/populatie in het gebied waarop ze betrekking hebben.

2.3.1. Welke taal/talen gebruiken de StaatNed-panelleden op sociale media?

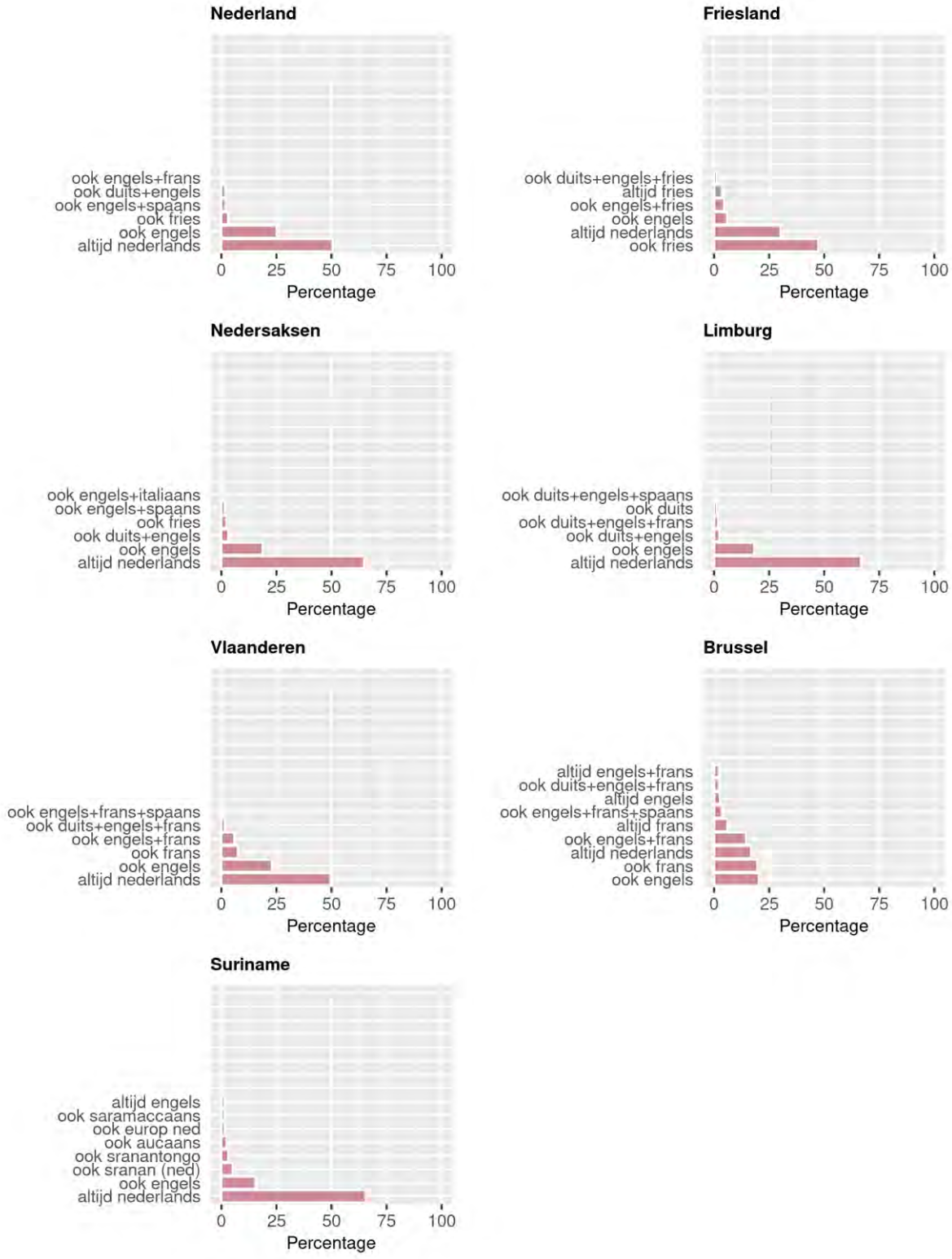
Taalkeuzes op sociale media in het algemeen

Figuur 253 representeert de taalkeuzes van de StaatNed-panelleden in het algemeen, d.w.z. op alle sociale media die in de enquête bevraagd werden samen. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 1,0%) geeft 50,4% aan altijd Nederlands te gebruiken op sociale media, 25,2% gebruikt Nederlands en Engels, 3,0% zegt Nederlands en Fries te gebruiken, 1,9% verklaart Nederlands, Engels en Spaans te combineren, 1,8% gebruikt Nederlands, Duits en Engels en 1,0% gebruikt Nederlands, Engels en Frans op sociale media.
In Friesland (foutenmarge 3,9%) antwoordt 47,3% van het panel Nederlands en Fries te combineren op sociale media, 30,1% gebruikt altijd Nederlands, 5,8% gebruikt Nederlands en Engels, 4,4% combineert Nederlands, Engels en Fries, 3,6% zegt altijd Fries te gebruiken en 1,3% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Fries.

Van de Vlaamse deelnemers (foutenmarge 0,8%) verklaart 49,6% altijd Nederlands te gebruiken op sociale media, 22,8% combineert Nederlands met Engels, 7,5% gebruikt Nederlands en Frans, 5,9% zegt Nederlands, Engels en Frans te gebruiken, 1,7% combineert Nederlands met Duits, Engels en Frans en 1,1% zegt Nederlands, Engels, Frans en Spaans te gebruiken.

In Brussel (foutenmarge 2,8%) geeft 20,4% van het panel aan Nederlands en Engels te gebruiken op sociale media, 19,7% gebruikt er Nederlands en Frans, 16,9% gebruikt altijd Nederlands, 14,4% zegt Nederlands, Engels en Frans te gebruiken, 6,1% gebruikt altijd Frans, 3,6% combineert Nederlands met Engels, Frans en Spaans, 2,7% gebruikt altijd Engels, 2,1% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Frans en 2,0% zegt altijd Engels en Frans te gebruiken. De vierde Brusselse taalbarometer geeft ook resultaten voor taalgebruik op sociale media voor deelnemers uit eentalig Nederlandstalige gezinnen. 21,9% van de bevraagden geeft aan Frans te gebruiken op sociale media, 35,1% gebruikt Nederlands, 11,8% gebruikt Engels en 2,9% gebruikt andere talen. Over de combinaties van deze talen geeft BRIO4 geen informatie (Janssens 2018: 98); dat maakt de vergelijking met onze cijfers enigszins moeilijk, maar over het algemeen lijkt bij onze resultaten het gebruik van het Engels hoger te liggen, het gebruik van het Frans ongeveer gelijk te zijn en het gebruik van het Nederlands lager te liggen dan bij BRIO4.

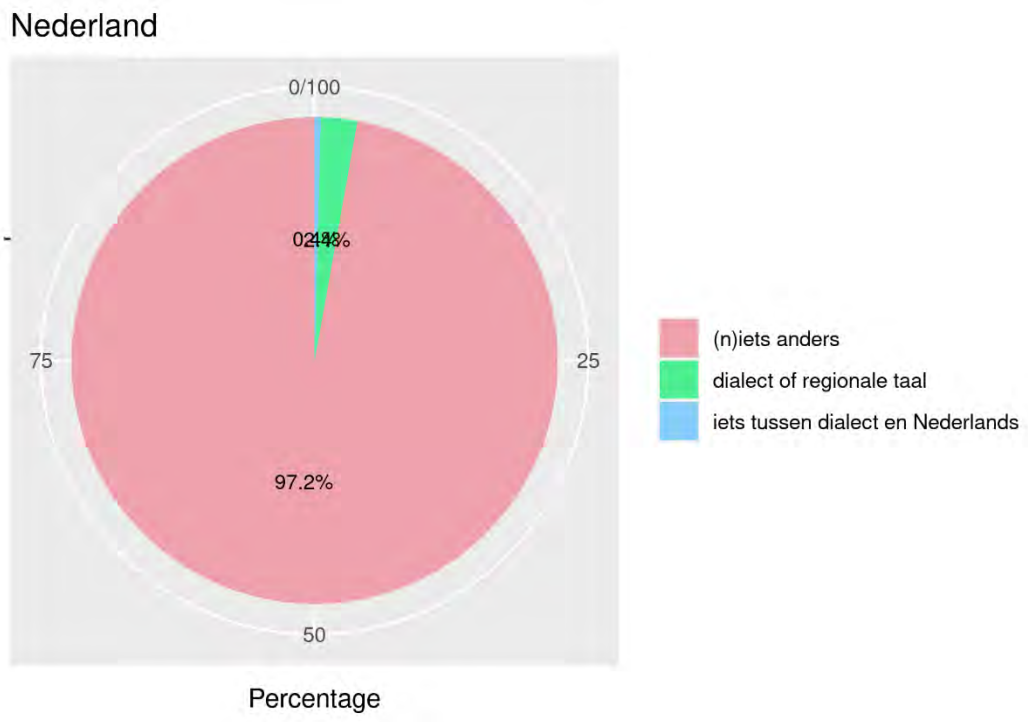
In Suriname (foutenmarge 1,7%) ten slotte geeft 65,7% aan altijd Nederlands te gebruiken op sociale media, 15,4% gebruikt Nederlands en Engels, 5,0% zegt ook Nederlands vermengd met Sranantongo te gebruiken, 3,1% combineert Nederlands en Sranantongo, 2,4% verklaart Nederlands en Aucaans te gebruiken, 1,5% geeft aan ook Europees Nederlands te gebruiken, 1,3% gebruikt ook Saramaccaans en 1,2% zegt altijd Engels te gebruiken.

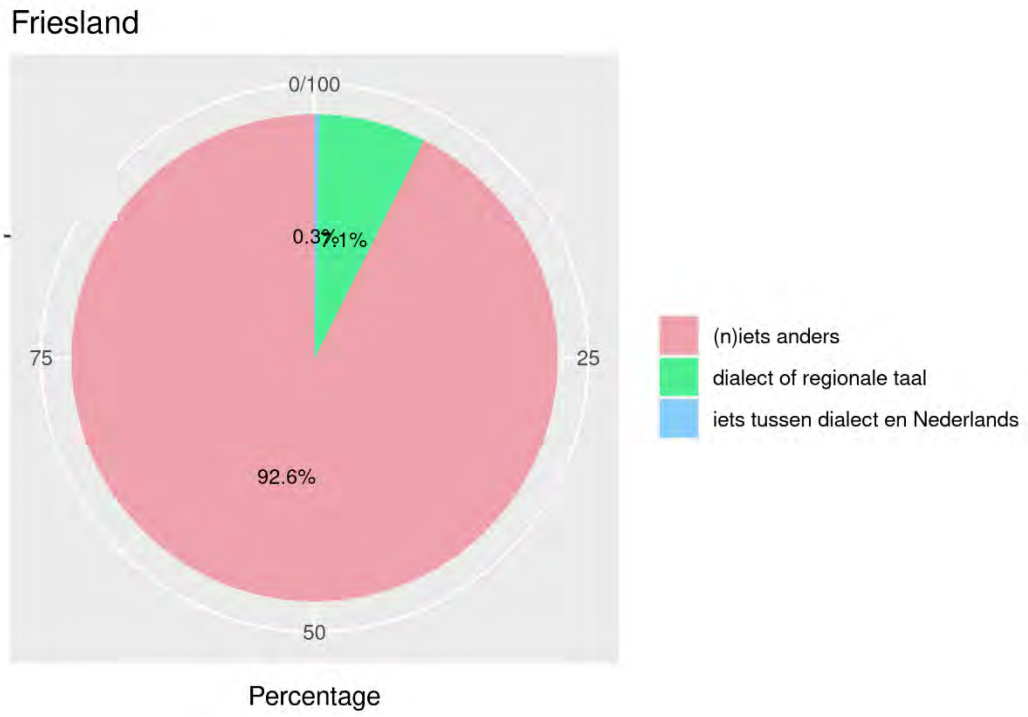
Figuur 253. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media?

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op sociale media in het algemeen

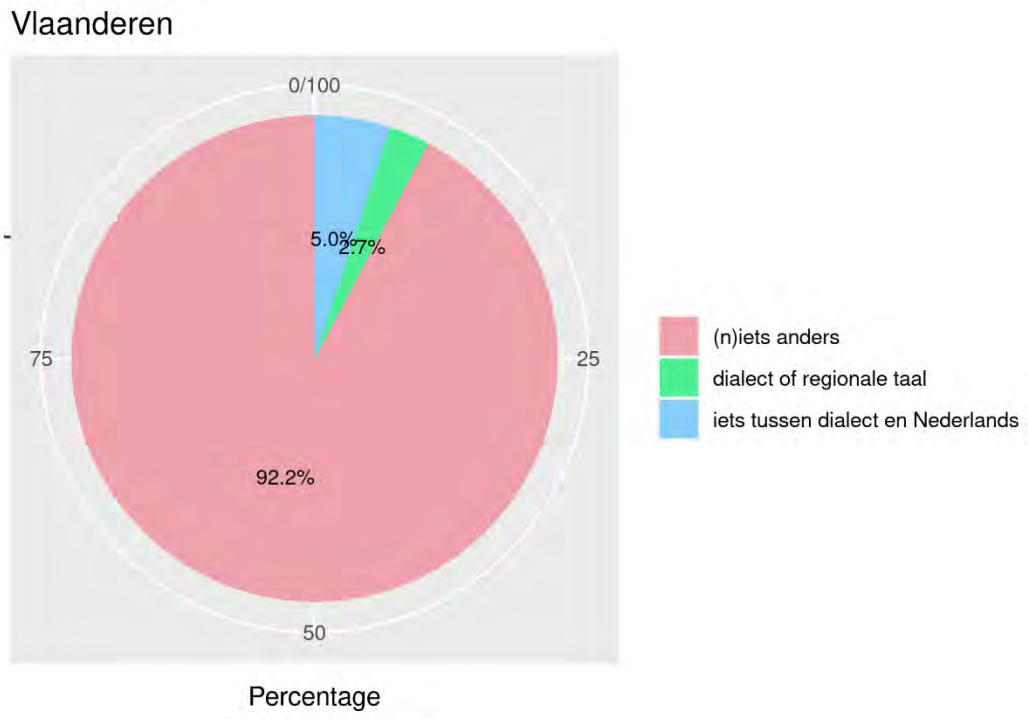
De figuren 254-257 geven weer in welke mate de panelleden niet-standaardtalige variëteiten gebruiken op sociale media in het algemeen. In Nederland zegt 2,4% van het panel dialect of regionale taal te gebruiken op sociale media en 0,4% gebruikt een tussenvariëteit. Van het Friese panel gebruikt 7,1% dialect of regionale taal en 0,3% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands. In Vlaanderen wordt minder dialect/regionale taal gebruikt dan in Friesland (namelijk 2,7%), maar er wordt meer tussentaal gebruikt (5,0%). Van de Brusselse deelnemers zegt 1,7% dialect of regionale taal te gebruiken en 3,6% gebruikt tussentaal op sociale media.

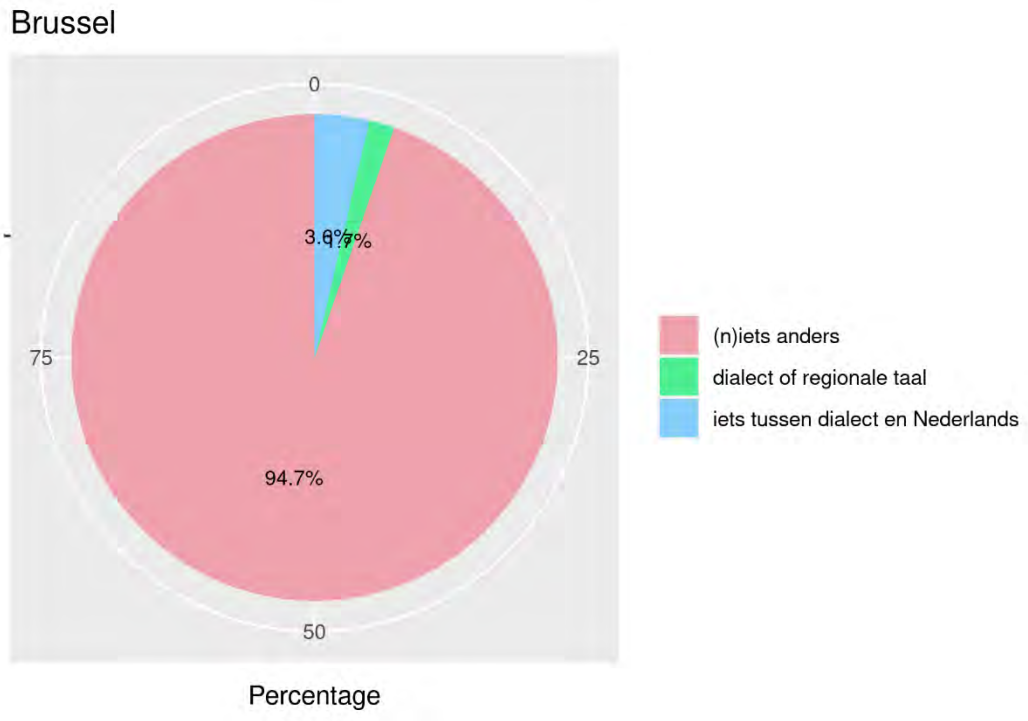
Figuur 254. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media? – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 255. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media? – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 256. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media? – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 257. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media? – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes op Facebook

In figuur 258 worden de talen gepresenteerd die de StaatNed-panelleden gebruiken bij de communicatie op **Facebook**. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 2,2%) geeft 41,5% aan altijd Nederlands te gebruiken, 28,3% gebruikt naast Nederlands ook Engels, 2,8% zegt Nederlands, Engels en Spaans te gebruiken, 2,8% combineert Nederlands met Fries, 1,4% geeft aan ook Engels en Russisch te gebruiken, 1,3% zegt Nederlands, Duits en Engels te gebruiken, 1,1% gebruikt Nederlands, Engels en Italiaans en 1,0% gebruikt Nederlands, Engels en Frans. In vergelijking met de domeinen die we hiervoor behandeld hebben, valt het op dat er een gevarieerder scala aan talen gebruikt wordt op dit sociaal medium. Ten opzichte van de nulmeting in 2016 hebben er zich een aantal significante ontwikkelingen voltrokken[293]: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 48,5% naar 41,5% (***)[294], een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 35,5% naar 28,3% (***),[295] maar een toename in de keuze voor Nederlands en Fries van 1,8% naar 2,8% (*)[296]. Net als bij de tweede meting, stellen we dus vast dat er steeds minder Nederlands met Engels wordt gecombineerd op Facebook door het Nederlandse panel (Rys et al. 2019: 211).

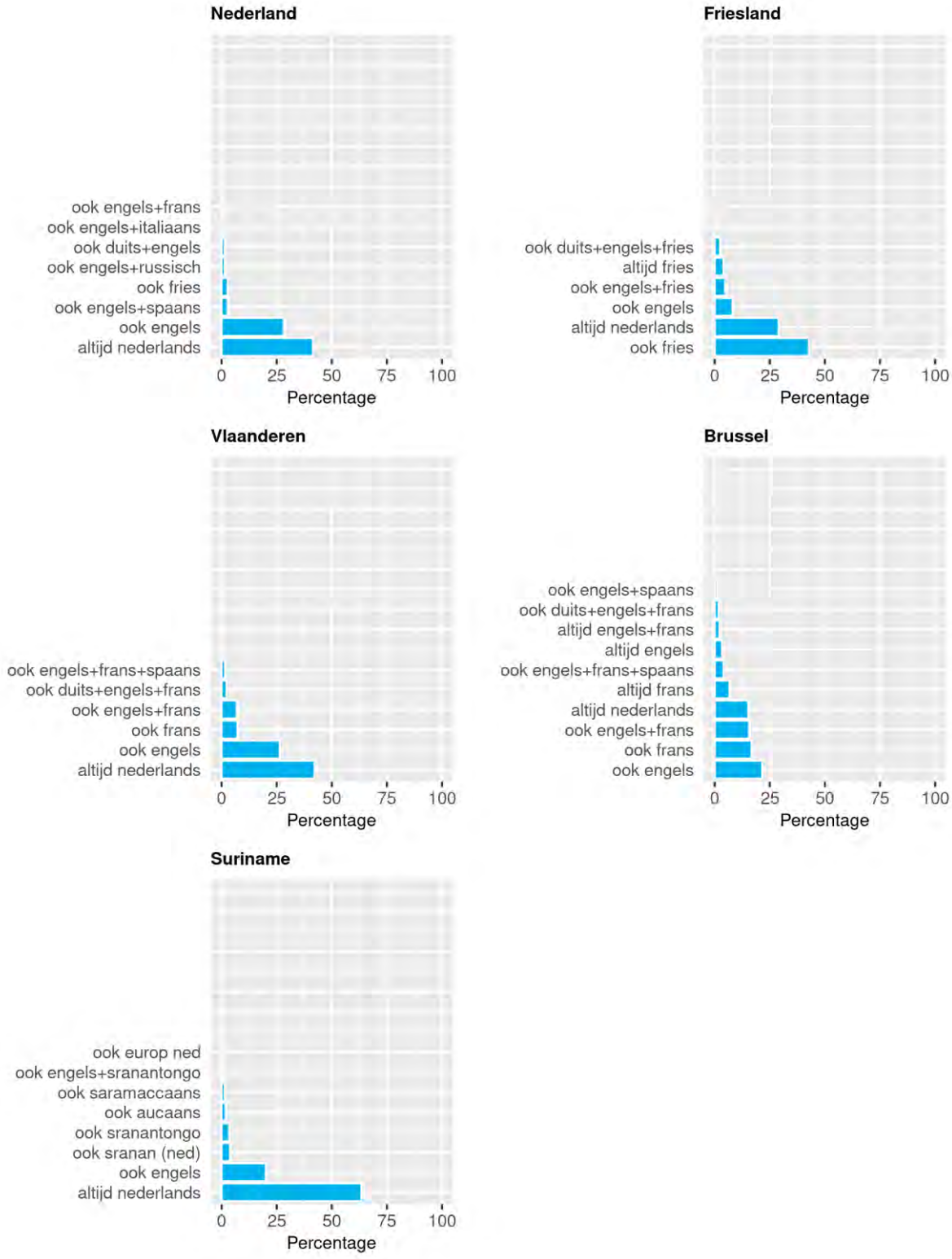
In Friesland (foutenmarge 8,8%) gebruikt 42,7% Nederlands en Fries op Facebook, 29,0% gebruikt altijd Nederlands, 8,1% combineert Nederlands en Engels, 4,8% zegt Nederlands, Engels en Fries te gebruiken, 4,0% gebruikt altijd Fries en 2,4% verklaart Nederlands, Duits, Engels en Fries te gebruiken. Ten opzichte van 2016 doen er zich twee significante verschuivingen voor: er is een sterke afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 21,1% naar 8,1% (**), maar een sterke toename in de keuze voor Nederlands en Fries van 28,9% naar 42,7% (*).

[293] De ontwikkelingen bij talen die door minder dan 1,0% van het panel gebruikt worden, worden – net als in de eerdere en volgende hoofdstukken – niet besproken.
[294] Bij de tweede meting in 2018 was er een uitschieter in de keuze voor altijd Nederlands van 51,1%.
[295] Deze afname zette al in tussen de eerste (35,5%) en de tweede meting (29,9%) (***).
[296] Er was een uitschieter in het gebruik van 'ook Fries' in 2018 (nl. 6,8%).

Van de Vlaamse deelnemers (foutenmarge 1,7%) zegt 42,3% altijd Nederlands te gebruiken op Facebook, 26,4% gebruikt Nederlands en Engels, 7,2% gebruikt Nederlands en Frans, 6,8% geeft aan Nederlands, Engels en Frans te gebruiken, 2,2% combineert Nederlands met Duits, Engels en Frans en 1,6% gebruikt ook Engels, Frans en Spaans. In vergelijking met 2016 wordt er minder altijd Nederlands gebruikt, gezien de afname van 50,4% naar 42,3% (***), er is een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 30,5% naar 26,4% (***), maar een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 3,1% naar 7,2% (***).

In Brussel (foutenmarge 6,0%) gebruikt het grootste deel van de panelleden, namelijk 21,6%, Nederlands en Engels op Facebook; 16,7% combineert Nederlands met Frans, 15,6% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 15,2% zegt altijd Nederlands te gebruiken, 6,7% gebruikt altijd Frans, 4,1% gebruikt Nederlands, Engels, Frans en Spaans, 3,3% zegt altijd Engels te gebruiken, 2,2% gebruikt altijd Engels en Frans, 1,9% gebruikt ook Duits, Engels en Frans en 1,1% verklaart ook Engels en Spaans te gebruiken. Ten opzichte van 2016 doen zich de volgende ontwikkelingen voor: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 43,6% naar 15,2% (***) en een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 30,5% naar 21,6% (**), maar er zijn toenames in de keuze voor altijd Engels (van 0,7% naar 3,3% (*)), voor altijd Frans (van 0,4% naar 6,7% (***)) en voor Nederlands en Frans (van 4,2% naar 16,7% (***)).

Van de Surinaamse deelnemers (foutenmarge 3,7%) gebruikt 63,4% altijd Nederlands op Facebook, 20,1% combineert Nederlands met Engels, 3,9% gebruikt Nederlands vermengd met Sranantongo, 3,4% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 1,9% gebruikt Nederlands en Aucaans, 1,4% zegt ook Saramaccaans te gebruiken, 1,0% gebruikt Nederlands, Engels en Sranantongo en 1,0% gebruikt ook Europees Nederlands. Ten opzichte van de nulmeting in 2018 wordt er minder voor altijd Engels gekozen, namelijk een afname van 2,8% naar 0,9% (*), maar er wordt vaker uitsluitend Nederlands gebruikt op Facebook, gezien de toename van 57,0% naar 63,4% (*).

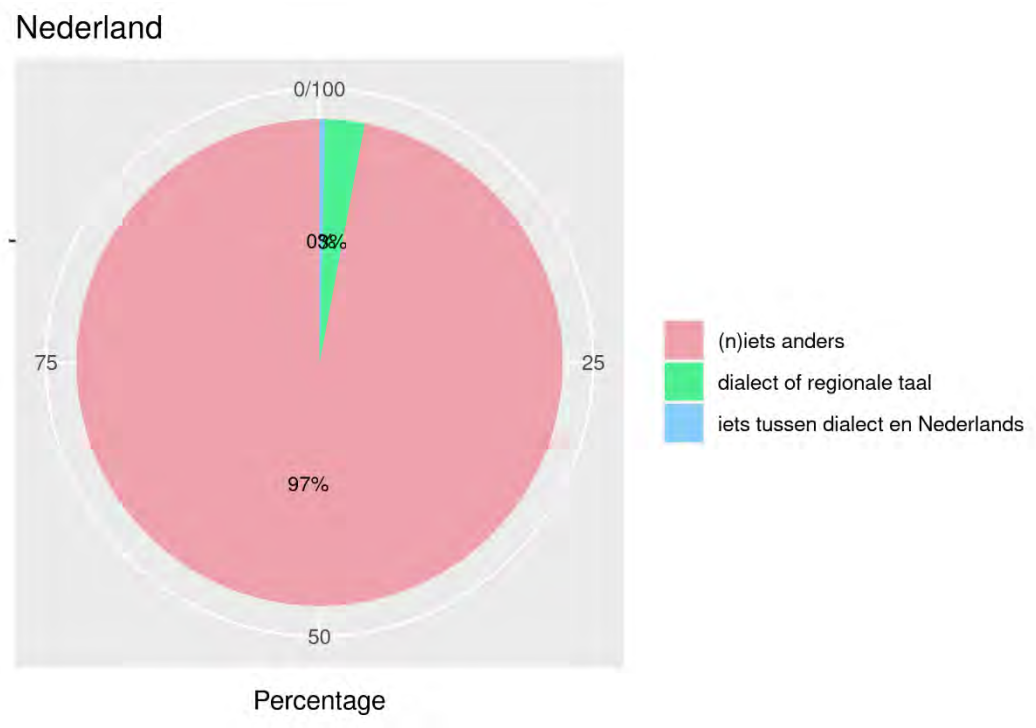

Figuur 258. Op Facebook gebruik ik ...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op Facebook

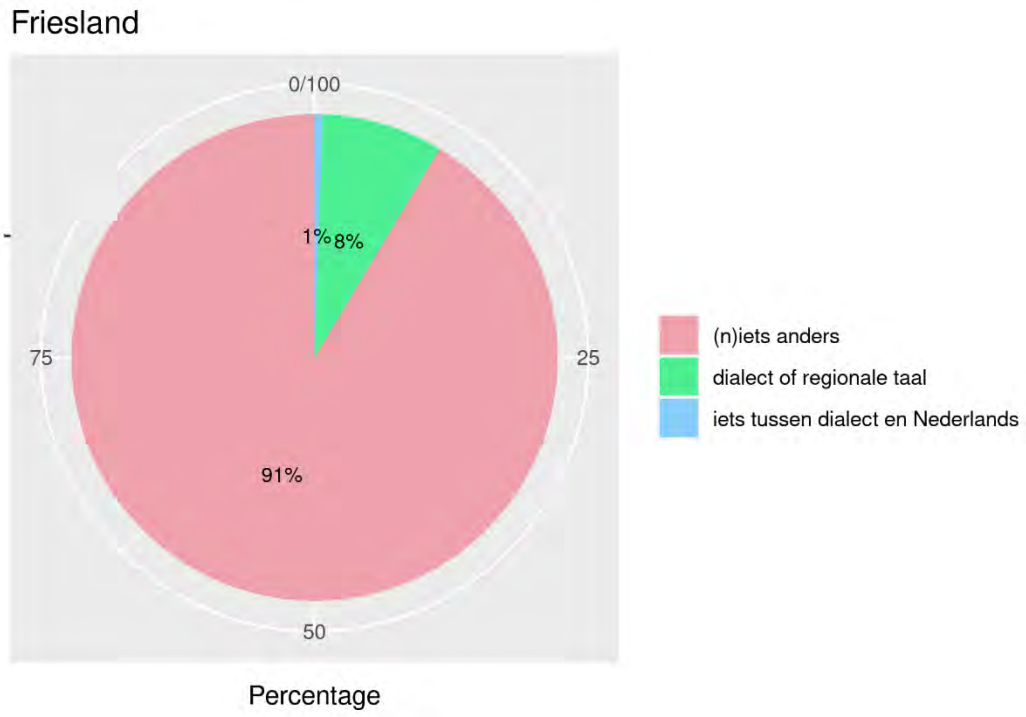
Volgens Van Oostendorp (2012)[297] bieden sociale media, en in het bijzonder Facebook, een forum voor het gebruik van minder courante talen, zoals ook dialect en regionale talen. Ook uit ander onderzoek is gebleken dat er op Facebook relatief veel dialect en regionale taal gebruikt wordt (Vandekerckhove 2009)[298]. In de vorige meting van Staat van het Nederlands hadden de Nederlandse panelleden de optie om dialect, regionale taal of tussenvariëteit bij elke vraag aan te vinken; in deze ronde werd deze mogelijkheid echter ook aan de Friese, Vlaamse en Brusselse deelnemers aangeboden.

Van het Nederlandse panel (foutenmarge 1,7%; figuur 259) geeft 2,6% aan dialect of regionale taal te gebruiken op Facebook, 0,4% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in. In Friesland (foutenmarge 7,2%; figuur 260) zegt 8,1% dialect of regionale taal te gebruiken en 0,5% gebruikt een tussenvariëteit. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%; figuur 261) gebruikt 5,5% dialect of regionale taal op Facebook en 4,1% geeft aan tussentaal te gebruiken. Van de Brusselse deelnemers (foutenmarge 5,6%; figuur 262) gebruikt 2,3% dialect of regionale taal en 4,5% zegt een tussenvariëteit te hanteren. Het gebruik van niet-standaardvariëteiten op Facebook is dus het hoogst bij de Vlaamse deelnemers, gevolgd door de Friese, en ligt het laagst bij de Nederlandse panelleden.

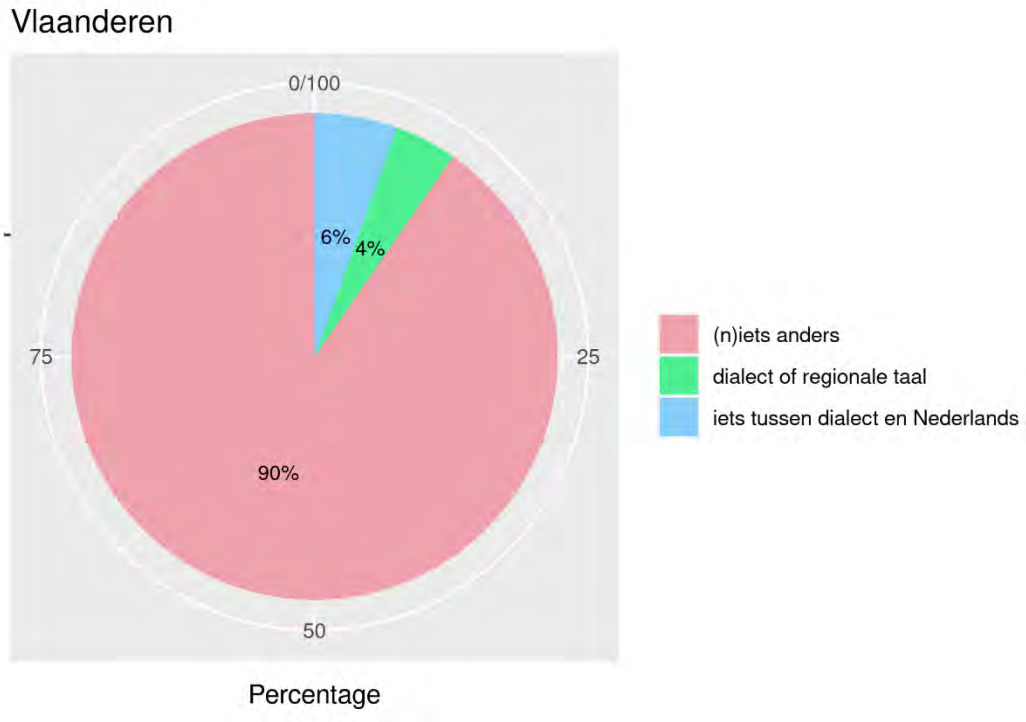

Figuur 259. Op Facebook gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

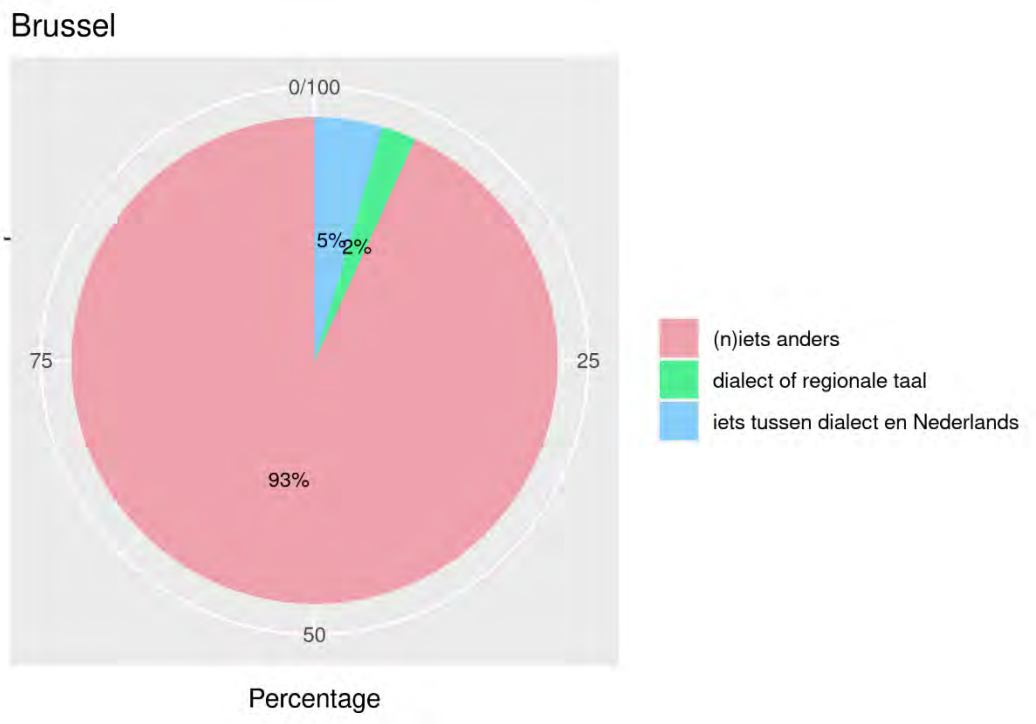
[297] Van Oostendorp, M. 2012. Het internet: de taalversnipperaar? Taalpeil 2012-2013, p. 6. zie: http://taalunieversum.org/sites/tuv/files/downloads/taalpeil_2012_0.pdf. Vgl. ook van dezelfde auteur (2013), Non-standard varieties in the new media. In F. Hinskens & J. Taeldeman (red.), *Language and Space: Dutch*. Berlin/Boston: De Gruyter, 556-567.
[298] Vandekerckhove, R. 2009. Wb! cva? wist mjon? De chattaal van Vlaamse tieners tussen 'lokaal' en 'mondiaal'. In De Tier, V. et al. (red.), *Moi, adieë en salut: groeten in Nederland en Vlaanderen.* Groesbeek, Stichting Nederlandse Dialecten, 33-44.

Figuur 260. Op Facebook gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 261. Op Facebook gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 262. Op Facebook gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes op Twitter

Figuur 263 geeft weer welke talen(combinaties) de panelleden gebruiken op **Twitter**. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 3,4%) zegt 43,9% altijd Nederlands te gebruiken op Twitter, 35,2% geeft aan ook Engels te gebruiken, 3,6% gebruikt altijd Engels, 3,3% zegt Nederlands en Fries te gebruiken, 1,9% gebruikt Nederlands, Duits en Engels en 1,6% verklaart Nederlands, Engels en Spaans te gebruiken. Vergeleken met de nulmeting in 2016 doen er zich twee significante ontwikkelingen voor: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 58,1% naar 43,9% (***) en een toename in de keuze voor altijd Engels van 0,8% naar 3,6% (***).

In Friesland (foutenmarge 13,2%) gebruikt 50,9% van de deelnemers Nederlands en Fries op Twitter, 20,0% zegt altijd Nederlands te gebruiken, 7,3% geeft aan altijd Fries te gebruiken, 7,3% gebruikt Nederlands en Engels en 5,5% gebruikt Nederlands, Engels en Fries.[299] Aangezien de foutenmarge erg hoog is, maken we geen vergelijking met de nulmeting.

In Vlaanderen (foutenmarge 3,1%) zegt 46,1% altijd Nederlands te gebruiken op Twitter, 33,2% gebruikt naast Nederlands ook Engels, 5,5% gebruikt altijd Engels, 4,6% gebruikt Nederlands, Engels en Frans en 2,1% combineert Nederlands met Frans. Ten opzichte van 2016 is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 55,5% naar 46,1% (***), maar een toename in de keuze voor altijd Engels van 2,3% naar 5,5% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 0,8% naar 2,1% (*).

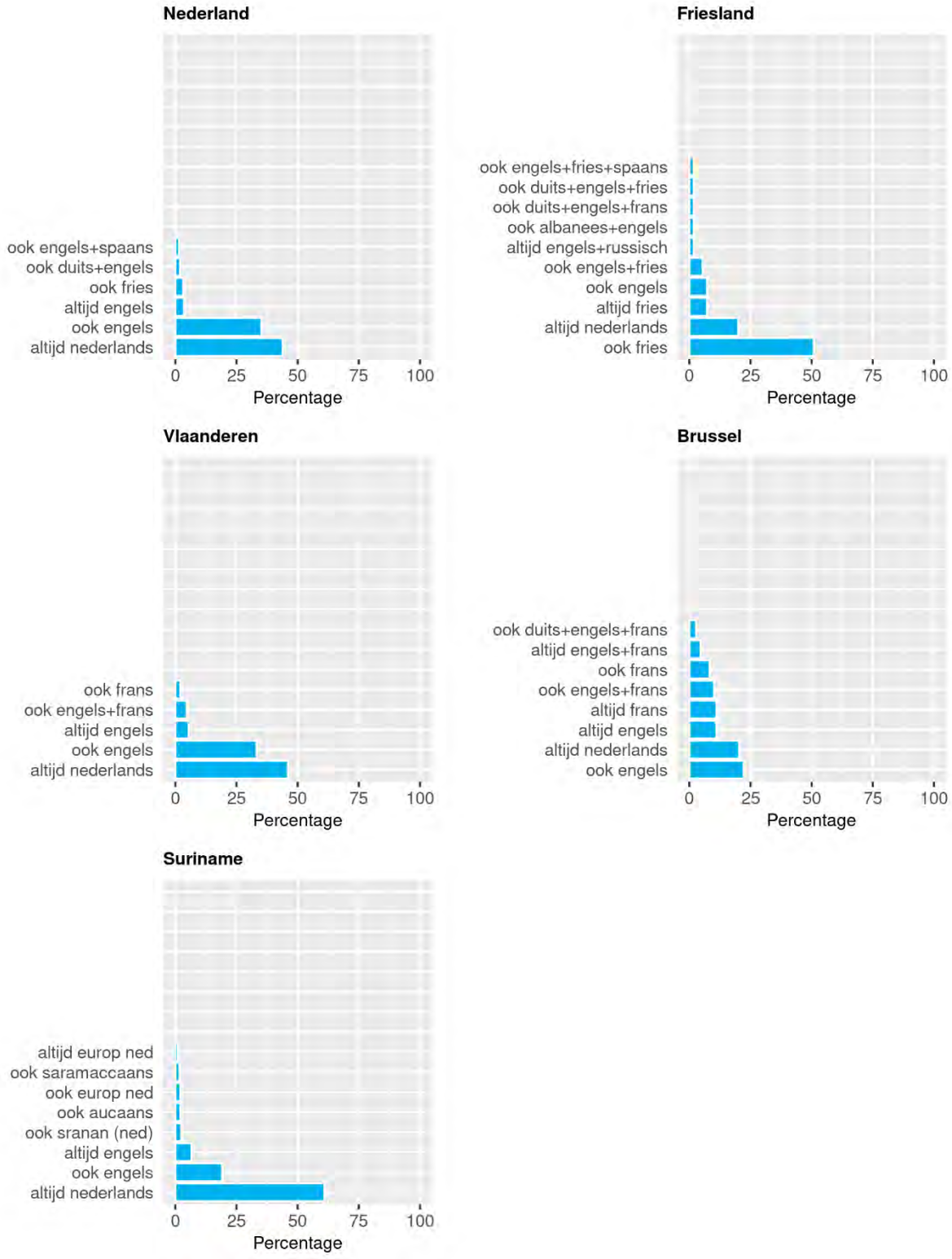
Van de Brusselse deelnemers (foutenmarge 9,4%) zegt 22,2% Nederlands en Engels te gebruiken op Twitter, 20,4% gebruikt altijd Nederlands, 11,1% zegt altijd Engels te gebruiken, 11,1% gebruikt altijd Frans, 10,2% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 8,3% combineert Nederlands met Frans, 4,6% geeft aan altijd Engels en

[299] Het totaal aantal Friese deelnemers dat actief is op Twitter is slechts 55. De percentages zijn dus gebaseerd op lage absolute aantallen.

Frans te gebruiken en 2,8% gebruikt naast Nederlands ook Duits, Engels en Frans. Een vergelijking met de nulmeting laat redelijk veel significante verschuivingen zien:[300] er is een sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 52,7% naar 20,4% (***) en een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 33,8% naar 22,2% (*), maar er is een toename in de keuze voor altijd Engels van 2,1% naar 11,1% (***), een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,3% naar 11,1% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 1,5% naar 8,3% (**).

In Suriname (foutenmarge 5,8%) gebruikt 61,0% van de deelnemers altijd Nederlands op Twitter,[301] 19,2% gebruikt Nederlands en Engels, 6,6% zegt altijd Engels te gebruiken, 2,4% gebruikt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 2,1% gebruikt Nederlands en Aucaans, 2,1% gebruikt ook Europees Nederlands, 1,7% gebruikt Nederlands en Saramaccaans en 1,0% zegt altijd Europees Nederlands te gebruiken. Er hebben zich sinds de nulmeting in 2018 nog geen significante veranderingen voorgedaan.

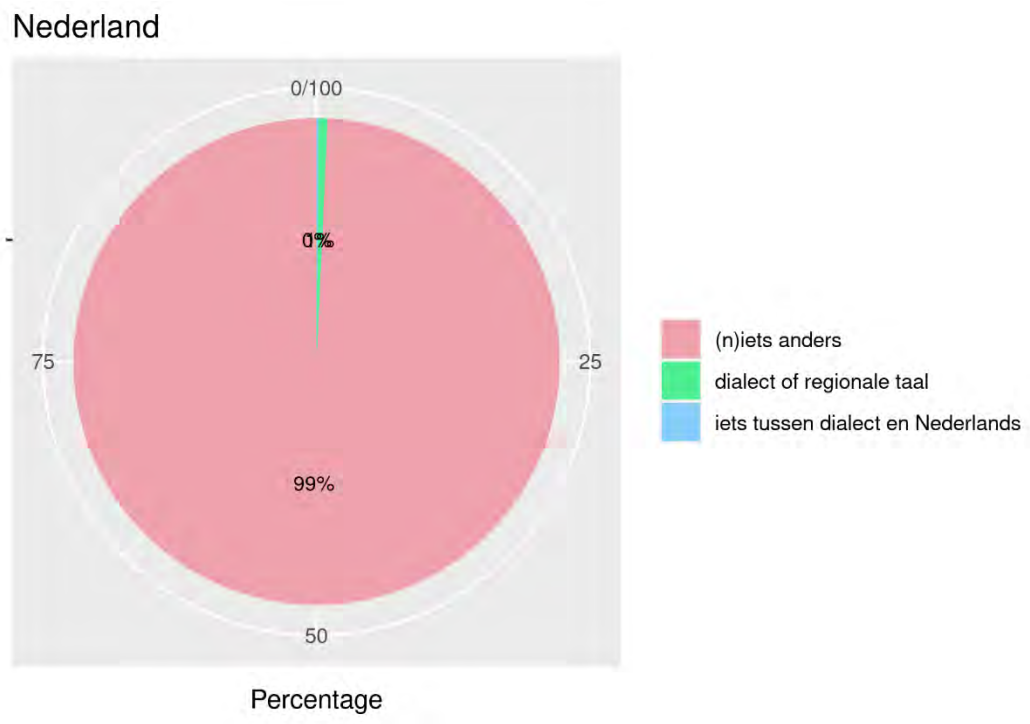
[300] Aangezien de foutenmarge dicht bij 10% ligt, is voorzichtigheid in de interpretatie van de resultaten geboden.
[301] Er wordt over het algemeen niet zoveel gebruik gemaakt van Twitter in Suriname. De resultaten zeggen enkel iets over de taalkeuzes van de panelleden die wél actief zijn op Twitter (dat zijn er 287, op een totaal van 949 Surinaamse panelleden, dus 30,2%).

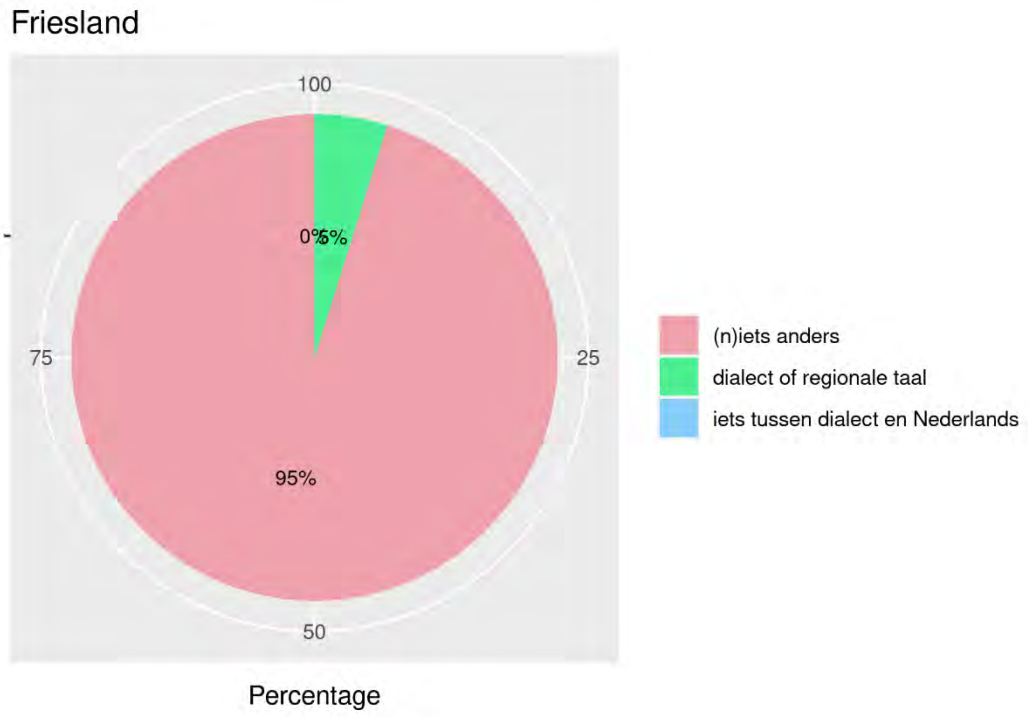
Figuur 263. Op Twitter gebruik ik (ook) ...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op Twitter

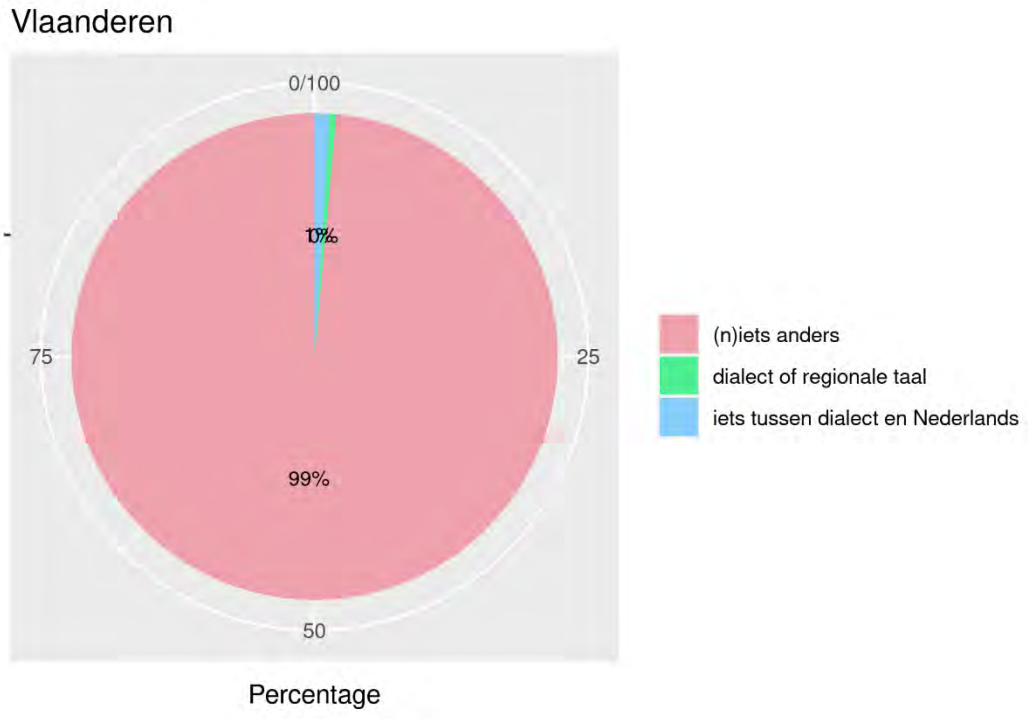
Op Twitter worden opvallend minder niet-standaardvariëteiten gebruikt dan op Facebook (zie figuren 264-267). Van het Nederlandse panel (foutenmarge 1,7%) geeft 0,6% aan dialect of regionale taal te gebruiken op Twitter, en een tussenvariëteit wordt slechts door 0,1% genoemd. In Friesland (foutenmarge 7,2%) geeft 4,8% aan dialect of regionale taal te gebruiken. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%) zegt 0,4% dialect of regionale taal te gebruiken en 1,0% gebruikt tussentaal op Twitter. In Brussel ten slotte (foutenmarge 5,6%) zegt 0,3% tussentaal te gebruiken.

Figuur 264. Op Twitter gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 265. Op Twitter gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 266. Op Twitter gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 267. Op Twitter gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Taalkeuzes op WhatsApp/Telegram/Signal

In figuur 268 zien we de taalkeuzes van de StaatNed-panelleden op media als **WhatsApp/ Telegram/ Signal**. In Nederland (foutenmarge 1,8%) gebruikt 49,1% altijd Nederlands, 24,5% gebruikt Nederlands en Engels, 3,3% combineert Nederlands met Fries, 2,2% gebruikt Nederlands, Duits en Engels, 2,0% gebruikt Nederlands, Engels en Spaans, 1,2% zegt Nederlands, Engels en Frans te gebruiken en 1,1% gebruikt naast Nederlands ook Engels en Russisch. In vergelijking met de nulmeting wordt er minder voor altijd Nederlands gekozen, namelijk een afname van 63,0% naar 49,1% (***) en wordt er meer Nederlands met Fries gecombineerd, blijkens de toename van 1,8% naar 3,3% (***).

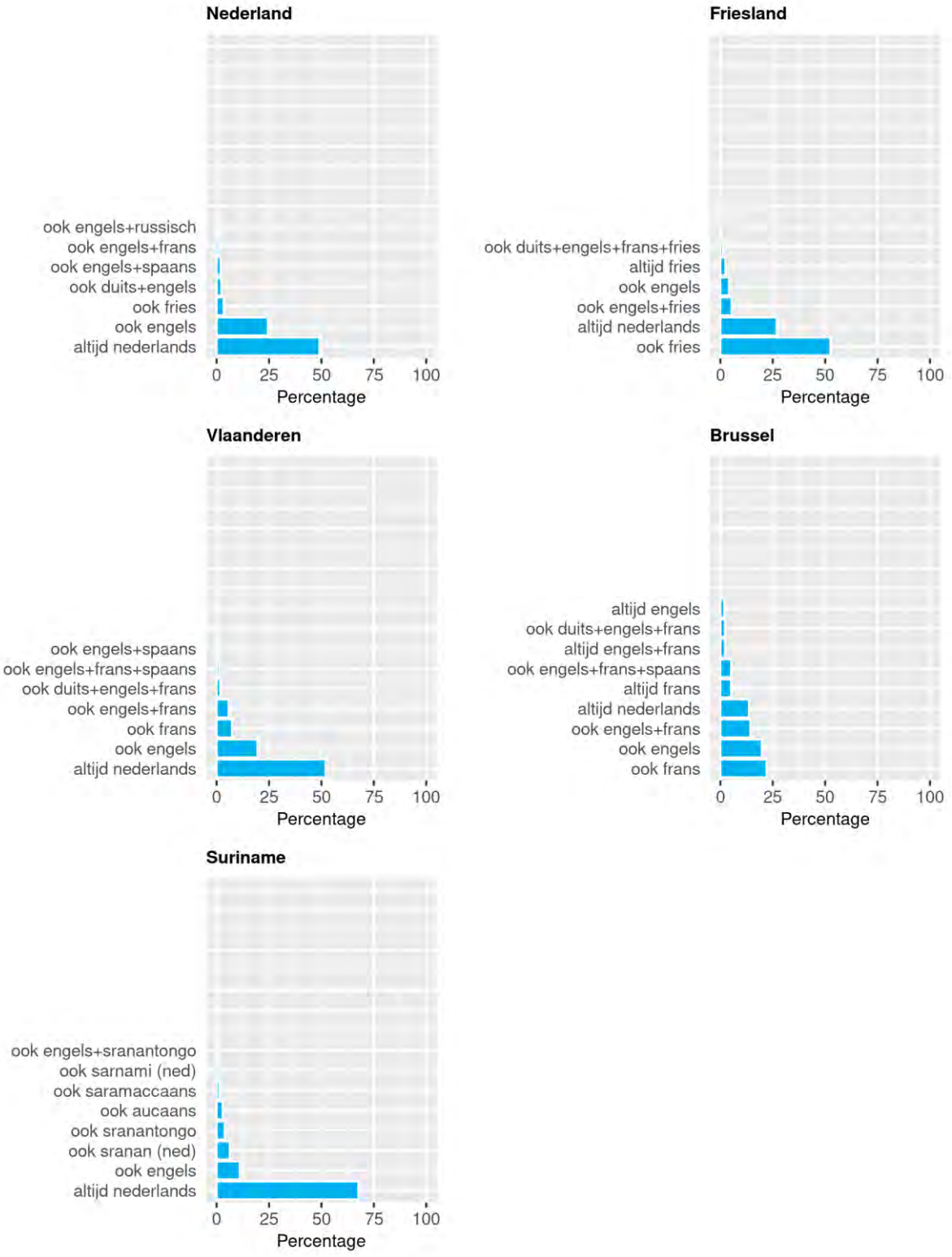
In Friesland (foutenmarge 7,6%) gebruikt 52,4% Nederlands en Fries op WhatsApp/ Telegram/ Signal, 26,8% gebruikt altijd Nederlands, 5,4% zegt ook Engels en Fries te gebruiken, 4,2% gebruikt Nederlands en Engels en 2,4% gebruikt altijd Fries. Ten opzichte van 2016 is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 40,6% naar 26,8% (*), een afname van Nederlands en Engels van 14,9% naar 4,2% (**) en een toename van Nederlands en Fries van 31,7% naar 52,4% (***).

Van de Vlaamse deelnemers (foutenmarge 1,7%) geeft 52,0% aan altijd Nederlands te gebruiken op WhatsApp/ Telegram/ Signal, 19,5% gebruikt Nederlands en Engels, 7,4% zegt Nederlands en Frans te gebruiken, 5,7% combineert Nederlands met Engels en Frans, 1,8% gebruikt ook Duits, Engels en Frans, 1,2% gebruikt ook Engels, Frans en Spaans en 1,1% gebruikt Nederlands, Engels en Spaans. Ten opzichte van de nulmeting is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 64,1% naar 52,0% (***) en een toename van de combinatie Nederlands en Frans van 2,4% naar 7,4% (***).

Het grootste deel van het Brusselse panel (foutenmarge 5,9%), namelijk 22,1%, combineert Nederlands en Frans op WhatsApp/ Telegram/ Signal, 19,9% gebruikt Nederlands en Engels, 14,3% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 13,6% zegt altijd Nederlands te gebruiken, 5,1% verklaart altijd Frans te gebruiken, 5,1% gebruikt ook Engels, Frans en Spaans, 2,2% gebruikt altijd Engels en Frans, 2,2% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Frans en 1,8% geeft aan altijd Engels te gebruiken. In vergelijking met 2016 is er een sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands van 57,0% naar 13,6% (***), maar is er een toename in de keuze voor altijd Engels van 0,2% naar 1,8% (*), een toename in de keuze voor altijd Frans van 0,3% naar 5,1% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 3,7% naar 22,1% (***).

In Suriname (foutenmarge 3,4%) gebruikt 67,7% altijd Nederlands op WhatsApp[302], 11,0% gebruikt Nederlands en Engels, 6,2% gebruikt Nederlands en vermengd met Nederlands vermengd met Sranantongo, 3,9% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 2,9% combineert Nederlands met Aucaans, 1,4% gebruikt ook Saramaccaans, 1,2% gebruikt ook Sarnami vermengd met Nederlands en 1,1% gebruikt Nederlands, Engels en Sranantongo. Ten opzichte van 2018 is er een toename in de keuze voor altijd Nederlands van 60,0% naar 67,7% (**), een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 0,6% naar 2,9% (**) en een afname in de keuze voor altijd Engels van 1,9% naar 0,5% (*).

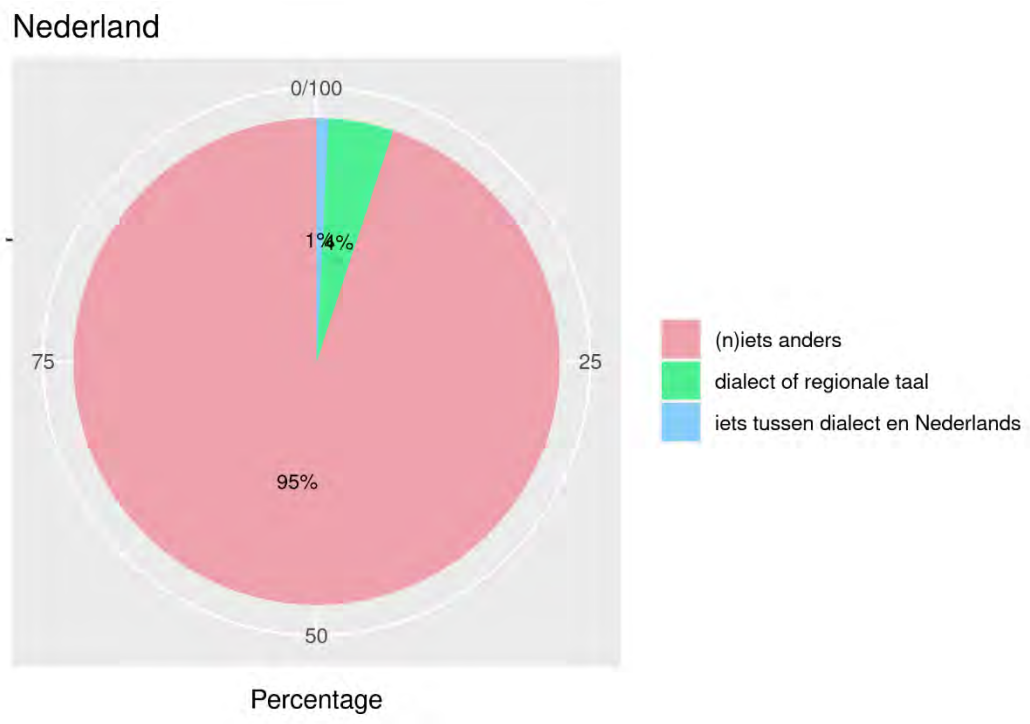
[302] De alternatieve media Telegram en Signal werden in de Surinaamse vragenlijst niet genoemd.

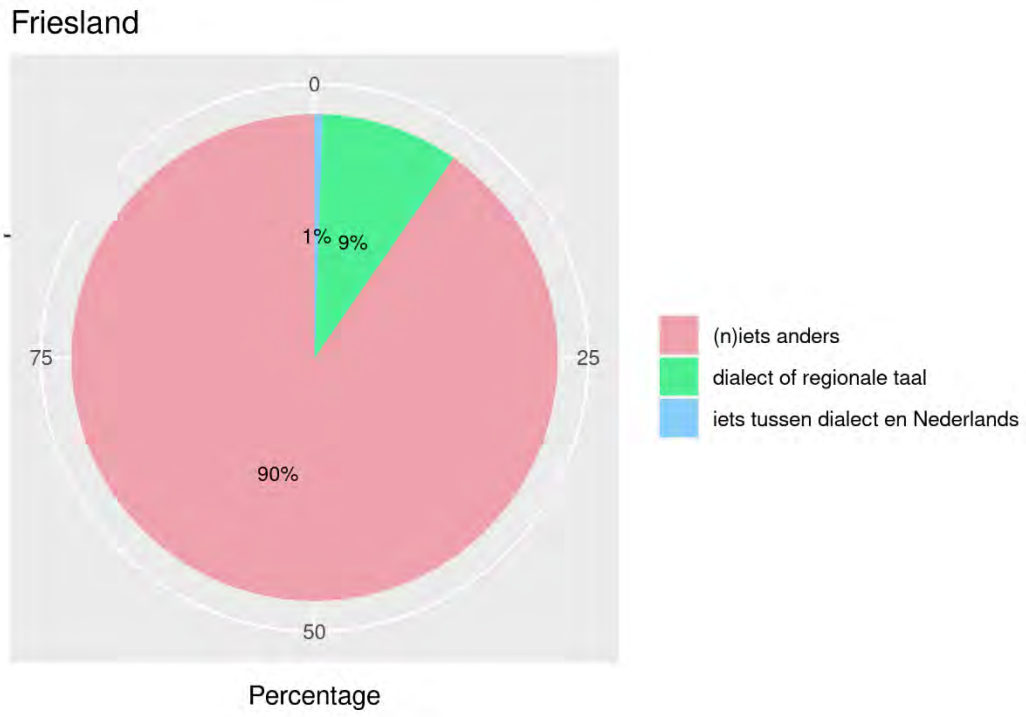
Figuur 268. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik (ook) ...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten op WhatsApp/Telegram/Signal

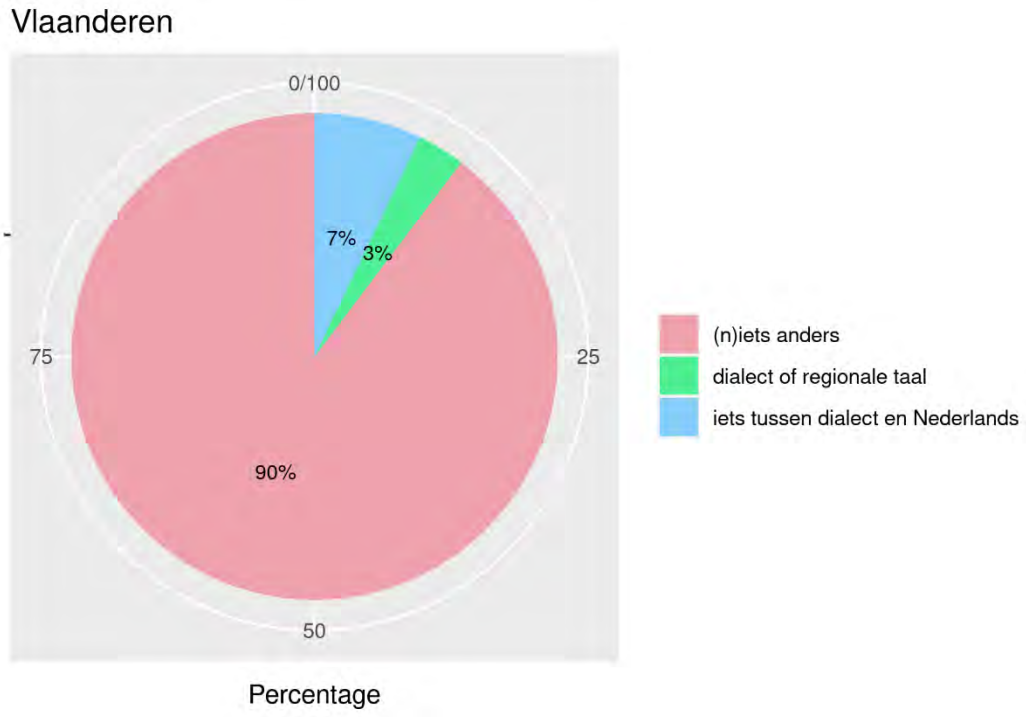
Het gebruik van niet-standaardvariëteiten op WhatsApp/ Telegram/ Signal wordt weergegeven in de figuren 269-272. In Nederland (foutenmarge 1,7%) gebruikt 4,3% van de deelnemers dialect of regionale taal en 0,8% een tussenvariëteit. Van de Friese deelnemers (foutenmarge 7,2%) gebruikt 9,1% dialect of regionale taal en 0,5% een tussenvariëteit. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%) zegt 3,2% dialect of regionale taal te gebruiken en 7,1% gebruikt tussentaal op WhatsApp/ Telegram/ Signal. In Brussel (foutenmarge 5,6%) ten slotte gebruikt 1,9% dialect of regionale taal en 4,9% tussentaal.

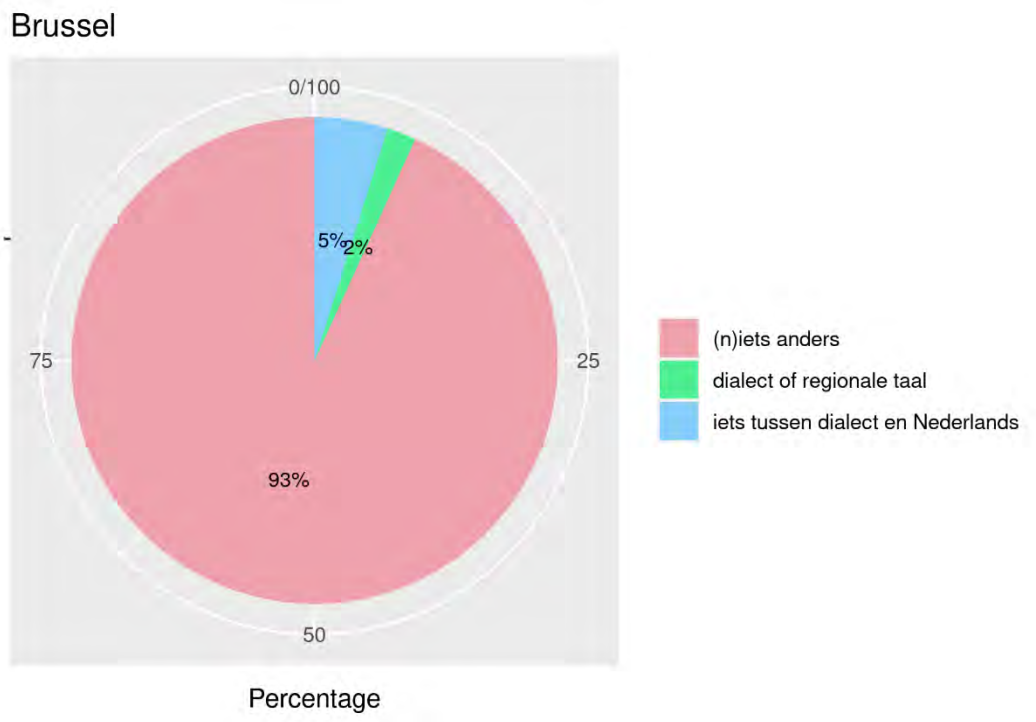
Figuur 269. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 270. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 271. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 272. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

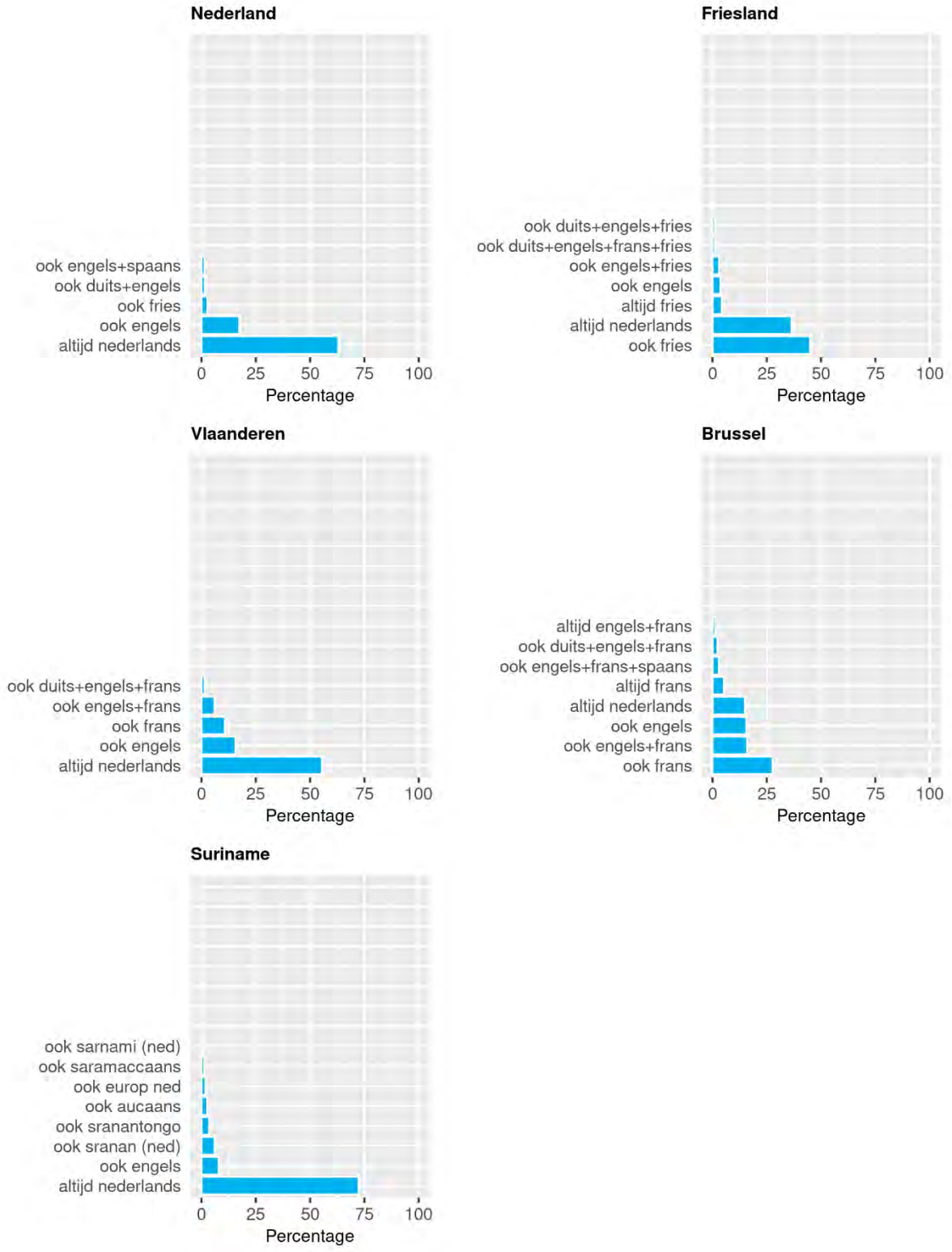
Taalkeuzes bij sms'en

Figuur 273 presenteert de bevindingen voor de taalkeuzes die de panelleden maken **bij het sturen van sms'jes**. Van het Nederlandse panel (foutenmarge 1,9%) zegt 63,0% altijd Nederlands te gebruiken bij sms'en, 17,3% gebruikt ook Engels, 2,8% gebruikt ook Fries, 1,6% combineert Nederlands met Duits en Engels, 1,4% gebruikt ook Engels en Spaans en 1,0% gebruikt Nederlands, Engels en Frans. Ten opzichte van de nulmeting wordt er minder altijd voor Nederlands gekozen, namelijk een afname van 68,4% naar 63,0% (***) en er wordt ook minder Nederlands met Engels gecombineerd, namelijk een afname van 20,2% naar 17,3% (**). Daarentegen is er een toename in de keuze voor Nederlands en Fries van 1,7% naar 2,8% (**).

In Friesland (foutenmarge 7,7%) geeft 45,1% aan Nederlands en Fries te gebruiken in sms'jes, 36,4% gebruikt altijd Nederlands, 4,3% zegt altijd Fries te gebruiken, 3,7% gebruikt ook Engels en 3,1% gebruikt ook Engels en Fries. Vergeleken met de nulmeting is de keuze voor Nederlands en Engels afgenomen van 13,9% naar 3,7% (**), terwijl de keuze voor Nederlands en Fries is toegenomen van 30,4% naar 45,1% (**).

In Vlaanderen (foutenmarge 1,6%) gebruikt 55,6% altijd Nederlands, 15,7% gebruikt ook Engels, 10,8% gebruikt Nederlands en Frans, 6,0% zegt ook Engels en Frans te gebruiken en 1,5% combineert Nederlands met Duits, Engels en Frans. Ten opzichte van 2016 is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 68,5% naar 55,6% (***) en een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 5,6% naar 10,8% (***). Van de Brusselse deelnemers (foutenmarge 5,7%) gebruikt 27,7% Nederlands en Frans in sms'jes, 16,0% gebruikt ook Engels en Frans, 15,7% gebruikt ook Engels, 15,0% gebruikt altijd Nederlands, 5,3% zegt altijd Frans te gebruiken, 3,0% gebruikt ook Engels, Frans en Spaans, 2,3% combineert Nederlands met Duits, Engels en Frans, 1,3% gebruikt altijd Engels en Frans en 1,0% gebruikt altijd Engels. In vergelijking met 2016 is er een zeer sterke afname in de keuze voor altijd Nederlands, namelijk van 57,9% naar 15,0% (***), maar een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 8,9% naar 27,7% (***) en een toename in de keuze voor altijd Engels van 0,1% naar 1,0% (*).

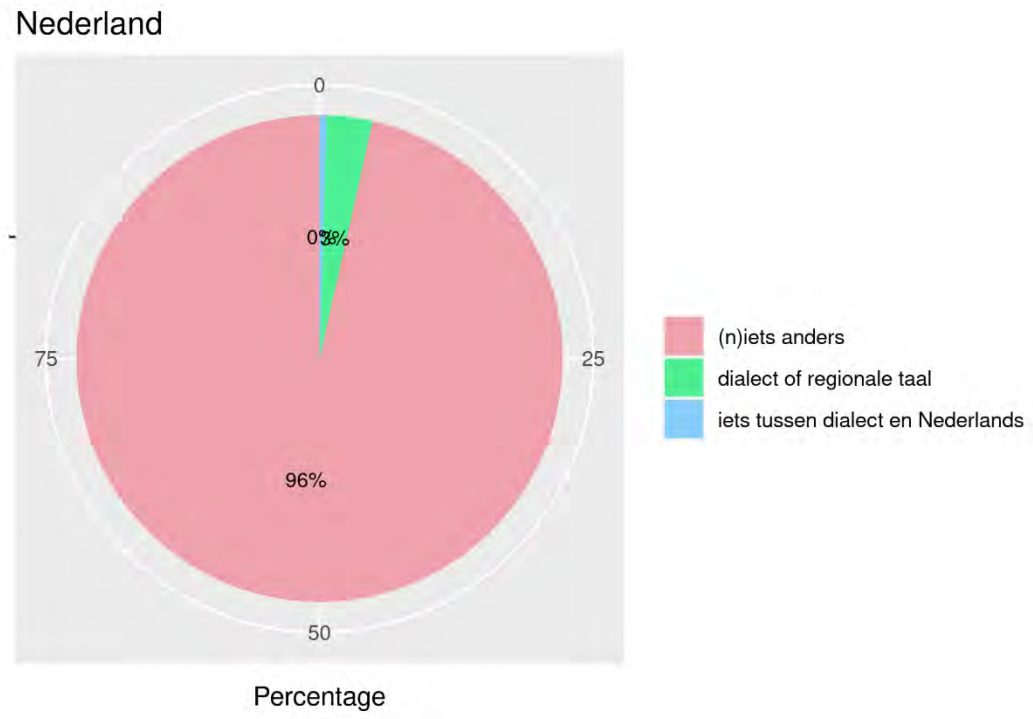
In Suriname (foutenmarge 3,4%) gebruikt 72,3% altijd Nederlands in sms'jes, 7,9% gebruikt ook Engels, 6,2% gebruikt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 3,7% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 2,6% gebruikt ook Aucaans, 1,9% zegt ook Europees Nederlands te gebruiken, 1,3% gebruikt ook Saramaccaans en 1,1% gebruikt ook Sarnami vermengd met Nederlands. In vergelijking met 2018 wordt er meer uitsluitend Nederlands gebruikt, gezien de toename van 66,9% naar 72,3% (*) en wordt er meer Nederlands met Aucaans gecombineerd, namelijk een toename van 0,4% naar 2,6% (**), maar er wordt minder Nederlands en Engels gebruikt, namelijk een afname van 10,9% naar 7,9% (*).

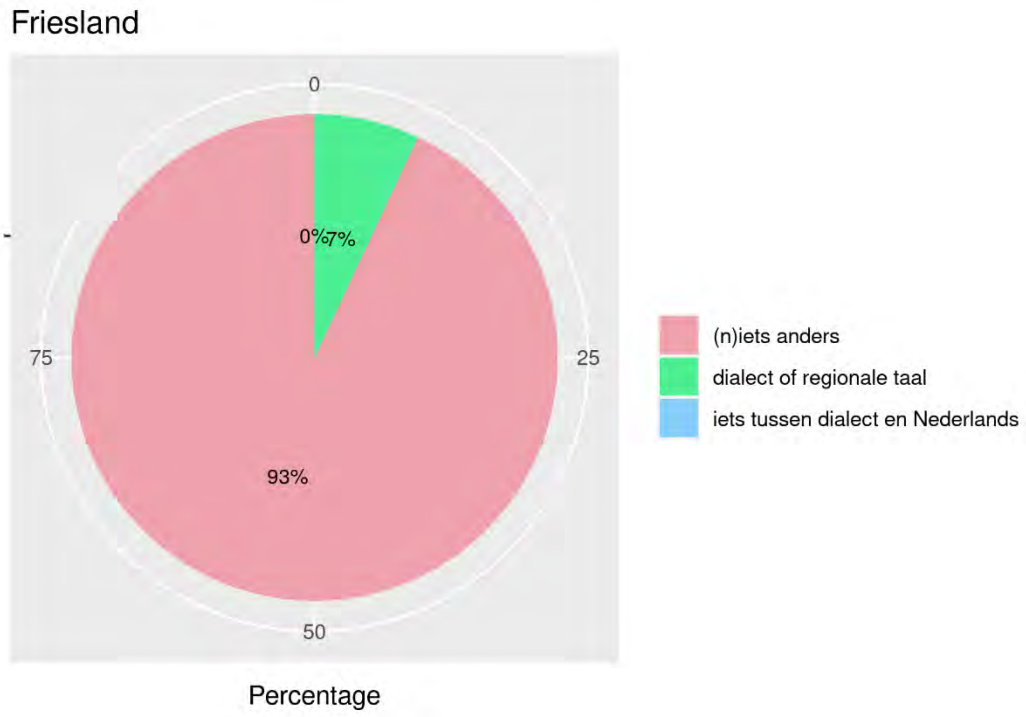
Figuur 273. Sms'jes stuur ik (ook) in het ...

Gebruik van dialect, regionale taal en tussenvariëteiten in sms'jes

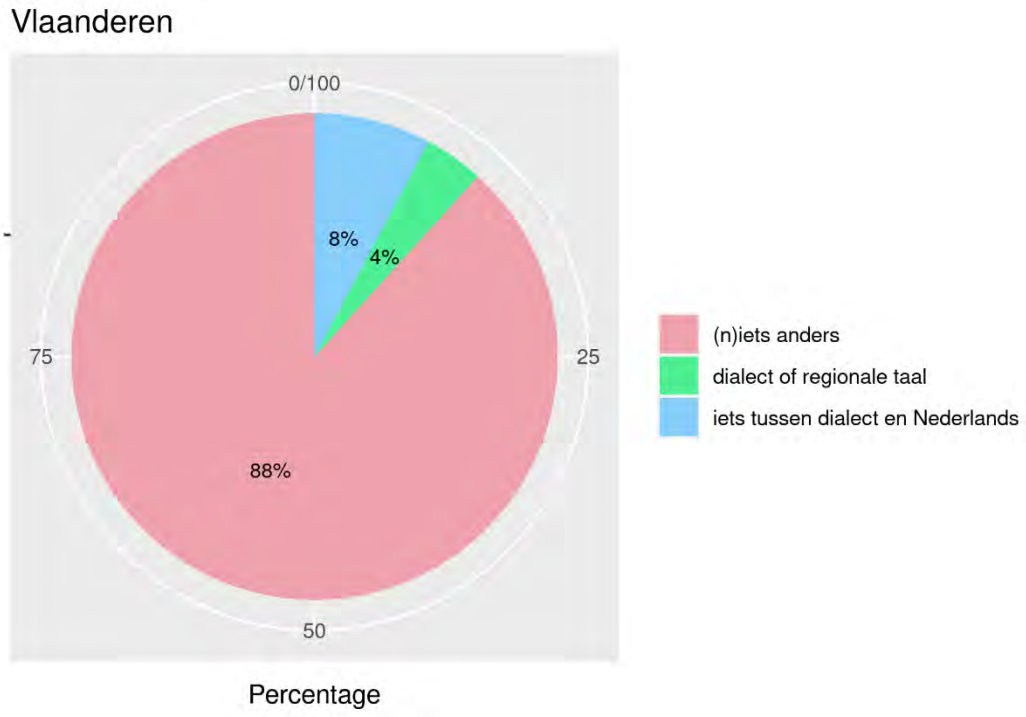
De resultaten voor het hanteren van niet-standaardvariëteiten in sms'jes worden weergegeven in de figuren 274-277. In Nederland (foutenmarge 1,7%) gebruikt 3,0% van de deelnemers dialect of regionale taal en 0,5% een tussenvariëteit. Van de Friese deelnemers (foutenmarge 7,2%) gebruikt 7,0% dialect of regionale taal en tussenvariëteiten worden niet genoemd. In Vlaanderen (foutenmarge 1,5%) zegt 3,9% dialect of regionale taal te gebruiken en 7,8% gebruikt tussentaal. In Brussel (foutenmarge 5,6%) gebruikt 1,9% dialect of regionale taal en 6,5% tussentaal in sms'jes.

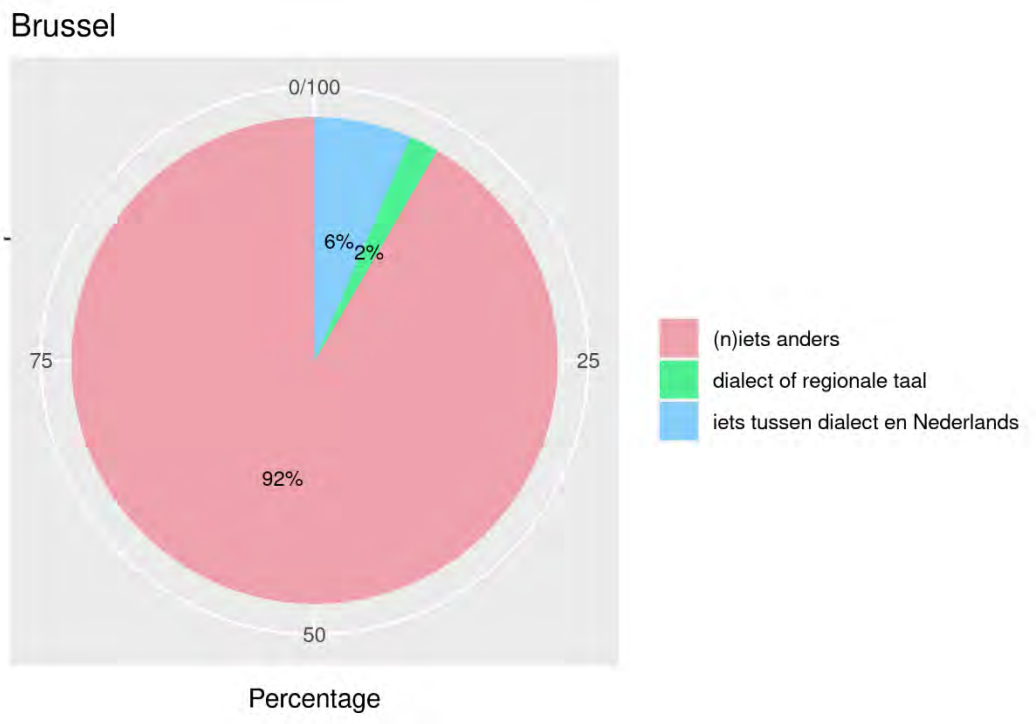
Figuur 274. Sms'jes stuur ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Nederland

Figuur 275. Sms'jes stuur ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Friesland

Figuur 276. Sms'jes stuur ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Vlaanderen

Figuur 277. Sms'jes stuur ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Brussel

Samengevat: De hierboven genoemde sociale media vertonen onderlinge verschillen wat de taalkeuzes van de panelleden betreft. Toch zijn er ook een aantal tendensen die zich voor bepaalde regio's voor meerdere sociale media tegelijk aftekenen.

Ten eerste zien we een afname in de keuze voor altijd Nederlands op alle sociale media in Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel. Suriname vormt een uitzondering: de keuze voor altijd Nederlands neemt niet af en is zelfs significant toegenomen op Facebook en WhatsApp.

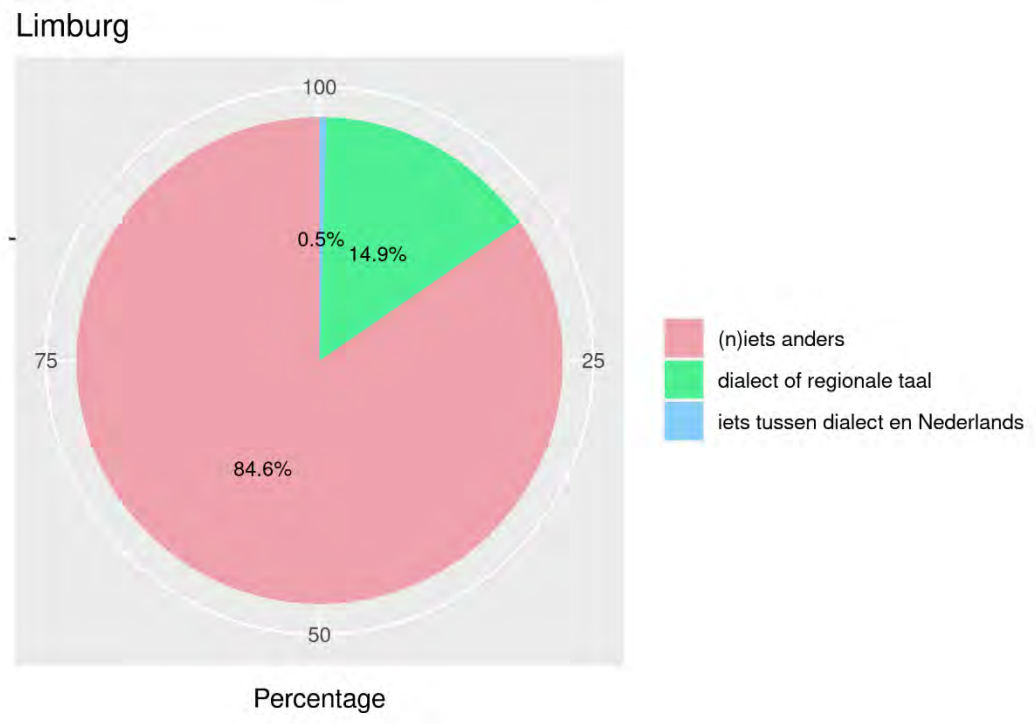
Ten tweede zien we dat de afname van de combinatie Nederlands en Engels – die we ook al in 2018 zagen voor Nederland en Friesland en in het bijzonder op Facebook – zich op Facebook heeft doorgezet, niet enkel in Nederland en Friesland maar ook in Vlaanderen en Brussel. In Suriname is er dan weer een afname in de keuze voor altijd Engels op Facebook. Ook in sms'jes wordt er in Nederland, Friesland en Suriname minder Nederlands met Engels gecombineerd. Op Twitter zien we daarentegen een toename in de keuze voor altijd Engels in Nederland, Vlaanderen en Brussel.

Dan zijn er nog een aantal ontwikkelingen die zich voor één of meerdere regio's aftekenen. Zo is er in Nederland en Friesland een toename in de keuze voor Nederlands en Fries op Facebook, WhatsApp/Telegram/Signal en sms. In Vlaanderen en Brussel is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans op Facebook, WhatsApp/Telegram/Signal en sms. Ten slotte is er een toename in de keuze voor altijd Engels en altijd Frans bij de Brusselse deelnemers in hun communicatie op Facebook, Twitter en WhatsApp/ Telegram/Signal.

Het gebruik van niet-standaardtalige variëteiten op sociale media door sprekers van het Limburgs, Nedersaksisch en Fries

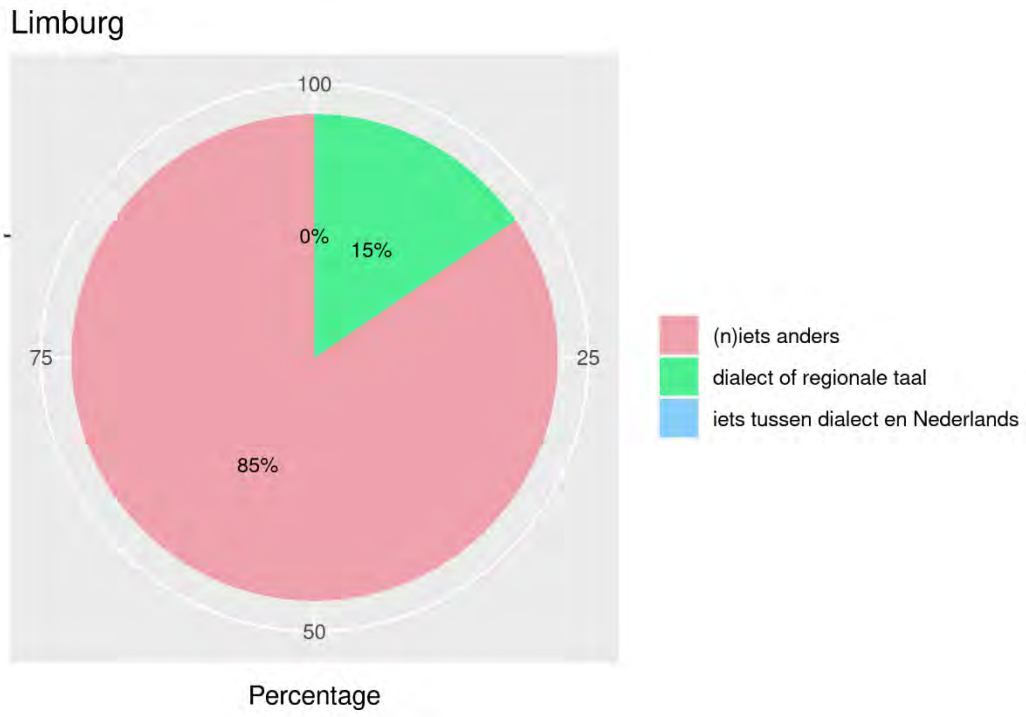
In deze paragraaf kijken we hoe het gebruik van niet-standaardvariëteiten op sociale media vertegenwoordigd is bij sprekers van de drie regionale talen van Nederland: de Limburgers, de Nedersaksische deelnemers en de Friezen.

In Limburg (zie figuren 278-282) zegt 14,9% dialect of regionale taal te gebruiken op sociale media, 0,5% rapporteert een tussenvariëteit. Meer bepaald zegt 15,5% van de Limburgse panelleden dialect of regionale taal te gebruiken op Facebook, niemand gebruikt een tussenvariëteit.[303] Op Twitter gebruikt 1,9% dialect of regionale taal en 0% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[304] Op WhatsApp/Telegram/ Signal gebruikt 28,3% dialect of regionale taal en 0,8% gebruikt een tussenvariëteit.[305] In sms'jes gebruikt 21,9% van de Limburgers dialect of regionale taal en 0,8% gebruikt een tussenvariëteit.[306]

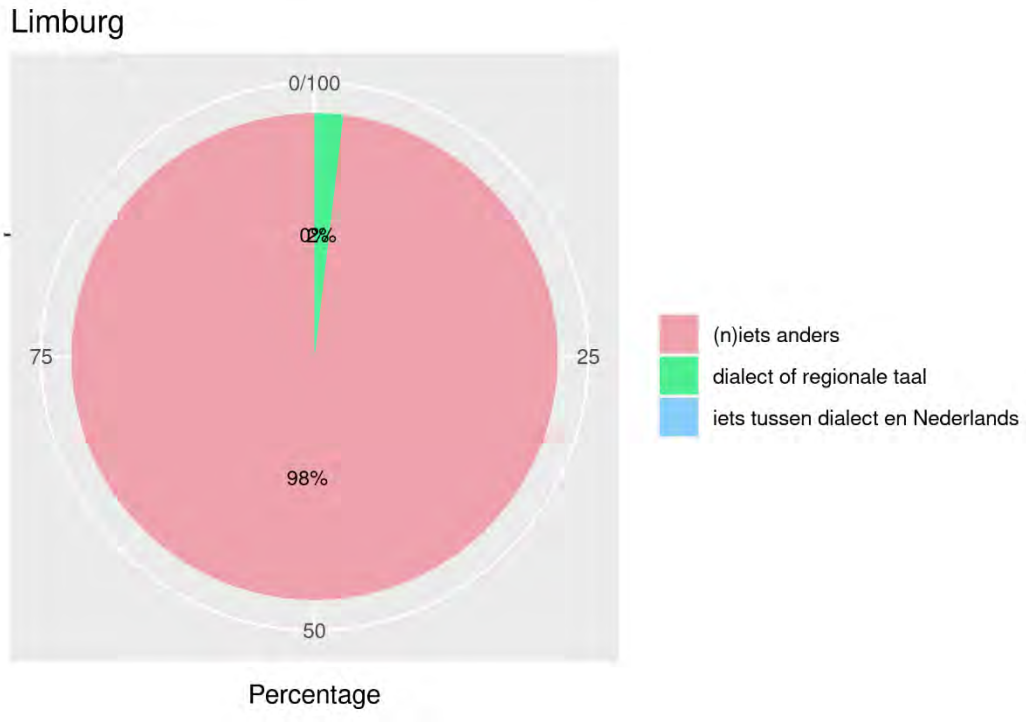

Figuur 278. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media? – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

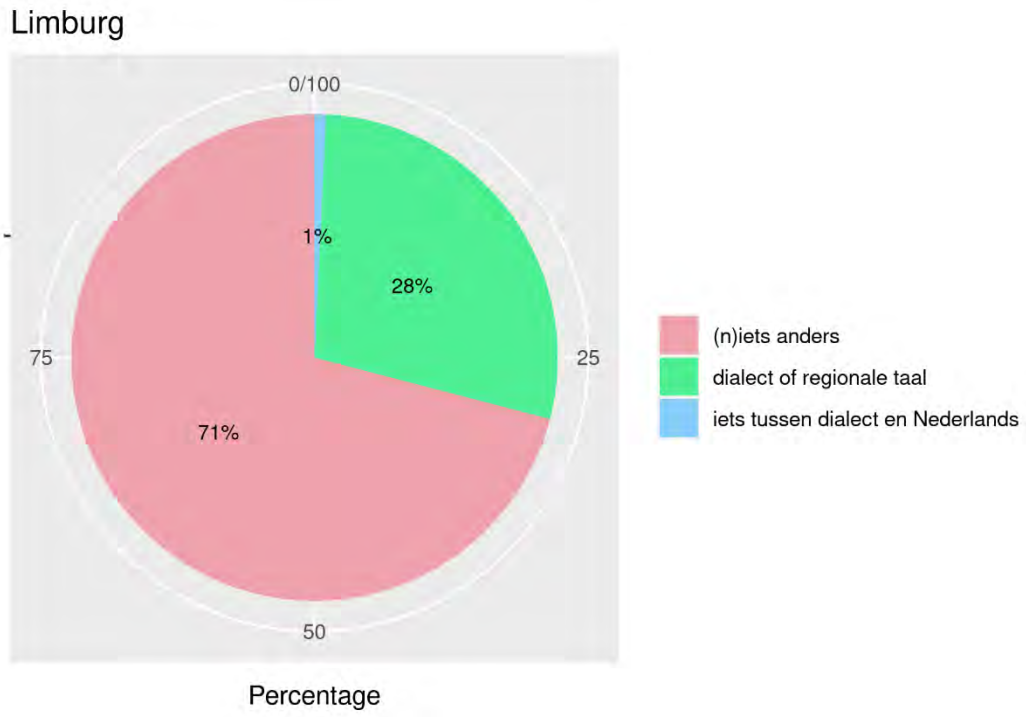
[303] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 15,5% + 0% = 15,5%.
[304] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 1,9% + 0% = 1,9%.
[305] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 28,3% + 0,8% = 29,1%.
[306] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 21,9% + 0,8% = 22,7%.

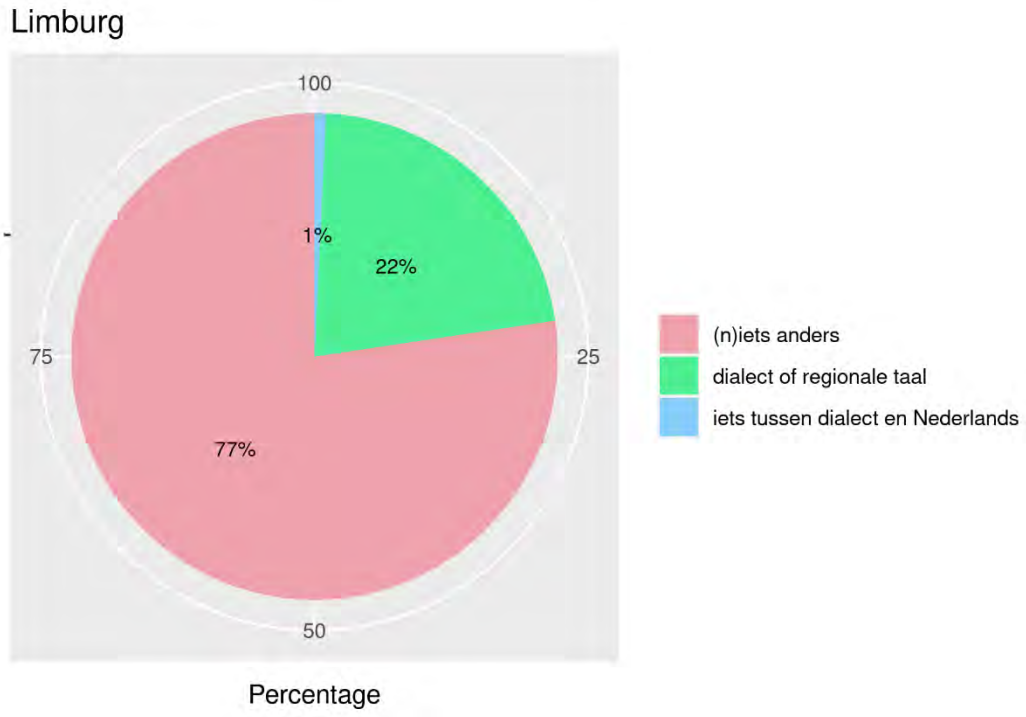
Figuur 279. Op Facebook gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Figuur 280. Op Twitter gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

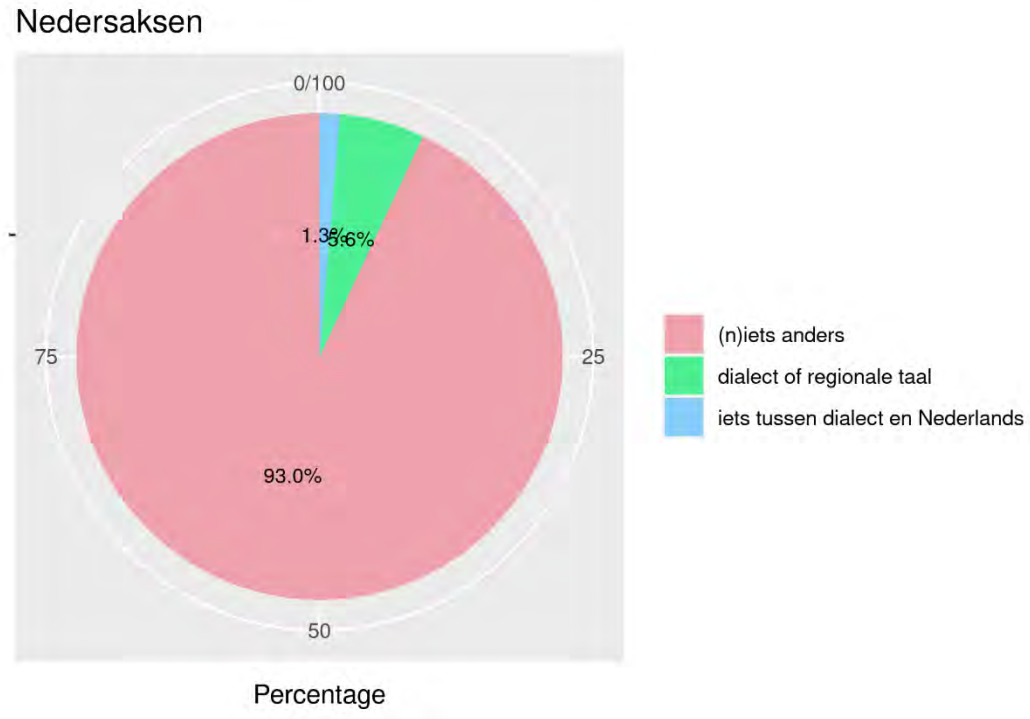

Figuur 281. Op WhatsApp/Telgram/Signal gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

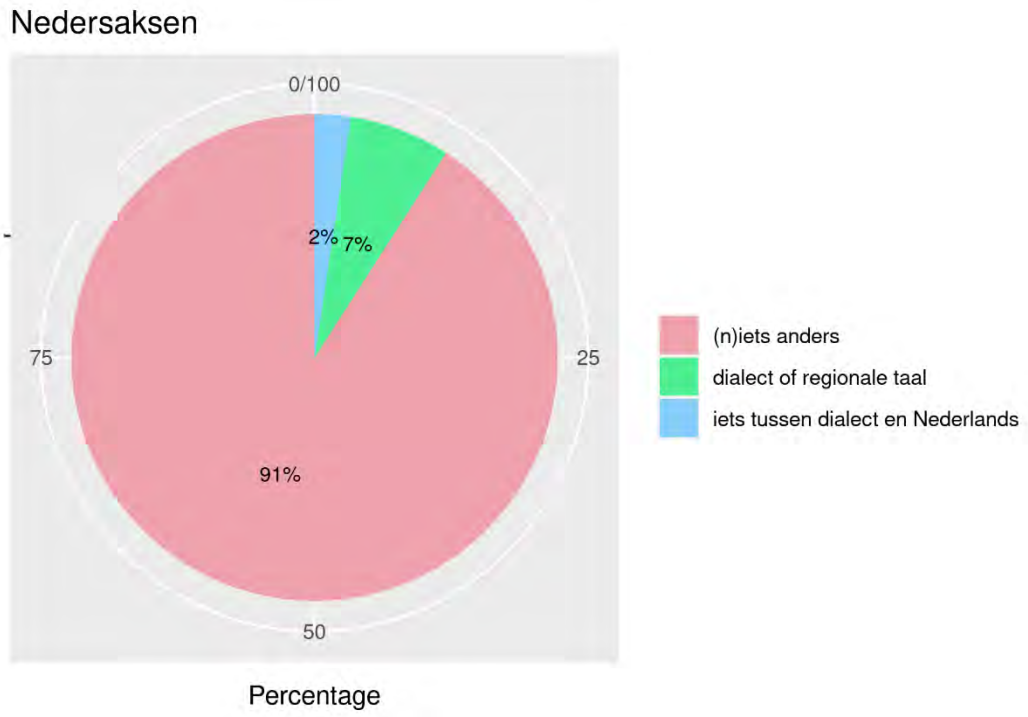
Figuur 282. Sms'jes stuur ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Limburg

Van de Nedersaksische deelnemers (zie figuren 283-287) gebruikt 5,6% dialect of regionale taal op sociale media, 1.3% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands. Meer specifiek gebruikt 6,7% van de Nedersaksische deelnemers dialect of regionale taal op Facebook, 2,4% gebruikt iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in.[307] Op Twitter gebruikt 1,9% dialect of regionale taal en 0,0% gebruikt een tussenvariëteit.[308] Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruikt 11,0% dialect of regionale taal en 2,4% een tussenvariëteit.[309] In sms'jes gebruikt 5,3% dialect of regionale taal en 1,4% een tussenvariëteit.[310]

Figuur 283. Welke taal gebruiken deelnemers op sociale media? – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

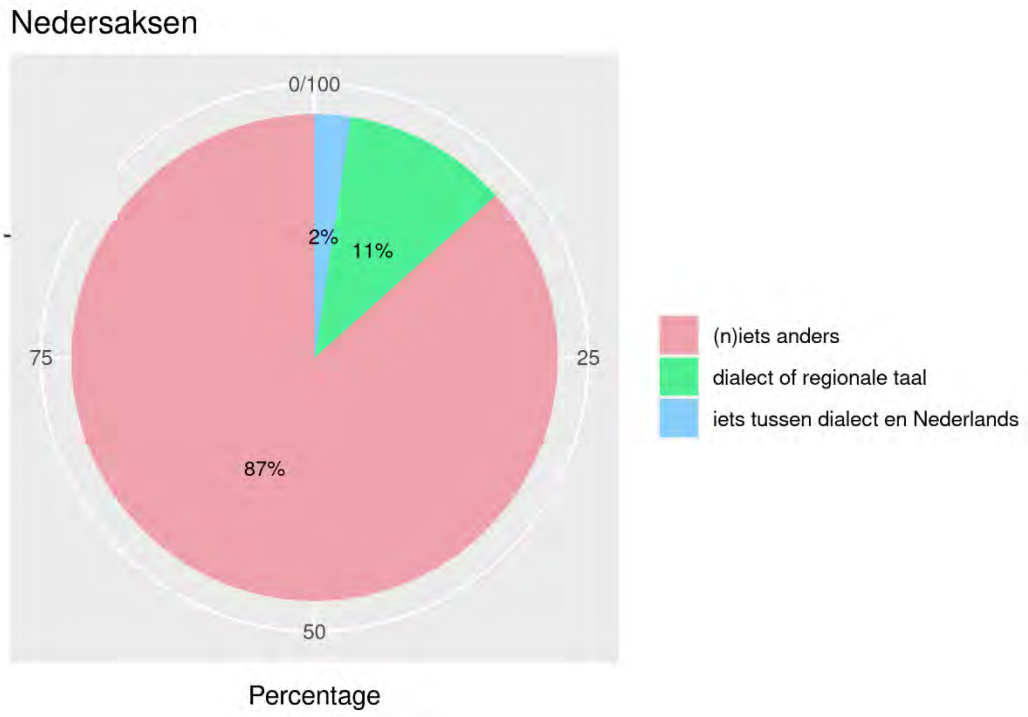
[307] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 6,7% + 2,4% = 9,1%.
[308] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 1,9% + 0% = 1,9%.
[309] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 11,0% + 2,4% = 13,4%.
[310] De som van 'dialect of regionale taal' en 'iets tussen dialect en Algemeen Nederlands in' is 5,3% + 1,4% = 6,7%.

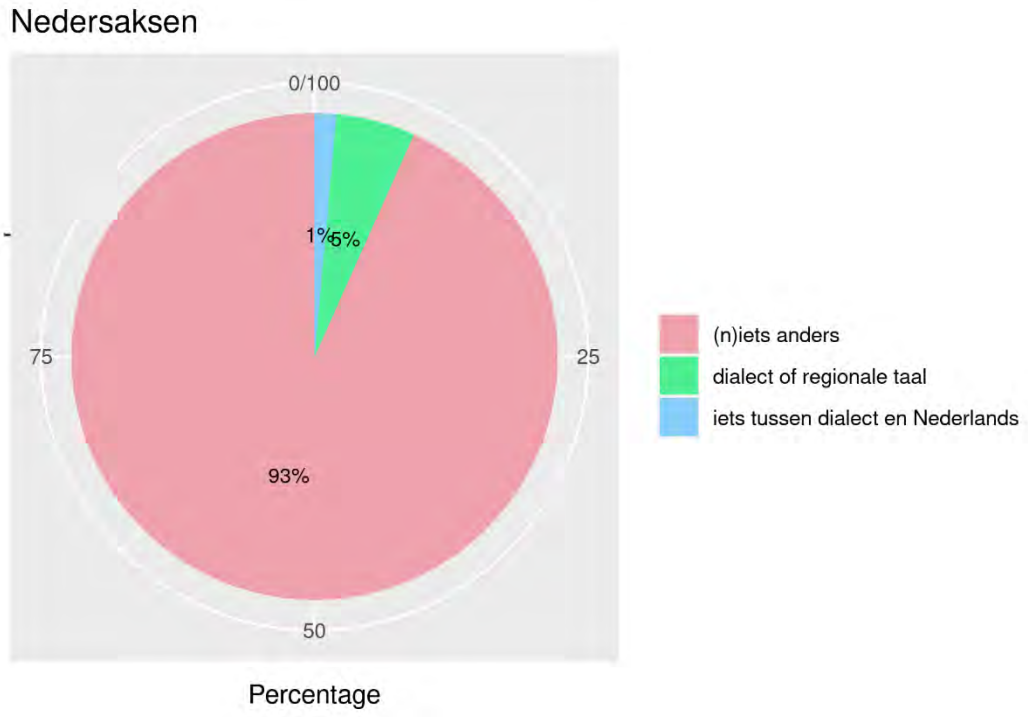
Figuur 284. Op Facebook gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 285. Op Twitter gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 286. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik (ook) … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

Figuur 287. Sms'jes stuur ik (ook) in het … – niet-standaardtalige variëteiten – Nedersaksen

In Friesland gebruikt 50,9% van het panel altijd of ook Fries op sociale media.[311] Meer bepaald geeft 46,7% aan altijd of ook Fries te gebruiken op Facebook,[312] 58,2% verklaart altijd of ook Fries te gebruiken op Twitter,[313] 54,8% verklaart altijd of ook Fries te gebruiken op WhatsApp/Telegram/Signal[314] en 49,4% gebruikt altijd of ook Fries in sms'jes.[315]

Uit het onderzoek van Jongbloed-Faber (2021: 167-171)[316] naar het gebruik van Fries op sociale media blijkt dat 9 van de 10 jongeren die in het Fries zijn opgevoed Fries gebruiken op sociale media. Fries wordt het meest gebruikt op WhatsApp en Snapchat (media die meer bedoeld zijn voor persoonlijke, offline communicatie), en minder vaak op Instagram, Facebook en Twitter. Jongeren die het Fries niet als thuistaal hebben, gebruiken significant minder Fries op sociale media. Verder is er een positieve correlatie tussen de mate waarin men Fries spreekt in het dagelijkse leven en de mate waarin men het op sociale media gebruikt. Een betere schrijfvaardigheid in het Fries beïnvloedt het gebruik ervan op sociale media ook positief. Ten slotte speelt een gerichtheid op de Friese populaire cultuur ook een rol in de mate waarin men Fries gebruikt op sociale media. Toch wordt Nederlands gemiddeld veel vaker gebruikt op sociale media dan Fries, ook door moedertaalsprekers van het Fries, hoewel de verschillen kleiner zijn op WhatsApp en Snapchat. Bij sociale media waarbij er 'toehoorders' in het publiek zijn die geen Fries spreken, zoals vaak het geval is op Twitter, Facebook of Instagram, gebruikt men eerder Nederlands dan Fries. Aangezien de bevindingen van dit onderzoek vooral betrekking hebben op moedertaalsprekers van het Fries, zijn ze niet helemaal te vergelijken met onze resultaten, die in de alinea hierboven worden genoemd, maar een opvallend verschil is wel dat het gebruik van altijd of ook Fries op Twitter bij ons juist hoger scoort dan de andere sociale media. We hebben daar niet direct een verklaring voor, behalve het feit dat de betreffende resultaten voor Friesland een hoge foutenmarge hebben en dus minder betrouwbaar zijn.

Uit de vergelijking van de drie regionale talen kunnen we besluiten dat er in de hantering ervan op sociale media betrekkelijk grote verschillen zijn tussen het Fries enerzijds en het Limburgs en het Nedersaksisch anderzijds, waarbij het Fries in het algemeen aanzienlijk hoger scoort (50,9%) dan de beide andere regionale talen (resp. 15,4% en 6,9%). Wel is er een duidelijk onderscheid tussen de verschillende sociale media onderling: op Twitter wordt er nauwelijks dialect of regionale taal gebruikt door de Limburgers en de Nedersaksische deelnemers (maar wel door de Friezen)[317], maar vooral op WhatsApp/Telegram/Signal en in sms'jes is het aandeel van dialect en regionale taal bij de Limburgers en de Nedersaksische deelnemers groter dan op de andere media.[318]

2.3.2. Welke taal/talen gebruiken de panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands op sociale media?

In de vorige paragraaf werd duidelijk dat er op sociale media soms een breder scala aan verschillende talen wordt gebruikt dan in andere deeldomeinen. Dat resultaat stemt overeen met Van Oostendorp (2012) die suggereert dat sociale media een forum vormen voor minder courante talen. We verwachten daarom dat zeker door de panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands een zeer brede waaier aan talen gebruikt wordt in de communicatie op sociale media.

[311] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 47,3% + 3,6% = 50,9%.
[312] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 42,7% + 4,0% = 46,7%.
[313] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 50,9% + 7,3% = 58,2%.
[314] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 52,4% + 2,4% = 54,8%.
[315] De som van 'altijd Fries' en 'ook Fries' is 45,1% + 4,3% = 49,4%.
[316] Jongbloed-Faber, Lysbeth, 2021. *Frisian on social media. The vitality of minority languages in a multilingual online world.* PhD Dissertation, Universiteit Maastricht.
[317] Hierbij moet er rekening gehouden worden met de hoge foutenmarge voor de Friese resultaten omtrent taalkeuzes op Twitter; de resultaten zijn dus minder betrouwbaar.
[318] Dit resultaat ligt wel in lijn met de bevindingen van Jongbloed-Faber (2021) over het gebruik van het Fries: hoe 'persoonlijker' het medium, hoe meer de minderheidstaal gebruikt wordt.

Taalkeuzes van niet-moedertaalsprekers op sociale media in het algemeen

In figuur 288 zien we de taalkeuzes van deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands op **sociale media in het algemeen**. Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 2,8%) zegt 20,9% altijd Nederlands te gebruiken op sociale media, 12,3% gebruikt Nederlands en Engels, 7,3% gebruikt ook Fries, 5,3% verklaart Nederlands, Engels en Russisch te gebruiken, 4,1% gebruikt ook Engels en Spaans, 3,2% zegt altijd Engels te gebruiken, 3,0% combineert Nederlands met Russisch, 1,8% gebruikt altijd Fries, 1,8% zegt ook Engels en Hongaars te gebruiken, 1,8% gebruikt Nederlands, Engels en Pools, 1,5% gebruikt Nederlands en Hongaars, 1,5% zegt Nederlands en Pools te gebruiken, 1,3% gebruikt ook Engels en Portugees, 1,3% gebruikt ook Spaans, 1,2% zegt Nederlands, Engels en Fins te gebruiken, 1,1% combineert Nederlands, Duits, Engels en Spaans en 1,0% gebruikt ook Engels en Servo-Kroatisch.

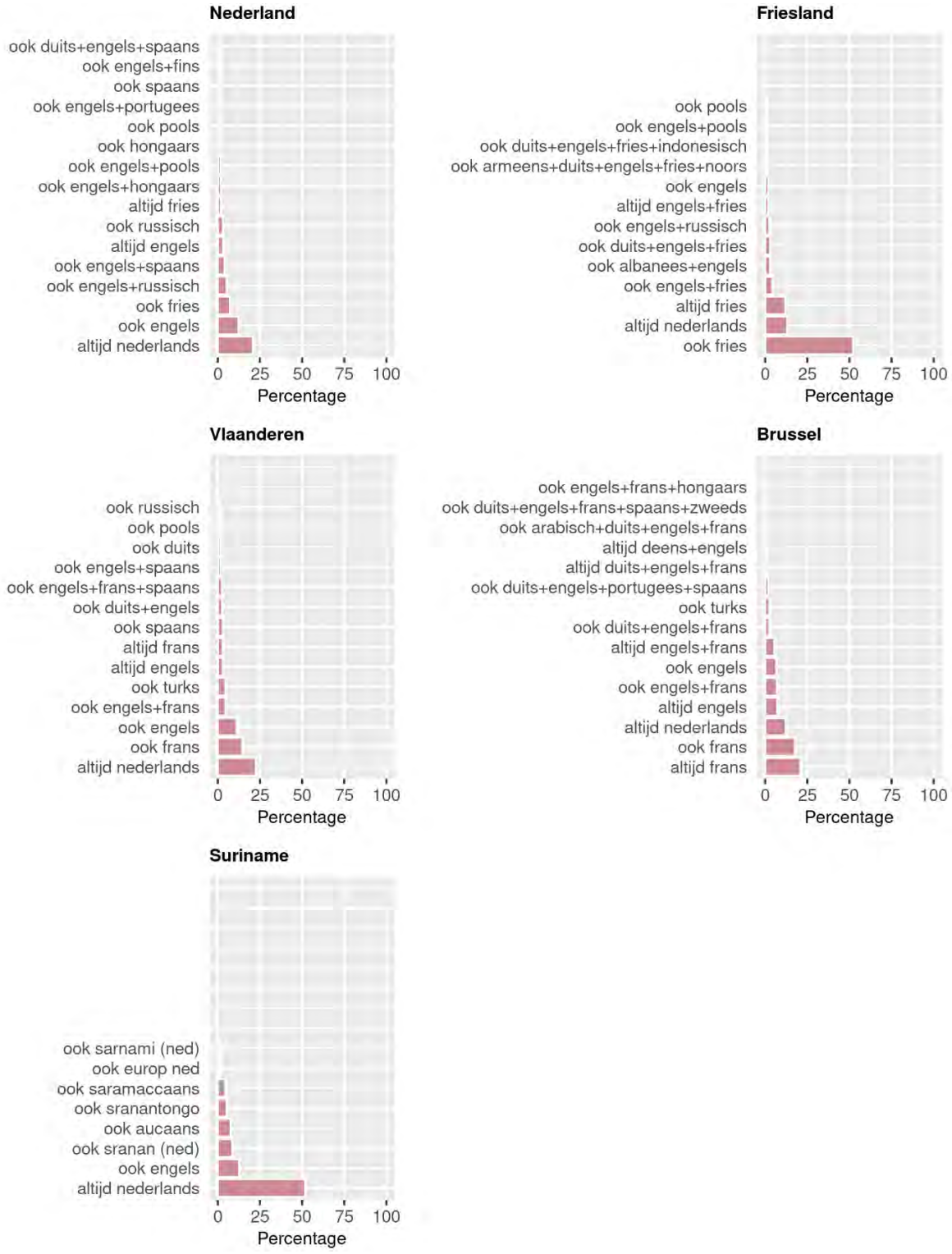
In Friesland (foutenmarge 7,6%)[319] zegt 52,1% van de niet-moedertaalsprekers Nederlands en Fries te gebruiken op sociale media, 13,2% gebruikt altijd Nederlands, 12,0% gebruikt altijd Fries, 4,2% combineert Nederlands, Engels en Fries, 3,0% gebruikt ook Albanees en Engels, 3,0% gebruikt ook Duits, Engels en Fries, 2,4% gebruikt Nederlands, Engels en Russisch, 1,8% zegt altijd Engels en Fries te gebruiken en 1,8% gebruikt Nederlands en Engels.

Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 3,2%) gebruikt 22,7% altijd Nederlands op sociale media, 14,6% gebruikt ook Frans, 11,2% combineert Nederlands met Engels, 4,5% gebruikt Nederlands, Engels en Frans, 4,5% gebruikt Nederlands en Turks, 2,9% geeft aan altijd Engels te gebruiken, 2,9% zegt altijd Frans te gebruiken, 2,9% gebruikt ook Spaans, 2,5% gebruikt ook Duits en Engels, 2,5% gebruikt Nederlands, Engels, Frans en Spaans, 1,7% gebruikt ook Engels en Spaans, 1,6% zegt ook Duits te gebruiken, 1,2% gebruikt Nederlands en Pools en 1,1% gebruikt Nederlands en Russisch.

In Brussel (foutenmarge 5,8%) gebruikt 21,0% van de niet-moedertaalsprekers altijd Frans op sociale media, 17,8% gebruikt Nederlands en Frans, 12,2% gebruikt altijd Nederlands, 7,3% gebruikt altijd Engels, 7,0% geeft aan ook Engels en Frans te gebruiken, 6,6% gebruikt Nederlands en Engels, 5,6% zegt altijd Engels en Frans te gebruiken, 2,4% gebruikt Nederlands, Duits, Engels en Frans, 2,4% gebruikt ook Turks, 1,7% gebruikt ook Duits, Engels, Portugees en Spaans en 1,4% gebruikt altijd Duits, Engels en Frans. Volgens de vierde Brusselse taalbarometer (Janssens 2012: 98) gebruikt 50,4% tot 66,0% van de deelnemers uit anderstalige gezinnen (d.w.z. eentalig Frans, tweetalig Frans-andere taal, eentalig andere taal) Frans op sociale media. Dat percentage stemt redelijk goed overeen met onze resultaten, waar de score voor 'altijd Frans', 'ook Frans', 'ook Engels en Frans', 'altijd Engels en Frans', 'ook Duits, Engels en Frans' en 'altijd Duits, Engels en Frans' samen 55,2% vertegenwoordigt. Verder ligt het percentage niet-moedertaalsprekers dat Nederlands gebruikt op sociale media volgens BRIO4 tussen 0,5% en 2,4%, terwijl in onze resultaten alleen al de keuze voor uitsluitend Nederlands door 12,5% van de deelnemers vertegenwoordigd wordt. Wat de keuze voor het Nederlands betreft verschillen de resultaten van beide onderzoeken dus nogal sterk. Ten slotte wordt er volgens BRIO4 door 5,6% tot 15,7% van de niet-moedertaalsprekers voor Engels gekozen op sociale media. Volgens onze resultaten kiest 20,9% voor 'ook Engels' of voor 'altijd Engels' of voor 'ook Engels en Frans' (afgezien van nog een aantal combinaties met andere talen). Volgens de StaatNed-resultaten wordt er dus vaker voor Engels gekozen op sociale media door de Brusselse niet-moedertaalsprekers dan volgens de vierde Brusselse taalbarometer.

[319] Zoals in paragraaf 2.1.1.2 al werd aangegeven is in Friesland het merendeel van de panelleden die aangeven een andere moedertaal te hebben Friestalig (nl. 131 van de 140 panelleden, 93,6%). Alle resultaten voor de Friese niet-moedertaalsprekers van het Nederlands zeggen dus vooral iets over de taalkeuzes van (eentalig) Friestaligen en minder over Friese deelnemers met een andere moedertaal (bijv. Turks, Spaans, etc.). Dat verklaart ook de relatief hoge percentages voor altijd en ook Fries in onze bevindingen.

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 3,3%) gebruikt 51,7% altijd Nederlands op sociale media, 12,7% gebruikt Nederlands en Engels, 8,6% gebruikt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 7,6% gebruikt Nederlands en Aucaans, 5,3% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 4,5% gebruikt ook Saramaccaans, 1,1% gebruikt ook Europees Nederlands en 1,1% geeft aan ook Sarnami vermengd met Nederlands te gebruiken.

Figuur 288. Welke taal gebruiken deelnemers met een andere moedertaal op sociale media?

Taalkeuzes van niet-moedertaalsprekers op Facebook

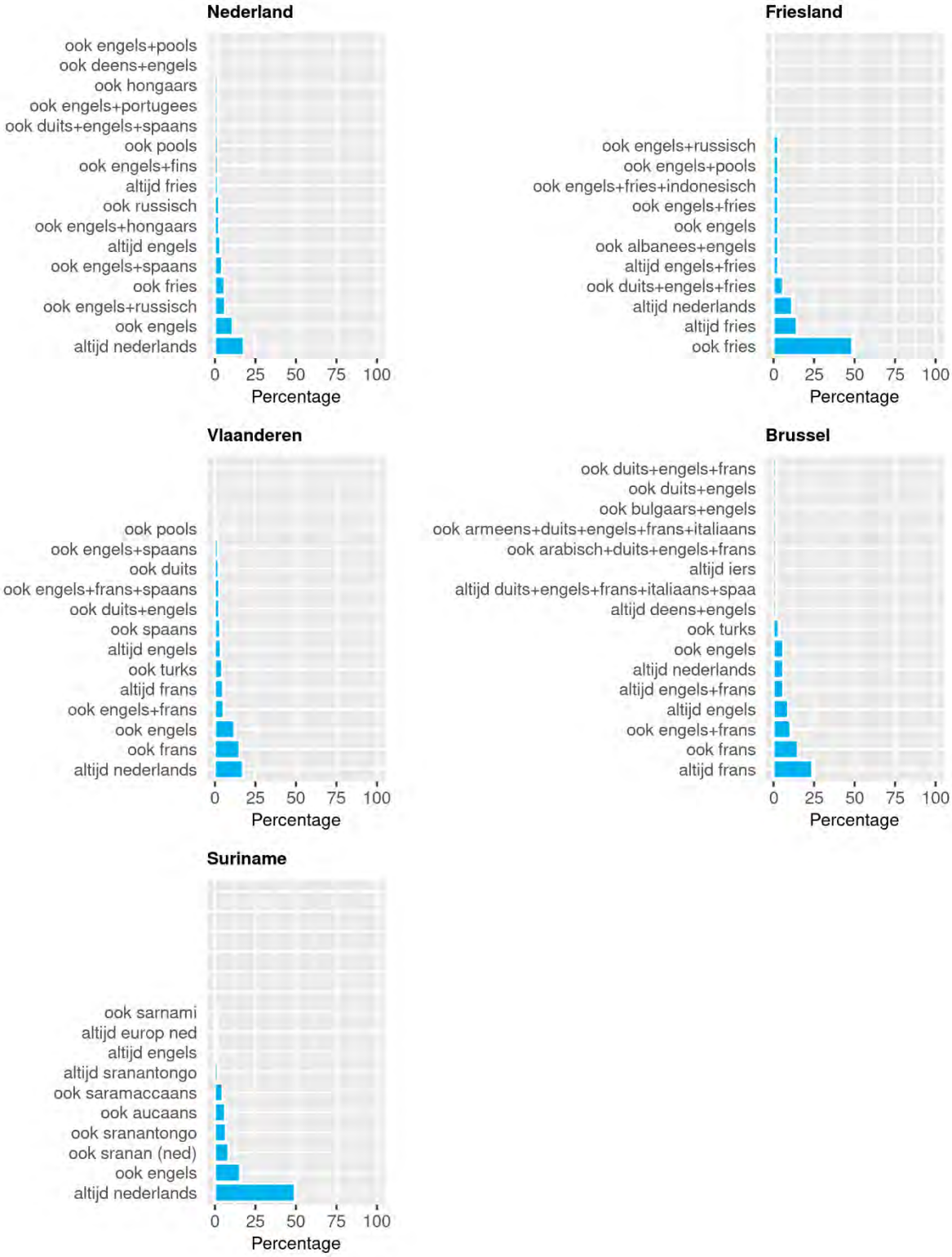
In figuur 289 worden de taalkeuzes weergegeven van niet-moedertaalsprekers van het Nederlands op Facebook. In Nederland (foutenmarge 5,9%) gebruikt 17,9% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands op Facebook, 10,9% gebruikt Nederlands en Engels, 6,2% gebruikt Nederlands, Engels en Russisch, 5,8% gebruikt Nederlands en Fries, 4,4% zegt ook Engels en Spaans te gebruiken, 3,3% gebruikt altijd Engels, 2,6% gebruikt Nederlands, Engels en Hongaars, 2,6% gebruikt Nederlands en Russisch, 1,8% zegt altijd Fries te gebruiken, 1,8% gebruikt ook Engels en Fins en 1,8% gebruikt ook Pools. Ten opzichte van 2016 is er een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 25,2% naar 10,9% (***) en een afname van de combinatie Nederlands en Fries van 14,4% naar 5,8% (**).

Omdat de foutenmarge van de resultaten voor de taalkeuzes van de Friese niet-moedertaalsprekers op Facebook erg hoog ligt (nl. 16,6%), worden de resultaten hier niet besproken.

Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,5%) zegt 17,3% altijd Nederlands te gebruiken op Facebook, 15,1% gebruikt Nederlands en Frans, 12,0% gebruikt ook Engels, 5,3% zegt ook Engels en Frans te gebruiken, 4,9% geeft aan altijd Frans te gebruiken, 4,4% gebruikt Nederlands en Turks, 3,6% gebruikt altijd Engels, 3,1% zegt ook Spaans te gebruiken, 2,7% combineert Nederlands, Duits en Engels, 2,7% gebruikt ook Engels, Frans en Spaans en 2,2% gebruikt ook Duits. In vergelijking met de nulmeting hebben er zich geen significante ontwikkelingen voorgedaan.

Ook bij de Brusselse resultaten is de foutenmarge aan de hoge kant (nl. 12,0%). Het lijkt ons daarom niet zinvol de resultaten verder te bespreken.

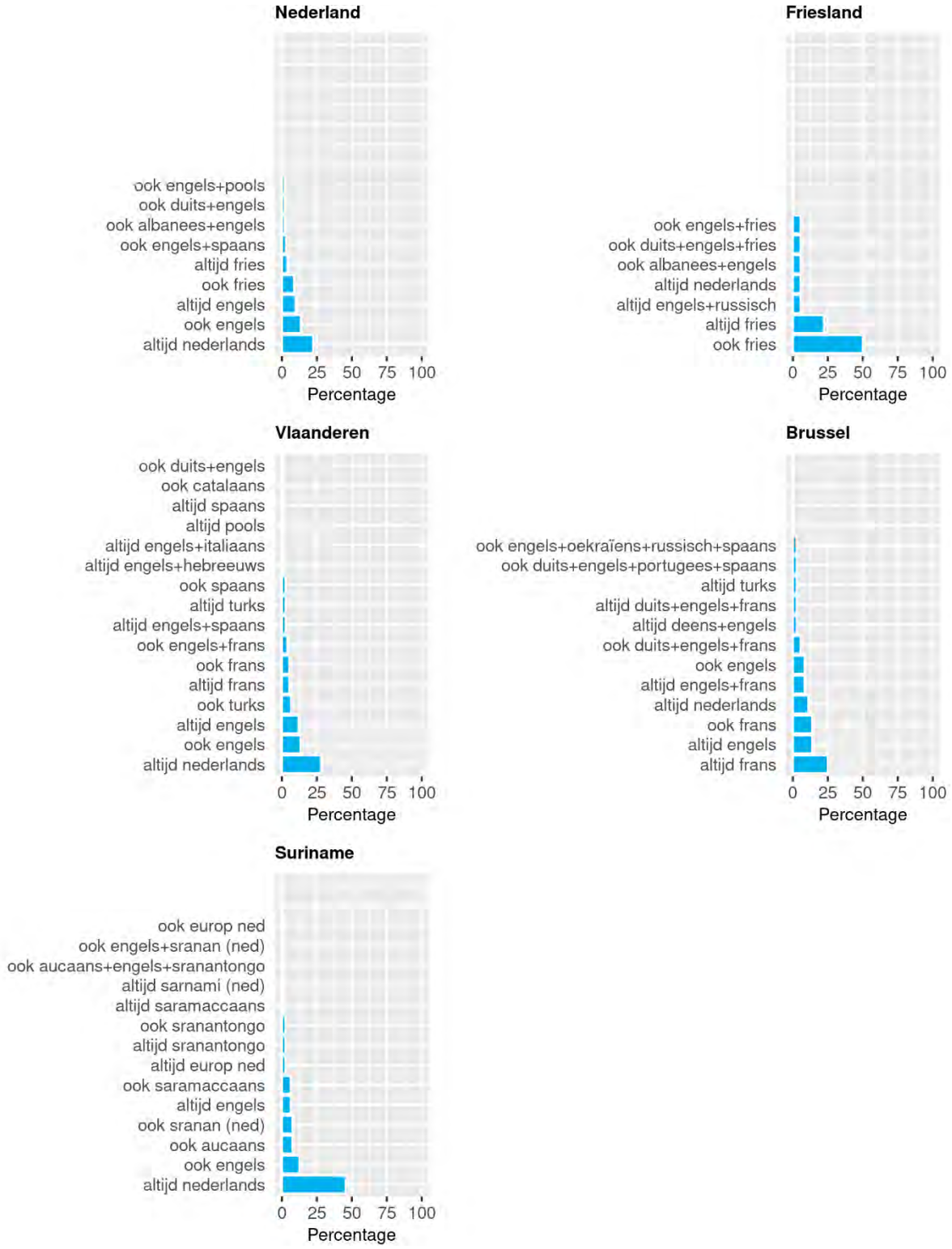
Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 7,1%) geeft 49,2% aan altijd Nederlands te gebruiken op Facebook, 15,5% gebruikt Nederlands en Engels, 8,3% gebruikt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 6,7% gebruikt ook Sranantongo, 6,2% geeft aan Nederlands en Aucaans te gebruiken, 4,7% gebruikt ook Saramaccaans en 1,6% gebruikt altijd Sranantongo. In vergelijking met 2018 wordt er minder voor altijd Nederlands gekozen op Facebook, gezien de afname van 61,6% naar 49,2% (*).

Figuur 289. Op Facebook gebruik ik... - niet-moedertaalsprekers

Taalkeuzes van niet-moedertaalsprekers op Twitter

Figuur 290 laat zien welke talen niet-moedertaalsprekers van het Nederlands gebruiken op Twitter. Aangezien er onder de niet-moedertaalsprekers blijkbaar relatief weinig Twitteraars zijn, liggen de foutenmarges erg hoog, namelijk 9,7% voor Nederland, 23,1% voor Friesland, 11,3% voor Vlaanderen, 16,3% voor Brussel en 11,0% voor Suriname. Gezien deze hoge foutenmarges lijkt het ons niet zinvol om op de resultaten in te gaan.

Figuur 290. Op Twitter gebruik ik... - niet-moedertaalsprekers

Taalkeuzes van niet-moedertaalsprekers op WhatsApp/Telegram/Signal

Figuur 291 laat zien welke talen niet-moedertaalsprekers van het Nederlands gebruiken op WhatsApp/Telegram/Signal. In Nederland (foutenmarge 5,7%) zegt 15,9% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands te gebruiken, 12,9% gebruikt Nederlands en Engels, 8,5% gebruikt Nederlands en Fries, 6,8% gebruikt ook Engels en Russisch, 4,4% zegt ook Engels en Spaans te gebruiken, 3,7% geeft aan Nederlands en Russisch te gebruiken, 2,0% gebruikt ook Engels en Hongaars en 2,0% gebruikt ook Engels en Pools. Ten opzichte van de nulmeting is er een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands van 33,9% naar 15,9% (***), alsook een afname in de keuze voor Nederlands en Fries van 17,4% naar 8,5% (**).

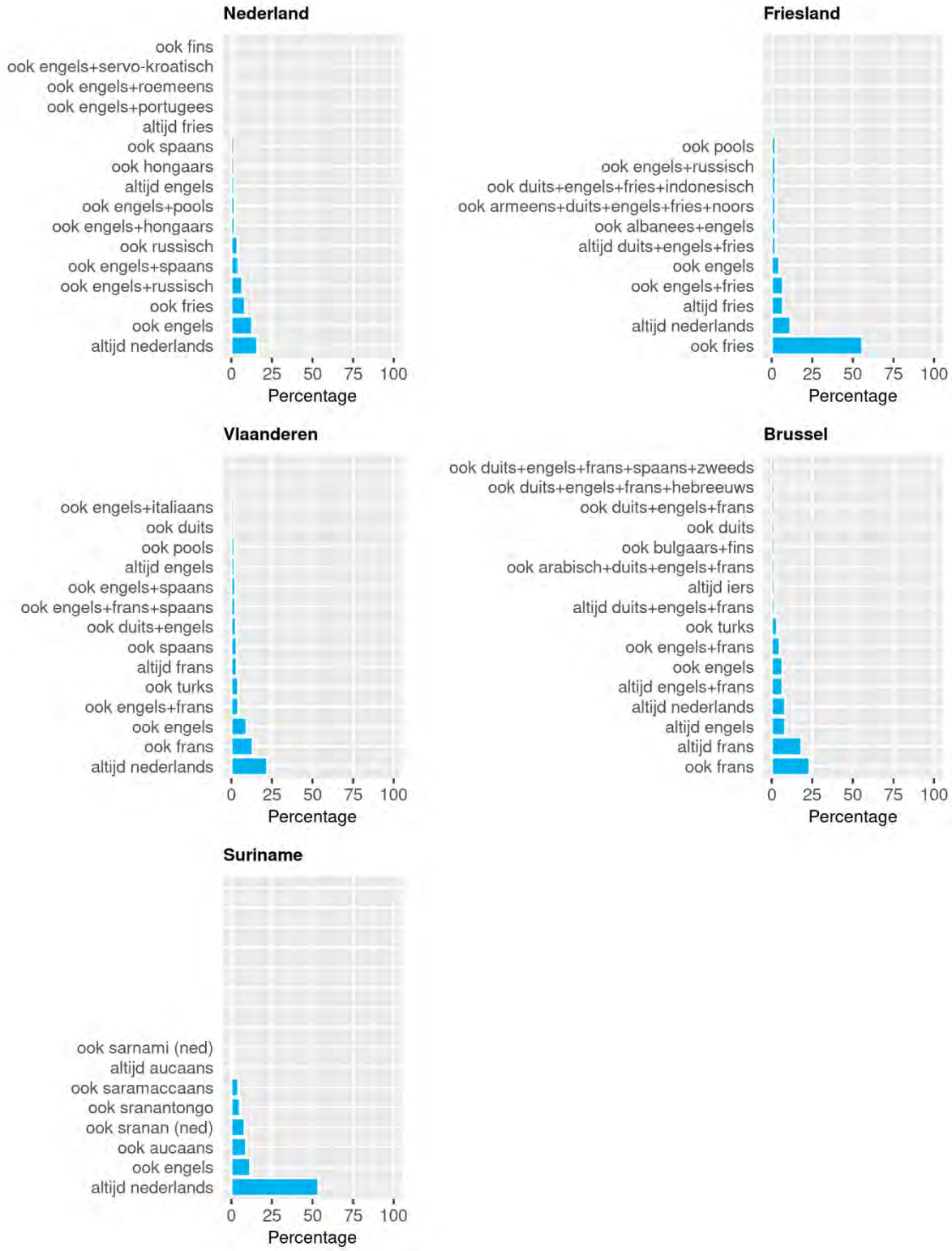
Voor de Friese gegevens ligt de foutenmarge te hoog (nl. 14,9%) om betrouwbare uitspraken te doen.

In Vlaanderen (foutenmarge 6,7%) gebruikt 22,1% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands op WhatsApp/Telegram/Signal, 13,1% gebruikt Nederlands en Frans, 9,4% combineert Nederlands en Engels, 4,2% zegt ook Engels en Frans te gebruiken, 4,2% gebruikt Nederlands en Turks, 3,3% geeft aan altijd Frans te gebruiken, 3,3% gebruikt ook Spaans, 2,8% gebruikt ook Duits en Engels, 2,3% zegt ook Engels, Frans en Spaans te gebruiken en 2,3% gebruikt Nederlands, Engels en Spaans. In vergelijking met 2016 wordt er aanzienlijk minder Nederlands en Turks gebruikt, namelijk een afname van 13,0% naar 4,2% (*).

Ook voor Brussel ligt de foutenmarge te hoog (nl. 12,6%) voor een betrouwbare bespreking van de resultaten.

In Suriname ten slotte (foutenmarge 6,4%) zegt 53,6% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands te gebruiken op WhatsApp, 11,6% gebruikt Nederlands en Engels, 9,0% gebruikt ook Aucaans, 8,2% zegt ook Nederlands vermengd met Sranantongo te gebruiken, 5,2% gebruikt Nederlands en Sranantongo, 4,3% gebruikt ook Saramaccaans, 1,3% zegt altijd Aucaans te gebruiken en 1,3% gebruikt ook Sarnami vermengd met Nederlands. Ten opzichte van 2018 is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 63,6% naar 53,6% (*), maar een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 1,2% naar 9,0% (***)[320], alsook in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 0,6% naar 4,3% (*).

[320] Deze toename hangt waarschijnlijk deels samen met het feit dat er in 2020 meer mensen uit die taalgemeenschap hebben deelgenomen.

Figuur 291. Op WhatsApp/Telegram/Signal gebruik ik… - niet-moedertaalsprekers

Taalkeuzes van niet-moedertaalsprekers in sms'jes

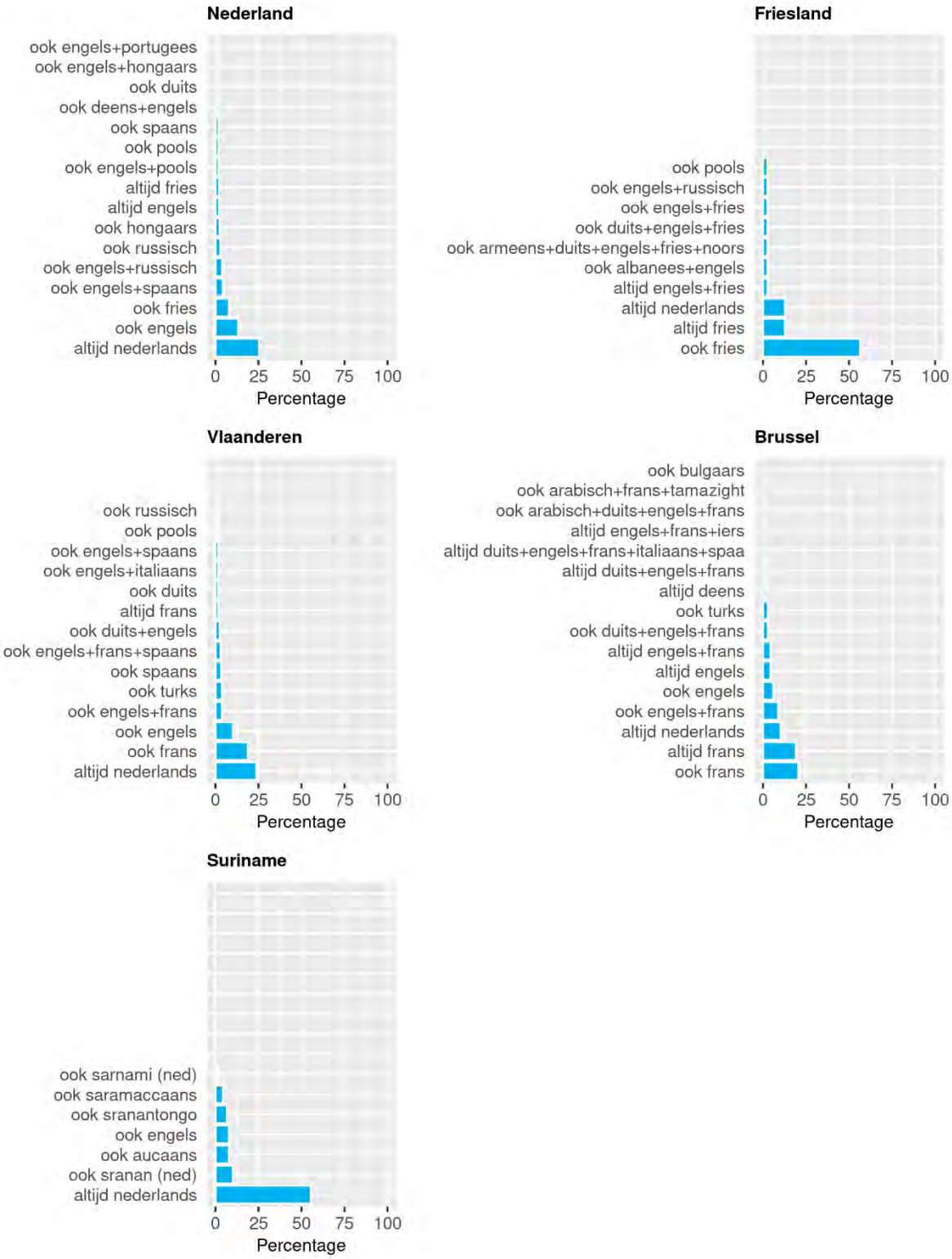
In figuur 292 worden de taalkeuzes voorgesteld die de niet-moedertaalsprekers maken bij het versturen van sms'jes. In Nederland (foutenmarge 5,9%) geeft 25,4% van de niet-moedertaalsprekers aan altijd Nederlands te gebruiken in sms'jes, 13,2% gebruikt Nederlands en Engels, 7,9% combineert Nederlands met Fries, 4,3% gebruikt ook Engels en Spaans, 3,9% zegt ook Engels en Russisch te gebruiken, 2,9% combineert Nederlands met Russisch, 2,5% gebruikt ook Hongaars, 2,1% zegt altijd Engels te gebruiken, 2,1% gebruikt altijd Fries, 1,8% gebruikt ook Engels en Pools, 1,8% gebruikt Nederlands en Pools en 1,8% gebruikt Nederlands en Spaans. Ten opzichte van de nulmeting wordt er minder uitsluitend Nederlands gebruikt, namelijk een afname van 36,9% naar 25,4% (*) en er wordt ook minder Nederlands en Fries gebruikt, namelijk van 19,2% naar 7,9% (***).

Voor de Friese resultaten is de foutenmarge te hoog (nl. 15,7%) om betrouwbare uitspraken te doen.

In Vlaanderen (foutenmarge 6,4%) gebruikt 23,9% van de niet-moedertaalsprekers altijd Nederlands in sms'jes, 18,8% gebruikt Nederlands en Frans, 10,3% gebruikt ook Engels, 3,8% combineert Nederlands, Engels en Frans, 3,8% gebruikt Nederlands en Turks, 3,4% gebruikt ook Spaans, 3,0% gebruikt ook Engels, Frans en Spaans, 2,6% zegt ook Duits en Engels te gebruiken, 1,7% geeft aan altijd Frans te gebruiken, 1,7% gebruikt ook Duits, 1,7% gebruikt Nederlands, Engels en Italiaans en 1,7% gebruikt ook Engels en Spaans. In vergelijking met 2016 wordt er minder Nederlands en Turks gebruikt, namelijk een afname van 11,0% naar 3,8% (*).

Ook voor Brussel is de foutenmarge te hoog (nl. 11,9%) om van zinvolle resultaten te kunnen spreken.

In Suriname (foutenmarge 6,5%) geeft 55,5% van de niet-moedertaalsprekers aan altijd Nederlands te gebruiken in sms'jes, 10,1% gebruikt ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 7,9% gebruikt Nederlands en Aucaans, 7,9% gebruikt ook Engels, 6,6% zegt ook Sranantongo te gebruiken, 4,4% combineert Nederlands met Saramaccaans en 1,3% gebruikt Nederlands en Sarnami vermengd met Nederlands. Ten opzichte van 2018 is er een significante afname in de keuze voor altijd Nederlands van 67,4% naar 55,5% (**), maar is er een toename in de keuze voor Nederlands en Aucaans van 1,1% naar 7,9% (***), alsook in de keuze voor Nederlands en Saramaccaans van 1,1% naar 4,4% (*).

Figuur 292. Sms'jes stuur ik (ook) in het ... - niet-moedertaalsprekers

Samengevat: Wat de taalkeuzes van niet-moedertaalsprekers op sociale media betreft, zien we de volgende grote tendensen. In Nederland wordt er ten opzichte van de nulmeting minder voor Nederlands en Engels en ook minder voor Nederlands en Fries gekozen op Facebook, WhatsApp/Telegram/Signal en sms. In Vlaanderen is er een afname van de combinatie Nederlands en Turks voor WhatsApp/Telegram/Signal en sms. Een opvallend resultaat is de afname in de keuze voor altijd Nederlands bij de Surinaamse niet-moedertaalsprekers op Facebook, WhatsApp/Telegram/Signal en sms. Bij de Surinaamse panelleden in het algemeen was er immers sprake van een toename in de keuze voor altijd Nederlands. In vergelijking met twee jaar geleden, wordt door de Surinaamse niet-moedertaalsprekers Nederlands nu vaker gecombineerd met Aucaans en Saramaccaans op Facebook, WhatsAppp en sms.[321]

De observatie dat sociale media een forum vormen voor het gebruik van minder courante talen (Van Oostendorp 2012 en 2013) wordt in onze bevindingen bevestigd, met name voor de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands. Zo worden door de Nederlandse niet-moedertaalsprekers naast de courante talen Nederlands, Engels, Fries, Duits en Spaans ook nog Russisch, Hongaars, Pools, Portugees, Fins en Servo-Kroatisch genoemd. Bij de Friese niet-moedertaalsprekers komen naast de courante talen Nederlands, Fries, Engels en Duits, ook nog Albanees en Russisch voor. De Vlaamse niet-moedertaalsprekers noemen naast de courante talen Nederlands, Frans, Engels, Duits en Spaans onder andere ook nog Turks, Pools en Russisch, terwijl de Brusselse niet-moedertaalsprekers daar Turks en Portugees bijvoegen. Enkel in Suriname zijn er weinig verschillen tussen het voltallige panel en de niet-moedertaalsprekers als het gaat om de verschillende talen die gebruikt worden op sociale media: het meest gangbaar zijn het Nederlands, Engels en het Sranantongo, maar daarnaast worden ook Saramaccaans, Aucaans en Sarnami vaak genoemd.

2.4. Taalkeuze in het hoger onderwijs

In de online enquête werd ook gepeild naar taalkeuzes in het hoger onderwijs. Dat gebeurde op twee manieren: enerzijds met vragen die gericht waren aan ouders met kinderen in het hoger onderwijs, anderzijds met vragen die gericht waren op respondenten die zelf hoger onderwijs volgden. Omdat er bij de vragen gericht aan de ouders maar zeer weinig respons was,[322] bespreken we in dit hoofdstuk enkel de antwoorden van respondenten die zelf hoger onderwijs volgden. Net als bij de nulmeting werd er gepeild naar uiteenlopende aspecten van de taalkeuzes in het hoger onderwijs, zoals de instructietaal, de taal van opdrachten, de communicatie met docenten en studenten binnen en buiten de colleges, de website, etc.

De resultaten uit de online enquête worden ook weer getoetst door middel van een aantal flankerende gegevens; meer specifiek gaat het hierbij om gegevens over de talen die gehanteerd worden in een aantal bachelor- en masteropleidingen zoals gerapporteerd in de studiegidsen van een Nederlandse, een Vlaamse en de Surinaamse universiteit.

In paragraaf 2.4.1 bespreken we achtereenvolgens de resultaten met betrekking tot het hbo/de hogeschool (par. 2.4.1.1) en de resultaten met betrekking tot de universiteit (par. 2.4.1.2). In paragraaf 2.4.2 worden de flankerende gegevens over het universitair onderwijs besproken. We sluiten af met een paragraaf (2.4.3) waarin de attitudes van de panelleden over het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs besproken worden.

[321] We hebben geen Friese en Brusselse resultaten besproken voor de verschillende sociale media afzonderlijk, omdat de foutenmarges erg hoog uitvielen.
[322] Bijvoorbeeld voor de vraag “Met docenten praten mijn kinderen (ook) …” zijn er 52 antwoorden voor Nederland, 6 voor Friesland, 131 voor Vlaanderen, 3 voor Brussel en 19 voor Suriname.

2.4.1. Resultaten van de enquête met betrekking tot de taalkeuzes in het hoger onderwijs

In deze paragraaf bespreken we de taalkeuzes van studenten in het onderwijs in hbo (zoals het in Nederland heet) / hogeschool (de aanduiding die gangbaar is in Vlaanderen en Brussel) en universiteit. Meer bepaald gaat het daarbij om de taalkeuzes in verschillende situaties die betrekking hebben op hun studie, zoals bijvoorbeeld de talen die ze spreken met medestudenten en met docenten, de talen waarin vakken gegeven worden, de talen die ze gebruiken als ze papers schrijven, etc.

Omdat er relatief weinig nog studerende panelleden deelnamen aan de online enquête, zijn er een aantal consequenties voor de resultaten. Net als in 2016 en 2018 waren er ook tijdens de dataverzameling voor deze derde editie van StaatNed in 2020 nauwelijks Brusselse en Friese panelleden die hoger onderwijs volgden.[323] Daarom worden de resultaten voor de beide regio's niet besproken in deze paragraaf. Voor de regio's Nederland, Vlaanderen en Suriname waren er ook relatief weinig deelnemers die studeerden in het hbo/aan de hogeschool. Dit heeft als gevolg dat de resultaten bij de afzonderlijke vragen/situaties foutenmarges hebben van hoger dan 10%. Dit betekent dat de resultaten niet erg representatief zijn. Om toch een beeld te schetsen van de situatie, worden bij deze resultaten absolute aantallen in plaats van percentages gegeven. Voor wat het universitair onderwijs betreft, zijn de foutenmarges voor Nederland en Vlaanderen wel lager dan 10%, maar voor Suriname niet. Ook daar zullen we voor Suriname dus absolute aantallen in plaats van percentages geven.

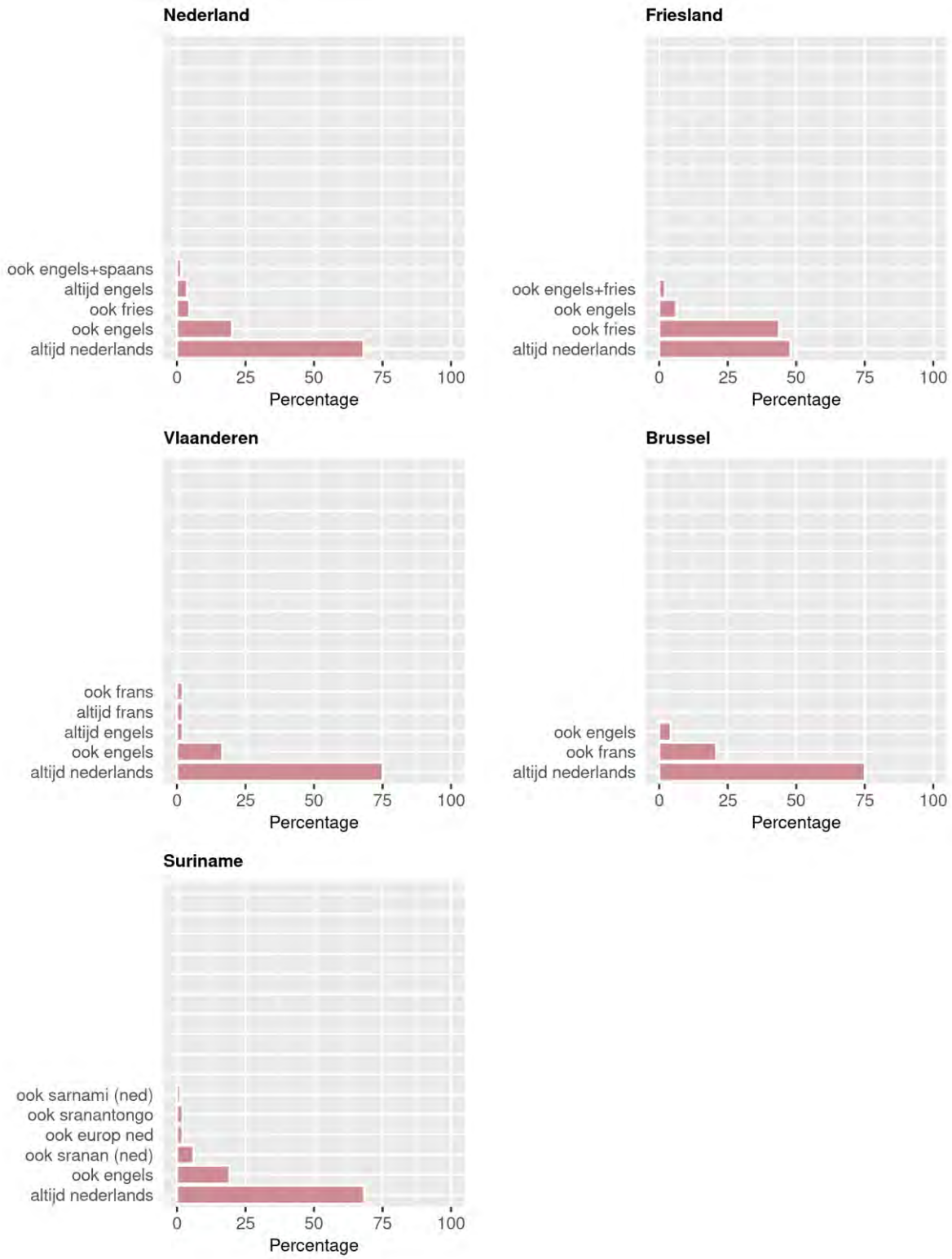
2.4.1.1. HBO/ hogeschool

Figuur 293 geeft weer **welke talen er gebruikt worden in het hbo/aan de hogeschool in het algemeen** (d.w.z. alle situaties tesamen). In Nederland (foutenmarge 4,5%) geeft 68,1% van de betreffende panelleden aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt in het onderwijs, 20,1% verklaart dat er naast Nederlands ook Engels wordt gebruikt, volgens 4,5% wordt er ook Fries gebruikt, volgens 3,6% wordt er altijd Engels gebruikt en 1,5% geeft aan dat er Nederlands, Engels en Spaans wordt gebruikt.
In Friesland (foutenmarge 14,1%)[324] geven 23 van de 48 deelnemers aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt, 21 panelleden geven aan dat er Nederlands en Fries wordt gebruikt, 3 deelnemers zeggen dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt en volgens 1 deelnemer wordt er Nederlands, Engels en Fries gebruikt in het hbo.

In Vlaanderen (foutenmarge 4,7%) geeft 75,1% van de betreffende panelleden aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt aan de hogeschool, 16,6% zegt dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, volgens 2,0% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 2,0% wordt er altijd Frans gebruikt en volgens 2,0% wordt er Nederlands en Frans gebruikt.

In Brussel (foutenmarge 20,0%) geven 18 van de 24 deelnemers aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt, 5 deelnemers zeggen dat er ook Frans wordt gebruikt en volgens 1 deelnemer wordt er ook Engels gebruikt.
In Suriname (foutenmarge 5,2%) zegt 68,3% van de betreffende deelnemers dat er altijd Nederlands wordt gebruikt in het hbo, volgens 19,1% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, volgens 6,0% wordt er ook Nederlands vermengd met Sranantongo gebruikt, 2,0% geeft aan dat er ook Europees Nederlands gebruikt wordt, 2,0% zegt dat Nederlands en Sranantongo worden gecombineerd en volgens 1,1% wordt er ook Sarnami vermengd met Nederlands gebruikt.

[323] Het gaat om aantallen van minder dan 10.
[324] De resultaten van Friesland (en Brussel) worden wel gegeven voor de taalkeuzes in het algemeen, hoewel ook hier de foutenmarges erg hoog zijn.

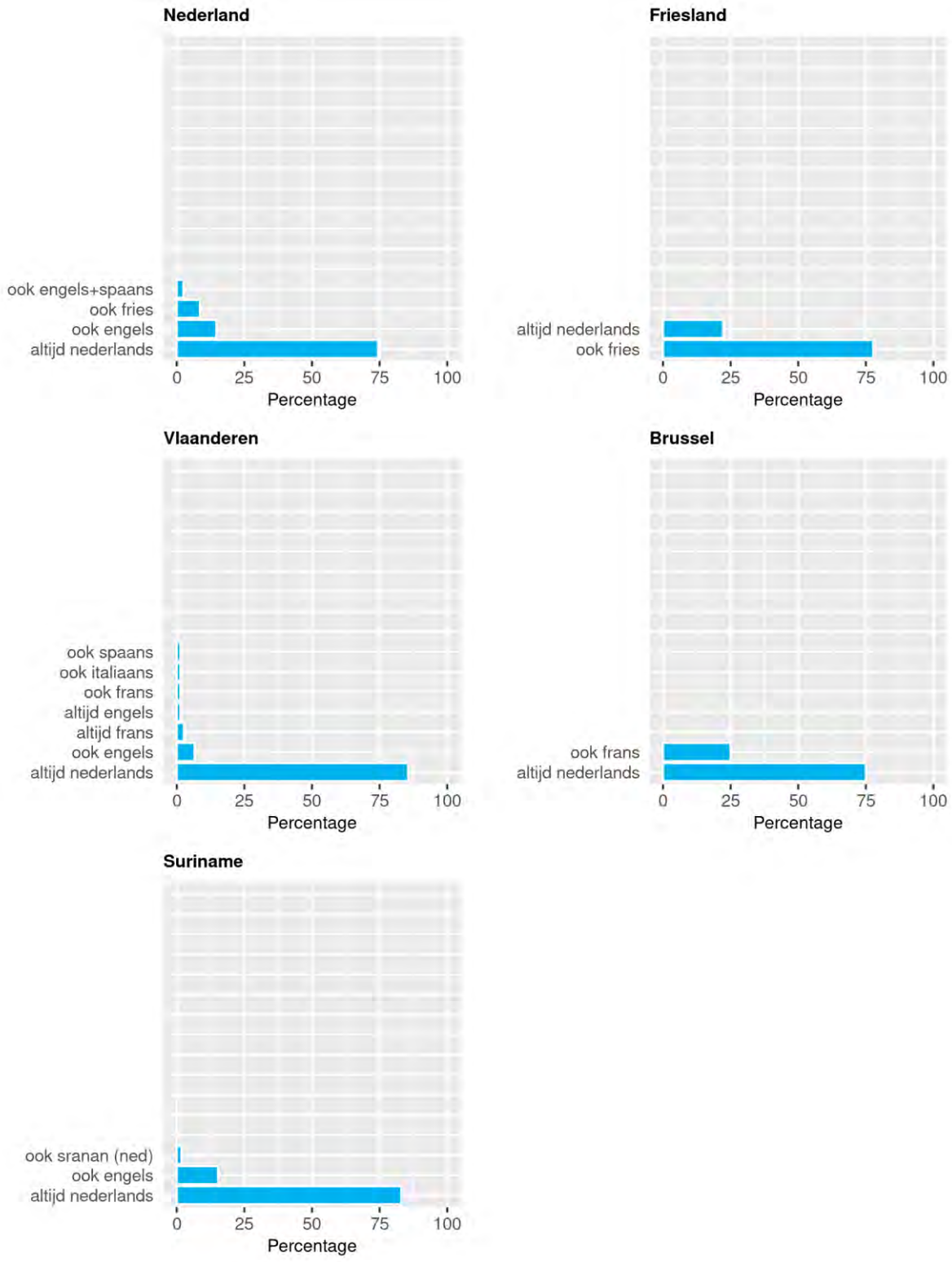

Figuur 293. Welke talen worden er gebruikt in het hbo/aan de hogeschool?

Figuur 294 laat zien **welke talen de betreffende deelnemers in het hbo/aan de hogeschool spreken met docenten**. In Nederland (foutenmarge 10,8%) geven 61 van de 82 deelnemers aan dat ze altijd Nederlands spreken met docenten, 12 deelnemers verklaren dat ze ook Engels spreken, 7 deelnemers spreken ook Fries en 2 panelleden spreken ook Engels en Spaans met docenten. Aangezien de foutenmarges voor alle resultaten die in deze paragraaf besproken worden hoger zijn dan 10, worden de resultaten niet vergeleken met die van vorige metingen.

In Vlaanderen (foutenmarge 11,2%) geven 65 van de 76 panelleden aan altijd Nederlands te spreken met docenten, 5 deelnemers spreken ook Engels en 2 deelnemers spreken altijd Frans.

In Suriname (foutenmarge 12,8%) zeggen 49 van de 59 panelleden altijd Nederlands te spreken met docenten, 9 deelnemers spreken ook Engels en 1 deelnemer spreekt ook Nederlands vermengd met Sranantongo.

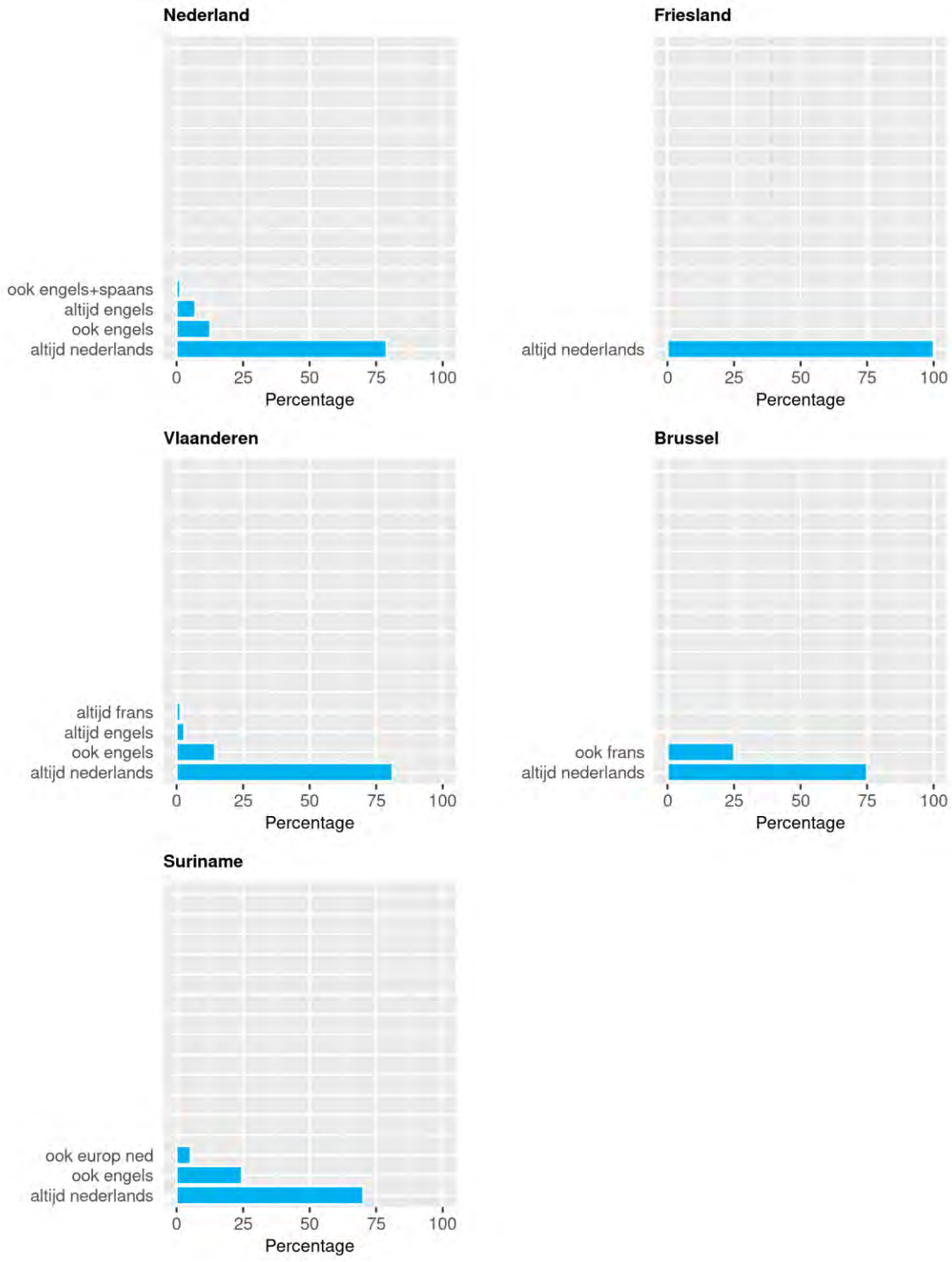

Figuur 294. Met docenten praat ik (ook)... - hbo/hogeschool

Figuur 295 toont **in welke talen niet-taalvakken worden gegeven** volgens het panel. In Nederland (foutenmarge 11,6%) geven 56 van de 71 panelleden aan dat niet-taalvakken altijd in het Nederlands gegeven worden, volgens 9 deelnemers worden deze vakken ook in het Engels gegeven en volgens 5 deelnemers wordt er altijd Engels gebruikt in deze vakken.

In Vlaanderen (foutenmarge 11,8%) zeggen 56 van de 69 deelnemers dat niet-taalvakken altijd in het Nederlands worden gegeven, volgens 10 deelnemers wordt er ook Engels gebruikt en volgens 2 deelnemers wordt er altijd Engels gebruikt.

In Suriname (foutenmarge 13,0%) geven 40 van de 57 panelleden aan dat niet-taalvakken altijd in het Nederlands worden gegeven, volgens 14 deelnemers worden deze vakken ook in het Engels gegeven en volgens 3 deelnemers wordt er ook Europees Nederlands gebruikt.

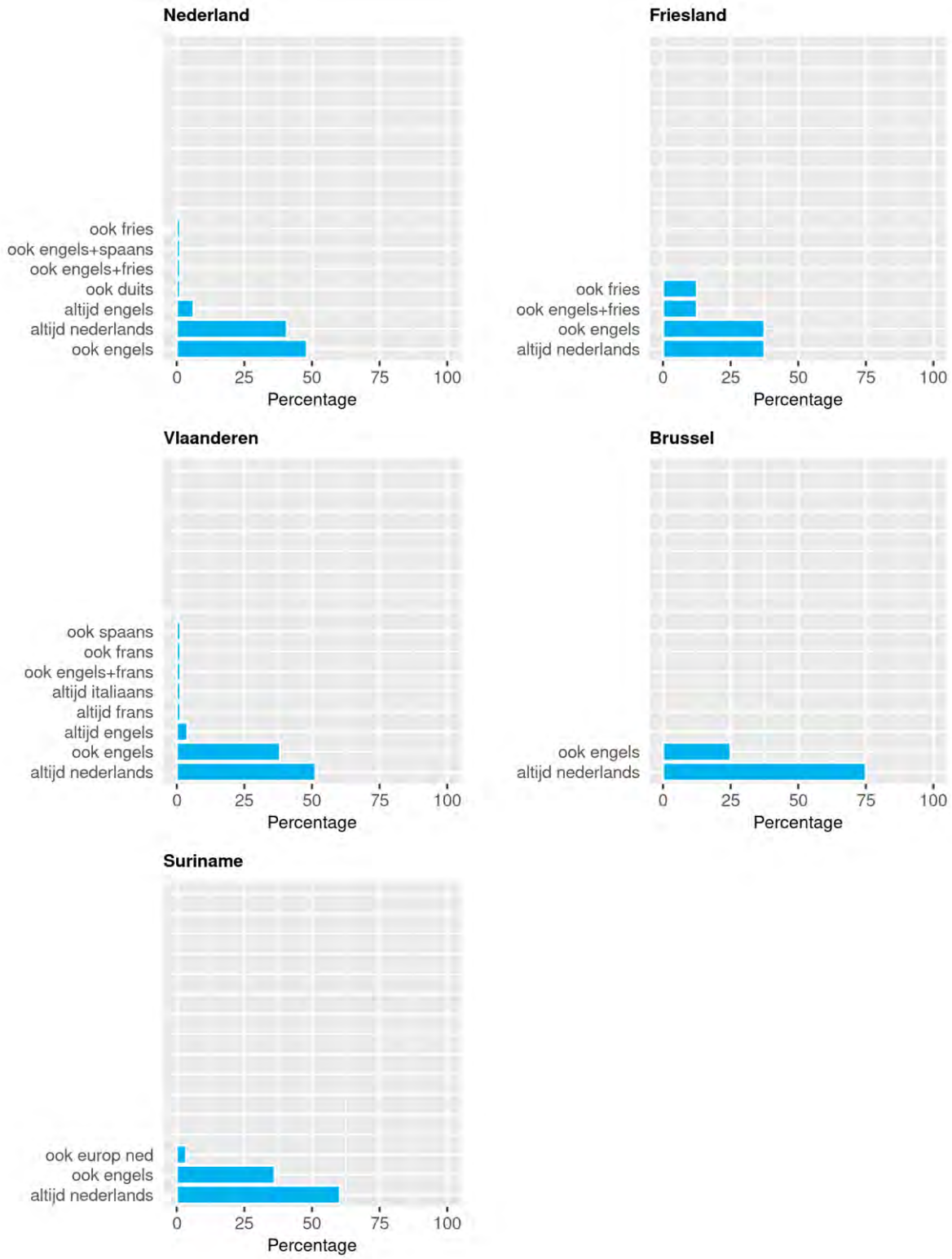

Figuur 295. Mijn docent(en) geeft (geven) niet-taalvakken (ook) in het... - hbo/hogeschool

De **talen van het studiemateriaal** worden weergegeven in figuur 296. In Nederland (foutenmarge 10,9%) geven 39 van de 81 deelnemers aan dat het studiemateriaal in het Nederlands en het Engels is, volgens 33 deelnemers is het materiaal altijd in het Nederlands en volgens 5 deelnemers is het materiaal altijd in het Engels.

In Vlaanderen (foutenmarge 11,2%) zeggen 39 van de 76 deelnemers dat het studiemateriaal altijd in het Nederlands is, 29 deelnemers geven aan dat het materiaal in het Nederlands en het Engels is en volgens 3 deelnemers is het materiaal altijd in het Engels.

In Suriname (foutenmarge 12,9%) geven 35 van de 58 panelleden aan dat het studiemateriaal altijd in het Nederlands is en 21 deelnemers verklaren dat het materiaal ook in het Engels is en volgens 2 deelnemers wordt er ook Europees Nederlands gebruikt.

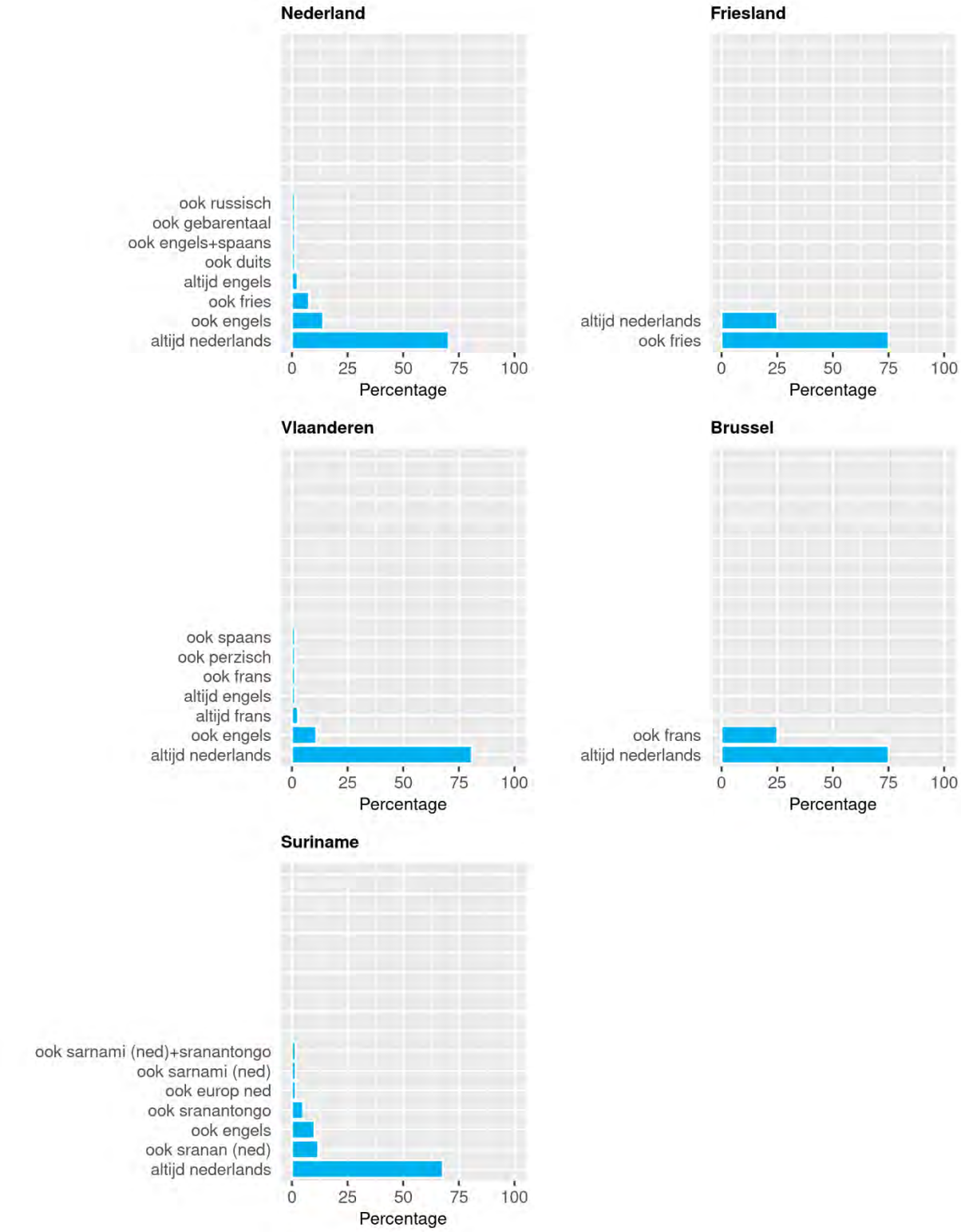

Figuur 296. Studiemateriaal is (ook) in het... - hbo/hogeschool

Figuur 297 laat zien **welke talen de deelnemers in de lessen spreken met hun studiegenoten**. In Nederland (foutenmarge 11,1%) zeggen 55 van de 78 deelnemers altijd Nederlands te spreken met hun studiegenoten in de les, 11 deelnemers spreken ook Engels, 6 deelnemers spreken ook Fries en 2 deelnemers spreken altijd Engels.

In Vlaanderen (foutenmarge 11,5%) spreken 59 van de 73 deelnemers altijd Nederlands met studiegenoten in de les, 8 deelnemers spreken ook Engels en 2 deelnemers spreken altijd Frans.

In Suriname (foutenmarge 12,8%) spreken 40 van de 59 panelleden altijd Nederlands met studiegenoten in de les, 7 deelnemers spreken ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 6 deelnemers spreken ook Engels en 3 deelnemers spreken ook Sranantongo.

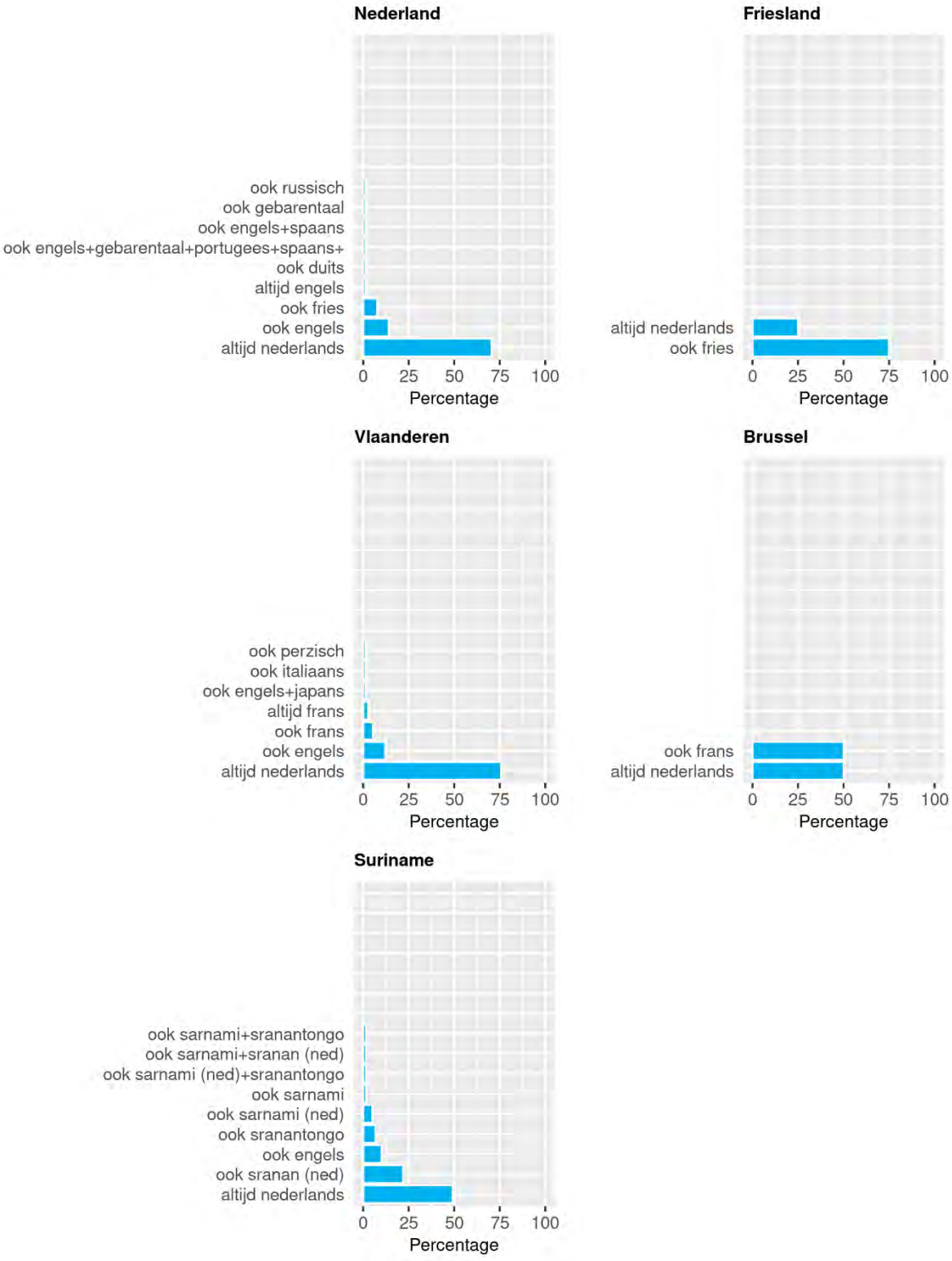

Figuur 297. Met studiegenoten praat ik in de les (ook)... - hbo/hogeschool

Figuur 298 toont **welke talen de deelnemers buiten de lessen spreken met hun studiegenoten**. In Nederland (foutenmarge 11,1%) zeggen 55 van de 78 deelnemers altijd Nederlands te spreken met hun studiegenoten buiten de les, 11 deelnemers spreken ook Engels en 6 deelnemers spreken ook Fries.
In Vlaanderen (foutenmarge 11,4%) spreken 56 van de 74 deelnemers altijd Nederlands met studiegenoten buiten de les, 9 deelnemers spreken ook Engels, 4 panelleden spreken ook Frans en 2 deelnemers spreken altijd Frans.

In Suriname (foutenmarge 12,8%) spreken 29 van de 59 panelleden altijd Nederlands met studiegenoten buiten de les, 13 deelnemers spreken ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 6 deelnemers spreken ook Engels, 4 deelnemers spreken ook Sranantongo en 3 deelnemers spreken ook Sarnami vermengd met Nederlands.

Het is opvallend dat het voor de Nederlandse deelnemers qua taalkeuze vrijwel niet lijkt uit te maken of men een studiegenoot tijdens dan wel buiten de les spreekt, terwijl dat in Vlaanderen meer en in Suriname vrij veel verschil maakt. Buiten de les wordt er in Suriname een stuk meer Nederlands en Sranantongo gesproken dan tijdens de les.

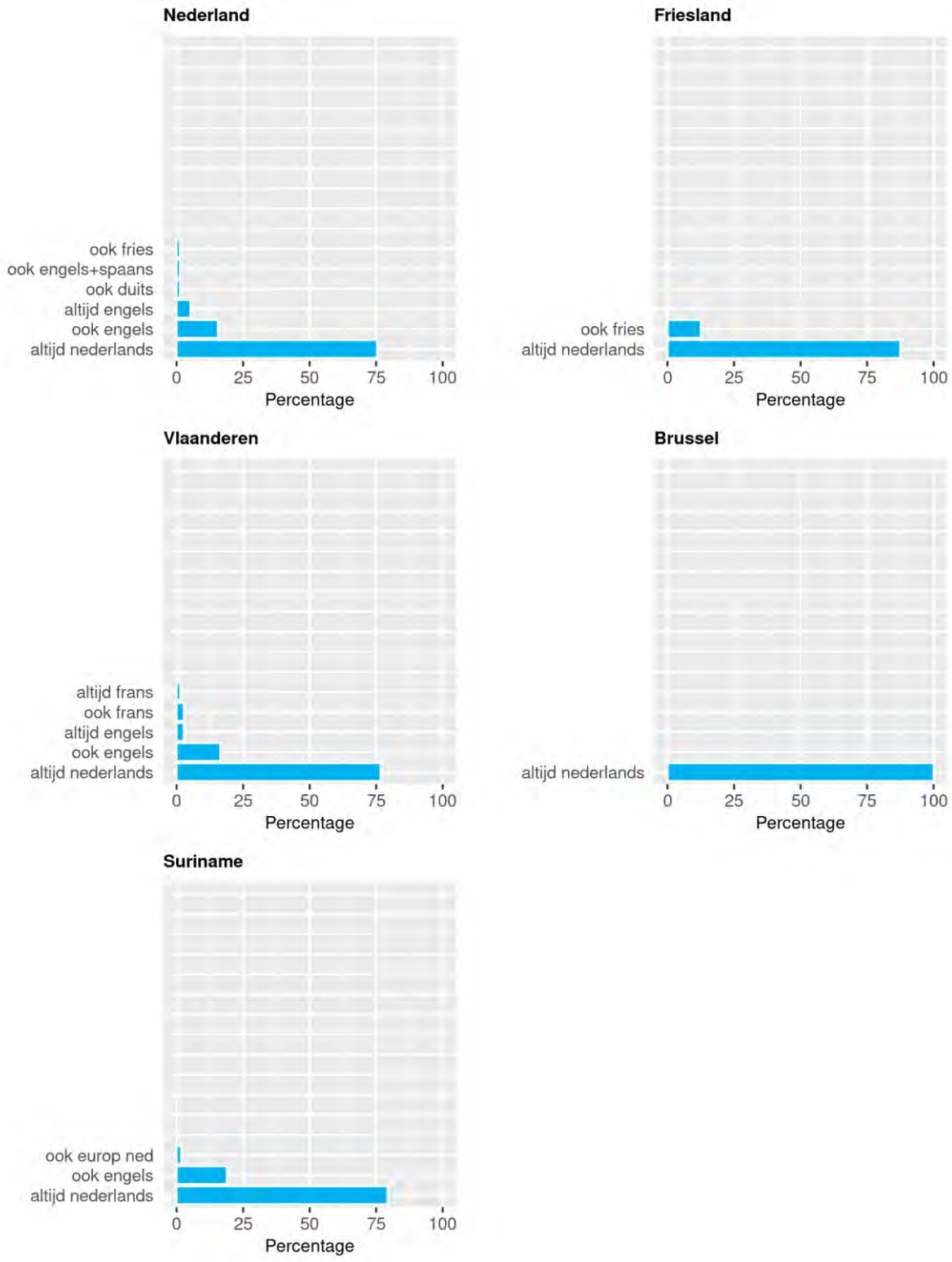

Figuur 298. Met studiegenoten praat ik buiten de les (ook)... - hbo/hogeschool

De **taalkeuzes die gemaakt worden bij het schrijven van papers** worden weergegeven in figuur 299. In Nederland (foutenmarge 11,2%) zeggen 58 van de 77 deelnemers altijd Nederlands te gebruiken in papers, 12 deelnemers gebruiken ook Engels en 4 deelnemers gebruiken altijd Engels.
In Vlaanderen (foutenmarge 11,5%) gebruiken 56 van de 73 deelnemers altijd Nederlands in papers, 12 deelnemers gebruiken ook Engels, 2 panelleden gebruiken altijd Engels en 2 deelnemers gebruiken ook Frans.

In Suriname (foutenmarge 12,9%) gebruiken 46 van de 58 panelleden altijd Nederlands in papers, 11 deelnemers gebruiken ook Engels en 1 deelnemer zegt ook Europees Nederlands te gebruiken.

In Nederland en Suriname worden door de studenten alleen Nederlands en Engels gebruikt voor schriftelijke opdrachten. In Vlaanderen is het – op een klein aandeel 'ook Frans' na – niet anders.

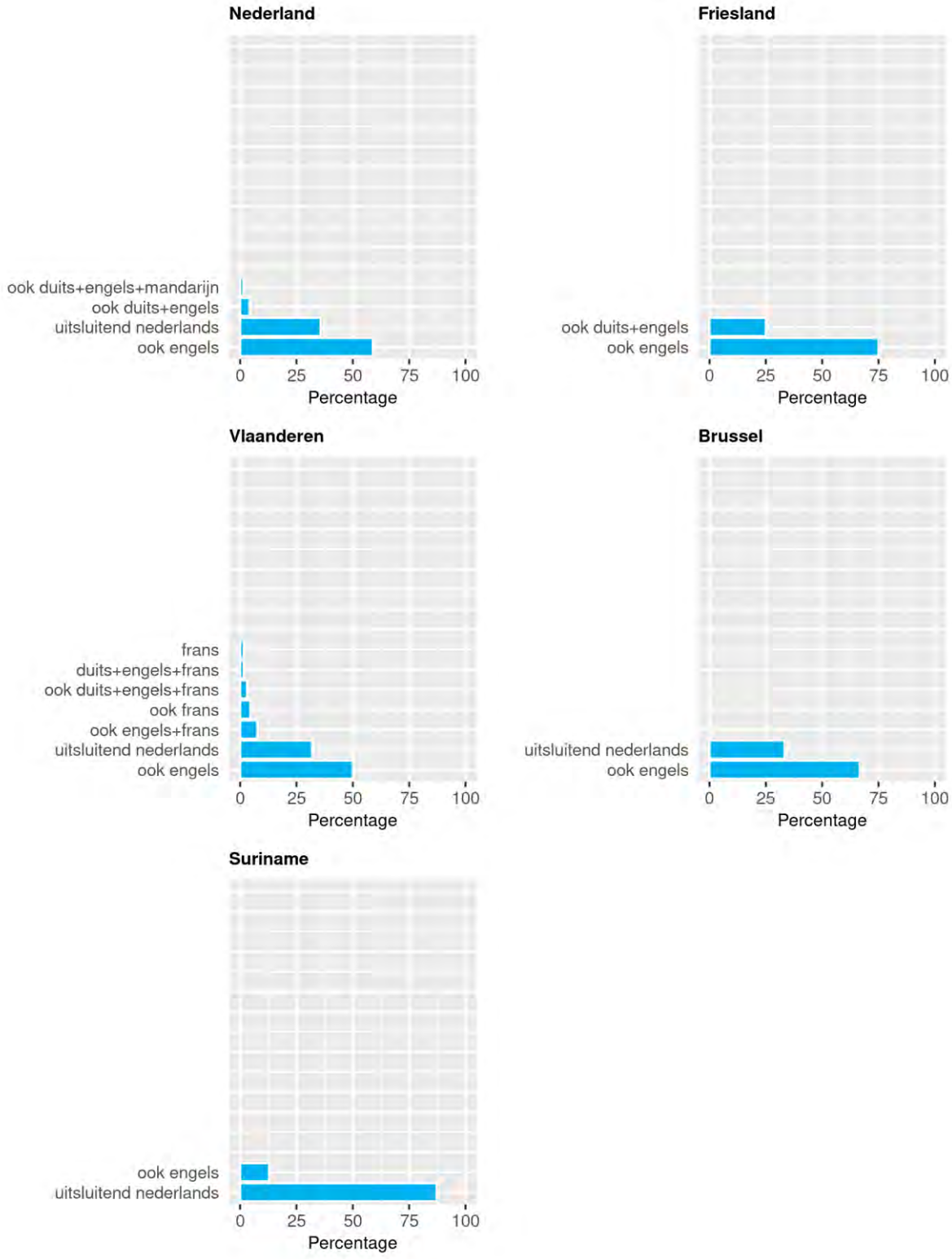

Figuur 299. Papers schrijf ik (ook) in het... - hbo/hogeschool

Ten slotte werd ook gevraagd **in welke taal/talen de hogeschool zich presenteert via de website** (figuur 300). In Nederland (foutenmarge 11,5%) verklaren 43 van de 73 deelnemers dat er ook Engels gebruikt wordt op de website, volgens 26 deelnemers wordt er uitsluitend Nederlands gebruikt en 3 deelnemers geven aan dat er naast Nederlands ook Duits en Engels gebruikt wordt.

In Vlaanderen (foutenmarge 12,1%) verklaren 33 van de 66 panelleden dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt op de website, volgens 21 deelnemers wordt er uitsluitend Nederlands gebruikt, 5 deelnemers geven aan dat er ook Engels en Frans wordt gebruikt en 3 deelnemers zeggen dat er ook Frans wordt gebruikt.

In Suriname (foutenmarge 15,7%) geven 34 van de 39 deelnemers aan dat er uitsluitend Nederlands wordt gebruikt op de website en volgens 5 deelnemers wordt er ook Engels gebruikt.

Figuur 300. De website van de school is (ook) in het...

We kunnen **besluiten** dat de voertaal in het hbo/ aan de hogeschool in Nederland, Vlaanderen en Suriname overwegend Nederlands is. Voor alle regio's wordt er ook aangegeven dat Nederlands met Engels gecombineerd wordt (ongeveer 16 – 20%). Verder speelt in Nederland ook het Fries nog een kleine rol, in Vlaanderen het Frans en in Suriname het Sranantongo, maar dan telkens beperkt tot de mondelinge communicatie met vooral studiegenoten.[325]

2.4.1.2. Universiteit

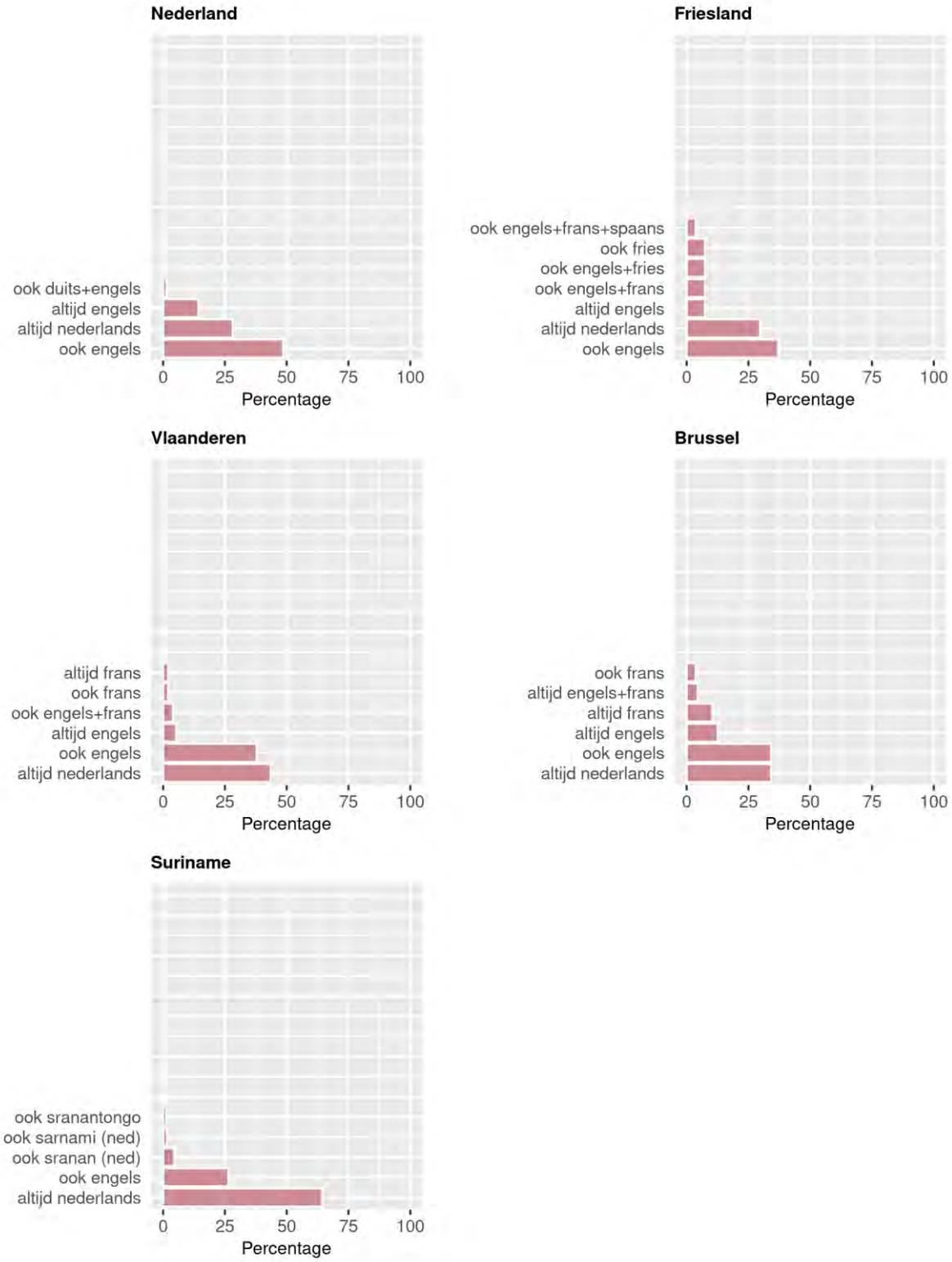
Figuur 301 toont de **taalkeuzes van studenten aan de universiteit in het algemeen**. In Nederland (foutenmarge 3,3%) geeft 48,5% van de betreffende panelleden aan dat er naast Nederlands ook Engels wordt gebruikt in het onderwijs, 28,1% verklaart dat er altijd Nederlands wordt gebruikt, volgens 14,3% wordt er altijd Engels gebruikt en 1,3% geeft aan dat er Nederlands, Duits en Engels wordt gebruikt.

In Friesland (foutenmarge 18,9%) geven 10 van de 27 deelnemers aan dat er naast Nederlands ook Engels wordt gebruikt aan de universiteit en 8 panelleden geven aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt.

In Vlaanderen (foutenmarge 2,7%) geeft 43,5% van de betreffende panelleden aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt aan de universiteit, 37,8% zegt dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, volgens 5,3% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 3,9% wordt er ook Engels en Frans gebruikt, volgens 2,1% wordt er Nederlands en Frans gebruikt en 1,9% verklaart dat er altijd Frans wordt gebruikt aan de universiteit.
In Brussel (foutenmarge 8,4%) geeft 34,1% aan dat er altijd Nederlands wordt gebruikt, eveneens 34,1% van de respondenten die aan een universiteit studeren zegt dat er ook Engels wordt gebruikt, volgens 12,6% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 10,4% wordt er altijd Frans gebruikt, 4,4% zegt dat er altijd Engels en Frans wordt gebruikt en 3,7% verklaart dat er Nederlands en Frans wordt gebruikt.

In Suriname (foutenmarge 4,9%) zegt 64,3% van de betreffende deelnemers dat er altijd Nederlands wordt gebruikt aan de universiteit, volgens 26,4% wordt er Nederlands en Engels gebruikt, volgens 4,5% wordt er ook Nederlands vermengd met Sranantongo gebruikt, 1,5% geeft aan dat er ook Sarnami vermengd met Nederlands wordt gebruikt en 1,3% zegt dat er ook Sranantongo wordt gebruikt.

[325] In Vlaanderen wordt verder nog de keuze van (ook) Frans opgegeven met betrekking tot het schrijven van papers en de website van de universiteit.

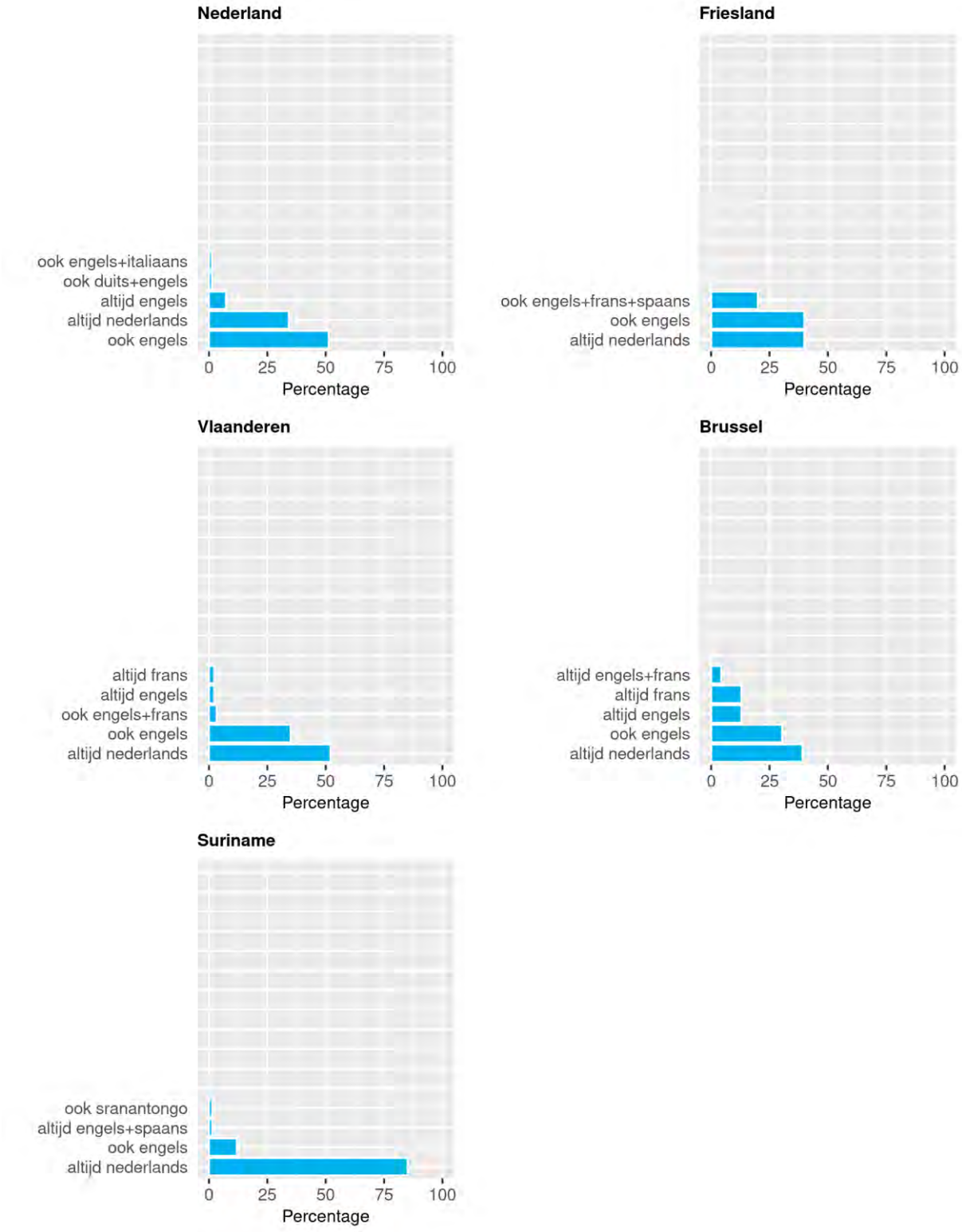

Figuur 301. Welke talen worden er gebruikt in het universitair onderwijs?

Figuur 302 laat zien **welke talen de betreffende deelnemers aan de universiteit spreken met docenten**. In Nederland (foutenmarge 7,9%) verklaart 51,3% Nederlands en Engels te spreken met docenten, 34,2% spreekt altijd Nederlands, 7,2% spreekt altijd Engels, 1,3% spreekt ook Duits en Engels en 1,3% spreekt ook Engels en Italiaans. Ten opzichte van de nulmeting in 2016 is er één significante ontwikkeling: er wordt nu meer voor altijd Engels gekozen in de mondelinge communicatie met docenten, er is namelijk sprake van een toename van 1,4% naar 7,2% (*).

In Vlaanderen (foutenmarge 6,7%) geeft 52,1% van de panelleden aan altijd Nederlands te spreken met docenten, 35,0% spreekt ook Engels, 3,2% spreekt ook Engels en Frans, 2,3% spreekt altijd Engels en 2,3% spreekt altijd Frans. Er doen zich twee significante verschuivingen voor ten opzichte van 2016: er is een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 68,9% naar 52,1% (***) en er is een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 23,8% naar 35,0% (**).

In Suriname (foutenmarge 12,0%) zeggen 57 van de 67 panelleden altijd Nederlands te spreken met docenten, 8 deelnemers spreken ook Engels, 1 deelnemer spreekt altijd Engels en Spaans en 1 deelnemer spreekt ook Sranantongo. Gezien de hoge foutenmarge is het niet zinvol om deze resultaten met de vorige meting te vergelijken.

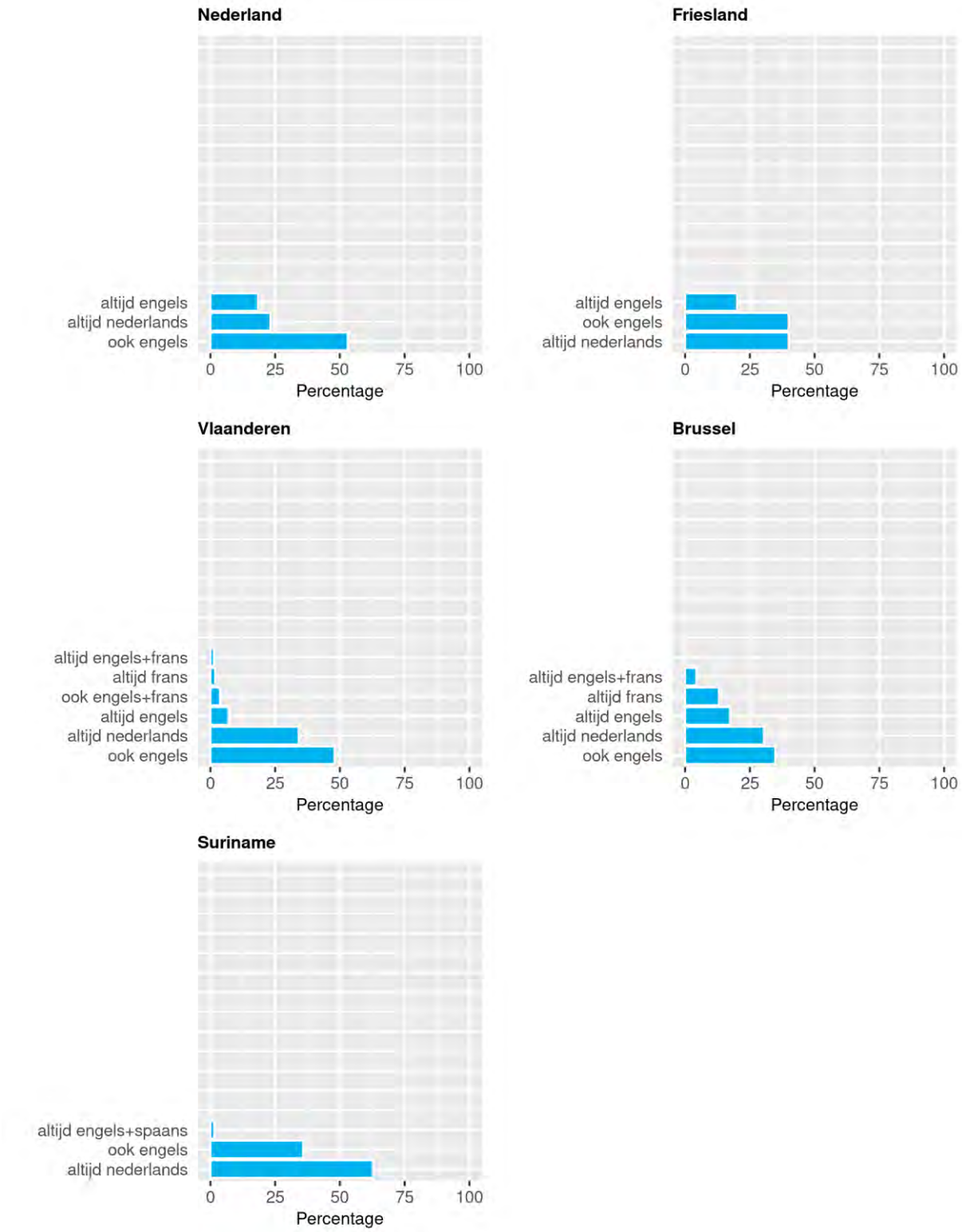

Figuur 302. Met docenten praat ik (ook)... - universiteit

Figuur 303 toont **in welke talen niet-taalvakken worden gegeven aan de universiteit**. In Nederland (foutenmarge 8,1%) geeft 53,1% van de panelleden aan dat niet-taalvakken behalve in het Nederlands ook in het Engels gegeven worden, 23,1% zegt dat deze vakken altijd in het Nederlands worden gegeven en volgens 18,4% wordt er altijd Engels gebruikt. Ten opzichte van 2016 is er een significante toename in de keuze voor altijd Engels, van 10,4% naar 18,4% (*). 71,5% van de betreffende Nederlandse deelnemers krijgt dus tegenwoordig het onderwijs in niet-taalvakken ook of alleen maar in het Engels.

In Vlaanderen (foutenmarge 6,7%) zegt 47,9% van de deelnemers dat niet-taalvakken ook in het Engels worden gegeven, 34,1% verklaart dat deze vakken altijd in het Nederlands worden gegeven, volgens 6,9% wordt er altijd Engels gebruikt, volgens 3,7% wordt er ook Engels en Frans gebruikt, 1,8% geeft aan dat er altijd Frans wordt gebruikt en 1,4% geeft aan dat de vakken altijd in het Engels en het Frans worden gegeven. In vergelijking met de nulmeting is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 51,7% naar 34,1% (***), een toename in de keuze voor altijd Engels van 2,5% naar 6,9% (*) en een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 39,6% naar 47,9% (*). Dus 54.8% van de betreffende Vlaamse deelnemers krijgt tegenwoordig het onderwijs in niet-taalvakken ook of alleen maar in het Engels.

In Suriname (foutenmarge 12,0%) geven 42 van de 67 panelleden aan dat niet-taalvakken altijd in het Nederlands worden gegeven, volgens 24 deelnemers worden deze vakken ook in het Engels gegeven en 1 deelnemers zegt dat er altijd Engels en Spaans gebruikt wordt. Een vergelijking met de nulmeting is hier wederom niet zinvol.

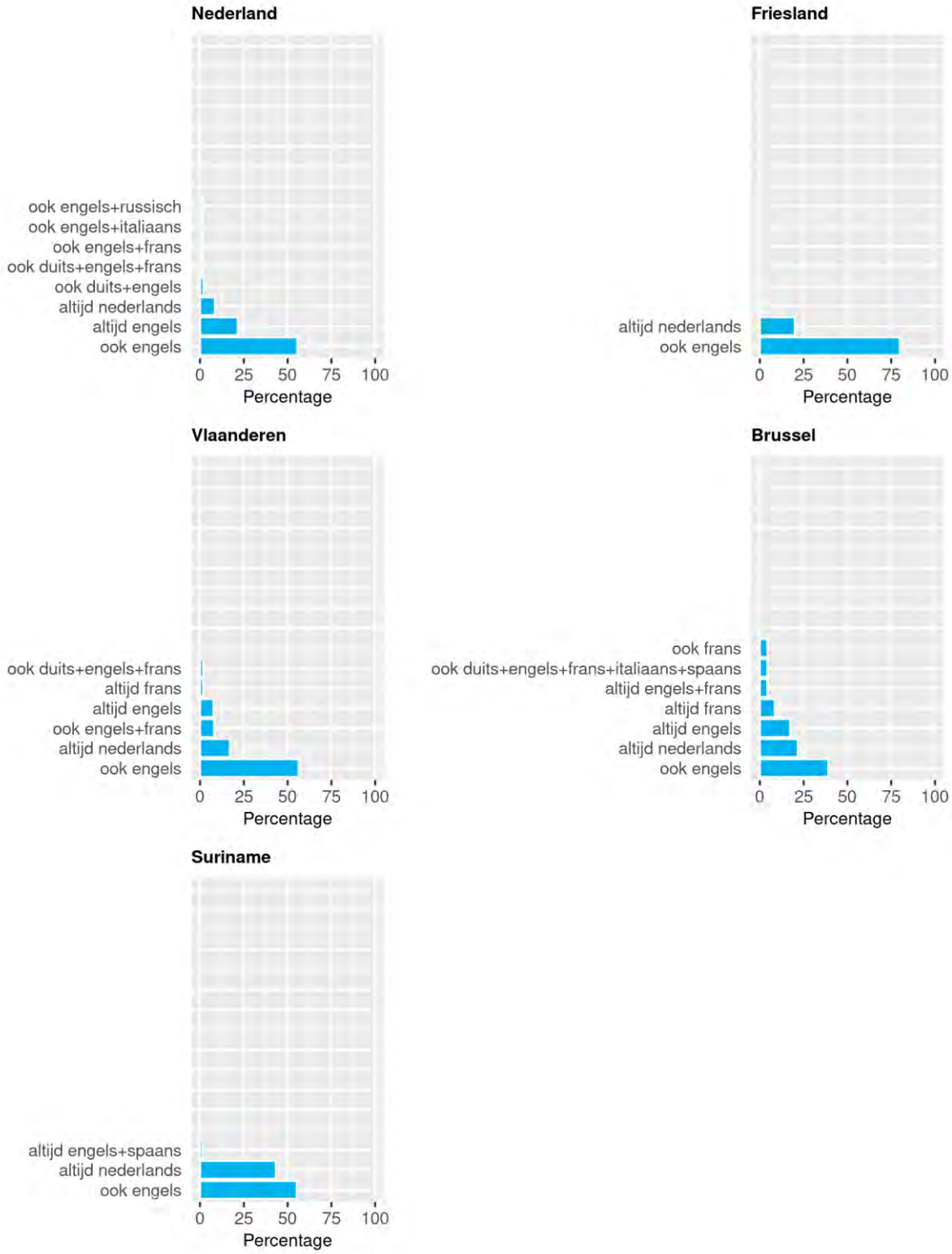

Figuur 303. Docenten geven niet-taalvakken (ook) in het... - universiteit

De **talen van het studiemateriaal** worden weergegeven in figuur 304. In Nederland (foutenmarge 7,9%) geeft 55,6% van de deelnemers aan dat het studiemateriaal in het Nederlands en het Engels is, volgens 21,6% is het materiaal altijd in het Engels, volgens 8,5% is het materiaal altijd in het Nederlands en 2,0% geeft aan dat het materiaal ook in het Duits en het Engels is. In vergelijking met de nulmeting is er een sterke toename in de keuze voor altijd Engels van 12,0% naar 21,6% (*), maar een afname in de keuze voor Nederlands en Engels van 66,9% naar 55,6% (*).

In Vlaanderen (foutenmarge 6,6%) zegt 56,3% van de deelnemers dat het studiemateriaal in het Nederlands en Engels is, volgens 17,1% wordt er altijd Nederlands gebruikt, 8,1% geeft aan dat het materiaal in het Nederlands, Engels en Frans is, 7,7% verklaart dat er altijd Engels wordt gebruikt, 1,8% zegt dat er altijd Frans wordt gebruikt en 1,8% geeft aan dat er Nederlands, Duits, Engels en Frans wordt gebruikt in het studiemateriaal. In vergelijking met de nulmeting is er een significante toename in de keuze voor altijd Engels van 3,7% naar 7,7% (*).

In Suriname (foutenmarge 12,0%) geven 37 van de 67 panelleden aan dat het studiemateriaal in het Nederlands en Engels is, 29 deelnemers verklaren dat het materiaal altijd in het Nederlands is en volgens 1 deelnemer is het studiemateriaal altijd in het Engels en het Spaans.

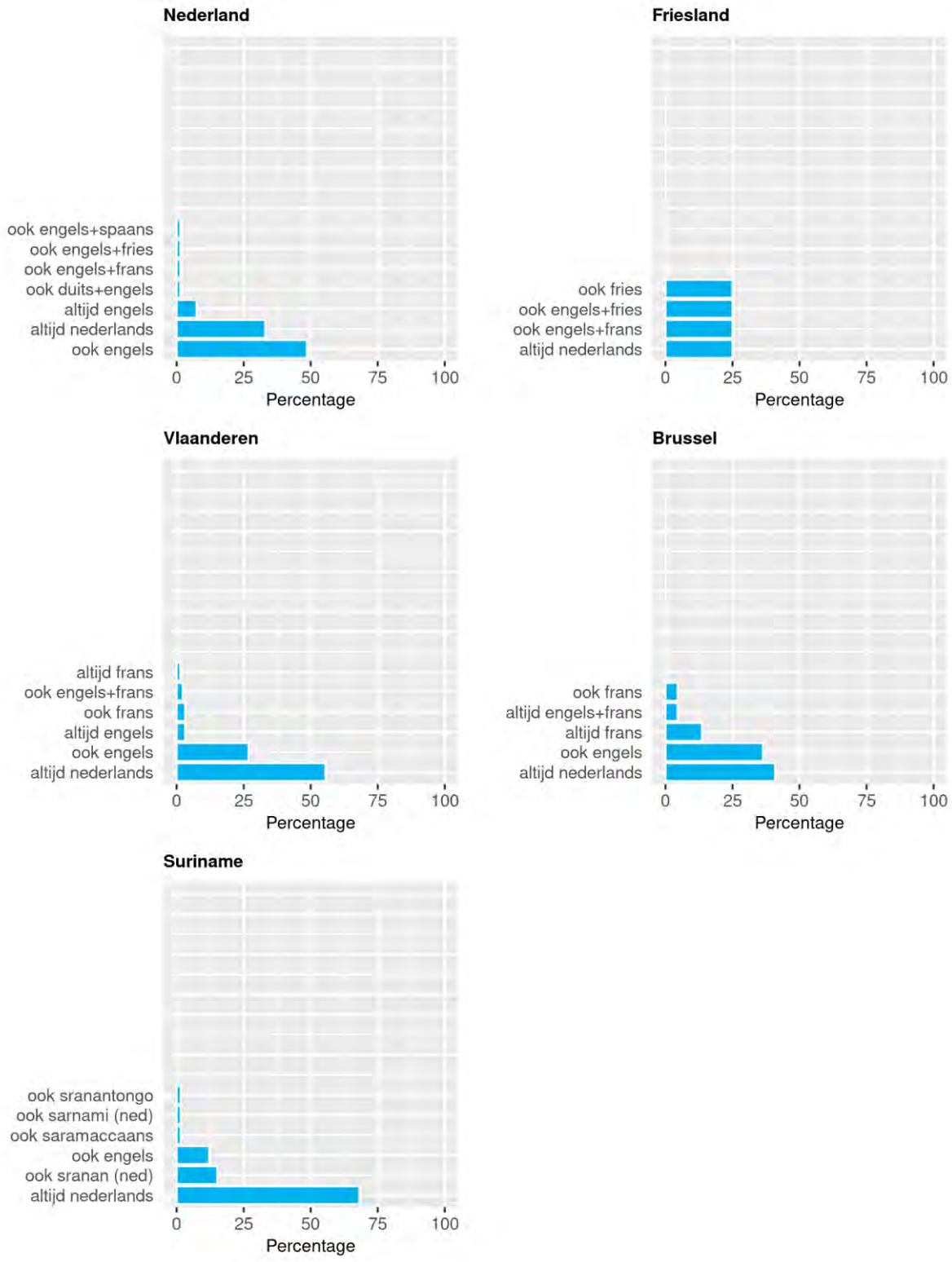
Figuur 304. Studiemateriaal is (ook) in het… - universiteit

Figuur 305 laat zien **welke talen de deelnemers in de colleges spreken met hun studiegenoten**. In Nederland (foutenmarge 8,1%) verklaart 48,6% van de deelnemers naast Nederlands ook Engels te spreken met hun studiegenoten tijdens colleges, 33,1% spreekt altijd Nederlands, 7,4% spreekt altijd Engels, 1,4% zegt ook Duits en Engels te spreken, 1,4% geeft aan ook Engels en Frans te spreken, 1,4% spreekt ook Engels en Fries en ook 1,4% spreekt Nederlands, Engels en Spaans. Ten opzichte van de nulmeting is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 48,6% naar 33,1% (**).

In Vlaanderen (foutenmarge 6,6%) spreekt 55,5% van de deelnemers altijd Nederlands met studiegenoten in colleges, 26,8% spreekt ook Engels, 3,2% zegt altijd Engels te spreken, 3,2% zegt Nederlands en Frans te spreken, 2,3% spreekt ook Engels en Frans en 1,4% spreekt altijd Frans. In vergelijking met 2016 wordt er significant minder altijd Nederlands gepraat, er is een afname van 67,1% naar 55,5% (**).

Het is opvallend dat 55,5% van de Vlaamse studenten altijd Nederlands spreekt met studiegenoten tijdens de les, terwijl dat in Nederland maar 33,1% is. Waarschijnlijk heeft dit te maken met het grotere aantal anderstalige studenten aan Nederlandse universiteiten in vergelijking met Vlaamse universiteiten. Aangezien er een veel ruimer aanbod van Engelstalige opleidingen is in Nederland, trekken de universiteiten er meer anderstalige studenten aan.

In Suriname (foutenmarge 12,1%) spreken 45 van de 66 panelleden altijd Nederlands met studiegenoten in colleges, 10 deelnemers spreken ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 8 deelnemers spreken ook Engels, 1 deelnemer spreekt ook Saramaccaans, 1 deelnemer spreekt ook Nederlands vermengd met Sarnami en 1 deelnemer spreekt ook Sranantongo.

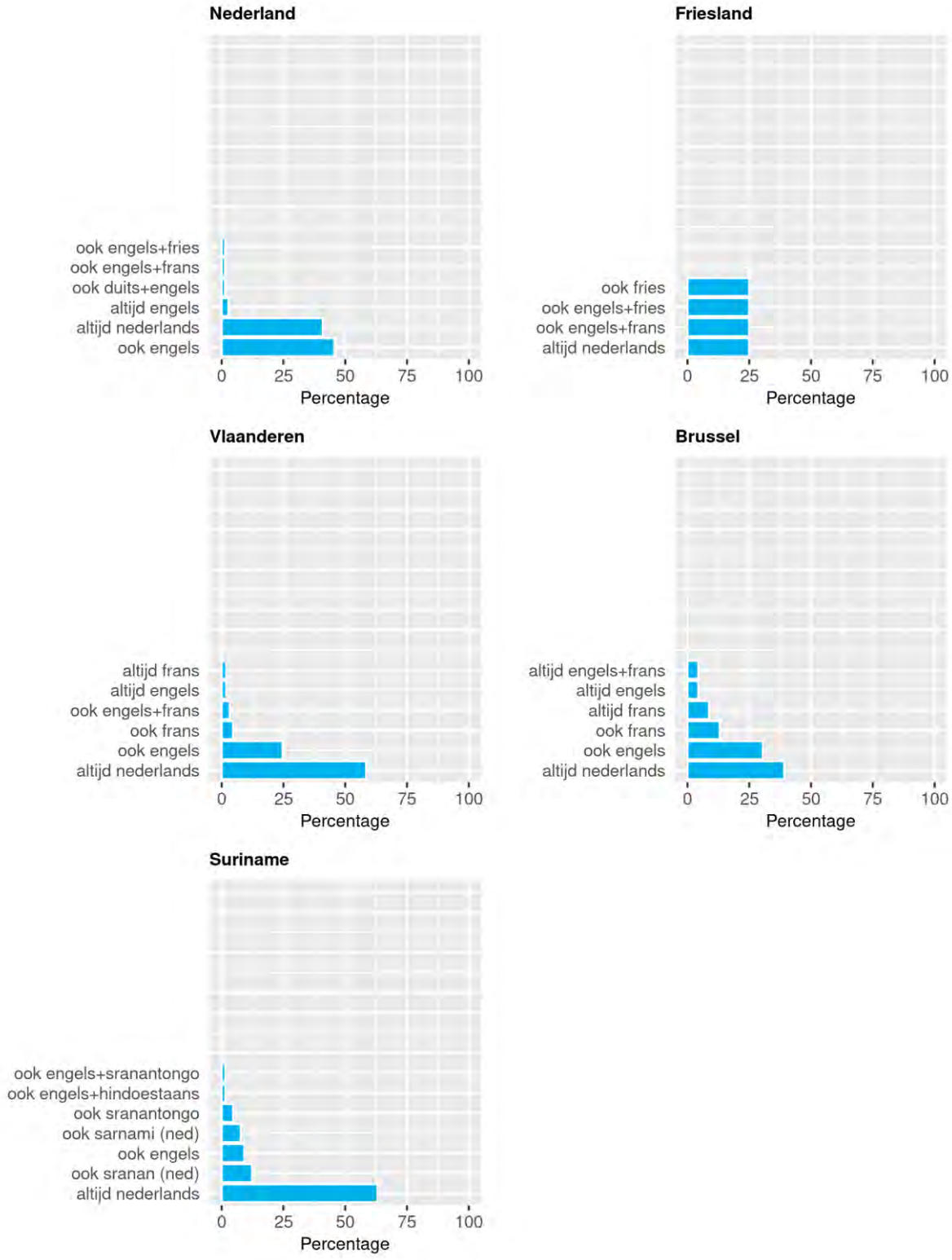

Figuur 305. In college praat ik met studiegenoten (ook)… - universiteit

Figuur 306 toont **welke talen de deelnemers buiten college spreken met hun studiegenoten**. In Nederland (foutenmarge 8,0%) spreekt 45,6% van de deelnemers Nederlands en Engels met studiegenoten buiten college, 40,9% spreekt altijd Nederlands, 2,7% spreekt altijd Engels, 1,3% zegt ook Duits en Engels te spreken, 1,3% zegt ook Engels en Frans te spreken en 1,3% spreekt ook Engels en Fries. Er hebben zich geen significante veranderingen voorgedaan sinds de nulmeting.

In Vlaanderen (foutenmarge 6,6%) spreekt 58,4% van de deelnemers altijd Nederlands met studiegenoten buiten college, 24,7% spreekt ook Engels, 4,6% spreekt ook Frans, 3,2% spreekt ook Engels en Frans, 1,8% spreekt altijd Engels en 1,8% zegt altijd Frans te spreken. Ten opzichte van 2016 wordt er minder altijd Nederlands gesproken, namelijk een afname van 72,5% naar 58,4% (***). Verder is er een toename in de keuze voor Nederlands en Frans van 0,8% naar 4,6% (*).

In Suriname (foutenmarge 12,2%) spreken 41 van de 65 panelleden altijd Nederlands met studiegenoten buiten college, 8 deelnemers spreken ook Nederlands vermengd met Sranantongo, 6 deelnemers spreken ook Engels, 5 deelnemers spreken ook Sarnami vermengd met Nederlands, 3 deelnemers spreken ook Sranantongo, 1 deelnemer spreekt ook Engels en Sarnami en 1 deelnemer spreekt ook Engels en Sranantongo.

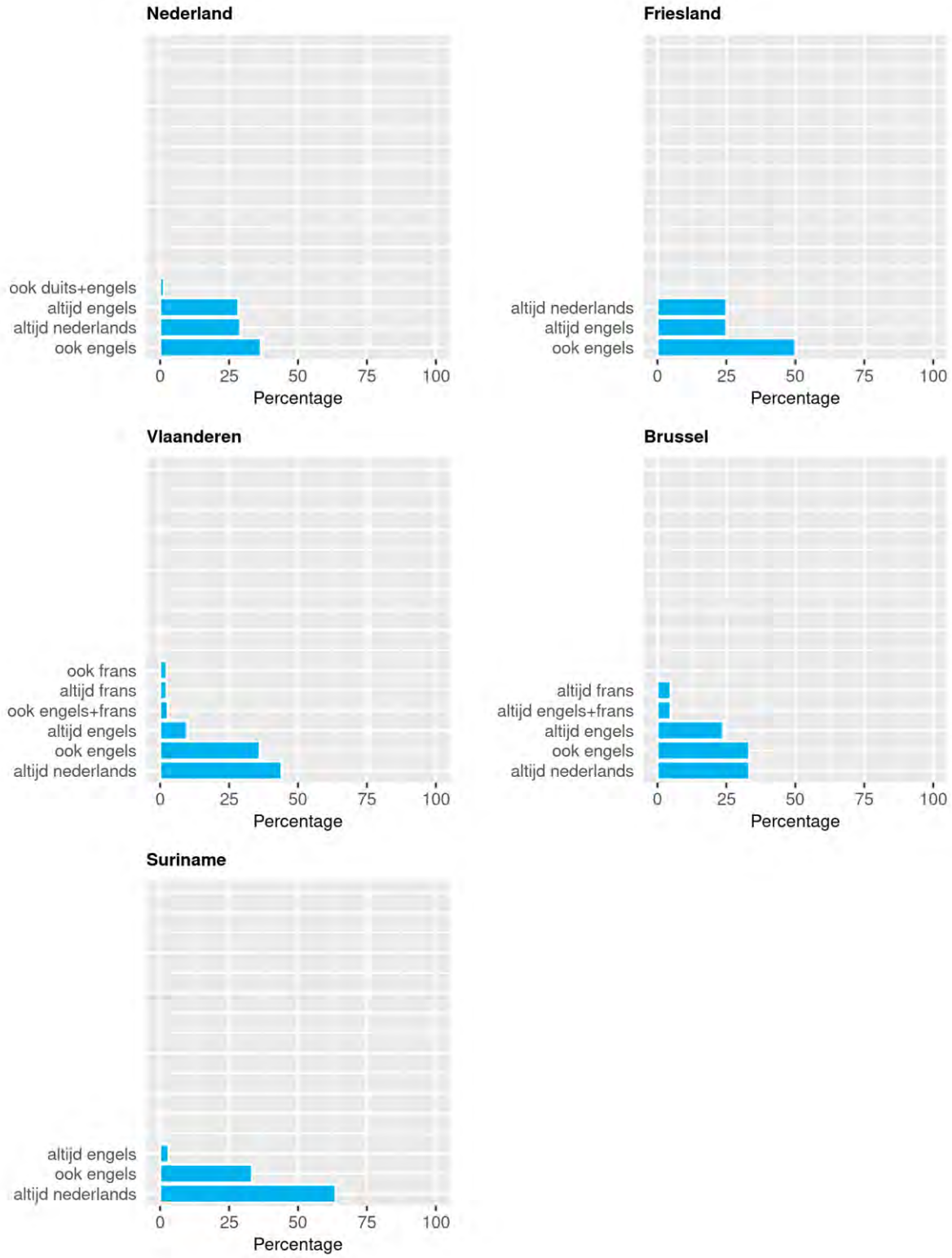
Figuur 306. Buiten college praat ik met studiegenoten (ook)... - universiteit

De talen die gebruikt worden in papers worden weergegeven in figuur 307. In Nederland (foutenmarge 8,1%) gebruikt 36,5% van de deelnemers Nederlands en Engels in papers, 29,1% gebruikt altijd Nederlands, 28,4% schrijft papers altijd in het Engels en 1,4% gebruikt ook Duits en Engels. In vergelijking met de nulmeting is er een toename in de keuze voor altijd Engels van 15,2% naar 28,4% (**), maar een afname in de keuze voor altijd Nederlands van 40,6% naar 29,1% (*).

In Vlaanderen (foutenmarge 6,7%) gebruikt 44,0% van de deelnemers altijd Nederlands in papers, 36,1% gebruikt ook Engels, 9,7% gebruikt altijd Engels, 2,8% gebruikt ook Engels en Frans, 2,3% zegt altijd Frans te gebruiken en 2,3% schrijft papers in het Nederlands en het Frans. Ten opzichte van 2016 wordt er meer voor altijd Engels gekozen in papers, namelijk een toename van 4,7% naar 9,7% (*), maar er wordt minder altijd Nederlands gebruikt, namelijk een afname van 59,2% naar 44,0% (***).

In Suriname (foutenmarge 12,1%) gebruiken 42 van de 66 panelleden altijd Nederlands in papers, 22 deelnemers gebruiken ook Engels en 2 deelnemers gebruiken altijd Engels.

Er is een opvallend verschil tussen Nederland enerzijds en Vlaanderen en Suriname anderzijds wat de taalkeuzes in papers betreft: Nederlandse studenten gebruiken veel minder uitsluitend Nederlands (29,1%) en veel meer altijd Engels (28,4%) dan Vlaamse (resp. 44,0% uitsluitend Nederlands en 9,7% altijd Engels) en Surinaamse (resp. 42 op 66 panelleden uitsluitend Nederlands en 2 op 66 panelleden altijd Engels) studenten. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk ook te maken met het feit dat er in Nederland – zeker op masterniveau – veel meer Engelstalige opleidingen zijn dan in Vlaanderen en Suriname. Desalniettemin zit ook in Vlaanderen het Engels in de lift (4,7% in 2016 --> 9,7% in 2020).

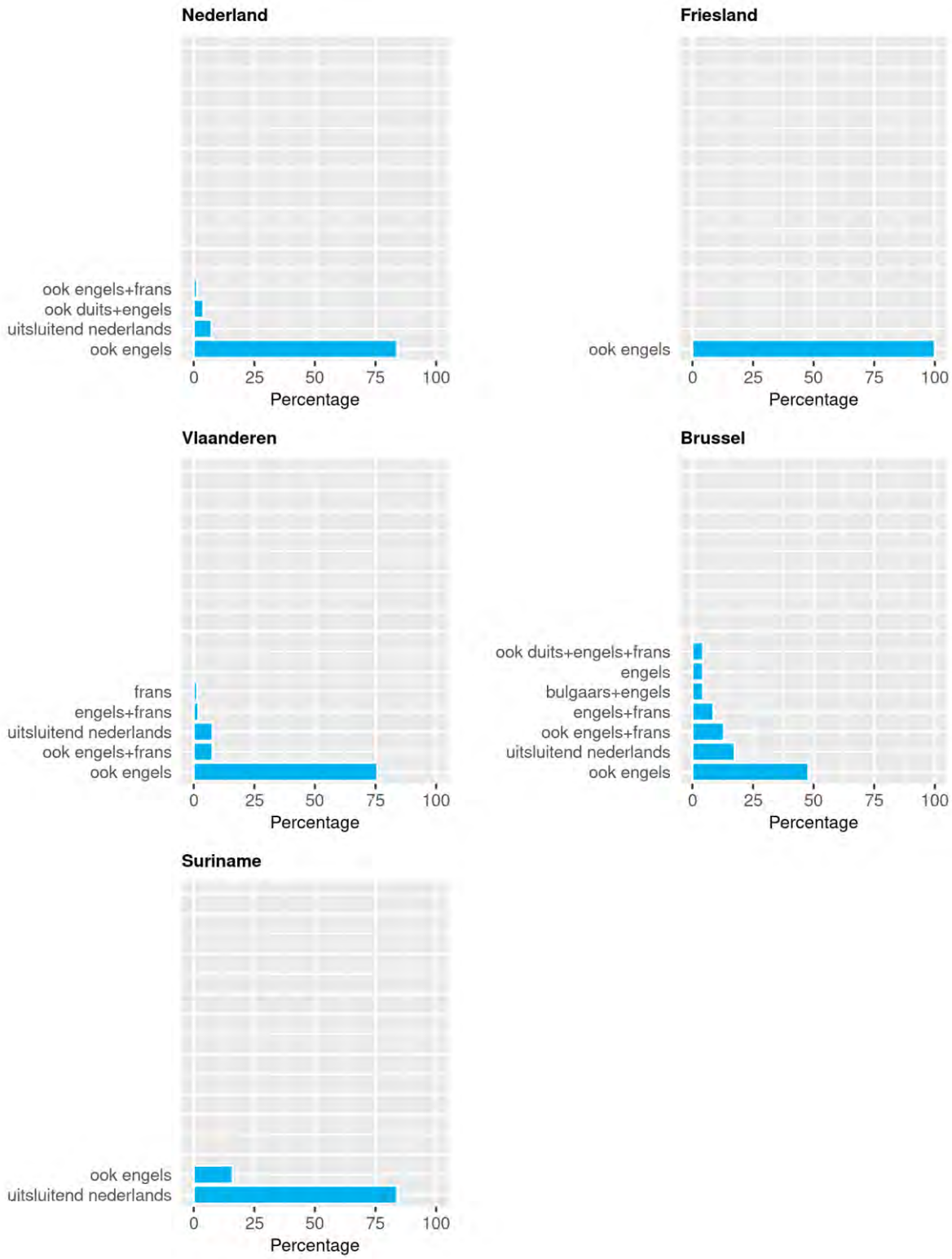

Figuur 307. Papers schrijf ik (ook) in het... - universiteit

Figuur 308 geeft weer **in welke taal/talen de universiteit zich presenteert via de website**. In Nederland (foutenmarge 8,0%) verklaart 83,9% van de deelnemers dat er naast Nederlands ook Engels gebruikt wordt op de website, volgens 7,4% wordt er uitsluitend Nederlands gebruikt, 4,0% geeft aan dat er naast Nederlands ook Duits en Engels gebruikt wordt en 1,3% verklaart dat er ook Engels en Frans wordt gebruikt op de website. In vergelijking met vier jaar geleden wordt er meer Nederlands en Engels gebruikt op de website, gezien de toename van 65,9% naar 83,9% (***). De keuze voor uitsluitend Nederlands nam bovendien af van 14,4% naar 7,4% (*).

In Vlaanderen (foutenmarge 6,8%%) geeft 75,7% van de panelleden aan dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt op de website, volgens 7,8% wordt er ook Engels en Frans gebruikt, volgens 7,8% wordt er uitsluitend Nederlands gebruikt, 1,9% geeft aan dat er ook Engels en Frans wordt gebruikt en 1,5% zegt dat er ook Frans wordt gebruikt op de website. In vergelijking met de nulmeting is er een toename in de keuze voor Nederlands en Engels van 63,5% naar 75,7% (**).

In Suriname (foutenmarge 13,1%) geven 47 van de 56 deelnemers aan dat er uitsluitend Nederlands wordt gebruikt op de website van de universiteit en volgens 9 deelnemers wordt er ook Engels gebruikt.

Figuur 308. De website van de universiteit is (ook) in het...

Samenvattend kunnen we stellen dat het Nederlands stevige concurrentie ondervindt van het Engels in het universitair onderwijs. Dit is zeker in Nederland het geval, waar de meerderheid (nl. 48,5%) van de panelleden aangeeft dat er Nederlands en Engels gebruikt wordt en waar ook 14,3% antwoordt dat er uitsluitend Engels wordt gebruikt, terwijl slechts 28,1% aangeeft dat er enkel Nederlands wordt gebruikt. Nederland wordt gevolgd door Brussel, waar evenveel deelnemers (nl. 34,1%) aangeven dat er uitsluitend Nederlands wordt gebruikt als dat er Nederlands en Engels wordt gebruikt, en waar ook 12,6% aangeeft dat er altijd Engels wordt gebruikt. In Vlaanderen doet het Nederlands het nog iets beter (nl. 43,5% altijd Nederlands), maar ook daar geeft 37,5% aan dat Nederlands met Engels wordt gecombineerd. Suriname vormt een uitzondering: een meerderheid van 64,3% verklaart dat er uitsluitend Nederlands wordt gebruikt aan de universiteit; 26,4% geeft aan dat Nederlands met Engels wordt gecombineerd.

Ook uit de apparent time bevindingen (voor Nederland en Vlaanderen)[326] komt de concurrentie van het Engels duidelijk naar voren. In beide regio's is er sinds de nulmeting een achteruitgang van het gebruik van alleen Nederlands in meerdere deeldomeinen van het universitair onderwijs (bijv. communicatie met de docent, communicatie met studiegenoten, website, papers), terwijl er een toename is van het gebruik van altijd Engels (bijv. als instructietaal, in het studiemateriaal, in papers) en van de combinatie Nederlands en Engels (bijv. op de website).

In Vlaanderen en Brussel speelt het Frans ook een (beperkte) rol en in Suriname het Sranantongo, maar dan vooral in de mondelinge communicatie.

2.4.2. Flankerende gegevens met betrekking tot taalkeuzes in het universitair onderwijs

In deze StaatNed-meting werden er met betrekking tot het universitair onderwijs ook weer een aantal flankerende gegevens verzameld.[327] Bij de nulmeting in 2016 werden er gegevens over de taalkeuzes in universitaire bachelor- en masteropleidingen verzameld door de studiegidsen (en taalrapportering) van twee Nederlandse (nl. Universiteit Leiden en Technische Universiteit Eindhoven) en een Vlaamse universiteit (nl. Universiteit Gent) te raadplegen. Er werd toen gerapporteerd over het aantal bachelors en masters dat volledig in het Nederlands, in het Nederlands en Engels, uitsluitend in het Engels, in het Nederlands en een andere taal, uitsluitend in een andere taal of in het Nederlands, Engels en een andere taal werd verzorgd (zie Rys et al. 2017: 270). De belangrijkste conclusie was dat er veel meer volledig Engelstalige studies waren aan de Nederlandse universiteiten dan aan de Vlaamse universiteit, en dan vooral in de masters en in de technische richtingen. Er was sprake van 22,6% volledig Engelstalige opleidingen aan de Universiteit Gent tegenover 73,0% Engelstalige masters in Leiden en 93,9% Engelstalige masters in Eindhoven.

Bij de eerste herhaling van het onderzoek in 2018 kwamen de Surinaamse gegevens erbij en werd er een grootschaliger verzameling van flankerende gegevens uitgevoerd voor Nederland, Vlaanderen en Suriname (Rys et al. 2019: 264-269, 277-344). Dit hield in dat er voor de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Utrecht en de Anton de Kom Universiteit van Suriname gekeken werd naar de talen van een aantal bachelor- en masteropleidingen. Er werd telkens gekozen voor een studie uit de geesteswetenschappen, namelijk geschiedenis, en een exacte studie, namelijk wiskunde. Behalve de talen waarin de studies aangeboden werden (instructietaal, taal van opdrachten, taal van studiemateriaal), kwamen er veel meer aspecten van de

[326] Voor Suriname waren de foutenmarges te hoog voor een vergelijking met de nulmeting.
[327] De flankerende gegevens werden verzameld door Janneke Sif Rutten (VU, Amsterdam).

taalkeuzes aan de betreffende universiteiten aan bod, zoals het talengebruik bij publieke activiteiten als bijv. lezingen, verdedigingen, debatten etc. en het talengebruik in de interne werking van de universiteit, zoals in werkvergaderingen, algemene communicatie, sociale aangelegenheden, maar ook de taalkeuzes in het onderzoek.

Omdat we in de huidige ronde van Staat van het Nederlands enkel over de talen van opleidingen volgens de studiegidsen rapporteren, beperken we ons hier tot de voornaamste bevindingen uit 2018 met betrekking tot de talige oriëntatie in het onderwijs. Zo bleek er een groot verschil te zijn tussen het bachelor- en masterniveau, in die zin dat in de bachelors ook of zelfs hoofdzakelijk in het Nederlands werd gedoceerd, terwijl in de masteropleidingen het aandeel van het Engels veel groter was, zowel in Utrecht, Antwerpen als Paramaribo en zowel bij geschiedenis als bij wiskunde. De Universiteit Utrecht bleek wel in de sterkste mate op het Engels gericht te zijn. De conclusie van het flankerende onderzoek was dat in Vlaanderen de universiteiten aan meer regels met betrekking tot taalkeuzes gebonden zijn, waardoor ze het aantal opleidingen en vakken in het Engels moeten beperken. Ook in Suriname werd er strikter aan het Nederlands vastgehouden, hoewel er minder regels van toepassing waren. In Nederland daarentegen bleken opleidingen meer en meer tweetalig (Nederlands en Engels) ingericht te worden.

In de huidige meting van Staat van het Nederlands hebben we voor de flankerende gegevens rond taalkeuzes in het universitair onderwijs gedeeltelijk de methode aangehouden van de nulmeting, namelijk de raadpleging van studiegidsen, maar ook gedeeltelijk van de meting in 2018, namelijk de keuze van dezelfde drie universiteiten (Universiteit Antwerpen, Anton de Kom Universiteit, Universiteit Utrecht) en van dezelfde bachelor- en masteropleidingen (Geschiedenis en Wiskunde). Deze laatste keuze heeft uiteraard te maken met het feit dat in 2018 Suriname pas voor het eerst in het onderzoek werd betrokken en met het feit dat het flankerende onderzoek in 2018 zo uitgebreid was dat het een goede basis vormt om op voort te bouwen. In de studiegidsen (academiejaar 2019-2020) van de drie betrokken universiteiten werd dus gekeken naar de talen waarin de verschillende bachelor- en masteropleidingen werden aangeboden.[328] De resultaten worden samengevat in tabel 13.

	Aantal opleidingen aangeboden in …			
	uitsluitend Nederlands	Nederlands en Engels	uitsluitend Engels	andere taal
Universiteit Utrecht bachelor geschiedenis	1	0	1	0
Universiteit Utrecht master geschiedenis	2	1	4	0
Universiteit Utrecht bachelor wiskunde	1	0	0	0
Universiteit Utrecht master wiskunde	0	0	1	0
Anton de Kom Universiteit bachelor geschiedenis	1	0	0	0
Anton de Kom Universiteit master geschiedenis	nvt	nvt	nvt	nvt
Anton de Kom Universiteit bachelor wiskunde	1	0	0	0

[328] Aan de Universiteit Utrecht worden er binnen het vakgebied Geschiedenis verschillende masters aangeboden, namelijk 'Conflict studies and human rights', 'Cultuurgeschiedenis van modern Europa', 'International relations in historical perspective', 'Geschiedenis van politiek en maatschappij', 'Educatie en communicatie', 'History' en 'Ancient, Medieval and Renaissance studies'.

	Aantal opleidingen aangeboden in …			
	uitsluitend Nederlands	Nederlands en Engels	uitsluitend Engels	andere taal
Anton de Kom Universiteit master wiskunde	nvt	nvt	nvt	nvt
Universiteit Antwerpen bachelor geschiedenis	1	0	0	0
Universiteit Antwerpen master geschiedenis	1	0	0	0
Universiteit Antwerpen bachelor wiskunde	1	0	0	0
Universiteit Antwerpen master wiskunde	1	0	0	0

Tabel 13. Talen van bachelor- en masteropleidingen Geschiedenis en Wiskunde aan de Universiteit Utrecht, de Anton de Kom Universiteit en de Universiteit Antwerpen in 2020.

Tabel 13 laat zien dat in 2020 het universitair onderwijs in Nederland nog steeds het meest op het Engels gericht is: hoewel de bachelors Geschiedenis en Wiskunde aan de Universiteit Utrecht volgens de studiegids vooral in het Nederlands worden aangeboden[329] – net als in Paramaribo en in Antwerpen – heeft Engels het overgewicht als instructietaal in de masters. Van de 7 masteropleidingen Geschiedenis zijn er 4 die uitsluitend in het Engels worden aangeboden en 1 die in het Nederlands en Engels wordt aangeboden,[330] maar ook de master die uitsluitend Nederlandstalig is (nl. 'Geschiedenis van politiek en maatschappij') biedt de kerncursussen van het programma enkel in het Engels aan, terwijl de studenten voor de andere cursussen kunnen kiezen tussen Nederlands en Engels.[331] Bovendien is in de bacheloropleiding Geschiedenis 80% van de hoorcolleges in het Nederlands, maar ook 20% in het Engels.[332] De masteropleiding Wiskunde wordt in Utrecht uitsluitend in het Engels aangeboden.

Alle opleidingen binnen Geschiedenis en Wiskunde aan de Universiteit Antwerpen en de Anton de Kom Universiteit zijn daarentegen uitsluitend Nederlandstalig. Wel worden er bij de Nederlandstalige opleidingen in Antwerpen en Paramaribo ook wel vakken in het Engels aangeboden en de studenten hebben nog andere keuzemogelijkheden in het Engels. Hoewel uit de rapportage van het Vlaamse panel bij de resultaten in paragraaf 2.4.1.2 bleek dat er in Vlaanderen ten opzichte van de nulmeting een toename was in de keuze van (altijd of ook) Engels in het universitair onderwijs,[333] komt die toename niet tot uiting in de flankerende gegevens. Ook voor Suriname is er een discrepantie tussen de rapportage van de panelleden en wat we uit de studiegidsen voor de bachelors Geschiedenis en Wiskunde kunnen afleiden; zo gaven toch 24 van de 67 panelleden aan dat niet-taalvakken aan de universiteit ook in het Engels werden gedoceerd. Deze discrepanties zijn misschien ten dele toe te schrijven aan het verschillende bereik van de enquête en de flankerende gegevens. Het kan bijvoorbeeld best zijn dat er bij de beperkte screening van de opleidingen Geschiedenis en Wiskunde in Antwerpen weinig veranderingen te zien zijn in de talige status van de opleidingen daar, maar dat bij andere universiteiten / opleidingen de verengelsing wel voortgaat, wat dan via

[329] Voor de bachelor Geschiedenis is er sprake van een dubbeltraject, een Nederlandstalige én een Engelstalige variant.
[330] Het gaat om de master 'Cultuurgeschiedenis van Modern Europa'; van deze opleiding is er een Nederlandstalige versie en een Engelstalige versie.
[331] Nederlandstalige studenten die Engelstalige cursussen volgen bij een Nederlandstalige docent mogen papers en opdrachten desgewenst in het Nederlands schrijven.
[332] Werkcolleges in de bachelor zijn gedurende het eerste jaar voor 100% in het Nederlands; daarna is de instructietaal afhankelijk van de gekozen keuzevakken.
[333] Zo was er een significante toename van 'altijd Engels' (3,7% --> 7,7%) met betrekking tot de talen van het studiemateriaal, alsook een toename van 'altijd Engels' (2,5% --> 6,9%) en van 'Nederlands en Engels' (39,6% --> 47,9%) met betrekking tot de instructietaal en een toename van 'Nederlands en Engels' (23,8% --> 35,0%) met betrekking tot de communicatie met docenten.

de enquête wel wordt opgepikt. Bovendien kan er ook een discrepantie zijn tussen wat er in de studiegids staat en de praktijk (bijv. de aanwezigheid van een aantal studenten die zich niet voldoende in het Nederlands kunnen redden of docenten die niet voldoende mondelinge vaardigheden in het Nederlands menen te hebben).

2.4.3. Wat vinden StaatNed-panelleden van het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs?

Er werd in de enquête gepeild naar de attitudes van de panelleden ten opzichte van het gebruik van andere talen bij niet-taalvakken in het hoger onderwijs. De stelling luidde: 'In het hoger onderwijs mogen niet-taalvakken in een andere taal dan het Nederlands worden gegeven.' In figuren 309 en 310 worden de resultaten voor respectievelijk de moedertaalsprekers en de niet-moedertaalsprekers van het Nederlands weergegeven. Die zullen we hieronder achtereenvolgens bespreken.

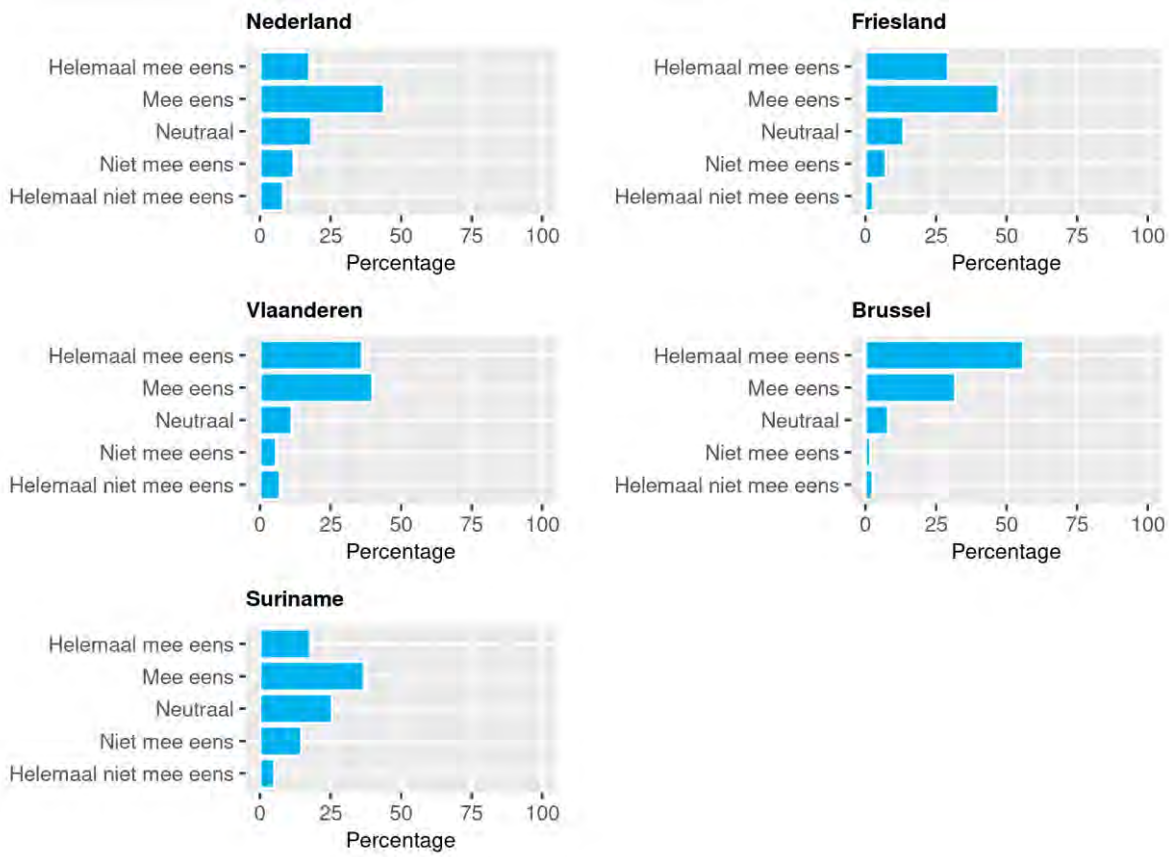
In Nederland (foutenmarge 1,8%) zegt 61,6% van de moedertaalsprekers het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 20,0% is het er (helemaal) mee oneens en 18,3% is neutraal. De meerderheid van de Nederlandse moedertaalsprekers vindt dus dat er andere talen dan het Nederlands gebruikt mogen worden in het hoger onderwijs in niet-taalvakken.

In Friesland (foutenmarge 8,3%) geeft 76,4% aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 10,0% is het er (helemaal) niet mee eens en 13,6% is neutraal. Een grote meerderheid van de Friezen is dus voorstander van meertalig hoger onderwijs.

In Vlaanderen (foutenmarge 1,6%) zegt 76,1% het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 12,7% is het (helemaal) niet eens met de stelling en 11,2% is neutraal. Ook in Vlaanderen is men dus overwegend positief over meertaligheid in het hoger onderwijs.

Van de Brusselse moedertaalsprekers (foutenmarge 6,4%) geeft 87,7% aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 4,2% is het (helemaal) oneens met de stelling en 8,1% is neutraal. Brussel heeft dus de meeste panelleden die voorstander zijn van het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs.

In Suriname (foutenmarge 4,0%) geeft 54,8% aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 19,7% is het er (helemaal) mee oneens en 25,5% is neutraal. Van alle regio's heeft Suriname dus het minste deelnemers die voorstander zijn van het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs.

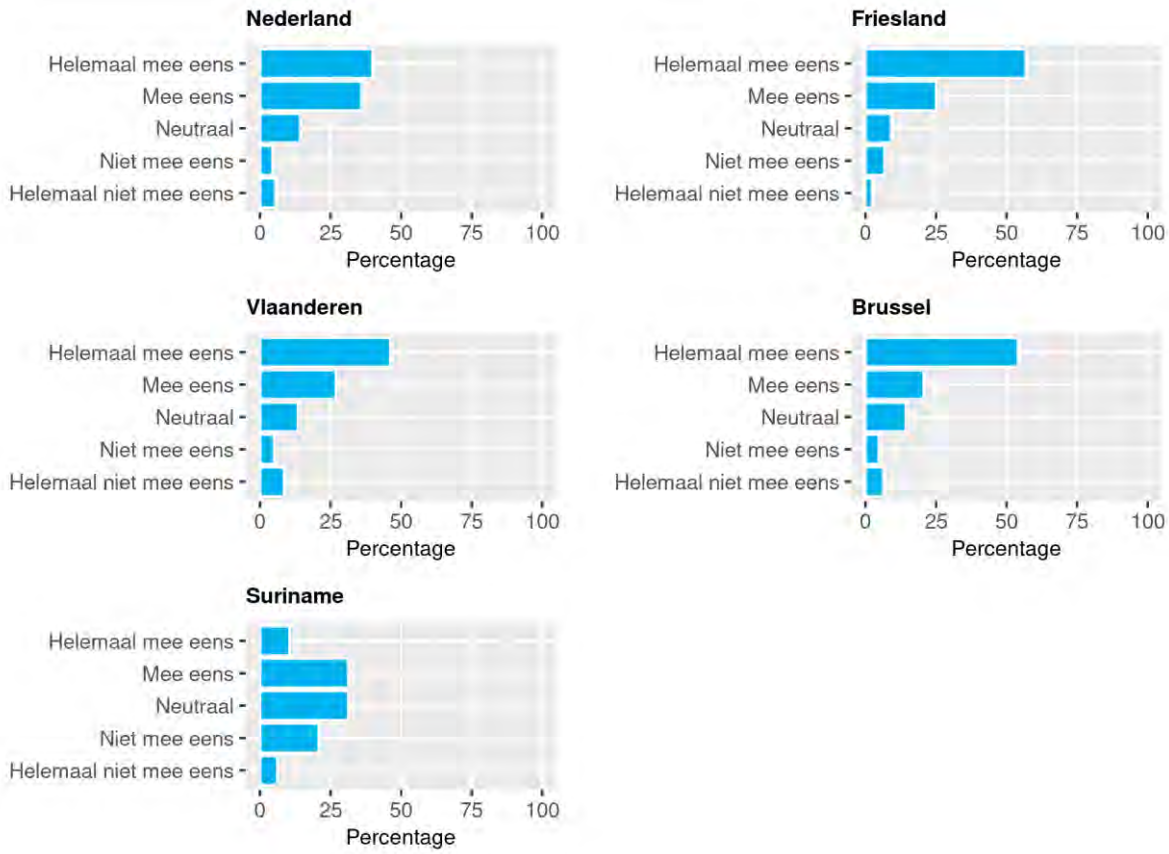
Figuur 309. In het hoger onderwijs mogen niet-taalvakken in een andere taal dan het Nederlands worden gegeven / Moedertaal is Nederlands.

Van de Nederlandse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,7%) is 75,9% het (helemaal) eens met de stelling, 9,8% is het er (helemaal) niet mee eens en 14,3% is neutraal. Een groter meerderheid van de niet-moedertaalsprekers in Nederland is dus positief over het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs.

In Friesland (foutenmarge 14,8%) is 81,8% van de niet-moedertaalsprekers het (helemaal) eens met de stelling, 9,1% is het er (helemaal) niet mee eens en 9,1% is neutraal.
Van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 6,6%) is 73,1% het (helemaal) eens met de stelling, 13,4% is het er (helemaal) niet mee eens en 13,5% is neutraal. Ongeveer drie kwart van de Vlaamse niet-moedertaalsprekers staat dus positief tegenover meertalig hoger onderwijs.

In Brussel (foutenmarge 12,3%) is 74,6% het (helemaal) eens met de stelling, 11,1% is het (helemaal) niet eens met de stelling en 14,3% is neutraal.

Van de Surinaamse niet-moedertaalsprekers (foutenmarge 5,9%) geeft 41,7% aan het (helemaal) eens te zijn met de stelling, 27,0% is het er (helemaal) niet mee eens en 31,3% is neutraal. De Surinaamse niet-moedertaalsprekers hebben dus van alle regio's de minst positieve houding ten opzichte van het gebruik van andere talen dan het Nederlands in het hoger onderwijs.

Figuur 310. In het hoger onderwijs mogen niet-taalvakken in een andere taal dan het Nederlands worden gegeven / Moedertaal is anders.

We kunnen besluiten dat er binnen het StaatNed-panel, zowel bij moedertaalsprekers als bij niet-moedertaalsprekers hoofdzakelijk positief wordt gedacht over het gebruik van andere talen dan het Nederlands in het hoger onderwijs. Er zijn weinig verschillen tussen moedertaal- en niet-moedertaalsprekers. De Surinaamse niet-moedertaalsprekers staan het minst positief ten opzichte van het gebruik van andere talen dan het Nederlands in het hoger onderwijs.

Besluit

In het hoger onderwijs ondervindt het Nederlands serieuze concurrentie van het Engels. Dit werd al vastgesteld bij de nulmeting, maar sindsdien heeft het Engels alleen maar aan kracht gewonnen. De flankerende gegevens bevestigen onze bevinding dat Nederland nog steeds de koploper is wat het gebruik van het Engels aan de universiteit betreft. De regerende positieve attitudes ten opzichte van het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs in alle regio's en bij moedertaal- en niet-moedertaalsprekers van het Nederlands zullen vermoedelijk alleen maar bijdragen aan deze evolutie van het Engels in het hoger onderwijs. Kleinere rollen zijn weggelegd voor het Fries (in Nederland), het Frans (in Vlaanderen en Brussel) en het Sranantongo (in Suriname), en dan vooral in de mondelinge communicatie (met studiegenoten).

3. Besluit

Vier jaar geleden werd via een grootschalige online enquête onder respondenten uit Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel voor het eerst een beeld geschetst van de status van het Nederlands (als parapluterm voor alle variëteiten) in verhouding tot andere talen die in deze gebieden gesproken worden. Via deze eerste meting, de zogenaamde nulmeting, wilden we onderzoeken wanneer en hoe vaak mensen in het Nederlandse taalgebied een variëteit van het Nederlands gebruiken en wanneer ze andere talen gebruiken. Twee jaar later, in 2018, werd een deel van de enquête opnieuw uitgevoerd bij dezelfde groep respondenten, het zogenaamde 'StaatNed-panel', aangevuld met een aantal nieuwe respondenten/panelleden. Bovendien werd de volledige enquête nu ook afgenomen bij respondenten uit Suriname. In 2020 heeft het voltallige StaatNed-panel een deel van de enquête opnieuw ingevuld. Er werd gepeild naar de taalkeuzes in de naaste omgeving (met uitzondering van religie), de taalkeuzes op het werk, de taalkeuzes op sociale media en de taalkeuzes in het hoger onderwijs. Het domein van de naaste omgeving werd in deze tweede herhaling van de meting opnieuw bevraagd, omdat respondenten uit Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel nu meer mogelijkheden kregen om in de enquête aan te geven of ze een niet-standaardtalige variëteit spreken, zoals een dialect, regionale taal of iets tussen dialect en Algemeen Nederlands, en omdat de naaste omgeving nu eenmaal het domein is waar het meest dialect, 'tussentaal' en regionale taal wordt gesproken. De domeinen sociale media en hoger onderwijs werden in deze ronde van StaatNed opnieuw bevraagd, omdat dit de twee domeinen zijn waarin de positie van het Nederlands het meest lijkt te schommelen omdat de taal in zekere mate concurrentie ondervindt van met name het Engels. Het domein werk werd in deze meting voor het eerst sinds de nulmeting opnieuw bevraagd. In wat volgt bespreken we de voornaamste bevindingen uit ons onderzoek.

3.1. Ontwikkelingen in de taalkeuzes in de naaste omgeving

De naaste omgeving omvat enerzijds de contacten met familie, vrienden en buren en anderzijds de dagelijkse contacten buitenshuis (nl. in het ziekenhuis, in de wachtkamer van de huisarts, aan de kassa in de supermarkt, op de markt, op straat in de eigen buurt).

In Nederland en Vlaanderen voert het Nederlands nog altijd de boventoon als voertaal in de **communicatie met familie, vrienden en bekenden**, met scores voor 'uitsluitend Nederlands' van meer dan 80%. In het tweetalige Brussel en Friesland neemt het Nederlands uiteraard een minder prominente plaats in, met scores van iets meer dan 40%. In het meertalige Suriname wordt er door 38,1% van de deelnemers uitsluitend Nederlands gesproken in de naaste omgeving. Bij de **niet-moedertaalsprekers** van het Nederlands[334] is de keuze voor 'uitsluitend Nederlands' vanzelfsprekend minder populair (met 38,3% voor Nederland, 15,7% voor Friesland, 32,0% voor Vlaanderen, 16,0% voor Brussel en 25,1% voor Suriname), maar vergeleken met de andere situaties, spreken de Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse niet-moedertaalsprekers toch relatief vaak uitsluitend Nederlands met hun kinderen (nl. resp. 42,0%, 34,4% en 35,1%), wat impliceert dat een deel van hen het Nederlands doorgeeft aan de volgende generatie.

[334] Daartoe behoren ook de moedertaalsprekers van het Fries voor wie het Nederlands geen moedertaal is in Nederland en Friesland.

Deze ronde van Staat van het Nederlands liet ons toe om zowel de huidige resultaten te vergelijken met die van de vorige metingen (en dan met name de nulmeting) en op die manier **ontwikkelingen in 'real time'** te kunnen vastleggen, als om de resultaten van drie verschillende leeftijdsgroepen (nl. 15-39 jaar, 40-64 jaar en meer dan 65 jaar) met elkaar te vergelijken en op die manier ontwikkelingen in '**apparent time'** te kunnen registreren. Op die manier konden we ook toetsen of de ontwikkelingen in real time al dan niet bevestigd worden door de apparent time bevindingen. De ontwikkelingen die zich zowel in real time als in apparent time voordoen en een aantal andere interessante bevindingen, vatten we hieronder samen.

Bij het Nederlandse, Friese en Vlaamse panel is er **sinds de nulmeting** een achteruitgang in de keuze voor uitsluitend Nederlands in contacten met de naaste omgeving, die ook uit de vergelijking van de leeftijdsgroepen blijkt. In Nederland (inclusief Friesland) gaat het Fries er licht op vooruit, maar dan vooral bij de oudere generaties. Bij de jongste generatie Nederlanders lijkt er dan weer meer Engels gebruikt te worden. Dit is wellicht leeftijdsgebonden, want uit de vergelijking tussen de metingen komt er geen toename van het Engels naar voren. In Friesland is er een toename in het gebruik van het Fries. In Vlaanderen neemt dan weer het gebruik van het Frans toe, en in contacten met de partner en met vrienden ook het gebruik van het Engels. De resultaten voor Brussel zijn op dit gebied minder eenduidig: uit de vergelijking tussen de metingen komt een enorme achteruitgang in het gebruik van uitsluitend Nederlands naar voren, maar dit wordt tegengesproken door de resultaten in apparent time, aangezien het gebruik van altijd Nederlands toeneemt tussen de middelste en jongste generatie. Aangezien we ervan uitgaan dat de laatste meting van Staat van het Nederlands representatiever is voor Brussel (want gebaseerd op een grotere steekproef) dan de nulmeting, moeten we de aanzienlijke achteruitgang van uitsluitend Nederlands in Brussel die uit de real time vergelijking naar voren komt enigszins relativeren. In Suriname is er sinds de nulmeting een toename in de keuze voor altijd Nederlands (ook bij de niet-moedertaalsprekers), maar die wordt niet altijd bevestigd door de vergelijking tussen de leeftijdsgroepen en heeft voor een deel allicht te maken met de manier van enquêtering (nl. gedeeltelijk door de onderzoekers zelf opgetekend), waardoor het gebruik van het Nederlands vermoedelijk soms overgerapporteerd werd. Het gebruik van het Sarnami en het Sranantongo lijkt erop achteruit te gaan, maar in het eerste geval kan de betere spreiding van de respondenten bij de stratificatie een rol spelen. Bij de **niet-moedertaalsprekers** in Nederland is er een toename in het gebruik van het Engels in de communicatie met de partner, met vrienden en met buren, maar in de andere regio's zien we geen significante veranderingen in de taalkeuzes van de niet-moedertaalsprekers.

In **dagelijkse contacten buitenshuis** wordt er door het Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse panel meer voor uitsluitend Nederlands gekozen (resp. 94,0%, 94,2% en 61,1%) dan in contacten met familie, vrienden en bekenden (resp. 82,1%, 83,0% en 38,3%). In Suriname staat de combinatie van Nederlands en Sranantongo op de tweede plaats (14,7%) als taalkeuze in het openbare leven. In Brussel echter, wordt er in het openbare leven minder uitsluitend Nederlands gesproken (nl. 28,1%) dan met familie, vrienden en bekenden (nl. 46,2%); daar wordt buitenshuis vooral Nederlands en Frans gesproken (nl. 48%). In Friesland spreekt een iets groter deel (40,8%) van het panel altijd Nederlands met familie, vrienden en bekenden dan in situaties buitenshuis (37,6%); het meest wordt er buitenshuis een combinatie van Nederlands en Fries gebruikt (53,4%). Nederlandse en Vlaamse **niet-moedertaalsprekers** kiezen toch vaak voor altijd Nederlands in situaties buitenshuis (resp. 77,7% en 78,9%). Dit is in Friesland en Brussel niet het geval (resp. 16,8% en 15,0%). In Friesland is het grootste deel van de anderstaligen Friestalig; ze spreken dan ook vooral Nederlands en Fries (62,6%) en altijd Fries (20,6%) buitenshuis. De Brusselse panelleden met een andere moedertaal kiezen vooral voor altijd Frans (44,0%) en voor Nederlands en Frans (35,5%). In Suriname ten slotte, kiest bijna de helft (46,2%) van de niet-moedertaalsprekers voor altijd Nederlands. Op de tweede plaats staat daar de combinatie van Nederlands en Sranantongo (vermengd met Nederlands) (17,5%).

Wat de **longitudinale ontwikkelingen in de taalkeuzes buitenshuis** betreft, zien we bij het Nederlandse panel sinds de nulmeting een lichte afname in de keuze voor altijd Nederlands, een lichte toename in de keuze voor Nederlands en Fries en een lichte toename in de keuze voor Nederlands en Engels. Deze toename van de combinatie Nederlands en Engels in de dagelijkse situaties buitenshuis doet zich enkel in Nederland voor. In Friesland registreren we een toename van de combinatie Nederlands en Fries, ten koste van de keuze voor alleen Nederlands. Ook in Vlaanderen is er sprake van een lichte afname van het gebruik van alleen Nederlands en er is een lichte toename in het gebruik van de combinatie Nederlands en Frans buitenshuis. De achteruitgang van uitsluitend Nederlands lijkt in Brussel aanzienlijk en wordt gecompenseerd door de keuze voor Nederlands en Frans of uitsluitend Frans. Als enige regio laat Suriname een toename van het gebruik van uitsluitend Nederlands zien in situaties in het openbare leven. Bij de niet-moedertaalsprekers zien we in Nederland – net als bij de moedertaalsprekers – een toename in het gebruik van de combinatie Nederlands en Engels in situaties buitenshuis, met name in het ziekenhuis en bij de huisarts. Bij de Surinaamse **niet-moedertaalsprekers** is er een toename in het gebruik van uitsluitend Nederlands en een afname in de keuze voor altijd of ook Sranantongo.

Bij **de perceptie van talen in de naaste omgeving** van de panelleden neemt het Nederlands een kleinere plaats in en komen er ook heel andere talen (dan het Engels, het Fries of het Frans) aan de oppervlakte. Ongeveer de helft van het Nederlandse en Vlaamse panel beweert altijd Nederlands te horen in situaties buitenshuis (resp. 51,2% en 48,2%), in Friesland, Brussel en Suriname is dat een stuk minder het geval (resp. 11,4%, 10,7% en 39,3%). Meer dan de helft van de Nederlandse en Vlaamse **niet-moedertaalsprekers** zegt uitsluitend Nederlands waar te nemen om zich heen (resp. 56,5% en 56,4%); in Friesland, Brussel en Suriname ligt dat aantal veel lager (resp. 7,0%, 14,7% en 31,2%).

Wat de **longitudinale bevindingen met betrekking tot de perceptie van talen** betreft, zeggen de leden van het Nederlandse panel sinds de nulmeting meer uitsluitend Nederlands te horen, meer Nederlands en Engels, meer Nederlands en Fries, maar minder Nederlands en Turks. In Friesland hoort men sinds de nulmeting meer Nederlands en Fries (in combinatie). In Vlaanderen horen de panelleden minder uitsluitend Nederlands, maar wel meer Nederlands en Frans (in combinatie). Net als in Nederland, wordt ook in Vlaanderen de combinatie Nederlands en Turks minder gehoord. De Brusselse panelleden horen nu minder uitsluitend Nederlands dan in 2016, maar wel vaker altijd Frans en Nederlands gecombineerd met Frans. In Suriname zegt het panel meer uitsluitend Nederlands en minder Nederlands en Sranantongo te horen in vergelijking met 2018. Ook de niet-moedertaalsprekers in Nederland horen in vergelijking met de nulmeting meer uitsluitend Nederlands om zich heen, maar minder Nederlands gecombineerd met Fries. De Vlaamse niet-moedertaalsprekers nemen in hun omgeving meer Nederlands en Frans waar dan in 2016. In Suriname ten slotte, horen de **niet-moedertaalsprekers** nu meer uitsluitend Nederlands en minder Nederlands gecombineerd met Sranantongo dan in 2018.

Het **gebruik van dialect, regionale taal of een tussenvariëteit in de naaste omgeving** is het hoogst in Vlaanderen, waar 17,3% van het panel aangeeft dialect of regionale taal te spreken en 14,6% tussentaal zegt te spreken. In Nederland (resp. 8,1% en 2,6%), Friesland (resp. 7,1% en 1,3%) en Brussel (resp. 5,6% en 7,2%) liggen de scores voor dialect/regionale taal enerzijds en voor een tussenvariëteit anderzijds een stuk lager. In Nederland is het gebruik van dialect en regionale taal in de naaste omgeving wel veel sterker bij **de Limburgse en Nedersaksische** panelleden en door de Nedersaksische deelnemers worden er ook meer tussenvariëteiten gebruikt. In vergelijking met het Fries (als regionale taal), wordt er ongeveer evenveel Limburgs gebruikt in de naaste omgeving, resp. 55,1% (voor ook Fries en altijd Fries) en 50,9% (voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit in Limburg), maar het Nedersaksisch wordt minder gebruikt (36,4% voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit). In **situaties buitenshuis** wordt er in Friesland het vaakst gekozen voor dialect of regionale

taal (9,3%), maar in Vlaanderen worden er in totaal meer niet-standaardvariëteiten gesproken (19,4% voor dialect/regionale taal (6,8%) + tussentaal (12,6%)). In Nederland (resp. 4,9% en 1,2%) ligt het gebruik van dialect/regionale taal en tussenvariëteiten lager en dat is nog meer het geval in Brussel (resp. 1,1% en 1,9%). In Nederland wordt er in het openbare leven wel aanzienlijk meer dialect/regionale taal gesproken door de Limburgers (37,5%) en in mindere mate ook door de Nedersaksische panelleden (10,6%) dan dialect in de rest van het land. In vergelijking met het Fries echter (61,1% voor altijd en ook Fries) worden er in Limburg (39,7% voor dialect/regionale taal + tussenvariëteit) en in het Nedersaksische gebied (14,2%) minder niet-standaardvariëteiten gesproken in situaties buitenshuis. Wat de **perceptie van niet-standaardvariëteiten** in situaties buitenshuis betreft, staat Vlaanderen aan de top: 19,9% van het panel hoort er dialect en regionale taal in de omgeving en 10,5% zegt tussentaal waar te nemen. Op de tweede en derde plaats volgen Friesland (resp. 13,7% en 0,7%) en Nederland (resp. 9,5% en 1,7%) voor wat de perceptie van dialect/regionale taal en tussenvariëteiten betreft. In Brussel worden er relatief weinig niet-standaardvariëteiten waargenomen (2,8% voor dialect/regionale taal en 3,8% voor tussentaal). In vergelijking met de Nederlandse panelleden in het algemeen worden door de Limburgse (48,8% voor dialect/regionale taal en 3,4% voor tussenvariëteit) en Nedersaksische panelleden (35,8% voor dialect/regionale taal en 4,5% voor tussenvariëteit) wel veel meer niet-standaardvariëteiten waargenomen in het openbare leven. Daarmee scoren het Limburgs en het Nedersaksisch nog altijd minder dan het Fries, dat door 82,1% van de Friese panelleden wordt waargenomen. Het StaatNed-onderzoek onderscheidt zich van ander onderzoek naar het gebruik van dialecten en regionale talen doordat het niet enkel op Nederland gericht is en zich niet beperkt tot een momentopname maar ook eventuele verschuivingen in de taalkeuzes in diverse domeinen in kaart brengt.

Voor de positie van het Nederlands in verhouding tot andere talen is het allereerst van belang of men het Nederlands blijft doorgeven aan de volgende generatie. Of men dit inderdaad doet, hangt voor een groot deel af van **hoe men over het Nederlands denkt**, bijvoorbeeld of men het een mooie taal vindt en of men het belangrijk vindt dat kinderen de taal kennen. In de enquête werden daarom ook een aantal **attitudevragen** gesteld. Daaruit bleek dat een grote meerderheid in Nederland (74,7%), Friesland (74,5%), Vlaanderen (76,9%) en Suriname (63,4%) positief antwoordt op de stelling ‘Ik vind Nederlands een mooie taal’, terwijl men in Brussel minder positief is (45,5%). Niet-moedertaalsprekers zijn over het algemeen minder positief (48,7% voor Nederland, 18,7% voor Friesland, 42,3% voor Vlaanderen, 42,9% voor Brussel en 49,1% voor Suriname). In alle regio’s vinden zowel moedertaalsprekers als niet-moedertaalsprekers het belangrijk dat kinderen Nederlands beheersen (in Nederland resp. 95,2% en 91,6%, in Friesland resp. 95,8% en 83,7%, in Vlaanderen resp. 96,5% en 100,0%, in Brussel resp. 80,8% en 63,4% en in Suriname resp.75,0% en 72,2%). In Brussel zijn zowel moedertaalsprekers als niet-moedertaalsprekers aanzienlijk minder positief over deze stelling in vergelijking met 2016. In Suriname zijn de moedertaalsprekers ook minder positief, maar de niet-moedertaalsprekers zijn juist positiever dan in 2018.

Met betrekking tot taalkeuzes in de naaste omgeving kunnen we besluiten dat er voor de meeste situaties en voor alle regio’s, behalve Suriname, enige afname is van uitsluitend Nederlands. In Nederland is er in sommige deeldomeinen een (lichte) toename van het Engels en van het Fries (gecombineerd met Nederlands), in Vlaanderen zien we vooral een toename van het Frans (met Nederlands) en in Brussel van ook en altijd Frans. Suriname laat als enige regio een sterkere positie van het Nederlands zien en dat gaat vooral ten koste van het Sranantongo en in mindere mate van het Sarnami.

3.2. Ontwikkelingen in de taalkeuzes op het werk

Met betrekking tot de taalkeuzes op het werk werd er een onderscheid gemaakt tussen de interne communicatie op het werk (nl. praten en e-mailen met collega's en leidinggevenden) en de externe communicatie van de werknemer/werkgever naar de buitenwereld (o.a. (mogelijke) klanten/cliënten/ studenten/leerlingen) toe.

Wat de **taalkeuzes in de interne communicatie op het werk** betreft, loopt Suriname voorop in het gebruik van uitsluitend Nederlands (75,6%). Ook in Nederland (70,9%) en Vlaanderen (69,2%) wordt door bijna drie kwart van de panelleden uitsluitend in het Nederlands gecommuniceerd met collega's en leidinggevenden. In het tweetalige Friesland en Brussel is dat aanzienlijk minder het geval (resp. 35,5% en 35,8%). In Nederland (17,6%), Vlaanderen (10,6%) en Brussel (12,1%) neemt de combinatie van Nederlands en Engels een redelijk prominente plaats in bij de interne communicatie, maar in Suriname (3,3%) en Friesland (3,4%) is de rol van het Engels (in combinatie met het Nederlands) kleiner. In Friesland wordt er voornamelijk een combinatie van Nederlands en Fries gebruikt (45,0%) of wordt er zelfs altijd in het Fries gecommuniceerd (15,3%). In Suriname speelt het Sranantongo een rol op de werkvloer (13,1% Nederlands en Sranantongo, al dan niet vermengd met Nederlands). In Vlaanderen wordt bijna evenveel Nederlands en Frans (10,2%) gebruikt als Nederlands en Engels (10,6%). In Brussel wordt twee keer zoveel Nederlands en Frans (24,0%) gebruikt als Nederlands en Engels (12,1%).

De **vergelijking met de nulmeting** brengt per regio en voor alle situaties een aantal significante ontwikkelingen aan het licht. In Nederland wordt er op de werkvloer minder altijd Nederlands gebruikt dan vier jaar geleden, er wordt aanzienlijk meer Nederlands met Engels gecombineerd, er wordt ook meer voor uitsluitend Engels gekozen en er is ook een (lichte) toename in het gebruik van Nederlands en Fries. In Vlaanderen wordt er eveneens minder uitsluitend Nederlands gebruikt dan in 2016. Er wordt daarentegen meer Nederlands en Frans gebruikt op de werkvloer. Er zijn ook lichte toenames in de keuzes voor altijd Engels en altijd Frans. In Brussel lijkt er aanzienlijk minder uitsluitend in het Nederlands gecommuniceerd te worden in vergelijking met de nulmeting. De combinatie van Nederlands en Frans wordt nu veel meer gebruikt. Verder lijken er ook toenames te zijn opgetreden in de keuzes voor altijd Frans en altijd Engels. In tegenstelling tot de overige regio's, wordt er in Suriname aanzienlijk meer uitsluitend Nederlands gebruikt op de werkvloer dan twee jaar geleden.

Ook in het geval van de **externe communicatie van werknemers en werkgevers** naar (potentiële) klanten/ cliënten/ studenten/ leerlingen toe staat Suriname bovenaan in het gebruik van uitsluitend Nederlands (met 81,6%). Tussen Nederland (58,5%) en Vlaanderen (53,5%) is er niet veel verschil in het gebruik van altijd Nederlands. In Friesland geeft iets minder dan de helft (44,4%) van de panelleden aan dat er in de externe communicatie door hun werkgever uitsluitend Nederlands wordt gebruikt. Brussel komt helemaal achteraan, met slechts 26,9% uitsluitend Nederlands. In Nederland (26,5%) en Suriname (6,7%) wordt de combinatie Nederlands en Engels op één na het meeste genoemd, in Vlaanderen (14,8%) en Brussel (27,7%) is dat de combinatie Nederlands en Frans, hoewel de combinatie Nederlands en Engels daar ook hoog scoort (met een derde plek in Vlaanderen (13,9%) en in Brussel (14,1%)). In Friesland neemt het Fries een prominente plaats in, met 38,4% voor Nederlands en Fries en 6,6% voor altijd Fries; Engels wordt er relatief weinig gebruikt (6,8% voor Nederlands en Engels).

De **vergelijking met de nulmeting** brengt per regio en voor alle situaties een aantal ontwikkelingen aan het licht, die grotendeels vergelijkbaar zijn met de ontwikkelingen in de interne communicatie. In Nederland wordt er door de werknemer/werkgever minder altijd Nederlands gebruikt naar de buitenwereld toe dan vier jaar geleden, er wordt aanzienlijk meer Nederlands met Engels gecombineerd, en er wordt in alle situaties (behalve 'praten met klanten') ook meer voor uitsluitend Engels gekozen. In Vlaanderen wordt er ook minder uitsluitend Nederlands gebruikt in alle situaties van externe communicatie in vergelijking met 2016. Verder is in alle situaties de combinatie van Nederlands en Frans toegenomen (en in sommige situaties ook 'altijd Frans'). In tegenstelling tot Nederland, is er in Vlaanderen geen algehele toename van (Nederlands en) Engels. In Brussel lijkt er in alle situaties aanzienlijk minder uitsluitend in het Nederlands en meer in het Nederlands en het Frans gecommuniceerd te worden in vergelijking met de nulmeting. In alle situaties (behalve 'praten met klanten') is ook het gebruik van uitsluitend Frans toegenomen (en in sommige situaties het gebruik van uitsluitend Engels). In Suriname wordt er nu (in vergelijking met 2018) meer uitsluitend Nederlands gerapporteerd in de mondelinge en schriftelijke communicatie met klanten, in het jaarverslag en in vacatures. Verder is er sprake van een afname in de combinatie van Nederlands en Engels in het jaarverslag, op de website en in vacatures.

Ten slotte wordt er op de werkvloer weinig of zelfs nauwelijks **dialect of regionale taal** gebruikt. In Vlaanderen (variërend tussen 2% en 5% voor dialect/regionale taal en tussen 1% en 8% voor tussentaal, afhankelijk van mondeling vs. schriftelijk en collega's vs. leidinggevenden) en Friesland (variërend tussen 4% en 6% voor dialect/regionale taal, afhankelijk van mondeling vs. schriftelijk en collega's vs. leidinggevenden) wordt het gebruik van niet-standaardvariëteiten nog het meest gerapporteerd met betrekking tot de interne communicatie. Gebruik van dialect of regionale taal in de externe communicatie op het werk werd vooral gerapporteerd door Friese panelleden (variërend tussen 3% en 5%). In de mondelinge communicatie met klanten/ cliënten/ studenten/ leerlingen worden het **Limburgs en het Nedersaksisch** als erkende regionale talen wel meer gebruikt dan de dialecten elders in Nederland (resp. 9% voor Limburgs en 6% voor Nedersaksisch), hoewel dit weinig is in vergelijking met het Fries (75,7%). In de schriftelijke communicatie (e-mails) worden deze regionale talen (afgezien van het Fries (54,4%)) nauwelijks gebruikt.

De antwoorden van de panelleden op de vragen omtrent de **externe communicatie** van hun werkgever werden vergeleken met **extra verzamelde gegevens over jaarverslagen, websites en vacatures**. De belangrijkste bevinding die uit de vergelijking naar voren komt is dat het aandeel van uitsluitend Nederlands in het jaarverslag en op de website van de vijftig grootste Nederlandse en Vlaamse bedrijven kleiner is dan wat door de panelleden over hun werkgever wordt gerapporteerd, terwijl het aandeel Engels dan weer groter is. Ook in Suriname wordt er minder Nederlands en meer Engels gerapporteerd door werknemers van zes grote bedrijven dan door de StaatNed-panelleden. De belangrijkste reden voor dit verschil is het relatief grote aantal deelnemers die voor de overheid of in het onderwijs werken, sectoren die meer op het Nederlands zijn gericht dan gemiddeld. Voor wat het **talengebruik in vacatureberichten** betreft, stemmen de resultaten van de panelleden en de gegevens van de grootste vacaturesites wel over de gehele lijn overeen: in meer dan 90% van de gevallen worden Nederlandse en Vlaamse vacatures in het Nederlands gepubliceerd. Een klein aandeel van de Nederlandse en Vlaamse vacatures (minder dan 5%) wordt enkel in het Engels gepubliceerd. In Suriname geeft 90,3% van het panel aan dat vacatures uitsluitend in het Nederlands zijn, maar volgens werknemers van 6 grotere bedrijven publiceert de helft van die bedrijven vacatures in het Nederlands en het Engels. Uit de vacaturesites komt verder nog naar voren dat er zowel in Nederland als in Vlaanderen in meer dan 90% van de vacatures kennis van het Nederlands (expliciet) wordt gevraagd of verondersteld, dat er in de meerderheid van de vacatures (71,7% voor Nederland en 61,0% voor Vlaanderen) ook kennis van het Engels wordt gevraagd, dat er in Vlaanderen veel meer naar kennis van het Frans wordt gevraagd (75,0% vs. 15,5% in Nederland), terwijl er in Nederland vaker naar kennis van het Duits wordt gevraagd (26,4% vs. 10,0% in

Vlaanderen). Ondanks het feit dat kennis van het Nederlands in de meerderheid van de vacatures gevraagd wordt, achten de panelleden dit niet altijd een noodzakelijke vereiste voor sollicitanten om een baan te kunnen krijgen. De meerderheid van de Nederlandse, Brusselse en Surinaamse deelnemers (moedertaal- en niet-moedertaalsprekers van het Nederlands) is het niet eens met de stelling dat men Nederlands zou moeten beheersen om een baan te krijgen. In Vlaanderen en Friesland is de meerderheid van de moedertaalsprekers het daar wel mee eens.

In **vergelijking met de nulmeting** komt er uit de rapportage van de Nederlandse panelleden naar voren dat werkgevers hun **jaarverslagen en websites** minder uitsluitend in het Nederlands aanbieden, maar dit wordt tegengesproken door de flankerende gegevens. In Vlaanderen stemmen de enquêtegegevens en de resultaten voor de 50 grootste bedrijven wel overeen en blijkt er tevens een afname van uitsluitend Nederlands te zijn in jaarverslagen en op websites. Zowel uit de rapportage van de panelleden als uit de gegevens van de vacaturesites blijkt dat er zowel in Nederland als in Vlaanderen sprake is van een afname in het gebruik van uitsluitend Nederlands in **vacatures** ten aanzien van 2016. In Nederland is het aantal Engelstalige vacatures sterker toegenomen dan in Vlaanderen, maar in Vlaanderen worden er nu meer Franstalige vacatures opgetekend dan in 2016.

Samenvattend kunnen we stellen dat Nederlands nog steeds de meest gebruikte taal is op de werkvloer, maar in alle regio's (behalve Suriname) wordt er nu wat minder uitsluitend Nederlands gebruikt dan bij de nulmeting, zowel in de interne als de externe communicatie op het werk. Vooral in Nederland zien we dat het Engels steeds belangrijker wordt, in Vlaanderen en Brussel is dat het Frans, en in de Friese gegevens tekent er zich een groei van het Fries af. Suriname is het enige gebied waar nu meer uitsluitend Nederlands gebruikt wordt op het werk dan bij de nulmeting. Naar verluidt (dhr. H. Chezius, p.c.) kan dit te maken hebben met de overtuiging dat de beheersing van het Nederlands een zekere garantie biedt op succes en een bewijs is van ontwikkeling, waar het gebruik van de 'eigen talen' (Sranantongo, Sarnami, etc.) daarentegen lange tijd afgeraden werd.

3.3. Ontwikkelingen in de taalkeuzes op sociale media

Op sociale media (o.a. Facebook, Twitter, sms, WhatsApp) wordt er in Suriname het meest voor uitsluitend Nederlands gekozen (65,7%), maar ook in Nederland (50,4%) en Vlaanderen (49,6%) wordt door ongeveer de helft van de panelleden altijd Nederlands gebruikt. In Friesland gebruikt bijna de helft van het panel (47,3%) een combinatie van Nederlands en Fries op sociale media, terwijl 30,1% er uitsluitend Nederlands gebruikt. In Brussel zijn de combinaties van Nederlands met Engels (20,4%) en met Frans (19,7%) populairder dan het gebruik van enkel Nederlands (16,9%). Ook in de overige regio's is Engels relatief populair op sociale media: de combinatie van Nederlands en Engels wordt door 25,2% van het Nederlandse, 22,8% van het Vlaamse, 15,4% van het Surinaamse en 5,8% van het Friese panel genoemd. In Vlaanderen scoort het Frans ook redelijk goed en in Suriname het Sranantongo.

Vanuit longitudinaal perspectief is er een afname in de keuze voor altijd Nederlands op alle sociale media in Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel. Suriname vormt een uitzondering: de keuze voor altijd Nederlands neemt niet af en is zelfs significant toegenomen op Facebook en WhatsApp. Verder stellen we een afname vast van de combinatie Nederlands en Engels of Facebook, niet enkel in Nederland en Friesland (zoals in 2018), maar ook in Vlaanderen en Brussel. In Suriname is er dan weer een afname in de keuze voor altijd Engels op Facebook. Ook in sms'jes wordt er in Nederland, Friesland en Suriname minder Nederlands met

Engels gecombineerd. Op Twitter zien we daarentegen een toename in de keuze voor altijd Engels in Nederland, Vlaanderen en Brussel. Verder is er in Nederland en Friesland nog een toename in de keuze voor Nederlands en Fries op Facebook, WhatsApp en sms. In Vlaanderen en Brussel is er dan weer een toename in de keuze voor Nederlands en Frans op Facebook, WhatsApp en sms. Ten slotte lijkt er sprake van een toename in de keuze voor altijd Engels en altijd Frans bij de Brusselse deelnemers in hun communicatie op Facebook, Twitter en WhatsApp.

Van de **panelleden met een andere moedertaal dan het Nederlands** zijn het ook weer de Surinaamse deelnemers die het meest uitsluitend Nederlands gebruiken op sociale media (51,7%), terwijl de Nederlandse (20,9%) en de Vlaamse (22,7%) panelleden ongeveer evenveel altijd Nederlands gebruiken. In het tweetalige Friesland (13,2%) en Brussel (12,2%) heeft het Nederlands nog minder een monopoliepositie. De combinatie Nederlands en Engels (eventueel nog met andere talen gecombineerd) doet het redelijk goed in Nederland (12,3%), Vlaanderen (11,2%) en Suriname (12,7%), terwijl er in Brussel zelfs betrekkelijk vaak uitsluitend Engels gebruikt wordt op sociale media (7,3%). Verder worden in Nederland en Friesland het Fries, in Vlaanderen en Brussel het Frans en in Suriname het Sranantongo redelijk veel gebruikt. Ook andere talen, die in de andere domeinen niet vaak genoemd werden, duiken op als communicatiemiddel op sociale media (o.a. Russisch, Hongaars, Pools, Turks, Spaans, Portugees, Saramaccaans).

In vergelijking met de nulmeting wordt er door de Nederlandse niet-moedertaalsprekers minder voor Nederlands en Engels en ook minder voor Nederlands en Fries gekozen op Facebook, WhatsApp en sms. In Vlaanderen is er een afname van de combinatie Nederlands en Turks voor WhatsApp en sms. Bij de Surinaamse niet-moedertaalsprekers is er een afname van het gebruik van uitsluitend Nederlands op Facebook, WhatsApp en sms, maar wordt Nederlands nu vaker gecombineerd met Aucaans en Saramaccaans.

Wat het **gebruik van niet-standaardvariëteiten op sociale media** betreft, wordt er vooral dialect en regionale taal gebruikt door het Friese panel (7,1%), terwijl het Vlaamse panel vooral aangeeft tussentaal te gebruiken (5,0%). De regionale talen **Limburgs en Nedersaksisch** doen het weliswaar beter op sociale media (met resp. 15,4% en 6,9%) dan de Nederlandse dialecten, maar in vergelijking met het Fries (50,9%) spelen ze toch een redelijk bescheiden rol op sociale media.
Terwijl het Engels (vooral in Nederland) nu meer wordt gebruikt dan vier jaar geleden in de naaste omgeving en op het werk, is het gebruik ervan op de meeste sociale media (Facebook, sms, WhatsApp) juist afgenomen, maar op Twitter nam het gebruik van het Engels wel toe (in Nederland, Vlaanderen en Brussel). Verder stellen we vast dat er in alle regio's een afname van het Nederlands is, behalve in Suriname, waar het gebruik ervan op sociale media juist toegenomen is. Net als in de andere domeinen, is in Nederland en Friesland het gebruik van het Fries toegenomen en in Vlaanderen en Brussel het gebruik van het Frans.

3.4. Ontwikkelingen in de taalkeuzes in het hoger onderwijs

Voor het hoger onderwijs keken we enerzijds naar de antwoorden van panelleden die een hbo/hogeschool opleiding volgden, en anderzijds naar de antwoorden van universiteitsstudenten. De steekproef van hogeschoolstudenten was echter klein, waardoor de resultaten minder representatief zijn.

Wat betreft de resultaten over **taalkeuzes in het hbo/ aan de hogeschool in het algemeen** (dus alle situaties samen): een meerderheid van de panelleden geeft aan dat er uitsluitend Nederlands wordt gebruikt in hun opleiding (nl. 68,1% voor Nederland, 75,1% voor Vlaanderen en 68,3% voor Suriname).[335] Op de tweede plaats komt steeds de combinatie van Nederlands en Engels (nl. 20,1% voor Nederland, 16,6% voor Vlaanderen en 19,1% voor Suriname) en er zijn wat dat betreft geen grote verschillen tussen Nederland, Vlaanderen en Suriname. Andere talen (zoals het Fries, Frans of Sranantongo) spelen slechts een geringe rol en dan enkel bij de mondelinge communicatie met (vooral) studiegenoten en docenten. De keuze voor uitsluitend Nederlands ligt in Nederland en Vlaanderen een stuk lager **aan de universiteit** (nl. 28,1% in Nederland en 43,5% in Vlaanderen) dan in het hbo/ aan de hogeschool, maar in Suriname is er maar een klein verschil (64,3% resp. 68,3%). Vooral aan Nederlandse universiteiten wordt er veel Nederlands en Engels gecombineerd (48,5%) en wordt er ook vaak voor altijd Engels gekozen (14,3%), maar ook in Vlaanderen (37,8% voor Nederlands en Engels, 5,3% voor altijd Engels) en Suriname (26,4% voor Nederlands en Engels) is het aandeel van het Engels aanzienlijk. Het Frans (in Vlaanderen) en het Sranantongo (in Suriname) spelen maar een kleine rol.

Vergeleken met de nulmeting wordt er in Nederland en Vlaanderen minder uitsluitend Nederlands gebruikt in het universitair onderwijs, terwijl er meer (altijd of ook) Engels wordt gebruikt. Vanwege de betrekkelijk geringe respons door hbo/hogeschool studenten laten we voor deze sector in het hoger onderwijs longitudinale vergelijkingen achterwege.

De enquêtegegevens werden naast **flankerende gegevens** gelegd die werden verzameld op basis van **studiegidsen** van de Universiteit Utrecht, de Universiteit Antwerpen en de Anton de Kom Universiteit van Suriname, en meer bepaald voor de opleidingen Geschiedenis en Wiskunde. In Utrecht worden meer opleidingen en vakken (uitsluitend) in het Engels aangeboden dan in Antwerpen of Paramaribo, al worden er binnen de Nederlandstalige opleidingen in Antwerpen en Paramaribo ook wel Engelstalige vakken aangeboden. De flankerende gegevens bevestigen dus de enquêtegegevens: de concurrentie van het Engels voor het Nederlands is het sterkst in het Nederlandse hoger onderwijs, maar is zeker in Vlaanderen ook aan de orde. Ten opzichte van 2018 is er in het curriculum van de universiteiten niet veel veranderd met betrekking tot de taalkeuzes.

In de **attitudes** van de panelleden ten aanzien van hoger onderwijs in een andere taal dan het Nederlands voor niet-taalvakken is er ten opzichte van de nulmeting niet veel veranderd. Van de moedertaalsprekers zijn de Brusselse deelnemers het positiefst (87,7%), gevolgd door de Friese (76,4%), de Vlaamse (76,1%), de Nederlandse (61,6%) en de Surinaamse panelleden (54,8%). Bij de niet-moedertaalsprekers zijn de Friese deelnemers het positiefst (81,8%), gevolgd door de Nederlandse (75,9%), de Brusselse (74,6%), de Vlaamse (73,1%) en met afstand de Surinaamse panelleden (41,7%). In Suriname is men dus het minst positief tegenover het gebruik van andere talen in het hoger onderwijs.

In vergelijking met de andere domeinen, lijkt de positie van het Nederlands het meest 'bedreigd' te zijn in het hoger onderwijs, althans in (vooral) Nederland en Vlaanderen. Daar is het Engels de grote concurrent. In het Surinaamse hoger onderwijs heeft het Nederlands een redelijk sterke positie en heeft men ook een vrij negatieve attitude ten opzichte van andere instructietalen dan het Nederlands in het hoger onderwijs.

[335] De resultaten voor Friesland en Brussel laten we buiten beschouwing gezien de hoge foutenmarges.

3.5. Conclusie en suggestie voor de toekomst

Uit het nieuwe Staat-van-het-Nederlands-onderzoek komt naar voren dat de positie van het Nederlands als voertaal in de naaste omgeving, op het werk en op sociale media sterk blijft. Zowel moedertaalsprekers als meer dan een derde van de niet-moedertaalsprekers geven het Nederlands aan hun kinderen door, de belangrijkste voorwaarde voor het voortbestaan van een taal. Toch wordt er nu meer dan vier jaar geleden ook gebruik gemaakt van andere talen, vooral van het Engels (en dat vooral in Nederland), maar in Vlaanderen en Brussel ook van het Frans en in Nederland en Friesland van het Fries. Suriname vormt een uitzondering aangezien het gebruik van uitsluitend Nederlands er is toegenomen sinds 2018. Of dit deels verband houdt met de enquêtering (nl. huisbezoek door de onderzoekers bij een deel van de Surinaamse panelleden), zal wellicht in volgende rondes van het Staat-van-het-Nederlands-onderzoek duidelijk worden.

In het Nederlandse hoger onderwijs heeft het Nederlands al lang geen monopoliepositie meer en is er sterke concurrentie van het Engels, maar ook het Vlaamse hoger onderwijs verengelst in toenemende mate. Alleen in Suriname behoudt het Nederlands een sterke positie in het hoger onderwijs en gezien de vrij negatieve attitudes ten aanzien van anderstalig onderwijs, zal daar wellicht niet snel verandering in komen.

Ten slotte stellen we vast dat dialect, regionale taal en tussenvariëteiten vooral worden gebruikt in het domein van de naaste omgeving, en in mindere mate op sociale media, en dan vooral in Vlaanderen en Friesland. Op het werk en in het hoger onderwijs worden er nauwelijks niet-standaardvariëteiten gebruikt. In Nederland hebben het Limburgs en het Nedersaksisch als officieel erkende regionale talen wel een veel sterkere positie dan de dialecten elders in Nederland, voornamelijk in de naaste omgeving en op sociale media en in mindere mate op het werk (maar niet in het hoger onderwijs). In vergelijking met het Fries echter, doen het Limburgs en het Nedersaksisch het heel wat minder goed, behalve in de naaste omgeving, waar het Limburgs ongeveer even sterk staat als het Fries. Het Fries wordt als officiële taal in Friesland, behalve in de naaste omgeving en op sociale media, ook veel gebruikt op de werkvloer.

Sinds de nulmeting in 2016 hebben we ernaar gestreefd om meer deelnemers te werven, en dan in het bijzonder deelnemers met een andere moedertaal dan het Nederlands. Vergeleken met de twee vorige metingen is in 2020 het aantal deelnemers sterk toegenomen, zeker in Brussel (van 113 naar 309) en Suriname (van 730 naar 949). Er zijn nu ook veel meer meertalige deelnemers bereikt voor wie het Nederlands één van de moedertalen was of een taal die zij op latere leeftijd geleerd hebben. We moeten er alles aan doen om deze deelnemers te behouden voor de toekomstige enquêtes. Met het oog op de volgende meting van Staat van het Nederlands willen we vooral inzetten op de werving van meer deelnemers die hoger onderwijs aan de hogeschool/ in het hbo volgen, aangezien het probleem van te kleine steekproeven vooral daar nog speelde.

In 2022 zal er een nieuwe meting van de Staat van het Nederlands plaatsvinden, waarin we alle domeinen opnieuw bevragen en waarbij er uitgebreider flankerend onderzoek zal worden uitgevoerd.

Bijlage: Staat van het Nederlands 2020 – Overzicht van de gegevensverwerking

Aantal deelnemers

De resultaten in dit document zijn gebaseerd op de definitieve data van 11 januari 2021.

Er waren drie enquêtes: één voor Nederland, één voor België en één voor Suriname. Nederland wordt als geheel geanalyseerd en gestratificeerd, maar Friesland als deel van Nederland wordt ook als afzonderlijk gebied geanalyseerd en gestratificeerd. Voor België splitsen we de data in het Vlaams Gewest en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kan moeilijk samengenomen worden met het Vlaams Gewest. Op Wikipedia wordt van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gezegd:

“Het gewest heeft het Nederlands en het Frans als officiële talen... Toch is de voertaal op straat veelal het Frans, in overeenstemming met de indeling van de bevolking: 80 tot 90 procent hanteert het Frans als voertaal, 20 tot 10 procent Nederlands, afhankelijk van de bron en de gebruikte maatstaven.”

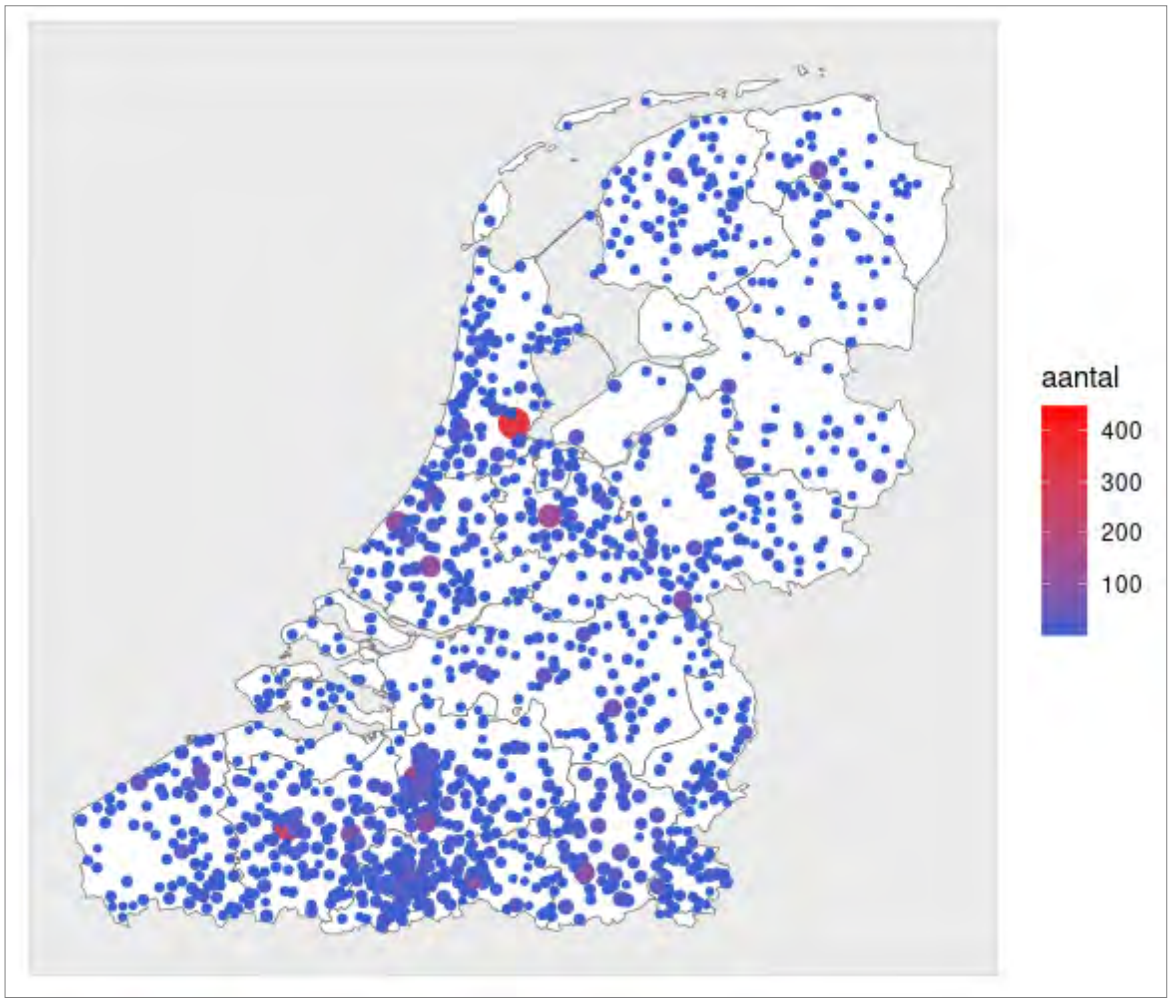
We beperken ons alleen tot de deelnemers die de enquête compleet hadden ingevuld. Voor deelnemers uit Nederland en België stellen we bovendien de eis dat ze een geldige postcode hebben ingevuld. In Suriname zijn er geen postcodes, daarom gaven deelnemers hun district, woonplaats en straatnaam.

Deelnemers die niet in Nederland, Vlaanderen of Brussel wonen, zijn uit de data weggefilterd. Dat betekent dat ook deelnemers uit het Waals gewest (inclusief de gemeenten van de Duitstalige Gemeenschap) niet worden verwerkt.

De aantallen zijn dan als volgt:

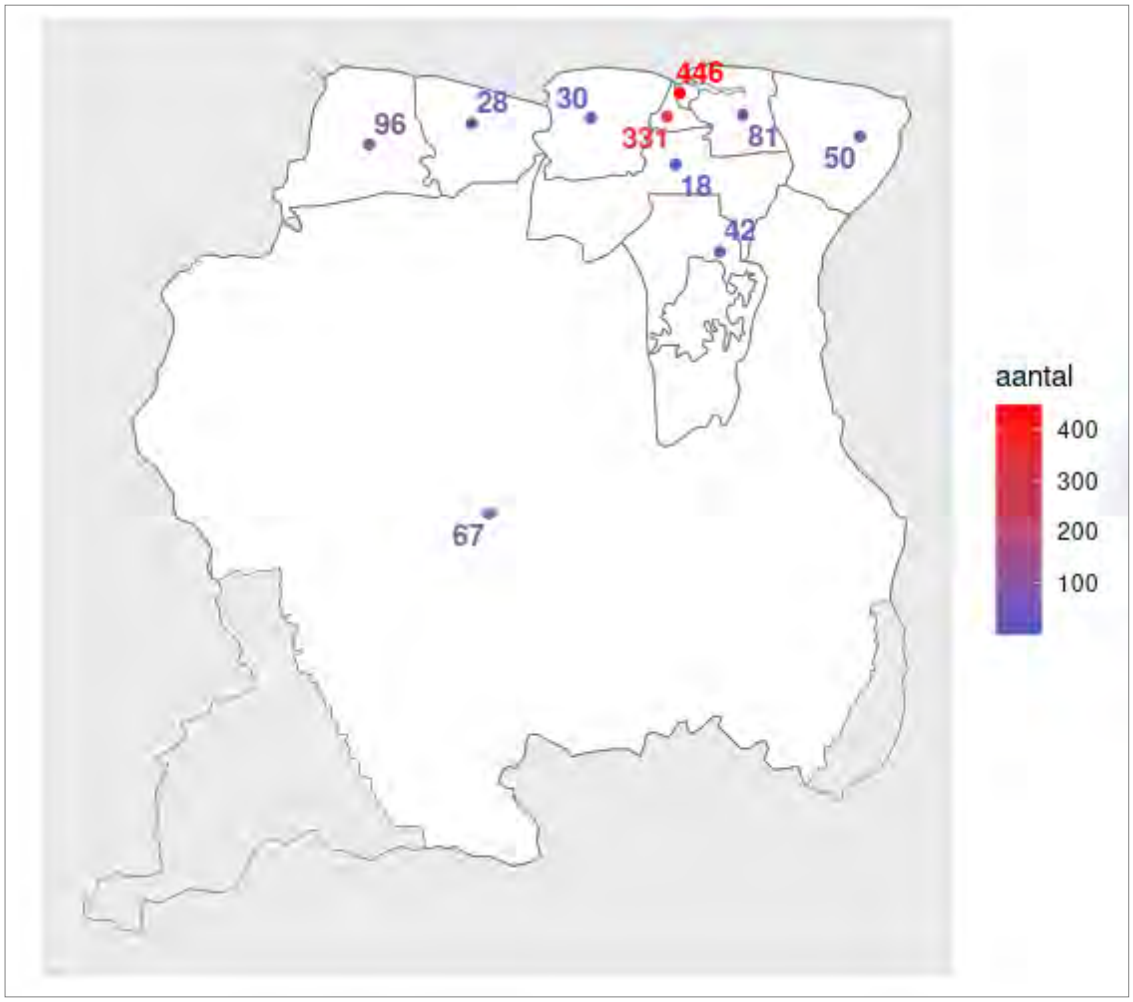
Gebied	Aantal deelnemers
Nederland (inclusief Friesland)	3558
Friesland	189
Vlaams Gewest	4028
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	420
Suriname	1189

In Figuur 1 representeren de stippen de plaatsen van de deelnemers in Nederland, Vlaanderen en Brussel die hebben meegedaan. De plaatsen zijn afgeleid uit de vier cijfers van de postcode die de deelnemers in de enquête moesten invullen. Hoe groter en roder de stip, hoe meer mensen hebben meegedaan in die plaats.

Figuur 1. Geografische spreiding van de deelnemers in Nederland, Vlaanderen en Brussel. Elke stip representeert een plaats. Hoe roder en groter de stip, hoe meer mensen in die plaats aan de enquête hebben meegedaan.

In Figuur 2 zien we per district het aantal deelnemers. Hoewel in de enquête niet alleen gevraagd werd naar het district, maar ook naar de woonplaats en zelfs de straatnaam, was het moeilijk om een gedetailleerdere kaart te maken. Er was veel variatie in de manier waarop de deelnemers de plaatsnamen schreven wat het moeilijk maakte om op een geautomatiseerde manier de coördinaten betrouwbaar te vinden. Verder zou weergave op straatnaamniveau de kaart te gedetailleerd maken.

Figuur 2. Aantal deelnemers per district in Suriname. De grijze gebieden in het zuidwesten en zuidoosten zijn de zogenaamde betwiste gebieden.

Het waarom en hoe van stratificatie

Stratificeren is het opsplitsen van de populatie in verschillende groepen of lagen (stratum = laag) op basis van criteria die voor het onderzoek relevant zijn. Bij stratificatie verdeelt men een onderzoekspopulatie in één of meerdere subcategorieën volgens bepaalde criteria, zoals leeftijd, geslacht, sociale status, etc. Zo ontstaat een gestratificeerde (gelede) steekproef.

Stratificatie is in ons geval noodzakelijk omdat de enquête op basis van vrijwilligheid ingevuld wordt, en dat kan een vertekening veroorzaken.

Het is belangrijk om voor zoveel mogelijk variabelen gelijktijdig te stratificeren. Stel we willen stratificeren voor een variabele A (met groepen a1 en a2) en B (met groepen b1 en b2). Als we beide variabelen combineren, krijgen we vier subgroepen, namelijk:

- a1.b1
- a1.b2
- a2.b1
- a2.b2

Als we weten dat in de populatie 50% van alle voorkomens behoort tot subgroep a1.b1, 25% tot subgroep a1.b2, 20% tot subgroep a2.b1 en 5% tot subgroep a2.b2, zullen deze proporties ook teruggevonden moeten worden in een steekproef die uit die populatie getrokken is.

Om te kunnen stratificeren heb ik gebruik gemaakt van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Statistics Belgium (StatBel) en het Algemeen Bureau voor de Statistiek in Suriname (ABS). Voor een aantal variabelen geven het CBS, StatBel en het ABS de aantallen. Omdat de variabelen in combinatie met elkaar bekeken moeten worden, heb ik ernaar gestreefd om data te krijgen waarin een opdeling gemaakt werd volgens zoveel mogelijk van bovengenoemde variabelen tegelijkertijd. Het maximaal mogelijke voor Nederland en België was een gelijktijdige opdeling in geslacht, leeftijdsgroep, geboorteland en provincie. Voor Suriname was het maximaal mogelijk een opdeling in geslacht, leeftijdsgroep en district.

Filterwerking van de enquête

Bij het gebruik van de gegevens van CBS/StatBel/ABS moeten we ons realiseren dat die betrekking hebben op het complete land (Nederland, Suriname) of gebied (Vlaanderen, Brussel), terwijl de enquêtegegevens betrekking hebben op alleen die inwoners die het Nederlands tenminste zo goed beheersten dat ze bij machte waren om de Nederlandstalige enquête compleet in te vullen. We hadden voor onze vier/drie stratificatievariabelen dus graag de aantallen van CBS/StatBel/ABS willen hebben op basis van alleen de inwoners die het Nederlands redelijk tot goed beheersen.

Die gegevens zijn er echter niet. Dat betekent dat de aantallen in de CBS/StatBel/ABS-gegevens voor ons doel eigenlijk te groot zijn. Dat zien we het sterktst in Brussel. Volgens de resultaten van de BRIO-taalbarometer 4 spreken 17,4% van de inwoners Nederlands (zie Tabel 1 op: https://www.briobrussel.be/node/14761).

Het is dan te simpel om de aantallen voor alle combinaties van geslacht × leeftijdsgroep × geboorteland te vermenigvuldigen met 17.4%. Immers, dit percentage zal per combinatie verschillen. Het zal verschillen per geslacht en/of leeftijdgroep en/of geboorteland. Het is ook niet zinvol omdat vermenigvuldiging met een constante de aantallen proportioneel niet verandert.

Nu CBS/StatBel/ABS geen gegevens kunnen leveren op basis van alleen de inwoners die het Nederlands redelijk tot goed beheersen, kunnen we twee dingen doen, namelijk 1) stratificeren achterwege laten, en 2) stratificeren op basis van de gegevens zoals CBS/StatBel/ABS ons die geleverd hebben.

We hebben gekozen voor de tweede optie. Daarbij gaan we ervan uit degenen die het Nederlands beheersen een subset vormen van alle inwoners in het land/gebied waar zij wonen, en dat de proportionele verhouding tussen de aantallen voor geslacht, leeftijdsgroep, geboorteland en provincie in de subset ruwweg hetzelfde is als in het complete land/gebied. Bijvoorbeeld in het voorbeeld van Brussel gaan we er dan van uit dat de verhoudingen man/vrouw, oud/jong etc. binnen de groep van de 17.4% Nederlandssprekende Brusselnaren hetzelfde is als binnen de complete Brusselse populatie.

De stratificatievariabelen

Geslacht

In de enquête zijn er drie mogelijkheden: 'man', 'vrouw', 'ik omschrijf mezelf anders'. Zowel het CBS, StatBel als ABS kennen slechts twee mogelijkheden: 'man' en 'vrouw'. Daardoor is het niet mogelijk om te straticiferen over 'ik omschrijf mezelf anders'. Deze groep is daarom weggelaten. De volgende tabel laat voor de verschillende gebieden zien dat het aantal mensen die dit opgaf relatief klein is.

	aantal	totaal	percentage
Nederland	19	3558	0.5
Friesland	0	189	0
Vlaanderen	20	4028	0.5
Brussel	3	420	0.7
Suriname	0	1189	0

Leeftijdsgroep

Deelnemers die geen geboortedatum hebben opgegeven, worden weggelaten.

Geboren in 2019 heb ik geïnterpreteerd als: geboren op 1 januari 2019. Dus: iemand geboren in 2019 wordt beschouwd als zijnde 1 jaar oud op 1 januari 2020.

Het CBS geeft een verdeling in vijf groepen, StatBel geeft een verdeling in 20 groepen, en ABS geeft een verdeling in 21 groepen. De verdelingen volgens respectievelijk StatBel en ABS zijn aangepast aan die van het CBS (andersom zou niet mogelijk zijn). De groepsverdeling is: 0 tot 14 jaar (maar deze groep is – behalve voor Suriname – weggelaten, zie hieronder), 15 tot 29 jaar, 30 tot 44 jaar, 45 tot 64 jaar, 65 jaar of ouder.

De metingen van het CBS en StatBel zijn per 1 januari 2020, en die van ABS zijn per 1 januari 2019. Bij de verwerking van de geboortejaren in de enquête heb ik hier rekening mee gehouden. De geboortejaren zijn als volgt omgerekend:

	omrekening
Nederland	2020 - geboortejaar
Friesland	2020 - geboortejaar
Vlaanderen	2020 - geboortejaar
Brussel	2020 - geboortejaar
Suriname	2019 - geboortejaar

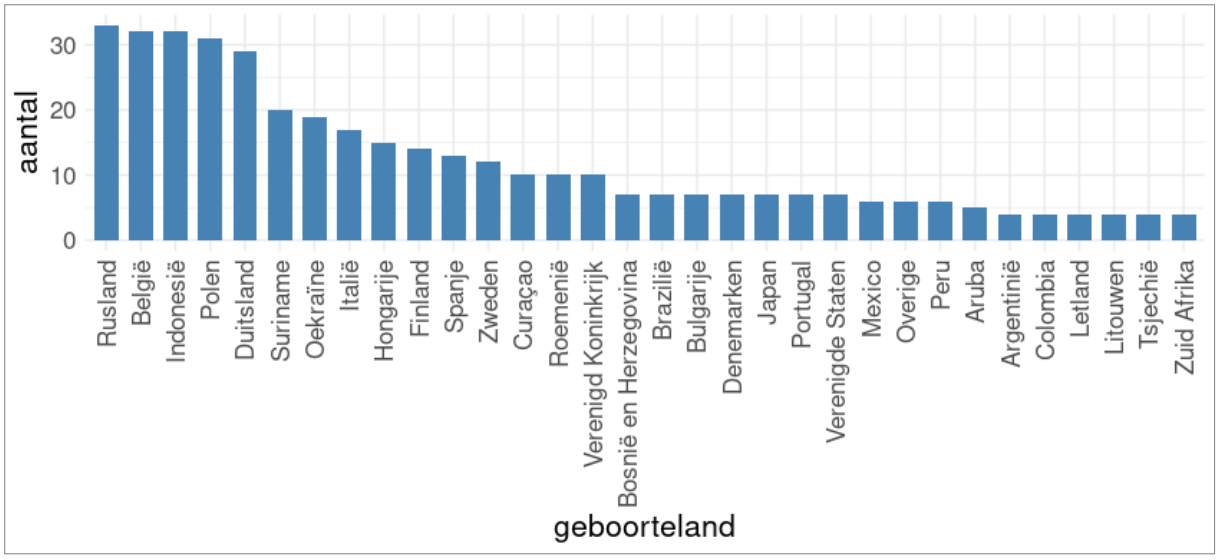
waarna de deelnemers geklasseerd worden volgens bovengenoemde leeftijdsgroepen. De volgende tabel geeft de verdelingen voor de verschillende gebieden.

	0-14	15-29	30-44	45-64	65 >	totaal
Nederland		304	455	1222	1577	3558
Friesland		12	25	69	83	189
Vlaanderen	1	641	753	1443	1190	4028
Brussel		87	153	131	49	420
Suriname	131	601	223	180	54	1189

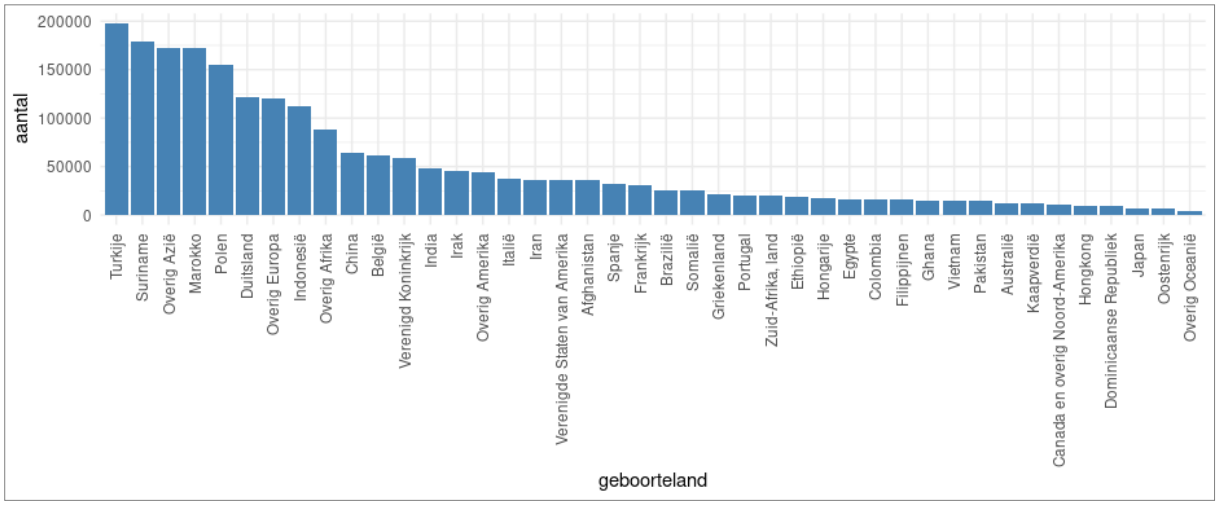
De tabel laat zien dat de jongste groep (0 t/m 14 jaar) voor Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel (bijna) niet vertegenwoordigd is. Deze groep wordt daarom uit de data van deze gebieden weggelaten. Als gevolg daarvan worden voor deze gebieden geen resultaten gegeven van leerlingen uit basisonderwijs en het middelbaar onderwijs (maar wel voor mbo, hbo, universiteit en cursusonderwijs).

In de data van Suriname bestaat de jongste groep uit 46 14-jarigen, 60 13-jarigen, 23 12-jarigen en 2 1-jarigen. We laten de 2 1-jarigen weg. De populatietabel van ABS geeft afzonderlijke aantallen voor de leeftijdscategorie van 10 t/m 14 jaar. Bij het stratificeren gebruiken we de populatieaantallen voor deze categorie in plaats van die voor de leeftijdscategorie van 0 t/m 14 jaar.

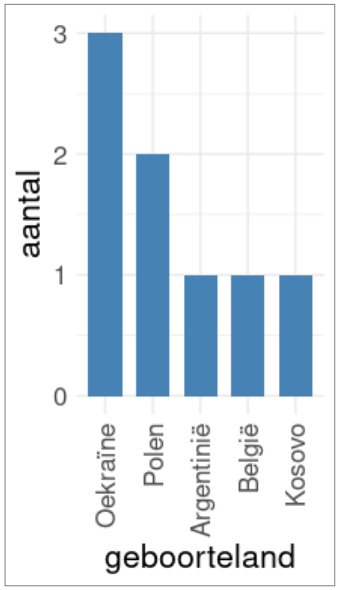
Geboorteland

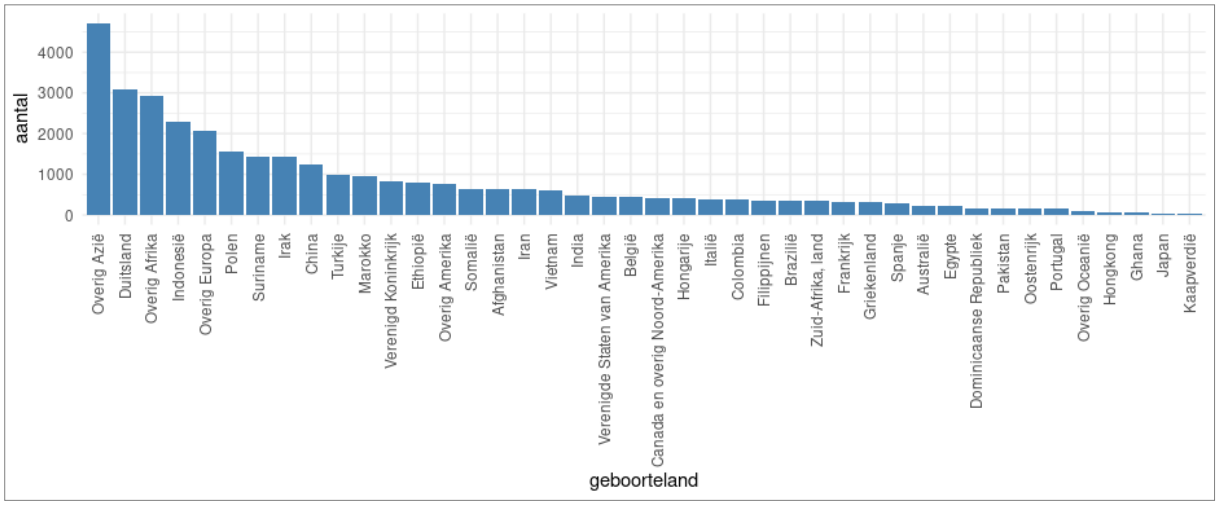
Figuur 3. Verdeling inwoners in Nederland naar geboorteland in de enquête (exclusief Nederland). Alleen landen met vier of meer deelnemers zijn in de grafiek weergegeven.

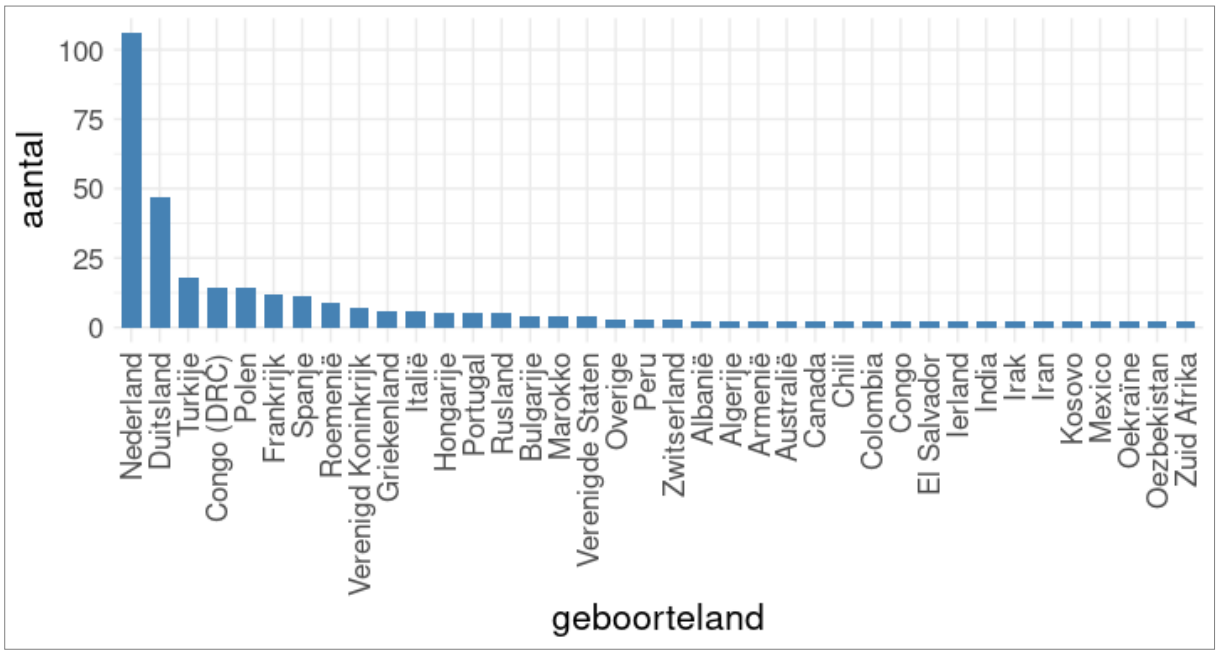
Figuur 4. Verdeling inwoners in Nederland naar geboorteland (exclusief Nederland) volgens de CBS-gegevens.

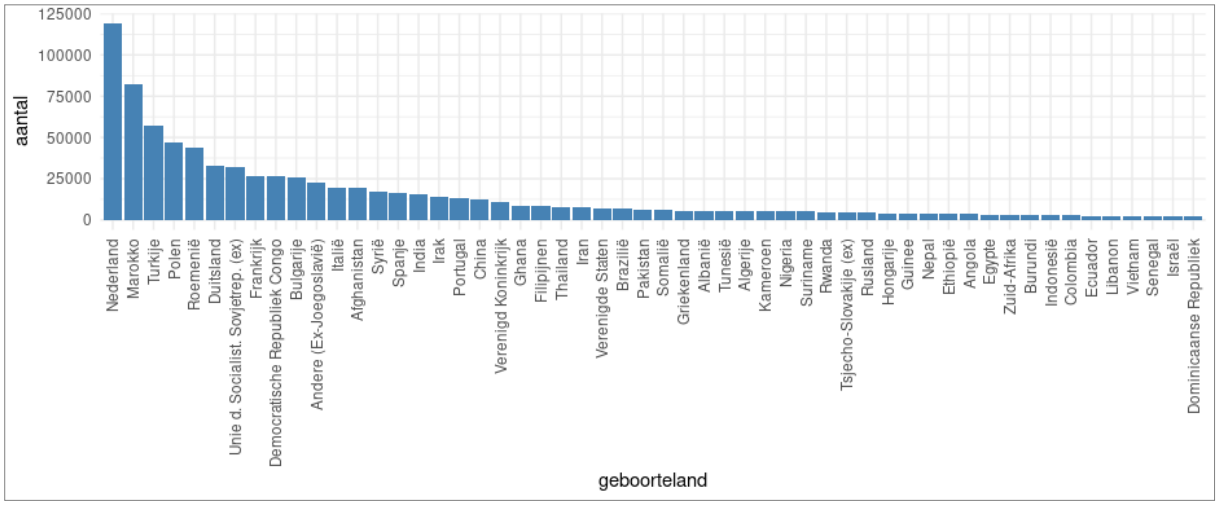
Figuur 5. Verdeling inwoners in Friesland naar geboorteland in de enquête (exclusief Nederland).

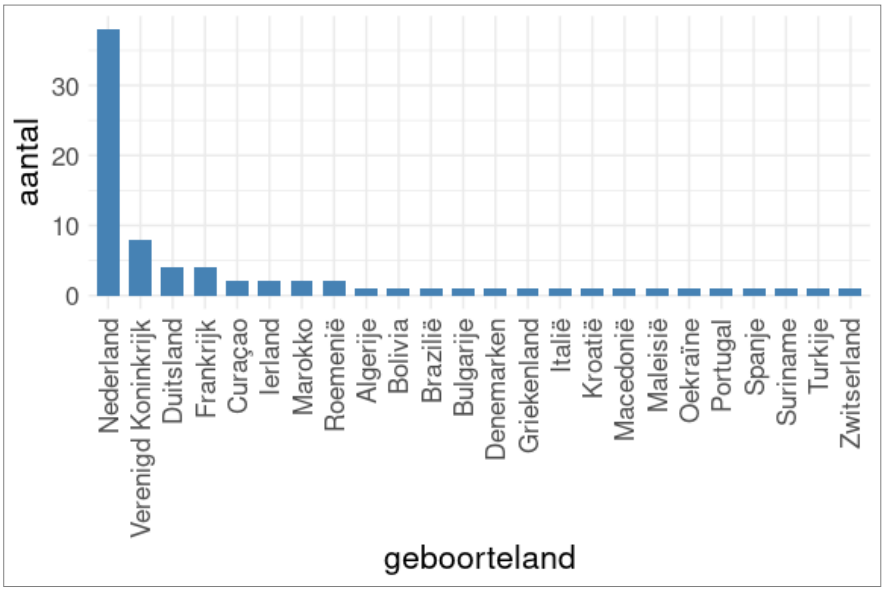
Figuur 6. Verdeling inwoners in Friesland naar geboorteland (exclusief Nederland) volgens de CBS-gegevens.

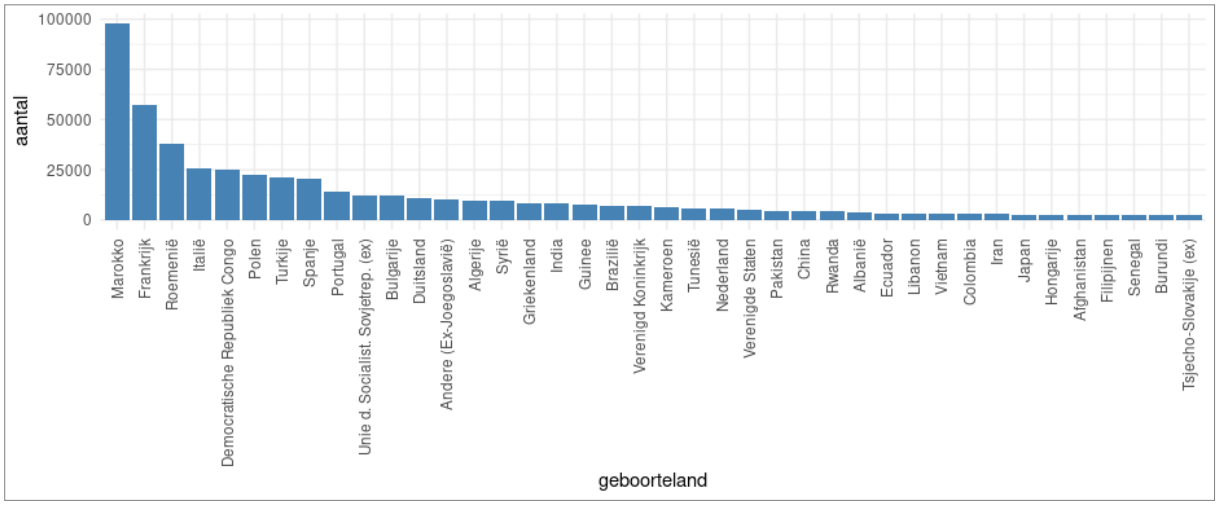
Figuur 7. Verdeling inwoners in Vlaanderen naar geboorteland in de enquête (exclusief België). Alleen landen met twee of meer deelnemers zijn in de grafiek weergegeven.

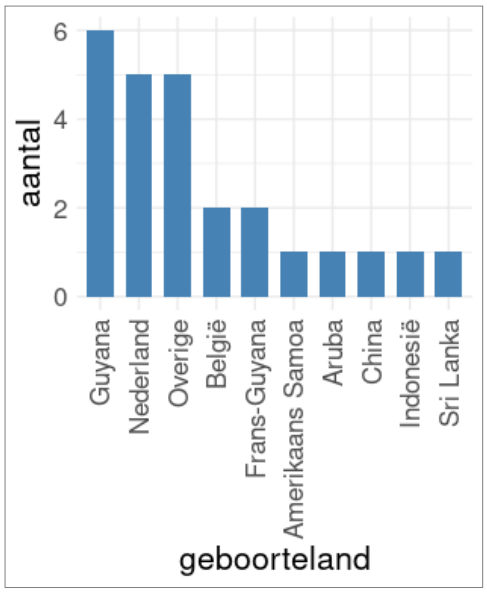
Figuur 8. Verdeling inwoners in Vlaanderen naar geboorteland (exclusief België) volgens de gegevens van StatBel. Geboortelanden met minder dan 2000 mensen zijn niet weergegeven.

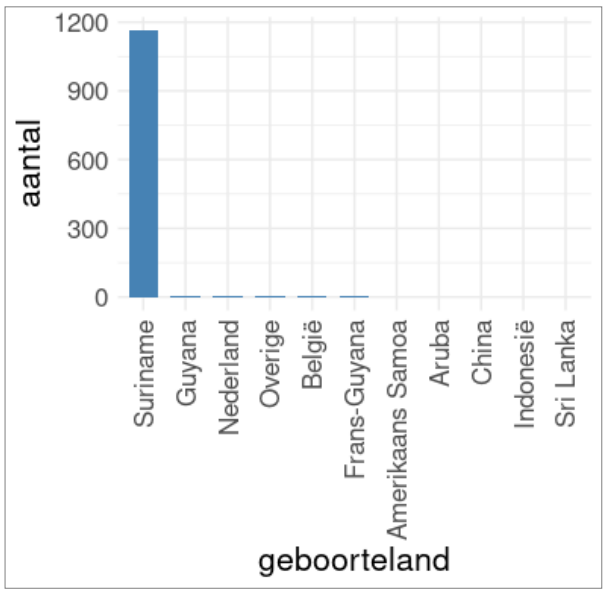
Figuur 9. Verdeling inwoners in Brussel naar geboorteland in de enquête (exclusief België).

Figuur 10. Verdeling inwoners in Brussel naar geboorteland (exclusief België) volgens de gegevens van StatBel. Geboortelanden met minder dan 2000 mensen zijn niet weergegeven.

Figuur 11a. Verdeling inwoners in Suriname naar geboorteland in de enquête (exclusief Suriname).

Figuur 11b. Verdeling inwoners in Suriname naar geboorteland in de enquête (inclusief Suriname).

‹De verdeling naar geboorteland ontbreekt in de ABS gegevens.›

Figuur 12. Verdeling inwoners in Suriname naar geboorteland (exclusief Suriname) volgens de ABS-gegevens.

De verdeling land volgens CBS/StatBel/ABS verschilt behoorlijk van de verdeling zoals we die in de enquêtes vinden, 'geboorteland' is dus een belangrijke variabele die meegenomen moet worden in de stratiticatie. Voor de verschillende gebieden maken we voor 'geboorteland' een verdeling in de volgende groepen:

- Nederland:
  Nederland, Turkije, Suriname, Marokko, Polen, Duitsland, Indonesië, overig.
- Friesland:
  Nederland, Duitsland, Indonesië, overig.
- Vlaanderen:
  België, Nederland, Marokko, Turkije, Polen, Roemenië, overig.
- Brussel:
  België, Marokko, Frankrijk, Roemenië, overig.

Voor Suriname geeft ABS geen verdeling naar 'geboorteland'.

Provincie

Voor Nederland en België zijn de provincies bepaald aan de hand van postcodes. In Suriname zijn er districten in plaats van provincies, en die zijn rechtstreeks opgevraagd in de enquête.

Na bovengenoemde aanpassingen krijgen we de volgende aantallen:

	aantal deelnemers
Nederland	3539
Friesland	189
Vlaanderen	4007
Brussel	417
Suriname	1187

Verdeling

Uitgaande van de vier variabelen geslacht, leeftijdsgroep, geboorteland en provincie krijgen we voor de verschillende gebieden de volgende verdelingen:

- Nederland:
  2 geslachten * 4 leeftijdsgroepen * 8 geboortelanden * 12 provincies = 768 subgroepen
- Friesland:
  2 geslachten * 4 leeftijdsgroepen * 4 geboortelanden * 1 provincie = 32 subgroepen
- Vlaanderen:
- 2 geslachten * 4 leeftijdsgroepen * 7 geboortelanden * 5 provincies = 280 subgroepen
- Brussel:
  2 geslachten * 4 leeftijdsgroepen * 5 geboortelanden * 1 provincie = 40 subgroepen
- Suriname:
  2 geslachten * 5 leeftijdsgroepen * 10 districten = 100 subgroepen

N.B. 1:
bij het tellen van de geboortelanden is ‘overig’ ook als geboorteland meegeteld.

N.B. 2:
Suriname wordt gestratificeerd enkel voor de variabelen ‘geslacht’, ‘leeftijdsgroep’ en district.

N.B. 3:
Suriname heeft vijf in plaats van vier leeftijdsgroepen.

Stratificatieprocedure

De correlaties tussen de verdelingen volgens CBS/StatBel/ABS en die volgens de enquête zijn:

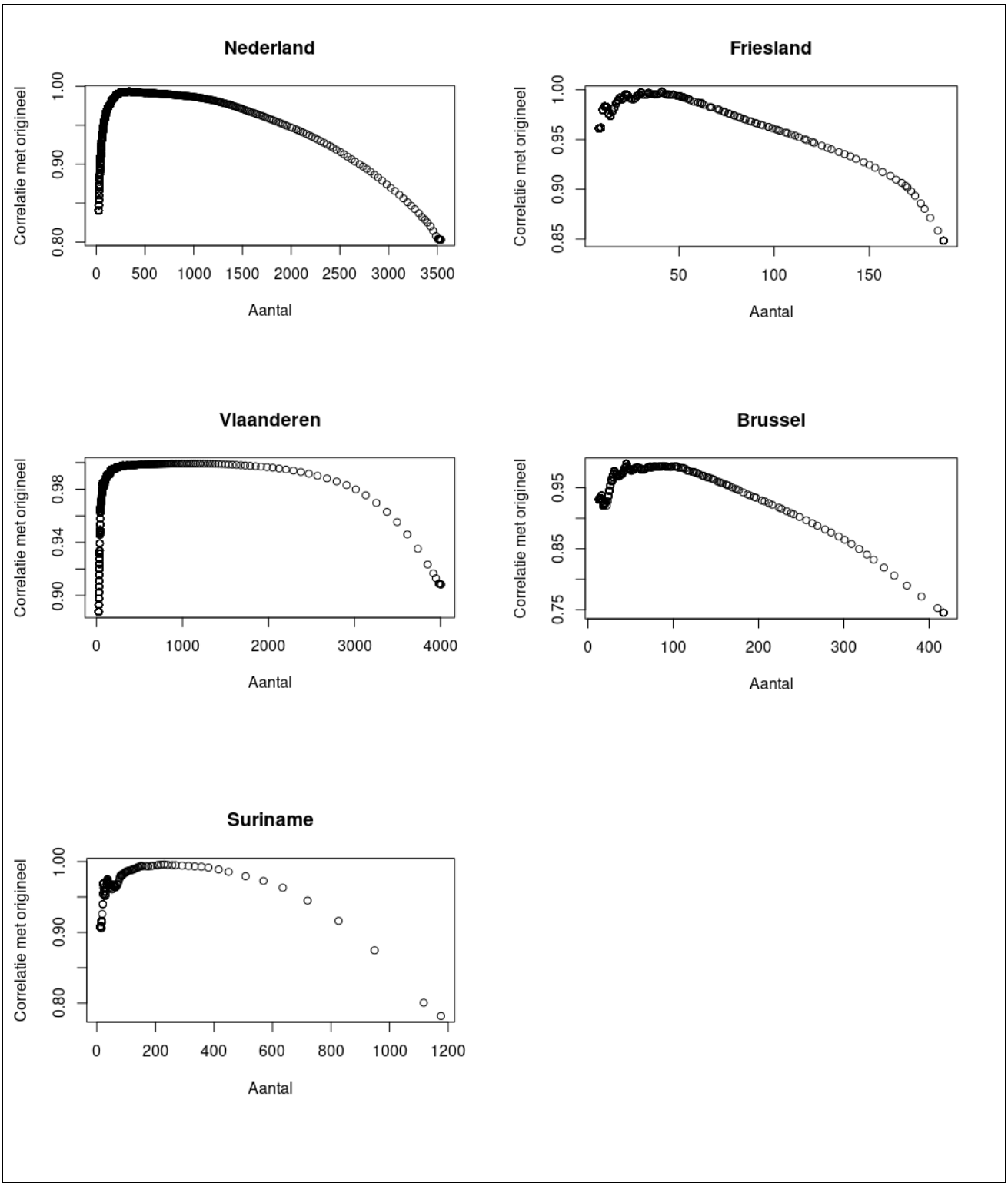
	correlatie r	aantal groepen
Nederland	0.803	768
Friesland	0.848	32
Vlaanderen	0.908	280
Brussel	0.745	40
Suriname	0.780	100

We gebruiken een procedure die de verdelingen volgens de enquête meer gelijkend op de verdelingen volgens CBS/StatBel/ABS Statistiek maakt. De procedure kan dat echter alleen maar doen door deelnemers in overtegenwoordigde groepen weg te laten. Deelnemers toevoegen in ondervertegenwoordige groepen kan de procedure uiteraard niet. Wanneer we de verdelingen volgens onze enquête zodanig willen aanpassen dat ze zo goed mogelijk correleren met de verdelingen volgens CBS/StatBel/ABS, krijgen we de volgende correlaties met de aantallen deelnemers:

	correlatie r	aantal deelnemers
Nederland	0.993	333
Friesland	0.998	41
Vlaanderen	0.999	1128
Brussel	0.989	45
Suriname	0.996	230

We zien dat de correlaties bijna gelijk zijn aan 1, maar een correlatie van r=1 blijkt voor geen van de vijf landen/gebieden mogelijk. Wat ook opvalt is dat het aantal deelnemers dat na deze strenge stratificatie nog overgebleven is, dramatisch kleiner is geworden.

Er geldt: hoe nauwkeuriger we stratificeren (en dus hoe hoger de verdeling van onze data correleert met die van het CBS/StatBel/ABS), hoe meer deelnemers we verliezen. Dat zien we in Figuur 13.

Figuur 13. De correlatie tussen de verdelingen volgens de enquête en volgens CBS/StatBel/ABS Statistiek is uitgezet tegen het aantal deelnemers. De hoogste correlatie wordt bereikt voor 333 (Nederland), 41 (Friesland), 1128 (Vlaanderen), 45 (Brussel) en 230 (Suriname) deelnemers

Aanvankelijk stijgt de correlatie met het stijgen van het aantal deelnemers totdat de hoogste correlatie is bereikt. Vervolgens blijft de correlatie voor Vlaanderen (en in mindere mate voor Nederland) nog even constant. Daarna daalt de correlatie bij het stijgen van het aantal deelnemers.

Het verliezen van veel deelnemers is niet goed, omdat er dan veel subgroepen zijn die geen of weinig deelnemers bevatten. Het is daarom beter om een balans te vinden in het aantal deelnemers enerzijds en de nauwkeurigheid anderzijds. Of anders gezegd: we moeten enerzijds een acceptabele correlatie bereiken en anderzijds zoveel mogelijk het verlies van deelnemers beperken. We weten niet of er voor nauwkeurigheid een soort minimum waarde is vastgesteld. Maar als we uitgaan van een minimum correlatie van r=0.85, maken we een veilige keuze. Dan is R2 nog altijd 0.7225 of 72.25%. We krijgen dan de volgende resultaten:

	correlatie r	aantal deelnemers
Nederland	0.851	3195
Friesland	0.858	186
Vlaanderen	0.908	4007
Brussel	0.858	309
Suriname	0.875	949

Voor Vlaanderen blijven alle deelnemers behouden. Voor Nederland blijven 90% van alle deelnemers behouden, voor Friesland zijn dit er 98%, voor Brussel 74% en voor Suriname 80%. Met deze stratificatie hebben we m.i. voldoende recht om te stellen dat onze enquêtegegevens de Nederlandse, Friese, Vlaamse, Brusselse en Surinaamse samenlevingen vertegenwoordigen.

Representativiteit van de resultaten

Om na te gaan of de steekproeven voor ieder gebied en elke tabel (in script2 en script4) voldoende groot zijn, hebben we voor elke steekproef de foutenmarge berekend op basis van de grootte van de totale populatie en het aantal deelnemers in de steekproef. De foutenmarges zijn berekend voor een betrouwbaarheidsniveau van 95% en proportie P=0.5 (normale verdeling).

Voor het berekenen van de foutenmarges is de volgende R code gebruikt:

```
marErr <- function(P, N, n, level)
{
 # P    : proportion
 # N    : population size
 # n    : sample size
 # level: confidence level

 tail <- ((1-level)/2)

 z <- qnorm(tail,lower.tail=FALSE)
 s <- sqrt(P*(1-P))
 nadj <- ((N-1)*n)/(N-n)

 e <- ((z*s)/sqrt(nadj)) * 100

 return(format(round(e, 1), nsmall = 1))
}
```

Stel we onderzoeken een steekproef van 400 proefpersonen uit een populatie van 1000 mensen. Als we uitgaan van P=0.5 en level=0.95, is de foutenmarge 3.8%. Als 47% van de deelnemers in deze steekproef een bepaald antwoord geeft, kan men er voor 95% zeker van zijn dat als diezelfde vraag aan de volledige populatie was gesteld, tussen 43.2% (47-3.8) en 50.8% (47+3.8) datzelfde antwoord zouden gekozen hebben.

In de volgende tabel worden de foutenmargers gegeven voor de vijf gebieden (Nederland, Friesland, Vlaanderen, Brussel en Suriname):

	Populatie	Aantal deelnemers na stratificatie	Foutenmarge voor een betrouwbaarheidsniveau van 95%
Nederland	14460286	3195	1.7%
Friesland	543561	186	7.2%
Vlaams Gewest	5551925	4007	1.5%
Brussels H.G. Ned.	170638	309	5.6%
Suriname	455439	949	3.2%

De populatiegegevens voor Nederland en Friesland zijn verkregen via het CBS, die voor het Gewest Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest via StatBel, en de gegevens voor Suriname zijn verkregen via het ABS. De populatiegegevens gelden voor 1 januari 2020 (Nederland, Friesland, Vlaanderen, Brussel) of 1 januari 2019 (Suriname). Voor Nederland, Friesland, Vlaanderen en Brussel hebben we ons beperkt tot het aantal inwoners vanaf 15 jaar en ouder, en voor Suriname tot het aantal inwoners vanaf 10 jaar en ouder.

Volgens de resultaten van de BRIO-taalbarometer 4 spreken 17,4% van de inwoners Nederlands (zie Tabel 1 op: https://www.briobrussel.be/node/14761). Voor Brussel zijn we daarom uitgegaan van 17.4% van de totale populatie.

Resultaten laten zien dat voor Nederland en Vlaanderen de foutenmarge onder de 2% ligt, en voor Suriname ligt de foutenmarge onder de 5%. Voor Friesland (als afzonderlijk gebied) en voor Brussel (alleen Nederlandstaligen) ligt de foutenmarge boven de 5%.

Idealiter ligt de foutenmarge onder de 5,0%. Bij een foutenmarge tussen 5,0 en 10,0% is de nodige voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de resultaten. Resultaten met foutenmarges boven de 10,0% zijn niet erg betrouwbaar. Zie bijvoorbeeld ResearchGate: "*but for most social science studies, margin of error of 3-5 %, sometimes even 10% is fine if you want to deduce trends or infer results in an exploratory manner.*" (https://www.researchgate.net/post/What_is_the_permissible_margin_of_error_when_computing_a_social_research_sample_size)

De foutenmarges zijn ook berekend per antwoord in de enquête omdat het aantal geldige opgaven per antwoord varieert.

Normalisering van talen en dialecten

Talen

In de enquête wordt vaak gevraagd welke taal de deelnemers naast of in plaats van het Nederlands spreekt. Daarbij zijn er twee types vragen. Bij het eerste kan de gebruiker kiezen uit een kleine set van talen. Bij de tweede kan de gebruiker zelf één of meer talen invullen in een invulveld. We bespreken nu het tweede type. Als de deelnemer één of meer talen intypt in een invulveld, kan zeer veel variatie ontstaan. Bijvoorbeeld 'Hindoestaans' kan worden opgegeven als:

Hindi, Hindi-Urdu, Hindisch, Hindoestaan, Hindoestaans, Hindoestani, hindustaans

Voor een goede verwerking van de enquêteresultaten is het belangrijk dat spellings- en naamvarianten van dezelfde taal genormaliseerd worden naar één en hetzelfde label. De taallabels waarnaar we normaliseren zijn te vinden op:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_talen_van_de_wereld

Deze lijst geeft de nederlandstalige namen van de talen en is voor ons doel daardoor goed bruikbaar. In de lijst hebben we de volgende aanpassingen doorgevoerd:

- Aanduidingen tussen haakjes achter een taal verwijderd. Bijvoorbeeld:
  Fula (Fulfulde), Hebreeuws (Ivriet), Mor (Mor-eilanden), Nandi (Congo)
- Verwijderd zijn alle dode talen. Verder zijn verwijderd: Amerikaans-Engels, Nederengels, West-Fries, Nederduits en West-Vlaams.
- Toegevoegd zijn Sranantongo, Aucaans en gebarentaal.
- Spellings- en naamvarianten worden gemapt naar de labels in de Wikipedia-lijst. Onder andere de volgende mappings zijn gemaakt:

Bokmål	->	Noors
Nynorsk	->	Noors
ASL	->	Gebarentaal
NGT	->	Gebarentaal
VGT	->	Gebarentaal
Servisch	->	Servo-Kroatisch
Kroatisch	->	Servo-Kroatisch
Bosnisch	->	Servo-Kroatisch
Montenegrijns	->	Servo-Kroatisch
Dari	->	Perzisch
Ivriet	->	Hebreeuws
Yucateeks Maya	->	Maya

Dialecten

In plaats van talen konden de deelnemers ook dialecten invullen. De variatie in spelling en weergave is hier nog veel groter dan bij de talen. Bijvoorbeeld:

Flakkee, Ieper, Iepers, Kustwestvlaams, West - vlaams, West Vlaanderen, West- vlaanderen, West-vl, west-vlaams, West-Vlaanderen, westvlaam, westvlaams, Westvlaanderen, zeeuws, Zeeuws-Vlaams, Zeeuws-Vlaanderen, Zeeuwse, zeeuwsvlaanderen, zuid-west-vlaams

indiceren allemaal dat de deelnemer 'West-Vlaams' spreekt. Ten behoeve van een correcte verwerking hebben we dialectale aanduidingen genormaliseerd naar de volgende labels: Fries-Hollands, Nedersaksisch, Hollands, West-Vlaams, Oost-Vlaams, Brabants, Limburgs. Deze verdeling steunt vooral op:

Johan Taeldeman & Frans Hinskens (2013), The classification of the dialects of Dutch. In: Frans Hinskens and Johan Taeldeman (eds.), Language and Space. An International Handbook of Linguistic Variation. Volume 3: Dutch, Handbooks of Linguistics and Communication Science, Berlin and Boston: De Gruyter, volume 30.3, pp. 137-140.

Aan deze lijst van zeven labels hebben we nog een achtste toegevoegd, namelijk 'tussentaal'.

Wanneer een deelnemer meerdere talen of dialecten heeft opgegeven, worden ze gesorteerd in alfabetische volgorde. Daardoor worden bij de verdere verwerking dezelfde combinaties van talen samengenomen ongeacht de volgorde waarin de talen door de verschillende deelnemers oorspronkelijk waren ingetypt.

Overig

Soms vult de deelnemer geen taal of dialect in, maar iets dat begint met één van de volgende woorden:

alle, alles, allerlei, andere, diverse, iedere, meerdere, onbekend, onbekende

Wanneer een opgave begint met één van deze woorden, vervangen we dit door: onbekende talen.

Samennemen variabelen B31, B32, B33, BDD

- B30: Kies alstublieft wat op u van toepassing is: het Nederlands is mijn enige moedertaal / het Nederlands is één van mijn moedertalen / het Nederlands niet mijn moedertaal.
- B31: Welke moedertaal of moedertalen heeft u naast of in plaats van het Nederlands?
- B32: In de vorige vraag gaf u aan dat u één of meer andere talen als moedertaal heeft. Vult u die hieronder in.
- B33: Hiervoor gaf u aan dat u een dialect of iets tussen het Nederlands en het dialect in als moedertaal heeft. Dit is het dialect van … of iets tussen het Nederlands en het dialect van … in.
- BDD: [Spreekt u een dialect of iets tussen het Nederlands en het dialect in?] Het dialect van … of iets tussen het Nederlands en het dialect van … in.

De talen en dialecten die in deze drie vragen opgeven zijn, worden per deelnemer samengenomen en vervolgens gesplitst in talen en dialecten. 'Dialecten' zijn hier de opgaven die gelabeld zijn als Fries-Hollands, Nedersaksisch, Hollands, West-Vlaams, Oost-Vlaams, Brabants, Limburgs of tussentaal. In dit verband merken we op dat zowel het Nedersaksisch als het Limburgs op Wikipedia omschreven worden een verzameling dialecten/dialectvarianten zonder overkoepelende standaardvorm/standaardisering. Daarin verschillen ze van het Fries waarvoor wel een standaardvorm bestaat (zie: https://nl.wikipedia.org/wiki/Westerlauwers_Fries#Standaardfries).

In vraag B30 geven deelnemers op of 1) Nederlands hun enige moedertaal is, of 2) één van de moedertalen, of 3) niet hun moedertaal. Met betrekking tot de verwerking van deze vraag maakten we de volgende keuzes:

- Mochten de deelnemers optie 2) of 3) gekozen hebben en daarbij wel een dialect, maar geen taal opgegeven hebben, wordt het antwoord op vraag B30 automatisch veranderd in optie 1.
- Mochten de deelnemers optie 3) gekozen hebben en zowel een taal als een dialect opgegeven hebben, wordt het antwoord op vraag B30 automatisch veranderd in optie 2.

- Mochten de deelnemers optie 2) of 3) gekozen hebben, maar geen taal en ook geen dialect opgegeven hebben, wordt als taal ingevuld: ‘Onbekende talen’.

Samennemen variabelen Xa en Xb

- X: Ik spreek Nederlands: Altijd / Vaak / Soms / Zelden / Nooit / Niet van toepassing. D2 heeft andere opties: Uitsluitend Nederlands / Nederlands en een of meerdere andere talen / Uitsluitend een of meerdere andere talen dan het Nederlands / Dat weet ik niet / Niet van toepassing.
- Xa : Hierboven gaf u aan niet altijd Nederlands te gebruiken. Welke andere taal gebruikt u?
- Xb : In de vorige vraag gaf u aan (ook) een of meer andere talen te gebruiken. Welke taal/talen is/zijn dat? Vul hieronder de naam/namen van de taal/talen in.

Als voor X opgegeven is: ‘Dat weet ik niet’ of ‘Niet van toepassing’, wordt de opgave niet verwerkt.

Als voor X wel een ‘echt’ antwoord gegeven is, worden de talen en dialecten in Xa en Xb die in deze drie vragen opgeven zijn, per deelnemer samengenomen en vervolgens gesplitst in talen en dialecten. ‘Dialecten’ zijn hier de opgaven die gelabeld zijn als Fries-Hollands, Nedersaksisch, Hollands, West-Vlaams, Oost-Vlaams, Brabants, Limburgs of tussentaal.

Als voor Xa opgegeven is: ‘Een of meer andere talen’, maar Xb is niet ingevuld, kiezen we als talen: ‘Onbekende talen’. Als voor Xa opgegeven is: ‘Een of meer andere talen, maar ik weet niet welke’, kiezen we als talen eveneens: ‘Onbekende talen’.

Na het splitsen in talen en dialecten, gaan we eerst de talen relateren aan het antwoord op X:
- Als de deelnemer bij vraag X opgegeven heeft: ‘Altijd’ of ‘Uitsluitend Nederlands’ (enkel bij D2), kiezen we als talen: ‘Altijd Nederlands’.
- Als de deelnemer bij vraag X opgegeven heeft: ‘vaak’/’soms’/’zelden’ of ‘Nederlands en een of meerdere andere talen’ (enkel bij D2), laten we de door de deelnemer opgegeven taal/talen voorafgaan door ‘ook’. Stel iemand heeft opgegeven ‘soms’ Nederlands te spreken, en heeft als talen Frans en Duits opgegeven. Het label in de grafiek wordt dan: ‘ook Frans+Duits’.
- Als de deelnemer bij vraag X opgegeven heeft: ‘nooit’ of ‘Uitsluitend een of meerdere andere talen dan het Nederlands’ (enkel bij D2), laten we de door de deelnemer opgegeven taal/talen voorafgaan door ‘altijd’. Stel iemand heeft opgegeven ‘nooit’ Nederlands te spreken, en heeft als talen Frans en Duits opgegeven. Het label in de grafiek wordt dan: ‘altijd Frans en Duits’.
- Als de deelnemer geen talen heeft opgegeven wordt het antwoord op X: ‘Altijd’ of ‘Uitsluitend Nederlands’ (enkel bij D2), ongeacht wat de deelnemer zelf als antwoord op vraag X had gekozen, en kiezen we als talen; ‘Altijd Nederlands’.
- Als de deelnemer bij vraag Xa opgeven heeft: ‘Een of meer andere talen’, maar bij Xb geen talen heeft opgegeven, gaan we ervan uit dat de deelnemer de vraag niet serieus heeft ingevuld, en wordt de complete opgave (X, Xa, XaD, Xb) gewist.
- Als de deelnemer bij vraag Xa opgeven heeft: ‘Een of meer andere talen, maar ik weet niet welke’, kiezen we als talen: ‘Onbekende talen’

Verwerken variabele Xa in vragen over taalgebruik op websites

- X: De website van de universiteit is in het: Uitsluitend Nederlands / Nederlands en één of meerdere andere talen / Uitsluitend één of meerdere andere talen dan het Nederlands / Dat weet ik niet / Niet van toepassing
- Xa: In de vorige vraag gaf u aan dat de website van de universiteit ook in een of meerdere andere talen is. Om welke taal of talen gaat het?

Als voor X opgegeven is: 'Dat weet ik niet' of 'Niet van toepassing', wordt de opgave niet verwerkt.

We gaan ervan uit dat bij vraag Xa enkel talen opgegeven zijn. Het is niet waarschijnlijk dat scholen zich op hun websites in dialect presenteren.

We relateren de opgegeven talen aan het antwoord op X:
- Als de deelnemer bij vraag X opgegeven heeft: 'Uitsluitend Nederlands' kiezen we als talen: 'Altijd Nederlands'.
- Als de deelnemer bij vraag X opgegeven heeft: 'Nederlands en één of meerdere andere talen', laten we de door de deelnemer opgegeven taal/talen voorafgaan door 'ook'.
- Als de deelnemer bij vraag X opgegeven heeft: 'Uitsluitend één of meerdere andere talen dan het Nederlands', laten we de door de deelnemer opgegeven taal/talen voorafgaan door 'altijd'.
- Als de deelnemer geen talen heeft opgegeven, maar bij X opgegeven heeft: 'Nederlands en één of meerdere andere talen' wordt het antwoord op X: 'Uitsluitend Nederlands', en kiezen we als talen; 'Altijd Nederlands'.

Resultaten

De resultaten zijn te vinden in twee documenten, namelijk grafieken.pdf en tabellen.pdf. Beide documenten bevatten precies dezelfde resultaten, er is alleen verschil in de manier van weergave. Grafieken.pdf bevat grafieken, en tabellen.pdf bevat de tabellen die met de grafieken in grafieken.pdf corresponderen.

Onderzoeksrapport

Staat van het Nederlands

© 2021 Nederlandse Taalunie, Meertens Instituut, Universiteit Gent, Instituut voor de Opleiding van Leraren en Anton de Kom Universiteit van Suriname

Alle figuren in dit rapport © Wilbert Heeringa